IN LUCAE EVANGELIUM EXPOSITIO. **(C)**

EPISTOLA ADHORTATORIA ACCAE EPISCOPI AD BEDAM PRESBYTERUM.

Reverendissimo in Christo fratri, et consacerdoti Bedae presbytero Acca, perpetuam in Domino salutem. Saepe quidem tuae sanctae fraternitati et absens scribendo, et colloquendo praesens suggessi, ut post expositionem Actuum apostolorum, in Evangelium quoque Lucae scribere digneris. Quod ipse hactenus verecunda excusatione differre, quam facere maluisti, attestando te duas maxime ob causas a tentando hoc opere deterritum: quia videlicet et ipsum opus arduum, et a sanctissimo ac doctissimo antistite Ambrosio sit praeoccupatum. Nec te negotium vires tuas excedens suscipere ausum, imo nec opus fore ab ullo repeti, quod a summo ingenio constaret optime completum, et esse laboris superflui post fortissima tanti viri dicta, vel eadem aliter quasi compilatorem dicere, vel quasi minus doctum infirmiora velle subjicere. Teque multum timere, ne in reprehensionem studii veterum nova condere puteris, dicaturque tibi illud antiqui proverbii:

In mare quid pisces, quid aquas in flumina mittas?
Larga sed indiguis munera funde locis.

Sed hujus objectioni tuae breviter respondeo quia, juxta comicum: *Nihil sit dictum, quod non sit dictum prius:* et quod *charitas omnia sustinet,* nec sanctis unquam moris fuerit invicem invidere, invicem provocare, sed unumquemque in

ornanda domo Domini pro viribus suis obtulisse quod potuerit. Neque enim, vel beatus papa Gregorius timuit ne offenderet Patres a quibus tot expositas Evangelii lectiones in suis ipse retractavit homiliis; vel Augustinus, aut quilibet alius Patrum antecedentium tractatorum intuitu, ne aut psalmos aut alia quae rogabatur, exponeret, aut quaecunque sibi videbatur, scriberet, manum metuendo retraxit. Quin etiam (ut idem Augustinus ait) ideo necesse est plures a pluribus fieri libros diverso stylo, sed non diversa fide, etiam de quaestionibus eisdem, ut ad plurimos res ipsa perveniat, ad alios sic, ad alios autem sic. Sunt autem quaedam in expositione beati Ambrosii in Lucam, tam diserta simul et excelsa (quod tuam quoque sanctitatem vidisse non ambigo), ut a doctoribus solum intelligi queant, a rudibus vero fastidiosisve lectoribus (quales in praesenti aevo plures invenies) prae difficultate vel assequendi quae diserta sunt, vel capiendi quae alta, ne quaerenda quidem quasi se celsiora, nec quasi se fortiora putentur esse scrutanda. Nec parum dedit judicii doctissimus pater Augustinus, qui ad Paulinam Dei famulam de videndo Deo scribens, non aliis magis quam ex hoc opusculo sumptis beati Ambrosii testimoniis utendum putavit, et ea pariter non solum ponenda simpliciter, sed etiam exponenda judicavit, adeo ut ex paucissimis memorati tractatoris sententiolis non parvum volumen retractando confecerit. Quod ideo commemorandum putavi, ut et tua sancta fraternitas, et legentes simul agnoscerent. Volo enim completo a te per Dei auxilium opere quod postulo, hanc simul epistolam in capite praeponi, te non ob aliam quam condescensionis fraternae gratiam, in Lucam scribere rogatum, ut qui ob teneritudinem ingenii sublimia, vel difficilia intellectu capere nequeant, haec simpliciori stylo exposita facilius apprehendant. Ergo age,

dilectissime, memorato operi sedulus insiste, beatum Lucam luculento sermone expone. Et quia sanctus Ambrosius quaedam indiscussa praeteriit, quae illi quasi summae eruditionis viro plana nec quaesitu digna videbantur, haec quoque perspectis aliorum Patrum opusculis diligentius, vel tuis vel eorum dictis explanare curato. Credo etiam tuo vigilantissimo studio, qui in lege Dei meditanda dies noctesque ducis pervigiles, nonnullis in locis quae ab eis intermissa sunt, quid sentiri debeat, auctor lucis aperiet. Justum namque satis est et supernae pietatis atque aequitatis moderamini conveniens, ut qui, neglectis ad integrum mundi negotiis, aeternum verumque sapientiae lumen indefessa mente persequeris, et hic fructum intelligentiae purioris assequaris, et in futuro ipsum, in quo sunt omnes thesauri sapientiae et scientiae absconditi, regem in decore suo, mundo corde contempleris. Intimandum sane tuae sanctitati credidi, quod movet quosdam quare in expositione Apocalypsis ubi ad quatuor animalia ventum est, nova interpretatione *Matthaeum in leone, Marcum in homine* designatum dixeris. Cum nonnulli contra Matthaeum homini, quia quasi de Domino scribere incipiat, Marcum leoni, in quo vox in deserto rugientis audiatur, assignent. Rogoque in hoc opere plenius, quid tibi de his verius videatur insinues. Memorem nostri tuam sanctam fraternitatem, Deus dilectionis et pacis conservare, et ad consideranda suae legis mirabilia semper illustrare dignetur.

EPISTOLA RESPONSORIA VENERABILIS BEDAE AD ACCAM EPISCOPUM.

Domino beatissimo et nimium desiderantissimo Accae episcopo, Beda humilis presbyter, in Domino aeterno salutem.

Mira vere est, et vera mire, doctoris egregii sententia: quia *charitas omnia credit, omnia sperat* **(I Cor. XIII)**. Datis namque ad me epistolis ut aliqua tibi scribam, rogare te dicis, et inter rogandum, necdumque meae consensionis accepto responso, quaesitis adhuc opusculis quasi jam acquisitis ac perfecte consummatis, praefationis signaculum condis. Nondum fundamine jacto, non allata saltem materia, ipse quasi completo jam tanti laboris aedificio, claves quibus introitus muniatur dirigis, ut pudeat non cito subire opus quod cito subeundum, citius explendum fides amica praesumat. Non haec certe alia quam indubitata mutui fiducia facit amoris, quae de amico pectore (ut dictum est) omnia duntaxat quae fieri possunt, credit, omnia sperat. Unde et ego mox lectis tuae dulcissimae sanctitatis paginulis injuncti me operis labori supposui, in quo (ut innumera monasticae servitutis retinacula praeteream) ipse mihi dictator simul notarius et librarius existerem. Aggregatisque hinc inde quasi insignissimis ac dignissimis tanti muneris artificibus, opusculis patrum, quid beatus Ambrosius, quid Augustinus, quid denique Gregorius vigilantissimus (juxta suum nomen) nostrae gentis apostolus, quid Hieronymus sacrae interpres historiae, quid caeteri patres in Lucae verbis senserint, quid dixerint, diligentius inspicere sategi: mandatumque continuo schedulis ut jussisti, vel ipsis eorum syllabis, vel certe meis

breviandi causa sermonibus, ut videbatur edidi. Quorum quia operosum erat vocabula interserere per singula, et quid a quo auctore sit dictum, nominatim ostendere, commodum duxi eminus e latere primas nominum litteras imprimere, perque has viritim ubi cujusque patrum incipiat, ubi sermo quem transtuli desinat, intimare, sollicitus per omnia, ne majorum dicta furari, et haec quasi mea propria componere dicar. Multumque obsecro, et per Dominum legentes obtestor, ut si qui forte nostra haec qualiacunque sunt opuscula transcriptione digna duxerint, memorata quoque nominum signa, ut in nostro exemplari reperiunt, affigere meminerint. Nonnulla etiam quae (ut verbis tuae sanctitatis loquar) mihi auctor lucis aperuit, proprii sudoris indicia ubi opportunum videbatur adnexui. Qui in legis divinae meditatione etsi non (ut ipse scripsisti) dies noctesque pervigiles ducere sufficio, non parum tamen studii me in Scripturis impendisse non dubio, et ea solum quae mihi auctor lucis aperire dignatus est, non in hoc tantum opusculo, sed in omni prorsus lectione potuisse videre, id est recte sentiendo dignoscere. Quod vero ais movere quosdam quare in Apocalypsi nova interpretatione Matthaeum leoni, Marcum homini assignarim, intueri debuerant quicunque illi sunt quos hoc movet, quod non in hoc mea nova, sed antiqua patrum explanatione traditum dixi. Neque enim mihi a meipso ita visum, sed ita a beato Augustino expositum fuisse memoravi, et paucis etiam unde hoc affirmaret adjunxi. Cujus non ab re est si ipsa quoque verba ponentes, quid de evangelistis vel typis eorum animalibus senserit ostendamus, quibus et illud nostrum opus ab injusta vituperatione salvetur, et hoc praeposita tanti doctoris auctoritate firmetur. Cum ergo multa pulchre et eximie de evangelistis in libro de consensu eorum primo

praemisisset, jungit inter caetera dicens: *Et quamvis singuli suum quemdam narrandi ordinem tenuisse videantur, non tamen unusquisque eorum velut alterius praecedentis ignarus voluisse scribere reperitur, vel ignorata praetermisisse quae scripsisse alius invenitur, sed sicut unicuique inspiratum est, non superfluam cooperationem sui laboris adjunxit.* Nam Matthaeus suscepisse intelligitur incarnationem Domini secundum stirpem regiam, et pleraque secundum hominum praesentem vitam facta et dicta ejus. Marcus enim subsecutus tanquam pedissequus et breviator ejus videtur. Cum solo quippe Joanne nihil dixit, solus ipse perpauca, cum solo Luca pauciora, cum Matthaeo vero plurima pene totidem atque ipse verbis, sive cum solo sive cum caeteris consonante. Lucas autem circa sacerdotalem Domini stirpem atque personam magis occupatus apparet. Nam et ad ipsum David non regium stemma secutus ascendit, sed per eos qui reges non fuerunt, exit ad Nathan filium David, qui nec ipse rex fuit. Non sicut Matthaeus, qui per Salomonem regem descendens caeteros etiam reges ex ordine persecutus est, servans in eis (de quo postea loquimur) mysticum numerum. Dominus enim Jesus Christus, unus verus Rex et unus verus sacerdos, illud ad regendos nos, hoc ad expiandos, has duas personas apud patres singillatim commendatas, suam figuram egisse declaravit. Et paulo post: *Secundum hominem quippe Christus* (inquit) *et rex et sacerdos effectus est. Cui dedit Deus sedem David patris sui, ut regni ejus non esset finis, et esset ad interpellandum pro nobis mediator Dei et hominum homo Christus Jesus.* Non autem habuit tanquam breviatorem conjunctum Lucas, sicut Marcum Matthaeus, et hoc forte non sine aliquo sacramento, quia regum est non esse sine comitum obsequio. Unde ille qui regiam personam Christi narrandam

susceperat, habuit sibi tanquam comitem adjunctum qui sua vestigia quodammodo sequeretur. Sacerdos autem, quoniam in sancta sanctorum solus intrabat, propterea Lucas (cujus circa sacerdotium Christi erat intentio) non habuit tanquam socium subsequentem, qui suam narrationem quodammodo breviaret. Tres tamen isti Evangelistae in his rebus maxime diversati sunt, quas Christus per humanam carnem temporaliter gessit. Porro autem Joannes ipsam maxime divinitatem Domini qua Patri est aequalis, intendit, eamque praecipue suo Evangelio quantum inter homines sufficere credidit, commendare curavit. Itaque longe a tribus istis superius fertur, ita ut hos videas quodammodo in terra cum Christo homine conversari, illum autem transcendisse nebulam qua tegitur omnis terra, et pervenisse ad liquidum coelum, unde acie mentis acutissima atque firmissima videret in principio Verbum Domini apud Deum, per quod facta sunt omnia, et ipsum agnosceret carnem factum ut habitaret in nobis. Item post aliquanta. *Unde mihi videntur,* inquit, *qui ex Apocalypsi illa quatuor animalia ad intelligendos quatuor evangelistas interpretati sunt, probabilius aliquid attendisse illi qui leonem in Matthaeo, hominem in Marco, vitulum in Luca, aquilam in Joanne intellexerunt, quam illi qui hominem Matthaeo, aquilam Marco, leonem Joanni tribuerunt.* De principiis enim librorum quamdam conjecturam capere voluerunt, non de tota intentione evangelistarum, quae magis fuerat perscrutanda. Multo enim congruentius ille qui regiam Christi personam maxime commendavit, per leonem significatus accipitur. Unde et in Apocalypsi cum ipsa tribu regia leo commemoratus est, ubi dictum: *Vicit leo de tribu Juda* **(Apoc. V)**. Secundum Matthaeum enim et magi narrantur venisse ab Oriente ad

regem quaerendum, et adorandum, qui eis per stellam, natus apparuit, et ipse rex Herodes regem Christum formidat infantem, atque ut eum possit occidere tot parvulos necat. Quod autem per vitulum Lucas significatus sit propter maximam victimam sacerdotis, neutri dubitaverunt. Ibi enim a sacerdote Zacharia incipit sermo narrantis. Ibi cognatio Mariae et Elisabeth commemoratur. Ibi sacramenta primi sacerdotii in infante Christo impleta narrantur. Et quaecunque alia possunt diligenter adverti, quibus appareat Lucas intentionem circa personam sacerdotis habuisse. Marcus vero, qui neque stirpem regiam, neque sacerdotalem, vel cognationem vel consecrationem narrare voluit, et tamen in eis versatus ostenditur quae homo Christus operatus est, tantum hominis figuram in illis quatuor animalibus significasse videtur. Haec autem animalia tria, sive leo, sive homo, sive vitulus, in terra gradiuntur. Unde isti tres evangelistae in his maxime occupati sunt, quae Christus in carne operatus est, et quae praecepta mortalis vitae exercendae carnem portantibus tradidit. At vero Joannes supra nubila infirmitatis humanae velut aquila volat, et lucem incommutabilis veritatis acutissimis atque firmissimis oculis cordis intuetur. Haec beati Augustini pauca de pluribus excerpta testimonia, ad repellendam querulorum calumniam epistolae praefationis inserui, quae et prisco nostro operi (ut dictum est) tutelam defensionis exhibeant, et praesenti signaculum non ignobile praefigant. Orantem pro nobis sanctam paternitatem vestram, gratia superni adjutoris conservare, atque ad defensionem Ecclesiae suae sanctae semper corroborare dignetur.

LIBER PRIMUS.

Beatus evangelista Lucas de omnibus quae coepit Jesus facere et docere, usque in diem qua assumptus est, sermonem facturus; primo eorum qui falsa de illo scripsere, redarguere curavit audaciam. Lectorem videlicet tacite admonens, ut non solum quae praedicat ipse sequenda, verum quae aliter sonuerint, novit penitus esse detestanda. Et ne errorum forte infirmis oriretur occasio, superflua passim scribentium lectionem prorsus aversandam. Neque enim de omnibus generaliter, sed de quibusdam speciali fidei vel scientiae virtute praeditis dici potuit; *Etsi mortiferum quid biberint, non eis nocebit* **(Marc. XVI)**. Sic ergo incipit Lucas.

PROOEMIUM.

Quoniam quidem multi conati sunt ordinare narrationem quae in nobis completae sunt rerum, sicut tradiderunt nobis qui ab initio ipsi viderunt et ministri fuerunt sermonis, visum est et mihi assecuto a principio de omnibus diligenter ex ordine ex ordine tibi scribere, optime Theophile, ut cognoscas eorum verborum de quibus eruditus es veritatem. Quo manifestissime prooemio significat eam sibi maxime causam Evangelii fuisse scribendi, ne pseudoevangelistis facultas esset falsa praedicandi, qui, ut eorum hodieque monumenta testantur, sub nomine apostolorum perfidiae conati sunt inducere sectas. Denique nonnulli Thomae, alii Bartholomaei, quidam Matthiae, aliqui etiam duodecim apostolorum titulo

reperiuntur falso sua scripta praenotasse. Sed et Basilides atque Apelles, quorum unus trecentos sexaginta quinque coelos, alter duos invicem contrarios deos inter alia nefanda dogmatizabant, Evangelia sui nominis errore foeda reliquisse. Inter quae notandum, quod dicitur Evangelium juxta Hebraeos, non inter apocryphas, sed inter ecclesiasticas numerandum historias. Nam et ipsi sacrae Scripturae interpreti Hieronymo pleraque ex eo testimonia usurpare, et ipsum in Latinum Graecumque visum est transferre sermonem. Falsa vero Evangelia, Lucas prima mox praefatione refellit. *Quoniam quidem multi* (inquit) *conati sunt ordinare narrationem.* Multos videlicet eos non tam numerositate quam haereseos multifariae diversitate connumerans, qui non Spiritus sancti munere donati, sed vacuo labore conati magis ordinarint narrationem, quam historiae texuerint veritatem, ideoque aliis complendum opus, in quo frustra sudavere reliquerint. Illis nimirum, qui cum sint quatuor, non tam quatuor Evangelia, quam unum quatuor varietate pulcherrima consonum ediderunt. Ediderunt enim sicut tradiderunt illis qui ab initio ipsi viderunt, et ministri fuerunt sermonis. Qua sententia non soli Lucas et Marcus, qui praesentem in carne Dominum non viderant, atque ideo quae scriberent auditu discere debebant, verum Matthaeus quoque et Joannes apostoli sunt designati. Et ipsi enim in multis quae scriberent ab iis qui infantiam, pueritiam, genealogiamque ejus scire et gestis interesse potuerant, audire opus habebant. Quod autem visum etiam sibi scribere dicit, non quasi a se sibi visum, sed Spiritu sancto instigante, sibi quoque visum significat. Juxta quod in epistola sua dicunt apostoli: *Visum est enim Spiritui sancto, et nobis.* Cujus nimirum gratia geritur, ut id quod bonum est, nobis etiam bonum videatur. Et

assecutum quidem se non pauca dicit, sed omnia. Verum assecuto omnia visum est scribere non omnia, sed de omnibus quae ad fidem legentium confirmandam crederet idonea, quia *nec ipse mundus, si scriberentur caperet omnia* **(Joan. XXI)**. Unde etiam consulto nonnulla quae ab aliis sunt dicta praeteriit, ut multifaria in Evangelio gratia refulgeret, et propriis quibusdam singuli libri mysteriorum gestorumque miraculis eminerent. Theophilus, interpretatur amans Deum, vel amatus a Deo. Quisquis ergo amat Deum, sive a Deo se desiderat amari, ad se scriptum putet Evangelium, et ut sibi datum munus, sibique commendatum pignus conservet. Ne videlicet acceptam verbi pecuniam, vel tinea dilacerationis haereticae, vel sordidae cupiditatis aerugo devastet. Non autem novorum quorumlibet eidem Theophilo et velut ignotorum ratio pandenda, sed eorum de quibus eruditus est, verborum promittitur veritas exprimenda. Scilicet ut quo quid ordine de Domino vel a Domino gestum dictumve sit, agnoscere queat. Neque enim qui perfectus esse cupit, solummodo in Christum credere, sed et fidem perpetuae divinitatis, et temporaneae dispensationis illius debet ordinem nosse.

CAPUT PRIMUM.

Fuit in diebus Herodis, regis Judaeae, sacerdos quidam nomine Zacharias, de vice Abia, et uxor illi de filiabus Aaron, et nomen ejus Elisabeth. Sacrosancta praecursoris Domini nobilitas non solum a parentibus, sed etiam a progenitoribus gloriosa descendit, quatenus adventus illius fidem non subita

inspiratione conceptam, verum avita magis propagatione susceptam liberius praedicaret. Et quoniam quidem Aaron primi in lege pontificis, cunctis est nota dignitas, dicendum paucis de Abia. Cum David rex et propheta magna devotione peteret, ut inveniret tabernaculum Deo Jacob, Dominus autem magis hoc a Salomone fieri decerneret, atque ideo David eidem Salomoni omnia quae ad impensas domus pertinebant praepararet, ipsius quoque domus per singula, mensuras, et descriptionem daret, ut crescente extrinsecus statu culturae, etiam devotionis interius culmen augesceret, divisionem nihilominus sacerdotalium Leviticorumque graduum in omnia opera domus Domini distribuit. Erant enim principes sanctuarii, et principes Dei, id est summi Sacerdotes, tam de filiis Eleazar quam de filiis Ithamar. Quorum vices secundum ministeria sua, ut ingrederentur domum Dei, viginti quatuor sortibus distinxit, in quibus Abia familiam, de qua Zacharias ortus est, sors contigit octava. Divisit enim utrasque inter se familias sortibus, unam domum quae caeteris praeerat Eleazar, et alteram domum quae sub se habebat caeteros, Ithamar. Lege Verba dierum, sed et Antiquitatum Josephi librum septimum, ubi statutum refert, ut utraque generatio juxta ordinem sortitionis ministraret Deo per dies octo a Sabbato usque ad Sabbatum. Ubi etiam de tribu Levitarum, viginti quatuor partes factas asserit, ut ipsi quoque eodem modo sortiti, juxta morem sacerdotum octonis diebus ministrarent. Non autem frustra primus Novi Testamenti praeco in octavae sortis vice nascitur, quia sicut septenario saepe numero propter Sabbatum Vetus Testamentum, sic Novum aliquoties octonario propter sacramentum, vel dominicae vel nostrae resurrectionis exprimitur. Unde quia non aliter quam per observantiam utriusque Testamenti regni

coelestis aula penetratur, recte et in templo Salomonis mysticus quindecim graduum ascensus fuisse narratur. Et is qui ad Dominum in tribulatione clamans exauditur, totidem graduum psalmis ad superna perducitur, quo tandem in atriis domus Dei positus, audire possit: *Benedicat te Dominus ex Sion* **(Psal. CXXXIII)**. Tempus quoque Herodis alienigenae, videlicet regis, etiam ipsum Dominico attestatur adventui. Praedictum namque fuerat, quia *non deficiet princeps ex Juda, neque dux de femoribus ejus, donec veniat qui mittendus est* **(Gen. XLIX)**. Ex quo enim patres Aegypto exierunt, suae gentis judicibus usque ad Samuel prophetam, ac deinde regibus usque ad transmigrationem Babyloniae regebantur. Post reditum vero de Babylone, per pontifices rerum summa gerebatur, usque ad Hyrcanum regem simul et pontificem, quo fratris invidia multis calamitatibus vexato, et ad ultimum ab Herode (cujus patrem ipse de ignobili advena, hoc est genere Idumaeo, sublimem fecerat et civem) vi fraudis interempto, Judaeae regnum ipsi Herodi jussu Caesaris Augusti traditur gubernandum. Cujus tricesimo primo anno, juxta prophetiam supradictam, qui mittendus erat, advenit.

Erant autem justi ambo ante Deum, incedentes in omnibus mandatis et justificationibus Domini sine querela. Bene justi ante Deum: non enim omnis qui justus ante hominem, justus est ante Deum. Aliter vident homines, aliter videt Deus. Homines in facie, Deus in corde. Et ideo fieri potest, ut aliquis affectata bonitate populari justus videatur mihi, justus autem ante Deum non sit, si justitia non ex mentis simplicitate formetur, sed adulatione simuletur. Beatus autem ille qui in conspectu Dei justus est. Beatus ille de quo Dominus dignatur dicere: *Ecce vere Israelita, in quo dolus non est.* Verus enim

Israelita qui Deum videt, et videri se novit a Domino, et ipsi exhibet occulta cordis.

Incedentes (inquit) *in omnibus mandatis, et justificationibus Domini.* Prius mandatum, secunda est justificatio. Cum enim mandatis coelestibus obedimus, in mandatis incedimus Domini. Cum judicamus, et congrue judicamus, tenere Domini justificationes videmur. Plena igitur laudatio, quae genus, mores, officium, factum, judicium comprehendit. Genus in majoribus, mores in aequitate, officium in sacerdotio, factum in mandato, in justificatione judicium. Quodque addidit: *Sine querela,* hoc est quod Apostolus ait: *Providentes bona, non tantum coram Deo, sed etiam coram hominibus* **(Rom. XII)**. Et Ecclesiastes: *Ne sis* (inquit) *multum justus* **(Eccl. VII)**. Quia plerumque justitia durior, hominum querelam provocat. Quae vero temperata est, ipsa suae dulcedinis gratia etiam invidiae querimoniam vitat.

Et non erat illis filius, eo quod esset Elisabeth sterilis, et ambo processissent in diebus suis. Divinitus est procuratum ut provectae aetatis diuque conjugii fructu privatis Joannes parentibus nasceretur, quatenus inopinato prolis ortu et ipsos donum gratius afficeret, et caeteros miraculi stupor futuri prophetae pararet auditui. Denique posuerunt omnes qui audierant in corde suo dicentes, *quid putas puer iste erit?*

Factum est autem cum sacerdotio fungeretur in ordine vicis suae ante Deum, secundum consuetudinem sacerdotii. Per Moysen quidem Dominus unum constituit summum sacerdotem, cui mortuo unum per ordinem succedere jussit, et hoc ad David usque tempora servatum est, a quo plures fieri (ut diximus), Domino nihilominus agente decretum est,

qui vicissim ministrantes, tempore vicis suae singuli castimoniae studerent, domumque suam omnino non tangerent. Unde nunc Zacharias in ordine vicis suae sacerdotio functus asseveratur.

Sorte exiit ut incensum poneret ingressus in templum Domini; et omnis multitudo erat populi orans foris, hora incensi. Non nova nunc sorte lectus est, cum incessum esset adolendum, sed prisca tunc sorte praelectus, cum primo ex ordine sui pontificatus in vicem Abia succederet. Incensum autem in sancta sanctorum a pontifice deferri, exspectante extra templum omni populo, decima die septimi mensis est jussum. Et hanc diem expiationis, sive propitiationis vocati, quae apud nos ob varium lunae discursum a qua menses computant Hebraei, modo in Septembrem mensem, modo incidit in Octobrem; quia scilicet mensis quo Pascha geritur, et ordine conditionis, et edicto legis anni principium tenet, dicente Domino ad Moysen: *Mensis iste vobis principium mensium, primus erit in mensibus anni. Decima die mensis hujus, tollat unusquisque agnum,* etc. **(Exod. XII)**. Hujus autem diei Apostolus ad Hebraeos scribens, ita meminit: *In prius quidem tabernaculum semper introibant sacerdotes, sacrificiorum officia consummantes; in secundum autem semel in anno solus pontifex non sine sanguine quem offert,* etc. **(Hebr. IX)**. Quibus diei hujus mysterium pandens, Jesum ostendit pontificem esse verum, qui consummatis officii sui diebus, hoc est impleta dispensatione carnis in sanguine proprio, coeli secreta subiit, ut propitium nobis faceret Patrem, et interpellaret pro peccatis eorum qui adhuc prae foribus orantes exspectant, et diligunt adventum ejus. Pulchre igitur ea die descensio ejus per angelum nuntiatur, qua ejus

per legem ascensio figurabatur. Quia *qui descendit, ipse est et qui ascendit.* **(Ephes. IV)**: Et, ut Psalmus ait, *a summo coelo egressio ejus, et occursus ejus usque summum ejus* **(Psal. XVIII)**.

Apparuit autem illi angelus stans a dextris altaris incensi. Bene angelus, et in templo, et juxta altare, et a dextris apparet, quia videlicet et veri sacerdotis adventum, et mysterium sacrificii universalis, et coelestis doni gaudium praedicat. Nam sicut per sinistram praesentia, sic per dexteram saepe bona praenuntiantur aeterna. Juxta quod in sapientiae laude canitur: *Longitudo dierum in dextera ejus: in sinistra illius divitiae et gloria.*

Et Zacharias turbatus est videns, et timor irruit super eum. Ait autem ad illum Angelus, etc. Trementem Zachariam confortat angelus, quia sicut humanae fragilitatis est spiritalis creaturae visione turbari, ita et angelicae benignitatis est, paventes de aspectu suo mortales mox blandiendo solari. At contra daemonicae est ferocitatis, quos sui praesentia territos senserit ampliori semper horrore concutere, quae nulla melius ratione quam fide superatur intrepida.

Et uxor tua Elisabeth pariet tibi filium; et vocabis nomen ejus Joannem. Deprecationem dicens exauditam, partum continuo promittit uxoris. Non quod ille qui pro populo oblaturus intraverat, relictis publicis votis pro accipiendis filiis orare potuerit, praesertim quia nemo orat quod se accepturum desperat. Adeo autem ille jam suae aetatis et infecundae conjugis memor, nasci sibi filios desperabat, ut nec angelo hoc promittenti crederet, sed quod dicit, *exaudita est deprecatio tua,* pro populi redemptione significat: *Et uxor*

tua pariet tibi filium, ejusdem redemptionis ordinem pandit, quod videlicet natus Zachariae filius redemptori illius populi praeconando sit iter facturus. Singularis autem meriti indicium datur, quoties hominibus a Deo vel imponitur nomen vel mutatur. Sic Abram quia pater multarum gentium erat futurus, Abraham est vocatus. Sic Jacob, quia Deum vidit, Israel appellari meruit. Sic Josias rex ob eximiae virtutis culmen, nominatus a Deo est multo antequam natus. Joannes ergo interpretatur: in quo est gratia, vel Domini gratia. Quo nomine declaratur, primo parentibus ejus gratiam quibus decrepitis filius nasceretur, esse donatam; deinde ipsi Joanni, qui magnus coram Domino futurus, et adhuc ex utero matris Spiritus sancti sit munere ditandus: postremo etiam filiis Israel, quos ad Dominum Deum ipsorum erat conversurus.

Et erit gaudium tibi et exultatio, et multi in nativitate ejus gaudebunt. Merito gaudet pater quod, vel in senecta natum, vel talis gratiae acceperit filium. Gaudent et alii quibus inauditum eatenus regni coelestis evangelizarit ingressum. Et notandum quod nato praecursore multi gaudent, nato autem Domino annuntiat angelus gaudium magnum quod erit omni populo. Quia videlicet hic salutem multis praedicare, ille omnibus qui velint advenit donare.

Erit enim magnus coram Domino, et vinum et siceram non bibet, et Spiritu sancto replebitur adhuc ex utero matris suae. Magnae coram Domino virtutis est praedicantem in deserto coelestia gaudia terrenas ex integro sprevisse delicias. Sed et hoc coram Domino magnum eminet, quamvis hominibus videatur esse despectum, quod is cui in natis mulierum major nemo est, lascivientis ob ludum puellae capite truncatus est. Cujus ordinem magnitudinis ipse qui

proposuit angelus subsequenter exponens: *Et vinum,* inquit, *et siceram non bibet.* Sicera interpretatur ebrietas, quo vocabulo Hebraei omne quod inebriare potest poculentum, sive de pomis, sive de frugibus, seu de qualibet alia materia confectum significant. Proprium vero in lege Nazarenorum erat vino et sicera tempore consecrationis abstinere. Unde Joannes, Samson et Jeremias, caeterique tales, ut semper Nazareni, id est sancti, manere possint, semper his abstinere satagunt. Decet enim vas coelesti gratiae mancipatum, a saeculi illecebris castigari, nec vino, in quo est luxuria, inebriari eum qui musto Spiritus sancti desiderat impleri. Unde recte cui vini ebrietas tollitur, Spiritus gratia cumulatur. Qua se tunc (ut praedictum erat) ipse repletum monstravit, cum intrante beata Maria in utero genitricis exsultavit, et praecursionis suae cognoscens officium, Domini quantum adhuc potuit, evangelizavit adventum.

Et multos filiorum Israel convertet ad Dominum Deum ipsorum, et ipse praecedet ante illum in spiritu et virtute Eliae. Cum Joannes qui Christo testimonium perhibens, in ejus fide populos baptizabat, dicitur filios Israel ad Dominum Deum ipsorum convertisse, patet profecto Christum esse Dominum Deum Israel. Si autem Christus est, imo quia Christus est Dominus Deus Israel, desinant Ariani Christum Dominum Deum esse negare. Erubescant Photiniani Christo ex virgine principium dare. Cessent Manichaei alium populi Israel, atque alium Christianorum Deum credere. Et quia Joannes praecedere ante illum dicitur, videant aeternum ante saecula Deum post hominem in saeculis natum, ideoque a suo praecursore modo virum post se venturum, modo Dei Filium esse nominatum. Qui bene in spiritu et virtute Eliae

praecedere dicitur, quia sicut ille praeco venturus judicis, ita hic praeco factus est Redemptoris. Unde et conversatione prorsus simillima ambo deserta secuti, victu frugi, vestitu inculti, cinctu sunt despecti. Ambo regis et reginae vesaniam tolerant. Ille Jordanem coelum petiturus divisit, hic ad lavacrum salutare quo coelum petatur, homines convertit. Hic cum Domino versatur in terris, ille cum eo manifestatur in gloria.

Et convertat corda patrum in filios, et incredulos, etc. Corda patrum in filios convertere, est spiritalem sanctorum antiquorum scientiam populis praedicando infundere. Prudentia vero justorum, est non de legis operibus justitiam praesumere, sed ex fide salutem quaerere. Ut quamvis in lege positi legis jussa perficiant, gratia se tamen Dei per Christum salvandos intelligant. *Justus* enim *ex fide vivit* **(Rom. I)**. Et Petrus de jugo legis ait: *Quod neque patres nostri, neque nos portare potuimus, sed per gratiam Domini Jesu credimus salvari, quemadmodum et illi* **(Act. XV)**. Qua prudentia quia diutius increduli et per Joannem imbuti, et per Eliam sunt imbuendi, recte haec sententia quae per angelum de Joanne dicta est, iisdem pene syllabis est de Elia per Malachiam praedicta. *Parate* (inquit) *Domino plebem perfectam.* Quia enim Zachariam pro plebe supplicantem dixerat exauditum, docet quo ordine plebs eadem salvari et perfici debeat, ad praedicationem videlicet Joannis poenitendo et credendo in Christum.

Et dixit Zacharias ad angelum: Unde hoc sciam? ego enim sum senex, et uxor mea processit in diebus suis. Ob altitudinem promissorum haesitans signum quo credere valeat inquirit, cui sola angeli visio vel allocutio pro signo sufficere

debuerat. Unde meritam diffidentiae tacendo poenam luit, cui taciturnitas eadem et signum fidei quod quaesivit, et infidelitatis esset poena quam meruit.

Et respondens angelus dixit ei: Ego sum Gabriel qui adsto ante Deum, et missus sum loqui ad te, et haec tibi evangelizare. Et ecce eris tacens, et non poteris loqui, usque in diem quo haec fiant, pro eo, etc. Vult intelligi quod si homo talia promitteret, impune signum flagitare liceret; at cum angelus promittat, jam dubitari non deceat. Datque signum quod rogatur, ut qui discredendo locutus est, jam tacendo credere discat. Ubi notandum quod angelus se et ante Deum adstare, et evangelizandum Zachariae missum esse testatur. Quia et cum ad nos veniunt angeli, sic exterius implent ministerium, ut tamen nunquam desint interius per contemplationem. Et mittuntur igitur et assistunt, quia et si circumscriptus est angelicus spiritus, summus tamen spiritus ipse qui Deus est, circumscriptus non est. Angeli itaque et missi ante ipsum sunt, quia quolibet missi veniunt, intra ipsum currunt.

Et erat plebs exspectans Zachariam, et mirabatur quod tardaret ipse in templo. Egressus autem non poterat loqui ad illos. Et cognoverunt quod visionem vidisset in templo, et ipse erat innuens illis, et permansit mutus. Et factum est ut implerentur dies officii ejus, abiit in domum suam. Hoc est quod dixi, quod vicis suae tempore pontifices, templi tantum officiis mancipati non solum a complexu uxorum, sed ab ipso quoque domorum suarum abstinerent ingressu. Ubi nostri temporis sacerdotibus, quibus semper altari servire jubetur, perpetuo servandae castitatis exemplum datur. Quia enim tunc sacerdotalis ex stirpe Aaron successio quaerebatur, necessario

tempus substituendae soboli procurabatur. At quia nunc non carnalis successio, sed perfectio spiritalis inquiritur, consequenter sacerdotibus ut semper altari queant assistere, semper ab uxoribus continendum, semper castitas observanda praecipitur.

Post hos autem dies concepit Elisabeth uxor ejus. Post dies videlicet officii Zachariae completos. Hujus sacratissimae conceptionis Joannes Constantinopolitanae urbis antistes mentionem faciens: *Gesta sunt haec,* inquit, *mense Septembri, octavo Kalendas Octobris, incipiente luna undecima, quando oportebat Judaeos jejunium Scenopegiae celebrare.* Et inventum est ipsa die octava Kalendarum Octobrium esse aequinoctium, in qua est inchoatio noctis major quam lucis. *Illum* enim *oportet crescere,* inquit, *me autem minui* **(Joan. III)**. Minorata etenim fuerat lux a tenebris, cum Judaei secundum legem et prophetiam sacrificia Deo offerebant: in qua et Joannes conceptus est. Haec sunt enim quae ante pro peccatis populi offerebantur, quae jam cessare oportebat, cum Joannes, id est baptistes, conciperetur. Et ideo Zacharias pater ejus, sacerdos Judaeorum emutuit, quia jam cessare et emutescere oportebat sacrificia eorum, quae pro peccatis populi offerebantur. Veniebat enim solus sacerdos, qui de agno suo proprio immolato, sacrificium Deo pro peccatis omnium offerret. Quibus B. Joannis verbis edocemur, prima mox die post diem expiationis, mutationem tunc sacerdotalis vicis esse celebratam, ideoque in hac praecursoris Domini conceptionem fieri. Quae non frustra dies jejuniorum et afflictionis est ab angelo praedicta, quia per ipsum erat hominibus afflictio poenitentiae praedicanda.

Et occultabat se mensibus quinque, dicens, quia sic fecit mihi Dominus in diebus quibus respexit, auferre opprobrium meum inter homines. Quanta sanctis cura sit, ne quid turpe de quo erubescere debeant admittant, ostendit Elisabeth, quae et de ipsis quae accipere cupiebat donis erubescit, et licet de ablato gaudeat opprobrio sterilitatis, de partu tamen anilis verecundatur aetatis. Sed pudet onus matris, quandiu latet honor prolis. Nam quae occultabat se, quia conceperat filium, jam intrante beata Dei genitrice clamosa exsultavit, quia paritura erat prophetam. Allegorice autem per Zachariam sacerdotium Judaeorum, per Elizabeth potest lex ipsa designari, quae sacerdotum doctrinis exercita, quasi auxilio virili fulta, spiritales deos filios gignere debebat, sed quasi ob sterilitatis injuriam minime valebat. Non quia non multi, et ante legem, et in lege perfectissimae vitae fuerint, sed quia neminem ad perfectum adduxit lex, quae regnum coelorum reserare, nisi Christo praecedente non potuit. Bene autem dicitur quod erant justi ambo ante Deum, quia sicut bona est lex, et mandatum sanctum et justum, et bonum, ita etiam sacerdotium legale pro dispensatione temporis illius sanctum, bonum et justum est. Et quod sequitur, *quia ambo processissent in diebus suis,* ita potest exponi, quod legali devotioni quasi adolescentia, vel juventus ipsius Moysi temporibus et deinceps effloruerit: incumbente autem Salvatoris adventu, dira eam senectus incurvaverit, quando et sacerdotii ordo per ambitiones et contentiones pontificum confusus, et ipsa lex per pharisaeorum traditiones discissa, minus habilis est ad gignendum Deo filios effecta. Ingreditur ergo Zacharias templum, quia sacerdotum est intrare in sanctuarium Dei, et intelligere in novissima mysteriorum coelestium. Orat foris multitudo, quia secreta quaeque et

mystica penetrare sublimiter nequeunt, doctiorum necesse est monitis humiliter intendant. Dum vero Zacharias altari thymiama imponit, nasciturum Joannem cognoscit; quia dum doctores ampliori flamma divinae lectionis inardescunt, gratiam Dei per Jesum Christum venturam, et de interiori litterarum medulla, quasi de vulva Elisabeth, prodituram esse reperiunt. Et hoc bene per angelum, quia et lex est ordinata per angelos in manu Mediatoris. Sed qui audita credere dissimulat, silentii poena mulctatur, quia mutus est qui non sensum litteris intelligit inesse spiritalem. Nec talis jam verba dare populo quasi magister novit, sed quasi verbi et rationis expers, tacitis (ut ita dicam) nutibus innuit. Quale tunc erat sacerdotium Judaeorum, cum nec rationem sacrificiorum, nec dicta curaret scire prophetarum. Muto ergo permanente Zacharia, concipit Joannem Elisabeth, quia non intelligant licet pontifices distinctionem fidei, Pharisaei amittant et Scribae, ita ut nec ipsi intrent, nec auditores suos intrare permittant, interiora tamen legis Christi sacramentis abundant. Et bene conceptum suum Elisabeth quinque mensibus occultat, sive quia ipse legifer Moyses quinque libris mysteria Christi parabolatim designat, seu quia tota Veteris Instrumenti series eamdem Christi dispensationem in quinque mundi aetatibus per sanctorum facta, vel dicta praefigurat. Et ideo quia Christi incarnatio, vel sexta aetate saeculi futura, vel ad impletionem legis erat profutura, recte sexto mense concepti Joannis missus ad Mariam angelus, nasciturum nuntiat Salvatorem, ut sequens ex ordine lectio demonstrat.

In mense sexto, missus est angelus Gabriel a Deo, in civitatem Galileae, cui nomen Nazareth. Idcirco angeli privatis

nominibus censentur, ut signetur per vocabula etiam in operatione quid valeant. Neque etenim in illa sancta civitate, quam de visione omnipotentis Dei plena scientia perfecit, idcirco propria nomina sortiuntur, nec eorum personae sine nominibus sciri non possint: sed cum ad nos aliquid ministraturi veniunt, apud nos etiam nomina a ministeriis trahunt. Ad Mariam ergo virginem Gabriel mittitur, qui Dei fortitudo nominatur. Illum quippe nuntiare veniebat, qui ad debellandas aereas potestates humilis apparere dignatus est. De quo per Psalmistam dicitur, *Dominus fortis et potens, Dominus potens in praelio* **(Psal. XXIII)**. Et rursum, *Dominus virtutum ipse est rex gloriae* **(Ibid.)**. Per Dei ergo fortitudinem nuntiandus erat, qui virtutum Dominus et potens in praelio, contra potestates aereas ad bella veniebat. Mensem autem sextum, Martium intellige, cujus vicesimo et quinto die Dominus noster et conceptus traditur et passus, sicut et vicesimo quinto die mensis Decembris natus. Quod vel hoc hodie (ut nonnulli arbitrantur) aequinoctium vernale, vel illo solstitium brumale fieri credamus, convenit utique cum lucis incremento concipi, vel nasci eum qui illuminat omnem hominem venientem in mundum. At si quis ante dominicae nativitatis et conceptionis tempus lucem vel crescere, vel tenebras superare convicerit, dicimus et nos quia et Joannes tunc ante faciem adventus ejus regnum coelorum evangelizabat, et nunc quoque praedicatoribus imperatur: *Iter facite ei qui ascendit super occasum* **(Psal. LXVII)**. Cur autem Joannes circa aequinoctium autumnale conceptus, circa solstitium aestivum sit natus, docet ipse qui vel ex sua, vel ex Veteris Testamenti (ut multi autumant) persona loquitur; *Illum oportet crescere, me autem minui* **(Joan. III)**.

Ad virginem desponsatam viro, cui nomen erat Joseph de domo David, et nomen virginis Mariae. Multas ob causas Salvator non de simplici virgine, sed de sponsa voluit nasci. Primo videlicet, ut per generationem Joseph, cujus Maria cognata erat, Mariae quoque nosceretur origo. Neque enim moris est Scripturae feminarum genealogiam texere. Nam et de utroque potest intelligi quod dicitur de domo David. Deinde, ne velut adultera lapidaretur a Judaeis, malens aliquos de suo ortu, quam de pudore dubitare parentis. Simul et virginibus impudicis occasionem tollens, ne matrem quoque Salvatoris dicerent falsis suspicionibus infamatam. Tertio, ut in Aegyptum fugiens et inde rediens haberet solatium viri, qui integerrimae virginitatis custos pariter ac testis existeret. Quarto, ne partus ejus diabolo pateret; qui si eum de virgine natum cognosceret, forsitan quasi caeteris hominibus eminentiorem morti tradere timeret. Maria autem Hebraice stella maris, Syriace vero domina vocatur; et merito, quia et totius mundi Dominum, et lucem saeculis meruit generare perennem.

Et ingressus angelus ad eam, dixit, Ave, gratia plena, Dominus tecum: benedicta tu in mulieribus. Bene gratia plena vocatur, quae nimirum gratiam quam nulla alia meruerat, assequitur, ut ipsum videlicet gratiae concipiat et generet auctorem.

Quae cum audisset, turbata est in sermone ejus, et cogitabat qualis esset ista salutatio. Disce virginem moribus, disce virginem verecundia, disce virginem oraculo, disce mysterio. Trepidare virginum est, et ad omnes viri ingressus pavere, omnes viri affatus vereri. Discant mulieres propositum pudoris imitari. Sola in penetralibus quam nemo virorum

videret, solus angelus reperit, sola sine comite, sola sine teste, ne quo degeneri depravaretur affectu, ab angelo salutatur. Disce, virgo, verborum vitare lasciviam. Maria etiam salutationem angeli verebatur. *Erat* tamen *cogitans,* inquit, *qualis esset haec salutatio.* Et ideo cum verecundia, quia pavebat. Cum prudentia, quia benedictionis novam formulam mirabatur, quae nusquam lecta est, nusquam ante comperta.

Et ait angelus ei, Ne timeas, Maria, invenisti enim gratiam apud Deum. Quam salutatione insolita, ut pote quae ei soli servabatur, viderat turbatam, quasi familiarius notam vocans ex nomine, ne timere debeat jubet. Et quia gratia plenam vocaverat, eamdem gratiam et astruit plenius, et uberius explicat, dicens:

Ecce concipies in utero, et paries Filium, et vocabis nomen ejus Jesum. Jesus salvator, sive salutaris interpretatur. Cujus sacramentum nominis alloquens Joseph angelus exposuit: *Ipse enim,* inquiens, *salvum faciet populum suum a peccato eorum.* Non ait, populum Israel, sed *populum suum,* hoc est in unitatem fidei ex praeputio et circumcisione vocatum, quibus ex diversa parte congregatis fieret unus pastor et unum ovile.

Hic erit magnus, et Filius Altissimi vocabitur. Et dabit illi Dominus Deus sedem David patris ejus. Dictum est et de Joanne quod *erit magnus,* sed ille quasi homo magnus, hic quasi Deus magnus. Ille enim magnus coram Domino, *hic* autem *erit magnus,* inquit, *et Filius altissimi vocabitur.* Idem ergo filius Altissimi qui in utero virginali conceptus et natus est. Idem homo in tempore, creatus ex

matre, qui Deus est ante tempora natus ex Patre. Si autem idem homo qui Deus est, omittat Nestorius hominem tantum dicere ex virgine natum, et hunc a Verbo Dei non in unitatem personae, sed in societatem inseparabilem esse receptum. Alioquin non unum Christum, verum Deum et hominem, sed duos (quod dici nefas est) asserere, ac per hoc non Trinitatem, sed quaternitatem praedicare convincitur. Catholica autem fides sicut unum quemlibet hominem carnem et animam, ita hominem et Verbum, unum Christum rectissime confitetur, juxta quod et angeli verba significant, quae dandam illi sedem David patris ejus asseruerant. Qui enim eumdem ipsum patrem haberet David, quem Filium Altissimi vocari pronuntiat, in duabus utique naturis unam Christi personam demonstrat. Accepit autem sedem David, ut nimirum gentem, cui David quondam et filii ejus temporalis regni gubernacula praebuerunt, ipse perpetuum vocaret ad regnum, quod eis paratum est ab origine mundi.

Et regnabit in domo Jacob in aeternum, et regni ejus non erit finis. Et Isaias ait: *Multiplicabitur ejus imperium, et pacis non erit finis. Super solium David, et super regnum ejus, ut confirmet illud et corroboret in judicio et justitia* **(Isa. IX)**. Non dixit in acquisitione gloriae gazarumque terrestrium, non in victoria gentium plurimarum, urbiumque debellatione superbarum, sed in judicio et justitia. Per haec enim regnum Christi, et in singulis quibusque fidelibus, et in universa per orbem multiplicatur pariter et confirmatur Ecclesia. Domum namque Jacob totam Ecclesiam dicit, quae vel de bona radice nata, vel cum oleaster esset, merito tamen fidei in bonam est inserta olivam. Quam post triumphum passionis alloquens Salvator ait: *Qui timetis Dominum, laudate eum; universum*

semen Jacob, magnificate eum **(Psal. XXI)**. Non autem ideo futuri temporis verbis magnus exstiturus Jesus Altissimi vocandus, sceptrum David accepturus, et in domo Jacob regnaturus asseritur, quia juxta quod haeretici sapiunt atque a veritate desipiunt, Christus ante Mariam non fuerit, sed quod homo assumptus in Deum, clarificatus est ea claritate quam Verbum Dei habuit priusquam mundus esset apud Patrem, hoc est ut idem Filii nomen eamdem Christi personam, homo cum Deo plenus gratia et veritate sortiretur.

Dixit autem Maria ad angelum: Quomodo fiet istud quoniam virum non cognosco? Propositum suae mentis reverenter exposuit, vitam videlicet virginalem se ducere decrevisse. Quae quia prima feminarum tantae se virtuti mancipare curavit, jure singulari prae caeteris feminis beatitate meruit excellere. *Quomodo,* inquit, *fiet istud?* Non ait: Unde hoc sciam; sed, Quomodo fiet, inquit, quoniam virum non cognosco. Ordinem videlicet obsequii cui subdatur inquirens, non autem signum cui credat flagitans. Neque enim decebat electam generando Deo virginem dubiam diffidentia sed prudentia cautam existere, quia nec facile poterat homo nosse mysterium quod in Deo manebat a saeculis absconditum. Quia ergo legerat, *Ecce virgo in utero habebit, et pariet filium,* sed quomodo id fieri posset non legerat, merito credula iis quae legerat, sciscitatur ab angelo quod in propheta non invenit **(Isa. VII)**.

Et respondens angelus, dixit ei: Spiritus sanctus superveniet in te, et virtus Altissimi obumbrabit tibi. Non virili, inquit, quod non cognoscis, semine, sed Spiritus sancti quo impleris, opere concipies. Erit in te conceptio, libido non erit. Concupiscentiae non erit aestus, ubi umbram faciet Spiritus

sanctus. Verum in eo quod ait, *Et virtus Altissimi obumbrabit tibi,* potest etiam incarnati Salvatoris utraque natura designari. Umbra quippe a lumine solet et corpore formari. Et cui obumbratur, lumine quidem vel calore solis quantum sufficit reficitur, sed ipse solis ardor, ne ferri nequeat, interposita vel nubecula levi, vel quolibet alio corpore temperatur. Beatae itaque Virgini, quia quasi pura homo omnem plenitudinem divinitatis corporaliter capere nequibat, virtus Altissimi obumbravit, id est, incorporea lux divinitatis corpus in ea suscepit humanitatis. De qua pulchre propheta: *Ecce Dominus,* inquit, *ascendit super nubem levem, et ingredietur Aegyptum* **(Isa. XIX)**, quod est dicere: Ecce Verbum Dei Patri coaeternum, lumenque de lumine ante saecula natum, carnem in fine saeculorum atque animam nullo peccati pondere gravatam suscipiet, et *de utero virginali, tanquam sponsus de thalamo suo,* **(Psal. XVIII)** procedet in mundum.

Ideoque, et quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei. Ad distinctionem nostrae sanctitatis, Jesus singulariter sanctus nasciturus asseritur. Nos quippe et si sancti efficimur, non tamen nascimur, quia ipsa naturae corruptibilis conditione constringimur. Ut merito cum Propheta gementes singuli dicamus: *Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, et in delictis peperit me mater mea* **(Psal. L)**. Ille autem solus veraciter sanctus est qui, ut ipsam conditionem naturae corruptibilis vinceret, ex commistione carnalis copulae conceptus non est. *Sanctum* (inquit) *vocabitur Filius Dei.* Quid hic dicis, Nestoriane, qui beatam Mariam Dei negans esse genitricem, apertam niteris impugnare veritatem? Ecce Deum dixit superventurum, Dei Filium nasciturum. Quomodo ergo aut Dei Filius Deus non est, aut quae Deum

edidit, quomodo Θεοτόκος, id est, Dei genitrix non esse potest?

Et ecce Elisabeth cognata tua et ipsa concepit filium in senectute sua. Et hic mensis sextus est illi quae vocatur sterilis, quia non erit impossibile apud Deum omne verbum. Ne virgo se parere posse diffidat, accipit exemplum sterilis anus pariturae, ut discat omnia Deo possibilia, etiam quae naturae ordine videntur esse contraria. Si quem vero movet quomodo beatae Mariae cognatam dicat Elisabeth, cum haec de domo David, illa de filiabus Aaron originem duxerit, animadvertat proavos earum liberis invicem nuptum traditis utramque tribum potuisse conjungere. Cui si haec expositio forte non suffecerit contentiosius insistenti, quasi hoc contra interdictum legis fieri nequiverit, legat Exodum, ubi scriptum est: *Accepit autem Aaron uxorem Elisabeth filiam Aminadab sororem Naason, quae peperit ei Nadab, et Abiud, et Eleazar, et Ithamar* **(Exod. VI)**. Videatque ante edictum legis, superna provisione sacerdotalem, regali junctam jam fuisse progeniem. Ut videlicet Dominus Jesus Christus, qui secundum carnem verus Rex et sacerdos erat futurus, ipsam quoque carnem de utraque, David scilicet et Aaron stirpe susciperet. Unde et in hac utraque tribu chrisma per legem mysticum celebrabatur, Christi nimirum nominis pariter et generationis praenuntium. Et ipse David domum Dei ingrediens, panem sanctum et gladium quasi rex et sacerdos accepit. Illum, videlicet, de suo semine venturum praefigurans, qui et pro nostra libertate regis jure pugnaret, et pro nostra absolutione panem suae carnis offerret.

Dixit autem Maria: Ecce ancilla Domini. Fiat mihi secundum verbum tuum. Quanta cum devotione humilitas, quae et angeli

promissum optat impleri, et seipsam quae mater eligitur ancillam nuncupat? apertissime insinuans quam nil sibi meriti vindicet, in eo quod Domini jussis obsecundet. Fiat (inquit), sine viri semine conceptus in virgine, nascatur de Spiritu sancto integra carne sanctum, quod nascetur de femina matre sine homine patre, vocetur Dei Filius.

Et discessit ab illa angelus. Exsurgens autem Maria in diebus illis, abiit in montana cum festinatione in civitatem Juda. Accepto virginis consensu, mox angelus coelestia repetit, illa petit montana. Festinat invisere Elisabeth, non quasi incredula de oraculo, vel dubia de exemplo, sed ut laeta pro voto, religiosa pro officio. Typicum pariter exemplum tribuens, quod omnis anima quae verbum Dei mente conceperit virtutum statim celsa cacumina gressu conscendat amoris, quatenus civitatem Juda, id est, confessionis et laudis, arcem penetrare, et usque ad perfectionem fidei, spei et charitatis, quasi tribus in ea mensibus valeat commorari.

Et intravit in domum Zachariae, et salutavit Elisabeth. Disce, virgo humilitatem, Mariae, ut et corpore casta et pectore possis esse devota. Visitat junior seniorem, salutat virgo uxorem. Decet enim ut quo castior virgo, eo sit humilior, et senioribus deferens, habitum castitatis praeconio commendet humilitatis. Aliter: Maria ad Elisabeth, Dominus venit ad Joannem, haec ut Spiritu sancto repleatur, illius ut baptisma consecretur. Majorumque humiliatio minorum est utique exaltatio. Denique sequitur:

Et factum est ut audivit salutationem Mariae Elisabeth, exsultavit infans in utero ejus, et repleta est Spiritu sancto Elisabeth. Vide distinctionem, singulorumque verborum

proprietates. Vocem prior Elisabeth audivit, sed Joannes prior gratiam sensit. Illa naturae ordine audivit, iste exsultavit ratione mysterii. Illa Mariae, iste Domini sensit adventum. Istae gratiam loquuntur, illi intus operantur, pietatisque mysterium maternis adoriuntur profectibus, duplicique miraculo prophetant matres spiritu parvulorum. Exsultavit infans, et repleta mater est. Non prius mater repleta quam filius, sed cum filius esset repletus Spiritu sancto, replevit et matrem.

Et exclamavit voce magna, et dixit: Benedicta tu inter mulieres, et benedictus fructus ventris tui. Notandum quod praemissa de Christo prophetia non rerum tantum miraculis, sed et verborum proprietate completur. Iste est enim fructus, qui David patriarchae sub jurejurando promittitur: *De fructu ventris tui ponam super sedem meam* **(Psal. CXXXI)**. Simulque intuendum quod eadem voce Maria ab Elisabeth qua a Gabriele benedicitur, quatenus et angelis et hominibus veneranda, et cunctis merito feminis praeferenda monstretur.

Et unde hoc mihi, ut veniat mater Domini mei ad me? Non quasi nescia perquirit quod nimirum sancti Spiritus esse cognoscit, se videlicet a matre Domini ad pignoris sui profectum salutari, sed, miraculi novitate perculsa, non hoc sui meriti, sed muneris fatetur esse divini.

Ecce enim ut facta est vox salutationis tuae in auribus meis, exsultavit in gaudio infans in utero meo. Erubescebat Elisabeth onus parientis, quandiu nesciebat mysterium religionis. Sed quae occultabat se quia conceperat filium, jactare se coepit quia generabat prophetam. Et quae ante erubescebat benedicit, et quae dubitabat ante firmatur. *Ecce*

enim (inquit) *ut vox salutationis tuae facta est in auribus meis, exsultavit gaudio infans in utero meo.* Itaque magna voce clamavit, ubi Domini sensit adventum, quia religiosum credidit partum. Nulla enim causa erat pudoris, ubi prophetae ortus datae, non affectatae fidem generationis asciscerat.

Et beata quae credidit, quoniam perficientur ea quae dicta sunt ei a Domino. Vides non dubitasse Mariam, sed credidisse, et ideo fructum fidei consecutam. *Beata* (inquit) *quae credidit.* Et vere beata, quae sacerdote praestantior. Cum sacerdos negasset, virgo correxit errorem. Nec mirum si Dominus, redempturus mundum, operationem suam inchoavit a matre, ut per quam salus omnibus parabatur, eadem prima fructum salutis hauriret ex pignore. Pariterque notandum quanta Elisabeth animum gratia, Maria intrante, ditavit, quem simul de praeterito, praesenti, atque futuro, per prophetiae spiritum illustravit. Dicens enim, *Beata quae credidisti,* aperte indicat quia verba angeli quae dicta ad Mariam fuerant per spiritum agnovit. Atque subjungens: *Perficientur ea quae dicta sunt tibi a Domino,* quae etiam eam in futuro sequerentur praevidit. Matrem vero Domini sui nominans, quia Redemptorem humani generis in utero portare intellexit.

Et ait Maria: Magnificat anima mea Dominum. Et exsultavit Spiritus meus in Deo salutari meo. Tanto (inquit) me Dominus tamque inaudito munere sublimavit, quod non ullo linguae officio explicari, sed ipso vix intimi pectoris affectu valeat comprehendi, et ideo totas animae vires in agendis gratiarum laudibus offero, totum in contemplanda magnitudine ejus cujus non est finis, quidquid vivo, sentio, discerno, gratulanter impendo, quia et ejusdem Jesu, id est

salutaris, spiritus meus, aeterna divinitate laetatur, cujus mea caro temporali conceptione fetatur. Cui simile est illud Psalmistae. *Anima autem mea exsultabit in Domino, et delectabitur super salutari ejus* **(Psal. XXXIV)**. Et ipse enim patrem Filiumque pari venerabatur amore.

Quia respexit humilitatem ancillae suae. Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Cujus humilitas respicitur, recte beata ab omnibus cognominanda gratulatur, sicut e contrario cujus superbia despectu condemnatur, Evae, id est, vae, sive calamitatis nomine, multata tabescit. Decebat enim ut sicut per superbiam primae nostrae parentis mors in mundum intravit, ita denuo per humilitatem Mariae vitae introitus panderetur.

Quia fecit mihi magna qui potens est, et sanctum nomen ejus. Ad initium carminis respicit, ubi dictum est: *Magnificat anima mea Dominum.* Solet quippe anima illa cui Dominus magna facere dignatur, dignis eum praeconis magnificare, et ad consortes ejusdem voti ac propositi potest cohortando dicere: *Magnificate Dominum mecum, et exsultemus nomen ejus invicem* **(Psal. XXXIII)**. Nam qui Dominum quem cognovit, quantum in se est, magnificare et nomen ejus sanctificare contempserit, minimus vocabitur in regno coelorum. Sanctum autem nomen ejus vocatur, quia singularis culmine potenti transcendit omnem creaturam, atque ab universis quae fecit longe segregatur. Quod Graeca locutione melius intelligitur, in qua ipsum verbum quod dicitur ἅγιον, quasi extra terram esse significat. Cujus etiam nos imitatione pro modulo nostro segregari praecipimur ab omnibus qui non sunt sancti, nec Deo dedicati. Dicente Domino: *Sancti estote, quia et ego sanctus sum* **(Levit. XI)**.

Quicunque enim se consecraverit, merito extra terram et extra mundum videbitur. Potest enim et ipse dicere, super terram ambulantes conversationem in coelis habemus.

Et misericordia ejus in progenie et progenies timentibus eum. A specialibus se donis ad generalia Dei judicia convertens, totius humani generis statum describit, et quid superbi, quid humiles mereantur, quid filii Adae per liberum arbitrium, quid filii Dei sint per gratiam, alternis versibus explicat. Non ergo, inquit, soli mihi fecit magna qui potens est, sed et in omni gente et progenie qui timet eum et operatur justitiam, acceptus est illi.

Fecit potentiam in brachio suo, dispersit superbos mente cordis sui. In brachio suo, in ipso Dei Filio significat. Non quod Deus Pater figura determinetur carnis humanae, eique Filius tanquam membrum corporis haereat, sed quia omnia per ipsum facta sunt, ideo brachium Domini dictus est. Sicut enim tuum brachium per quod operatis, sic Dei brachium dictum est ejus Verbum, quia per Verbum operatus est mundum. Cur enim homo brachium ut aliquid operetur extendit, nisi quia continuo fit quod dixerit? Si autem tanta potestate praevaleret ut sine ullo motu corporis sui quod diceret fieret, brachium ejus verbum ejus esset. Cum ergo audivimus brachium Dei Patris esse Deum filium, non nobis obstrepat consuetudo carnalis, sed quantum illo donante possumus Dei virtutem et sapientiam cogitemus, per quam facta sunt omnia.

Deposuit potentes de sede, et exaltavit humiles. Esurientes implevit bonis, et divites dimisit inanes. Quod dixit *in brachio suo,* et quod promisit *in progenies et progenies,* his

quoque ἀπὸ κοινοῦ per singula commata est adnectendum versiculis, quia videlicet per omnes saeculi generationes et perire superbi, et humiles exaltari, pia justaque divinae potentiae dispensatione non cessant.

Suscepit Israel puerum suum, recordatus misericordiae. Pulchre puerum Domini appellat Israel, qui ab eo sit ad salvandum susceptus, obedientem videlicet et humilem, juxta quod Osee dicit: *Quia puer Israel, et dilexi eum* **(Ose. XI)**. Nam qui contemnit humiliari, non potest utique salvari, nec dicere cum Propheta: *Ecce enim Deus adjuvat me, et Dominus susceptor est animae meae* **(Psal. LIII)**. *Quicunque autem humiliaverit se sicut parvulus, hic est major in regno coelorum* **(Matth. XVIII)**.

Sicut locutus est ad Patres nostros, Abraham et semini ejus in saecula. Semen Abrahae, non carnale, sed spiritale significat, id est, non ejus tantum carne progenitos, sed sive in circumcisione, seu in praeputio fidei illius vestigia secutos. Nam et in praeputio positus ipse credidit, reputatumque est ei ad justitiam. Atque ejusdem fidei signaculum circumcisionem accepit, ut sic utriusque populi pater fieret per fidem, juxta quod Apostolus ad Romanos plenissime disseruit. Adventus ergo Salvatoris Abrahae est et semini ejus in saecula promissus, hoc est filiis promissionis quibus dicitur: *Si autem vos Christi, ergo Abrahae semen estis, secundum promissionem haeredes* **(Galat. III)**. Bene autem vel Domini vel Joannis exortum matres prophetando praeveniunt, ut sicut peccatum a mulieribus coepit, ita etiam bona a mulieribus incipiant, et quae per unius deceptionem periit, duabus certatim praeconantibus mundo vita reddatur.

Mansit autem Maria cum illa quasi mensibus tribus, et reversa est in domum suam. Tandiu mansit Maria, donec Elisabeth partus tempore completo praecursoris Domini sui, propter quam maxime venerat, nativitatem videret. Dictum est autem supra, quod omnis anima casta quae spiritale verbi desiderium conceperit, alta mox necesse sit exercitii coelestis juga subeat, et quasi trium mensium dies ibidem demorata, quousque perfecta principalium virtutum luce radietur, perseverare non desistat. Quos nimirum perfectissimi fulgoris menses describens Apostolus ait: *Nunc autem manent fides, spes, charitas, tria haec. Major autem his est charitas* **(I Cor. XIII)**.

Elisabeth autem impletum est tempus pariendi, et peperit filium. Verbum impletionis sancta Scriptura in bonorum tantum ortu, vel habitu, vel actu ponere consuevit, quorum vitam plenitudinem perfectionis habere significat. Denique *Elisabeth impletum est tempus pariendi. Impleti sunt dies Mariae, ut pareret* **(Luc. II)**. *Implevit Salomon aedificare domum Domini* **(II Paral. III)**. Defunctus est Abraham, vel alius aliquis patrum senex et plenus dierum. *Et postquam venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum* **(Galat. IV)**. At contra dies impiorum inanes sunt et vacui. *Viri enim sanguinum et dolosi, non dimidiabunt dies suos* **(Psal. LIV)**.

Et audierunt vicini et cognati ejus quia magnificavit Dominus misericordiam suam cum illa, et congratulabantur ei. Habet sanctorum editio laetitiam plurimorum, quia commune est bonum. Justitia enim communis est virtus. Et ideo in ortu justi futurae vitae insigne praemittitur, et gratia secutura virtutis exsultatione vicinorum praefigurante signatur.

Et factum est in die octava venerunt circumcidere puerum, et vocabant eum nomine patris sui Zachariam. Et respondens mater ejus, dixit: Nequaquam, sed vocabitur Joannes. Mire sanctus evangelista praemittendum putavit, quod plurimi infantem patris nomine Zachariae appellandum putarunt, ut advertas matri non nomen alicujus displicuisse degeneris, sed id sancto infusum Spiritu quod ab angelo ante Zachariae fuerat praenuntiatum. Et quidem ille mutus intimare vocabulum filii nequivit uxori, sed prophetiam Elisabeth didicit, quod non didicerat a marito.

Et dixerunt ad illam: Quia nemo est in cognatione tua qui vocetur hoc nomine. Innuebant autem patri ejus, etc. *Joannes est* (inquit) *nomen ejus,* hoc est non ei nos nomen imponimus qui jam a Deo nomen accepit. Habet vocabulum suum quod agnovimus, non quod elegimus. Nec mireris si nomen mulier, quod non audivit asseruit, quando ei Spiritus sanctus qui angelo mandaverat revelavit, neque poterat Domini ignorare praenuntium, quae prophetaverat Christum. Et bene additur quia nemo in cognatione ejus vocatur hoc nomine, ut intelligas nomen non generis esse, sed vatis.

Apertum est autem illico os ejus et lingua ejus, et loquebatur benedicens Deum. Et factus est timor super omnes vicinos eorum. Quia vox clamantis in deserto est nata, merito est lingua parentis soluta. Neque enim patrem a laudibus silere decebat, qui Verbi praecone sibi nato gaudebat. Quippe cui labia quae incredulitas vinxerat, fides jam solvit. Verum haec etiam allegorice, si quis perscrutari desideret, Joannis celebrata nativitas, gratiae Novi Testamenti inchoata sublimitas. Cui vicini et cognati patris nomen quam Joannis

imponere malebant, quia Judaei qui legis ei observatione quasi affinitate juncti erant, magis justitiam quae ex lege est sectari quam fidei gratiam suscipere cupiebant. Sed Joannis, hoc est gratiae Dei vocabulum, mater verbis, pater litteris intimare satagunt, quia et lex ipsa psalmique ac prophetae apertis sententiarum vocibus gratiam Christi praedicant, et sacerdotium illud vetus figuratis caeremoniarum et sacrificiorum umbris eidem testimonium perhibent. Pulchreque Zacharias octava die prolis editae loquitur, quia per Domini resurrectionem quae octava die, hoc est post septimam Sabbati facta est, occulta sacerdotii legalis arcana patuerunt, linguaque pontificum Judaeorum, quam diffidentiae vincula strinxerant, intelligentiae rationabilis est voce soluta.

Et super omnia montana Judaeae divulgabantur omnia verba haec. Et posuerunt omnes qui audierant, in corde suo dicentes: Quid putas puer iste erit? Etenim manus Domini erat cum illo. Magna opera Domini, exquisita in omnes voluntates ejus **(Psal. CX)**. Ecce enim unum Zachariae silentium, non ipsi tantum, cum datur ad poenam incredulitatis et signum credendi, proficit, sed et cum aufertur, omnes vicinos ejus miraculo ac timore stupefacit. Omnia circumquaque montana, fama nati prophetae perfundit, omnes qui audire poterant ad perquirendum diligentius pueri qui natus est modum statumque sollicitat, ut his, videlicet, atque hujusmodi futurus Christi propheta commendetur auspiciis, iterque (ut ita dixerim) praecursori veritatis praecurrentis signa praebeant. *Et Zacharias pater ejus impletus est Spiritu sancto, et prophetavit dicens: Benedictus Dominus Deus Israel, quia visitavit et fecit redemptionem plebis*

suae. Quanta superni muneris est largitas, si prompta ad accipiendum nostrae fidei sit pietas. Ecce loquela quae sola est ablata diffidenti, cum spiritu prophetiae est restituta credenti. Visitavit autem Dominus plebem suam, quasi longa infirmitate tabescentem, et quasi vendita sub peccato, unici filii sui sanguine redemit. Quod quia beatus Zacharias proxime faciendum cognoverat, prophetico more quasi jam factum narrat. Et notandum quod visitasse et redemisse plebem suam dicitur, non quia videlicet hanc veniens suam invenit, sed quia visitando suam fecit. Cui simile est quod in Proverbiorum fine de eadem plebe cantatur: *Mulierem fortem quis inveniet* **(Proverb. XXXI)**? Neque enim eamdem mulierem, videlicet Ecclesiam fortem, id est, fide devotam invenit, sed sibi desponsando fortem reddidit, quia suae fidei sublimitate perfecit.

Et erexit cornu salutis nobis, in domo David pueri sui. Cornu salutis firmam celsitudinem salutis dicit. Ossa siquidem omnia carne involuta sunt, cornu excedit carnem, et ideo cornu salutis regnum Salvatoris Christi vocatur, quo mundo spiritalis et quae carnis gaudia superet, altitudo nuntiatur. In cujus figuram David vel Salomon cornu olei sunt in regni gloriam consecrati.

Sicut locutus est per os sanctorum, a saeculo prophetarum ejus. A saeculo, inquit, quia tota Veteris Testamenti Scriptura, prophetia de Christo processit. Nec soli Jeremias, Daniel, et Isaias, caeterique tales, qui et prophetae specialiter appellati, et de ejus adventu manifeste sunt locuti, verum ipse pater Adam, Abel, et Enoch, et caeteri Patrum, factis quique suis ejus dispensationi testimonium reddunt. Unde Dominus ipse Judaeorum duritiam redarguens, ait: *Si crederetis Moysi,*

crederetis forsitan et mihi. De me enim ille scripsit **(Joan. V)**.

Salutem ex inimicis nostris, et de manu omnium qui oderunt nos. Jungendum est a superiori versiculo *erexit nobis,* id est, erexit nobis salutem ex inimicis nostris. Cum enim primo breviter praemisisset: *Et erexit cornu salutis nobis,* continuo quasi apertius quid dixerit explanans: *Salutem* (inquit) *ex inimicis nostris, et de manu omnium qui oderunt nos.* Omnes autem qui oderunt nos, vel homines perversos, vel immundos Spiritus significat. De quorum manu et interim spe salvi facti sumus, et in futuro re ipsa salvandi.

Ad faciendam misericordiam cum patribus nostris, et memorari testamenti sui. Jusjurandum quod juravit, ad Abraham patrem nostrum, etc. Dixerat Dominum juxta eloquia prophetarum in domo David nasciturum, dicit eumdem, ad explendum testamentum quod Abrahae disposuit, nos esse liberaturum. Quia videlicet iis praecipue patriarchis de suo semine, vel congregatio gentium, vel Christi est incarnatio promissa. Quod Matthaeus quoque breviter intimare voluit, qui Evangelii sui principium hoc modo coepit: *Liber generationis Jesu Christi filii David, filii Abraham.* Ubi notandum quod apud utrumque evangelistam, David praefertur Abrahae. Quia et si temporis ordine posterior, promissionis tamen est munere major. Abrahae namque, qui adhuc in praeputio positus propria dereliquit, Deum cognovit, fidei testimonium meruit, fides tantum gentium et sacrosanctus Ecclesiae coetus est promissus, dicente ad eum Domino: *Atque in te benedicentur universae cognationes terrae* **(Gen. XXVIII)**. David autem oraculo sublimiore, quod ex ipso Christus secundum carnem

nasciturus esset, audivit: *Cumque impleveris* (inquit) *dies tuos, ut vadas ad patres tuos, suscitabo semen tuum post te, quod erit de filiis tuis, et stabiliam regnum ejus. Ipse aedificabit mihi domum, et firmabo solium ejus usque in aeternum. Ego ero ei in patrem, et ipse erit mihi in filium* **(I Paral. XVII)**.

In sanctitate et justitia coram ipso, omnibus diebus nostris. Aperte et breviter quomodo sit Domino serviendum designat, videlicet et *in sanctitate ac justitia, et coram ipso, et omnibus diebus*. Nam qui vel ante mortem ab ejus servitio discedit, vel immunditia qualibet sive injustitia fidei suae sinceritatem commaculat, vel coram hominibus tantum et non etiam coram Domino sanctus perdurare contendit; et justus, necdum perfecte de manu spiritalium inimicorum liberatus Domino servit, sed, exemplo veterum Samaritanorum, diis gentium pariter, et Domino servire conatur.

Et tu, puer, propheta altissimi vocaberis. Praeibis enim ante faciem Domini, parare vias ejus. Pulchre cum de Domino loqueretur, ad prophetam repente sua verba convertit, ut hoc quoque beneficium esse Domini designaret. Verum quaeritur quomodo octo dierum alloquatur infantem. Sed qua ratione vocem patris non audierit natus, qui salutationem Mariae adhuc utero clausus audivit? Nisi forte putandus est Zacharias propter eos potius qui aderant instruendos, futura sui filii munera, quae dudum per Angelum didicerat, mox ut loqui potuit praedicare voluisse. Audiant sane Ariani, et erubescant: audiant mansueti, et laetentur, quod Christum Dominum quem Joannes prophetando praeibat, altissimum vocat. Juxta quod et Psalmista Deum hominemque perfectum in una persona collaudans, ait: *Mater Sion dicet homo, et*

homo factus est in ea, et ipse fundavit eam Altissimus **(Psal. LXXXVI)**. Eum factum qui fundavit, eumdem hominem, quem Altissimum nuncupat.

Ad dandam scientiam salutis plebi ejus in remissionem peccatorum eorum. Quasi Jesu, id est, Salvatoris nomen exponere ac diligentius commendare desiderans, salutis mentionem frequentat, cum cornu salutis erigendum, salutem ex inimicis futuram, scientiam salutis plebi dandam commemorat. Sed ne temporalem carnalemque promitti salutem putares, *in remissionem* (inquit) *peccatorum eorum.* Verum Judaei ideo non Christum Jesum suscipere, sed Antichristum malunt exspectare, quia non intus sed foris salvari, non a peccati dominio, sed ab humanae servitutis cupiunt jugo liberari.

Per viscera misericordiae Dei nostri, in quibus visitavit nos oriens ex alto. Et propheta de Domino loquens: *Ecce vir,* inquit, *Oriens nomen ejus* **(Zach. VI)**. Qui ideo recte Oriens vocatur, qui nobis ortum verae lucis aperiens filios, noctis et tenebrarum, lucis effecit filios, juxta quod beatus Zacharias consequenter exponit dicens:

Illuminare his qui in tenebris et in umbra mortis sedent ad dirigendos pedes nostros in viam pacis. Sedentibus quippe in tenebris et in umbra mortis Domino illuminare est, his qui in peccatis et ignorantiae caecitate vixerunt, agnitionis amorisque sui radios infundere. Qualibus dicit Apostolus: *Fuistis aliquando tenebrae, nunc autem lux in Domino.* Pedes autem nostri in viam pacis diriguntur, cum actionum nostrarum iter per omnia, Redemptoris illuminatorisque nostri gratiae concordat. Congruo sane

ordine, primo illuminanda corda, et post opera dirigenda testatur, quia nemo quam non ante didicerit pacem valet operari. Unde recte Psalmista: *Inquire* (inquit) *pacem, et sequere eam* **(Psal. XXXIII)**. Quod est dicere: Illuminare qui in tenebris sedebas, et viam pacis a qua diutius exsulabas, ingredere.

Puer autem crescebat et confortabatur Spiritu, et erat in desertis usque ad diem ostensionis suae ad Israel. Praedicator poenitentiae futurus, opportunum justumque est ut solitudinis aspera sequatur; et quo liberius juvenis auditores suos a mundi illecebris erudiendo sustollat, ipse etiam primaevam squalidus in desertis vitam transigat.

CAPUT II.

Factum est autem in diebus illis, exiit edictum a Caesare Augusto, ut describeretur universus orbis. Nasciturus in carne Dei Filius sicut parentes sibi quos voluit, et locum nativitatis quem voluit, elegit, eosque ad ipsum locum priusquam nasceretur quomodo voluit advexit, ita etiam tempore quo voluit, imo quo ipse una cum Patre et Spiritu sancto a saeculis disposuerat, perque ora prophetarum praedixerat, mundum ut salvaret intravit. Quomodo enim de virgine matre natus, virginitatis sibi gloriam et angelicum castimoniae decus ostendit esse gratissimum, sic quoque pacatissimo saeculi tempore procreatus, quia pacem magnopere quaereret atque amaret edocuit, quia pacis charitatisque sectatores semper invisere dignaretur, indicavit. Juxta quod ipse fidelibus

promittens ait: *Ubi enim sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum* **(Matth. XVIII)**. Quod enim majus regni quietissimi, et pulcherrimae, quantum ad homines, potuit esse pacis indicium, quam una totum orbem descriptione concludi, eodem cunctos longe lateque mundi fines census numismate comprehendi? Cujus auctor ac moderator Augustus, tanta, juxta fidem historiarum, duodecim annos circa tempus nativitatis dominicae pace regnavit, ut tam forinsecis quam civilibus bellis toto orbe sopitis, spiritale prophetae praesagium etiam ad litteram videatur implesse. Qui videlicet propheta cum mystica dispensationem Christi voce praecineret dicens: *Et erit in novissimis diebus praeparatus mons domus Domini in vertice montium, et elevabitur super colles, et fluent ad eum omnes gentes* **(Mich. IV)**. Post pauca etiam temporis illius sacratissimi statum describere curavit: *Et conflabunt* (inquit) *gladios suos in vomeres, et lanceas suas in falces. Non levabit gens contra gentem gladium, nec exercebuntur ultra ad praelium. Domus Jacob venite, et ambulemus in lumine Domini* **(Ibid.)**. Non solum autem haec nova mundi descriptio illius summi regis adventui testimonium perhibebat, qui congregatos a mundi plagis omnibus electos suos aeternae beatitudinis albo conscriberet, verum etiam ejusdem regni duces, quieta sui moderaminis pace juvabat, quia nimirum, compressis a praeliorum turbine gentibus universis, praedicaturos orbi Christi discipulos, quolibet propter verbum ire vellent, ab ingruentium fervore seditionum, tremenda id temporis (ut ita dixerim) Romani nominis umbra protegebat. *Exiit* ergo *edictum a Caesare Augusto, ut censum profiteretur universus orbis,* quia imminebat edictum Regis Christi, quo salutem

consequeretur universus orbis. Qui vocabulum Augusti perfectissime complens, utpote suos et augescere desiderans, et ipse augere sufficiens, censoribus suae profectionis, non ablatione pecuniae subjectos, sed fidei oblatione signare praecipit. *Euntes,* inquiens, *in mundum universum, praedicate Evangelium omni creaturae. Qui crediderit et baptizatus fuerit, salvus erit* **(Marc. XVI)**.

Haec descriptio prima facta est a praeside Syriae Cyrino. Et ibant omnes, ut profiterentur singuli in suam civitatem. Hunc Cyrini temporibus habitum censum etiam Josephus illustris Hebraeorum historiographus, in octavo decimo Antiquitatum libro hoc modo memorat: Cyrinus autem vir unus ex consensu curiae Romanae per singulos magistratus usque ad gradum consulatus ascendens, per caetera quoque honorabilis, cum paucis Syriam venit, a Caesare jus dare gentibus missus, et censor simul patrimoniorum futurus. Itaque quod ait: *Haec descriptio prima facta est a praeside Syriae Cyrino,* significat hanc descriptionem, vel primam esse earum quae totum orbem concluserint, quia pleraeque jam partes terrarum saepe leguntur fuisse descriptae, vel certe primo tunc coepisse, quando Cyrinus in Syriam missus est. Quomodo autem tunc, imperante Augusto et Cyrino praesidente, ibant omnes, ut censum profiterentur singuli, in suam civitatem, ita et nunc imperante per Ecclesiae praesides, id est doctores, imo suadente et praemia pollicente Christo, eamus omnes, nullus excipiatur a censu justitiae. Veniamus ad eum, qui laboramus, et onerati sumus, et ipse reficiet nos. Tollamus jugum ejus super nos, et discamus ab eo quia mitis est et humilis corde, et inveniemus requiem animabus nostris **(Matth. XI)**. Haec est enim nostra civitas et patria,

requies videlicet beata et coelestis animarum, ad quam in saeculi nascentis exordio a Deo Christo creati, ad quam ab homine Christo sumus in fine saeculorum recreati. Ad quam nimirum civitatem pacis et quietis ire, et devotos regi nostro thesauros ferre, est crescentibus quotidie virtutis ac fidei profectibus supernae lucis quae sint gaudia aeterna speculari, et pro his acquirendis prospera mundi simul et adversa contemnere, et his acquisitis, mundatos nos ab omni inquinamento carnis et Spiritus pretiosius auro Deo munus offerre **(II Cor. VII)**. Quod si etiam genus numismatis quod Caesari pendebatur diligentius inspexerimus, non parum nobis devotionis et ipsum mundare probabimus, quod non aliunde melius quam de ipso Evangelio quaerere et invenire valemus, ubi tentantibus se de tributo Caesari reddendo, Dominus ait: *Ostendite mihi numisma census. At illi,* inquit, *obtulerunt ei denarium. Et ait illis Jesus: Cujus est imago haec et superscriptio? Dicunt ei, Caesaris. Tunc ait illis: Reddite ergo quae sunt Caesaris Caesari, et quae sunt Dei Deo* **(Luc. XX)**. Ubi primum notandum, quod Caesari denarius qui decem nummos habebat, quod etiam nomine prodit, imagine ejus et subscriptione titulatus, solvebatur. Deinde inferendum quia jubente Domino quae Caesaris Caesari, et quae Dei sunt Deo esse reddenda, nobis quoque solerter intimatur, in similitudinem denarii regalis Deo regi nostro decalogum legis offerendum, hoc est amorem Dei et proximi, quorum unus tribus perceptis septem alios complectitur, integro esse corde servandum. In quo videlicet Scripturae sacrae denario, decem mandatis coelestibus quasi totidem aureis nummis insignito, vultum nomenque regis aeterni, hoc est agnitionem divinae voluntatis quisquis intueri novit, inveniet. Quod in tabulis sui cordis quisque perfecte

credit, sperat, diligit, stylo sedulae castigationis exarat. Et hunc nobiscum denarium quasi sacculo inclusum in via portamus, quando dicere scientes cum Psalmista: *Signatum est super nos lumen vultus tui, Domine, dedisti laetitiam in corde meo* **(Psal. IV)**, ipsum tamen hactenus fidei signaculum gaudiumque spei et charitatis, in occulta nostrae conscientiae meditatione servamus Deo teste reconditum. Verum in patriam pervenientes regi nostro cujus visionem sitimus, ad quem in suo decore contuendum toto nisu virtutis, tota mentis intentione, properamus, quae in terris latuerant, in coelis coronanda nostrae bonae conversationis donaria proferemus, quando quae in tenebris diximus in lumine dicentur, et quod in aurem locuti sumus in cubiculis, praedicabitur in tectis **(Matth. X)**.

Ascendit autem et Joseph a Galilaea de civitate Nazareth in Judaeam civitatem David, etc. Superna dispensatione professio census ita descripta est, ut in suam quisque patriam ire juberetur. Non tantum propter mysterium quod diximus, verum etiam ut Dominus alibi conceptus, alibi natus, insidiantis sibi Herodis furorem facilius evaderet. Qui si Bethleemitis parentibus nasceretur, fugam eorum subitam callidus scrutator potuisset habere suspectam, praesertim cum eos de stirpe David, unde Christus erat futurus, cuncti genus ducere nossent. Cui David ipse, suo et nomine et patria, et officio, testimonium perhibet. David quippe, manu fortis, sive desiderabilis, interpretatur. Nomen quidem inde mutuans, quod et gigantem fortiter straverit, et pulcher aspectu decoraque facie fuerit; sed altiori mysterio illum de sua domo ac familia nasciturum praefigurans, qui singulariter mundi principem debellaret, *speciosus forma prae filiis*

hominum **(Psal. XLIV)**, et ipse in Bethleem natus et intellectualium pastor ovium, hoc est simplicium rector animarum. Cujus non praetereunter tanta tamque benigna est humilitas intuenda, qui non solum incarnari pro nobis, sed et eo tempore dignatus sit incarnari, quo mox censu Caesaris ascriberetur, atque ob nostri liberationem, ipse servitio subderetur. Quam etiam nobis humilitatis ejus semitam (neque enim conditiones venit mutare, sed animos) Petrus insinuat: *Subditi,* inquiens, *estote omni humanae creaturae propter Deum, sive regi, quasi praecellenti, sive ducibus, tanquam ab eo missis* **(I Petr. II)**. Sed et coapostolus ejus Paulus: *Reddite,* inquit, *omnibus debita. Cui tributum, tributum. Cui vectigal, vectigal. Cui timorem, timorem. Cui honorem, honorem. Nemini quidquam debeatis, nisi ut invicem diligatis* **(Rom. XIII)**.

Factum est autem cum essent ibi, impleti sunt dies ut pareret, etc. Bene non solum propter indicium regii stemmatis, sed et propter nominis sacramentum Dominus in Bethleem nascitur. Bethleem namque *domus panis* interpretatur. Ipse namque est, qui ait: *Ego sum panis vivus, qui de coelo descendi* **(Joan. VI)**. Locus ergo in quo Dominus nasceretur domus panis ante vocatus est, quia futurum profecto erat ut ille ibi per materiam carnis appareret, qui electorum mentes interna satietate reficeret. Sed usque hodie, et usque ad consummationem saeculi, Dominus in Nazareth concipi, nasci in Bethleem non desinit, cum quilibet audientium, verbi flore suscepto, domum se aeterni panis efficit. Quotidie in utero virginali, hoc est in animo credentium per fidem concipitur, per baptisma gignitur. Quotidie Dei genitrix Ecclesia suum comitata doctorem, de

rota mundanae conversationis quod Galilaea sonat, in civitatem Juda, confessionis, videlicet, et laudis ascendens, censum suae devotionis aeterno regi persolvit. Quae in exemplum beatae semper virginis Mariae nupta simul et immaculata, concipit nos virgo de Spiritu, parit nos virgo sine gemitu, et quasi alii quidem desponsata, sed ab alio fecundata, per singulas sui partes quae unam catholicam faciunt, praeposito sibi Pontifici visibiliter jungitur, sed invisibili Spiritus sancti virtute cumulatur. Unde et bene Joseph auctus interpretatur. Indicans nimirum hoc vocabulo quod instantia magistri loquentis nil valet, si non augmentum superni juvaminis ut audiatur acceperit. Quod autem filium suum primogenitum Maria peperisse describitur, non juxta Helvidianos accipiendum est, alios quoque filios eam procreasse, quasi nequeat primogenitus dici, nisi qui habeat fratres, sicut non unigenitus nisi qui caret fratribus, solet appellari. Quia et testimonium legis, et aperta ratio declarat omnes unigenitos etiam primogenitos, non autem omnes primogenitos etiam unigenitos posse vocari. Hoc est non solum esse primogenitum post quem alii, sed omnem antequam nullus e vulva processerit. Denique quia *omne masculinum quod aperit vulvam, sanctum Domino (Hic, infra*), vocari praecipitur, sive fratres sequantur, sive non sequantur, quod primum de vulva nascitur, primogeniti est jure consecrandum. Verum altiori ratione Dei Filius in carne apparens, et juxta divinitatis excellentiam unigenitus a Patre, et juxta fraternam societatem Primogenitus est omnis creaturae. De hac dicitur: *Nam quod praescivit et praedestinavit conformes fieri imaginis Filii sui, ut ipse Primogenitus in multis fratribus* **(Rom. VIII)**. De illa autem: *Et vidimus gloriam ejus, gloriam quasi Unigeniti a*

Patre **(Joan. I)**. Est ergo Unigenitus in substantia Deitatis, Primogenitus in susceptione humanitatis. Primogenitus in gratia, Unigenitus in natura. Inde est quod frater nuncupatur, et Dominus. Frater, quia Primogenitus; Dominus, quia Unigenitus.

Et pannis eum involvit, et reclinavit eum in praesepio, quia non erat ei locus in diversorio.---Quid retribuam Domino, pro omnibus quae retribuit mihi **(Isai. IX)**? Quid enim major est omni laude: *Parvulus natus est nobis,* ut nos viri possimus esse perfecti? Qui totum mundum vario vestit ornatu, pannis vilibus involvitur, ut nos stolam primam recipere valeamus. Per quem omnia facta sunt, manus pedesque cunis astringitur, ut nostrae manus ad opus bonum exertae, nostri sint pedes in viam pacis directi. Cui coelum sedes est, duri praesepis angustia continetur, ut nos per coelestis regni gaudia dilatet. Qui panis est angelorum, in praesepio reclinatur, ut nos quasi sancta animalia carnis suae frumento reficiat. Qui ad dexteram Patris sedet, in diversorio loco eget, ut nobis in domo Patris sui multas mansiones praepararet. Quamvis hoc quod non in parentum domo, sed in diversorio et in via nascitur, per significationem intelligi altius potest. Ipse namque ait: *Ego sum via, et veritas, et vita* **(Joan. XIV)**. Qui ergo per divinitatis essentiam veritas et vita permanet, per Incarnationis my terium via factus est, qua nos ad patriam ubi veritate et vita frueremur adduceret.

Et pastores erant in regione eadem vigilantes et custodientes vigilias noctis supra gregem suum. Et ecce angelus Domini stetit juxta illos, et claritas Dei circumfulsit illos. Pulcherrima ratione Domino nato pastores vigilant, gregemque suum ab insidiis noctis custodiendo defendunt. Ut videlicet etiam per

hoc ostendatur illud adesse tempus, quod verus et solus bonus Pastor olim promisit dicens: *Ecce ego ipse requiram oves meas, et visitabo eas, sicut visitat pastor gregem suum, et liberabo eas de omnibus locis in quibus dispersae fuerant in die nubis et caliginis.* Et paulo post: *Et suscitabo super ea pastorem unum, qui pascat ea, servum meum David, et cessare faciam bestias pessimas de terra* **(Ezech. XXXIV)**, etc. Quae mirabiliter a propheta praedicta, mirabilius a Domino videmus impleta. Meminit et Michaeas propheta loci hujus et temporis dicens: *Et tu, turris Gregis nebulosa, filiae Sion usque ad te venient, et veniet potestas prima, regnum filiae Sion* **(Mich. IV)**. Turris quippe Gregis quae Hebraice turris Ader vocatur, mille circiter passibus a civitate Bethleem ad Orientem distat, vaticinio sui nominis pastores hos multo ante demonstrans, ad quam usque filiae Sion angelicae videlicet potestates pastoribus apparendo venerunt. Vigilent itaque nato Domino pastores supra gregem ovium suarum, significent ejus dispensatione manifestata vigilaturos in Ecclesia pastores animarum castarum. Quibus dicatur: *Pascite, qui in vobis est, gregem Dei* **(I Petr. V)**. Bene autem vigilantibus pastoribus angelus apparet, eosque Dei claritas circumfulget, quia illi prae caeteris videre sublimia merentur, qui fidelibus gregibus praeesse sollicite sciunt, dumque ipsi pie super gregem vigilant, divina super eos gratia largius coruscat. Aliter angelus Mariam, angelus Joseph, angelus pastores instruit. Et concipiendum, et conceptum, et natum coeli cives Dominum testantur, ut et mortales sufficienter imbuant, et suum auctori servitium incessanter impendant. Nam et in sequentibus, tentato, passuro, resurgenti atque ad coelos ascendenti, semper adesse perhibentur.

Et timuerunt timore magno. Et dixit illis angelus: Nolite timere. Ecce enim evangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo. Non omni populo Judaeorum, quorum plurimi rebelles exstitere, sed omni fidelium populo de cunctis tribubus, gentibus et linguis in unam Christi Ecclesiam congregato, aeternum gaudium evangelizatur et magnum.

Quia natus est vobis hodie Salvator, qui est Christus Dominus, in civitate David. Haec est potestas prima, hoc regnum filiae Sion, quod praefato prophetae testimonio promissum est in turre gregis venturum. Ubi notandum quod angelus qui in noctis utique vigiliis pastores affatur, non ait: Hac nocte sed *Hodie natus est vobis Salvator*. Non aliam scilicet ob causam, nisi quia gaudium magnum evangelizare veniebat. Nam ubi tristitia quaeque nocturnis temporibus gesta vel gerenda significantur, ibi saepe nox vel adjungitur, vel etiam sola nominatur. Ut est illud: *Omnes vos scandalum patiemini in me ista nocte* **(Matth. XXVI)**. Et alibi: *Amen dico tibi, quia tu hodie in nocte hac, priusquam bis gallus vocem dederit, ter me es negaturus* **(Marc. XIV)**. Neque enim frustra angelus tanto lumine cinctus apparuit, ut claritas Dei pastores circumfulsisse, hoc est ex omni parte illorum radios luminis aspersisse dicatur, quod nunquam in tota Testamenti Veteris serie toties angelis apparentibus adjungitur. Sed mystice praemonuit quod aperte postea monuit Apostolus dicens: *Nox praecessit, dies autem appropinquavit. Abjiciamus ergo opera tenebrarum et induamur nos arma lucis, sicut in die honeste ambulemus* **(Rom. XIII)**.

Et hoc vobis signum. Invenietis infantem pannis involutum, et positum in praesepio. Crebris infantia Salvatoris et angelorum

praeconiis, et evangelistarum nobis est inculcata testimoniis, ut nostris altius cordibus quid pro nobis sit factus infigatur. Quia videlicet *vulneratus est propter iniquitates nostras, et infirmatus est propter peccata nostra* **(Isai. LIII)**. Et notandum solertius quod signum nati Salvatoris datur, infantem non Tyrio exceptum ostro, sed pannis squalentibus involutum, non in ornatis auro stratoriis, sed in praesepibus inveniendum. Hoc est non tantum humilitatis eum et mortalitatis, sed et paupertatis habitum suscepisse pro nobis. Quia *cum dives esset, pauper factus est pro nobis, ut nos illius inopia ditaremur* **(II Cor. VIII)**. Cum esset Dominus coelorum, pauper factus est in terris, ut terrigenas edoceret paupertate Spiritus regnum adquirere posse coelorum.

Et subito facta est cum angelo multitudo militiae coelestis laudantium Deum et dicentium: Gloria in altissimis Deo, et in terra pax hominibus bonae voluntatis. Uno evangelizante nuntio natum in carne Deum, mox multitudo militiae coelestis advolans, consono in laudem Creatoris ore prorumpit, ut sui sicut semper obsequii devotionem Christo impendat, et nos suo pariter instituat exemplo, quoties vel aliquis fratrum sacrae eruditionis verbis insonuerit, vel ipsi lecta sive audita quae pietatis sunt ad mentem reduxerimus, Deo statim laudes ore, corde et opere reddendas. Et bene chorus adveniens angelorum militiae coelestis vocabulum accipit, qui et duci illo potenti in praelio, qui ad debellandas aereas potestates apparuit, humiliter obsecundat, et ipse potestates easdem contrarias, ne mortales tantum tentare valeant quantum volunt, fortiter armis coelestibus proturbat. Nam sicut imperatoris optimi provisione cuncta manu militari loca

adversus hostilem muniuntur adventum, ita et Deus, quoniam immundi Spiritus ad pacis eversionem ubique versantur, ad tutelam nostram constituit exercitus angelorum, quorum praesentia et daemonum confringatur audacia, et nobis pacis gratia ministretur. Quia vero Deus et homo nascitur, jure hominibus pax, et Deo gloria canitur. Glorificant angeli Deum pro nostra redemptione incarnatum, quia dum nos conspiciunt recipi, suum gaudent numerum repleri. Optant pacem hominibus, quia quos infirmos prius abjectosque despexerant, nascente in carne Domino jam socios venerantur, qui cum pacem hominibus poscunt, exponunt, et quibus, videlicet bonae voluntatis, hoc est eis qui suscipiunt natum Christum, non autem Herodi, pontificibus, et Pharisaeis, caeterisque antichristis, qui ejus nativitate audita turbati sunt, eumque quantum valuere gladiis insecuti. *Non est enim pax impiis, dicit Dominus. Pax autem multa diligentibus nomen tuum, Domine, et non est in illis scandalum* **(Isai. XLVIII)**. Quibus et hoc quod sequitur, aptissime congruit. *Exspectabam salutare tuum, Domine* **(Psal. CXVIII)**, hoc est venturum Christi adventum, longa votorum praestolatione suspirabam.

Et factum est ut discesserunt ab eis angeli in coelum, pastores loquebantur ad invicem. Transeamus usque Bethleem et videamus hoc verbum quod factum est, quod fecit Dominus, et ostendit nobis. Verba pastorum quam sint rationabilia, et pastoribus Ecclesiae digna, diligenter inspice. Vere enim quasi vigilantes non dixerunt: Videamus puerum, videamus quid dicitur, sed: Videamus verbum quod factum est: *In principio erat Verbum, et Verbum caro factum est* **(Joan. I)**. Verbum quod semper erat, videamus quomodo pro nobis

factum est, quod fecit Dominus et ostendit nobis. Verbum hoc, ipsum se fecit: siquidem hoc ipsum Verbum Dominus est. Videamus igitur quomodo hoc ipsum Verbum, hoc est Dominus ipse se fecerit, et ostenderit nobis carnem suam. Quod enim videre non poteramus dum erat Verbum, videamus factum quia caro est. Cui simile est quod Joannes ait: *Quod fuit ab initio, quod audivimus, quod vidimus oculis nostris, quod prospeximus, et manus nostrae tractaverunt de verbo vitae, et vita manifestata est, et vidimus, et testamur, et annuntiamus vobis vitam aeternam quae erat apud Patrem, et apparuit nobis* **(I Joan. I)**.

Et venerunt festinantes, et invenerunt Mariam et Joseph et infantem positum in praesepio. Videntes autem cognoverunt de Verbo quod dictum erat illis de puero hoc. Festinant pastores Christi quem cognovere, tota mentis intentione videre adventum desiderant. Neque enim cum desidia Christi est quaerenda praesentia. Et ideo forte nonnulli quaerentes invenire non merentur, quia desidiose Christum requirunt. Ideo pastores isti sine mora invenerunt, quia ad illum fide non ficta currebant, ad quem festinanter ire est non pedum gressus accelerare, sed in fide semper ac virtute proficere. *Invenerunt,* inquit, *Mariam et Joseph, et infantem positum in praesepio.* Sed et dominici gregis pastores quo crebrius ac suavius inter hujus vitae tenebras coelesti attolluntur oraculo, eo ferventius sublimem patrum praecedentium vitam, in qua panis vitae semper et servatur et reficit, quasi portas Bethleem contemplando subeunt, nihilque in hac aliud quam virginalem catholicae Ecclesiae pulchritudinem, quasi Mariam, virilem spiritalium doctorum coetum, quasi Joseph, et humilem Mediatoris Dei et

hominum, hominis Jesu Christi adventum Scripturae sacrae paginis insertum, quasi in praesepio positum infantem, Christum prima visione reperiunt. De quo videlicet sanctarum Scripturarum praesepio eximium illud animal et sacrosanctis hostiis aptissimum pascebatur, quod exsultando proclamabat: *Dominus pascit me, et nihil mihi deerit, in loco pascuae ibi me collocavit* **(Psal. XXII)**. Et paulo post: *Parasti in conspectu meo mensam adversus eos qui tribulant me* **(Ibid.)**. *Videntes autem,* inquit, *cognoverunt de verbo quod dictum erat illis de puero hoc,* quia nimirum justi est ordinis ut cognita, amata, et honore digno celebrata, Verbi incarnatione, ad ipsum quandoque Verbi gloriam contuendam capacioris longo exercitio mentis acumine pertingatur.

Et omnes qui audierunt mirati sunt, et de his quae dicta erant a pastoribus ad ipsos. A pastoribus populus ad Dei reverentiam cogitur. Non mediocre fidei tibi hoc videatur exemplum, non vilis persona pastorum. Certe quo vilior ad prudentiam, eo pretiosior ad fidem. Non sapientes sed simplices, qui fucare audita nescirent, Dominus sui praecones elegit; non rhetores, sed piscatores ad evangelizandum destinavit. Denique et in Veteri Testamento, praecipuos quosque suae dispensationis nuntios pastores ordinavit. Protomartyr Abel qui innocuam pastoralis officii conversationem proprio sanguine dicavit, cujusque in figuram dominicae passionis sanguis clamat de terra, quasi doctissimus ac primus opilionum primitias gregum suorum Domino devotus offerebat. Abraham pater fidei, qui exsultavit ut videret diem Christi, et vidit, et gavisus est, non auri metalla quibus sui cultui ornamenta conquireret, sed aquarum fontes quibus pecora potaret, in terrae venis fodiendo, quaesisse

describitur. Jacob duodecim tribuum pater bis denis annis in pascendis pecoribus aestu urebatur et gelu, quorum in figuram veri pastoris habitum, ostensa inter doctrinae salutaris aquas virtutum suarum varietate, statu sublimiore donabat. Legislator Moyses qui prius in typum Ecclesiae septiformis sorores septem pascentes ab irruentium pastorum, donec suas oves adaquarent, improbitate defendit, postmodum inter pascua deserti Dominum videre et alloqui atque in virga pastorali signa facere ac populum Dei liberare promeruit. Ipse David, cujus Dominus noster vocari et esse dignatus est filius, arietem sui patris de manu ursi vel leonis eripiens, ostendit eum de sua stirpe et civitate nasciturum, cui similis non est, eripiens inopem de manu fortioris ejus, egenum et pauperem a rapientibus eum. Et ideo non est parvi ducenda pastorum attestatio, qui tunc vigilare et angelicae exsultationis hymnum audire meruerunt, quando, relictis in deserto nonaginta novem ovibus, ad requirendum ovem centesimam bonus Pastor apparuit. Cujus semper adventum totus fidelium grex desiderans implorat: *Erravi sicut ovis quae perierat, require servum tuum, Domine* **(Psal. CXVIII)**.

Maria autem conservabat omnia verba haec, conferens in corde suo. Quid vult hoc quod dicit, conferens? Debuit dicere, considerabat in corde suo, et conservabat in corde suo, sed quia sanctas Scripturas legerat, et sciebat prophetas, conferebat ea quae secum sunt acta de Domino cum his quae noverat a prophetis scripta de Domino, et collata ad invicem, cognovit instar coelestium cherubim socia sui vultus luce concordia. Dixerat enim Gabriel: *Ecce concipies in utero, et paries filium* **(Luc. I)**. Praedixerat Isaias: *Ecce virgo concipiet, et pariet filium* **(Isai. VII)**. Praedixerat Micha

filias Sion in turre gregis adventuras, et potestatem primam tunc esse venturam. Dicebant pastores supernae sibi civitatis in turre gregis apparuisse cohortes, quae natum canerent Christum. Legerat Maria: *Bos cognovit possessorem suum, et asinus praesepe domini sui* **(Isai. I)**. Videbat in praesepi Dei Filium vagientem qui homines salvat ac jumenta; et in his singulis atque hujusmodi, conferebat quae legerat, et comparabat his quae audiebat et videbat.

Et reversi sunt pastores glorificantes et laudantes Deum in omnibus quae audierant et viderant, sicut dictum est ad illos. Glorificant pastores et laudant Deum in omnibus quae audierant ab angelis, et viderant in Bethleem, sicut dictum est ad illos, id est, et in hoc glorificant quod non aliud venientes invenerant, quam dictum est ad illos; sive sicut dictum est ad illos, gloriam Deo laudesque referunt. Et hoc enim illis facere dictum est ab angelis, non quidem verbo imperantibus, sed formam suae devotionis offerentibus, cum Deo in excelsis gloriam unanimi exsultatione resonarent. Nam et qui dicit: *Evangelizo vobis gaudium magnum quod erit omni populo (Hic, supra*), ad glorificandum utique Deum laudandumque provocat. Sed et magistri spiritalium gregum modo caeteris dormientibus contemplando coelestia subeunt, modo fidelium castra lustrando et probitatis exempla quaerendo circueunt, modo ad publicum pastoralis officii docendo redeunt, ut memoriam abundantiae suavitatis Dei, quam raptim licet intuendo gustaverant, praedicando proximis eructent **(Psal. CXLIV)**.

Et postquam consummati sunt dies octo ut circumcideretur puer, vocatum est nomen ejus Jesus, quod vocatum est ab angelo, priusquam in utero conciperetur. Ritus et religio

circumcisionis a beato Abraham patriarcha sumpsit exordium. Qui cum positus adhuc in praeputio perfecte Deo credidisset, reputatumque ei esset ad justitiam, signum accepit circumcisionis, signaculum justitiae fidei, quae est in praeputio. A quo etiam, ut die circumcisionis nomen parvulis aptaretur, exortum est. Quia et ipse cum testamentum a Deo circumcisionis acciperet, eadem prius die, cum sua conjuge nominis augmentum promeruit, ut qui eatenus Abram, id est pater excelsus vocabatur, deinceps ob meritum fidei Abraham, hoc est pater multarum gentium nuncuparetur; Sarai quoque, Sara diceretur. Erat autem circumcisionis typus ac figura multiformis. Nam et signaculum (ut dictum est) justitiae fidei Abrahae et semini ejus, et indicium castigandi eos qui ad hoc semen hancque fidem pertinerent, ab omni inquinamento carnis et spiritus, et prophetiam nascituri de hoc semine Salvatoris, qui nos et in praesenti per baptismum ab omni mortiferae actionis pollutione mundaret, et in futuro per resurrectionem ab universa mortis ipsius corruptione, in perpetuum liberaret, et praecipue donum remissionis, quod solveret a peccato praevaricationis Adae, per hanc id temporis ministrari, eidem gratiae legisque latori complacuit. Qui enim nunc dicit: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei* **(Joan. III)**, ipse tunc dicebat: *Masculus cujus praeputii caro circumcisa non fuerit, peribit anima illa de populo suo, quia pactum meum irritum fecit* **(Gen. XVII)**. Non pactum utique circumcisionis, quod non infans qui discernere necdum valuit, sed majores qui id servare noverant, poterant, debuerant, irritum fecerunt; verum pactum quod cum primo homine Deus iniit, quod omnis qui vel unius diei vitam gessit in terra praevaricasse convincitur, atque ideo remedio salutis aliquo opus habere non ignoratur.

Nam qui vel ante tempora circumcisionis, vel etiam post datam circumcisionem de exteris gentibus exstitere fideles, ut exemplar patientiae Job et amici liberique illius, sive victimis hostiarum, se suosque ab originali peccato, seu certe sola fide salvabant, quia *justus ex fide vivit* **(Rom. I)**, *et sine fide impossibile est placere Deo* **(Hebr. XI)**. Verum his atque hujusmodi remediis egent qui de peccati traduce propagati in iniquitatibus concepti et in deliciis sunt nati. Redemptor autem noster, qui ut peccata mundi tolleret, sine peccato venit in mundum, sicut suo baptismate nobis remedia procuravit, id est, nostris abluendis sceleribus aquarum quae subiit lavacra consecravit, ita etiam circumcisione quam suscepit, non sua quae nulla erant admissa purgavit, sed nostrae in se naturae vetustatem docuit innovandam, et nunc videlicet eam per se a vitiorum labe purgandam, et in novissima die significans ab ipsa multifariae mortalitatis ac mortis peste penitus esse restaurandam. Unde congrue Jesus octava die circumcisus asseritur, quod non facile in Veteri Testamento de quoquam legimus actum, quamvis saepissime de omnibus jussum, absque solo duntaxat Isaac, qui quasi filius promissionis primus octava die circumcisionem accepisse perhibetur. Bene, inquam, Jesus octava die circumciditur. Quia videlicet utraque haec nostra quam praediximus, hoc est et moderna et futura, et Spiritus et carnis innovatio, et in ejus resurrectione praefigurata, et in nostra est quandoque perficienda. Siquidem de prima nostra resurrectione, quae interim vitae et fidei emendatione celebratur, Apostolus ait: *Quicunque enim baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptizati sumus, ut quomodo surrexit Christus a mortuis per gloriam Patris, ita et nos in novitate vitae ambulemus* **(Rom. VI)**. De secunda autem quae in fine speratur, ita dicit: *Si enim*

credimus quod Jesus mortuus est et resurrexit, ita et Deus eos qui dormierunt per Jesum, adducet cum eo **(I Thess. IV)**. Octavum autem numerum resurrectionis gloriae convenire pene omnibus claret. Nam et Dominus octava die, hoc est post septimam Sabbati resurrexit, et ipsi post sex hujus saeculi aetates et septimam Sabbati animarum, quae nunc interim in alia vita geritur, quasi octavo tempore surgemus, tunc verissime circumcisi, hoc est ab omnibus carnalis concupiscentiae vitiis et corruptionibus, in quibus maxime luxuria regnat, exspoliati, verissime praeputium incisi. Quia sicut Dominus ait: *Filii saeculi hujus nubunt, et traduntur ad nuptias. Illi autem qui digni habebuntur saeculo illo, et resurrectione ex mortuis, neque nubent, neque ducent uxores; neque enim ultra mori poterunt, aequales enim angelis sunt, et filii sunt Dei, cum sint filii resurrectionis* **(Luc. XX)**.

Vocatum est, inquit, *nomen ejus Jesus, quod vocatum est ab angelo priusquam in utero conciperetur.* Jesus *Salvator* interpretatur, cujus nominis etiam fideles et electi quique, in utraque sua, de qua satis dictum est, circumcisione, participes existere gaudent, ut sicut a Christo Christiani, ita etiam a Salvatore salvati nuncupentur, nunc quidem spe salvi facti per fidem, tunc autem re ipsa per visionem gloriae quae est in Christo Jesu Domino nostro, quod illis a Deo vocabulum non solum priusquam in utero Ecclesiae per fidem conciperentur, sed etiam ante tempora saecularia vocatum est. Cujus sacrosancti nominis non tantum etymologia, sed et ipse quem litteris comprehendit numerus, perpetuae nostrae salutis mysteria redolet. Sex quippe litteris, apud Graecos scribitur Ἰησοῦς, videlicet ι, et η, et σ, et ο, et υ, ς, quarum

numeri sunt X, et VIII, et CC, et LXX, et CCCC, et CC, qui fiunt simul DCCCLXXXVIII. Qui profecto numerus, quia figurae resurrectionis adgaudeat, satis est supra tractatum. Nam quod octo simpliciter posita, hoc et per eadem decem sive centum multiplicata significant. Vel certe perfectorum cumulatio numerorum firmitatis indicium esse credendum est. Possumus et ita dicere, quod nomen Salvatoris octo absoluta contineat, quia resurrectionis in se exemplum mortalibus octava die resurgendo praestiterit. Contineat et decuplata, quia decalogus legis, quomodo debeat impleri suae nos resurrectionis figuris, instituerit pariter et juverit. Ut quomodo *ipse surgens a mortuis jam non moritur, mors illi ultra non dominabitur, ita et* nos existimemus nos *mortuos quidem esse peccato, viventes autem Deo in Christo Jesu* **(Rom. VI)**. Contineat etiam centies ducta, quia gloria suae resurrectionis ostensa, quae nos in futurum sequatur, retributio portenderit. Centenarius namque numerus qui post tot in laeva cursum numerorum, primus dexteram petit, illius nimirum saeculi gaudiis figurandis aptissime congruit, quando *novissima inimica destruetur mors* **(I Cor. XV)**, quando *nos qui vivimus, qui relinquimur, simul rapiemur cum illis qui resurrexerint, in nubibus obviam Domino in aera, et sic semper cum Domino erimus* **(Thess. IV)**. Unde pulchre in typum omnium electorum, primus promissionis filius et centenario patre natus ac circumcisus, et secundum Domini praedictum Isaac, quod risum sive gaudium sonat, est appellatus, illius per omnia temporis dexteram felicitatem praefigurans, de quo Dominus ait: *Iterum autem videbo vos, et gaudebit cor vestrum, et gaudium vestrum nemo tollet a vobis* **(Joan. XVI)**. Verum quia de circumcisione sermo est, libet inquirere quare Moyses ipse qui legem circumcisionis et

patribus a Deo datam et sibi toties inculcatam refert, toto ducatus sui tempore neminem circumcidi voluerit, praeter unum solummodo filium suum, quem mater arrepta petra acutissima, ne a Domino feriretur, circumcidit, sed omnes qui in eremo nati sunt a Josue circumcidendos reliquerit, morem videlicet divinitus imperatum, quadringentis et sex annis observatum, et avita sibi successione contraditum, annis quadraginta continuis intermittens. Nequaquam hoc frustra, sed magno mysterio factum crediderim. De quo, salvo majorum intellectu, dicam breviter ipse quod sentio. Moyses circumcisionem praedicat, sed Josue perficit, quia *lex per Moysen data est, gratia autem et veritas per Jesum Christum facta est* **(Joan. I)**. Nihilque prodest littera jubens, nisi adfuerit gratia juvans. Moyse praedicante praeputium crescit, quia, sicut Apostolus ait, *ex operibus legis non justificabitur omnis caro coram illo. Per legem enim cognitio peccati* **(Rom. III)**. Et alibi: *Usque ad legem enim, peccatum erat in mundo. Peccatum autem non imputatur, cum lex non est* **(Rom. V)**. Et iterum: *Lex autem subintravit, ut abundaret delictum. Nam concupiscientiam nesciebam, nisi lex diceret: Non concupisces. Occasione autem accepta, peccatum per mandatum operatum est in me omnem concupiscentiam* **(Rom. VII)**. Sed Josue populo in terram repromissionis inducto, praeputium quod Moyse vivente accreverat, cultris petrinis incidit. *Quia ubi abundavit peccatum, superabundavit gratia* **(Rom. V)**. Nam quare petrinis ad circumcidendum Josue cultris utatur, intelligit qui legit, quia *petra erat Christus* **(I Cor. X)**, et *super hanc,* inquit, *petram aedificabo Ecclesiam meam* **(Matth. XVI)**. *Quod enim impossibile erat legi, in quo infirmabatur per carnem, Deus Filium suum mittens in similitudine carnis*

peccati, et de peccato damnavit peccatum in carne, ut justificatio legis impleretur in nobis, qui non secundum carnem ambulamus, sed secundum spiritum **(Rom. VIII)**. Haec autem Christi gratia, non solum Novi Testamenti fideles justificat, verum quicunque in lege perfecti fuere, non ex operibus legis, sed eadem Christi in carne venturi gratia sunt salvi facti per fidem. Et hos populus a Josue circumcisus, illos Moysi filius designat, qui cum legis severitate coacti discerent Christi gratiam flagitare, quasi impendentem Domini gladium, petrae circumcisionem vitabant, Petro attestante qui de jugo legis loquens ait: *Quod neque patres nostri, neque nos potuimus portare, sed per gratiam Domini Jesu credimus salvari, quemadmodum et illi* **(Act. XV)**. Et Psalmista, qui quasi carcerali legis custodia conclusus, et viam evadendi nullam nisi in gratia Christi reperiens, exclamat: *Dum anxiaretur cor meum, in petra exaltasti me. Deduxisti me, quia factus es spes mea, turris fortitudinis a facie inimici* **(Psal. LX)**. Nemo sane cum circumcisionem praedicari audierit, unius solum membri continentiam autumet imperari, quasi vel a fornicatione tutum, vel licito matrimonio temperanter utentem, vel virginitate gloriosum existere, absque aliarum virtutum adjectione sufficiat, et non omnium potius, quos corde vel corpore gestamus, sensuum castigationem praecipi. Nam et Moyses mundissima Dei verba suscipiens, incircumcisum se labiis esse querebatur, et Stephanus Judaeis non credentibus, *Incircumcisi,* inquit, *cordibus et auribus, vos semper Spiritui sancto restitistis* **(Act. VII)**. Ille itaque vera circumcisione mundatus est, qui obturat aures suas, ne audiat sanguinem **(Isai. XXXIII)**, et claudit oculos ne videat malum, qui custodit vias suas ne delinquat in lingua sua **(Psal.**

XXXVIII), et attendit sibi ne gravetur cor ejus in crapula et ebrietate **(Luc. XXI)**, qui, donec superest halitus in eo, et Spiritus Dei in naribus ejus **(Job XXVII)**, non loquitur labiis iniquitatem **(Ibid.)**, qui lavat inter innocentes manus suas **(Psal. XXV)**, et ab omni via mala prohibet pedes suos **(Psal. CXVIII)**, qui super omnia castigat corpus suum, et servituti subjicit **(I Cor. IX)**, omnique custodia servat suum cor, quoniam ex ipso vita procedit **(Prov. IV)**. Ille vero post circumcisionem, Jerusalem allatus et Domino oblatus est, qui juxta eum qui dicit: *Declina a malo et fac bonum* **(I Petr. III)**, postquam desiit a peccatis, bonis coepit operibus abundare. Qui dicere potest: *Oculi mei semper ad Dominum, et circumibo altare tuum, Domine, ut audiam vocem laudis tuae* **(Psal. XXV)**. Qui dicit: *Christi bonus odor sumus Deo* **(II Cor. II)**, et, *Levavi manus meas ad mandata tua, et converti pedes meos in testimonia tua* **(Psal. CXVIII)**. Qui sive manducat, sive bibit, sive aliud quid agit, omnia in gloriam Dei facit **(I Cor. X)**, et dicit: *Quam dulcia faucibus meis eloquia tua* **(Psal. CXVIII)**; et ad extremum: *Cor meum et caro mea exsultaverunt in Deum vivum* **(Psal. LXXXIII)**. Sed et ipsa bona actio sua quae in abscondito est, circumcisione non minus indiget, ut cum jejuno, oro, eleemosynam facio, gloriam intrinsecus quaeram. Nam si in angulis platearum sto, faciem demolior, tuba ante me cano ut videar et lauder ab hominibus **(Matth. VI)**, foris quidem circumcisus appareo, sed immundus in corde permanens, poenas insuper simulatae sanctitatis incurro. In exemplum videlicet Sichimitarum qui cum patriarcharum circumcisionem viderentur imitari, quia non ob Domini testamentum, sed ob causam fecere luxuriae, non modo nil acquisiere mercedis, verum tertia die quando gravissimus

vulnerum dolor est, inter suae civitatis periere ruinas. Tales namque obliti propheticae monitionis: *Circumcidimini Domino, et auferte praeputia cordium vestrorum* **(Jerem. IV)**, ubi tempus resurrectionis ingruerit, evacuatis quibus confidebant virtutibus, in mortem mittentur aeternam. Quapropter et Apostolus absconditam in corde circisionem sedulo commendat, *cujus laus non ex hominibus, sed ex Deo est* **(Rom. II)**.

Et postquam impleti sunt dies purgationis ejus secundum legem Moysi, tulerunt illum in Jerusalem, ut sisterent eum Domino. Decretum quidem legis erat, parvulum post tricesimum tertium circumcisionis diem ad templum Domini deferri, darique hostiam pro eo; primogenitum autem masculum, sanctum Domino fieri. Mystice, sicut diximus, insinuans neminem nisi circumcisum vitiis, dominicis dignum esse conspectibus, neminem nisi mortalitatis nexibus absolutum, supernae civitatis gaudia perfecte posse subire. *Quia non habitavit,* inquit, *juxta te malignus, neque permanebunt injusti ante oculos tuos* **(Psal. V)**. Et Apostolus: *Caro et sanguis, regnum Dei non possidebunt, neque corruptio incorruptelam possidebit* **(I Cor. XV)**. Verum si legis ipsius verba diligentius inspexeris, profecto reperies quia non solum Dominus incarnatus, quantum a peccati contagione, tantum a conditione legis fuerit liber, quam ob hoc magis suscipere dignatus est, ut et eam sanctam, justam ac bonam esse probaret, et nos ab ejus servitute ac timore, fidei gratia liberaret, sed etiam ipsa Dei genitrix sicut ab admistione virili, sic et a legali sit jure immunis. Dicit enim Moyses: *Mulier si suscepto semine peperit masculum, immunda erit septem diebus juxta dies separationis*

menstruae, et die octava circumcidetur infantulus. Ipsa vero, triginta tribus diebus manebit in sanguine purificationis suae. Omne sanctum non tanget, nec ingredietur sanctuarium, donec impleantur dies purificationis suae etc. **(Levit., XII)**, quae ad ritum parientis pertinentia sequuntur. Nota ergo quod non omnis mulier pariens, sed ea quae suscepto semine pepererit, designatur immunda, rituque legis docetur esse mundanda, ad distinctionem videlicet illius, quae *virgo concepit et peperit filium, et vocavit nomen ejus Emmanuel, quod est interpretatum Nobiscum Deus* **(Isa. VI)**. Non ergo filius qui cum homine Deus est, non mater quae Spiritu sancto operante peperit, victimis hostiarum quibus purgaretur indigebat, sed ut nos a legis vinculo solveremur, sicut Dominus Christus, ita et beata semper virgo Maria legi est sponte subjecta.

Sicut scriptum est in lege Domini: Quia omne masculinum adaperiens vulvam, sanctum Domino vocabitur. Quod dicit: *Omne masculinum adaperiens vulvam,* et hominis et pecoris primogenitum significat, quod utrumque sanctum Domino vocari, atque ideo sacerdotis esse praeceptum est. Ita duntaxat, ut pro hominis primogenito pretium acciperet, et omne animal immundum redimi faceret. *Cujus* (inquit) *redemptio erit post unum mensem siclis argenti quinque* **(Levit. XXVII)**. Ubi salvo subtiliore tractatu breviter intimandum, quod illa omnia primogenita, vel figura fuerint ejus qui cum unigenitus esset Dei Filius, primogenitus fieri dignatus est omnis creaturae, vere et singulariter sanctus Domino, quia *peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus* **(Isa. LIII)**, vel certe nostrae fuerint devotionis indicium, qui omnia bonae actionis initia,

quae quasi corde gignimus, Domini gratiae deputare, male autem gesta redimere debeamus, dignos videlicet poenitentiae fructus pro singulis quinque corporis vel animae sensibus offerentes. Itaque quod ait, *adaperiens vulvam,* consuetae nativitatis more loquitur. Non quod Dominus noster sacri ventris hospitium quod ingressus sanctificarat, egressus devirginasse credendus sit, juxta haereticos qui dicunt beatam Mariam virginem usque ad partum non virginem esse post partum, sed juxta fidem catholicam clauso virginis utero, quasi sponsus, suo processisse de thalamo. De quo pulchre Propheta: *Et convertit me,* inquit, *ad viam portae sanctuarii exterioris, quae respiciebat ad orientem, et erat clausa, et dixit Dominus ad me: Porta haec clausa erit, non aperietur, et vir non transiet per eam, quoniam Dominus Deus Israel ingressus est per eam, eritque clausa principi, princeps in ea sedebit, ut comedat panem coram Domino* **(Ezech. XLIV)**. Quamvis possit etiam mystice designari, nullum praeter Dominum Ecclesiae virginis uterum per aquam et Spiritum sanctum ad generandos Deo filios posse reserare, ideoque hunc masculum incomparabili dignitate Domino sanctum vocari.

Et ut darent hostiam, secundum quod dictum est in lege Domini, par turturum, aut duos pullos columbarum. Dictum est in lege, ut pro infante si masculus sit, ut praedixi, quadragesimo, si femina, octogesimo die nativitatis, agnus anniculus immaculatus in holocaustum, et turtur sive pullus columbinus offeretur pro peccato: *Si autem non invenerit,* inquit, *manus ejus, nec potuerit offerre agnum, sumet duos turtures, vel duos pullos columbae, unum in holocaustum, et alterum pro peccato* **(Levit. XII)**. Dominus

ergo Christus Jesus cum dives esset, pauper factus pro nobis, pauperem pro se hostiam voluit dari. Ut videlicet una sua paupertate nos et hic divites in fide, et illic faceret haeredes regni, quod repromisit Deus diligentibus se. Moraliter autem, sive fortia quis opera, seu creaverit infirma, quae masculi ac feminae vocabulo distinguuntur, ut haec legitime Domino valeant consecrari, ovem necesse est innocentiae, et turturem pariter sive columbam compunctionis offerat. Quia enim volucres hae pro cantu gemitus habent, non immerito lacrymas humilium designant, quibus plurimum in ipsis etiam bonis operibus indigemus. Quia et si bona esse quae agimus noverimus, qua tamen districtione a Domino examinanda, qua a nobis perseverantia sint consummanda, nescimus. Qui vero divitias virtutum non habendo, de quibus ad Corinthios Apostolus ait: *Quia in omnibus divites facti estis in illo, in omni verbo et in omni scientia* **(I Cor. I)**, agnum vitae innocuae in actuum suorum grege non invenerit, duos saltem turtures, aut duos columbae pullos offerat, hoc est ad lacrymarum flagitanda suffragia confugiat. Et bene *duos, unum pro peccato, et alterum in holocaustum* **(Levit. XII)**. Holocaustum namque totum incensum dicitur; quia duo sunt nimirum genera compunctionis. Deum namque sitiens anima prius timore compungitur, post amore. Prius enim sese lacrymis afficit, quia dum malorum suorum recolit, pro his perpeti supplicia aeterna pertimescit. At vero cum longa moeroris anxietate fuerit formido consumpta, quaedam jam de praesumptione veniae securitas nascitur, et in amore coelestium gaudiorum animus inflammatur. Contemplatur etenim mens qui sint illi angelorum chori, quae ipsa societas beatorum spirituum, quae majestas aeternae visionis Dei, et amplius plangit, quia a bonis perennibus deest, quam flebat

prius cum mala aeterna metuebat. Qui ergo prius flendo ne duceretur ad supplicium, turturem pro peccato offerebat, de altero facit holocaustum, cum postmodum flere amarissime incipit, quia differtur a regno. Columbam pro peccato offert, qui laborat in gemitu suo, lavat per singulas noctes lectum suum, hoc est per singulas pulsantis culpae tenebras opera sua bona, in quibus requiescere debeat, lacrymis abluere non cessat. Columbarum pullos in holocaustum ferunt, qui patriae coelestis absentiam deflentes aiunt: *Super flumina Babylonis illic sedimus et flevimus, dum recordaremur tui, Sion* **(Psal. CXXXVI)**. Sicut enim columbae super fluenta residere delectantur, ut accipitris adventum umbrae cursu per aquas praevidere simul et evadere queant: sic profecto, sic animae pauperum spiritu fluctus saeculi mente transcendentes, quo plura in hac Babylone qua suis gemitibus pascuntur, maligni hostis exempla conspiciunt, eo crebriores ad aeterna sui desiderii pennas sustollunt. Hoc sane inter turturis et columbae significantiam distat, quod columba quae gregatim conversari, volare, et gemere consuevit, activae vitae frequentiam demonstrat: De qua dicitur: *Multitudinis autem credentium erat cor et anima una, nec quisquam eorum quae possidebat, aliquid suum esse dicebat, sed erant illis communia omnia* **(Act. IV)**. Turtur vero qui singularitate gaudet, adeo ut si conjugem casu perdiderit, solus exinde permaneat, speculativae vitae culmina denuntiat, quia et paucorum est ista virtus, et his singillatim attributa. Solus Esaias Dominum exercituum videt, laudes Seraphim contemplatur, et quia male tacuerit, quasi turtur singularis ingemit. Moyses pavente procul populo solus ascendit ad Dominum, et ne idem populus feriatur, lacrymosis precibus impetrat. Solus fugientibus sociis, Daniel inter angelos

remanet. Solus Ezechiel quadrigas Cherubim, et supernae civitatis aedificia celsa miratur. Solus Paulus ad delicias paradisi, et visenda coeli tertii secreta raptatur. Item cum intrans cubiculum clauso ostio oro Patrem in abscondito, turturem offero. At cum ejusdem operis compares quaero, canendo cum Propheta: *Venite, adoremus, et procidamus ante Deum, ploremus coram Domino qui fecit nos* **(Psal. XCIV)**, columbas ad altare deporto. Et quia aeque utraque conditori accepta est hostia, consulte Lucas utrum turtures, an pulli columbarum pro Domino sint oblati, non dixit, ne unum alteri vivendi ordinem praeferret, sed utrumque sequendum, utrumque divinis cultibus doceret offerendum. Igitur quia de purgatione longior se sermo protraxit, quid ipse dierum purgationis numerus contineat mysterii, et quare idem in feminae genitricis purgatione geminari sit jussus in Levitico congruentius explanabitur.

Et ecce homo erat in Jerusalem, cui nomen Simeon, et homo iste justus et timoratus, exspectans consolatiotionem Israel, et Spiritus sanctus erat in eo. Nato in carne Domino, non solum angeli de coelis, sed et omnis aetas mortalium, et uterque sexus testimonium reddit. Decebat enim omnium Salvatorem sicut venturum in carne, omnium toto saeculi tempore fidelium facto vel dicto praesagari, ita etiam venientem communi omnium laude praedicari, impleta prophetia quae dicit: *Laudate Dominum de coelis* **(Psal. CXLVIII)**, etc., usque quo ait: *Juvenes et virgines, senes cum junioribus laudent nomen Domini, quia exaltatum est nomen ejus solius. Confessio ejus super coelum et terram. Justus,* inquit, *et timoratus* **(Ibid.)**, quia difficile justitia sine timore custoditur. Non illum dico timorem qui sub lege poenali temporalia bona

sibi subtrahi perhorrescit, quem perfecta dilectio foras mittere consuevit, sed timorem Domini sanctum qui permanet in saeculum saeculi, quo justus Deum suum quanto ardentius diligit, tanto solertius offendere cavet.

Et responsum acceperat a Spiritu sancto non visurum se mortem, nisi prius videret Christum Domini; et venit in Spiritu sancto in templum. Vide locutiones Scripturarum, mortem videri dixit. Quomodo videtur quibusve oculis, quae veniendo ipsos oculos claudit, ne aliquid videant? Sed videri mortem, experiri significat. Multumque felix mortem videbit carnis, quicunque Christum Domini prius oculis cordis videre sategerit, conversationem habendo in coelesti Jerusalem, templi Dei limina frequentando, hoc est pia sanctorum in quibus Dominus inhabitat exempla sectando, suspirando cum Psalmista: *Unam petii a Domino, hanc requiram, ut inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitae meae, ut videam voluntatem Domini* **(Psal. XXVI)**. Sic enim et ipse verbum Dei in manibus accipere, et fidei charitatisque suae brachiis merebitur amplecti. Quod autem ait: *Et venit in Spiritu templum,* significat eum eadem Spiritus gratia, qua olim venturum praecognoverat, etiam nunc venientem et jam jamque a se videndum cognovisse Salvatorem.

Et cum inducerent puerum Jesum parentes ejus, ut facerent secundum consuetudinem legis pro eo, et ipse accepit eum in ulnas suas. Magna quidem Domini potentia, sed non minor claret humilitas, ut qui coelo terraque non capitur, grandaevi hominis gestetur totus in ulnis. Sed et tropice accipit Simeon Christum, veteranus infantem, ut doceat nos exuere veterem hominem qui corrumpitur cum actibus ejus, et renovatos spiritu mentis nostrae induere eum, *qui secundum Deum*

creatus est in justitia et sanctitate et veritate **(Ephes. IV)**, hoc est deponentes mendacium, loqui veritatem, et caetera quae ad novi hominis statum pertinent, ore, corde, et opere perficere. Accipit senior justus secundum legem et timoratus puerum Jesum in ulnas suas, ut significet justitiam operum quae ex lege erat (Quis enim nesciat, opera per manus et brachia solere figurari?), humili quidem, sed salutari fidei Evangelicae gratia mutandam. Accipit senior infantem Christum, ut insinuet hoc saeculum quasi senio jam et longaeva aetate defessum, ad innocentiam et (ut ita dixerim) infantiam Christianae conversationis rediturum, et sicut aquilae juventutem illius esse renovandam.

Et benedixit Deum, et dixit: Nunc dimittis servum tuum, Domine, secundum verbum tuum in pace. Vides non solum Novi, sed et Veteris Testamenti justos spe futurae vitae desiderium habuisse, dissolvi a corpore, imo pacis viam deputasse sarcinam deponere terrestrem, ut pote qui se in sinu Abrahae requiem non dubitarent habituros esse perpetuam. Denique et Idithun, hoc est transilitor cupiditatum saecularium, postquam multa diu tacitus mundi mala contemplatus, interna secum cordis meditatione concaluit, tandem locutus in lingua sua, et quid intus egerit promens: *Notum,* inquit, *mihi fac, Domine, finem meum, et numerum dierum meorum quis est, ut sciam quid desit mihi. Ecce veteres posuisti dies meos* **(Psal. XXXVIII)**. Quibus absque dubio verbis aperit, quam maximum se praesentium calamitatum nacturum speret in fine solatium, quem tantisper advenire desiderat.

Quia viderunt oculi mei salutare tuum, quod parasti ante faciem omnium populorum. Beati oculi qui vident quae

Simeon vidit: *beati qui non viderunt, et crediderunt* **(Joan. XX)**. Illud ipsum, inquit, quod omnibus post modum gentibus, populis et linguis mente ac fide conspiciendum parasti, spe ac dilectione quaerendum praevidisti, ipse diu desideratum nunc et carnis et cordis oculis tuum salutare contemplor.

Lumen ad revelationem gentium et gloriam plebis tuae Israel. Lumen quidem utrique populo salutare Dei, id est, Christus a Deo patre paratur. Qui tantum gloria magis Israel, cui diu speratus, et ex quo praenuntiatius advenit, gentium vero dicitur esse revelatio, quarum mentis oculos profunda jam caecitate demersos, neque ulla spe adventus dominici erectos, ipse visitare, pariter revelare atque illustrare dignatus est. Et bene revelatio gentium, Israelis gloriae praefertur, quia cum plenitudo gentium introierit, tunc omnis Israel salvus fiet. Quomodo et Psalmista cum diceret: *Notum fecit Dominus salutare suam, ante conspectum gentium revelavit justitiam suam* **(Psal. LXXXIX)**; subjunxit atque ait: *Memor fuit misericordiae suae Jacob, et veritatis suae domui Israel* **(Psal. XCVII)**.

Et erat pater ejus et mater, mirantes super his quae dicebantur de illo, et benedixit illis Simeon. Patrem Salvatoris appellat Joseph, non quod vere juxta Photinianos pater fuerit ejus, sed quo ad famam Mariae conservandam pater sit ab omnibus aestimatus. Neque enim oblitus Evangelista, quod eam de Spiritu sancto concepisse et virginem peperisse narrarit, sed opinionem vulgi exprimens, quae vera historiae lex est, patrem Joseph nuncupat Christi. Quamvis et eo modo pater illius valeat dici, quo et vir Mariae recte intelligitur sine commistione carnis, ipsa copulatione conjugii, multo videlicet conjunctius quam si esset aliunde adoptatus. Neque enim

propterea non erat appellandus Joseph pater Christi, quia nemo eum concumbendo genuerat, quandoquidem recte pater esset etiam ejus, quem non ex sua conjuge procreatum alicubi adoptasset.

Et dixit ad Mariam matrem ejus: Ecce positus est hic in ruinam et in resurrectionem multorum in Israel, et in signum cui contradicetur. Bene in resurrectionem quia lumen est, quia gloria plebis Israel, quia dicit: *Ego sum resurrectio et vita: qui credit in me, etiamsi mortuus fuerit, vivet, et omnis qui vivit et credit in me, non morietur in aeternum* **(Joan. XI)**. Quomodo autem in ruinam, nisi quia et lapis offensionis est, et petra scandali? id est, ruinae his qui offendunt verbum, nec credunt. De quibus ipse dicit: *Si non venissem et locutus eis fuissem, peccatum non haberent; nunc autem, excusationem non habent de peccato suo* **(Joan. XXII)**. Qui non in seipso tantum, sed in suis quoque praedicantibus in ruinam positus est, resurrectionemque multorum, testante Apostolo qui ait: *Christi bonus odor sumus Deo in his qui salvi fiunt, et in his qui pereunt* **(II Cor. II)**. Qui enim praedicante Apostolo verbum quod audit amando sequitur, bono odore resurgit et salvatur. Qui odiendo insequitur, eodem ipso odore corruit et moritur. Signum autem cui contradicetur, fidem dominicae crucis accipe. De qua apostolo Paulo dicunt Judaei: *Nam de secta hac notum est nobis, quod ubique ei contradicitur* **(Act. XXVIII)**. Et Apostolus ipse: *Nos enim* (inquit) *praedicamus Jesum Christum crucifixum, Judaeis quidem scandalum, gentibus autem stultitiam* **(I Cor. I)**.

Et tuam ipsius animam pertransiet gladius. Nulla docet historia beatam Mariam ex hac vita gladii occisione migrasse, praesertim cum non anima, sed corpus ferro soleat interfici.

Unde restat intelligi gladium illum de quo dicitur: *Et gladius est in labiis eorum* **(Psal. LVIII)**, hoc est dolorem dominicae passionis, ejus animam pertransisse. Quae et si Christum ut pote Dei Filium sponte propria mori, mortemque ipsam non dubitaret esse devitaturum, ut sua tamen carne procreatum non sine doloris affectu potuit videre crucifigi. Nam et ferrum quod animam Joseph pertransisse canitur, nullum melius quam dura tribulatio mentis intelligitur.

Ut revelentur ex multis cordibus cogitationes. Incertum erat quondam, qui Judaeorum gratiam Christi, quam venturam utique noverant, recipere, qui autem respuere mallent. At ejus nativitate audita, revelatis mox cordium cogitationibus Herodes rex turbatus est, et omnis Jerosolyma cum illo. Pastores cum timore et gaudio Deo laudem resonant, hominibus pacis nuntium pandunt. Ejus doctrina et virtute diffamata, alii ad eum quasi magistrum veritatis confluunt, alii ab eo quasi seductore refugiunt. Ejus signo crucis erecto, hi quasi juste morti dati blasphemantes irrident, illi quasi vitae auctorem mori acriter dolent. Sed et usque hodie, et usque ad consummationem saeculi praesentis Ecclesiae animam gladius durissimae tribulationis pertransire non cessat, cum signo fidei ab improbis contradici, cum audito Dei verbo multos cum Christo resurgere, sed plures a credulitate ruere gemebunda pertractat. Cum revelatis multorum cordium cogitationibus, ubi optimum Evangelii sevit semen, ibi zizania vitiorum vel plus justo praevalere, vel etiam, quod dictu grave est, sola germinare ac regnare conspicit.

Et erat Anna prophetissa, filia Phanuel de tribu Aser; haec processerat in diebus multis, etc. Juxta historiam devotae conversationis, et venerandae pariter aetatis, dignaque per

omnia quae Domino incarnato testimonium ferret, Anna fuisse docetur. Juxta intellectum vero mysticum, quia Ecclesiam significat, quae in praesenti quasi sponsi Dominique sui est morte viduata, numerus etiam annorum viduitatis ejus, tempus Ecclesiae designat, quo in corpore constituta, peregrinatur a Domino, magnaeque devotionis affectu coelestis templi limina servans, quotidianum illum Domini praestolatur adventum. De quo dicit: *Veniemus et mansionem apud eum faciemus* **(Joan. XIV)**. Septies quippe duodeni octoginta quatuor faciunt. Et septem quidem ad hujus saeculi cursum, qui diebus septem volvitur. Duodecim vero ad perfectionem doctrinae apostolicae pertinent. Ideoque sive universalis Ecclesia, seu quaelibet anima fidelis quae totum vitae suae tempus apostolicis mancipare curat institutis, quasi septem per duodecim multiplicare, et typicis octoginta quatuor annis Domino servire laudatur. Sicut etiam tempus septem annorum, quo cum viro suo manserat, dominicae incarnationis tempori decentissime congruit. Septenario namque (ut dixi) numero, perfectio solet temporis indicari. Sed ibi propter dominicae privilegium majestatis quo in carne versatus docuit, simplex septem annorum est numerus expressus. Hic ob Apostolicae culmen dignitatis, septem anni per duodecim multiplicantur. Arridet autem Ecclesiae myteriis quod Anna et gratia ejus interpretatur, et filia est Phanuel, qui facies Dei dicitur, cum Psalmographo decantans: *Signatum est super nos lumen vultus tui, Domine* **(Psal. IV)**. Et de tribu Aser, hoc est beati, descendit, qui inter patriarchas duodecim ordine nascendi est octavus. De quo numero quia Novo Testamento sit sacer, crebrius est inculcatum.

Et haec ipsa superveniens confitebatur Domino, et loquebatur de illo omnibus qui exspectabant redemptorem Jerusalem. [Prophetavit Simeon, prophetaverat copulata conjugio, prophetaverat virgo, debuit etiam vidua, ne aliqua aut professio deesset aut sexus. Et ideo Anna et stipendiis viduitatis et moribus talis inducitur, ut digna plane fuisse credatur, quae Redemptorem venisse omnium nuntiaret.

Et ut perfecerunt omnia secundum legem Domini, reversi sunt in Galilaeam, in civitatem suam Nazareth. Praetermisit hoc loco Lucas quae a Matthaeo satis exposita noverat, Dominum videlicet post haec, ne ab Herode necandus inveniretur, Aegyptum a parentibus esse delatum, defunctoque Herode sic demum in Galilaeam reversum, Nazareth civitatem suam inhabitare coepisse. Solent enim evangelistae singuli sic omittere quaedam, quae vel ab aliis commemorata viderint, vel ab aliis commemoranda in spiritu praeviderint, ut continuata suae narrationis serie quasi nulla praetermisisse videantur. Quae tamen alterius evangelistae considerata scriptura, quo loco transilita fuerint, diligens lector inveniat.

Puer autem crescebat et confortabatur, plenus sapientia, et gratia Dei erat in illo. Notanda distinctio verborum, quia Dominus Jesus Christus in eo quod puer erat, id est, habitum humanae fragilitatis induerat, crescere et confortari habebat. In eo vero quod etiam verbum Dei et Deus aeternus erat, nec confortari indigebat, nec habebat augeri. Unde rectissime plenus sapientia perhibetur et gratia. Sapientia quidem, quia *in ipso habitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter.* Gratia autem, quia eidem mediator Dei et hominum, homini Jesu Christo magna gratia donatum est, ut ex quo homo fieri coepisset, perfectus esset et Deus. Cui

simile est, quod Joannes scribit, eum plenum gratia et veritate, eamdem ipse divinitatis excellentiam veritatis, quam Lucas sapientiae nomine commendans.

Et ibant parentes ejus per omnes annos in Jerusalem, in die solemni Paschae. Vides hunc evangelistam inter animalia quatuor non frustra vitulo comparatum, qui, quasi hostiis deputatum animal, circa templum maxime et Jerosolyma narrationis suae diversatur incessu. Siquidem in principiis sacerdotem collocat ad aram orantem, populi multitudinem templi sistit in atriis, Mariam mox Domino concepto Jerosolyma mittit, domum Pontificis intromittit. Ibi et Baptistam natum refert, et Dominum post nativitatem continuo cum hostia transfert. Eumdem illo singulis annis cum parentibus ducit, et duodenem in templo doctorum choris inserit. Ubi inter alia sapientibus stupenda dicit: *Quia in his quae Patris mei sunt oportet me esse* **(Luc. II)**. Et post caetera talia, laudantes Deum in templo discipulos in Evangelii sui fine concludit.

Et cum factus fuisset annorum duodecim, ascendentibus illis in Hierosolyma secundum consuetudinem diei festi, consummatisque diebus cum redirent, remansit puer Jesus in Jerusalem. Qui a nativitate, imo a conceptione humana manifestis miraculorum quia Deus sit, est approbatus indiciis, ipse etiam mox ubi tempus aetatis congruebat, utramque suam reverenter pandere coepit atque aperire substantiam, et quid videlicet Patri juxta veritatem divinae majestatis, et quid juxta assumptionis humanae fragilitatem debeat matri. Nec absque providentia duodenis prima suae fidei rudimenta revelabat, quae duodecim apostolorum ministerio cunctum erat revelanda et elucidanda per orbem. Possumus et hoc dicere,

quia sicut septenario, sic et duodenario numero, qui multiplicatis inter se invicem septenarii partibus constat, vel rerum vel temporum universitas ac perfectio designetur. Atque ideo quo omnia loca vel tempora deceat occupari, recte a duodecimo numero jubar sumat exordium. Non igitur otiose suorum perhibetur immemor exstitisse parentum, sed ut nos instruat, quia non solum antequam parentes ipsi, verum etiam antequam Abraham fieret ipse est, in civitate potius ac templo Dei, quasi paterno jure residere delectatur.

Et non cognoverunt parentes ejus. Existimantes autem illum esse in comitatu, venerunt iter diei, et requirebant eum inter cognatos et notos, et non invenientes, regressi sunt in Jerusalem requirentes eum. Quaeret aliquis quomodo Dei Filius tanta parentum cura nutritus, his abeuntibus potuerit obliviscendo relinqui. Cui respondendum, quia filiis Israel moris fuerit, ut temporibus festis vel Jerosolyma confluentes, vel ad propria redeuntes, seorsum viri, seorsum autem feminae choros ducentes incederent, infantesque vel pueri, cum quolibet parente indifferenter ire potuerint. Ideoque beatam Mariam vel Joseph vicissim putasse puerum Jesum, quem se comitari non cernebant, cum altero parente reversum.

Et factum est post triduum, invenerunt illum in templo, sedentem in medio doctorum, audientem illos, et interrogantem. Quasi fons sapientiae doctorum medius sedet, sed quasi exemplar humilitatis, audire prius et interrogare doctores, quam instruere quaerit indoctos. Ne etenim parvuli a senioribus erubescant discere, et ipse ob aetatis humanae congruentiam, hominibus auscultare non erubescit Deus. Ne infirmus docere quis audeat, et ille puer doceri interrogando

voluit, qui per divinitatis potentiam, verbum scientiae ipsis suis doctoribus ministravit.

Stupebant autem omnes qui eum audiebant, super prudentia et responsis ejus, et videntes admirati sunt. Nota distinctionem verborum, et tuae salvationis ac fidei mysteria sedulus intuere. *Stupebant qui eum audiebant, et videntes admirati sunt.* Et eo amplius stupebant super prudentia responsionum, quo paucitatem videntes contemnebant annorum. Divinam lingua sapientiam prodebat, sed infirmitatem aetas praetendebat humanam. Verum haec doctores Judaeorum quasi nova stupeant, interque alta quae audiunt, et infirma quae vident, dubia admiratione turbentur: nos autem scientes hunc esse de quo olim Propheta gratulabundus exsultabat: *Parvulus natus est nobis, filius datus est nobis, et vocabitur nomen ejus, admirabilis, consiliarius, Deus fortis* **(Isa. IX)**; nequaquam miremur eum qui sic parvulus factus est homo, ut nihilominus quod erat semper Deus ac fortis permaneret, modo divinitatis suae, modo humanitatis his quos erudire cupiebat indicia dedisse, sed digna fide, spe et charitate agamus illi gratias, quia qui magnus erat et laudabilis nimis, sed nos non cognoscebamus. *Parvulus natus est nobis,* ut crescendo et proficiendo inter parvulos, paulatim eos ad capessenda suae virtutis ac magnitudinis arcana proveheret.

Et dixit mater ejus ad illum: Fili, quid fecisti nobis sic? Ecce pater tuus et ego dolentes, quaerebamus te. Et ait ad illos: Quid est quod me quaerebatis? nesciebatis quia in his quae Patris mei sunt, oportet me esse? Non Joseph qui nihil in ejus generatione praeter ministerium praestitit et affectum, unde et pro fideli ministerio et ab evangelista et ab ipsa Maria pater

appellatur; vel ipse Christus suum negat esse parentem, sed simpliciter et aperte qui sit verus sibi pater, nobis pariter et illis insinuat. Non quod eum quasi filium quaerunt, vituperat, sed quid ei potius cui aeternus est filius debeat, cogit oculos mentis attollere. Quia enim Deus et homo est, nunc excelsa deitatis, nunc infima praefert humanae fragilitatis. Quasi homo seniores interrogat, quasi Deus quae seniores et docti mirentur, respondet. Quasi Dei Filius in templo Dei commoratur, et quasi filius hominis cum parentibus quo jubent regreditur.

Et ipsi non intellexerunt verbum, quod locutus est ad illos. Et descendit cum illis, et venit Nazareth, et erat subditus illis. Quantum pietatis simul in Domino et humilitatis exemplum? Parentes ejus non intelligunt verbum quod de sua divinitate loquitur ad illos, et tamen ipse humanae illorum erga eum sedulitatis non ingratus, quo praecipiunt descendit, et subditur illis. Quid enim magister virtutis, nisi officium pietatis impleret? Quid inter nos aliud, quam quod a nobis agi vellet, ageret? Deferebat homini, deferebat ancillae. Ipsa enim dicit: *Ecce ancilla Domini* **(Luc. I)**. Deferebat simulato patri, deferebat Deo vero patri. Et utique matrem natus virginem conservarat et castam, utique a patre non voluntate, non opere, non tempore distabat. Ut ejus videlicet exemplis admoniti, quid parentibus debeamus, qui tanta pro nobis patiantur, agnoscamus. Solent autem dicere Ariani imperfectum esse filium, quia dixerit, *Pater major me est* **(Joan. XIV)**. Sed quid mirum si ex humana susceptione minorem se Patre asserit in coelo, ex qua subditus erat etiam parentibus in terra

Et mater ejus conservabat omnia verba haec in corde suo. Sive quae intellexit, seu quae necdum intelligere verba

Evangelii potuit, omnia suo pariter in corde quasi ruminanda, et diligentius scrutanda recondebat. Discamus ergo sanctae virginis in omnibus castitatem, quae non minus ore pudica quam corpore, argumenta fidei conservabat in corde. Et si illa ante praecepta apostolica tacet, cur tu post apostolica praecepta magis cupis docere quam discere?

Et Jesus proficiebat sapientia, et aetate, et gratia apud Deum et homines. Hic locus Manichaeos pariter et Apollinaristas expugnat, ostendens Dominum veram carnem, veram habere et animam. Nam sicut carnis est aetate, sic est animae sapientia proficere et gratia. Quae tamen in sapientia nullatenus proficeret, si naturalem intelligentiam quae hominibus rationis causa concessa est, non haberet. Non quia hoc susceptor Deus eguit, praesertim cum supra plenus sapientia puer fuisse describatur, sed quia hoc pro remedio nostrae salutis effectus piae susceptionis elegit, ut dum caro et anima rationalis a Deo suscipitur, utraque pariter salvaretur.

CAPUT III.

Anno autem quintodecimo imperii Tiberii Caesaris, procurante Pontio Pilato Judaeam, tetrarcha autem Galilaeae Herode, Philippo autem fratre ejus tetrarcha Ituraeae et Trachonitidis regionis, et Lysania Abilinae tetrarcha. Herodes, Philippus et Lysanias, qui cum Pilato praeside Romano Judaeam regebant, filii sunt Herodis illius sub quo Dominus natus est, inter quos et ipsum Herodem

Archelaus frater eorum decem annis regnavit. Qui a Judaeis ob intolerabilem animi ferocitatem, apud Augustum criminatus, aeterno apud Viennam disperiit exsilio. Regnum vero Judaeae quo minus validum fieret, idem Augustus per tetrarchias discindere curavit. Porro Pilatus duodecimo anno Tiberii Caesaris in Judaeam missus procurationem gentis suscepit, atque inibi per decem continuos annos usque ad ipsum pene finem Tiberii perduravit.

Sub principibus sacerdotum Anna et Caipha, factum est verbum Domini super Joannem Zachariae filium in deserto. Ambo quidem, incipiente praedicationem Joanne, id est, Annas et Caiphas principes fuere sacerdotum; sed Annas illum annum, Caiphas vero eum quo Dominus crucem ascendit, administrabat, et quidem tribus aliis in medio pontificatu perfunctis, verum his maxime qui ad Domini passionem pertinerent, ab evangelista commemoratis. Legalibus namque tunc praeceptis vi et ambitione cessantibus, nulli pontificatus honor vitae vel generis merito reddebatur, sed Romana potestate aliis nunc, item aliis summa sacerdotii praestabatur. Denique Josephus refert in hunc modum, dicens: *Valerius Gratus Anna sacerdotio deturbato, Ismaelem pontificem designavit filium Bassi. Sed et-hunc non multo post abjiciens, Eleazarum Ananiae pontificis filium pontificatui subrogavit. Post annum vero etiam hunc arcet officio et Simoni cuidam Canysi filio pontificatus tradidit ministerium. Quo non amplius et ipse quam unius anni spatio perfunctus, Josephum cui et Caiphas nomen fuit, accepit successorem.* Ac per hoc omne tempus quo Dominus noster in terris docuisse describitur, intra quadriennii spatia coarctatur. In quo quatuor istae quas

Josephus memorat successiones Pontificum describuntur, vix per annos singulos ministratae. Quia ergo Joannes illum praedicare veniebat, qui et ex Judaea quosdam, et multos ex gentibus redempturus erat, per regem gentium et principes Judaeorum, praedicationis ejus tempora designantur. Quia autem gentilitas colligenda erat, et Judaea pro culpa perfidiae dispergenda, ipsa quoque descriptio terreni principatus ostendit, quoniam et in Romana republica unus praefuisse describitur, et in Judaeae regno per quartam partem plurimi principabantur. Voce enim nostri Redemptoris dicitur: *Omne regnum in seipso divisum, desolabitur* **(Matth. XII)**. Liquet ergo quod ad finem regni Judaea pervenerat, quae tot regibus divisa subjacebat. Apte quoque non solum quibus regibus, sed quibus etiam sacerdotibus actum sit, demonstratur. Ut quia illum Joannes Baptista praedicaret, qui simul rex et sacerdos existeret, Lucas evangelista praedicationis ejus tempora per regnum et sacerdotium designavit.

Et venit in omnem regionem Jordanis, praedicans baptismum poenitentiae in remissionem peccatorum. Cunctis legentibus liquet quia Joannes baptismum poenitentiae non solum praedicavit, verum etiam quibusdam dedit, sed tamen baptismum suum in remissionem peccatorum dare non potuit. Remissio etenim peccatorum, in solo nobis baptismo Christi tribuitur. Notandum itaque quod dicitur, *praedicans baptismum poenitentiae in remissionem peccatorum,* quoniam baptismum quod peccata solveret, quia dare non poterat, praedicabat. Ut sicut incarnatum Verbum Patris praecurrebat verbo praedicationis: ita baptismum poenitentiae quo peccata solvuntur praecurreret suo baptismate, quo peccata solvi non possunt.

Sicut scriptum est in libro sermonum Isaiae prophetae: Vox, etc. Idem vero Joannes Baptista requisitus quis esset, respondit, *Ego vox clamantis in deserto,* qui ideo vox a propheta vocatus est, quia verbum praeibat; qui etiam in deserto clamat, quia derelictae ac destitutae Judaeae solatium redemptionis annuntiat. Quid autem clamaret, aperitur cum subditur: *Parate viam Domini, rectas facite semitas ejus.* Omnis qui fidem rectam et bona opera praedicat, quid aliud quam venienti Domino ad corda audientium viam parat? Ut haec vis gratiae penetret, et lumen veritatis illustret, ut rectas Deo semitas faciat, dum mundas in animo cogitationes, per sermonem bonae praedicationis format.

Omnis vallis implebitur, et omnis mons et collis humiliabitur. Quid hoc loco vallium nomine, nisi humiles; qui montium et collium, nisi superbi homines designantur? In adventu igitur Redemptoris valles impletae, montes vero et colles humiliati sunt. Quia juxta ejus vocem, *omnis qui se exaltat humiliabitur: et omnis qui se humiliat, exaltabitur* **(Luc. XIV)**. Vallis etenim impleta crescit, mons autem et collis humiliatus decrescit. Quia nimirum in fide mediatoris Dei et hominum, hominis Jesu Christi, et gentilitas plenitudinem gratiae accepit, et Judaea per errorem perfidiae, hoc unde tumebat perdidit.

Erunt prava in directa, et aspera in vias planas. Prava in directa fiunt, cum malorum corda per injustitiam detorta ad justitiae regulam diriguntur. Et aspera in vias planas immutantur, cum immites atque iracundae mentes, per infusionem supernae gratiae ad lenitatem mansuetudinis redeunt. Quando enim verbum veritatis ab iracunda mente non recipitur, quasi asperitas itineris gressum pergentis repellit.

Sed cum mens iracunda per acceptam mansuetudinis gratiam correptionis, vel exhortationis verbum recipit, ibi planam viam praedicator invenit, ubi prius pro asperitate itineris pergere, id est praedicationis gressum ponere non valebat.

Et videbit omnis caro salutare Dei. Quia omnis caro, accipitur omnis homo, salutare Dei videlicet Christum in hac vita omnis homo videre non potuit. Ubi ergo in hac sententia propheta prophetiae oculum, nisi ad extremi judicii diem tendit? Ubi cum apertis coelis, ministrantibus angelis, consedentibus Apostolis, in sede majestatis suae Christus apparuerit, omnes hunc et reprobi pariter videbunt, ut et justi de munere retributionis sine fine gaudeant, et injusti in ultione supplicii in perpetuum gemant. Nam quia hoc ista sententia intendit, quod in extremo examine ab omni carne videbitur, recte subjungitur.

Dicebat ergo ad turbas, quae exibant ut baptizarentur ab ipso: Genimina viperarum, etc. Ventura enim ira est animadversio ultionis extremae. Quam tunc fugere peccator non valet, qui nunc ad lamenta poenitentiae non recurrit. Et notandum quod malae soboles, malorum parentum actiones imitantes, genimina viperarum vocantur. Quia per hoc quod bonis invident eosque persequuntur, quod quibusdam mala retribuunt, quod laesiones proximis exquirunt, quoniam in his omnibus priorum suorum carnalium vias sequuntur, quasi venenati filii de venenatis parentibus nati sunt. Sed quia jam peccavimus, quia usu malae consuetudinis involuti sumus, dicat quid nobis faciendum sit, ut fugere a ventura ira valeamus.

Facite ergo fructus dignos poenitentiae. In quibus verbis notandum est, quod non solum fructus poenitentiae, sed dignos poenitentiae admonet esse faciendos. Aliud namque est fructum poenitentiae facere, aliud dignum poenitentiae facere. Neque enim par fructus esse boni operis, debet ejus qui minus, et ejus qui amplius deliquit, aut ejus qui in nullis, et ejus qui in quibusdam facinoribus cecidit. Per hoc ergo quod dicitur: *Facite fructus dignos poenitentiae,* unusquisque conscientia convenitur, ut tanto majora quaerat bonorum operum lucra per poenitentiam, quanto graviora sibi intulit damna per culpam. Sed Judaei de generis nobilitate gloriantes, idcirco se agnoscere peccatores nolebant, quia de Abrahae stirpe descenderant. Quibus recte dicitur:

Et ne coeperitis dicere, Patrem habemus Abraham. Dico enim vobis, quia potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahae. Quid enim lapides, nisi corda gentilium fuerunt, ad intellectum Dei omnipotentis insensibilia? Sicut enim quibusdam ex Judaeis dicitur: *Auferam cor lapideum de carne vestra* **(Ezech. XXXVI)**. Nec immerito lapidum nomine gentes significatae sunt, quae lapides coluerunt. Unde scriptum est: *Similes illis fiant qui faciunt ea, et omnes qui confidunt in eis* **(Psal. CXIII)**. De quibus nimirum lapidibus filii Abrahae suscitati sunt. Quia dum dura corda gentilium in Abrahae semine, id est in Christo crediderunt, ejus filii facti sunt, cujus semini sunt uniti. Unde et eisdem gentibus per egregium praedicatorem dicitur: *Si autem vos Christi, ergo Abrahae semen estis* **(Gal. III)**. Si igitur nos per fidem Christi, Abrahae jam semen existimus, Judaei propter perfidiam Abrahae filii esse desierunt.

Jam enim securis ad radicem arboris posita est. Arbor hujus mundi est universum genus humanum. Securis vero est Redemptor noster, qui velut ex manubrio et ferro tenetur ex humanitate, sed incidit ex divinitate. Quae videlicet securis jam ad radicem arboris posita est, quia et si per patientiam exspectat, videtur tamen quid factura est.

Omnis ergo arbor non faciens fructum, excidetur et in ignem mittetur. Quia unusquisque perversus paratam citius gehennae concremationem invenit, qui hic boni operis fructum facere contemnit. Et notandum quod securem non juxta ramos positam, sed ad radicem dicit. Cum enim malorum filii tolluntur, quid aliud quam rami infructuosae arboris absciduntur? Cum vero tota simul progenies cum parente tollitur, infructuosa arbor a radice abscisa est, ne jam remaneat unde prava iterum soboles succrescat. In quibus Joannis Baptistae verbis constat, quod audientium corda turbata sunt, cum protinus subinfertur.

Et interrogabant eum turbae dicentes: Quid ergo faciemus? Percussae enim terrore fuerant, quae consilium quaerebant.

Respondens autem, dicebat illis: Qui habet duas tunicas, det non habenti, et qui habet escas, similiter faciat. Per hoc quod tunica plus est necessaria usui nostro, quam pallium, ad fructum dignum poenitentiae pertinet. Ut non solum exteriora quaeque et minus necessaria, sed ipsa valde nobis necessaria dividere cum proximis debeamus, scilicet vel escam qua carnaliter vivimus, vel tunicam qua vestimur. Quia enim in lege scriptum est: *Diliges proximum tuum tanquam teipsum* **(Marc. XII)**, minus proximum amare convincitur,

qui non cum eo in necessitate illius etiam in ea quae sibi sunt necessaria partitur. Idcirco ergo de dividendis cum proximo duabus tunicis datur praeceptum, quia hoc de una dici non potuit, quoniam si una dividitur, nemo vestitur. In dimidia quippe tunica, et nudus remanet qui accipit, et nudus qui dedit. Inter haec autem sciendum est quantum misericordiae opera valeant, cum ad fructus dignos poenitentiae ipsa prae caeteris praecipiuntur. Hinc etiam per semetipsam Veritas dicit: *Date eleemosynam, et ecce omnia munda sunt vobis.*

Venerunt autem et publicani ut baptizarentur, et dixerunt ad illum: Magister, quid faciemus? At ille dixit ad eos: Nihil amplius quam constitutum est vobis, faciatis. Quantam beati Baptistae sermo virtutem habuerit, quantumque mentes concusserit audientium, hinc probatur, cum etiam publicanos et milites ad consilium salutis suae coegerit inquirendum. Quibus ipse non aliter quam turbis juxta congruum sibi modum misericordiam suadet agendam. Praecipit ergo publicanis ne ultra praescriptum exigant. Publicani etenim sicut etiam nomine probant, appellantur hi qui vectigalia publica exigunt, sive qui conductores sunt vectigalium fisci, vel rerum publicarum. Nec non et hi, qui saeculi hujus lucra per negotia sectantur, eodem vocabulo censentur. Quos omnes pariter in suo quemque gradu, ab agenda fraude coercet, ut dum primo se ab alienorum temperarent appetitu, tandem ad propria cum proximis communicanda pertingerent.

Interrogabant autem illum et milites dicentes: Quid faciemus et nos? Et ait illis: Neminem concutiatis, etc. Justissimo doctor eximius moderamine praemonet, ne ab eis calumniando praedam requirant, quibus militando prodesse debuerant. Docens idcirco stipendia constituta militiae, ne

dum sumptus quaeritur, praedo grassetur. Nullum ergo officium, nullum ab agenda misericordia genus excipitur, quae plenitudo virtutum est, et sola a morte liberat, vitamque confert aeternam. Ipso judice attestante qui se dicturum esse promisit: *Venite, benedicti Patris mei, percipite regnum. Esurivi enim, et dedistis mihi manducare,* etc.

Existimante autem populo, et cogitantibus omnibus in cordibus suis de Joanne, ne forte ipse esset Christus, respondit Joannes dicens omnibus. Quomodo respondit eis qui existimabant de illo, et secreto in corde, quia Christus esset, cogitabant? Nisi quia non solum cogitabant, sed etiam sicut alius Evangelista declarat, missis ad eum sacerdotibus ac Levitis, an esset Christus inquirebant. Unde patet Judaeis tunc fuisse notissimum secundum Scripturas incarnationis dominicae tempus adesse. Sed mira caecitas, quod in Joanne sponte credebant, hoc in Salvatore tantis signis ac virtutibus approbato, et ipso etiam Joanne attestante, non credere.

Ego quidem aqua baptizo vos. Veniet autem fortior me, cujus non sum dignus solvere corrigiam calceamentorum ejus. Joannes non spiritu, sed aqua baptizat, quia peccata solvere non valens, baptizatorum corpora per aquam lavat, sed mentem per veniam non lavat. Cur ergo baptizat qui peccata per baptisma non relaxat? Nisi ut praecursionis suae ordinem servans, qui nasciturum nascendo praevenerat, baptizaturum quoque Dominum baptizando praeveniret, et qui praedicando factus est praecursor Christi baptizando etiam praecursor ejus fieret imitatione sacramenti. Mos autem apud veteres fuit, ut si quis eam quae sibi competeret accipere uxorem nollet, ille ei calceamentum solveret, qui ad hanc sponsus jure propinquitatis veniret. Quid igitur inter homines Christus, nisi

sanctae Ecclesiae sponsus apparuit? De quo et idem Joannes dicit, *Qui habet sponsam, sponsus est* **(Joan. III)**. Sed quia Joannem homines Christum esse putaverunt, quod idem Joannes negat, recte se indignum esse ad solvendum corrigiam ejus calceamenti denuntiat. Ac si aperte dicat: Ego Redemptoris vestigia denudare non valeo, quia sponsi nomen mihi immeritus non usurpo. Quod tamen intelligi et aliter potest: Quis enim nesciat quod calceamenta ex mortuis animalibus fiant? Incarnatus vero Dominus veniens quasi calceatus apparuit, qui in divinitate sua morticinia nostrae corruptionis assumpsit. Sed hujus incarnationis mysterium humanus oculus penetrare non sufficit. Investigari enim nullatenus potest, quomodo corporatur verbum, quomodo summus et vivificator spiritus intra uterum matris animatur, quomodo is qui initium non habet et existit et concipitur. Corrigia ergo calceamenti est, ligatura mysterii. Joannes itaque solvere corrigiam calceamenti ejus non valet, quia incarnationis mysterium nec ipse investigare sufficit, qui hanc per prophetiae spiritum agnovit.

Ipse vos baptizabit in Spiritu sancto et igni. Hoc est et purgatione sanctificationis, et probatione tribulationis. Potest autem idem Spiritus sanctus, etiam nomine ignis significatus intelligi. Quia et incendit per amorem, et per sapientiam corda quae replet, illuminat. Unde et illi quibus dictum est, quia *Joannes quidem baptizavit aqua, vos autem baptizabimini in Spiritu sancto* **(Act. XI)**, idem baptisma spiritus in ignis visione percipiunt. Sunt qui ita exponunt, quod in praesenti in spiritu, et in futuro baptizemur in igni. Ut videlicet sicut nunc in remissionem omnium peccatorum, ex aqua et spiritu renascimur, ita et tunc de

levibus quibusdam peccatis quae hinc nobis euntibus adhaeserint, purgatorii ignis ante ultimum judicium baptismate permundemur. Dicente Apostolo: *Si quis superaedificaverit super hoc fundamentum, aurum, argentum, lapides pretiosos, ligna, fenum, stipulam, uniuscujusque opus quale sit, ignis probabit. Si cujus opus manserit quod superaeficavit, mercedem accipiet. Si cujus opus arserit, detrimentum patietur. Ipse autem salvus erit, sic tamen quasi per ignem* **(I Cor. III)**. Quod quamvis et de igne tribulationis in hac nobis vita adhibito possit intelligi, tamen si quis hoc de igne futurae purgationis accipiat, pensandum sollicite est, quia illum dixit posse per ignem salvari, non qui super fundamentum Christi, ferrum, aes, vel plumbum aedificat, id est peccata majora et duriora, atque tunc jam insolubilia, sed lignum, fenum, stipulam, id est peccata minima atque levissima, quae ignis facile consumat. Hoc tamen sciendum est, quod illic saltem de minimis nihil quisque purgationis obtinebit, nisi bonis hoc actibus in hac adhuc vita positus, ut illic obtineat promereatur.

Cujus ventilabrum in manu ejus, et purgabit aream suam. Per ventilabrum, id est palam, discretio justi examinis: per aream vero, praesens Ecclesia figuratur. In qua procul dubio quod lugubre satis est, *multi sunt vocati, pauci vero electi* **(Matth. XX)**. Pauca grana supernis recipienda mansionibus, in comparatione loliorum, quae flammis sunt mancipanda perpetuis. Cujus areae purgatio et nunc viritim geritur, cum quisque perversus, vel ob manifesta peccata de Ecclesia sacerdotali castigatione rejicitur, vel ob occulta post mortem divina districtione damnatur, et universaliter in fine perficietur, quando mittet Filius hominis angelos suos, et

colligent de regno ejus omnia scandala. Ventilabrum itaque Dominus in manu, id est judicii discrimen habet in potestate, quia Pater non judicat quemquam, sed judicium omne dedit Filio.

Et congregabit triticum in horreum suum, paleas autem comburet igni exstinguibili. Et ipse Dominus parabolam boni seminis, cui superseminavit inimicus homo zizania, ita terminaverit ut diceret: *Et in tempore messis dicam messoribus meis: Colligite primum zizania; et alligate ea in fasciculos ad comburendum; triticum autem congregate in horreum meum* **(Matth. XIII)**. Nimirum docens impios et peccatores gehennae igni tradendos, sanctos vero coelesti gloria coronandos. Verum hoc inter paleas et zizania distat, quia paleae non alio quam triticum semine prodeunt, quamvis a radicis bonae nobilitate degenerent. Zizania autem non fructus solum merito discrepant, sed et diversa prorsus origine procreantur. Quod paleae sunt illi qui ejusdem cum electis fidei mysteriis imbuuntur, sed ab eorum solida perfectione, vel operum levitate, vel perfidiae vacuitate dissentiunt. Zizania vero, qui ne audire quidem fidei verba dignantur, ideoque a bonorum sorte, et opere simul et professione secernuntur. Et ita in agro mundi istius, unus electorum, et duo sunt fructus reproborum, quia et omnia quae inimicus seminat, flammis obnoxia sunt, et quod est gravius, plurima ex his quae bonus sator jacit, aut a volatilibus rapta, aut sole arefacta, aut spinis suffocata, aut certe in paleas versa depereunt. Solum autem de terra bona creatum et patientia digna probatum triticum electorum coelestis vitae recondetur in horreum. Quomodo juxta aliam parabolam, non solum pisces qui Apostolicae fidei retia declinant, imis peccatorum obscuri

resident in undis, verum multi ad littus, usque discretionis extremae inter bonos attracti, tunc ob suae nequitiae noxam exteriores mitti merentur in tenebras. Ignem autem gehennae bifaria ratione inexstinguibilem vocat, id est quia neque ille perpetuo possit exstingui, neque eos quos cruciat unquam exstincturus, sed immortali (ut ita dixerim) sit morte plexurus. Ad distinctionem videlicet illius sacratissimi ignis, quo electos Christi baptizandos esse praemiserat. De quo et Psalmista: *Igne nos examinasti,* ait, *sicut igne examinatur argentum* **(Psal. LXV)**. Et paulo post: *Non haesimus in aeternum, sed transivimus* (inquit) *per ignem et aquam, et induxisti nos in refrigerium. Introibo in domum tuam in holocaustis* **(Ibid.)**, id est devictis pressurarum angoribus, in gratiarum actione regni tui coelestis atria penetrabo.

Herodes autem tetrarcha, cum corriperetur ab illo, de Herodiade uxore fratris sui, et de omnibus malis quae fecit Herodes, adjecit et hoc supra omnia, et inclusit Joannem in carcere. Plenius haec a Matthaeo commemorantur, et Marco, Joannem videlicet Herodiadis insidiis non modo vinculatum, sed etiam capite caesum. Quod non his diebus, sed juxta Evangelium Joannis post aliquot a Domino signa patrata, ejusque jam baptisma diffamatum sciendum est esse gestum, verum ab hoc Evangelista propter exaggerandam Herodis malitiam praeoccupando commemoratum. Quia cum ad praedicationem Joannis imperitum vulgus conflueret, milites crederent, publicani poeniterent, totus in commune populus baptisma susciperet, ipse e contrario illum non solum contemnere, sed occidere non dubitarit. Altioris autem ratione mysterii, quia Joannes evangelista, de divinitate Christi, tres autem alii de ejus humanitate ministerium

suscepere scribendi, Baptista vero Joannes legis veteris (quae praecursor est gratiae) typum tenet, pulchre Joanne evangelista praedicante adhuc, et baptizante Domini praecursore, ipsum Dominum plures discipulos facere et baptizare testatur. Mystice docens eum prius quam in carne nasceretur, aeternum per saecula Deum, et fidelium per legem doctorem fuisse populorum. Pulchre et evangelistae alii post traditum carceri Joannem dominicae praedicationis exordium sumunt, quorum officii erat, post corruptam a Judaeis legem et quasi tenebris carceris ignorantia caeca, saevaque traditione foedatam, Domini in carne apparentis ac per carnem operantis, quasi advenientis in Galilaea coelestem pandere doctrinam.

Factum est autem cum baptizaretur omnis populus, et Jesu baptizato et orante, apertum est coelum. Baptizatus est Dominus, non ipse aquis mundari, sed ipsas mundare cupiens aquas, quae ablutae per carnem ejus peccati utique nesciam baptismi, jus induerent, et quod tam innumera sub lege baptismata non poterant contra praevaricationis malum, vim regenerativae sanctificationis conciperent. Unde bene cum baptizatum diceret omnem populum, nihil magni addidit. *Jesu autem baptizato et orante, apertum est,* inquit, *coelum.* Quia dum corporis humilitate Dominus undas Jordanis subiit, divinitatis suae potentia coeli nobis januas pandit. Dumque caro innoxia frigentibus tingitur aquis, opposita quondam noxiis romphaea restinguitur ignea. Quid enim, nunquid ei tunc coelum apertum est, cujus oculi coelorum interiora cernebant? Sed virtus ibi baptismatis ostenditur, de quo quisque cum egreditur, regni coelestis ei janua declaratur. Sicut et illud, quod Jesus cujus omnia quae Patris sunt,

baptizatus orasse memoratur, ad nos informandos actum non dubitatur, quibus post lavacrum baptismatis, ut aula coeli pandatur, non otiose vivendum, sed jejuniis, precibus atque eleemosynis est insistendum. Quia etsi peccata sunt omnia in baptismo laxata, non adhuc tamen est carnis fragilitas solidata. Nam quasi transito mari Rubro necatos quidem gratulamur Aegyptios, sed in deserto mundanae conversationis hostes occurrunt alii qui duce et cooperatrice Christi gratia nostro sudore vincantur, donec promissam vitae aeternae perveniamus ad patriam.

Et descendit Spiritus sanctus corporali specie sicut columba in ipsum. Bene corporali specie, quia in natura divinitatis a mortalibus videri non potuit. Bene sicut columba, quia spiritus disciplinae effugiet fictum, nec habitabit in corpore subdito peccatis. Et quia ad exemplum Simonis in felle amaritudinis, et iniquitatis obligatione perdurant, sortem in eo partemque habere nullatenus possunt. Unde cum mundi crimina quondam in figuram baptismi diluvio purgarentur, non corvi, sed columbae ore delatus olivae ramus pacem saeculo redditam nuntiavit. Mystice docens solis eis qui in cordis simplicitate baptizati sunt, unctionem sancti Spiritus adfuturam. Nemo enim putet Dominum post baptisma primum Spiritus sancti gratia perunctum, autaliquem divinae naturae per tempora gessisse profectum, sed noverit potius a primo conceptus humani tempore quem verum hominem, eumdem et Deum existere verum. Adventu autem columbae demonstratum, quod in corpore ejus, id est Ecclesia, praecipue baptizati accipiunt Spiritum sanctum.

Et vox de coelo facta est: Tu es Filius meus dilectus, in te complacui mihi. Merito Joannes inter natos mulierum nulli

secundus est, cui se baptizandum Christus, se videndum invisibilis exhibet spiritus, suum de coelo Filium commendat Pater. Neque enim ipsi Filio quod optime noverat, sed vel Joanni vel caeteris qui aderant, quod nossent, indicabatur. Unde notandum quod idem Joannes qui eatenus virum se fortiorem et Christum evangelizabat, exinde jam vel descensione Spiritus, vel Patris attestatione praemonitus, aperte Dei Filium praedicaverit: *Hic est,* inquit, *de quo dixi, post me venit vir, qui ante me factus est, quia prior me erat, et ego nesciebam eum* **(Joan. I)**. Itemque de columba: *Et ego vidi, et testimonium perhibui, quia hic est Filius Dei* **(Ibid.)**. Itaque mysterium Trinitatis in baptismo Salvatoris ostenditur, ut et nos in ejus nomine baptizandos esse doceatur. Quod autem dicit: *In te complacui mihi,* tale est ac si dicat: In te placitum meum constitui, hoc est, per te gerere, quod mihi placet. Quod vero secundum Matthaeum dicitur: *In quo mihi complacui* **(Matth. III)**, ita exponitur: Quod omnis qui poenitendo corrigit aliqua quae fecit, eo ipso quo poenitet se sibi displicuisse indicat, qui emendat quod fecit. Et quia omnipotens Pater sicut intelligi ab hominibus poterat, humano modo locutus est de peccatoribus dicens: *Poenitet me fecisse hominem super terram* **(Gen. VI)**, quasi sibimetipsi displicuit in peccatoribus quos creavit. In solo autem sibi unigenito Domino nostro Jesu Christo complacuit. Quia hunc inter homines, hominem creasse non poenituit, in quo peccatum nullum omnino invenit, sic de illo per Psalmistam dicitur: *Juravit Dominus et non poenitebit eum; tu es sacerdos in aeternum* **(Psal. CIX)**.

Et ipse Jesus erat incipiens quasi annorum triginta, ut putabatur filius Joseph. Jesus annorum triginta baptizatur, et

tunc demum incipit signa facere et docere, legitimum videlicet et maturum tempus ostendens aetatis, his qui omnem aetatem, vel ad sacerdotem, vel ad docendum putant opportunam. Qui etiam, ut supra lectum est, anno duodecimo aetatis suae in medio doctorum sedens in templo, non docens, sed interrogans, voluit inveniri. Ut enim non auderent homines in infirma aetate praedicare, ille duodenis interrogat homines in terra, qui per divinitatem suam semper angelos docet in coelo. Nec contra haec movere quempiam debet, quod Hieremias atque Daniel prophetiae spiritum pueri perceperunt, quia miracula in exemplo operationis non sunt trahenda. Omnipotens enim Deus et linguas infantium facit disertas, et ex ore infantium et lactentium perfecit laudem. Sed aliud est quod nos doctrinae usu dicimus, aliud quod de miraculo scimus. Potest autem tricennalis baptizati Salvatoris aetas etiam nostri baptismatis intimare mysterium, propter fidem, scilicet sanctae Trinitatis et operationem decalogi legalis. Qui nimirum decalogus revelata fidei gratia, quo sublimius intelligitur, eo et devotius impletur. Quasi enim quoddam sacrosanctum triennii tempus baptizandos habere docuit, qui ait: *Ite, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti* **(Matth. XXVIII)**. Quasi hoc idem triennium per decem multiplicari praecepit, cum subjunxit: *Docentes eos servare omnia quaecunque mandavi vobis* **(Ibid.)**. In cujus etiam figuram mare aeneum, in quo sacerdotes templum intraturi lavabantur, et triginta cubitorum funiculo circuiri exterius, et intus tria millia metretas capere potuisse narratur. Quia (corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem.) Cui sensui suffragatur, quod apostoli percepta sancti Spiritus gratia, primo animarum tria millia baptizant. Et quia maris aenei mentio incidit, libet et in

caeteris quomodo baptismi regulae congruant inquirere. *A labio* (inquit) *usque ad labium cubitorum decem* **(III Reg. VII)**, quia non terrena nos sollicitudine coangustari, sed coelestis denarii oportet exspectatione dilatari. Labium ejus quasi labium calicis vel folium repandi lilii: quorum uno poculum dominicae passionis, altero patefacta resurrectionis ejus claritas exprimitur. Nam quod ait Apostolus: *Quicunque baptizati sumus Christo Jesu, in morte ipsius baptizati sumus* **(Rom. VI)**, ad labium calicis pertinet. Quod vero subjungit: *Ut quomodo surrexit Christus a mortuis per gloriam Patris, ita et nos in novitate vitae ambulemus* **(Ibid.)**, ad florem repandi lilii respicit. Crassitudo ejus, trium unciarum, ut omne baptizatorum robur, fidei, spei, charitatisque perfectione solidetur. Quinque cubitos habebat altitudinis, quia quidquid visu auditu, gustu, olfactu, vel tactu delinquitur, totum unda regenerationis abluitur. Boves qui portant, singulas coeli plagas terni aspiciunt, ut in fide sanctae Trinitatis, orbis baptizetur universus. Stabat autem in latere dextro atrii sacerdotum contra Orientem ad Meridiem, quia stante Novi Testamenti gratia, datum est per eum *qui visitavit nos oriens ex alto* **(Luc. I)**. Sed et innumeris Scripturae sanctae locis tricenarius numerus Christi et Ecclesiae sacramentis aptatus invenitur. Nam et Joseph, qui in figuram resurrectionis Novique Testamenti octoginta annis Aegyptios a fame defendit, tricenarius ablutis ergastuli sordibus regni gubernacula suscepit, et David eadem aetate regnum, quod septuagenarius, hoc est perpetua quiete dignus compleret, inchoavit, et Ezechiel triginta annorum apertis sibi coelis prophetiae dona promeruit. Et quia per fidem et adversa longanimiter ferri, et sublimiter debent praemia sperari, et

arcae vel templi altitudo. et tabernaculi longitudo, triginta cubitis mensuratur.

Ut putabatur (inquit) *filius Joseph.* Hoc verbum propter illos posuit, qui eum ex Joseph sicut alii homines generantur, rebantur esse progenitum. Unde si quem movet, cum Maria de Spiritu sancto genuerit Christum, et Joseph illius non vere, sed putative pater appelletur, cur non Maria potius quam Joseph, quae nihil ad eum pertinere videbatur, generatio describatur, sciat primum non esse consuetudinis Scripturarum ut mulierum in generationibus ordo texatur. Deinde ex una tribu fuisse Joseph et Mariam, unde et lege eam accipere cogebatur, ut propinquam. Et quod simul censentur in Bethlehem, ut de una videlicet stirpe generati, atque ideo per generationem Joseph, origo quoque Mariae monstretur. Pulcherrime sane Lucas, genealogiam Christi dicturus, ipsum patrem praemisit loquentem: *Tu es filius meus dilectus* **(Marc. I)**, ut eumdem verum Dei Filium divina attestatione, quem verum hominis filium humanae successionis ordine comprobaret.

Qui fuit Heli, qui fuit Mathat, qui fuit Levi, qui fuit Melchi, etc. Merito movet quomodo Joseph duos patres ex diversa proavorum stirpe venientes, unum quem Lucas, alterum quem Matthaeus commemorat, habere potuerit. Dicit enim Matthaeus: *Mathan autem genuit Jacob. Jacob autem genuit Joseph, virum Mariae.* Sed hujus nodum quaestionis, Africanus de consonantia Evangeliorum scribens, apertissime solvit. *Mathan,* inquit, *et Mathat diversis temporibus de una eademque uxore Estha nomine singulos filios procreaverunt. Quia Mathan, qui per Salomonem descendit, uxorem eam primus acceperat, et relicto uno filio Jacob nomine, defunctus*

est. Post cujus obitum, quoniam lex viduam alii viro non vetat nubere, Mathat qui per Nathan genus ducit, cum esset ex eadem tribu, sed non ex eodem genere, relictam Matthae accepit uxorem, ex qua et ipse accepit filium nomine Heli, per quod ex diverso patrum genere efficiuntur Jacob et Heli interim fratres. Quorum alter, id est Jacob, fratris Heli sine liberis defuncti, uxorem ex mandato legis accipiens, genuit Joseph, natura quidem germinis suum filium, propter quod et scribitur: Jacob autem genuit Joseph. Secundum vero legis praeceptum Heli efficitur filius, cujus Jacob quia frater erat, uxorem ad suscitandum fratri semen acceperat. Et per hoc rata invenitur atque integra generatio, et ea quam Matthaeus enumerat dicens: Jacob autem genuit Joseph: et ea quam Lucas competenti observatione designat, dicens: Qui putabatur esse filius Joseph, qui fuit Heli. Qui et ipse subsannante eadem distinctione, Heli esse filius putabatur, qui fuerat Matthat, quia legalem hanc successionem, quae velut adoptione quadam erga defunctos constat, magis quam germinis veritatem competenti satis per hoc designavit indicio, observans Evangelista, ne omnino in hujuscemodi successionibus genuisse aliquem nominaret, per quod digna distinctione non descendens, sed ascendens, usque ad Adam et ad ipsum usque pervenit Deum. Haec autem non nobis ad subitum reperta, aut absque ullis auctoribus commentata sunt, sed ipsi haec Salvatoris nostri, secundum carnem propinqui, seu studio tanti seminis demonstrandi, seu docendi quae secundum veritatem gesta sunt, tradiderunt. Haec Africanus his ipsis syllabis profert, excepto quod pro Matthat, posuit Melchi, quia fortasse vel codex illius sic habuit, vel in historia in qua haec didicerat, eumdem Matthat invenit esse dyonymum. Quia ergo Matthaeus regalem, Lucas

sacerdotalem Domini personam suscepere taxandam, unde et in quadriga cherubim hunc leo fortissimus bestiarum, illum vitulus sacerdotum videlicet hostia designat, eamdem uterque sui operis intentionem in genealogia quoque Salvatoris texenda servavit. Acute namque animadversum est Matthaeum qui regiam in Christo instituerat insinuare personam, excepto ipso Christo quadraginta homines in generationum serie nominasse. Numerus autem iste illud tempus significat, quo in hoc saeculo, et in hac terra regi nos oportet a Christo secundum disciplinam laboriosam, qua *flagellat Deus* (ut scriptum est) *omnem filium quem recipit* **(Hebr. XII)**. Neque enim quadraginta duae, quod faciunt ter quaterni et deni, sed propter unum Jechoniam bis numeratum quadraginta una generationes fiunt, si et ipsum Christum adnumeremus, qui huic regendae vitae nostrae temporali atque terrenae, tanquam numero quadragenario regulariter praesidet. Nam quia numerus laboriosi hujus temporis sacramentum est, quod sub disciplina regis Christi adversus diabolum dimicamus, etiam illud declarat quod quadraginta dierum jejunium, hoc est humiliationem animae consecravit. Et lex et prophetae per Moysen et Heliam, qui quadragenis diebus jejunaverunt, et Evangelium per ipsius Domini jejunium, qui diebus quadraginta etiam tentabatur a diabolo, quid aliud quam per omne hujus saeculi tempus tentationem nostram in carne sua, quam de nostra mortalitate assumere dignatus est praefigurant? Idcirco autem iste numerus hanc temporalem vitam terrenamque significat, quia et tempora annorum quadripartitis vicibus currunt, et mundus ipse quatuor partibus terminatur. Quadraginta autem quater habent decem. Porro ipsa decem ab uno usque ad quatuor progrediente numero consummantur. Ad istam itaque

mortalitatem nobiscum participandam, quia descendentem Christum voluit significare Matthaeus, ideo ipsas generationes ab Abraham usque ad Joseph, et usque ad ipsius Christi nativitatem descendendo commemoravit ab initio Evangelii sui. Lucas autem non ab initio Evangelii sui, sed a baptismo Christi generationes enarrat, nec descendendo sed ascendendo, tanquam sacerdotem in expiandis peccatis magis assignans, ubi eum vox de coelo declaravit, ubi testimonium Joannes ipse perhibuit, dicens: *Ecce qui tollit peccata mundi.* Ascendendo autem transit ad Abraham, et pervenit ad Deum, cui mundati et expiati reconciliamur. Merito et adoptionis originem ipse suscepit, quia per adoptionem efficimur filii Dei credendo in Filium Dei. Per carnalem vero generationem Filius Dei, potius filius hominis factus est. Satis autem demonstravit non se ideo dixisse Joseph Heli quod de illo genitus, sed quod illi fuerit adoptatus, cum et ipsum Adam filium Dei dixit, cum sit factus a Deo, sed per gratiam quam postea peccando amisit, tanquam filius in paradiso constitutus sit. Quapropter in generationibus Matthaei, significatur nostrorum susceptio peccatorum a Domino Christo: in generationibus autem Lucae, significatur abolitio nostrorum peccatorum a Domino Christo. Ideo eas ille descendens enarrat, iste ascendens. Quod enim dicit Apostolus: *Misit Filium suum in similitudine carnis peccati* **(Rom. VIII)**, haec est susceptio peccatorum. Quod autem addit: *Ut de peccato damnaret peccatum in carne,* haec est expiatio peccatorum. Proinde Matthaeus ab ipso David per Salomonem descendit, in cujus matre ille peccavit. Lucas vero ad ipsum David per Nathan ascendit, per cujus nominis prophetam Deus peccatum illius expiavit.

Qui fuit (inquit) *Mathan, qui fuit David, qui fuit Jesse.* Iste quoque numerus quem Lucas exsequitur, certissime prorsus abolitionem indicat peccatorum, de quo suo loco videbis. Nec mireris, si Lucas a David usque ad Christum plures successiones, Matthaeus pauciores: hoc est, iste quadraginta tres, ille viginti octo posuit, cum per alias personas generationem fatearis esse decursam. Potest enim fieri ut alii longaevam transegerint vitam, alterius vero generationis viri immatura aetate decesserint, cum videamus complures senes cum suis nepotibus vivere, alios vero viros statim filiis obire susceptis.

Qui fuit Sela, qui fuit Cainan, qui fuit Arphaxat. Nomen et generatio Cainan juxta Hebraicam veritatem, neque in Genesi, neque in Verbis Dierum invenitur; sed Arphaxat Sela, vel Sale filium, nullo interposito genuisse perhibetur; sic enim habes: *Porro Arphaxat vixit triginta annos, et genuit Sale* **(Gen. XI)**. Itemque et Paralipomenon: *Arphaxat autem genuit Sala, qui et ipse genuit Heber* **(I Paral. I)**. Scito ergo beatum Lucam, hanc generationem de Septuaginta interpretum editione sumpsisse, ubi scriptum est, quod Arphaxat centum triginta quinque annorum genuerit Cainan, et ipse Cainan, cum centum triginta fuerit annorum, genuerit Sela. Sed quid horum sit verius, aut si utrumque verum esse possit, Deus noverit. Nos simpliciter admonemus lectorem tantam inter utrosque codices in serie temporum esse discrepantiam, ut a diluvio usque ad nativitatem Abrahae in Hebraica veritate anni CCXCII in septuaginta Interpretum translatione M septuaginta septem reperiantur esse comprehensi. Et quod quidam chronographi medii horum incedentes, ablata tantum Cainan generatione, nec caeteris

annis ad Hebraeum exemplar emendatis, nongentos quadraginta duos annos ejusdem describant aetatis.

Qui fuit Mathusalae, qui fuit Enoch. Pulchre generationum ordo a baptizato Dei Filio usque ad Deum Patrem ascendens, septuagesimo gradu Enoch habet, qui dilata morte translatus est paradisum, ut significet eos qui in gratiam adoptionis filiorum ex aqua et Spiritu sancto regenerantur, interim, post absolutionem corporis, aeternam suscipiendos in requiem (septuagenarius quippe numerus propter septimam Sabbati, ad requiem eorum significandam qui, juvante Christi gratia, decalogum legis impleverint, aptissime congruit) et in tempore resurrectionis, indemutabili Dei sapientiae contemplandae per saecula monstret esse jungendos.

Qui fuit Seth, qui fuit Adam, qui fuit Dei. Quia Christi aliqua iniquitas, qui nullam habuit, non est utique conjuncta iniquitatibus hominum, quas in sua carne suscepit; ideo numerus penes Matthaeum, excepto Christo, est quadragenarius. Quia vero justitiae suae Patrisque nos expiatos ab omni peccato et purgatos conjungit, ut fiat quod ait Apostolus: *Qui autem adhaeret Domino, unus spiritus est* **(I Cor. VI)**, ideo in eo numero qui est penes Lucam, et ipse Christus a quo incipit enumeratio, et Deus ad quem pervenit, connumerantur, et fit numerus LXXVIII, quo significatur omnium prorsus remissio et abolitio peccatorum. Nam et hujus numeri mentionem Dominus fecit, cum eum Petrus de dimittendis peccatis fratris interrogasset. Ait enim: *non solum septies, sed septuagies septies esse dimittendum* **(Matth. XVIII)**. Unde recte creditur commemoratione hujus numeri omnia peccata jussisse dimitti. Nec temere Dominus et frustra septuagesima et

septima generatione venit aboliturus omnia peccata, nisi quia in illo numero aliquid latet, quod ad significationem pertineat omnium peccatorum. Hoc autem in undenario numero et septenario considerandum est. Qui numeri per se multiplicati ad tantum perveniunt. Nam undecies septem, vel septies undeni, LXXVII fiunt. Undecim autem transgressionem denarii significant. At si in denario perfectio beatitudinis significatur, unde est etiam illud, quod omnes conducti ad vineam denario remunerantur **(Matth. XX)**, quod fit cum septenaria creatura trinitati Creatoris adjungitur, manifestum est quod transgressio denarii peccatum significat, per superbam plus aliquid habere cupientis, et integritatem perfectionemque amittentis. Hoc autem septies propterea ducitur, ut motu hominis facta significetur illa transgressio. Ternario enim numero incorporea pars hominis significatur. Unde est quod ex toto corde, ex tota anima, ex tota mente diligere jubemur Deum **(Marc. XII)**. Quaternario vero corpus; multis enim modis quadripartita invenitur natura corporis. Ex his ergo conjunctis homo constans, non absurde septenario numero significatur. Motus autem in numeris non exprimitur, cum dicimus unum, duo, tria, quatuor, etc., sed cum dicimus, semel, bis, ter, quater. Quapropter (ut dixi) non septem et undecim, sed septies undecim significatur transgressio, quae motu facta est hominis peccantis, hoc est perfectionis suae stabilitatem transgredientis cupiditate amplius aliquid habendi. Convenienter igitur undenario septies multiplicato, ad numerum septuagesimum et septimum cuncta peccata perveniunt. In quo numero etiam fit plena remissio peccatorum, expiante nos carne sacerdotis nostri, a quo nunc iste numerus incipit, et reconciliante nos Deo, ad quem nunc iste numerus pervenit, per Spiritum

sanctum qui columbae specie in hoc baptismo, ubi numerus iste commemoratur, apparuit. Verum praemissae superius expositioni, si quis resultare voluerit, dicendo Matthaeum non quadraginta unam, sed quadraginta duas generationes posuisse, quia, juxta fidem Paralipomenon, Jechonias pro duabus personis, patre scilicet et filio, debeat computari, intelligat eumdem nihil ominus numerum praesens Ecclesiae tempus quo Domino cooperante in spem futuri Sabbati laborat, intimare. Septies enim seni quadraginta duo faciunt. Et sex quidem ad opera, septem vero ad requiem significandam pertinere, rarus est qui dubitet. Unde bene populus de terra Aegypti salvatus quadraginta quidem annos moratur in deserto, sed quia sub spe intrandi in requiem sedulus exercetur, septies sena, id est quadraginta duo viae arctissimae castrametatur. Quorum ultimo dum Jesum ducem suscipit, mox aperto Jordane promissas olim sedes, devictis hostibus, adit. Sicut et Dominus Jesus, quadragesima secunda generatione, ex quo mundus caecitatis priscae tenebras Abraham credente discussit, adveniens in carne baptismi nobis lavacro coeli januas pandit. Et ipsi perfecto virtutum cursu, in quo quod non videmus sperantes, per patientiam exspectamus **(Rom. VIII)** sub ejusdem (ut dictum est) numeri sacramento, post siccatum Christo duce laeti fluvium promissa patriae coelestis perveniemus ad regna. Qui quoniam ipso quod tricenarius inchoavit baptismo, totius sit Ecclesiae sordes expiaturus, eorumdem quoque numerorum mystica cognatio declarat. Quia videlicet triginta aequalibus suis partibus computata pariunt amplius duodecim, qui est patriarcharum et apostolorum numerus, et fiunt quadraginta duo. Habent enim partes, tricesimam, unum; quintam decimam, duo; decimam, tria; sextam, quinque; quintam, sex;

tertiam, decem; dimidiam, quindecim. Quae simul juncta, quadraginta duo consummant. Ubi mystice (ut diximus) innuitur totam Ecclesiae perfectionem in Christi fide et gratia consistere, quae a patriarchis primo agnita, apostolorum est latius voce diffamata. Nec esse *nomen aliud sub coelo in quo oporteat nos salvos fieri* **(Act. IV)**, quomodo in quadraginta duobus nulla est particula quae non aequalibus tricenarii numeri contineatur in partibus. Tricenarius ergo numerus suis partibus quadragesimum complet et secundum, quia Dominus Ecclesiam sui baptismatis sacramentis, et nunc laborantem temporaliter munit, et finitis laboribus ad requiem aeternaliter perducit.

CAPUT IV.

Jesus autem plenus Spiritu sancto regressus est a Jordane, et agebatur in Spiritu in desertum diebus quadraginta. Haec baptizato Domino confestim facta Matthaeus Marcusque designant. Quorum unus, descripto ejus baptismate, mox ita subjunxit: *Tunc Jesus ductus est in desertum a Spiritu ut tentaretur a diabolo* **(Matth. IV)**. Alter ita: *Et statim Spiritus expulit eum in desertum, et erat ibi quadraginta diebus et quadraginta noctibus, et tentabatur a Satana* **(Marc. I)**. Verum ne cui veniret in dubium a quo eum spiritu ductum, sive expulsum dicerent in desertum, consulte Lucas primo posuit, quia *Jesus plenus Spiritu sancto regressus est a Jordane,* ac deinde intulit, *et agebatur in Spiritu in desertum,* ne quid contra eum valuisse spiritus putaretur immundus, qui plenus Spiritu sancto, quo volebat gradiendo,

quaeque volebat agebat. Nam et infra ubi manifeste a diabolo assumptus sive statutus asseritur, non ejus imbecillitas, sed inimici superbia qui voluntatem Salvatoris necessitatem putat, arguitur. Non ergo virtute spiritus mali Jesus agitur in desertum, sed voluntate sui spiritus boni locum certaminis quo adversarium sternat, de victoria certus ingreditur. Ubi nobis pariter ordinem recte conversandi praemonstrat, ut post acceptam videlicet in baptismo remissionem peccatorum, Spiritusque sancti gratiam, arctius contra novas antiqui hostis insidias accingi, mente saeculum desere, et quasi manna deserti, sola aeternae vitae gaudia discamus esurire.

Et nihil manducavit in illis diebus, et consummatis illis, esuriit. Quadragesima jejuniorum habet auctoritatem, et in veteribus libris ex jejunio Moysi et Eliae, et ex Evangelio, quia totidem diebus Dominus jejunavit, demonstrans Evangelium non dissentire a lege et prophetis. In persona quippe Moysi lex; in persona Eliae, prophetae accipiuntur. Inter quos in monte gloriosus apparuit, ut evidentius emineret quod de illo dicit Apostolus: *Testimonium habens a lege et prophetis* **(Rom. III)**. In qua autem parte anni congruentius observatio quadragesimae constitueretur, nisi confinis atque contigua dominicae passionis, quia in ea significatur haec vita laboriosa, cui opus est continentia, ut ab ipsius mundi amicitia jejunetur. Aliter: Jejunavit Dominus, cum tentaretur ante mortem, cibo adhuc indigens. Manducavit autem et bibit, cum glorificaretur post resurrectionem, jam cibo non indigens. Hic enim ostendebat in se nostrum laborem, illic autem in nobis suam consolationem, quadragenis diebus utrumque definiens. Quo numero quadragesima hujus saeculi significare videtur

excursus, in his qui vocantur per gratiam, ad eum qui non venit *legem solvere, sed adimplere* **(Matth. V)**. Decem namque praecepta sunt legis, jam gratia Christi diffusa per mundum, et quadripertitus est mundus, et decem quadruplicata quadraginta faciunt. Quoniam qui redempti sunt a Domino, de regionibus congregavit eos. Ab Oriente, et Occidente, et Aquilone, et mari. Jejunans itaque quadraginta diebus ante mortem carnis velut clamabat: *Abstinete vos a desideriis hujus saeculi* **(I Petr. II)**. Manducans autem et bibens XL diebus post resurrectionem carnis velut clamabat: *Ecce ego vobiscum sum, usque ad consummationem saeculi* **(Matth. XXVIII)**. Jejunium quippe est in tribulatione certaminis, quoniam qui in agone est, ab omnibus abstinens est. Cibus autem in spe pacis, quae perfecta non erit, nisi cum corpus nostrum, cujus exspectamus redemptionem, induerit immortalitatem, quod nondum adipiscendo gloriamur, sed sperando jam pascimur. Utrumque Apostolus simul nos agere ostendit, dicens: *Spe gaudentes, in tribulatione patientes* **(Rom. XII)**. Tanquam illud esset in cibo, hoc in jejunio. Simul enim cum viam Domini carpimus, et a vanitate praesentis saeculi jejunamus, et futuri promissione reficimur, hic non apponentes cor, illic pascentes sursum cor. Quod autem Dominus consummatis jejunii diebus, esuriit, cum de Moyse, vel Elia jejunantibus nihil tale sit scriptum, ideo factum est, ne ab eo tentando pavens tristis aufugeret, quem cum tot signis coelestibus praeconatum, tum etiam viris excellentissimis in abstinendo videret aequatum. Esuriit enim humilis Deus homo, ne inimico innotescat sublimis homo Deus.

Dixit autem illi diabolus: Si Filius Dei es, dic lapidi huic ut panis fiat. Antiquus hostis redemptorem humani generis debellatorem suum in mundum venisse cognovit, unde et per obsessum hominem dixit: *Quid nobis et tibi, Fili Dei, venisti huc ante tempus torquere nos* **(Matth. VIII)**? Qui tamen prius cum hunc passibilem cerneret, cum posse mortalia perpeti humanitatis videret, omne quod de ejus divinitate suspicatus est, ei fastu suae superbiae in dubium venit. Nihil quippe, nisi superbum sapiens, dum esse hunc humilem conspicit, Deum esse dubitavit. Unde ad tentationum se argumenta convertit. Sed non sicut nos qui puri homines sumus, irruente saepe tentatione concutimur, ita Redemptoris nostri anima tentationis est necessitate turbata. Hostis namque noster, et si in excelsum montem eum permissus assumpsit, si daturum se regna mundi perhibuit, si quasi in panem vertendos lapides ostendit, mentem tamen Mediatoris Dei et hominum tentatione quassare non valuit. Sic enim dignatus est haec exterius cuncta suscipere, ut tamen ejus mens interius divinitati suae inhaerens inconcussa permaneret. Qui et si quando turbatus spiritu infremuisse dicitur, ipse divinitus disponebat, quantum ipse humanitus turbaretur.

Et respondit ad illum Jesus: Scriptum est quia non in pane solo vivit homo, sed in omni verbo Dei. Ideo sic respondit Dominus, quia propositum ei erat humilitate diabolum vincere, non potentia. Simulque animadvertendum quod nisi jejunare coepisset Dominus, tentandi occasio non fuisset diabolo. Secundum illud: *Fili, accedens ad servitutem Dei, praepara animam tuam ad tentationem* **(Eccli. II)**. Sed et ipsa responsio Salvatoris hominem fuisse indicat qui tentatus est: *Non in pane solo vivit homo, sed in omni verbo Dei.* Si

quis ergo non vescitur verbo Dei, ille non vivit. Aliter: Hostis noster adhuc in hac vita nos positos, quanto magis sibi rebellare conspicit, tanto amplius expugnare contendit. Eos enim pulsare negligit, quos quieto jure possidere se sentit. Contra nos vero eo vehementius incitatur, quo ex corde nostro quasi ex jure propriae habitationis expellitur. Hoc enim in seipso Dominus sub quadam dispensatione figuravit, qui diabolum non nisi post baptisma se tentare permisit, ut signum nobis quoddam futurae conversationis innueret, quod membra ejus postquam ad Deum proficerent, tunc acriores tentationum insidias tolerarent.

Et duxit illum diabolus, et ostendit illi omnia regna orbis terrae in momento temporis. Cum ductus a diabolo Deus homo narratur, mens refugit, humanae hoc audire aures expavescunt. Cui tamen non esse incredibilia ista cognoscimus, si in illo et alia facta pensamus. Certe iniquorum omnium diabolus caput est, et hujus capitis membra sunt omnes iniqui. Quid ergo mirum si se permisit ab illo in montem duci qui se pertulit etiam a membris illius crucifigi? Non est ergo indignum Redemptori nostro, quod tentari voluit, qui venerat occidi. Justum quippe erat ut sic tentationes nostras suis tentationibus vinceret, sicut mortem nostram venerat sua morte superare. Bene autem in momento temporis saecularia et temporalia monstrantur. Non enim tam conspectus celeritas indicatur, quam caducae fragilitas potestatis exprimitur. In momento enim cuncta illa praetereunt, et saepe honor saeculi abiit antequam venerit. Quid enim saeculi potest esse diuturnum, cum ipsa diuturna non sint saecula?

Et ait: Tibi dabo potestatem hanc universam, et gloriam illorum, quia mihi tradita sunt, et cui volo, do illa. Tu ergo procidens si adoraveris coram me, erunt tua omnia. Arrogans et superbus etiam hoc de jactantia loquitur, non quod in toto mundo habeat potestatem, ut possit omnia regna dare diabolus, cum sciamus plerosque sanctos viros a Deo reges factos. *Si,* inquit, *procidens adoraveris coram me.* Ergo qui adoraturus est diabolum, ante corruit.

Et respondens Jesus dixit illi: Scriptum est, Dominum Deum tuum adorabis, et illi soli servies. Dicens diabolus Salvatori: *Si procidens adoraveris me,* e contrario audit quod ipse magis adorare eum debeat, Dominum et Deum suum. Quaerit forte aliquis quo modo conveniat, quod hic praecipitur, Domino soli serviendum, Apostoli verbo qui dicit: *Sed per charitatem servite invicem* **(Galat. V)**. Sed huic facile Graecae linguae ex qua Scriptura translata est, origo satisfacit, in qua servitus duobus modis ac diversa significatione solet appellari. Dicitur enim, λατρεία, dicitur et δουλεία. Sed dulia intelligitur servitus communis, hoc est sive Deo, sive cuilibet in rerum natura exhibita. A qua etiam servus, id est, δοῦλος, Graece nomen accipit. Latria autem vocatur servitus illa quae soli Divinitatis cultui debita, neque ulli est participanda creaturae. Unde et idololatrae nuncupantur hi, qui vota, preces et sacrificia, quae uni Deo debuerant, idolis impendunt. Jubemur ergo per charitatem servire invicem, quod est Graece δουλεύειν. Jubemur uni Deo servire, quod est Graece λατρεύειν. Unde dicitur: *Et illi soli servies,* quod est graece λατρεύσεις. Et iterum: *Non enim sumus circumcisio, Spiritui Dei servientes* **(Philipp. III)**, quod est in Graeco λατρεύοντες.

Et duxit illum in Jerusalem, et statuit eum super pinnam templi. Ut quem gula vel avaritia superare non poterat, tentet et vana gloria, si forte illum, vel ipsa victoriae suae jactantia dejicere queat.

Et dixit illi: Si Filius Dei es, mitte te hinc deorsum. In omnibus tentationibus hoc agit diabolus, ut intelligat si Filius Dei sit, sed Dominus sic responsionem temperat, ut eum relinquat ambiguum. *Mitte te deorsum.* Vox diaboli, qua semper omnes deorsum cadere desiderat. *Mitte te,* inquit: persuadere potest, praecipitare non potest.

Scriptum est enim quod angelis suis mandavit de te, ut conservent te, et quia in manibus tollent te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. Hoc in nonagesimo psalmo legimus. Verum ibi non de Christo, sed viro sancto prophetia est. Male ergo interpretatur Scripturas diabolus. Certe si vere de Salvatore scriptum noverat, debuerat et illud dicere, quod in eodem psalmo contra se sequitur: *Super aspidem et basiliscum ambulabis, et conculcabis leonem et draconem* **(Psal. XC)**. De angelorum auxilio quasi ad infirmum loquitur, de sui conculcatione quasi tergiversator tacet.

Et respondens Jesus, ait illi: Dictum est: Non tentabis Dominum Deum tuum. Falsas de Scripturis diaboli sagittas, veris Scripturarum frangit clypeis. Et notandum quod necessaria testimonia de Deuteronomio tantum protulerit, ut secundae legis sacramenta monstraret. *Non tentabis,* inquit, *Dominum Deum tuum.* Suggerebatur enim tanquam homini, ut signo aliquo exploraret ipse quantus esset, id est, quam multum apud Deum posset. Quod vitiose fit, cum

fit. Pertinet namque ad sanam doctrinam, quando habet quod faciat homo, non tentare Dominum Deum suum. Neque enim et ipse Salvator non poterat tueri discipulos suos, quibus tamen ait: *Si vos persecuti fuerint in una civitate, fugite in aliam* **(Matth. X)**. Cujus rei prior exemplum praebuit. Nam cum potestatem haberet ponendi animam suam, nec eam poneret nisi cum vellet, in Aegyptum tamen infans portantibus parentibus fugit. Et ad diem festum non evidenter, sed latenter ascendit, cum alias palam loqueretur Judaeis irascentibus, et de inimicissimo animo audientibus, nec tamen valentibus in eum mittere manus, quia nondum venerat hora ejus. Qui ergo palam docendo et arguendo, et tamen inimicorum rabiem valere in se aliquid non sinendo, Dei demonstrabat potestatem, idem tamen fugiendo et latendo hominis instruebat infirmitatem, ne Deum tentare audeat, quando habet quod faciat, ut quod cavere oportet evadat.

Et consummata omni tentatione, diabolus recessit ab illo usque ad tempus. Vides ipsum diabolum non esse in studio pertinacem, cedere vero solere virtuti. Et si invidere non desinat, tamen instare formidat, quia frequentius refugit triumphari. Audito itaque Dei nomine, *recessit* (inquit) *usque ad tempus.* Postea enim non tentaturus, sed aperte pugnaturus advenit. Quamvis saepe antiquus hostis postquam menti nostrae tentationum certamen inflixerit, ab ipso suo certamine ad tempus recedit, non ut illatae malitiae finem praebeat, sed ut corda quae per quietem secura reddiderit, repente rediens, facilius inopinatus irrumpat. Notandum autem quod tribus solum tentatoris fraudibus expositis, omnem tentationem dicit esse consummatam. Quia videlicet his omnium vitiorum origines amplectuntur et fontes. Joanne attestante qui

ait: *Quia omne quod in mundo est, concupiscentia carnis est, et concupiscentia oculorum, et superbia vitae* **(I Joan. II)**. Et in evangelica parabola tribus solum reprobi negotiis, ab aeternae vitae dapibus excluduntur. *Primus* (inquit) *dixit: Villam emi, et necesse habeo exire, et videre illam. Et alter dixit: Juga boum emi quinque, et eo probare illa. Et alius dixit: Uxorem duxi, ideo non possum venire.* Uxoris quippe appetitus, sicut et gula, ad concupiscentiam carnis pertinet. Villae emptio, quae avaritia non caret, ad superbiam vitae respicit. Probatio quinque jugorum, id est, corporalium rerum curiositas, quae est vana gloria, ad concupiscentiam refertur oculorum. Nam per oculos maxime curiositas praevalet, et his quidem Dominus quasi fortior facie ad faciem tentatur. Nos vero cum ipsi, percepto baptismate gratia spiritus, eremum virtutum adimus, cum jejunium quadragesimale suscipimus, id est, ab illecebris saecularibus toto vitae nostrae tempore continere disponimus, vel tacitis appetimur insidiis, vel aliquando etiam proximiore pulsamur. Qui cum blandiens dicit: Homo fortis es, manduca et bibe, et similis mane, videndum est, ne nobis serpentis antiqui nescius venena propinet. Dicendumque: *Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo Dei.* Verum multi, concupiscentia carnis devicta, mox avaritia pulsantur, et aliquoties etiam superantur, adeo ut pro oblatis muneribus diabolum adorare non metuant. Quorum ubi plurimi continentiam laudant, majores etiam personae honorant, dona tribuunt, fit ut voluptatum victores philargyria vincantur, et crescente per tempus insania, divites quosque quos per aperta facinora daemone plenos agnoscunt, non modo exsecrentur et arguant, sed et flexa cervice adorent et suscipiant. Unde dicit Apostolus avaritiam, simulacrorum esse servitutem. Qui si et hanc Salvatoris

exemplo triumpharint, Dominum, videlicet, Deum suum adorando, et pro aeternis gaudiis illi soli serviendo, aderit et tertia vanae gloriae pestis, quae vitiorum praecedentium victores de suis viribus extollat, ut quasi in virtutum culmine positos ulterius se jam cadere non posse praesumant. Et hoc plane curiosis oculis Deum tentare est, de suis quempiam meritis gloriari. Contra hoc quod ipse fidem discipulis augens ait: *Cum perfeceritis omnia quae praecepta sunt vobis, dicite: Servi inutiles sumus, quae debuimus facere fecimus* **(Luc. XVII)**. Qui cum alibi praeciperet ne justitiam nostram coram hominibus faciamus, in ejusdem definitione jejunium tantum, eleemosynam atque orationem subjunxit, triplici, scilicet, hostis telo totidem arma defensionis opponens, ut jejunio concupiscentia carnis, eleemosynis avaritia, precibus jactantia pellatur meritorum. Haec de principiis evangelicae dispensationis uno libello dixisse sufficiat, verum quae sequuntur gesta vel dicta Salvatoris, non solum nostrae quieti, sed et legentium commodo consulentes, ab alio magis intueamur exordio. Nescio quo enim modo, ut Augustinus ait, ita libri termino reficitur lectoris intentio, sicut labor viatoris hospitio.

LIBER SECUNDUS.

Ecclesiastica narrat historia, beatissimum Joannem apostolum, usque ad ultimum pene vitae suae tempus, absque ullius Scripturae indiciis Evangelium praedicasse. Sed cum trium, inquit, Evangeliorum, etiam ad ipsum notitia

pervenisset, probasse quidem dicitur fidem et veritatem dictorum, deesse tamen vidit aliqua, et ea maxime quae, primo praedicationis suae tempore, Dominus gesserat. Certum est enim quod in superioribus tribus Evangelistis haec videntur sola contineri, quae in eo gesta sunt anno quo Joannes Baptista vel inclusus est in carcerem, vel punitus. Denique si observes, statim in initiis narrationum, posteaquam refert Matthaeus de quadraginta dierum jejunio, et de tentatione ejus, continuo subjecit, dicens: *Audiens autem quia Joannes Baptista traditus est, secessit a Judaea, et venit in Galilaeam* **(Matth. III)**. Sed et Marcus similiter: *Posteaquam* (inquit) *traditus est Joannes, venit Jesus in Galilaeam* **(Marc. I)**. Lucas vero etiam priusquam incipiat aliquid de actibus referre Jesu, dicit quia *adjecit Herodes super omnia mala quae gesserat, et inclusit Joannem in carcerem* **(Luc. III)**. Quia, inquam, ab his haec videbantur omissa, rogatus dicitur Joannes apostolus ut ea quae praeterierant priores ante traditionem Joannis Salvatoris gesta describeret. Et ideo dicit in Evangelio: *Haec fecit initio signorum Jesus* **(Joan. II)**. Et iterum in alio loco indicat dicens: *Nondum enim Joannes missus fuerat in carcerem* **(Joan. III)**. Et quibus constat quod ea quae antequam Joannes traderetur a Jesu fuerat gesta describit. His memoratae historiae dictis initium hujusce, hoc est secundi nostri in Lucam libelli, praemunire curavimus, ne quis legentium putaret ea quae per ordinem sunt exponenda post dierum XI jejunium confestim facta, sed post aliquot a Domino miracula, vel in Judaea, vel in Galilaea patrata potius animadverteret esse secuta.

Et ingressus est Jesus in virtute spiritus in Galilaeam, et fama exiit per universam regionem de illo; et ipse docebat in

synagogis eorum, et magnificabatur ab omnibus. Virtutem spiritus, signa miraculorum dicit. Sicut et alibi Judaei admirantes. *Unde* (inquiunt) *huic sapientia haec et virtus* **(Matth. XIII)**? Sapientiam, videlicet, ad doctrinam, virtutem vero ad opera referentes. Quae utraque pariter et in hoc loco junguntur, dum Jesus et in virtute spiritus ingressus esse, et in synagogis eorum docuisse perhibetur. Unde merito et magnificatus a praesentibus, et per absentes quosque fama vulgatus asseveratur. Quod non utique nisi praesentibus factorum dictorumve fieri posset indiciis. Sed horum tempus et ordinem in Joannis (ut dictum est) Evangelio, quisquis quaesierit inveniet. Cujus ut caetera praetermittens, unum solummodo testimonium ponam. *Cum venisset,* inquit, *in Galilaeam, exceperunt eum Galilaei, cum vidissent omnia quae fecit in Jerosolymis in die festo* **(Joan. IV)**. Notandum sane, quod primo Jesum virtutem spiritus demonstrasse, et post doctrinae gratiam ministrasse, primo de virtutibus famam egressam, et sic doctrinam magnificatam esse commemorat. Juxta ordinem, videlicet, quem et in Actibus apostolorum breviter commendare curavit: *Quae coepit Jesus facere et docere* **(Act. I)**. Prius enim facere, et postea posuit docere, ne quis doctor auditoribus suis quae nondum factis ipse patravit, imperare praesumat.

Et venit Nazareth ubi erat nutritus, et intravit secundum consuetudinem suam die sabbati in Synagogam. Synagoga Graece, Latine dicitur *congregatio,* quo nomine non solum affluentium turbarum conventum, sed et domum, qua ad audiendum dicendumve Dei verbum conveniebant Judaei, appellare solebant. Unde Dominus ad Annam pontificem: *Ego*

semper, inquit, *docui in synagoga, et in templo,* quo omnes Judaei conveniunt. Sicut et nos Ecclesias fidelium, et loca et choros vocitamus. Verum differt inter Synagogam quae *congregatio,* et Ecclesiam quae *convocatio* interpretatur, quod veteris Testamenti populus utroque vocabulo, Novi autem tantum Ecclesia nuncupatur. Quia videlicet et pecora, et inanimae quaeque res congregari in unum possunt, convocari autem non nisi ratione utentia possunt. Ideoque novae gratiae populum quasi majori dignitate praeditum, rectius convocatum in unitatem fidei, quam congregatum dicere, id est, Ecclesiam, quam Synagogam nominare, apostolicis scriptoribus et doctoribus visum est. Confluebant autem die Sabbati in synagogis, ut, juxta quod Dominus praecepit: *Vacate et videte, quoniam ego sum Deus* **(Psal. XLV)**, feriatis mundi negotiis, ad meditanda legis monita quieto corde residerent. Cujus eo die devotionis agendae hactenus in Ecclesia perdurat indicium, quae ad memoriam priscae religionis canticum Deuteronomii, in quo universus veteris populi status, quid videlicet offenso, quid propitio Deo meruerit, continetur, nonnullis in locis Sabbato dicere consuevit. Alioquin esset praeposterum ut prioribus septimanae diebus prophetarum dictis carminibus, Moysi ultimum diceretur. Intravit ergo Jesus die Sabbati in synagogam, ut ritum legis Mosaicae cumulo gratiae coelestis adimpleret.

Et surrexit legere, et traditus est illi liber prophetae Isaiae. Indicium quidem humillimae dispensationis est, qua Deus inter homines ministrare, non ministrari venerat, quod etiam lectoris suscipere non dedignatur officium. Sed altiore providentia Lucas a lectione et explanatione prophetae gesta

Domini scripturus inchoavit, quia scilicet omnis prophetiae Scriptura ad ipsum usque pertingens, per ipsum nobis aperienda, et in ipso constiterit adimplenda. Unde et utrumque hoc in Evangelii sui fine manifestius explicat, cum posito prius dicto Salvatoris: *Quoniam necesse est impleri omnia quae scripta sunt in lege Moysi, et prophetis, et psalmis de me* **(Luc. XXIV)**; mox et ipse subjunxit: *Tunc aperuit illis sensum, ut intelligerent Scripturas* **(Ibid.)**. Surrexit igitur legere Jesus, ut quos nova signorum operatione non converterat, vel propheticae lectionis attestatione corrigeret.

Et ut revolvit librum, invenit locum ubi scriptum erat. Pulchre librum prophetae clausum accipit, sed revolutum legit, quia mysterium Incarnationis suae prophetarum voce praescriptum, et prius suscepit exhibendum, et post intelligendum mortalibus aperuit.

Spiritus Domini super me, propter quod unxit me evangelizare pauperibus, etc. Loquens supra de vocatione gentium et Ecclesiae confirmatione per prophetam Salvator, cum inter caetera diceret: *Ego Dominus, in tempore ejus subito faciam istud* **(Isai. LX)**, confestim hoc, quod hic lectum est, intulit: *Spiritus Domini super me.* Non quod Dominus Deus habeat Dominum Deum, sed quod juxta dispensationem carnis assumptae dicat ea quae humilia sunt. Ad quem Psalmista jam dixerat: *Dilexisti justitiam et odisti iniquitatem, propterea unxit te Deus, Deus tuus, oleo laetitiae prae consortibus tuis* **(Psal. XLIV)**. Quando enim consortes nominantur, naturam carnis intellige, qua Deus consortes substantiae suae nos habet. Et quia erat unctio spiritalis, et nequaquam humani corporis, ut fuit in sacerdotibus Judaeorum, idcirco prae consortibus, id est, caeteris sanctis

unctus esse memoratur. Cujus unctio illo expleta est tempore, quando baptizatus est in Jordane, et Spiritus sanctus in specie columbae descendit super eum, et mansit in illo. Unctus est igitur oleo spiritalis et virtute coelesti, ut paupertatem conditionis humanae thesauro resurrectionis rigaret aeterno, captivitatem mentis auferret, caecitatem illuminaret animorum. *Beati,* inquiens, *pauperes, quia vestrum est regnum Dei* **(Luc. VI)**. Et iterum: *Si vos Filius liberaverit, vere liberi eritis* **(Joan. LXXXV)**. Et iterum: *Qui sequitur me, non ambulat in tenebris, sed habebit lumen vitae* **(Ibid.)**.

Dimittere confractos in remissionem. Praedicare annum Domini acceptum, et diem retributionis. Sacrificium, inquit, *Deo, spiritus contribulatus, cor contritum et humiliatum Deus non spernit* **(Psal. L)**. Atque ideo missum sive unctum se dicit, ad medendum confractis, sive contritis corde; juxta quod et Psalmista de illo: *Qui sanat,* inquit, *contritos corde, et alligat contritiones eorum* **(Psal. CXLVI)**. Vel certe dimittere confractos in remissionem eos qui legis pondere gravi atque importabili fuerant depressi relevare, atque in remissionem venit gratiae spiritalis admittere. Et hoc ipsum est praedicare annum Domini acceptum. Tunc enim verus Jubilaei, id est, libertatis annus aderat tempus, videlicet, Ecclesiae, quo in corpore versata peregrinatur a Domino. De quo Psalmista canit: *Benedices coronam anni benignitatis tuae* **(Psal. LXIV)**. Neque enim ille, quo Dominus praedicabat, solus fuit acceptabilis, sed etiam iste quo praedicat Apostolus dicens: *Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis* **(II Cor. VI)**. Post annum sane Domini acceptabilem, etiam diem retributionis extremae praedicat, dicens: *Filius*

enim hominis venturus est in gloria sua cum angelis suis, et tunc reddet unicuique secundum opus ejus **(Matth. XVI)**. Ad cuncta igitur haec evangelizanda ideo se dicit missum, quia spiritus Domini est super eum.

Et cum plicuisset librum, reddidit ministro, et sedit. Librum Dominus omnibus qui aderant audientibus legit, lectum vero ministro reddidit. Quia sicut ipse alibi testatur, cum esset in mundo, palam locutus est mundo, semper docens in synagoga et in templo, quo omnes Judaei convenire consueverant. Sed ad coelestia regressurus, his qui ab initio ipsi viderunt, et ministri fuerunt sermonis, evangelizandi officium tradidit. Et bene stans quidem legit, sed libro reddito resedit. Stare enim, operantis; sedere, quiescentis vel judicantis est. Quia Dominus Jesus Christus, ut viam nobis scientiae quae de se erat scripta patefaceret, ad tempus in carne dignatus est operari. Peracto autem piae dispensationis officio, discipulos suae doctrinae sequaces elegit, seque supernae quietis solio restituit, unde et nunc occulta judicio cuncta dispenset, et in fine totius saeculi judex manifestus appareat. Simul exemplum mystice proponens, ut verbi quisque praedicator ejusdem sit etiam factor. Surgat, legat, et resideat: hoc est, operetur, praedicet, et sic praemia quietis exspectet. Et notandum quia librum ipse revolutum legit, ministro autem plicatum reddidit. Quia et Ecclesiam suam misso a Patre spiritu veritatis, docuit in omnem veritatem, et tamen non omnibus omnia dicenda, sed pro captu audientium verbum doctori dispensandum suo praemonebat exemplo, cum ait: *Multa habeo vobis dicere, sed non potestis illa portare modo.*

Et omnium in synagoga oculi erant intendentes in eum. Coepit autem dicere ad illos: Quia hodie impleta est haec Scriptura in auribus vestris. In eo utique impleta, quia, sicut illa praedixerat: *Et magna faciebat, et majora Dominus evangelizabat.* Quod igitur majus quaerimus testimonium, quam quod se fuisse, qui locutus est in prophetis, propria voce signavit? Removens sacrilegia perfidorum, qui alium Deum dicunt veteris Testamenti, alium novi, vel qui initium Christi dicunt esse de Virgine. Quomodo enim coepit ex Virgine, qui ante Virginem loquebatur?

Et omnes testimonium illi dabant, et mirabantur in verbis gratiae quae procedebant de ore illius. Testimonium illi dabant, attestando illum vere, ut dixerat eum esse de quo cecinere prophetae, vere Spiritus sancti gratia perunctum, vere se pauperes, caecos, captivos, atque confractos, illius per omnia indigere muneribus.

Et dicebant: Nonne hic est filius Joseph? Quanta Nazarenorum caecitas, qui eum quem in verbis factisque Christum esse cognoscunt, ob generis tantum notitiam contemnunt. Quorum tamen error salus nostra est, et haereticorum condemnatio. In tantum enim cernebant hominem Jesum Christum, ut hunc filium Joseph, et juxta alios evangelistas fabrum, vel fabri clamarent filium. Inter quae intuendum quare Christus in carne apparens, fabri filius, imo faber appellari voluerit. Sanoque intellectu sentiendum quod etiam per hoc se ejus ante saecula filium esse docuerit, qui fabricator omnium in principio creavit Deus coelum et terram. Nam et si humana non sunt comparanda divinis, typus tamen integer est, quia pater Christi igni operatur et spiritu. Unde et de ipso tanquam de fabri filio, praecursor ejus

ait: *Ipse vos baptizabit in Spiritu sancto et igni* **(Luc. II)**. Qui in domo magna hujus mundi diversi generis vasa fabricat. Imo vasa irae spiritus igne molliendo, in misericordiae vasa commutat. Unde bene Malachias, cum ex persona Patris diceret: *Ecce mittam angelum meum, et praeparabit viam ante faciem meam, et statim veniet ad templum suum dominator quem vos quaeritis,* post pauca subjunxit atque ait: *Et sedebit conflans, et emundans argentum, et purgabit filios Levi, et conflabit eos quasi aurum et quasi argentum.* Sed hujus sacramenti Judaei ignari, divinae virtutis opera prosapiae carnalis contemplatione despiciunt, sicut non solum ex praecedentibus ipsorum, sed etiam ex subsequentibus Domini verbis apparet cum subditur:

Et ait illis: Utique dicitis mihi hanc similitudinem: Medice, cura teipsum: quanta, etc. Quorum insana perfidia, sanam licet nesciens fidem confitetur, quae Dominum Christum fabrum cognominat et medicum. Faber est enim verus, quia omnia per ipsum facta sunt. Medicus est, quia omnia per ipsum restaurata sunt in coelis et in terra. Et sicut de se ipse testatur: *Non habent opus sani medico, sed male habentes* **(Marc. II)**. Et quia diximus quo instrumento fabricandi, dicamus et quo utatur genere medicandi. *Praeteriens vidit caecum a nativitate, exspuit in terram, et fecit lutum de sputo, linivitque super oculos ejus, et dixit ei: Vade, lava in natatoria Siloe, quod interpretatur* MISSUS. *Abiit ergo et lavit, et venit videns* **(Joan. IX)**. Agnosce igitur magnae modum medicinae, et gaude quia per hanc illuminari meruisti. Lutum de terra caro Christi est. Sputum de ore, divinitas ejus est, quia caput Christi Deus. Sputum luto immistum nos illuminat in natatoria

Siloe baptizatos, quia *Verbum caro factum est, et habitavit in nobis, et vidimus gloriam ejus* **(Joan. I)**, quam prius, tenebris arcentibus, comprehendere non poteramus. Per fabrum ergo Christum creatus es, ut esses. Per medicum Christum recreatus es, ut post vulnera sanus esses. Qui ab irridentibus quidem civibus seipsum curare, hoc est, in sua patria virtutes facere monetur, sed non otiose ab Evangelista alio excusatur, quia non poterat ibi virtutem ullam facere, nisi paucos infirmos impositis manibus curavit. Et mirabatur propter incredulitatem illorum. Ne fortasse quis viliorem nobis fieri debere patriae putaret affectum. Amabat itaque cives, sed ipsi se charitate patria qui livore privabant.

Ait autem: Amen dico vobis quia nemo propheta acceptus est in patria sua. Prophetam dici in Scripturis Dominum Christum, et Moyses testis est qui ait: *Prophetam vobis suscitabit Deus vester de fratribus vestris tanquam me* **(Deut. XVIII)**. Non solum autem ipse qui caput et Dominus est prophetarum, sed et Elias, Jeremias, caeterique prophetae, minoris in patria, quam in extremis civitatibus habiti sunt. Quia propemodum naturale est cives semper civibus invidere. Non enim considerant praesentia viri opera, sed fragilem recordantur infantiam, quasi non et ipsi per eosdem aetatis gradus ad maturam aetatem venerint.

In veritate dico vobis, multae viduae erant in diebus Eliae in Israel quando clausum est caelum annis tribus, etc. Non (inquit) hoc quod divina fastidiosis civibus beneficia subtraho, prophetarum gestis adversatur. Quia sicut, fame quondam omnem terram premente, nemo est in Judaea repertus Eliae dignus hospitio, sed exterae gentis est vidua quaesita, quae ob fidei gratiam a tanto propheta visitari

deberet, et sicut multis ibidem leprosis Naaman tantum Syrus, quia devote quaesierat, ab Elisaeo propheta curari promeruit, hic et vos non alia quam invidiae perfidiaeque causa, superno munere privabit. Quorum si facta prophetarum, et jam allegorice discusseris, invenies profecto Dominum in patriae suae, a qua receptus non est, perfidia, superbiam notasse Judaeorum. Nomine vero Capharnaum, quae ager consolationis interpretatur, gentium praedicasse salutem, ubi majora quotidie signa per apostolos apostolorumque successores non tam in corporum quam in animarum sanatione patrantur. Igitur vidua ad quam Elias missus est, gentium designat Ecclesiam, quae, a suo diutius conditore deserta, populum rectae fidei nescium, quasi pauperem filium, egena stipe nutribat, id est, verbo fructus experte docebat, donec adveniens sermo propheticus, qui, exsiccato vellere Israelis, utpote clausa coeli janua, fame periclitabatur in Judaea, pasceretur ibi simul et pasceret, et receptus videlicet a credentibus, et reficiens ipse credentes. Unde bene haec eadem vidua, in Sarepta Sidoniae dicitur esse morato. Sidonia quippe, venatio inutilis; Sarepta vero, incendium, vel angustia panis interpretatur. Quia *ubi abundavit peccatum, superabundavit gratia* **(Rom. V)**. Ubi rebus supervacuis acquirendis, quasi aucupandi cura impendebatur, ubi dirae sitis incendium panisque spiritalis ante fiebat angustia, ibi farina oleumque ore prophetico benedicitur, id est fructus et hilaritas charitatis, sive gratia corporis dominici et chrismatis unctio, indefectivo verbi coelestis munere fecundabatur. Cujus hactenus in vasis oleum gaudii spiritalis et benedictionis farina non deficit, caeteris quae non credunt gentibus, inopia panis divini miseris, et venatui deditis inutili. Nam et ipsa pulcherrime mysticum sibi prius quam moreretur

panem factura, duo se ligna colligere velle testatur, non solo ligni nomine, sed etiam numero lignorum signum crucis exprimens, quo nobis est panis vitae praeparatus aeternae.

Et multi leprosi erant in Israel sub Elisaeo propheta, et nemo eorum mundatus est, nisi Naaman Syrus. Quia nota est historia, de mysterio necesse est paucis intimemus. Et Naaman ergo iste Syrus, qui interpretatur *decor,* populum demonstrat nationum, quondam perfidiae scelerumque lepra maculosum, sed per sacramentum baptismatis ab omni mentis et corporis feditate purgatum. Qui captae consilio puellae, hoc est inspirationis supernae gratia, quam Judaeis conservare non valentibus, gentes rapuere, salutem sperare commonitus, septies lavari jubetur. Quia nimirum solum baptismi genus, quod ex Spiritu sancto regenerat, salvat. Unde jure caro ejus post lavacrum, velut caro pueri parvi apparuisse memoratur. Sive quia cunctos in Christo baptizatos, in unam parit gratia mater infantiam, seu magis ille sit intelligendus puer, de quo dictum est: *Parvulus natus est nobis, filius datus est nobis* **(Isai. IX)**. Cujus corpori per baptismum tota credentium soboles adunatur. Et ut cuncta hic baptismi scires sacramenta praemonstrata, in quo abrenuntiare Satanae, fidem confiteri praecipimur, negat se Naaman ultra diis alienis litaturum, soli per omnia Domino serviturus. Partem quoque terrae sanctae, secum tollere gaudet, quia baptizatos oportet dominici quoque corporis participatione confirmari. Merito igitur Naaman, cujus dum aqua corpus abluitur, fide pectus abluitur, id est, populus gentium, Judaeis lepra contumaciae squalentibus, antefertur. Merito vidua Sareptana, id est, Ecclesia, ligno crucis refici desiderans, Judaeis fame verbi pereuntibus, pane sacrosancti corporis et vivifici Spiritus

unctione recreatur. Probaturque Dominus non ob suam impotentiam civibus, sed ob eorum invidentiam virtutum dona negasse, atque hoc exemplo totam postremo gentem, non quia non amaretur, sed quia ipsa se amari non amaret, ab eo derelictam, doctoribus scilicet inde ob salvationem gentium toto orbe dispersis. Sed quod Dominus verbo de Judaeis, hoc ipsi de se Judaei facto testantur. Nam sequitur:

Et repleti sunt omnes in synagoga ira haec audientes, et surrexerunt, et ejecerunt illum extra civitatem. Sacrilegia quippe Judaeorum, quae multo ante Dominus praenuntiaverat per prophetam, dicens: *Retribuebant mihi mala pro bonis* **(Psal. XXXIV)**, in Evangelio docet esse completa. Nam cum ipse per populos beneficia diffunderet, illi injurias irrogabant. Nec mirum si perdiderunt salutem, qui ejecerunt de suis finibus Salvatorem. Moralis enim Dominus, et qui docuerit exemplo suo apostolos suos omnibus omnia fieri, nec volentes repudiat, nec invitos alligat, nec ejicientibus reluctatur, nec rogantibus deest. Sic Gerasenos alibi cum virtutes ejus sustinere non possent, quasi infirmos et ingratos reliquit. Simul intellige, non ex necessitate fuisse, sed voluntariam corporis passionem; nec captum a Judaeis, sed a se oblatum. Etenim quando vult capitur, quando vult labitur, quando vult suspenditur, quando vult non tenetur.

Et duxerunt, inquit, illum usque ad supercilium montis supra quem civitas illorum erat aedificata, ut praecipitarent eum. Ipse autem transiens per medium illorum ibat. O pejor magistro discipulorum haereditas! Diabolus verbo Dominum tentat, Judaei facto. Ille dicit, *Mitte te;* isti adoriuntur ut mittant. Et quidem Dominus supercilium montis praecipitandus ascenderat, sed per medium illorum, mutata

subito vel obstupefacta furentium mente, descendit, quos adhuc sanare quam perdere malebat, ut cassata videntes suae coepta nequitiae, a poscendo deinceps ejus morte desisterent. Necdum enim venerat hora passionis, quae non quolibet Sabbato, sed in Parasceve Paschae futura exstiterat. Necdum locum passionis, qui non in Nazareth, sed Jerosolymis hostiarum sanguine figurabatur, adierat. Sed nec genus mortis, qui crucifigendus a saeculo praeconabatur, elegerat. Non igitur a Nazaraeis praecipitari, non a Jerosolymitis lapidari, non inter pueros Bethleemitas ab Herode perimi, non alia vel alia voluit morte consummari. Quod enim tali morte regiae potestatis indicium, quo fidelium frons armaretur, emineret? Sed solum crucis exspectatum est vexillum, cujus figura et celerrimo dexterae motu contra maligni hostis tentamenta depingi, et ipsa nihilominus figura monarchiae singularis potuisset typus haberi. Ut quomodo triumphum crucis exponens Apostolus, ait: *In nomine Jesu omne genu flectatur, coelestium, et terrestrium, et infernorum* **(Philipp. II)**. Hoc est enim quod ejusdem crucis cacumina ad coelos tendunt, ima petunt inferos, cornua terram tegunt.

Et descendit in Capharnaum civitatem Galilaeae ibique docebat illos Sabbato. Vide clementiam Domini Salvatoris: nec indignatione commotus, nec scelere offensus, nec injuria violatus Judaeam deserit; quin etiam immemor injuriae, sed memor clementiae, nunc docendo, nunc liberando, nunc sanando, in fide plebis corda demulcet. Quod autem Sabbatis maxime medicinae doctrinaeque suae dona frequentat, docet se non sub lege, sed supra legem, qui eamdem quoque legem adimplere, non autem solvere venerit, nec Judaicum eligere

Sabbatum, quo vel ignem accendere, vel manum pedemque movere non liceat, sed verum Sabbatum dilectamque Domino esse requiem, si, saluti studentes animarum, ab opere servili, id est, a cunctis contineamus illicitis.

Et stupebant in doctrina ejus, quia in potestate erat sermo ipsius. Sermo doctoris in potestate fit, cum ea quae docet operatur. Nam qui actis ipse sua dicta destruit, contemnitur. Cui contra doctorem instituens Apostolus ait: *Nemo adolescentiam tuam contemnat* **(I Tim. IV)**. Singulariter autem Dominus ac principaliter solus ex potestate bona locutus est, quia ex infirmitate mala nulla commisit. Ex divinitatis quippe potentia habuit id quod nobis per humanitatis suae innocentiam ministravit. Aliter in potestate erat sermo ipsius, sive ut alius evangelista dicit, erat docens eos sicut potestatem habens, et non sicut scribae. Quoniam scribae quae per legem didicerant praecepta, populis dabant. Ipse vero quasi auctor impletorque legis, vel mutando, vel augendo quae minus videbantur, libere agendo substituit.

Et in synagoga erat homo habens daemonium immundum. Bene in synagoga homo erat qui spiritum immundum habebat, quia Spiritum sanctum amiserat. Introierat enim diabolus unde Christus exierat. Sicut etiam nunc quidam dicunt se Judaeos esse et non sunt, sed sunt synagoga Satanae.

Et exclamavit voce magna dicens: Sine, quid nobis et tibi, Jesu Nazarene? Paululum (inquit) a me vexando quiesce, cui nulla est cum nostra fraude societas. Et vere: *Quae* enim *participatio luci ad tenebras? quae communicatio Christi ad Belial?* **(II Cor. VI.)**

Venisti perdere nos? scio te quia sis sanctus Dei. Non voluntatis ista confessio est, quam praemium sequitur confitendi, sed necessitatis extorsio quae cogit invitos. Et velut si servi fugitivi post multum temporis dominum suum videant, nihil aliud nisi de verberibus deprecantur, sic et daemones cernentes Dominum in terris repente versari, ad judicandos se venisse credebant. Praesentia Salvatoris tormenta sunt daemonum.

Et increpavit illum Jesus dicens: Obmutesce, et exi ab illo. Quoniam *invidia diaboli mors intravit in orbem terrarum* **(Sap. II)**, ideo contra ipsum mortis auctorem primo debuit medicina salutis operari: primo lingua serpentina, ne ultra virus spargeret occludi; ac deinde femina quae prima seducta est, a carnalis concupiscentiae febre curari; tertio vir, qui male suadentis dicta conjugis audivit, ab erroris sui lepra castigari. Ut ipse apud hunc evangelistam esset ordo restaurationis qui fuerat et casus.

Et cum projecisset illum daemonium in medium, exiit ab illo, nihilque illum nocuit. Divina permissione liberandus a daemone homo projicitur in medium, ut virtus patefacta Salvatoris plures ad fidem viamque salutis invitet. Sed quod dicitur, *Nihilque illum nocuit,* videtur repugnare Marco, qui ait: *Et discerpens eum spiritus immundus, et exclamans voce magna exivit ab eo* **(Marc. I)**. Nisi intelligamus hoc dixisse Marcum, *Discerpens eum,* quod Lucas dixit: *Et cum projecisset illum in medium,* ut quod secutus ait: *Nihilque eum nocuit,* intelligatur quia jactatio illa membrorum atque vexatio non eum debilitavit, sicut solent exire daemonia etiam quibusdam membris amputatis aut evulsis. Unde merito pro

tam integra restitutione sanitatis qui aderant paventes tametsi nondum credentes, adinvicem dicebant:

Quia in potestate et virtute imperat spiritibus immundis, et exeunt. Expellere enim daemonia et homines sancti, sed in verbo Dei possunt, ipsum autem Dei Verbum propria potestate virtutes operatur.

Surgens autem de synagoga, introivit in domum Simonis. Socrus autem Simonis tenebatur magnis febribus. Si virum a daemonio liberatum moraliter animum ab immunda cogitatione purgatum significare dixerimus, consequenter femina febribus tenta, sed ad imperium Domini curata, carnem ostendit a concupiscentiae suae fervore per continentiae praecepta frenatam. *Omnis enim amaritudo, et ira, et indignatio, et clamor, et blasphemia, spiritus immundi furor est. Fornicationem vero, immunditiam, libidinem, concupiscentiam malam, et avaritiam, quae est simulacrorum servitus* **(Ephes. IV)**, febrem illecebrosae carnis intellige.

Et rogaverunt illum pro ea. Et stans super illam, imperavit febri, et dimisit illam. Modo Salvator rogatus, modo ultro curat aegrotos, ostendens se contra peccatorum quoque passiones et precibus semper annuere fidelium, et ea quae ipsi minime in se intelligunt, vel intelligenda dare, vel etiam non intellecta dimittere. Juxta quod Psalmista postulat: *Delicta quis intelligit? ab occultis meis munda me, Domine* **(Psalm. XVIII)**.

Et continuo surgens, ministrabat illis. Naturale est febricitantibus, incipiente sanitate, lassescere, et aegrotationis sentire molestiam, verum sanitas quae Domini confertur

imperio, simul tota redit. Non solum ipsa redit, sed et tanto robore comitante, ut eis continuo qui se adjuverant, ministrare sufficiat, et, juxta leges tropologiae, membra quae servierant immunditiae ad iniquitatem ut fructificarent morti, serviant justitiae in vitam aeternam **(Rom. VI)**.

Cum sol autem occidisset, omnes qui habebant infirmos variis languoribus, ducebant illos ad eum. At ille singulis manus imponens, curabat eos. Solis occubitus passionem mortemque significat illius qui dixit: *Quandiu in mundo sum, lux sum mundi.* Et sole occidente plures daemoniaci quam ante, plures sanantur aegroti. Quia qui temporaliter in carne vivens paucos Judaeorum docuit, calcato regno mortis, omnibus per orbem gentibus fidei salutisque dona transmisit. Cujus ministris, quasi vitae lucisque praeconibus, Psalmista canit: *Iter facite ei qui ascendit super occasum* **(Psal. LXVII)**. Super occasum quippe Dominus ascendit, quia unde in passione occubuit, inde majorem suam gloriam resurgendo manifestavit.

Exibant etiam daemonia a multis, clamantia et dicentia: Quia tu es Filius Dei. Et increpans non sinebat ea loqui, quia sciebant ipsum esse Christum. Daemonia Filium Dei confitebantur, et attestante evangelista, sciebant ipsum esse Christum. Quia quem dierum quadraginta jejunio fatigatum diabolus hominem cognoverat, nec tentando valebat, an et Dei Filius esset experiri, jam nunc per signorum potentiam, vel intellexerit, vel potius suspicatus est esse Filium Dei. Non igitur ideo Judaeis eum crucifigere persuasit, quia Christum sive Dei Filium non esse putavit, sed quia se morte illius non praevidit esse damnandum. Vere enim de hoc mysterio a saeculis abscondito dicit Apostolus: *Quod nemo principum*

hujus saeculi cognovit; si enim cognovissent, nunquam Dominum gloriae crucifixissent **(I Cor. II)**. Quare autem daemonia Dominus de se loqui prohibeat, Psalmista manifestat, qui ait: *Peccatori autem dixit Deus: Quare tu enarras justitias meas* **(Psal. XLIX)**? et caetera: ne quis, dum praedicantem audit, sequatur errantem. Improbus enim magister est diabolus, qui falsa veris saepe permiscet, ut specie veritatis testimonium fraudis obtexat. Alias autem non soli daemones qui inviti confitebantur jubentur silere de Christo, sed et illi qui ab eo sanati sponte confiteri volebant. Imo ipsi apostoli, qui eum post resurrectionem toto erant orbe praedicaturi, ante passionem ejus praecipiuntur omnino reticere de illo, ne, divina videlicet majestate praedicata, passionis dispensatio differretur, et, dilata passione, salus mundi quae per hanc futura erat negaretur.

Facta autem die, egressus ibat in desertum locum, et turbae requirebant eum, et venerunt usque ad ipsum. Si occasu solis Domini mors exprimitur, quare non die redeunte resurrectio illius indicetur? Cujus manifestata luce a credentium turbis inquiritur, et in gentium deserto inventus, ne abeat detinetur. Maxime cum haec prima Sabbati, quo resurrectio celebrata est, egressio, quaesitio, et inventio contigerit.

CAPUT V.

Factum est autem cum turbae irruerent in eum, ut audirent verbum Dei, et ipse stabat secus stagnum Genesareth. Stagnum Genesareth idem dicunt esse quod mare

Galilaeae, vel mare Tiberiadis. Sed mare Galilaeae ab adjacente provincia dictum, mare Tiberiadis a proxima civitate, quae olim Chennereth vocata, sed ab Herode tetrarcha instaurata, in honorem Tiberii Caesaris Tiberias est appellata. Porro Genesar a laici ipsius natura, qua crispantibus aquis de seipso sibi excitare auram perhibetur, Graeco vocabulo, quasi generans sibi auram dicitur. Neque enim in stagni morem sternitur aqua, sed frequentibus auris spirantibus agitatur, haustu dulcis, et ad potandum habilis. Sed Hebraeae linguae consuetudine, omnis aquarum congregatio sive dulcis, sive salsa, mare nuncupatur. Qui lacus, interfluente Jordane, centum quadraginta stadiis in longitudinem, et quadraginta extenditur in latitudinem. Quia ergo stagnum sive mare praesens saeculum designat, Dominus secus mare stat, postquam, vitae labentis mortalitatem devincens, in ea qua passus est carne stabilitatem perpetuae quietis adiit. Turbarum conventus ad eum gentium in fide concurrentium typus est. De quibus Isaias: *Et fluent* (inquit) *ad eum omnes gentes, et ibunt populi multi, et dicent: Venite et ascendamus ad montem Domini* **(Isai. II)**.

Et vidit duas naves stantes secus stagnum. Duae naves secus stagnum positae, circumcisionem et praeputium figurant. Quas bene Jesus vidisse perhibetur, quia in utroque populo novit Dominus qui sunt ejus. Eorumque cor a fluctibus saeculi hujus ad futurae vitae tranquillitatem quasi ad soliditatem littoris vivendo, hoc est misericorditer vitando, provehit.

Piscatores autem descenderant, et lavabant retia. Piscatores sunt Ecclesiae doctores, qui nos rete fidei comprehensos, et de profundo ad lunam elatos, quasi pisces littori, sic terrae viventium advehunt. Quasi enim quae retia piscantium sunt

complexae, praedicantium dictiones, quae eos quos coeperint in fide, non amittant. Unde et retia quasi retinentia sunt vocata. Sed haec retia modo laxantur in capturam, modo lota plicantur, quia non omne tempus est habile doctrinae, sed nunc exercenda lingua doctori, nunc suimet cura gerenda.

Ascendens autem in unam navem quae erat Simonis, rogavit eum a terra reducere pusillum. Et sedens, docebat de navicula turbas. Navis Simonis est Ecclesia primitiva, de qua Paulus ait: *Qui enim operatus est Petro in apostolatum circumcisionis, operatus est et mihi inter gentes* **(Galat. II)**. Bene *una dicta,* quia *multitudinis credentium erat cor et anima una* **(Act. IV)**. De qua docebat turbas, quia de auctoritate Ecclesiae docet usque hodie gentes.

Ut cessavit autem loqui, dixit ad Simonem: Duc in altum, et laxate retia vestra in capturam. Quod primo rogavit Simonem navem a terra reducere pusillum, significat vel temperate utendum verbo ad turbas, ut nec terrena eis praecipiantur, nec sic a terrenis in profunda sacramentorum recedatur, ut ea penitus non intelligant, vel prius in proximis regionibus gentibus praedicandum, ut quod dicit item Petro: *Duc in altum, et laxate retia vestra in capturam,* ad remotiores gentes quibus postea praedicatum est pertineat.

Et respondens Simon, dixit illi: Praeceptor, per totam noctem laborantes, nihil cepimus. In verbo autem tuo, laxabo rete.--- *Nisi Dominus aedificaverit domum, in vanum laboraverunt qui aedificant eam* **(Psal. CXXVI)**. Nisi Dominus cor illustraverit auditorum, doctor in nocte laborat. Nisi in verbo gratiae supernae laxata fuerint instrumenta disputationum, frustra vocis suae praedicator jaculum mittit. Quia fides

populorum non sapientia verbi compositi, sed divinae vocationis munere provenit.

Et cum hoc fecisset, concluserunt piscium multitudinem copiosam. Rumpebatur autem rete eorum. Prae multitudine piscium rete rumpebatur, quia nunc ad confessionem fidei etiam cum electis reprobi tanti intrant, qui ipsam quoque Ecclesiam haeresibus scindant. Rumpitur autem rete, sed non labitur piscis, quia suos Dominus etiam inter persequentium scandala servat.

Et annuerunt sociis qui erant in alia navi, ut venirent et adjuvarent eos. Alia navis (ut praediximus) est Ecclesia de gentibus, quae et ipsa non sufficiente una navicula piscibus impletur electis, quia novit Dominus qui sunt ejus, et apud ipsum certus est suorum numerus electorum. Cumque tot in Judaea credituros non invenit, quot ad fidem vitamque praedestinatos novit aeternam, quasi aliae navis receptacula piscibus quaerens suis, corda quoque gentium fidei gratia replet. Et bene rupto rete socia navis advocatur, quoniam ante Judas proditor, ante Simon Magus, pisces nequissimi, capti sunt, ante Ananias et Sapphira fidei rete subdole tentabant ingredi, ante, ut Joannes testatur, *multi discipulorum ejus abierunt retro, et jam non cum illo ambulabant* **(Joan. VI)**. Ac deinde Barnabas et Paulus ad gentium sunt apostolatum segregati **(Act. XIII)**.

Et venerunt et impleverunt ambas naviculas, ita ut mergerentur. Harum impletio navium, usque in finem saeculi crescit. Sed quod impletae merguntur, hoc est in submersione premuntur (non enim submersae, sed tamen sunt periclitatae), Apostolus exponit, dicens: *In novissimis diebus*

erunt tempora periculosa, et erunt homines seipsos amantes, etc. **(II Tim. III)**. Nam mergi naves est, homines in saeculum, ex quo elati per fidem fuerant, morum pravitate relabi. Quales et ipse Petrus adhuc in infirmitate positus, hoc loco demonstrat. Unde sequitur:

Quod cum videret Simon Petrus, procidit ad genua Jesu, dicens: Exi a me, quia homo peccator sum, Domine. Quia carnales quique in Ecclesia regimen spiritalium, in quibus maxime Christi persona eminet, a se quodammodo repellunt. Non enim hoc voce linguae dicunt bonis ministris Dei, ut eos a se repellant, sed voce morum et actuum suorum suadent a se recedi, ne per bonos regantur, et eo vehementius quo deferunt eis honorem, attamen factis suis a se recedere admonent, ut honorificentiam eorum significaverit Petrus, cadens ad pedes Domini; mores autem in eo quod ait: *Exi a me, Domine, quia peccator homo sum.* Quod tamen quia non fecit Dominus, non enim recessit ab eis, sed eos subductis navibus ad littus perduxit, significat in bonis et spiritalibus viris non esse oportere hanc voluntatem, ut peccatis turbarum commoti, quo quasi securius tranquilliusque vivant, munus ecclesiasticum deserant.

Et ait ad Simonem Jesus: Nolite timere. Confortat Dominus timorem carnalium, animosque fragilium. Consolando erigit, ne quis vel de suae conscientia culpae tremens, vel de aliorum innocentia stupens, sanctitatis iter formidet aggredi. Quod autem sequitur,

Et hoc jam homines eris capiens, ad ipsum Petrum specialiter pertinet. Exponit enim ei Dominus quid haec captura piscium significet. Quod videlicet ipse sicut nunc per reita pisces, sic

aliquando per verba sit capturus homines. Totusque facti hujus ordo quid in Ecclesia, cujus ipse typum tenet, quotidie geratur ostendat. Quod vero subjungitur:

Et subductis ad terram navibus, relictis omnibus, secuti sunt eum, potest significare finem temporis, quo ab hujusmodi salo qui Christo inhaeserint penitus recessuri sunt. Sciendum est autem hanc eamdem non esse lectionem qua Matthaeus et Marcus binos de naviculis piscatores, primo Petrum et Andream, deinde filios Zebedaei a Domino narrant esse vocatos. Non enim eos Lucas nunc a Domino vocatos, sed tantum Petro fuisse praedictum quod homines esset capturus, insinuat. Quod non ita dictum est, quasi jam pisces nunquam esset capturus. Nam et post resurrectionem Domini legimus eos esse piscatos. Unde datur intelligi eos ad capturam piscium ex more remeasse, ut postea fieret quod Matthaeus et Marcus narrant, quando eos binos vocavit. Tunc enim non subductis ad terram navibus tanquam cura redeundi, sed ita eum secuti sunt, tanquam vocantem ac jubentem ut sequerentur.

Et factum est, cum esset in una civitatum, et ecce vir plenus lepra. Et videns Jesum, et procidens in faciem, rogavit eum dicens, Domine, si vis, potes me mundare. Bene ubi leprosus mundatur, certus non exprimitur locus, ut ostendatur non unum populum specialis alicujus civitatis, sed omnium populos fuisse sanatos. Et quia Dominus ait: *Non veni solvere legem, sed adimplere* **(Matth. V)**, ille qui excludebatur a lege, purgari se Domini potestate praesumens, non ex lege, sed supra legem esse gratiam judicabat, quae leprosi maculam possit abluere. Verum ut in Domino potestatis auctoritas, ita in illo fidei constantia declaratur. Ille in faciem procidit, quod

humilitatis est et pudoris, ut unusquisque de suae vitae maculis erubescat. Sed confessionem verecundia non repressit, ostendit vulnus, remedium postulavit. Et ipsa religionis et fidei plena confessio est. *Si vis* (inquit), *potes me mundare.* In voluntate Domini tribuit potestatem. De voluntate autem Domini non quasi pietatis incredulus dubitavit, sed quasi colluvionis suae conscius non praesumpsit.

Et extendens manum, tetigit illum dicens: Volo, mundare. Et confestim lepra discessit ab illo. Nihil medium est inter opus Dei atque praeceptum, quia in praecepto est opus. Denique *dixit, et facta sunt.* Vides igitur quod dubitari non potest quia voluntas Dei potestas est. Si ergo voluntas ejus potestas est, qui unius voluntatis asserunt, unius utique asserunt potestatis. Itaque quasi habens potestatem sanandi, et jubendi auctoritatem, operandi testimonium non refugit. *Volo* enim dicit, propter Photinum; imperat, propter Arium; tangit, propter Manichaeum. Et lex quidem tangi leprosos prohibet, sed qui Dominus legis est, non obsequitur legi, sed legem facit. Non ergo ideo tetigit, quia sine tactu mundare non poterat, sed ut probaret quia subjectus non erat legi, nec contagium timebat ut homines, sed ut quia contaminari non poterat qui alios liberabat, lepra tactu Domini fugaretur, quae solebat contaminare tangentem. Simulque illud mirabile, quod eo sanavit genere quo fuerat obsecratus: *Si vis, potes me mundare. Volo,* inquit, *mundare.* Habes voluntatem, habes etiam pietatis effectum.

Et ipse praecepit illi ut nemini diceret. Quare praecipitur nemini dicere, nisi ut doceret non vulganda nostra beneficia,

sed premenda? ut non solum a mercede abstineamus pecuniae, sed etiam gratiae.

Et vade, ostende te sacerdoti, et offer pro emundatione tua, sicut praecepit Moyses, in testimonium illis, etc. Ostendere se sacerdoti jubetur, ut intelligeret sacerdos eum non legis ordine, sed gratia Dei supra legem, esse curatum; offerre autem sacrificium, ut ostenderet Dominus quia legem non solveret, sed impleret: qui secundum legem gradiens, supra legem sanaret eos quos remedia legis non sanaverant. Et bene addidit *In testimonium illis,* hoc est, si Deo credant, si impietatis lepra discedat. Quod si quem movet quomodo Dominus Mosaicum videatur approbare sacrificium, cum id non receperit Ecclesia, meminerit nondum esse coepisse sacrificium sanctum sanctorum, quod corpus ejus est. Nondum enim obtulerat in passione holocaustum suum. Non autem oportebat auferri significantia sacrificia priusquam illud quod significabatur confirmatum esset contestatione apostolorum praedicantium et fide credentium populorum. Quia vero typice vir iste peccatis languidum genus designat humanum, recte non solum leprosus, sed et plenus lepra describitur. *Omnes enim peccaverunt, et egent gloria Dei* **(Rom. III)**. Illam scilicet, ut, extenta manu Salvatoris, hoc est, incarnato Dei Verbo, humanamque contingente naturam, ab erroris prisci varietate mundentur, possintque cum apostolis audire: *Jam vos mundi estis, propter sermonem quem locutus sum vobis* **(Joan. XV)**; et qui diutius abominabiles a populi Dei erant castris secreti, jam aliquando templo reddi et sacerdoti queant offerri, illi utique cui dicitur: *Tu es sacerdos in aeternum* **(Psal. CIX)**, audientes ab Apostolo: *Templum enim Dei sanctum est, quod estis vos* **(I**

Cor. III); offerantque pro emundatione sua sicut praecepit Moyses, id est, *exhibeant corpora sua hostiam viventem, sanctam, Deo placentem* **(Rom. XII)**.

Perambulabat autem magis sermo de illo, et conveniebant turbae multae ut audirent eum, et curarentur ab infirmitatibus suis. Unius perfecta salvatio multas ad Dominum cogit turbas. Ut enim ipse se exterius interiusque doceret esse sanatum, nequaquam perceptum beneficium vel ab ipso a quo acceperat jussus tacet. Quin potius, ut Marcus narrat, evangelistae functus officio, *mox egressus coepit praedicare et diffamare sermonem, ita ut jam non posset manifeste in civitatem introire, sed foris in desertis locis esset, et conveniebant ad eum undique* **(Marc. I)**. Unde merito quaeritur quidnam sit quod Dominus nonnulla quae gessit abscondi jussit, et nec ad horam potuerunt abscondi. Nunquid enim unigenitus Filius Patri et Spiritui sancto coaeternus hac in re velle habuit quod implere non potuit? Sed notandum quod Redemptor noster per mortale corpus omne quod egit, hoc nobis in exemplo actionis praebuit. Miraculum namque faciens et taceri jussit, et tamen taceri non potuit. Ut videlicet electi ejus, exempla doctrinae illius sequentes, in magnis quae faciunt latere quidem in voluntate habeant, sed ut prosint aliis, prodantur inviti: quatenus et magnae humilitatis sit quod opera taceri appetunt, et magnae sublimitatis sit quod eorum opera taceri non possunt. Non ergo Dominus voluit quidquam fieri et minime potuit, sed quid velle ejus membra debeant, quidve de eis etiam nolentibus fiat, doctrinae magisterio exemplum dedit.

Ipse autem secedebat in desertum, et orabat. Quod secedit orare, non ei naturae tribuas quae dicit, *Volo, mundare,* et

curabat ab infirmitatibus, sed ei quae extendens manum tetigit leprosum: non quo, juxta Nestorium gemina sit Filii persona, sed quo ejusdem personae sicut naturae, sic et operationes sint duae. Aliter: quod in urbe miracula facit, in deserto vero vel in monte (ut infra legitur) orando pernoctat, utriusque vitae nobis, et activae scilicet et contemplativae documenta praemonstrat, ut nec contemplationis studio quis proximorum curam negligat, nec cura proximorum immoderatius obligatus, contemplationis studia derelinquat: quatenus nec amorem Dei praepediat amor proximi, nec amorem proximi, quia transcendit, abjiciat amor Dei. In monte quippe orare est, relictis infirmarum cogitationum curis, tota mente quemlibet ad aeterna supernae contemplationis gaudia festinare. In desertum secedere et orare est, exsurgentem intrinsecus strepitum terrenorum desideriorum premere, et quoddam sibi cum Domino intra se secretum quaerere, ubi cum illo exteriore cessante tumultu, per interna desideria silenter loquatur.

Et factum est in una dierum, et ipse sedebat docens, et erant pharisaei sedentes, etc. Ubi Dominus sedens docuerit quando scribis et pharisaeis consedentibus paralyticum curavit, Lucas breviandi gratia praeterit, sed Matthaeus et Marcus qui narrant, quaestionem facere videntur. Quoniam quidem Matthaeus in civitate sua, Marcus in Capharnaum hoc eum fecisse testantur. Quae difficilius solveretur, si Matthaeus etiam Nazareth nominaret. Nunc vero vel ipsa Galilaea in qua erat Nazareth, intelligenda est dicta civitas Christi, ad distinctionem videlicet regionis transmarinae Gerasenorum, de qua transfretando, sicut Matthaeus scribit, venerat Galilaeam. Vel certe ipsa Capharnaum civitas Christi est

dicta, quam non nascendo, sed virtutibus illustrando, suam ipse fecerat.

Et ecce viri portantes in lecto hominem qui erat paralyticus, et quaerebant eum inferre et ponere ante eum. Curatio paralytici hujus, animae post diuturnam illecebrae carnalis inertiam ad Christum suspirantis indicat salvationem. Quae primo omnium ministris qui eam sublevent et Christo afferant, id est, bonis doctoribus qui spem sanationis opemque intercessionis suggerant, indiget. Qui bene, Marco narrante, quatuor fuisse reperiuntur, sive quia quatuor Evangelii libris omnis praedicantium virtus, omnis sermo firmatur, seu quia quatuor sunt virtutes, quibus ad promerendam sospitatem fiducia mentis erigitur. De quibus in aeternae sapientiae laude dicitur: *Sobrietatem enim et sapientiam docet, et justitiam et virtutem, quibus utilius nihil est in vita hominibus* **(Sap. VIII)**. Quas nonnulli versis nominibus, prudentiam, fortitudinem, temperantiam, et justitiam appellant.

Et non invenientes qua parte illum inferrent prae turba, ascenderunt supra tectum per tegulas. Desiderant paralyticum Christo offerre, sed turba interposita ab omni parte recluduntur. Quia saepe anima post infimi corporis desidiam ad Deum resipiscens, supernaeque gratiae remedio cupiens innovari, priscae consuetudinis obstaculo retardatur. Saepe inter ipsas orationis secretae dulcedines, et quasi suave cum Domino colloquium, turba cogitationum interveniens aciem mentis, ne Christus videatur, intercludit. Et quid inter haec agendum? non utique in infimis exterius qua turbae tumultuantur remanendum, sed tectum domus in qua Christus docet ascendendum, id est, sacrae Scripturae sublimitas est appetenda, lexque Domini cum Psalmista die noctuque

meditanda. *In quo* enim *corrigit junior viam suam? In custodiendo,* inquit, *sermones tuos* **(Psal. CXVIII)**.

Et submiserunt illum cum lecto in medium ante Jesum. Patefacto tecto aeger ante Jesum submittitur, quia reseratis Scripturarum mysteriis ad notitiam Christi pervenitur, hoc est ad ejus humilitatem fidei pietate descenditur. Et bene domus Jesu tegulis contecta describitur, quia sub contemptibili litterarum velamine, si adsit qui reseret doctor, divina spiritalis gratiae virtus invenietur. Quod autem cum lecto deponitur, significat ab homine in ista carne adhuc constituto Christum debere cognosci.

Quorum fidem ut vidit, dixit: Homo, remittuntur tibi peccata tua. Hominem Dominus a paralysi curaturus primo peccatorum vincula dissolvit, ut ostenderet eum ob nexus culparum, artuum dissolutione damnari, nec nisi his relaxatis membrorum posse recuperatione sanari. Sic et illi paralytico qui juxta probaticam piscinam diu motum aquae frustra praestolabatur, sanato a Domino dicitur: *Ecce sanus factus es, jam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat* **(Joan. V)**. Et bene is cui peccata dimittebantur, homo vocatur, qui hoc ipso quod homo erat, non posset dicere, Non peccavi, simul etiam ut ille qui homini dimittebat, intelligeretur Deus. Intuendum sane quanti propria cujusque fides apud Deum valeat, ubi tanti valuit aliena, ut totus homo repente, id est, exterius interiusque jam salvatus exsurgeret, aliorumque merito, aliis laxarentur errata.

Et coeperunt cogitare scribae et pharisaei dicentes: Quis est hic qui loquitur blasphemias? Quis potest dimittere peccata, nisi solus Deus? Verum dicunt scribae, quia nemo dimittere

peccata nisi Deus potest, qui per eos quoque dimittit, quibus dimittendi tribuit potestatem. Et ideo Christus vere Deus esse probatur, quia dimittere peccata quasi Deus potest. Verum Deo testimonium reddunt, sed personam Christi negando falluntur. Errant itaque Judaei, qui cum Christum et Deum esse et peccata dimittere posse credant, Jesum tamen Christum esse non credunt. Sed multo dementius errant Ariani, qui cum Jesum et Christum esse, et peccata posse dimittere Evangelii verbis devicti, negare non audeant, nihilominus tamen Deum negare non timent. At ipse perfidos salvare desiderans, et occultorum cognitione, et virtute operum, Deum se esse manifestat.

Respondens enim, dixit ad illos: Quid cogitatis in cordibus vestris? Eidem namque Deo qui dicit: *Ego sum, ego sum ipse qui deleo iniquitates tuas* **(Isa. XLIII)**, sapientissimus orator ait: *Tu enim solus nosti corda omnium filiorum hominum* **(III Reg. VIII)**. Eadem ergo, inquit, majestate et potentia qua cogitationes vestras intueor, possum et hominibus delicta dimittere. Ex vobis intelligite, quid paralyticus consequatur.

Quid est facilius dicere, Dimittuntur tibi peccata, an dicere, Surge et ambula? Utrum sint paralytico peccata dimissa, solus noverat qui dimittebat. *Surge* autem *et ambula,* tam ille qui surgebat, quam ii qui surgentem videbant, approbare poterant. Fit igitur carnale signum, ut probetur spiritale.

Ut autem sciatis quia Filius hominis potestatem habet in terra dimittere peccata. Si et Deus est, juxta memoratum Isaiae testimonium, *qui delet iniquitates nostras* **(Psal. L)**, et *Filius hominis potestatem habet in terra dimittendi peccata* **(Matth. IX)**, ergo idem ipse et Deus et Filius hominis est, ut et homo

Christus per divinitatis suae potentiam dimittere peccata possit, et idem Deus Christus per humanitatis suae fragilitatem pro peccatoribus mori.

Ait paralytico: Tibi dico, surge; tolle lectum tuum. et vade in domum tuam. Spiritaliter de lecto surgere, est animam se a carnalibus desideriis, ubi aegra quiescebat, abstrahere. Lectum vero tollere est, ipsam quoque carnem per continentiae frena correptam, spe coelestium praemiorum deliciis privare terrenis. Ipse enim lectus qui per singulas noctes lavatur a David, id est, pro uniuscujusque noxae maculis digno poenitentiae flumine castigatur. Sublato autem lecto domum ire, ad paradisum redire est. Ipsa est enim vera domus, quae hominem prima suscepit, non jure amissa, sed fraude, tandemque restituta per eum qui fraudulento hosti nihil debuit. Aliter. Sanus qui languebat, lectum reportat domum, cum anima peccatorum remissione accepta, ad internam sui custodiam cum ipso se corpore refert, ne post veniam quid, unde iterum juste feriatur, admittat.

Et confestim surgens coram illis, tulit lectum in quo jacebat, et abiit in domum suam magnificans Deum, etc. Mira divinae potentiae virtus, ubi nulla temporis interveniente morula, jussa Salvatoris salus festina comitatur. Merito qui adfuerant, damnatis blasphemiae jaculis, ad laudem tantae majestatis stupentia corda convertunt.

Et post haec exiit, et vidit publicanum nomine Levi, sedentem ad telonium, et ait illi: Sequere me. Idem Levi qui Matthaeus est, sed Lucas Marcusque propter verecundiam et honorem evangelistae noluerunt nomen ponere vulgatum. Ipse autem Matthaeus juxta illud quod scriptum est, *Justus accusator sui*

est **(Prov. XVIII)**, in primordio sermonis Matthaeum se et publicanum nominat: ut ostendat legentibus nullum debere conversum de salute diffidere, cum ipse de publicano in apostolum, de telonario in evangelistam sit repente mutatus. *Et relictis omnibus, surgens secutus est eum.* Intelligens Matthaeus quid sit veraciter Dominum sequi, relictis omnibus sequitur. Sequi enim, imitari est. Ideoque ut pauperem Christum non tam gressu quam affectu consectari potuisset, reliquit propria qui rapere solebat aliena, perfectamque nobis abrenuntiationis saeculi formam tribuens, non solum lucra reliquit vectigalium, sed et periculum contempsit quod evenire poterat a principibus saeculi, quia vectigalium rationes imperfectas, atque incompositas reliquerit. Tanta enim cupiditate sequendi Dominum ductus est, ut in nullo prorsus hujus vitae respectum vel cogitationem sibimet reservaverit. Propter quod justa mercede dum humana sedulus negotia deserit, dominicorum fidelis dispensator meruit esse talentorum.

Et fecit ei convivium magnum Levi, in domo sua. Qui domicilio Christum recipit interno, maximis delectationibus exsuperantium pascitur voluptatum. Itaque Dominus libenter ingreditur, et in ejus qui crediderit recumbit affectum, et hoc est bonorum operum spiritale convivium, quo dives populus eget, pauper epulatur.

Et erat turba multa publicanorum et aliorum qui cum illis erant discumbentes. Viderant publicanum a peccatis ad meliora conversum, locum invenisse poenitentiae, et ob id etiam ipsi non desperant salutem.

Et murmurabant pharisaei et scribae eorum dicentes ad discipulos ejus: Quare cum publicanis et peccatoribus manducatis et bibitis? Convivantibus cum Domino publicanis, pharisaei murmurantes de jejunio gloriantur. Ubi primo legis et gratiae quanta sit distantia declaratur. Quia qui legem sequuntur, jejunae mentis famem patiantur aeternam. Qui vero verbum in interioribus animae receperunt alimentis coelestis, et fontis ubertate recreati, esurire et sitire non possint Deinde retributionis futurae species praefiguratur, quando epulantibus cum Christo electis perfidia superborum jejuna torquebitur. Quibus dicitur, *Meretrices et publicani praecedent vos in regno Dei* **(Matth. XXI)**. Quod si per Matthaei electionem fides gentium quae prius mundi lucris inhiabant, sed nunc corpus Christi sedula devotione reficiunt, exprimitur, profecto supercilium pharisaeorum, Judaeorum invidiam, qua de gentium salute torquentur, insinuat.

Et respondens Jesus, dixit ad illos: Non egent qui sani sunt medico, sed qui male habent. Non veni vocare justos, sed peccatores in poenitentiam. Suggillat scribas et pharisaeos, qui justos se putantes, peccatorum consortia declinabant. Seipsum namque medicum dicit, qui miro medicandi genere, *vulneratus est propter iniquitates nostras, et livore ejus sanati sumus* **(Isa. LIII)**. Sanos autem et justos appellat eos, qui ignorantes Dei justitiam, et suam volentes constituere, justitiae Dei non sunt subjecti, qui ex lege praesumentes, Evangelii gratiam non quaerunt. Porro male habentes et peccatores vocat eos, qui suae fragilitatis conscientia devicti, nec per legem justificari posse videntes, Christi se gratiae poenitendo submittunt. Ubi simul ostenditur quod non in pristinis vitiis permanentes, ut pharisaei et scribae

murmurabant, sed poenitentiam agentes publicani venerint ad Jesum: et ipse quoque Jesus convivia peccatorum ut occasionem haberet docendi, et spiritales invitatoribus suis praeberet cibos, adire dignatus sit. Denique cum frequenter pergere ad convivium describatur, nihil refertur aliud, nisi quid ibi fecerit, quid docuerit, ut et humilitas Domini eundo ad peccatores, et potentia doctrinae ejus in poenitentium conversione monstretur.

At illi dixerunt ad eum: Quare discipuli Joannis jejunant frequenter, et obsecrationes faciunt, similiter et pharisaeorum, tui autem edunt et bibunt? Matthaeus refert, ipsos Joannis discipulos haec dixisse Salvatori, unde patet utrosque conjunctos hac eum quaestione pulsasse. Ubi Joannis maxime reprehendendi discipuli non solum de sui jactantia jejunii, verum quia calumniabantur quam sciebant a magistro praedicatum, et jungebantur pharisaeis quos ab eo noverant condemnatos. Spiritaliter autem discipuli Joannis et pharisaeorum jejunant, Christi autem edunt et bibunt, quia sive opera quis legis seu traditiones sequatur hominum, sive ipsum etiam Christi praeconium, aure tantum percipiat corporis, spiritualibus abstinens bonis jejuno corde tabescit. Qui vero Christi membris fideli incorporatur amore, non potest jejunare, quia carne ipsius epulatur et sanguine. Aliter: Joannes vinum et siceram non bibit, Dominus cum publicanis et peccatoribus manducat et bibit, quia ille abstinentia meritum auget, cui potentia nulla naturae: Dominus autem cui naturaliter suppetebat delicta donare, cur eos declinaret quos abstinentibus poterat reddere puriores? Sed jejunavit et Christus, ne praeceptum declinares. Manducavit cum peccatoribus, ut gratiam cerneres, agnosceres potestatem.

Quibus ipse ait: Nunquid potestis filios sponsi, dum cum illis est sponsus, facere jejunare? Venient autem dies, et cum ablatus fuerit ab illis sponsus, tunc jejunabunt in illis diebus. Sponsus Christus, sponsa Ecclesia est. De hoc sancto spiritalique connubio, apostoli sunt creati. Unde bene Marcus evangelista filios eos appellat nuptiarum, non tantum sponsi, sed etiam sponsae, volens intelligi quia per lavacri regenerationem, in jus divinae generationis assumpti sunt. Qui jejunare ac lugere non possunt quandiu sponsum in thalamo vident, et ipsum sciunt esse cum sponsa. Quando vero transierint nuptiae, et passionis ac resurrectionis tempus advenerit, tunc sponsi filii jejunabunt. Quod autem Lucas non ait ut caeteri: Nunquid possunt filii sponsi aut nuptiarum jejunare vel lugere, sed *nunquid potestis filios sponsi facere jejunare* **(Luc. V)**? eleganter intimavit eosdem ipsos qui loquebantur fuisse facturos, ut lugentes jejunarent filii sponsi, quoniam ipsi essent sponsum occisuri. Notandum vero hunc luctum absentiae sponsi, non nunc tantum, id est, post mortem resurrectionemque ejusdem sponsi, sed et ante incarnationem illius per totum hujus saeculi tempus esse celebratum. Prima quippe tempora Ecclesiae ante Virginis partum sanctos habuere, qui desiderarent incarnationis Christi adventum. Ista vero tempora ex quo ascendit in coelum sanctos habent, qui desiderent ejus manifestationem ad vivos et mortuos judicandos. Neque hic desiderabilis Ecclesiae luctus requievit aliquantum, nisi quandiu hic cum discipulis in carne versatus est. Juxta leges autem tropologiae sciendum, quod quandiu sponsus nobiscum est, et in laetitia sumus, nec jejunare possumus, nec lugere. Cum autem ille propter peccata a nobis recesserit et avolaverit, tunc indicendum jejunium, tunc recipiendus est luctus.

Dicebat autem et similitudinem ad illos: Quia nemo commissuram a vestimento novo, immittit in vestimentum vetus. Alioquin et novum rumpit, et veteri non convenit commissura a novo. Cum interrogatus esset Dominus cur discipuli ejus non jejunarent, respondit carnales adhuc quosque, et necdum passionis resurrectionisque suae fide solidatos, non posse severiora jejunia et continentiae sustinere praecepta, ne per austeritatem nimiam, etiam credulitatem quam habere videbantur amittant. Ipsos ergo adhuc discipulos tanquam vetera vestimenta dicit, quibus inconvenienter novus pannus assuitur, id est, aliqua particula doctrinae, quae ad novae vitae temperantiam pertinet. Quia si hoc fiat, et ipsa doctrina quodammodo scinditur, cujus particula quae ad jejunium ciborum valet, inopportune traditur. Cum illa doceat generale jejunium non a concupiscentia ciborum tantum, sed ab omni laetitia temporalium delectationum, cujus quasi pannum, id est, partem aliquam quae ad cibos pertinet, dicit non oportere hominibus adhuc veterae consuetudini deditis impertiri. Quia et illinc quasi conscissio videtur fieri, et ipsi vetustati non convenit.

Et nemo mittit vinum novum in utres veteres, alioquin rumpit vinum novum utres, et ipsum effunditur, et utres peribunt. Sed vinum novum in utres novos mittendum est, et utraque conservantur. Eosdem quoque veteribus comparat utribus, quos vino novo, id est, spiritalibus praeceptis facilius disrumpi, quam id posse continere dicit. Erunt autem jam utres novi, cum post ascensum Domini desiderio consolationis ejus orando et sperando innovantur. Tunc enim acceperunt Spiritum sanctum, quo impleti cum linguis omnibus loquerentur, a Judaeis nescientibus, sed tamen vere

attestantibus dictum est, quia musto pleni sunt isti. Novum enim vinum jam novis utribus noverat, hoc est Spiritus sancti fervor spiritalium corda repleverat. Aliter. Cavendum doctori, ne animae nondum renovatae, sed in vetustate malitiae perduranti, novorum mysteriorum secreta committat.

Et nemo bibens vetus, statim vult novum, Dicit enim, Vetus melius est. Judaeos significat, quibus vitae veteris saliva imbutis, novae gratiae praecepta sorduerant. Quia profecto majorum traditionibus commaculati, dulcedinem spiritalium verborum percipere nequaquam valebant.

CAPUT VI.

Factum est autem in Sabbato secundo primo cum transiret per sata, vellebant discipuli ejus spicas, et manducabant confricantes manibus. Hoc est quod Marcus ait, quia discipuli propter nimiam eorum qui veniebant ut curarentur importunitatem, ne manducandi quidem spatium habebant, et ideo quasi homines esuriebant. Quod autem spicas segetum manibus confricant, et inediam consolantur, vitae austerioris indicium est, non praeparatas epulas, sed cibos simplices quaerentium. Et nota quod primi apostoli Salvatoris litteram Sabbati destruunt, adversum Ebionitas, qui cum caeteros recipiant apostolos, Paulum quasi transgressorem legis repudiant. Unde bene Lucas diem quo Sabbati littera solvi coeperat, δευτερόπρωτον hoc est-secundo-primum Sabbatum nuncupat, volens intimare Sabbati legalis observantiam cessare ultra debere, et naturalis Sabbati libertatem quae ad

Moysi usque tempora caeterorum dierum similis erat, oportere restitui. Ut sicut Ecclesiam non circumcisio vel caeremoniae legis, sed fides Abrahae qua in praeputio justificatus est, per dilectionem operata salvat, ita hanc etiam non aliud quam spiritale Sabbatum, quo et ipse Abraham semper a servili, id est, noxia vacabat actione, per septiformem Spiritus sancti gratiam Deo commendet. Hujus itaque temporis Sabbatum, quo sicut in caeteris diebus utilia quaeque licet operari, ad distinctionem Judaici Sabbati quo non iter facere, non ligna colligere, non alia quaelibet necessaria facere licebat, secundo-primum appellat. Primum videlicet hoc a secundo praelatum sive temporis ordine, quia per innumera ante legem saecula, quomodo nunc agitur a patribus agebatur, seu certe gratiae munere significans ut nil aliud secundo-primum, quam inferiori superius intelligas esse Sabbatum. Nam et primus homo de terra terrenus, secundus homo de coelo coelestis. Nec tamen errat, si quis Dominum Jesum Christum secundo-primum Adam velit appellare, qui merito scilicet et gratia non humanae nativitatis ordine primum praecesserit Adam, juxta quod de illo praecursor suus ait: *Qui post me venit, ante me factus est, quia prior me erat* **(Joan. I)**. Potest et ita in Sabbato secundo primo dictum intelligi, ut unum idemque Novi Testamenti Sabbatum, et secundum et primum sit. Secundum, quia post legale Sabbatum a nobis observatur. Primum, quia et ante decreta legis a justis observabatur antiquis. Mystice autem discipuli per sata transeunt, illa videlicet de quibus Dominus ait, *Levate oculos vestros, et videte regiones, quia albae sunt jam ad messem, et qui metit, mercedem accipit* **(Joan. IV)**. Et ideo nihil melius esurire, quam salutem intelliguntur, hominum quam ipse messorum primus quondam inter preces esuriens,

mox ostensis quas cupiebat dapibus, audit: *Surge, Petre, occide et manduca* **(Act. X)**. Et mira sacramenti concordia, quia et ibi mactari et manducari jubentur animalia, et hic confricari et nihilominus manducari spicae referuntur. Hoc est enim: *Mortificate membra vestra quae sunt super terram, et exuite vos veterem hominem, cum actibus ejus* **(Coloss. III)**. Quia non aliter quisque transit in corpus Christi, non aliter doctorem profectus sui fructibus pascit. Vellere itaque spicas esse homines a terrena intentione, qua solum mentis quasi radicem fixerant, eruere. Fricare autem manibus, exemplis virtutum ab ipsa etiam carnis concupiscentia, quasi folliculis atque integumentis aristarum, puritatem mentis exuere. Grana vero manducari est, emundatum quemque ab omni inquinamento carnis et Spiritus, per ora praedicantium, Ecclesiae membris incorporari. Et bene haec discipuli apud Marcum, Dominum praegredientes egisse referuntur, quia doctoris necesse est sermo praecedat, et sic cor auditoris gratia supernae visitationis illustret.

Quidam autem Pharisaeorum dicebant illis: Quid facitis quod non licet in Sabbatis? Haec alii Evangelistae narrant ipsi Domino fuisse magis objecta. Sed sive illi, sive discipulis ejus, sive per plures passim criminantes utrisque sint dicta (neque enim ullus evangelista falsum scribere potuit) tamen quia quidquid a discipulis agitur, ad eum respicit, cujus in agendo magisterium sequuntur, confestim ille juxta quod Esaias ait: *Et arguet in aequitate pro mansuetis terrae* **(Isa. XI)**, falsos legis defensores veris sanctorum devincit exemplis. Ait enim:

Nec hoc legistis quod fecit David, cum esurisset ipse et qui cum eo erant, quomodo intravit in domum Dei et panes

propositionis sumpsit, et manducavit, et dedit his qui cum ipso erant, quos non licet manducare nisi tantum sacerdotibus? Regum narrat historia, beatum David insidias Saulis vitantem ad Abimelech sacerdotem venisse in Nobe, sibi suisque cibos petisse. At sacerdotem panes communes non habentem, cum solum primo disceret mundos a mulieribus ab heri et nudiustertius fuisse pueros, panes consecratos ei dare non dubitasse, melius arbitratum propheta dicente: *Misericordiam volo et non sacrificium* **(Matth. IX)** de famis periculo homines liberare, quam Deo offerre sacrificium. Hostia enim Deo placabilis, hominum salus est. Opponit ergo Dominus Pharisaeis calumniatoribus, et dicit: Si et David sanctus est, et Abimelech pontifex a vobis non reprehenditur, sed legis uterque mandatum probabili excusatione transgressi sunt, et fames in causa est, cur eamdem famem non probatis in apostolis, quam probatis in caeteris? Quamquam et in hoc multa distantia sit, isti spicas in Sabbato manu confricant, illi panes comedere Leviticos, et ad Sabbati solemnitatem accedebant. Coquebantur enim panes propositionis ante Sabbatum, et Sabbato mane oblati super sacram mensam ponebantur, bis seni ad alterutros conversi, duabus pateris aureis superpositis thure plenis. Quae permanebant ad aliud Sabbatum, et tunc pro illis alii deportabantur, illi vero sacerdotibus exhibebantur. Et thure incenso in igne sacro in quo omnia holocausta fieri solebant, aliud thus super alios duodecim panes adjiciebatur. Qua hora superveniens David, panesque consecratos accipiens, ostendit figurate sacerdotalem cibum, ad usum transiturum esse populorum. Sive quod omnes vitam sacerdotalem debemus imitari, sive quia omnes filii Ecclesiae sacerdotes sunt.

Ungimur enim in sacerdotium sanctum, offerentes nosmetipsos Deo hostias spiritales.

Et dicebat illis, quia Dominus est Filius hominis etiam Sabbati. Si, inquit, David rex sacerdotali cibo pastus excusabilis est, et juxta alterius Evangelii fidem sacerdotes Sabbatum per templi ministerium violantes crimine carent, quanto magis Filius hominis, qui verus rex et verus sacerdos, et ideo Dominus est Sabbati, evulsarum Sabbato spicarum noxa non tenetur.

Factum est autem et in alio Sabbato, ut intraret in synagogam et doceret, et erat ibi homo, et manus ejus dextera arida. Sabbatis praecipue Dominus in synagoga docet, operaturque virtutes, non solum propter insinuandum spiritale Sabbatum, sed et propter celebriorem eo die populi conventum. Cui tunc ex antiqua Patrum institutione moris erat, qui vacare a labore per legem jubebatur, legendis audiendisque Scripturis operam dare. Juxta quod in Actibus apostolorum Jacobus loquitur. Moyses enim a diebus antiquis habet qui eum praedicent in synagogis, ubi per omne Sabbatum legitur. Nam sicut hi quibus venandi ars est, ubi feras, pisces et volucres abundare didicerint, ibi sua maxime retia tendunt: ita et Dominus semper docuit in synagoga et in templo, quo omnes Judaei conveniebant, volens omnes salvos fieri, et ad agnitionem veritatis venire. Homo sane qui manum habebat aridam, humanum genus indicat infecunditate boni operis arefactum, sed Domini miseratione curatum. Cujus dextera quae in primo parente dum vetitae arboris poma decerperet, aruerat, per Redemptoris gratiam, dum insontes manus in crucis arbore tenderet, bonorum operum succis est restituta saluti. Et bene in synagoga manus erat arida, quia ubi

scientiae donum majus, ibi gravius est inexcusabilis noxae periculum.

Observabant autem scribae et pharisaei si Sabbato curaret, ut invenirent accusare illum. Quia destructionem Sabbati quam in discipulis arguebant probabili magister excusaverat exemplo, nunc ipsum observando magistrum calumniari volunt, ut si Sabbato curet, transgressionis, si non curet, crudelitatis aut imbecillitatis arguant.

Ipse vero sciebat cogitationes eorum, etc. Hoc est quod legimus: *Dominus novit cogitationes hominum quoniam vanae sunt* **(Psal. XCIII)**. Et quod sequitur: *Beatus homo quem tu erudieris, Domine, et de lege tua docueris eum* **(Ibid.)**. De illis dictum est qui legem per Christum adimpletam, nec nobis carnale per hanc, sed spiritale Sabbatum didicerunt esse praeceptum.

Ait autem ad illos Jesus: Interrogo vos, si licet Sabbato bene facere an male? Praeveniens Dominus calumniam Judaeorum quam sibi perfida mente paraverant, arguit eos quia legis praecepta prava interpretatione violarint, aestimando in Sabbato etiam a bonis operibus ferrandum, cum lex a malis abstinere jubeat dicens: *Omne opus servile non facietis in eo* **(Levit. XXIII)**, id est peccatum: *Omnis enim qui facit peccatum, servus est peccati* **(Joan. VIII)**. Eodem praecepto simul et futuri saeculi formam in praesentibus adumbrans, ubi qui per sex saeculi hujus aetates bona fecerunt, in septima quiete malorum tantummodo, non autem et bonorum sint ferias habituri. Nam licet saecularia opera conquiescant, non otiosus tamen boni operis actus est in Dei laude quiescere.

Animam salvam facere, aut perdere? Hoc est hominem curare, an non. Idem est quod praemiserat: *Bene facere, an male.* Non quod Deus summe bonus, auctor mali nobis aut perditionis esse possit, sed quod ejus non salvare, Scripturae consuetudine perdere dicatur. Sicut dicitur indurasse cor Pharaonis, non quod molle obduraverit, sed quod meritis praecedentibus obduratum, misericorditer emollire noluerit. Et nos cum rogamus, *ne nos inducas in tentationem* **(Matth. VI)**, protinus addendo: *Sed libera nos a malo* **(Ibid.)**, manifeste docemur ejus non inducere in tentationem, non esse aliud, quam liberare a malo; ejus perdere animam esse, a perditione salvam non facere. Si quem vero movet quare Dominus cum corpus esset curaturus, de animae salvatione interrogaverit, intelligat vel animam more Scripturarum pro homine positam, sicut dicitur: *Hae sunt animae quae exierunt de femore Jacob* **(Exod. I)**; vel quod illa miracula propter animae salutem faciebat, vel quod ipsa manus sanatio salutem animae significabat, quae a bonis (ut praedixi) cessans operibus, aridam quodam modo dextram habere videbatur.

Et circumspectis omnibus, dixit homini: Extende manum tuam. Et extendit, et restituta est manus ejus. Sananda manus arida jubetur extendi, quia infructuosae debilitas animae nullo melius ordine quam eleemosynarum largitate curatur. Unde Joannes Baptista turbis sciscitantibus quid facerent, ut non velut arbores aridae mitterentur in ignem, hoc solum praecepit: *Qui habet duas tunicas, det non habenti, et qui habet escas, similiter faciat* **(Luc. III)**. Et in Ecclesiastico dicitur: *Fili, non sit manus tua ad accipiendum porrecta, et ad dandum collecta* **(Eccl. IV)**. Frustra enim

manus ad Deum pro peccatis rogaturus expandit, qui non has ad viduam rogantem beneficium laturus extenderit.

Ipsi autem repleti sunt insipientia, et colloquebantur ad invicem, quidnam facerent Jesu. Magna utique insipientia, eos qui salute plurimum indigebant, de nece Salvatoris agere consilium. Qui quantum nequitiae studeant, ostenditur, cum et hoc in crimen reputant, quod ad verbum illius salvam qui languebat extenderit dexteram. Quasi non eorum quisque majora Sabbatis egerit, cibos portando, porrigendo calicem, caeteraque quae victui necessaria sunt exsequendo. Neque enim qui *dixit et facta sunt,* Sabbato laborasse poterat convinci.

Factum est autem in illis diebus, exiit in montem orare. Non omnis qui orat, ascendit in montem. Est enim oratio quae peccatum facit. Sed qui bene orat, qui Deum orando quaerit, hic a terrenis ad superiora progrediens, verticem curae sublimioris ascendit. Qui vero de divitiis, aut de honore saeculi, aut certe de inimici morte sollicitus obsecrat, ipse in infimis jacens, viles ad Deum preces mittit. Orat autem Dominus, non ut pro se obsecret, sed ut pro me impetret. Nam et si omnia posuerit Pater in potestate Filii, Filius tamen ut formam hominis impleret, obsecrandum Patrem putat esse pro nobis, quia advocatus est noster: *Advocatum enim,* inquit, *habemus apud Patrem Jesum Christum* **(I Joan. II)**. Si advocatus est, debet pro meis intervenire peccatis. Non ergo quasi infirmus, sed quasi pius obsecrat. Vis scire quam omnia quae velit, possit? et advocatus, et judex est. In altero, pietatis officium; in altero, insigne est potestatis.

Et erat pernoctans in oratione Dei. Forma tibi praescribitur quam debeas aemulari. Quid enim te pro salute tua facere oportet, quando pro te Christus in oratione pernoctat? Quid te facere convenit, cum vis aliquod officium pietatis adoriri, quando Christus missurus apostolos prius orare curavit? Vis scire quam mihi, non sibi oraverit?

Et cum dies, inquit, *factus esset, vocavit discipulos suos, et elegit duodecim ex ipsis.* Ubi notandum, quod evangelica et apostolica Scriptura non solum illos duodecim appellat discipulos Christi, sed et omnes qui in eum credentes magisterio ejus ad regnum coelorum erudiebantur. Discipuli quippe a *discendo* sunt vocati, ex quorum multitudine quos ipse voluit elegit.

Quos et apostolos nominavit. Apostoli Graece, Latine missi dicuntur. Cujus sacramentum nomine exponens evangelista Marcus, ait: *Et fecit ut essent duodecim cum illo, et ut mitteret eos praedicare Evangelium.* Et ipse Dominus dicit: *Sicut misit me Pater, et ego mitto vos.* Qui bene duodecim sunt electi, ut videlicet mundi salutem quam verbo praedicarent, suo quoque numero mystice commendarent. Ter enim quaterni, decus dipondium (*sic*). Hinc est enim quod et superius dixi, qua cum in typo Ecclesiae Salomon Domino templum conderet, fecit et mare aeneum, in quo sacerdotes lavarentur, duodecimque illud boum clunis imposuit, quorum tres aquilonem, tres occidentem, tres meridiem, et tres aspicerent orientem, figuraliter insinuans quoniam apostoli apostolorumque successores, cunctas orbis quadrati plagas fide et confessione sanctae Trinitatis essent a peccatorum labe purgaturi.

Simonem quem cognominavit Petrum, et Andream fratrem ejus. Non nunc primum Simoni Petri cognomen indidit, sed longe ante cum a fratre Andrea ad se adductum intuitus dixit: *Tu es Simon filius Joannae, tu vocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus* **(Joan. I)**. Sed cum volens Lucas nomina duodecim apostolorum enumerare, necesse haberet Petrum dicere, breviter innuere voluit quod non hoc ante vocaretur, sed ita eum Dominus cognominaverit, quamvis non tunc, sed quando Joannes ipsa Domini verba posuit, intentos videlicet reddens auditores. Nam si hoc ante vocaretur, non ita videres mysterium petrae, putans eum casu sic vocari, non providentia Dei. Ideo voluit eum prius aliud vocari, ut ex ipsa commutatione nominis, Sacramenti vivacitas commendaretur. Idem ergo Latine Petrus, quod Syriace Cephas, et in utraque lingua nomen a petra derivatum est, haud dubium quin illa, de qua Paulus ait: *Petra autem erat Christus* **(I Cor. X)**. Nam sicut lux vera Christus, donavit apostolis ut lux mundi vocentur, sic et Simoni qui credebat in petram Christum, Petri largitus est nomen. Cujus alias alludens etymologiae dixit: *Tu es Petrus, et super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam* **(Matth. XVI)**. Violenter ergo quidam Latino vel Graeco nomini Hebraeam quaerentes etymologiam, dicunt Petrum dissolventem, sive discalciantem, vel agnoscentem interpretari: cum et expositio Joannis Evangelistae cujus memini, et ipsa lingua Hebraea, quae P litteram omnino non sonat, Hebraeum hoc nomen non esse testetur. Abusive enim Fetrum pro Petro, sicut et Faulum pro Paulo, et Filatum pro Pilato scribentes, violenter ficto nomini falsam interpretationem subnectunt. Simon autem obediens interpretatur. Porro Andreas, Graecum nomen est, ἀπὸ τοῦ ἀνδρὸς, hoc est a viro, virilis appellatur. Quibus

recte vocabulis, apostolorum primi decorantur, qui mox agnum Dei a Joanne cognoverunt, eum videre et audire curaverunt. Quod vero Simon ponens moerorem vel audiens tristitiam interpretatur, illi tempori congruit, quando post resurrectionem viso Domino, vel mortis illius vel suae negationis moerorem deposuit, sed suae confestim mortis tristitiam audivit, dicente Domino: *Cum autem senueris, extendes manus tuas, et alius te cinget et ducet quo non vis* **(Joan. XXI)**.

Jacobum, et Joannem, Philippum, et Bartholomaeum, Matthaeum et Thomam. Pulchre ac reverenter Lucas in catalogo apostolorum usitato nomine Matthaeum, in prima vero de telonio vocatione, ut superius admonui, Levin appellare maluit. Ipse vere Matthaeus, juxta quod scriptum est: *Dic tu iniquitates tuas, ut justificeris;* et manifeste Matthaeum de telonio vocatum, et in ordine se apostolorum publicanum cognominat, sed et compari suo Thomae cum a caeteris evangelistis sit praelatus, se in ordine supponit. Jacobus sane et Joannes qui ob eximium virtutis et animi culmen filii tonitrui hoc est, βοανεργεῖς, sive ut emendatius scribitur, banereem, sunt a Domino cognominati. Nec frustra. Quorum unus e coelestibus intonans vocem illam theologicam, quam nemo prius edere noverat emisit: *In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum,* etc. **(Joan. I)**. Quae tanto robore gravida reliquit, et si aliquanto plus intonare voluisset, nec ipse capere mundus posset. Sed et ambo saepe seorsum, et in montem a Domino duci, et aliquando sonum de nube terrificum percipere meruerunt: *Hic est filius meus dilectus.* Prisca quoque nomina meritis aptissima gestarunt. Jacobus enim

supplantator. Joannes, in quo est gratia, vel Domini gratia dicitur. Nam ille et carnis curam Domino vocante supplantare, et ipsam carnem Herode trucidante gavisus est contemnere. Iste ob amoris praecipui gratiam, quam virginali gloria meruerat, super redemptoris sui pectus in coena recubuit. Philippus os lampadis interpretatur. Et recte, quia et vocatus a Domino, mox invento Nathanaeli lumen quod agnoverat praedicavit dicens: *Quem scripsit Moyses in lege et prophetae, invenimus Jesum, filium Joseph a Nazareth* **(Joan. I)**. Et postmodum quod se de lumine minus scire sentiebat, suppliciter quaesivit: *Domine,* inquiens, *ostende nobis Patrem, et sufficit nobis* **(Joan. XIV)**. Bartholomaeus Syrum est non Hebraeum, et interpretatur *filius suspendentis aquas,* hoc est, Filius Dei. Qui praedicatorum suorum mentes ad coelestia contemplanda suspendit, ut quo celsa liberius pervolant, eo terrenorum corda feracius dictorum suorum guttis inebrient. Unde bene Moyses de Ecclesia mystice disserens ait: *Quia non est terra, ad quam ingredimini possidendam, similis terrae Aegypti, de qua existis, ubi jacto semine in hortorum morem aquae ducuntur irriguae, sed de coelo pluvias exspectans, quam Deus suus invisit omni tempore.* Saecularis enim sapientia quasi coluber per humum serpit, divina autem de coelestibus intonat. Matthaeus *donatus* dicitur, videlicet, quia magno Domini munere de teloneario publicano in apostoli est et evangelistae delegatus officium. Thomas, *abyssus* vel *geminus.* Unde et Graece Didymus appellatur, quia quo caeteris diutius dubitavit, eo dominicae resurrectionis veritatem altius didicit. De quo pulchre Paulinus Nolae antistes cecinit:
Hic dubius gemino, Didymus cognomine, Thomas,
Adjacet, hunc Christus pavidae cunctamine mentis,

Pro nostra dubitare fide permisit, ut et nos
Hoc duce firmati, Dominumque Deumque trementes,
Vivere post mortem vero fateamur Jesum
Corpore, viva suae monstrantem vulnera carnis.

Jacobum Alphaei, et Simonem qui vocatur zelotes. Hos cum additamento posuit, ad distinctionem Jacobi Zebedaei et Simonis Petri, vel etiam Judae traditoris. Nam et hunc Simonem fuisse dictum, Joannes ostendit, qui ait: *Et cum intinxisset panem, dedit Judae Simoni Iscariot.* Et Jacobus quidem Alphaei, ipse est qui in Evangelio frater Domini nominatur, quia Maria uxor Alphaei, soror fuit Mariae matris Domini, quam Mariam Cleophae, Joannes evangelista cognominat. Fortasse quia idem Alphaeus etiam Cleophas est dictus, vel ipsa Maria defuncto post natum Jacobum Alphaeo, Cleophae nupsit. Cui Simeonem filium genuisse, eumque consobrinum Domini existentem, eo quod Cleophas frater fuerit Joseph, Jerosolymae post Jacobum rexisse Ecclesiam, historia ecclesiastica tradit; sive hic apostolus Simon, seu quilibet alius Simeon fuerit. Quia vero Jacobus merito filius Alphaei, id est, docti sit cognominatus, ipsi testantur apostoli, qui eum post Domini passionem statim Jerosolymorum ordinaverunt episcopum. Quia et ante sanguinis effusionem verus etiam ipse carnalis desiderii sit supplantator, testatur Hegesippus vicinus apostolorum temporum historicus. *Suscepit,* inquiens, *Ecclesiam Jerosolymae post apostolos frater Domini Jacobus cognomento Justus.* Multi quidem Jacobi vocantur, hic de utero matris sanctus vocatus fuit, vinum et siceram non bibit, carnem nullam comedit, nunquam attonsus est, neque unctus est unguento, neque usus est balneo. Huic solitum erat ingredi sancta sanctorum.

Siquidem vestibus laneis non utebatur, sed lineis, solusque ingrediebatur in templum, et fixis genibus pro populo deprecabatur. In tantum, ut camelorum duritiam contraxisse ejus genua crederentur. Simon autem Zelotes, ipse est et Simon Cananaeus de vico Galilaeae Cana, ubi aquas Dominus convertit in vinum. Cana quippe zelus, Cananaeus Zelotes interpretatur.

Judam Jacobi, et Judam Iscariot, qui fuit proditor. Et horum distinctionis gratia, nomina duplicavit. Quorum unus, ut ipse in catholica scribit Epistola, frater est Jacobi, qui etiam Thadaeus vocabatur. Alter, aut a vico in quo ortus est, aut ex tribu Issachar praesagium suae condemnationis vocabulum sumpsit. Issachar quippe quod dicitur *merces,* pretium proditionis insinuat. Iscariot autem quod *memoria mortis* interpretatur, arguit eum non repente persuasum, sed meditatum diutius dominicae traditionis subiisse piaculum. Qui non per imprudentiam, sed per providentiam inter apostolos eligitur. Quanta enim est veritas, quam nec adversarius minister infirmat? quanta moralitas Domini, qui periclitari apud nos judicium suum, quam affectum maluit? Susceperat enim hominis fragilitatem, et ideo nec has partes recusavit infirmitatis humanae. Voluit deseri, voluit prodi, voluit ab apostolo suo tradi, ut tu a socio desertus, a socio proditus, moderate feras tuum errasse judicium, periisse beneficium.

Et descenaens cum illis stetit in loco campestri, et turba discipulorum ejus, et multitudo copiosa plebis. Electurus apostolos Dominus in montana subiit, turbas vero docturus ad campestria redit, quia nonnisi in humili Christum turbae videre sufficiunt. Nam haec est norma qua secutus Apostolus

ait: *Non potui vobis loqui quasi spiritalibus, sed quasi carnalibus. Quasi parvulis in Christo, lac vobis potum dedi, non escam. Nondum enim poteratis, sed ne nunc quidem potestis* **(I Cor. III)**. Apostoli autem ipsi secundum Matthaeum quasi perfectiores, et in monte et aperto Salvatoris ore docti esse narrantur. Ubi si quis diligentius utrumque velit evangelistam perscrutari, potest intelligi, cum in monte duodecim discipulos elegit e pluribus, quos et apostolos nominavit, quod Matthaeus praetermisit, tunc illum habuisse sermonem quem Matthaeus interposuit et Lucas tacuit, hoc est in monte. Ac deinde cum descendisset, in loco campestri habuisse alterum similem, de quo Matthaeus tacet, Lucas non tacet, et utrumque sermonem eodem modo esse conclusum.

Ab omni Judaea et Jerusalem et maritima, et Tyri et Sydonis, etc. Maritimam multitudinem non a proximo mari Galilaeae (neque enim hoc miraculi loco poneret), sed a mari magno reor esse cognominatam, in qua etiam Tyrus et Sidon comprehendi poterant. Verum, quia gentium civitates sunt, Judaeis quidem sorte datae, sed non ab eis possessae, eo quod hostes exterminari nequirent, consulte nominatim ponuntur, ut quanta sit fama virtusque Salvatoris intimetur, quae exteras etiam ad sanitatem doctrinamque capessendam civitates accersiat. Ubi notandum quia Dominus etsi venientibus ad se gentilibus misertus sit, unde et puerum centurionis et Chananaeae filiam approbata petentium fide curavit, non tamen eorum civitates intrasse reperitur, ne videlicet occasionem querelae Judaeis calumniantibus suggereret, sed perfectam potius salutem gentium passionis et resurrectionis suae tempori reservaret. Quo imminente tempore gentilibus eum videre quaerentibus ait: *Nisi granum frumenti cadens in*

terram mortuum fuerit, ipsum solum manet; si autem mortuum fuerit, multum fructum affert **(Joan. XII)**.

Et omnis turba quaerebat eum tangere, quia virtus de illo exibat, et sanabat omnes. Et supra leprosus Domino tangente mundatur, et hic omnis turba quae eum tangere potuit spiritus illius virtute sanatur. Tactus ergo Salvatoris, opus est salutis. Quem tangere, est fideliter in eum credere. A quo tangi est ejus munere firmari. Sed unusquisque in suo sensu abundat. Turbae quae de longe ad audiendum confluunt, descendentis in campum Domini curantur attactu. Discipuli qui in minoribus jam sunt instituti, in montis cacumine ad majora provehuntur. E quibus etiam eliguntur, qui eum transfiguratum secreto in monte speculentur. Unus prae omnibus quasi sublimioris sapientiae fonte inebriandus, magistri recumbit in pectore. Raroque uspiam vel turbas Dominum ad altiora sequi, vel quempiam debilem invenies in monte curari, sed exstincta febre libidinum, accensaque scientiae luce, pedetentim quemque ad culmen subire virtutum. Nam et in Veteri Testamento Moyses solus cum Josue montem Dei ascendens; ad regendum vulgus in campo donec redirent, Aaron ordinavit et Hur. Aaron quippe qui interpretatur *mons fortitudinis,* singularem dominicae Incarnationis excellentiam. Hur vero qui *ignis* dicitur, donum sancti Spiritus insinuat. Quia plures in Ecclesia parvuli, et si comitari magistros ad penetranda summae Divinitatis arcana nequeunt, dominicae tamen Incarnationis sacramentis redimi, et Spiritus sancti possunt ardore signari.

Et ipse, elevatis oculis in discipulos suos, dicebat, Beati pauperes, quia vestrum est regnum Dei. Et si generaliter omnibus loquitur, specialius tamen oculos Salvator in

discipulos levat, ut his qui verbum intenta cordis aure percipiunt latius saporis intimi lumen aperiat. Cui simile est quod Matthaeus ait: *Et cum sedisset, accesserunt ad eum discipuli ejus, et aperiens os suum docebat eos dicens: Beati pauperes spiritu* **(Matth. V)**. Nam quibus os in monte sedens aperit, ut magna sublimiter audiant, in eos oculos stans in campo dirigit, ut audita patenter intelligant. Beati itaque pauperes. Non utique omnes, sed illi tantummodo qui omne praesentis saeculi, tametsi altum videatur, pro nihilo culmen ducunt. Qui merito regni coelestis perhibentur munere digni, quia delectationis humanae probantur cupiditate nudati. Qualem se rex David pauperiem sustinuisse declarans ait: *Ego vero egenus et pauper sum.* Et alibi non modo terrestria, sed et ipsa pro Domino supercoelestia parvi pendens dicensque: *Quid enim mihi restat in coelo, et a te quid volui super terram* **(Psal. LXXII)**? mox ubi spei suae fixisset anchoram, subdendo manifestat: *Mihi autem adhaerere Deo bonum est, ponere in Domino Deo spem meam.* Alioquin nonnulli miserrima conditione paupertatis, et hic saeculi gaudiis ob inopiam rerum, et ibi regno Dei ob meritorum nequitiam carent.

Beati qui nunc esuritis, quia saturabimini. Quid esurire beati, qui sitire debeant, Matthaeus exponit, videlicet justitiam, apertissime nos instituens nunquam nos satis justos aestimare debere, sed quotidianum justitiae semper amare, imo ardere profectum. Cujus perfectam saturitatem non in hoc saeculo, sed in futuro posse provenire supernorum desiderio Psalmista flagrans ostendit, qui ait: *Ego autem cum justitia apparebo in conspectu tuo, satiabor dum manifestabitur gloria tua* **(Psal. XVI)**; potest et simpliciter accipi: *Beati qui nunc esuritis,* qui

castigatis corpus vestrum et servituti subjicitis **(I Cor. IX)**, qui in fame et siti verbo operam datis **(II Cor. XI)**, quia coelestium tunc gaudiorum habetis ubertate perfrui.

Beati qui nunc fletis, quia ridebitis. Non temporalium damna commodorum, sed virtutum detrimenta spiritalium qui flent, aeterna beatitudine consolabuntur. Ubi non nostra solum, sed et proximi jubemur commissa deflere. Quem si ut nos diligimus, consequenter illius et profectu nos gratulari, et defectu necesse est tribulari; nec solum tribulari, verum ad lacrymas usque succendi. Sic enim Samuel et David, peccatum Saulis et interitum lugent. Sic peccatricem Dominus ipse flevit super civitatem, et moestis compassus sororibus, Lazarum quem divina erat majestate resuscitaturus, humana prius miseratione deflebat. Mystice significans eos qui peccati morte sopiuntur, ut reviviscere queat a proximis esse plangendos. Quod autem nunc flentes risuros esse promittit, non pueriliter accipiendum, sed Scriturae more risus nomine mentis exsultatio et affectus quidam laetior intelligendus est esse designatus. Sicut Sara: *Risum* (inquit) *mihi fecit Deus* **(Gen. XXI)**. Et in Job dictum est: *Os autem veracium replebitur risu.* Per quae (ut dixi) nomina, gaudium animae figuratur interius.

Beati eritis cum vos oderint homines, et cum separaverint vos, et exprobraverint. Qui propter divitias haereditatis Christi in sanctis, propter panem vitae aeternae, propterque spem coelestium gaudiorum, fletus esuriem paupertatemque pati desiderat, beatus est. Multo autem beatior, qui has inter adversa virtutes servare non trepidat. Quia odiant licet homines corde nefando, dilectum cor Christo laedere nequeunt. Separent et synagoga depellant, Christus invenit et

confirmat. Exprobrent nomen Crucifixi, ipse commortuos sibi conresuscitat, et consedere facit in coelestibus **(Ephes. II)**.

Et ejecerint nomen vestrum tanquam malum, propter Filium hominis. Nomen vestrum quod dicit, nomen Christianorum significat, quod a gentibus Judaeisque saepissime quantum ad ipsos memoriae abrasum, et ab hominibus est ejectum, nulla jam existente causa odii, nisi propter filium hominis, quia videlicet, nomen Christi, credentes suum voluerint facere cognomen; atque ideo nominis summi persecutores, hominum non immerito nomine notantur. *Beati* (inquit) *eritis, cum vos oderint homines,* docens eos ab hominibus insectandos, sed ultra homines esse beandos.

Gaudete in illa die, et exsultate. Ecce enim merces vestra multa in coelo. Non hoc a quolibet patiente, sed ab eo qui supernae tantum mercedis intuitu patitur, praeceptum potest impleri, ut scilicet inter odia cordium, inter probra linguarum, inter ipsas persequentium manus, aequali, imo laetiori adhuc corde versetur, non ad hoc nostri similes valeant, sed eorum qui ibant gaudentes a conspectu consilii, quoniam digni habiti sunt pro nomine Jesu contumeliam pati **(Act. V)**. Qui ergo multa in terris pro Christo sustinet adversa, multa in coelis a Christo recipiet dona. Caeterum quanta ab Elia verborum jacula falsi sustinuere prophetae, quos deridens aiebat: *Clamate voce majore: Deus enim est Baal, et forsitan loquitur, aut in diversorio est, aut in itinere, aut certe dormit, ut excitetur* **(III Reg. XVIII)**. Quantam dedere stragem qui octingenti simul et quinquageni sunt interempti? Verum quia Baal et non Christus in causa erat, nec irrisi gaudebant, nec occisi palmam, sed poenam meruere perennem.

Secundum haec enim faciebant prophetis patres eorum. Bene exemplo adhortatus est, quia vera dicentes solent persecutionem pati. Nec tamen ideo prophetae antiqui timore persecutionis, a veritatis praedicatione defecerunt. Notandum sane quia sicut Matthaeus per octo quas posuit beatitudines octavam spei nostrae perfectionem quae resurrectionis gloria dedicatur insinuat, ita Lucas per quatuor virtutes amplectitur cardinales. *Beati* enim *pauperes,* qui per temperantiam a mundi refrenantur illecebris. *Beati esurientes,* qui sua fame commoniti esurientibus esse miserendum, et ipsi per justitiam miserentur ut valent. Nam eleemosynam qua Christo non nostra donamus, sed sua reddimus, justitiam recte dici testatur Psalmista, qui ait: *Disperdit pauperibus, justitia ejus manet in saeculum saeculi* **(Psal. CXI)**. Justitia est enim, qua sua cuique tribuimus, nemini quidquam debentes, nisi ut invicem diligamus. Beati qui per prudentiam inter bonum dignoscentes et malum, occidua flere, et ad aeterna norunt anhelare. Beati qui per fortitudinem fidei omnia valent molesta tolerare. Igitur, qui necdum consummatae virtutis arcem conscendere valent, generalis interim perfectionis sunt beatitudine perfovendi. Quatenus a bonis paulatim ad meliora progressi, dum consistenti in planitie Domino libenter auscultant, ad hunc quandoque in monte sedentem sublimiter ascendant. Nam quorum adhuc edomandis instruendisque cordibus insistit, hos quasi stans, qui situs est laborantis, affatur. Quos vero longo studii spiritalis exercitio promptos jam ac dociles invenit, his libertate ac dignitate magistri, quasi quietus Salvator residens, mystica quaeque de supernis intimat. Quae spiritalium differentia profectuum, in Israeliticae plebis est habitu pulcherrimis expressa figuris. Ubi vulgus omne quibuslibet vestibus utens, in quatuor

angulis palliorum hyacinthinas sibi fimbrias est facere praeceptum. Sacerdotes quatuor habere vestes, totidem mysticis coloribus mira varietate distinctas. Pontifices et ea quae sacerdotes et alia quatuor indumenti genera, colorum quidem eorumdem, sed sublimioris gratia dignitatis, et auro interlucente corusca, et patriarcharum atque ipsius domini nomine redimita gestare. Quae per singula vel exponere, vel solum proponere, proprii industriam spectat operis.

Verumtamen, vae vobis divitibus, qui habetis consolationem vestram. Quod sit vae divitibus adfuturum, a contrario melius intelligitur, ubi pauperum dicitur esse regnum Dei. A quo se regno per omnia, qui hic consolari quaerunt, alienant, audituri a justo judice: *Filii, recordamini quia recepistis bona in vita vestra* **(Luc. XVI)**. Ubi notandum quod non tam divitiae quam divitiarum amor in culpa est. Non enim omnis qui habet divitias, sed ut Ecclesiastes ait: *Qui amant divitias, fructus non capient ex eis* **(Eccl. V)**, quia qui habita temporalia vel animo contemnere, vel pauperi nescit erogare, usu quidem horum delectatur ad praesens, sed fructu, quem dando, poterat acquirere, carebit in posterum. Et alibi legimus: *Beatus dives, qui inventus est sine macula, qui post aurum non abiit, nec speravit in pecunia et thesauris* **(Eccli. XXXI)**.

Vae vobis, qui saturati estis, quia esurietis **(Luc. XVI)**. Saturatus erat dives ille purpuratus, quando epulabatur quotidie splendide, sed dirum vae sustinebat esuriens, quando de Lazari, quem despexerat, digito guttam aquae quaerebat. Aliter. Si beati sunt illi qui justitiae semper esuriunt opera, infelices e contrario sunt aestimandi qui sibi in desideriis placentes, nullam veri et inconcussi boni famem patiuntur, satis se rati beatos, si non ad tempus sua voluptate priventur.

Vae vobis qui ridetis nunc, quia lugebitis et flebitis. Et Salomon ait: *Risus dolore miscebitur, et extrema gaudii luctus occupat* **(Prov. XIV)**. Et iterum: *Cor sapientium ubi tristitia est, et cor stultorum, ubi laetitia* **(Eccl. VII)**. Manifeste docens stultitiam, ridentibus prudentiam, ut supra docuimus, flentibus semper ascribendam.

Vae cum bene vobis dixerint omnes homines. Hoc est, quod Psalmista deplorat, quoniam *laudatur peccator in desideriis animae suae, et qui iniqua gerit, benedicitur* **(Psal. Hebr. X)**. Cui non minima poenae pars est sua scelera non modo non argui, sed insuper quasi bene gesta laudari. Unde provide Dominus non ait: Vae, quia bene vobis dicunt homines, quasi distante aliquantum tempore culpam tardius poena sequatur, *sed vae* (inquit) *cum bene vobis dixerint omnes homines.* Quia ipsa peccati nutrix adulatio; sicut oleum flammis, sic in culpa ardentibus solita ministrare fomentum, maxima est utique poena peccantium. Nam quomodo pauperes esurientes et flentes, malorum decet improbitate probari, ita divitiis, epulis, risuique vacantes, per districti judicis iram male obsequentium clientela majorem foventur ad poenam.

Secundum haec enim, faciebant prophetis patres eorum. Pseudoprophetas significat, qui et ipsi saepe in Scriptura sacra prophetae solent appellari, eo quod ob captandum vulgi favorem futura praefari, id est, praeloqui conentur. Unde dicit Ezechiel: *Vae prophetis insipientibus, qui sequuntur spiritum suum, et nihil vident. Quasi vulpes in deserto, prophetae tui Israel erant* **(Ezech. XIII)**. Itaque Dominus in monte beatitudines solummodo proborum, in campo vero etiam vae describit reproborum. Quia rudes adhuc

auditores minis necesse est, ac territoribus ad bona compelli, perfectos autem sat est praemiis invitari.

Sed vobis dico, qui auditis: Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos. Quia dixerat supra quid ab inimicis pati possint, nunc qualiter ipsi cum eisdem inimicis agere debeant ostendit. Multi autem putant sufficere virtutibus non odisse inimicos, caeterum diligere plus praecipi, quam humana natura patiatur, non videntes, quia et Moyses, Samuel et Stephanus pro inimicis orabant, et mortuos David planxit inimicos. Neque enim Dominus impossibilia, sed perfecta juberet. Non deficientes ergo dum tempus est, operemur bonum ad omnes, maxime autem ad domesticos fidei.

Benedicite male dicentibus vobis, orate pro calumniantibus vobis. Et haec se suique similes egisse, testatur Apostolus, qui ait: *Maledicimur, et benedicimus. Blasphemamur, et obsecramus* **(I Cor. IV)**. Sed hic merito movet, quomodo huic praecepto Domini non sit adversum, quod et in prophetis inveniuntur multae imprecationes adversus inimicos, quae maledictiones putantur, sicuti est illud: *Fiat mensa eorum coram ipsis in laqueum,* et caetera, quae ibi dicuntur. Joannes apostolus ait: *Qui scit fratrem suum peccare peccatum non ad mortem, petet, et dabitur ei vita peccanti non ad mortem. Est peccatum ad mortem, non pro illo dico ut roget quis.* Ubi primo videndum quia prophetae per imprecationem quid esset futurum, cecinerunt, non optantis voto, sed spiritu praevidentis, qui maxime solent figura imprecantis futura praedicere, sicut figura praeteriti temporis ea quae ventura erant saepe cecinerunt. Deinde in Apostoli verbis intelligendum esse quosdam fratres, pro quibus orare non nobis praecipitur, cum Dominus etiam pro persecutoribus

nostris orare nos jubeat. Quae solvi quaestio non potest, nisi fateamur esse aliqua peccata in fratribus inimicorum persecutione graviora. Fratres autem Christianos significari, multi divinarum Scripturarum documentis probari potest. Peccatum ergo fratris ad mortem puto esse, cum post agnitionem Dei per gratiam Domini nostri Jesu Christi quisque oppugnat fraternitatem, et adversus ipsam gratiam, qua reconciliatus est Deo, invidentiae facibus agitatur. Peccatum autem non ad mortem est, si quisquam non amorem a fratre alienaverit, sed officia fraternitatis debita per aliquam infirmitatem animi non exhibuerit. Quapropter et Dominus in cruce ait: *Pater, ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt* **(Luc. XXIII)**. Nondum enim gratiae Spiritus sancti participes facti, societatem sanctae fraternitatis inierant. Et beatus Stephanus orat pro eis, a quibus lapidatur, quia nondum Christo crediderant, neque adversus illam communem gratiam dimicabant. Et apostolus Paulus propterea, credo, non orat pro Alexandro, quia jam frater erat, et ad mortem, id est, invidentiam, fraternitatem oppugnando peccaverit. Pro his autem qui non abruperant amorem, sed timore succubuerant, orat ut eis ignoscatur. Sic enim dicit: *Alexander aerarius multa mala mihi ostendit, reddet illi Dominus secundum opera illius; quem et tu evita, valde enim resistit nostris sermonibus* **(II Tim. IV)**. Deinde subjungit, pro quibus orat, ita dicens: *In prima mea defensione nemo mihi adfuit, sed omnes me dereliquerunt: non illis imputetur* **(Ibid.)**. Ista differentia peccatorum, Judam tradentem a Petro negante distinguit.

Si quis te percutit in maxillam, praebe et alteram. Non ait, eum qui te percutit noli tu percutere, quanquam hoc etiam

magnum praeceptum sit, sed ait: Para te adhuc percuti. Quod ad misericordiam pertinere hi maxime sentiunt, qui eis, quos multum diligunt, tanquam filiis, vel quibuslibet dilectissimis suis aegrotantibus serviunt, vel parvulis, vel phreneticis, a quibus multa saepe patiuntur. Et si eorum salus id exigat, praebent se etiam, ut plura patiantur, donec vel aetatis vel morbi infirmitas transeat. Quos ergo Dominus, medicus animarum, curandis proximis instruebat, quid eos aliud docere posset, nisi ut eorum quorum saluti consulere vellent imbecillitates aequo animo tolerarent? Omnis namque improbitas ex imbecillitate animi venit, quia nihil innocentius est eo qui in virtute perfectus est. Multi autem alteram maxillam praebere noverunt, diligere vero illum, a quo feriuntur ignorant. At vero ipse Dominus, qui utique praecepta quae docuit primus implevit, percutienti se in maxillam ministro sacerdotis non praebuit alteram, sed insuper dixit: *Si male locutus sum, testimonium perhibe de malo; si autem bene, quid me caedis* **(Joan. XVIII)**? Non tamen ideo paratus corde non fuit, non solum in alteram maxillam caedi pro salute omnium, sed etiam toto corpore crucifigi.

Et ab eo qui aufert tibi vestimentum, etiam tunicam noli prohibere. Quod de vestimento et tunica dictum est, non in eis solis, sed in omnibus faciendum est, quae aliquo jure temporaliter nostra esse dicimus. Si enim de necessariis hoc imperatum est, quanto magis superflua contemnere convenit.

Omni autem petenti te, tribue. Omni petenti, inquit, non omnia petenti, ut id des quod dare honeste et juste potes. Quid si enim pecuniam petat, qua innocentem conetur opprimere? Quid si postremo stuprum petat? Sed ne multa persequar, quae sunt innumerabilia, id profecto dandum est, quod nec tibi nec alteri

noceat, quantum sciri aut credi ab homine potest. Et cui juste negaveris, quod petit, indicanda est ipsa justitia, ut non eum inanem dimittas. Ita omni petenti te tribues, quamvis non semper id quod petit, tribues. Et aliquando melius aliquid tribues, cum petentem injusta correxeris.

Et qui aufert quae tua sunt, ne repetas. De veste, domo, fundo, jumento, et generaliter de omni pecunia dicit. Utrum autem de servis accipiendum sit, magna quaestio est. Non enim Christianum oportet sic possidere servum, quomodo equum aut argentum. Quanquam fieri possit, ut majore pretio valeat equus, quam servus, et multo magis aliquid aureum vel argenteum. Sed ille servus, si rectius et honestius, et ad Deum colendum accommodatius abs te domino educatur aut regitur, quam ab illo potest, qui eum cupit auferre, nescio utrum quisquam dicere audeat, ut vestimentum eum debere contemni. Hominem namque homo tanquam seipsum diligere debet, cui ab omnium Domino etiam ut inimicos diligat imperatur.

Et prout vultis ut faciant vobis homines, et vos facile illis similiter. Quia *charitas patiens est, benigna est,* non tantum injurias inimici fortissime suffert, sed amici quoque gratiam benignissime praevenit. Nam redamare amantem, cunctos natura docuit. Non amantem vero beneficiis ad amorem cogere Christi solum doctrina perfectos instituit. Qui cum nos priores, prout nobis fieri velimus, aliis facere juberet, eumdem mox sensum latius astruendo firmavit, dicens:

Et si diligitis eos, qui vos diligunt, quae vobis est gratia? Nam et peccatores diligentes se diligunt, etc. Si etiam peccatores, publicani et ethnici, erga dilectores suos natura duce norunt

esse benefici, quantum vos (inquit) quibus ut gradus professionis eximior, ita cura necesse est sit virtutis uberior, latiori sinu dilectionis amplecti debetis etiam non amantes? Unde quaesitu dignum videtur quomodo cum Dominus eos qui diligentes se solum diligunt, benefacientibus sibi benefaciunt, amicis fenerantur, non modo perfectam non habere charitatem, verum peccatoribus aequiparari testetur, ille pectoris dominici recubitor Epistolam de Dei et proximi dilectione consummans, non uspiam inimicos monuerit esse diligendos, sed absolute dixerit: *Quia si diligamus invicem, Deus in nobis manet, et charitas Dei in nobis perfecta est* **(I Joan. IV)**. Quod si quem movet, sciat eum non de inimicorum amore tacuisse, sed et illos fratrum nomine comprehendisse fraternique amoris intuitu diligi, et pro eis praecepisse orari. Scilicet, ut non semper inimici remaneant, sed resipiscant a diaboli laqueis, nobisque germano foedere socientur. Nec durum videatur, quod nondum credentes, propter spem tamen credendi fratres apellari posse dicimus. Nam idem Joannes, eos etiam filios Dei vocitare legitur. *Quia Jesus* (inquit) *moriturus erat pro gente, et non tantum pro gente, sed ut filios Dei, qui erant dispersi, congregaret in unum* **(Joan. XI)**. Quandiu enim dispersi, nondum filii sunt Dei, sed conveniendo in unum, jam efficiuntur filii.

Verumtamen diligite immicos vestros, et benefacite, et mutuum date, nihil inde sperantes. Quia dilectionem beneficiumque mutuum peccatorum, infructuosa redarguit, nunc qualiter haec a fidelibus fructuose fieri debeant, ostendit. Mutuatur autem omnis qui accipit, etiam si non ipse soluturus est. Cum enim misericordibus Deus plura restituat, omnis qui beneficium praestat, feneratur. Aut si non placet accipere

mutuantem, nisi eum qui accipit redditurus, intelligendum est dominum ipsa duo genera praestandi esse complexum. Namque aut donamus, quod damus benevole, aut reddituro commodamus. Quia enim multi (ut scriptum est) quasi inventionem aestimaverunt fenus, et molestiam praestiterunt his qui se adjuverunt, multi non causa nequitiae non fenerati sunt, sed fraudari gratis timuerunt. Huic etiam infirmitati divina medetur auctoritas, dicens: *Et mutuum date, nihil inde sperantes* **(Luc VI)**. Id est, non in homine spem mercedis figentes. Qui sive reddat quod commodastis, reddet et Deus quod illo jubente fecistis, sive non reddat, haereditas vestra in aeternum erit. Mutuatur enim peccator, et non solvit, *justus autem miseretur et commodat* **(Psal. CXI)**. *Quoniam benedicentes eum, possidebunt terram* **(Psal. XXXVI)**. Et alibi cum diceret: *Jucundus homo qui miseretur, et commodat,* continuo subjunxit: *In memoria aeterna erit justus* **(Psal. CXI)**.

Et erit merces vestra multa, et eritis filii Altissimi. Nulla major potest esse merces, quam filios hominum terrigenas, effici filios Altissimi, qui in coelis est. Itaque quod ait: *Et eritis filii Altissimi,* ex illa regula est intelligendum, qua et Joannes dicit: *Dedit eis potestatem filios Dei fieri.* Unus enim naturaliter filius est, qui nescit omnino peccare. Nos autem potestate accepta efficimur filii, in quantum ea, quae ab illo praecipiuntur implemus. Unde apostolica disciplina adoptionem appellat, qua in aeternam haereditatem vocamur, ut cohaeredes esse possimus. Igitur non ait: Facite ista, quia estis filii, sed *facite ista, et eritis filii.* Cum autem ad hoc nos vocat per ipsum Unigenitum, ad similitudinem suam nos vocat.

Quia ipse benignus est (inquiens) *super ingratos et malos,* etc. Benignus est Deus super ingratos et malos, vel multiplici scilicet, sua misericordia, qua etiam jumenta salvat, temporalia bona largiendo, vel ad coelestia dona singulari gratia, qua electos solum glorificat, inspirando. Sed sive hoc, sive illud, sive utrumque intelligas, magna Dei bonitate fit, quae nobis imitanda praecipitur, si filii Dei esse volumus.

Nolite judicare, et non judicabimini; nolite condemnare et non condemnabimini. Hoc loco nihil aliud nobis praecipi existimo, nisi ut ea facta quae dubium est quo animo fiant, in meliorem partem interpretemur. Quod enim scriptum est: *Ex fructibus eorum cognoscetis eos,* de manifestis dictum est, quae non possunt bono animo fieri, sicuti sunt stupra, vel blasphemiae, vel furta, vel ebrietas, et si qua sunt talia, de quibus nobis judicare permittitur. De genere autem ciborum, quia possunt bono animo et simplici corde sine vitio concupiscientiae quicunque humani cibi indifferenter sumi, prohibet Apostolus judicari eos qui carnibus vescebantur, et vinum bibebant, ab eis qui se ab hujusmodi alimentis temperabant. *Qui manducat* (inquit) *non manducantem non spernat; et qui non manducat, manducantem non judicet* **(Rom. XIV)**. Ad hoc pertinet etiam illud, quod alio loco dicit: *Nolite ante tempus quidquam judicare quoadusque veniat Dominus, qui et illuminabit abscondita tenebrarum, et manifestabit cogitationes cordis* **(I Cor. IV)**. Sunt ergo quaedam facta media, quae ignoramus quo animo fiant, quae bono et malo fieri possunt, de quibus temerarium est judicare, maxime ut condemnemus. Horum autem veniet tempus, ut judicentur, cum *Dominus illuminabit abscondita tenebrarum, et manifestabit cogitationes cordis* **(Ibid.)**. Duo sunt autem, in

quibus temerarium judicium cavere debemus, cum incertum est quo animo quidque factum sit, vel cum incertum est qualis futurus sit, qui nunc vel malus vel bonus apparet.

Dimittite, et dimittemini. Date, et dabitur vobis. Dimittere nos injurias, dare beneficia jubet, ut et nobis peccata dimittantur, et vita detur aeterna. Qua sententia brevi, sed eximia, cuncta quae latissime de conversando cum inimicis mandaverat, comprehendendo concludit.

Mensuram bonam confertam et coagitatam et supereffluentem dabunt in sinum vestrum. Huic simile est, quod alibi dicit: *Ut et ipsi recipiant vos in aeterna tabernacula* **(Luc. XVI)**. Non enim pauperes ipsi, sed Christus mercedem his, qui eleemosynam fecere redditurus est. Quam tamen in sinum dare dicuntur, quia promerendae illius occasionem dedere, cum vel egentes misere, vel improbe saevientes, fortiorum sunt et tolerati patientia, et beneficentia sustentati, et ad ipsam aliquoties fidem dulci gratia provocati.

Eadem quippe mensura qua mensi fueritis, remetietur vobis. Et Apostolus ad eleemosynam Corinthios hortans, inter alia dicit: *Hoc autem dico: Qui parce seminat, parce et metet. Et qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus et metet* **(II Cor. IX)**. Potest autem et de omnibus quae mente, manu, lingua gerimus, accipi. Quia tu reddes singulis, inquit, secundum opera eorum.

Dicebat autem illis et similitudinem: Nunquid potest caecus caecum ducere? nonne ambo in foveam cadent? Sensus hujusce sententiae pendet ex superioribus, ubi de danda eleemosyna et injuria dimittenda praecipitur. Si te (inquit) ira

contra violentum, et contra petentem philargyria, caecaverit, nunquid tua mente vitiata vitium ejus curare poteris? aut ille solus, qui injuriam fecit, et non tu etiam, qui ferre nesciebas, reus deputaberis? At si mitem te tranquillique pectoris ejus improbitas invenerit, et ille ad poenitentiam movebitur, et tu patientiae praemio donaberis, quia caecum vidente oculo, hoc est, corde sereno, ducere curabas ad lumen.

Non est discipulus super magistrum. Perfectus autem omnis erit, si sit sicut magister ejus. Si magister, qui utique quasi Deus potuit, non suas ultum ire injurias, sed ipsos maluit insecutores patiendo reddere mitiores, eamdem necesse est discipuli, qui puri homines sunt, regulam perfectionis sequantur.

Quid autem vides festucam in oculo fratris tui, trabem autem quae in oculo tuo est non consideras? Et hoc ad superiora respicit, ubi caecum a caeco duci, id est, peccantem a peccatore castigari non posse praemonuit. Multi enim superbia, vel odio, philargyria, vel avaritia, vel alio quolibet crimine praeventi, laevia haec aut nulla judicantes, acerrime corripiunt eos quos subita viderint ira turbatos, oculum mentis a solito puritatis statu, quasi festuca irruente, mutasse, atque immemores dominici praecepti, quo ait: *Nolite condemnare, et non condemnabimini* **(Luc. VI)**, magis amant vituperare et damnare, quam emendare atque corrigere.

Et quomodo potes dicere fratri tuo: Frater, sine, ejiciam festucam de oculo tuo, ipse in oculo tuo trabem non videns? Haec cum fratre agis, si (verbi gratia), quod ira ille peccavit, tu odio reprehendis. Quantum autem inter festucam et trabem, quasi tantum inter iram distat atque odium. Odium

est enim ira inveterata, quasi quae vetustate ipsa tantum acceperit ut merito appelletur trabs. Fieri autem potest, ut si irascaris homini, velis eum corrigi. Si autem oderis hominem, non potes eum velle corrigere. Et ideo impossibile dicitur ut festucam de fratris oculo demat, qui suo trabem gestat in oculo.

Hypocrita, ejice primum trabem de oculo tuo, et tunc perspicies, ut educas festucam de oculo fratris tui. Id est, primo abs te expelle odium, et deinceps poteris jam eum quem diligis emendare. Et est vere multum cavendum et molestum hypocritarum, id est, simulatorum genus, qui cum omnium vitiorum accusationes odio et livore suscipiant, etiam consultores videri se volunt. Et ideo pie cauteque vigilandum est ut cum aliquem reprehendere vel objurgare necessitas coeperit, primo cogitemus utrum tale sit vitium quod nunquam habuimus, vel quo jam caruimus. Et si nunquam habuimus, cogitemus et nos homines esse, et habere potuisse. Si vero habuimus, et non habemus, tangat memoriam communis infirmitas, ut illam reprehensionem aut objurgationem, non odium, sed misericordia praecedat. Ut sive ad correctionem ejus, propter quam id facimus, sive ad perversionem valuerit (nam incertus est exitus) nos tamen de simplicitate oculi nostri securi simus. Si autem cogitantes nosmetipsos invenerimus in eo esse vitio in quo est ille quem reprehendere parabamus, non reprehendamus, neque objurgemus, sed tamen congemiscamus, et non illum ad obtemperandum nobis, sed ad pariter conandum invitemus. Raro ergo, et magna necessitate objurgationes adhibendae sunt. Ita tamen, ut etiam in his ipsis, non nobis, sed Deo, ut serviamus, instemus; ipse est enim finis, ut nihil duplici corde

faciamus, auferentes trabem de oculo nostro invidentiae, vel malitiae, vel simulationis, ut videamus ejicere festucam de oculo fratris.

Non est enim arbor bona, quae facit fructus malos; neque arbor mala, faciens fructum bonum. Contra hypocritam quae coeperat exsequitur. Si veram (inquit) et non fictam vis habere justitiam, quae verbis ostentas, etiam factis compensare curato, ut bona existens arbor, bonis orneris et fructibus. Quia et si se fingat hypocrita, non est bonus, qui facit opera mala. Et si reprehendat insontem, non ideo malus est qui facit opera bona.

Unaquaque enim arbor de fructu suo cognoscitur. Qui sit fructus quo mala bonave dignosci debeat arbor, Apostolus ostendit, dicens: *Manifesta autem sunt opera carnis, quae sunt fornicatio, immunditia, luxuria, idolo um servitus, veneficia, inimicitiae, contentiones, aemulationes, irae, rixae, dissensiones, haereses, invidiae, homicidia, ebrietates, comessationes, et his similia, quae praedico vobis, sicut praedixi. Quoniam qui talia agunt, regnum Dei non consequentur. Fructus autem spiritus, est charitas, gaudium, pax, longanimitas, bonitas, benignitas, fides, modestia, continentia* **(Galat. V)**. Caeterum eleemosyna, vel oratio, vel jejunium, fructus quidem est proprie bonorum, sed nonnunquam simulate etiam usurpatus a malis. De quibus Dominus ait: *Quia receperunt mercedem suam* **(Matth. VI)**. Et alibi: *Attendite a falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces* **(Matth. VII)**. Sed non ideo debent oves odisse vestimentum suum, quod plerumque illo se occultant lupi, dum aliud ostentant ad decipiendum, aliud exerunt ad

depraedandum vel interficiendum eos qui sub isto vestitu ovino lupos videre non possunt. Hic ergo non est fructus, de quo cognosci arborem monet, sed ille qui est supra monstratus.

Neque enim de spinis colligunt ficus, neque de rubo vindemiant uvam. Spinas reor et rubum saeculi curas et punctiones esse vitiorum, de quibus peccanti homini dictum est: *Terra tua spinas et tribulos germinabit tibi* **(Gen. III)**. Ficus vero et uvam, dulcedinem conversationis novae, quam Dominus in nobis esuriit, et fervorem dilectionis, qui laetificat cor hominis. De quibus Evangelio coruscante *vox turturis in terra longe lateque resonat, ficus protulit grossos suos, vineae florentes dederunt odorem* **(Cant. II)**. Non autem de spinis ficus, non uva de rubo colligitur. Quia mens adhuc veteris hominis consuetudine depressa simulare potest, sed fructus novi hominis ferre non potest. Quod si quis objicere voluerit, ac dicere, quod et Moyses de rubo vindemiarit uvam, quando a cognato gentili consilium utile suscepit, et de spinis collegerint ficus hi quibus dictum est de Pharisaeis: *Quae dicunt facite; quae autem faciunt, facere nolite* **(Matth. XXIII)**; sciat quia sicut verax nonnunquam palmes sepi involuta recumbit, portansque fructum spina suum non usibus servat humanis, sic dicta vel acta malorum, si quando bonis prosunt, non hoc ipsi faciunt mali, sed fit de illis superno providente consilio.

Bonus homo de bono thesauro cordis sui profert bonum, et malus homo de malo profert malum. Idem thesaurus cordis, quod radix est arboris. Et quod de corde profertur, idem est, quod arboris fructus. Qui ergo thesaurum in corde patientiae perfectique habet amoris, optimos nimirum fructus

effundens, diligit inimicum, benefacit odienti, benedicit maledicenti, orat pro calumniante, percutienti se vel despolianti non reluctatur, omni petenti tribuit, sua ablata non repetit, non judicare, non condemnare desiderat, errantem patienter amanterque corrigit, et caetera, quae supra Salvator edocuit. At qui nequam thesaurum corde servat, odit amicum, maledicit diligenti, maledicit benedicenti, et caetera, quae dominicus sermo redarguit, bono thesauro contraria peragit. Qui ne sibi frustra blandiretur ex eo quod sequitur:

Ex abundantia enim cordis os loquitur. Quasi non fructus arboris, sed folia, hoc est, verba solum, et non magis opera, vel veri Christiani, vel hypocritae quaerantur, consequenter Dominus adjungit:

Quid autem vocatis me Domine, Domine, et non facitis, quae dico? Ac si aliis verbis ita diceret: Quid folia rectae confessionis vos germinare jactatis, qui nullos operis boni fructus ostenditis? Unde Apostolus pretiosum a vili separatus, hoc est, bonum thesaurum a malo, bonam arborem a mala, perfectum boni magistri discipulum ab hypocrita, ducem videntem a caeco secreturus, ait. *Veniam autem ad vos, si Dominus voluerit, et cognoscam non sermonem eorum, qui inflati sunt, sed virtutem. Non enim in sermone est regnum Dei, sed in virtute* **(I Cor. IV)**. Per oris ergo locutionem Dominus universa, quae vel actu, vel fatu, vel cogitatu de corde proferimus insinuat, quae magis quam hominibus dicta nuda et aperta sunt oculis ejus. Nam et moris est Scripturarum, verba pro rebus ponere. Unde Psalmista: *Dic* (inquit) *animae meae, salus tua ego sum* **(Psal. XXXIV)**. Et Ezechias: *Non fuit verbum, quod non ostenderim eis* **(Isai. XXXIX)**. Qui utique rerum et non verborum

Chaldaeis revelarat arcana. Itemque Apostolus: *Et nemo dicit dominum Jesum, nisi in Spiritu sancto* **(I Cor. XII)**. Pro eo ut diceret, nemo dominum Jesum intellectu cernit, nemo voluntate amplectitur, nisi per gratiam Spiritus sancti

Omnis qui venit ad me, et audit sermones meos, et facit eos, ostendam vobis cui similis sit. Similis est homini aedificanti domum. Multa Dominus supra de aperte bonis malisve, multa de vere ac simulate bonis disputans, quibus tribus personis omne, opinor, hominum genus comprehendi, totum suum sermonem terribili simul ac amabili parabola concludit, qua alios verbi auditores diabolo, alios Christo assimilet, qui uterque suam in hominum subjectione domum per totum hujus saeculi tempus aedificare non desinit. Itaque qui sermones Christi audit et facit, comparabitur Christo. Quia sicut Christus variis hominum personis unam sibi Ecclesiam catholicam construit, erudit et gubernat, in vitam quandoque dedicaturus aeternam, sic et auditor utilis juxta proprium modulum variis virtutum studiis ad superna proficiens, habitationem sibi perpetuae mansionis aedificat, cujus in praesenti quadrandis, poliendis, charitatisque glutino copulandis lapidibus instet, sed in futuro cum Christo dedicatione laetetur.

Qui fodit in altum, et posuit fundamenta super petram. Fundamenta quando pluraliter in Ecclesiae mysterio ponuntur, doctores significant, de quibus dicitur: *Fundamenta ejus in montibus sanctis* **(Psal. LXXXVI)**. Quando vero singulariter fundamentum, ipse doctorum doctor et fundamentum fundamentorum exprimitur Christus. De quo dicitur: *Fundamentum enim aliud nemo potest ponere, praeter id quod positum est, quod est Jesus Christus* **(I Cor.**

III). Haec ergo fundamenta non supra terram, sed supra petram sapiens architectus locavit, quia mentes sublimium virorum, non in terrenis desideriis Christus, sed insuperabili sua fide, spe et charitate constituit. *Petra autem* (inquit) *erat Christus* **(I Cor. X)**. Qui fodit in altum, quia praeceptis humilitatis terrena omnia fidelium de cordibus eruit, ne propter aliquid infimum vel commodum temporale Deo serviant. Moraliter autem fundamenta domus ipsae sunt intentiones bonae conversationis, quae perfectus verbi auditor, exhaustis humilitate Christiana supervacuarum fragiliumque cogitationum ruderibus, in adimplendis Christi mandatis firmiter inserit, hoc, videlicet, in seipso Christo cooperante specialiter agens, quod in universali Ecclesia Christus generaliter agit. Gaudensque cum Psalmista: *Quia eduxit me de lacu miseriae, et de luto faecis. Et statuit supra petram pedes meos,* etc. **(Psal. XXXIX)**.

Inundatione autem facta, illisum est flumen domui illi, et non potuit eam movere. Fundata enim erat supra petram. Fluminis inundatio, quam alibi portas inferi nuncupat, dicens: *Quia tu es Petrus, et super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam, et portae inferi non praevalebunt adversus eam* **(Matth. XVI)**; ipsa est, cujus supra meminit: *Beati eritis,* inquiens, *cum vos oderint homines, et cum separaverint vos, et exprobraverint, et ejecerint nomen vestrum tanquam malum* **(Luc. VI)**. Quae firmos Ecclesiae angulos, et si irruere, non tamen diruere potuit. Quia gaudebant in illa die, et exsultabant, ita se invicem contra undarum rabiem cohortantes: *Ecce, beatificamus eos, qui sustinuerunt. Patientiam Job audistis, et finem Domini vidistis* **(Jac. V)**. Et iterum: *Fluminis impetus*

laetificat civitatem Dei, sanctificavit tabernaculum suum Altissimus. Deus in medio ejus non commovebitur **(Psal. XLV)**. Sed et juxta leges tropologiae singulae nostrae domus quotidie vel immundorum spirituum, vel improborum hominum, vel ipsa suae mentis aut carnis inquietudine pulsantur, et quantum propriis viribus fidunt inclinantur. Quantum vero invictissimae illi petrae adhaerent, labefactari nequeunt.

Qui autem audivit, et non fecit, similis est homini aedificanti domum suam supra terram sine fundamento. Domus diaboli, mundus qui in maligno positus est, non Creatoris dignitate, sed magnitudine delinquentis vocatur. Quam super terram aedificat, quia obsequentes sibi de coelis ad terrena detrahit. Sine fundamento aedificat, quia omne peccatum fundamentum non habet, ut quod non ex propria natura subsistit. Malum quippe sine substantia est, quod tamen utcunque sit, in boni natura coalescit. Quia vero a fundo dicitur fundamentum, possumus etiam fundamentum pro fundo positum, non inconvenienter accipere. Sicut auditus ab aure dicitur, et tamen plerumque ipsa auris auditus nomine designatur. Sicut ergo, qui in puteo mergitur putei fundo retinetur, ita corruens quasi in quodam fundi loco consisteret anima, si semel lapsa, in aliqua se peccati mensura retineret. Sed cum peccato, in quo labitur, non potest esse contenta, dum quotidie ad deteriora dejicitur, quasi in puteo, quo cecidit, fundum non invenit, quo figuratur. Unde bene alias dicitur: *Peccator cum venerit in profundum malorum, contemnit* **(Prov. XVIII)**. Redire namque dissimulat, quia misereri sibi posse desperat. Sed cum desperando amplius peccat, quasi puteo suo fundum subtrahit, ne ubi retineri possit

inveniat. Ergo qui audit sermones Christi, et non facit, sive initiatus mysteriis Christi, seu in totum alienus a Christo, quia seipsum male aedificat, similis est homini stulto, de quo dicitur: *Inimicus homo hoc fecit* **(Matth. XIII)**.

In quam illisus est fluvius, et continuo cecidit. Et facta est ruina domus illius magna. Manifestum est quia, ingruente qualibet tentatione, mox et vere mali et ficte boni pejores fiunt, donec ad extremum perpetuam labantur in poenam. Porro moraliter dicendum quia unusquisque tentatur a concupiscentia sua, abstractus et illectus. Dehinc *concupiscentia cum coeperit, parit peccatum. Peccatum autem cum consummatum fuerit generat mortem.* Potest etiam per impetum fluminis extremi judicii discrimen intelligi, quando, utraque domo consummata, omnis qui se exaltat humiliabitur, et qui se humiliat exaltabitur; ibuntque impii, non solum homines, sed et angeli, qui ad diaboli domum pertinebant, in supplicium aeternum, justi autem in vitam aeternam **(Matth. XXV)**.

CAPUT VII.

Cum autem implesset omnia verba sua in aures plebis, intravit in Capharnaum. Hic intelligendum est, cum implesset quidem omnia verba sua in aures plebis, intrasse Christum Capharnaum, hoc est, quia non antequam haec verba terminasset, intravit, sed non esse expressum post quantum temporis intervallum, cum istos sermones terminasset, intraverit Capharnaum. Ipso quippe intervallo leprosus ille

mundatus est, quem loco suo Matthaeus interponit, iste autem antea praeoccupat.

Centurionis autem cujusdam servus male habens, erat moriturus, qui illi erat pretiosus. Quaerit forte aliquis, vel pius ut inveniat, vel impius ut reprehendat: qua ratione evangelista servum, qui non mortuus, sed sanatus subinfertur, dixerit esse moriturum. Cui breviter respondendum quia revera erat moriturus, si non domini sui fide deprecantis, et Christi pietate miserentis fuisset redditus vitae. Sic et Ezechias rex juxta quemdam naturae humanae modum erat moriturus, cum veracis prophetae verbis audivit: *Dispone domui tuae, quia morieris tu et non vives* **(IV Reg. XX)**; sed occulto divinae providentiae judicio, quae omnia in mensura et numero et pondere disposuit, quindecim adhuc annorum vitam lacrymis precibusque nacturus.

Et cum audisset de Jesu, misit ad eum seniores Judaeorum, rogans eum, ut veniret et salvaret servum ejus. Superna dispensatione factum est ut seniores Judaeorum mitterentur ad Dominum, hisque astantibus, qui languerat, sanaretur, quo inexcusabiles forent, si, credente viro gentili, non crederent. Verum quaeritur quomodo conveniat quod Lucas Centurionem nuntios misisse, Matthaeus autem ipsum accessisse narrat ad Dominum. Sed pie quaerentibus facile patet quod Matthaeus brevitatis causa dixerit ipsum accessisse, cujus desiderium et voluntas ad Dominum veraciter, aliis licet deferentibus, est perlata, mystice etiam nobis commendans hoc quod scriptum est: *Accedite ad eum, et illuminamini* **(Psal. XXXIII)**. Nam quia fidem Centurionis, qua vere acceditur ad Jesum, ipse ita laudavit, ut diceret: *Non inveni tantam fidem in Israel* **(Matth. VIII)**, ipsum potius

accessisse ad Christum dicere voluit prudens evangelista, quam illos per quos verba sua miserat. Porro autem Lucas ideo totum quemadmodum gestum sit aperuit, ut ex hoc intelligere cogeremur quemadmodum accessisse dixerit alius, qui mentiri non potuit. Sicut enim illa mulier, quae fluxum sanguinis patiebatur, quamvis fimbriam vestimenti ejus tenuerit, magis tamen quia credidit, tetigit Dominum, quam illae turbae, a quibus premebatur, ita et centurio, quo magis credidit, eo magis accessit ad Dominum.

Diligit enim gentem nostram, et synagogam ipse aedificavit nobis. Qui aedificatam sibi a centurione narrant synagogam, evidenter ostendunt quia sicut nos Ecclesiam, sic etiam illi synagogam, non conventum solummodo fidelium, sed et locum, quo conveniebant, sint appellare soliti, juxta quod et supra docuimus.

Jesus autem ibat cum illis. Magna Domini sublimitas, qui solo verbo curare valebat, sed non minor humilitas, qui servum dignatus est visitare languentem. Nam quasi potens et benignus et rogatus salvare pergebat, et itineris medio rogatus dicto salvavit, ne videlicet ob impotentiam virium, et non ob humilitatis exemplum corporaliter ire putaretur. Alibi ad sanandum reguli filium venire voluit, ne divitias honorasse videretur. Hic, ne conditionem sprevisse servilem, ad centurionis famulum mox ire consensit.

Et cum jam non longe esset a domo, misit ad eum centurio amicos dicens: Domine, noli vexari. Non enim dignus sum ut sub tectum meum intres. Propter vitae gentilis conscientiam, gravari se magis dignatione putavit Domini, quam juvari, nec posse habere hospitem Christum, cujus et si fide praeditus,

nondum tamen erat sacramentis imbutus. Sed quia quae nostra infirmitas non praesumit, divina gratia dare novit; et alius centurio, qui, sicut et iste, credentem ex gentibus populum praefigurat, magnae fidei et justitiae merito Spiritus sancti donum, priusquam baptizaretur, accepit, et iste necdum catechizatus, et fidem suam laudari a Domino, et famulum salvari promeruit. De quo pulchre per allegoriam dicitur quia Jesus non longe aberat a domo, tametsi sub tectum suum invitare non auderet, quia *prope timentibus eum salutare ipsius.* Et qui naturali lege recte utitur, quo bona, quae novit, operatur, eo illi, qui vere bonus est, appropiat. At qui errori gentilitatis etiam crimina junxerunt, his aptari potest, quod confluentibus ad se turbis alibi Dominus ait: *Quidam enim ex his de longe venerunt.*

Propter quod et meipsum non sum dignum arbitratus ut venirem ad te. Et nos, qui de gentibus credimus, non ipsi ad Dominum venire possumus, quem nunc in carne videre nequaquam valemus, sed quicunque passiones nostrae servitutis agnovimus, ad residentem in dextera Patris jam per fidem accedere debemus, jam seniores Judaeorum mittere, hoc est, summos Ecclesiae viros, qui nos ad Dominum praecesserunt, suppliciter obsecrando patronos acquirere, qui nobis testimonium reddentes, quod diligamus Ecclesiam, et quantum in nobis est, aedificare curemus, pro nostris apud Dominum nostrorumque peccatis intercedant.

Sed dic verbo, et sanabitur puer meus. Magna fides centurionis, qua verbi opus in Christo confitetur, et nostrae sanationis accommoda mysteriis, qui et si noveramus secundum carnem Christum, sed jam nunc non novimus **(II Cor. V)**.

Nam et ego homo sum sub potestate constitutus, habens sub me milites. Hominem se et potestati, vel tribuni, vel praesidis subditum dicit, imperare tamen posse minoribus, ut subaudiatur eum multo magis, qui Deus sit, et super omnia potens, innumeram virtutis angelicae, quae ad imperata obtemperet, habere militiam.

Et dico huic: Vade, et vadit, et alio: Veni, et venit, servo meo: Fac hoc, et facit. Vult ostendere Dominum quoque non per adventum tantum corporis, sed per angelorum ministeria posse implere quod vellet. Repellendae enim erant vel infirmitates corporum, vel fortitudines contrariae, quibus homo ad debilitatem saepe conceditur, et verbo Domini et ministeriis angelorum. Aliter. Milites et servi, qui centurioni obediunt, virtutes sunt naturales. Quarum non minimam copiam multi ad Dominum venientes, secum deferunt. De quibus in Cornelii centurionis laude dicitur: *Quia erat vir justus, et timens Deum cum omni domo sua, faciens eleemosynas multas plebi, et deprecans Deum semper* **(Act. X)**.

Quo audito Jesus, miratus est. Miratus est, quod vidit centurionem suam intelligere majestatem. Sed quis in illo fecerat ipsam fidem vel intelligentiam, nisi ipse, qui eam mirabatur? Quod si et alius eam fecisset, quid miraretur, qui praescius erat? Notandum ergo quia quod miratur Dominus, nobis mirandum esse significat, quibus adhuc opus est sic moneri. Omnes enim tales motus, cum de Deo dicuntur, non perturbati animi signa sunt, sed docentis magistri.

Et conversus, sequentibus se turbis dixit: Amen dico vobis, nec in Israel tantam fidem inveni. Non de omnibus retro

patriarchis et prophetis, sed de praesentis aevi loquitur hominibus. Quibus ideo centurionis fides antefertur, quia illi legis prophetarumque monitis edocti, hic autem nemine docente, sponte credidit.

Et reversi, qui missi fuerant domum, invenerunt servum, qui languerat, sanum. Probatur fides domini, et servi sanitas roboratur. Potest ergo meritum Domini etiam famulis suffragari, non solum fidei merito, sed etiam studio disciplinae. Plenius sane haec explicat Matthaeus quod dicente Domino centurioni: *Vade, et sicut credidisti fiat tibi* **(Matth. VIII)**, sanatus sit puer ex illa hora. Sed beato Lucae moris est quae plena viderit ab aliis evangelistis exposita breviare, vel etiam de industria praeterire; quae vero ab eis omissa, vel breviter cognoverit attacta, dilucidare solertius. Mystice, ut dixi, centurio, cujus fides Israeli praefertur, electos nimirum ex gentibus ostendit, qui quasi centenario milite stipati, virtutum spiritalium sunt perfectione sublimes, nilque a domino terrenum, sed sola aeternae salutis gaudia sibi suisque requirunt. Numerus enim centenarius, qui de laeva transfertur ad dexteram, in coelestis vitae significatione poni consuevit. Unde est quod arca Noe centum annis fabricatur, Abraham centenarius filium promissionis accepit; sevit Isaac, et invenit in ipso anno centuplum; atrium tabernaculi centum cubitos longum est; in centesimo psalmo misericordia et judicium Domino cantatur, et caetera hujusmodi. Talis ergo meriti viri pro his necesse est Domino supplicent, qui adhuc spiritui servitutis in timore premuntur, quatenus eis paulatim ad sublimiora provectis, perfecta dilectio foras mittat timorem **(I Joan. IV)**.

Et factum est deinceps, ibat in civitatem, quae vocatur Naim. Naim civitas est Galilaeae in secundo milliario Thabor montis contra meridiem juxta Hendor, qui est vicus grandis in quarto milliario ejusdem montis ad meridiem.

Et ibant cum illo discipuli ejus, et turba copiosa. Cum autem appropinquaret portae civitatis, ecce defunctus efferebatur filius unicus matris suae. Defunctus hic, qui extra portam civitatis multis est intuentibus elatus, significat hominem lethali criminum funere soporatum, eamdemque insuper animae mortem, non cordis adhuc cubili tegentem, sed ad multorum notitiam per locutionis operisve indicium, quasi per suae civitatis ostia propalantem. Qui bene filius unicus matris suae fuisse perhibent, quia licet e multis collecta personis, una sit perfecta et immaculata virgo, mater Ecclesia, singuli quique tamen fidelium universalis se Ecclesiae filios rectissime fatentur. Nam et electus quilibet, quando ad fidem imbuitur, filius est. Quando alios imbuit, mater. An non materno erga parvulos agebat affectu, qui ait: *Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis?* Portam civitatis qua defunctus efferebatur, puto aliquem de sensibus esse corporeis. Qui enim seminat inter fratres discordias, qui iniquitatem in excelsum loquitur, per oris portam extrahitur mortuus. *Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam* **(Matth. V)**, per oculorum portam suae mortis indicia profert. Qui fabulis otiosis, obscenisve carminibus, vel detractionibus, aurem libenter aperit, hanc animae suae portam mortis efficit, caeterosque qui non servat sensus, mortis sibi ipse reddit aditus. Obsecro, Domine Jesu, cuncta meae civitatis portas justitiae facias, ut ingressus in eas confitear nomini tuo **(Psal. CXVII)**, tuaeque majestati, cum

ministris coelestibus eam crebrius invisenti, non fetor elati cadaveris occurrat, sed occupet salus muros illius, et portas ejus laudatio.

Et haec vidua erat, et turba civitatis multa cum illa. Viduam esse Ecclesiam, omnis anima, quae sponsi Dominique sui se morte redemptam meminit, agnoscit. Divino autem nutu, multa Dominum turba, multa vidua comitabatur, ut viso tanto miraculo, multi testes, multi Dei fierent laudatores.

Quam cum vidisset Dominus, misericordia motus super eam, dixit illi: Noli flere. Desiste, inquit, quasi mortuum flere quem mox vivum resurgere videbis. Ubi mystice Novati dogma confunditur, qui de sua munditia superbe gloriatus, humilem poenitentium mundationem evacuare conatur, veramque matrem Ecclesiam, renatorum suorum spiritali exstinctione plorantem, spe vitae redonandae negat consolari debere. Et pulchre evangelista, Dominum prius misericordia motum esse super matrem, ac sic filium suscitare testatur, ut in uno nobis exemplum imitandae pietatis ostenderet; in altero, fidem mirandae potestatis astrueret.

Et accessit, et tetigit loculum. Hi autem qui portabant steterunt. Loculus, in quo mortuus effertur, male secura desperati peccatoris conscientia est. Qui vero sepeliendum portant, vel immunda desideria, quae hominem rapiunt in interitum, vel lenocinia blandientium sunt venenata sociorum, quae peccata nimirum dum favoribus tollunt, accumulant, peccantesque contemptu, quasi aggere terrae obruunt. De quibus alibi dicitur: *Dimitte mortuos sepelire mortuos suos* **(Matth. VIII)**. Mortuos quippe mortui sepeliunt, cum peccatores quique sui similes alios nocivo favore demulcent,

congestaque pessimae adulationis mole, ne qua aliquando spe resurgendi potiantur, opprimunt. Domino ergo loculum tangenti funeris bajuli steterunt, quia formidine superni judicii attacta conscientia et carnalium saepe affluentiam voluptatum, et injuste laudantium turbam coercens, ad se ipsam revertitur, vocantique ad vitam festina respondet Salvatori. Unde recte sequitur:

Et ait: Adolescens, tibi dico, surge. Et resedit qui erat mortuus, et coepit loqui, et dedit illum matri suae. Residet quippe qui erat mortuus, cum interna compunctione reviviscit peccator. Incipit loqui, cum reducis indicia vitae cunctis, qui peccatum luxerant, ostendit. Redditur matri, cum per sacerdotalis decreta judicii communioni sociatur Ecclesiae.

Accepit autem omnes timor, et magnificabant Deum, dicentes: Quia propheta magnus surrexit in nobis. Quanto desperatior animae mors ad vitam revocatur, tanto plures eodem corriguntur exemplo. Vide David prophetam, vide apostolum Petrum. Quorum quo gradus altior, eo casus gravior. Quo autem gravior casus, eo pietas erigentis gratior. Quo vero gratior in eis Domini pietas apparuit, eo certior cunctis poenitentibus spes salutis apparuit, ut jure omnes qui audiunt dicant:

Quia Deus visitavit plebem suam. Non tantummodo verbum suum semel incorporando, sed etiam nostra hoc, ut suscitari debeamus, semper in corda mittendo.

Et nuntiaverunt Joanni discipuli ejus de omnibus his. Non simplici corde, ut opinor, sed invidia stimulato, discipuli Joannis ei Christi virtutes et miracula narrant. Nam et alibi ita

apud eum questi esse produntur: *Rabbi, qui erat tecum trans Jordanem, cui tu testimonium perhibuisti, et ecce hic baptizat, et omnes veniunt ad eum* **(Joan. III)**. Quibus tunc respondit Joannes: *Quia non potest homo accipere quidquam, nisi fuerit ei datum de coelo,* etc. Quibus et se purum hominem, et Christum Dei esse Filium, manifeste declarat. Verum quia mansit invidia, livorque, nequibat expelli, quid pro eis corrigendis optimus magister adhuc egerit, attende.

Et convocavit duos de discipulis suis Joannes, et misit eos ad Dominum, dicens: Tu es qui venturus es, an alium exspectamus? Videlicet, ut per hanc saltem occasionem, videndo signa quae faciebat, crederent in eum, et, magistro interrogante, sibi discerent. Ergo non ait, Tu es, qui venisti, sed *tu es, qui venturus es?* Et est sensus: Manda mihi, quia interficiendus ab Herode, et ad inferna descensurus sum, utrum te et in inferis debeam nuntiare, qui nuntiavi superis, an non conveniat Filio Dei, ut gustet mortem, et alium ad haec sacramenta missurus es.

In ipsa autem hora curavit multos a languoribus, et plagis, et spiritibus malis, et caecis multis donavit visum. Joannes interrogaverat per discipulos: *Tu es, qui venturus es, an alium exspectamus?* Christus signa demonstrat, non ad ea respondens quae interrogatus fuerat, sed ad scandalum nuntiorum.

Euntes (inquit) *renuntiate Joanni quae vidistis et audistis, quia caeci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, et, quod his non minus est, pauperes evangelizantur.* Vel pauperes spiritu, vel certe opibus pauperes, ut nulla inter nobiles et ignobiles, inter

divites et egenos, in praedicatione distantia sit. Haec magistri rigorem, haec praeceptoris comprobant veritatem, quando omnis apud eum, qui salvari potest, aequalis est. Quod autem ait:

Et beatus est quicunque non fuerit scandalizatus in me. Et nuntios Joannis, qui eum esse Christum non crediderant, a perfidiae scandalo castigat, et eidem Joanni quod quaerebat exponit, quia Deus salvos faciendi, et Domini exitus mortis **(Psal. LXVII)**. Visis enim tot signis, tantisque virtutibus, non scandalizari quisque potuit, sed admirari. Sed infidelium mens grave in illo scandalum pertulit, cum eum et post tot miracula morientem vidit. Quid est ergo dicere: *Beatus est, qui non fuerit scandalizatus in me,* nisi aperta voce, abjectionem mortis suae humilitatemque signare? Ac si patenter dicat: Mira quidem facio, sed abjecta perpeti non dedignor. Quia ergo moriendo te subsequor, cavendum valde est hominibus, ne in me mortem despiciant, qui signa venerantur.

Et cum discessissent nuntii Joannis, coepit dicere de Joanne ad turbas. Quia turba circumstans interrogationis mysterium nesciebat, et putabat Joannem dubitare de Christo, quem ipse monstraverat, ut intelligerent, Joannem non sibi interrogasse, sed discipulis suis, dignis eum laudibus accumulat.

Quid existis in desertum? videre arundinem vento moveri? Quod videlicet non asserendo, sed negando intulit. Arundinem quippe mox, ut aura contigerit, in partem flectit. Et quid per arundinem, nisi carnalis animus designatur, qui mox favore vel detractione tangitur, in partem quamlibet inclinatur? Si enim ab humano ore aura favoris flaverit,

hilarescit, extollitur, totumque se quasi ad gratiam inflectit. Sed si inde ventus detractionis eruperit, unde laudis aura veniebat, mox hunc quasi partem alteram ad vim furoris inclinat. Sed arundo vento agitata Joannes non erat, quia hunc nec blandum gratia, nec cujuslibet ira asperum faciebat, nec prospera hunc erigere, nec adversa noverant inclinare.

Sed quid existis videre? hominem mollibus vestimentis indutum: ecce qui in veste pretiosa sunt et deliciis, in domibus regum sunt. Camelorum etenim pilis vestitus Joannes ille fuisse describitur. Non ergo coelesti, inquit, sed terreno regno militant hi qui pro Deo perpeti aspera fugiunt, sed, solis exterioribus dediti, praesentis vitae mollitiem et delectationem quaerunt. Nemo ergo existimet in luxu atque studio vestium peccatum deesse, quia si hoc culpa non esset, nullo modo Joannem Dominus de vestimenti sui asperitate laudasset. Quamvis hoc, quod Joannes non esse vestitus mollibus dicitur, per significationem intelligi aliter potest. Mollibus enim vestitus non fuit, quia vitam peccantium non blandimentis fovit, sed vigore asperae invectionis increpavit dicens: *Genimina viperarum, quis vobis demonstravit fugere a ventura ira* **(Luc. III)**?

Sed quid existis videre? prophetam? utique dico vobis, et plus quam prophetam. Prophetae quippe ministerium est ventura dicere, non etiam demonstrare. Joannes ergo plus quam propheta est, quia eum quem praecurrendo prophetaverat, etiam ostendendo nuntiabat.

Hic est de quo scriptum est, Ecce, mitto angelum meum ante faciem tuam, qui praeparabit viam tuam ante te. Quod Graece angelus, hoc Latine nuntius dicitur. Recte ergo, qui nuntiare

supernum judicem mittitur, angelus vocatur, ut dignitatem servet in nomine quam explet operatione. Altum quidem nomen est, sed vita nomine inferior non est. Sed et omnes qui sacerdotii nomine censentur, angeli vocantur, propheta attestante, qui ait: *Labia sacerdotis custodient scientiam, et legem requirent ex ore ejus, quia angelus Domini exercituum est* **(Malach. II)**. Nec non etiam unusquisque fidelium, in quantum sufficit, in quantum gratiae supernae aspirationis accipit, si a pravitate proximum revocat, si exhortari ad bene operandum curat, si aeternum regnum vel supplicium erranti denuntiat, cum verba sanctae annuntiationis impendit, profecto angelus existit.

Dico enim vobis: Major inter natos mulierum propheta Joanne Baptista nemo est. Inter mulierum, inquit, natos. His ergo praefertur hominibus qui de mulieribus nati sunt et de concubitu viri, et non ei qui est natus ex Virgine et Spiritu sancto. Quanquam in sententia non caeteris prophetis et patriarchis, cunctisque hominibus Joannem praetulit, sed Joanni caeteros exaequavit. Non enim statim sequitur ut si alii majores eo non sunt, ille major aliorum sit, verum ut aequalitatem habeat cum caeteris sanctis.

Qui autem minor est in regno Dei, major est illo. Haec sententia duobus modis potest intelligi. Aut enim regnum Dei appellavit, quod nondum accepimus, et in quo nondum sumus, unde in fine dicturus est: *Venite, benedicti Patris mei, percipite regnum* **(Matth. XXV)**; et quot ibi sunt sancti angeli, quilibet in eis minor, major est utique quolibet sancto et justo, portante corpus, quod corrumpitur et aggravat animam **(Sap. IX)**. Aut si regnum Dei intelligi voluit hujus temporis Ecclesiam, cujus filii sunt omnes ab institutione

generis humani usque, quotquot justi et sancti esse potuerunt, profecto seipsum Dominus significavit, quod nascendi tempore minor erat Joanne, major autem divinitatis aeternitate, et dominica potestate. Proinde secundum priorem expositionem, ita distinguitur: *Qui autem minor est in regno Dei.* Ac deinde subinfertur, *major est illo.* Secundum posteriorem, ita: *Qui autem minor est,* ac deinde subinfertur, *in regno Dei, major est illo.*

Et omnis populus audiens et publicani, justificaverunt Deum baptizati baptismo Joannis. Justificatur Deus ipse per baptismum, dum se homines peccata propria confitendo justificant, sicut scriptum est: *Dic tu iniquitates tuas, ut justificeris.* Et justificatur in eo, quia non per contumaciam refutatur, sed per justitiam Dei munus agnoscitur. *Justus* enim *Dominus, et justitias dilexit* **(Psalm. X)**. In eo ergo justificatio Dei est, si non ad indignos et noxios, sed ad innocentes per ablutionem factos videatur et justos sua munera transtulisse. David quoque dicit: *Tibi soli peccavi, et malum coram te feci, ut justificeris in sermonibus tuis et vincas dum judicaris* **(Psalm. L)**. Ergo is qui peccat, et confitetur Deo peccatum, justificat Deum, cedens ei vincenti, et ab eo gratiam sperans. In baptismate igitur justificatur Deus, in quo est et confessio et venia peccatorum.

Pharisaei autem et legis periti, consilium Dei spreverunt in semetipsos, non baptizari ab eo. Quod dicit *in semetipsos,* vel *contra semetipsos,* significat quia qui gratiam Dei respuit, contra semetipsum facit, vel a semetipsos missum Dei consilium stulti et ingrati vituperantur noluisse recipere. Consilium ergo Dei est, quo per passionem et mortem Domini Jesu mundum salvare decrevit. Sed hoc Pharisaei et legis

periti spreverunt, respuentes secretum et salubre mysterium, cujus auspicia in Joannis praedicatione baptismoque praecesserunt, sed tamen eidem consilio nesciendo ac nolendo servientes, juxta quod eis apostolus Petrus de Domino loquens, ait: *Hunc definito consilio et praescientia Dei traditum per manus iniquorum affligentes, interemistis* **(Act. II)**.

Cui ergo similes dicam homines generationis hujus, et cui similes sunt? Similes sunt pueris sedentibus in foro, et loquentibus ad invicem, et dicentibus: Cantavimus vobis tibiis, et non saltastis. Lamentavimus, et non plorastis. Generatio Judaeorum comparatur pueris sedentibus in foro, quia doctores olim prophetas accipiebat. De quibus dicitur: *Ex ore infantium et lactentium perfecisti laudem* **(Psal. VIII)**. Et alibi, *Declaratio sermonum tuorum illuminat me, et intellectum dat parvulis* **(Psal. CXVIII)**, id est, humilibus spiritu. Forum autem dominicum, vel synagoga, vel ipsa est Ierusalem, in qua praeceptorum coelestium jura condebantur. Ubi ad invicem isti pueri, sive juxta Matthaeum ad coaequales suos loquebantur, quia generis gentisque suae populis patria quotidie voce solebant exprobrare, quod nec Psalmis primo Davidicis, nec threnis postea correpti voluerint annuere propheticis. Quoties victoria de hoste vel futura praecinebatur, vel facta recolebatur, nec ad virtutis opera consentiebant assurgere. Nam saltationis verbo non histrionicis motibus sinuati corporis rotatus, sed impigri devotio cordis, et religiosa membrorum designatur agilitas. Quoties excidia vel facta ab hoste, vel fienda prophetarum lamenta resonabant, et nec sic auditores ad poenitentiae remedia confugere curabant. Canit Psalmista: *Exsultate*

Deo adjutori nostro, jubilate Deo Jacob, sumite psalmum, et date tympanum **(Psal. LXXX)**, et caetera. Sed quid sequitur? *Et non audivit populus vocem meam, et Israel non intendit mihi* **(Ibid.)**. Clamat propheta: *Haec dicit Dominus: Convertimini ad me in toto corde vestro, in jejunio et in fletu, et in planctu, et scindite corda vestra, et non vestimenta vestra* **(Joel. II)**. Et iterum: *Ventrem meum, ventrem meum doleo, sensus cordis mei conturbati sunt in me. Non tacebo, quia vocem buccinae audivit anima mea, clamorem praelii* **(Jerem. IV)**. Et paulo post: *Quia stultus populus meus me non cognovit, filii insipientes sunt, et vecordes* **(Ibid.)**.

Venit enim Joannes Baptista, neque manducans panem, neque bibens vinum, et dicitis: Daemonium habet. Venit Filius hominis, manducans et bibens, et dicitis: Ecce homo devorator, et bibens vinum, amicus publicanorum et peccatorum. Sicut (inquit) tunc, sic neque et nunc utramque salutis viam recipietis. Nam quod ait, *Lamentavimus, et non plorastis,* ad Joannem pertinet, cujus abstinentia a cibis et potu luctum poenitentiae significabat. Quod autem ait: *Cantavimus tibiis, et non saltastis,* ad ipsum Dominum, qui utendo cum caeteris cibo et potu, laetitiam regni figurabat. At illi nec humiliari cum Joanne, nec cum Christo gaudere voluerunt, dicente illum daemonium habere, istum voracem et ebriosum, et amicum publicanorum et peccatorum. Quod autem subjungit:

Et justificata est sapientia ab omnibus filiis suis, ostendit filios sapientiae intelligere nec in abstinendo, nec in manducando esse justitiam, sed in aequanimitate tolerandi inopiam, et temperantia per abundantiam non se corrumpendi, atque opportune sumendi, vel non sumendi ea quorum non

usus, sed concupiscentia reprehendenda est. Non est enim regnum Dei esca et potus, sed justitia et pax, et gaudium. Et quia solent homines multum gaudere de carnalibus epulis, addidit, *In Spiritu sancto.* Aliter. Justificata est sapientia ab omnibus filiis suis, id est, Dei dispensatio, atque doctrina, quae *superbis resistit, humilibus autem dat gratiam* **(Jacob. IV)**, juste fecisse, a fidelibus suis comprobata est. Ex quorum numero sunt et illi, de quibus supra dicitur: *Et omnis populus audiens, et publicani justificaverunt Deum.* Amen.

LIBER TERTIUS.

Sanctissima Mariae poenitentis historia, quae tertii nostri in Lucam caput est libri, etsi ob laborem legentium minuendum a novo inchoatur exordio, rerum tamen nexura secundi libri finem respicit. Nam quia superius sive ex persona evangelistae, sive Domini Salvatoris (ut quibusdam placuit) dictum fuerat: *Et omnis populus audiens, et publicani justificaverunt Deum, baptizati baptismo Joannis.* Quod si a Domino dictum interpreteris, audiens Joannem populus intelligitur esse designatus. Si ab evangelista interpositum, audiens ipsum Dominum, de Joannis magnitudine disputantem restat intelligi. Pharisaei autem et legis periti consilium Dei spreverunt in semetipsos non baptizati ab eo. Pergit idem Evangelista quae verbis proposuerat etiam factis astruere, justificatam videlicet sapientiam ab omnibus filiis suis, id est, et justis, et post injustitiam poenitentibus, decentissimo comprobans exemplo.

CAPUT XXVIII.

Rogabat autem, inquit, *illum quidam de Pharisaeis, ut manducaret cum illo. Et ingressus domum Pharisaei, discubuit. Et ecce mulier quae erat in civitate, peccatrix, ut cognovit quod accubuit in domo Pharisaei, attulit alabastrum unguenti.* Alabastrum est genus marmoris candidi, variis coloribus interstincti, quod ad vasa unguentaria cavare solent, eo quod optime servare incorrupta dicatur. Nascitur circa Thebas Aegyptias et Damascum Syriae, caeteris candidius, probatissimum vero in India. Quidam dicunt hanc eamdem non esse mulierem quae imminente dominica passione caput pedesque ejus unguento perfudit, quia haec lacrymis laverit, et crine pedes terserit, et manifeste peccatrix appelletur; de illa autem nihil tale scriptum sit, nec potuerit statim capite Domini meretrix digna fieri. Verum, qui diligentius investigant, inveniunt eamdem mulierem, Mariam videlicet Magdalenam sororem Lazari, sicut Joannes narrat, bis eodem functam fuisse obsequio. Semel quidem hoc loco, cum primo accedens cum humilitate et lacrymis, remissionem meruit peccatorum. Nam et Joannes hoc, quamvis non ut Lucas quomodo factum sit narraverit, tamen ipsam Mariam commendans commemoravit, ubi de resuscitato fratre ejus coepit loqui. *Erat autem quidam,* inquiens, *languens Lazarus a Bethania, de castello Mariae, et Marthae sororis ejus. (Maria autem erat quae unxit Dominum unguento, et extersit pedes ejus capillis suis* **[Joan. XI]**). Secundo autem in Bethania (nam prius in Galilaea factum est) non jam peccatrix, sed casta, sancta, devotaque Christo mulier, non solum pedes, sed

et caput ejus unxisse reperitur. Quod et regulis allegoriae pulcherrimae congruit. Quia et unaquaeque fidelis anima, prius ad Domini pedes humiliata peccatisque absolvenda curvatur; deinde, augescentibus per tempora meritis, laetae fidei flagrantia Domini quasi caput odore perfundit aromatum. Et ipsa universalis Ecclesia Christi, in praesenti quidem incarnationis ejus, quae pedum nomine designatur, mysteria celebrando, devota Redemptori suo reddit obsequia. In futuro autem et humanitatis ejus gloriam, et divinitatis ejus aeternitatem, quia caput Christi Deus, simul intuendo, perpetuis confessionum laudibus, quasi pistica nardo glorificat. Attulit ergo, inquit, alabastrum unguenti.

Et stans retro secus pedes ejus, lacrymis coepit rigare pedes ejus, et capillis capitis sui tergebat. Et osculabatur pedes ejus, et unguento ungebat. Liquet omnibus quod illicitis actibus prius mulier intenta, unguentum sibi pro odore suae carnis adhibuit. Quod ergo sibi turpiter exhibuerat, hoc jam Deo laudabiliter offerebat. Oculis terrena concupierat, sed hos jam per poenitentiam conterens flebat. Capillos ad compositionem vultus exhibuerat, sed jam capillis lacrymas tergebat. Ore superba dixerat, sed pedes Domini osculans, hoc in Redemptoris sui vestigia figebat. Quot ergo in se habuit oblectamenta, tot de se invenit holocausta. Convertit ad virtutum numerum, numerum criminum, ut totum serviret Deo in poenitentia, quidquid ex se Deum contempserat in culpa.

Videns autem Pharisaeus, qui vocaverat eum, ait intra se, dicens: Hic si esset propheta, sciret utique quae et qualis esset mulier quae tangit eum, quia peccatrix est. Ecce Pharisaeus veraciter apud se superbus, fallaciter justus, aegram

reprehendit de aegritudine, medicum de subventione, qui ipse quoque de elationis vulnere aegrotabat, et ignorabat. Unde ne cesse semper est ut cum peccatores quosque conspicimus, nosmetipsos prius in illorum calamitate defleamus. Quia fortasse in similibus aut lapsi sumus, aut labi possumus, si lapsi non sumus. Et si censura magisterii debet semper virtute disciplinae vitia persequi, oportet tamen ut sollicite discernamus, quia districtionem debemus vitiis, compassionem naturae. Sed jam iste superbus et arrogans, qua sententia convincatur, audiamus.

Duo, inquit, *debitores erant cuidam feneratori. Unus debebat denarios quingentos, alius quinquaginta. Non habentibus illis unde redderent, donavit utrisque. Quis ergo plus eum diligit? Respondens Simon, dixit: Aestimo quia is cui plus donavit.* Qua in re notandum est quia dum sua sententia Pharisaeus convincitur, quasi phreneticus funem portat ex quo ligetur. Enumerantur bona peccatricis, enumerantur mala falsi justi, cum dicitur:

Intravi in domum tuam, aquam pedibus meis non dedisti. Haec autem lacrymis rigavit pedes meos, et capillis suis tersit. Osculum mihi non dedisti. Haec autem, ex quo intravit, non cessavit osculari pedes meos. Oleo caput meum non unxisti, haec autem unguento unxit pedes meos. Post enumerationem vero subinfertur sententia.

Propter quod dico tibi, remittentur ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Quid esse dilectionem credimus, nisi ignem? et quid culpas, nisi rubiginem? Unde dicitur: *Remittentur ei peccata multa, quia dilexit multum.* Ac si aperte diceretur: Incendit plene peccati rubiginem, quia ardet valide per amoris

ignem. Tanto namque amplius peccati rubigo consumitur, quanto peccatoris cor magno charitatis igne concrematur. Ecce ea quae ad medicum venerat aegra, sanata est, sed de salute ejus adhuc alii aegrotant; nam sequitur:

Et coeperunt, qui simul discumbebant dicere intra se: Quis est hic qui etiam peccata dimittit? Sed coelestis medicus aegros non respicit, quo etiam de medicamento fieri deteriores videt. Eam quam sanaverat per pietatis suae sententiam confirmat, dicens:

Fides tua te salvam fecit, vade in pace. Fides etenim salvam fecit, quia hoc quod petiit posse se accipere non dubitavit, sed ipsam quoque spei certitudinem jam ab illo acceperat, a quo per spem etiam salutem quaerebat. In pace autem ire praecipitur, ut a veritatis itinere in viam scandali ulterius non derivetur. Haec historica expositione dicta sint, nunc mystici intellectus secreta videamus. Quem namque Pharisaeus de falsa justitia praesumens, nisi Judaicum populum? quem peccatrix mulier, sed ad vestigia Domini veniens et plorans, nisi conversam gentilitatem designat? Rogabat autem Pharisaeus Dominum, ut manducaret cum illo, quia populus idem quem venientem credere noluit venturum sperare non desiit, imo votis precatoriis, ut veniat, optare dicens: *Excita potentiam tuam, et veni, ut salvos facias nos* **(Psalm. LXXIX)**. Domino quippe cum Pharisaeo manducare est, de credentis populi devotione mentis gaudia suscipere. Unde ipse alibi creditura Samaria discipulis ait: *Ego cibum habeo manducare, quem vos nescitis* **(Joan. IV)**. Illisque haesitantibus quid diceret, exponens ait: *Meus cibus est, ut faciam voluntatem ejus qui me misit, ut perficiam opus ejus* **(Ibid.)**. *Et ingressus,* inquit, *domum Pharisaei,*

discubuit. Domus Pharisaei, ipsa legis prophetarumque custodia est, in qua se populus Judaeorum mansionem continuae conversationis habere gloriabatur. Quam Dominus ingressus est, quia temporaliter in carne apparens, non venit solvere legem aut prophetas, sed adimplere. Discubuit autem, quia qui in sublimitate suae majestatis intelligi non poterat, formae servilis humilitatem, qua videri posset, assumpsit. *Cognovit itaque mulier quae erat in civitate, peccatrix,* quod accubuit in domo Pharisaei, quia gentilitas immundis prius actibus in saeculi conversatione devincta, fama sermonis apostolici didicit, quod *misit Deus Filium suum factum ex muliere, factum sub lege, ut eos qui sub lege erant redimeret* **(Galat. IV)**. Atque in domo Pharisaei, non Pharisaeus, sed illa justificatur, dum populus Judaeorum litteram tantum legis, nos autem et gratiam Spiritus in lege sequimur. Ille Jesum non esse prophetam, eo quod peccatores recipiat, aestimat; nos vero hunc etiam Deum verum, qui peccatores justificare possit, agnoscimus. *Attulit autem mulier alabastrum unguenti.* Quid in unguento nisi bonae odor opinionis exprimitur? Unde et Paulus dicit: *Christi bonus odor sumus Deo in omni loco* **(II Cor. II)**. Si igitur recta opera agimus, quibus opinionis bonae odore Ecclesiam respergamus, quid in Domini corpore nisi unguentum fundimus? Sed secus pedes mulier stetit. Contra pedes enim Domini stetimus, cum in peccatis positi, ejus itineribus retinebamur. Sed si ad veram poenitentiam post peccata convertimur, jam retro secus pedes stamus, quia ejus vestigia sequimur quae impugnabamus. Lacrymis mulier pedes rigat, quod nos quoque veraciter agimus, si quibuslibet ultimis membris Domini per compassionis affectum inclinemur, si sanctis ejus in tribulatione compatimur, si eorum tristitiam

nostram putamus. Capillis mulier pedes quos rigaverat tersit. Capilli quippe superfluunt corpori. Et quid abundans terrena substantia, nisi capillorum speciem tenet? Quae dum ad usum necessitatis superfluit, etiam abscissa non sentit. Capillis ergo pedes Domini tergimus, quando sanctis ejus, quibus ex charitate compatimur, etiam ex his quae nobis superfluunt miseremur, quatenus sic mens per compassionem doleat, ut etiam manus larga effectum doloris ostendat. Osculatur mulier pedes quos tergit. Quod nos quoque plene agimus, si studiose diligimus quos ex largitate continemus, ne gravis nobis sit necessitas proximi, ne ipsa ejus indigentia quae sustentatur fiat onerosa, et cum manus necessaria tribuit, animus a dilectione torpescat. Potest quoque per pedes ipsum mysterium incarnationis ejus intelligi, quo divinitas terram tetigit, quia carnem sumpsit. *Verbum* enim *caro factum est, et habitavit in nobis* **(Joan. I)**. Osculamur igitur pedes Redemptoris, cum mysterium incarnationis ejus ex toto corde diligimus. Unguento pedes ungimus, cum ipsam humanitatis ejus potentiam sacri eloquii bona opinione praedicamus. Sed hoc Pharisaeus videt, et invidet. Quia cum Judaicus populus gentilitatem Deum praedicare conspicit, sua apud se malitia tabescit. Sed Redemptor noster facta ei mulieris, quasi bona gentilitatis enumerat, ut in quo malo jaceat agnoscat. *Intravi in domum tuam, aquam pedibus meis non dedisti. Haec autem lacrymis rigavit pedes meos.* Aqua quippe extra nos est, lacrymarum humor intra nos. Quia videlicet infidelis ille populus, nec ea quae extra se erant unquam pro Domino tribuit; conversa autem gentilitas pro ea non solum rerum substantiam, sed etiam sanguinem fudit. *Osculum mihi non dedisti. Haec autem, ex quo intravit, non cessavit osculari pedes meos.* Osculum quippe dilectionis est signum. Et

infidelis ille populus, Deo osculum non dedit, quia ex charitate Deum amare noluit, cui ex timore servivit. Vocata autem gentilitas, Redemptoris sui vestigia osculari non cessat, quia in ejus amore continuo suspirat. *Oleo caput meum non unxisti.* Si pedes Domini mysterium incarnationis accipimus, congrue per caput illius ipsa Divinitas designatur. Unde et per Apostolum dicitur: *Caput Christi Deus* **(I Cor. XI)**. In Deo quippe, et non se, quasi in homine credere Judaicus populus fatebatur. Sed Pharisaeo dicitur, *Oleo caput meum non unxisti,* quia ipsam quoque Divinitatis potentiam, in qua se Judaicus populus credere spopondit, digna laude praedicare neglexit. *Haec autem unguento unxit pedes meos.* Quia dum incarnationis ejus mysterium gentilitas credidit, summa laude etiam ejus ima praedicavit. Duo quoque debitores, de quibus Simonis paradigma opponitur, utrumque populum, Judaeorum scilicet et gentium, designant, qui uno feneratori, id est, suo Creatori, non materialem pecuniam, sed propriae salutis nummum debebant. Conditor etenim noster, quos ad imaginem et similitudinem suam creavit, quasi commodato ad servandum sublimavit denario. Nam denarius solet regis imagine ac nomine formari. *Omni autem cui multum datum est, multum quaeretur ab eo. Et cui multum commendaverunt, plus petunt ab eo.* Et quidem utriusque populi debitum, per quinarium numerum multiplicatur. Quia videlicet quinque sunt sensus, quibus in hac vita utentes, imaginem quam accepimus nostri Conditoris excolere debemus: sed minus debet populus, cui legis decalogus per servum data est. Amplius autem, cui gratia vitae aeternae per filium commissa. Ideoque hujus per denarium, illius per centenarium numerum fenus accumulatur, quem ad regni coelestis, quod dextris dabitur, significationem pertinere nemo qui dubitet. Neque

enim frustra eodem flexu digitorum, quo denarius in laeva, ipse figuratur in dextera. Nisi quia et nunc opera Decalogi, quae littera non poterat, fides perficit, et in futuro reddet unicuique secundum opera ejus, his quidem qui secundum patientiam boni operis gloriam, et honorem, et incorruptionem, quaerentibus vitam aeternam. Verum, quia neutri nostris viribus, sed *illius gratia salvi facti sumus per fidem,* recte dicitur: *Non habentibus illis unde redderent, donavit utrisque. Et utique plus diligit, cui plus donatur. Cui autem minus dimittitur, minus diligit.* Quia sive bona perficiendae, quam accepimus scientiae, seu vitandae quam incurrimus insipientiae, velis intelligere, multo utique plus Ecclesiae quam Synagogae donatur, quae et foediori quondam, ut pote quam nullus doctor prohibuit, idololatriae sorde corrupta est, sed *ubi abundavit peccatum, superabundavit gratia* **(Rom. V)**, et majori nunc est perfectionis evangelicae sublimata praeconio. Cui dicitur: *Quia multi prophetae et justi cupierunt videre quae vos videtis, et non viderunt; et audire quae auditis, et non audierunt* **(Matth. XIII)**. Congruit sane huic loco quod Numerorum historia refert, divisis aequaliter caesorum Madianitarum spoliis, eos quidem qui de pugna venerunt, quingentesimum de sua portione caput, caeteros vero quinquagesimum Domino dedisse. Quia et magna offert qui se in castris virtutem exercendo tutum ab incursione conservat hostili, sed majora utique qui gladium verbi vibrando, innumeras adversarii exercitus copias sternit.

CAPUT VIII.

Et factum est deinceps, et ipse iter faciebat per civitatem et castellum, praedicans et evangelizans regnum Dei, et duodecim cum illo. Videmus in Christi discipulis impletum quod de antiquo illo Hebraeorum populo legimus dictum. Nec mirum, quia unus utriusque Testamenti Deus ipse per filium benedictionem dabit, qui legem dedit per famulum. *Sicut* (inquit) *aquila provocans ad volandum pullos suos, et super eos volitans, expandit alas suas, et assumpsit eum, et portavit in humeris suis* **(Deut. XXXII)**. Nam sicut mox nati pulli, donec plumescant, aera volando superare non valent: ita quique fideles, ut ad coelestia pervolanda sufficiant, in nido prius fidei necesse est virtutum penna se vestiant. Ita ipsi fidelium doctores apostoli pedetentim ad sublimia, quatenus et aliis erudiendis praefici possint, ascendunt. Prius siquidem Dominus docet in synagogis, miracula facit, famam ubique dispergit, convenientes ad se turbas suscipit, curat, instruit. Hinc discipulos facit, in sponsi nuptiis reficit, per sata ducit, atque a calumniatoribus Pharisaeis, quasi teneros aquila pullos a serpentinis morsibus allato aetite defendit. Ex his duodecim, quos apostolos nominat, eligit, sed et hos primo praesente turba docet, comminante cum eis turba, solita miseris beneficia reddit. Postmodum vero, ut in praesenti lectum est, per civitates et castella praedicans, solos secum, qui eum familiarius audiant, retinet, solis mysteria regni Dei, quae caeteris parabolatim dixerat, exponit. Ac si demum virtutum suarum ostensione, quasi alarum protectione firmatis, dat et illis potestatem curandi, mittitque praedicare regnum Dei.

Et mulieres aliquae, quae erant curatae ab spiritibus malignis, et infirmitatibus. Maria quae vocatur Magdalene, de

qua daemonia septem exierant. Maria Magdalene, ipsa est cujus tacito nomine proxima lectio poenitentiam narrat. Nam pulchre ac reverenter evangelista, ubi eam cum Domino iter facere, eique de facultatibus suis ministrare commemorat, noto hanc vocabulo manifestat. Ubi vero peccatricem, sed poenitentem describit, mulierem generaliter dicit; ne videlicet tantae nomen famae, quo per omnes hodie veneratur Ecclesias, prisci erroris nota fuscaret. De qua daemonia septem exisse referuntur, ut innumeris, imo universis vitiis plena fuisse monstretur. Nam quia septenis diebus saecula currunt, septenario saepe numero solet in Scripturis universitas intimari. Unde et sancti quoque Spiritus gratiam propheta septem virtutum distinctione complectitur.

Et Joanna, uxor Chuza, procuratoris Herodis. Si Maria mundatam a sorde vitiorum Ecclesiam de gentibus insinuat, cur non Joanna eamdem designat Ecclesiam, quondam quidem idolorum cultui subditam, sed jam nunc Christi pietate redemptam? Nam quilibet malignus spiritus, ad deceptionem generis humani promptus, dum pro regno diaboli facit, quasi Herodis impiissimi procurator existit.

Et Susanna, et aliae multae, quae ministrabant ei de facultatibus suis. Consuetudinis Judaicae fuit, nec ducebatur in culpam, more gentis antiquo, ut mulieres de substantia sua victum atque vestitum praeceptoribus ministrarent. Hoc quia scandalum facere poterat in nationibus, Paulus se abjecisse memorat: *Nunquid non habemus potestatem sorores mulieres circumducendi, sicut et caeteri apostoli faciunt* **(I Cor. IX)**?---*Ministrabant autem Domino de substantia sua,* ut meteret earum carnalia, cujus illae metebant spiritalia. Non quod indigeret cibis Dominus creaturarum, sed ut typum ostenderet

magistrorum, quod victu atque vestitu ex discipulis deberent esse contenti. Interpretatur autem Susanna lilium, aut gratia ejus. Sed melius, si femininum nomen figuretur a lilio, credo propter odoriferum coelestis fidei candorem, aurosumque internae dilectionis ardorem. Joanna, Dominus gratia ejus, vel Dominus misericors; videlicet quia ejus est omne quod vivimus. Maria, amarum mare, propter utique insitum poenitentiae rugitum, quo vel ipsa Maria, vel nos singuli, vitia prisca deflemus, ut ad gratiam splendoremque pervenire mereamur aeternum. Magdalene, turris; sed melius sicut a monte montanus, ita turrensis a turre dicatur. Illa scilicet cui Psalmista canit: *Deduxisti me, quia factus es spes mea, turris fortitudinis a facie inimici* **(Psal. LX)**.

Cum autem turba plurima conveniret, et de civitatibus properarent ad eum, dixit per similitudinem: Exiit qui seminat seminare semen suum. Hanc parabolam Dominus ideo per seipsum exponere dignatus est, ut figurate se loqui innotesceret, rerumque significationes in iis etiam quae per semetipsum noluit explanare, doceret esse quaerendas. Sed quia semen, quod verbum Dei sit, terramque variam, quod diversum cor auditorum significet, ipse Dominus aperuit, satorem quem nobis quaerendum reliquit, nullum melius quam Filium Dei intelligere possumus, qui *exiit seminare semen suum,* quia de sinu Patris, quo creaturae non erat accessus, egrediens, ad hoc venit in mundum ut testimonium perhiberet veritati. Unde bene juxta evangelistas alios hanc parabolam dicturus, de domo exisse, mare adisse, navem conscendisse perhibetur, ipsum nimirum situ corporis quod processu sermonis insinuans.

Et dum seminat, aliud cecidit secus viam, et conculcatum est, et volucres coeli comederunt illud. Quae Dominus exposuit, pia fide suscipienda sunt. Quae autem tacita nostrae intelligentiae dereliquit, perstringenda sunt breviter. Semen quod secus viam cecidit, duplici laesura disperiit, et a viantibus scilicet conculcatum, et a volucribus raptum. Via est ergo cor, sedulo malarum cogitationum transitu attritum atque arefactum, ne verbi semen excipere ac germinare sufficiat. Atque ideo quidquid boni seminis vicinia talis viae contingit, pessimae cogitationis meatu conculcatum, a daemonibus eripitur. Qui volucres coeli, sive quia coelestis spiritalisque sint naturae, seu quia per aera volitant, appellantur.

Et aliud cecidit super petram, et natum aruit, quia non habebat humorem. Petram hic recte dicit, durum et indomitum cor, ac nullo verae fidei vomere penetratum. Hoc est autem humor ad radicem seminis quod juxta aliam parabolam, oleum ad lampades virginum nutriendas, id est, amor et perseverantia virtutis.

Et aliud cecidit in terram bonam. Et ortum fecit fructum centuplum. Fructum centuplum, fructum perfectum dicit. Nam denarius numerus pro perfectione semper accipitur, quia in decem praeceptis legis custodia continetur. Activa enim et contemplativa vita, simul in decalogi mandatis conjuncta est, quia in eo et amor Dei, et amor servari proximi jubetur. Amor quippe Dei, ad contemplativam, amor vero proximi pertinet ad activam. Denarius autem numerus per semetipsum mutiplicatus, in centenarium surgit. Unde recte per centenarium magna perfectio designatur, sicut de illo qui sua pro Domino terrena relinquit, dicitur: *Centuplum accipiet, et vitam aeternam possidebit* **(Matth. XIX)**. Quia quisquis

pro Dei nomine temporalia atque terrena contemnit, et hic perfectionem mentis recipit, ut jam ea non appetat quae contemnit, et in sequenti saeculo ad aeternam vitae gloriam pervenit. Terra ergo bona fructu centuplo fecundatur, quando cor docile virtutum spiritalium perfectione donatur.

Haec dicens, clamabat: Qui habet aures audiendi, audiat. Quoties haec admonitiuncula, vel in Evangelio, vel in Apocalypsi Joannis interponitur, mysticum esse quod dicitur, quaerendumque a nobis intentius ostenditur.

Interrogabant autem eum discipuli ejus quae esset haec parabola. Nemo putet finita mox parabola discipulos haec interrogasse Salvatorem, sed, ut Marcus ait, cum esset singularis, interrogaverunt eum ei qui cum eo erant duodecim, parabolas. Et dicebat eis: *Vobis datum est nosse mysterium regni Dei.*

Caeteris autem in parabolis, ut videntes non videant, et audientes non intelligant. Marcus ita dicit: *Illis autem qui foris sunt, in parabolis omnia fiunt* **(Marc. IV)**. Ideoque et nos cum discipulis Christi intremus in sanctuarium Dei, ut intelligamus in novissima mysteriorum regni Dei. Nam qui appropinquant pedibus ejus, accipient de doctrina illius, dicentes cum Psalmista · *Revela oculos nostros, et considerabimus mirabilia de lege tua* **(Psal. CXVIII)**. Recte itaque in parabolis audiunt, et in aenigmate, qui clausis sensibus cordis, neque intrare, neque curant cognoscere veritatem, obliti dominicae praeceptionis: *Qui habet aures audiendi, audiat* **(Matth. XI)**.

Qui autem secus viam, hi sunt qui audiunt. Deinde venit diabolus, et tollit verbum de corde eorum, ne credentes salvi fiant. De hoc semine Marcus ita scribit: *Hi autem sunt qui circa viam, ubi seminatur verbum. Et cum audierint, confestim venit Satanas, et aufert.* Matthaeus ita: *Omnis qui audit verbum regni, et non intelligit, venit malus et rapit.* Ex quo manifeste docetur eos circa viam seminatos, qui verbum quod audiunt nulla fide, nullo intellectu, nulla saltem tentante utilitatis occasione percipere dignantur. Porro super petrosa et in spinis (ut Dominus exponit) seminantur hi qui auditi quidem verbi et utilitatem probant, et desiderium gustant: sed ne ad id quod probant perveniant, hujus vitae eos vel adversa terrendo, vel prospera blandiendo retardant. Contra quae utraque damna, semen quod acceperat tutari curabat qui ait, *Per arma justitiae, a dextris et a sinistris; per gloriam, et ignobilitatem, per infamiam, et bonam famam, ut seductores, et veraces* **(II Cor. VI)**. His ergo tribus terrae generibus, scito omnes qui verbum auditum non faciunt, esse designatos. A quibus omnibus, qui semen acceptum servat, terra bona est. Excipiuntur sane Judaei et gentiles, qui ne audire quidem merentur.

Quod autem in spinis cecidit, hi sunt qui audierunt, et sollicitudinibus et divitiis et voluptatibus vitae euntes suffocatur, et non referunt fructum. Mirum quomodo Dominus spinas divitias interpretatus sit, cum illae pungant, istae delectent. Et tamen spinae sunt, quia cogitationum suarum punctionibus mentem lacerant, et cum usque ad peccatum pertrahunt, quasi inflicto vulnere cruentant. Quas bene hoc in loco, alio evangelista testante, nequaquam Dominus divitias, sed fallaces divitias appellat. Fallaces enim

sunt, quae nobiscum diu permanere non possunt. Fallaces sunt, quae mentis nostrae inopiam non expellunt. Solae autem divitiae verae sunt, quae nos divites virtutibus faciunt. Notandum vero est quod exponens Dominus dicit, *quia sollicitudines et voluptates, et divitiae suffocant.* Suffocant enim, quia importunis cogitationibus suis guttur mentis strangulant: et dum bonum desiderium intrare ad cor non sinunt, quasi aditum flatus vitalis necant. Notandum etiam quod duo sunt quae divitiis jungit, sollicitudines videlicet et voluptates, quia profecto et per curam mentem opprimunt, et per affluentiam resolvunt: re enim contraria, possessores suos et afflictos et lubricos faciunt. Sed quia voluptas convenire cum afflictione non potest, alio quidem tempore per custodiae suae sollicitudinem affligunt, atque alio per abundantiam ad voluptates emolliunt.

Quod autem in bonam terram, hi sunt qui in corde bono et optimo audientes verbum retinent, et fructum afferunt in patientia. Bona terra (ut praediximus) omnibus tribus terrae nequam varietatibus contraria facit, et libenter videlicet semen verbi suscipiendo, et quod suscipit inter adversa et prospera patienter ad fructus usque tempora servando. Aliter. Bona terra fructum per patientiam reddit, quia scilicet nulla sunt bona quae agimus, si non aequanimiter etiam proximorum mala toleramus. Quanto enim quisque altius profecerit, tanto in hoc mundo invenit quod durius portet. Quia dum a praesenti saeculo mentis nostrae dilectio deficit, ejusdem saeculi adversitas crescit. Hinc est enim quod plerosque cernimus, et bona agere, et tamen sub gravi tribulationum fasce desudare. Sed juxta vocem Domini, fructum per patientiam reddunt. Quia cum humiliter flagella suscipiunt, post flagella ad

requiem sublimiter suscipiuntur. Quod vero secundum Matthaeum dicitur: *Et fructum affert, et facit aliud quidem centum, aliud autem sexaginta, porro aliud triginta,* triginta referuntur ad nuptias. Nam et ipsa digitorum conjunctio, quasi molli osculo se complexans et foederans, maritum pingit et conjugem. Sexaginta ad viduas, eo quod in angustia et tribulatione sint positae. Unde et in superiore digito deprimuntur. Quantoque major est difficultas expertae quondam voluptatis illecebris abstinere, tanto majus et praemium. Porro centesimus numerus, quaeso diligenter, lector, attende, a sinistra transfertur ad dexteram, et iisdem quidem digitis, sed non eadem manu, quibus in laeva manu nuptae significantur et viduae, circulum faciens, exprimit virginitatis coronam. Aliter. Fructum tricesimum verbum profert, quod fidem sanctae Trinitatis aedificat. Sexagesimum, quod operis perfectionem docet. Quia sex dies sunt, in quibus oportet operari. Centesimum, quod ad dexteram regni vitam praedicat aeternam.

Nemo autem lucernam accendens, operit eam vase, aut subtus lectum ponit, sed supra candelabrum ponit, ut intrantes videant lumen. Quia supra dixerat apostolis: *Vobis datum est nosse mysterium regni Dei, caeteris autem in parabolis,* nunc ostendit per eos aliquando etiam caeteris idem mysterium esse revelandum, et pectus omnium qui domum Dei essent intraturi fidei flammis illustrandum. Quibus etiam verbis typice fiduciam docet praedicandi, ne quis timore carnalium incommodorum lucem scientiae quam novit abscondat. Vasis enim et lecti nomine, carnem; lucernae autem vocabulo, verbum designat. Quod qui ob metum (ut dixi) carnalium incommodorum occultat, ipsam carnem

utique praeponit manifestationi veritatis, et ea quasi operit verbum quod praedicare trepidat. Supra candelabrum autem ponit lucernam, qui corpus suum ministerio Dei subjicit, ut superior sit praedicatio veritatis, et inferior servitus corporis, per ipsam tamen corporis servitutem excelsior luceat doctrina, quae per officia corporalia, id est, per vocem et linguam et caeteros corporis motus; in bonis operibus insinuatur discentibus. Super candelabrum ergo ponit lucernam, cum dicit Apostolus: *Non sic pugno, tanquam aerum caedens, sed castigo corpus meum, et servituti subjicio, ne forte aliis praedicans, ipse reprobus inveniar* **(I Cor. IX)**.

Non enim est occultum quod non manifestetur, nec absconditum quod non cognoscatur et in palam veniat. Nolite (inquit) *erubescere Evangelium Dei,* sed inter tenebras persecutorum, lumen verbi supra vestri corporis candelabrum levate, fixa mente retinentes illum retributionis extremae diem, quo *illuminabit Deus abscondita tenebrarum, et manifestabit cogitationes cordium* **(I Cor. IV)**. Tunc enim et vos a Deo laus, et adversario veritatis poena manet aeterna.

Videte ergo quomodo auditis. Instanter nos docet verbo auscultare, quatenus et nostro illud pectore continue ruminare, et alieno ructare sufficiamus auditui.

Qui enim habet, dabitur illi. Et quicunque non habet, etiam quod putat se habere, auferetur ab illo. Tota (inquit) intentione verbo quod auditis operam date. Quia qui amorem habet verbi, dabitur illi et sensus intelligendi quod amat. At qui verbi amorem non habet audiendi, etiamsi vel naturali ingenio vel litterario se callere putarit exercitio, nulla verae sapientiae dulcedine gaudebit. Quod etsi specialiter de

apostolis, quibus charitate fideque potitis, *datum est nosse mysterium regni Dei,* et de perfidis Judaeis, qui in parabolis videntes non videbant, et audientes non intelligebant, quod videlicet litteram legis, in qua gloriabantur, amissuri essent, dictum videatur: potest tamen et generaliter accipi, quia nimirum saepe lector ingeniosus negligendo se privat sapientia, quam simplex, sed studiosus, elaborando degustat. Idcirco autem saepe et desidiosus ingenium accipit, ut de negligentia justius puniatur, quia quod sine labore assequi potuit scire contemnit. Et idcirco nonnunquam studiosus tarditate intelligentiae premitur, ut eo majora praemia retributionis inveniat, quo magis studio inventionis elaborat.

Venerunt autem ad illum mater et fratres ejus, et non poterant adire ad eum prae turba. Fratres Domini, non filii beatae semper virginis Mariae, juxta Helvidium, nec filii Joseph de alia uxore, juxta quosdam, putandi, sed eorum potius intelligendi sunt esse cognati, sicut et supra disseruimus. Sane quod Dominus ad matrem fratresque rogatus, ab officio verbi dissimulat egredi, non maternae refutat obsequia pietatis, cujus praeceptum est, *Honora patrem et matrem* **(Exod. XX)**; sed paternis se mysteriis amplius quam maternis affectibus debere demonstrat, idem nobis exemplo quod verbo commendans, *Qui amat patrem aut matrem plus quam me, non est me dignus* **(Matth. X)**. Non injuriose fratres contemnit, sed opus spiritale carnis cognationi praeferens, religiosiorem cordium copulam docet esse quam corporum. Mystice autem haec lectio superiori concinit, ubi de Judaeis litteram solum legis intuentibus dicitur: *Et quicunque non habet, etiam quod putat se habere, auferetur ab illo.* Nam mater et fratres Jesu, synagoga, ex cujus carne est editus, et

populus est Judaeorum: qui Salvatore intus docente, venientes intrare nequeunt, cujus spiritaliter intelligere dicta negligunt. Praeoccupans enim turba, ejus ingreditur domum, quia, differente Judaea, gentilitas confluxit ad Christum, atque interna vitae mysteria, quanto fide vicinior, tanto mente capacior hausit. Juxta quod psalmus ait: *Accedite ad eum, et illuminamini* **(Psalm. XXXIII)**.

Et nuntiatum est illi: Mater tua et fratres tui stant foris, volentes te videre. Intus verbum, intus est lumen; unde supra: *Ut intrantes* (inquit) *videant lumen.* Si ergo foris stantes nec ipsi agnoscuntur parentes, et propter nostrum fortasse non agnoscuntur exemplum, quemadmodum nos agnoscemur, si foris stemus? Foris enim stantes volunt Dominum videre, qui spiritalem in lege sensum non quaerentes, sese ad custodiam litterae foris fixerunt, et quasi Christum potius ad carnalia docenda cogunt exire, quam se ad discenda spiritalia consentiunt intrare.

Qui respondens, dixit ad eos: Mater mea et fratres mei hi sunt qui verbum Dei audiunt, et faciunt. Tota vitae coelestis perfectio duobus his comprehenditur, verbum scilicet Dei audire et facere. Unde supra Dominus parabolam seminis exponens, ait eos qui auditu tantum verbum susceperint terram esse reprobam; bonam vero eos qui in corde bono et optimo verbum quod audiunt retineant, et fructum afferant in patientia. Qui mater Domini vocantur, eo quod illum quotidie suo vel exemplo vel dicto quasi pariant in mente proximorum. Fratres quoque sunt ejus, cum et ipsi faciunt voluntatem Patris ejus qui in coelis est.

Factum est autem in una dierum, et ipse ascendit in unam naviculam, et discipuli ejus, et ait ad illos: Transfretemus trans stagnum. Et ascenderunt. In hac navigatione Dominus utramque unius ejusdemque suae personae naturam dignatur ostendere, dum is qui ut homo dormit in navi, furorem maris ut Deus verbo coercet. Porro, juxta allegoriam, mare sive stagnum quod cum suis transire desiderat, tenebrosus amarusque saeculi praesentis accipitur aestus. Navicula autem, quam ascendunt, nulla melius quam dominicae passionis intelligitur arbor. Cujus beneficio quique fideles adjuti, emensis mundi fluctibus, habitationem patriae coelestis quasi stabilitatem securi littoris obtinent. Quod autem ipse in unam naviculam cum discipulis Salvator ascendit, alibi quid significet aperit, cum, praenuntiato suae passionis resurrectionisque mysterio, mox dicebat ad omnes: *Si quis vult post me venire, abneget seipsum, et tollat crucem suam quotidie, et sequatur me.*

Navigantibus autem illis, obdormivit. Discipulis navigantibus Christus obdormivit, quia calcantibus saeculum fidelibus, futurique regni quietem animo meditantibus, et vel secundo Spiritus sancti flatu, vel proprii remigio conatu infidos mundi fastus certatim post terga jactantibus, tempus subito dominicae passionis advenit. Unde bene Marcus hoc imminente noctis tempore gestum fuisse perhibet, ut veri solis occubitum, non sola Domini dormitio, sed et ipsa decedentis lucis hora significet.

Et descendit procella venti in stagnum, et complebantur, et periclitabantur. Domino puppim crucis, qua somnum mortis carperet, ascendente, fluctus blasphemantium persecutorum daemonicis excitati procebis assurgunt. Quibus tamen non

ipsius patientia turbatur, sed discipulorum imbecillitas concutitur, trepidat, periclitatur.

Accedentes autem suscitaverunt eum, dicentes: Praeceptor, perimus. Suscitant Dominum discipuli, ne eo dormiente, fluctuum feritate dispereant, quia cujus mortem viderant, maximis votis resurrectionem quaerebant, ne si diutius ipse morte carnis sopiretur, eorum mens spiritali in perpetuum morte periret. Unde bene sequitur:

At ille surgens, increpavit ventum et tempestatem aquae, et cessavit, et facta est tranquillitas. Ventum quippe surgens increpavit, quia, resurrectione celebrata, diaboli superbiam stravit, dum per mortem destruxit eum qui habebat mortis imperium. Tempestatem quoque aquae surgens cessare fecit, quia vesanam Judaeorum rabiem, quae caput quatiens clamaverat: *Si Filius Dei est, descendat nunc de cruce, et credimus ei,* de sepulcro surgendo labefecit. Ubi juxta litteram notandum quod omnes creaturae sentiant Creatorem. Quibus enim increpatur et imperatur, sentiunt imperantem, non errore haereticorum, qui omnia putant animantia; sed majestate Conditoris, quae apud nos insensibilia, illi sensibilia sunt.

Dixit autem illis: Ubi est fides vestra? Recte arguuntur qui praesente Christo timebant, cum utique qui ei adhaeserit perire non possit. Cui simile est quod post mortis somnum discipulis apparens, exprobravit incredulitatem illorum et duritiam cordis, quia iis qui viderant cum resurrexisse non crediderunt. Itemque dixit ad eos: *O stulti et tardi corde ad credendum in omnibus quae locuti sunt prophetae. Nonne haec oportuit pati Christum, et ita intrare in gloriam suam* **(Luc. XXIV)**? Ac si per metaphoram navigii diceret:

Nonne oportuit Christum soporari, undis navem in qua quiescebat hinc inde verrentibus, et ita sedatis extemplo tumidis gurgitum cumulis, divinitatis suae cunctis patefacere potentiam?

Qui timentes mirati sunt, dicentes ad invicem: Quis putas hic est, quia et ventis imperat et mari, et obediunt ei? Matthaeus ita scribit: *Porro homines mirati sunt, dicentes, Qualis est, hic?* etc. Non ergo discipuli, sed nautae et caeteri qui in navi erant mirabantur. Sin autem quis contentiose voluerit eos qui mirabantur fuisse discipulos, recte respondebimus homines appellatos qui necdum potentiam noverant Salvatoris. Et nos quoque singuli cum signo dominicae crucis imbuti saeculum relinquere disponimus, navem profecto cum Jesu conscendimus, stagnum transfretare conamur. Sed qui *non dormitavit, neque obdormiet custodiens semper Israel* **(Psal. CXX)**, nobis tamen saepe navigantibus, quasi inter aequoris fremitus obdormit, quando crebrescente inter medios virtutum nisus, vel immundorum spirituum, vel hominum pravorum, vel ipso nostrarum cogitationum impetu, fidei splendor obtenebrescit, spei celsitudo contabescit, amoris flamma refrigescit. Verum inter hujusmodi procellas, ad illum necesse est gubernatorem curramus, illum seduli excitemus qui non serviat, sed imperet ventis. Mox tempestates compescet, refundet tranquillitatem, portum salutis indulgebit. Libet inter haec paucis discussa apostolici navigii varietate, qualiter bonos suum secretum juvet, malorumve permixtio turbet, intueri. Ecce enim, ut a perfectioribus inchoemus, post celebrata dominicae resurrectionis solemnia, septem electi discipuli navem piscaturi ascendunt, et quia non longe a terra perpetuae quietis, sed quasi cubitis ducentis

aberant, hoc est, tantum mundo animum, quantum gemina dilectio poscebat apposuerant, quia se Petrus negotiis saecularibus exuerat, jam Dominum in littore mortalitatis stantem cernere, jam cum illo epulari, jam mane supernae lucis aspirante, mystico magnorum piscium numero sua retia impleta, nec tamen rupta suscipere, atque infimis saeculi fluctibus extrahere merentur. Alibi Petrus, ut supra legitur, jubente Domino, retia laxat in capturam, pisciumque comprehendit multitudinem copiosam. Sed quia ipse fragilis adhuc animi fuerat, ita ut Christo tremens diceret: *Exi a me, quia homo peccator sum, Domine* **(Luc. V)**, et retia tunc rupta sunt, et si non socii adjuvissent, naves etiam mersae subsiderent. Item in hoc loco discipuli cum Domino navem conscendunt, mare adeunt, sed quia intererat et Judas, et Dominus in puppi, quae sedes erat gubernanti, dormisse, et ventus pontusque deforis saevisse perhibentur. Nam et si multa illic discipulorum merita navigabant, tunc adhuc eam perfidia proditoris agitabat: et qui suis meritis firmi fuere, turbabantur alienis. Item Paulus cum fratribus Hierosolymam navigans, et diem Pentecosten ibi Spiritusque sancti gaudia celebrare festinans, recto cursu cuncta peragrat. Porro ab Hierosolymis Romam relegatus, quia cum infidelibus iter agit, mare furit, venti refragantur, imber imminet, frigora fatigant, astra obnubilant, terra negatur, triticum in mare jactatur, navis armamenta tolluntur, ipsa postremo navis arenis illisa dissolvitur, naturae quam non agnoscunt, terram, nando petunt. Et qui saeculi undas onerati cupiditatibus subierant, eodem adversante saeculo vix nudi evadunt. Juxta quod idem apostolus ait: *Ipse autem salvus erit, sic tamen quasi per ignem* **(I Cor. III)**.

Et navigaverunt ad regionem Gerasenorum, quae est contra Galilaeam. Gerasa est urbs insignis Arabiae trans Jordanem, juncta monti Galaad, quam tenuit tribus Manasse, non longe a stagno Tiberiadis, in quod porci praecipitati sunt. Significat autem nationem gentium, quam post passionis somnum resurrectionisque suae gloriam, missis praedicatoribus, Salvator est visitare dignatus. Unde bene Gerasa, sive Gergesi (ut quidam legunt) colonum ejiciens, vel advena propinquans interpretatur. Videlicet insinuans quia gentium populus, et eum a quo nequiter incolebatur hostem suis de cordibus ejecerit, et qui erat longe factus sit prope in sanguine Christi.

Et cum egressus esset ad terram, occurrit illi vir quidam qui habebat daemonium jam temporibus multis. Vir iste figuram populi gentilis accipit, qui multis temporibus, hoc est ab ipso pene mundi nascentis exordio, vexabatur furore dementi.

Et vestimento non induebatur. Quia integimentum naturae suae et virtutis amisit. Hoc enim fidei et charitatis indumento primi parentes nostri, postquam peccavere, nudati esse leguntur. Hac stola prima filius luxuriosus postquam poenitens ad patrem rediit induitur.

Neque in domo manebat, sed in monumentis. Quia in conscientia sua non requiescebat, sed in mortuis operibus, hoc est in peccatis, delectabatur. Quid enim sunt corpora perfidorum, nisi quaedam defunctorum sepulcra, in quibus non Dei habitat sermo, sed anima peccatis mortua recluditur?

Is ut vidit Jesum, procidit ante illum. Et exclamans voce magna dixit: Quid mihi et tibi est, Jesu Fili Dei altissimi? Quanta Arii vesania, Jesum creaturam et non Deum

credere, quem Filium Dei altissimi daemones credunt et contremiscunt! Quae impietas Judaeorum eum dicere in principe daemoniorum ejecisse daemonia, quem ipsa daemonia fatentur nihil secum habere commune? Quin hoc ipsum quod tunc per daemoniaci clamavere furorem, post in delubris idolorum dicere et confiteri non desinunt, Jesum videlicet esse Christum Filium Dei altissimi, nec se aliquid cum illo pacis aut societatis habere.

Obsecro te, ne me torqueas. Praecipiebat enim spiritui immundo ut exiret ab homine. Multis enim temporibus arripiebat illum. Hostis humanae salutis non exiguum sibi ducit esse tormentum, ab hominis laesione cessare; quoque hunc diutius possidere solebat, eo difficilius dimittere consentit. Unde studendum summopere est ut et si quando, ut homines a diabolo superemur, mox ejus laqueos evitare satagamus, ne si tardius ejus juri resistatur, laboriosius quandoque pellatur.

Et vinciebatur catenis, et compedibus custoditus. Catenis et compedibus graves et durae leges significantur gentium, quibus et in eorum republica peccata cohibentur.

Et ruptis vinculis, agebatur a daemonio in deserto. Quia etiam ipsis transgressis legibus, ad ea scelera cupiditate ducebatur, quae jam vulgarem consuetudinem excederent.

Interrogavit autem illum Jesus dicens: Quod tibi nomen est? At ille dixit: Legio, quia intraverunt daemonia multa in eum. Non velut inscius nomen inquirit, sed ut confessa coram teste quam furens tolerabat [laborabat], virtus curantis gratior emicaret. Sed et nostri temporis sacerdotes, qui per exorcismi

gratiam daemones ejicere norunt, solent dicere patientes non aliter valere curari nisi quantum sapere possunt omne quod ab immundis spiritibus visu, auditu, gustu, tactu, et alio quolibet corporis vel animi sensu, vigilantes dormientesve pertulerint, confitendo patenter exponant. Et maxime, quando vel viris in specie feminea, vel in virili habitu feminis apparentes, quos daemones Galli Dusios vocant, infando miraculo spiritus incorporei corporis humani concubitum petere se ac patrare confingunt. Et nomen daemonis, quo se censeri dixerit, et dejerandi modos, quibus amoris sui foedus alterutrum pepigerint, prodendos esse praecipiunt. Quae mendacio simillima res, sed adeo vera, et plurimorum est attestatione notissima, ut quidam vicinus mihi presbyter retulerit se quamdam sanctimonialem feminam a daemonio curare coepisse, sed quandiu res latebat, nihil apud eam proficere potuisse. Confesso autem quo molestabatur phantasmate, mox et ipsum orationibus caeterisque quae oportebat purificationum generibus effugasse, et ejusdem feminae corpus ab ulceribus, quae daemonis tactu contraxerat, medicinali studio adjuncto sale benedicto curasse. Sed dum unum de ulceribus, quod altius lateri infixum repererat, nullatenus posset, quin continuo panderetur, obducere, ab eadem ipsa, quam sanare volebat, consilium, quo sanaretur, accepisse. *Si* (inquit) *oleum pro infirmis consecratum, eidem medicamento asperseris, sicque me perunxeris, statim sanitati restituar. Nam vidi quondam per spiritum, in quadam longius posita civitate, quam nunquam corporalibus oculis vidi, puellam quamdam pari calamitate laborantem, taliter a sacerdote curatam.* Fecit ut illa suggesserat, statimque ulcus remedium, quod ante respuerat, accipere consensit. Haec contra fraudes daemonum paucis explicare curavi, ut quam

non frustra Dominus nomen ejus quem expulsurus erat spiritus interrogaret, intelligas. Quod vero daemonia multa hominem intrasse memorantur, significat populum gentium non uni cuilibet, sed innumeris ac diversis idololatriae cultibus esse mancipatum. Cui contra scriptum est, quod *multitudinis credentium erat cor et anima una* **(Act. IV)**. Unde bene in Babylonia linguarum unitas scissa, in Hierosolyma est linguarum varietas adunata; et illa confusio, haec visio pacis interpretatur: quia videlicet electos in plerisque linguis et gentibus una fides ac pietas pacificando confirmat, reprobos autem plures sectae quam linguae dissociando confundunt.

Et rogabant eum ne imperaret illis ut in abyssum irent. Sciebant daemones, aliquando futurum ut per Domini adventum mitterentur in abyssum, non ipsi futura praedivinantes, sed prophetarum de se dicta recolentes, ideoque Domini adventus, quam mirabantur gloriam, ad suam arbitrabantur tendere perniciem.

Erat autem ibi grex multorum porcorum, pascentium in monte: et rogabant eum ut permitteret eis in illos ingredi: et permisit illis. Ideo permisit quod petebant daemonibus, ut per interfectionem porcorum hominibus salutis occasio praeberetur. Pastores enim ista cernentes, statim nuntiant civitati. Erubescat Manichaeus. Si de eadem substantia et ex eodem auctore hominum bestiarumque sunt animae, quo modo ob unius hominis salutem duo millia porcorum suffocantur? In quorum tamen interitu, figuraliter homines immundi, vocis et rationis expertes, indicantur, qui in monte superbiae pascentes, lutulentis oblectantur in actibus. Talibus enim per cultus idolorum possunt daemonia dominari. Nam

nisi quis porci more vixerit, nunquam accipiet in eum diabolus potestatem, aut ad probandum tantum, non autem et ad perdendum, accipiet.

Exierunt ergo daemonia ab homine, et intraverunt in porcos, et impetu abiit grex per praeceps in stagnum, et suffocatus est. Significat quod jam clarificata Ecclesia, et liberato populo gentium a dominatione daemoniorum, in abditis agunt sacrilegos ritus suos qui Christo credere noluerunt, caeca et profunda curiositate submersi. Et notandum quod spiritus immundi nec in porcos irent, nisi hoc illis benignus ipse Salvator petentibus, quos certe in abyssum posset relegare, concederet: rem necessariam docere nos volens, ut scilicet noverimus eos, multo minus sua potestate posse nocere hominibus, qui nec pecoribus qualibetcunque potuerunt. Hanc autem potestatem Deus bonus occulta justitia nobis dare potest, injustam non potest.

Quod ut viderunt factum, qui pascebant fugerunt et nuntiaverunt in civitatem et in villas. Quod pastores porcorum fugientes ista nuntiaverunt, significat quosdam etiam primates impiorum, quanquam Christianam legem fugiant, potentiam tamen ejus per gentes, stupendo et mirando praedicare.

Qui venerunt ad Jesum, et invenerunt hominem sedentem a quo daemonia exierant, vestitum, ac sana mente, ad pedes ejus, et timuerunt, etc. Significat multitudinem vetusta suavitate delectatam honorare quidem, sed nolle pati Christianam legem, dum dicunt quod eam implere non possint, admirantes tamen fidelem populum a pristina perdita conversatione sanatum. Sedere namque ad pedes Domini est, rationali quempiam mentis examine subnixum vestigia

Salvatoris, quae sequatur, intueri. Vestitum resumere, est virtutum studiis, quae deceptus amiserat, ornari.

Et rogaverunt illum omnis multitudo regionis Gerasenorum, ut discederet ab illis, quia timore magno tenebantur. Conscii fragilitatis suae Geraseni, praesentia se Domini judicabant indignos, non capientes Dei verbum, nec infirma adhuc mente pondus sapientiae sustinere valentes. Quod et Petro ipsi, viso piscium miraculo, contigisse legitur, et vidua Saraptana beati Eliae, cujus se sensit hospitio benedici, nihilominus se putavit praesentia gravari. *Quid mihi et tibi,* inquit, *vir Dei? ingressus es ad me, ut memorarentur iniquitates meae, et occideres filium meum* **(III Reg. XVII)**?

Ipse autem ascendens navem, reversus est. Dixerat supra, Dominum relictis navem ascendisse parentibus, compressisque una cum vento fluctibus, egressum mox occurrentem sibi curasse daemoniacum. Quo significare docuimus, eum relictis Judaeae populis, ex qua carnis duxit originem, transacta suae passionis tempestate, gentium procurasse salutem. His ita gestis patriam revertitur, *quia caecitas ex parte contigit in Israel, donec plenitudo gentium intraret: et sic omnis Israel salvus fieret* **(Rom. XI)**. Ascendit autem in navem, sed neque ipse somno premitur, neque navis procella pulsatur, quia *Christus surgens a mortuis, jam non moritur, mors illi ultra non dominabitur* **(Rom. VI)**. Cujus tamen tropaeum passionis resurrectionisque gloria credituris Judaeae tribubus intimabitur, et cum praedicator mortis suae, quo mortem vicit vexillo, credi ab Hebraeis coeperit, quasi repetita, in qua dormierat, navi patriam regredietur.

Et rogabat illum vir, a quo daemonia exierant, ut cum eo esset. Dimisit autem eum Jesus, dicens: Redi domum tuam, et narra quanta tibi fecerit Deus. Haec ex illa Apostoli sententia recte possunt intelligi, cum ait: *Dissolvi et esse cum Christo, multo magis optimum: manere in carne, necessarium propter vos* **(Philip. I)**. Ut sic quisque intelligat post remissionem peccatorum redeundum esse sibi in conscientiam bonam, et serviendum Evangelio, propter aliorum etiam salutem, ut deinde cum Christo requiescat, ne cum praepropere jam vult esse cum Christo, negligat ministerium praedicationis fraternae redemptioni accommodatum. Quod vero Matthaeus duos dicit a daemonum legione curatos, Marcus autem et Lucas unum commemorant, intelligas unum eorum fuisse personae alicujus clarioris et famosioris, quem regio illa maxime dolebat, et pro cujus salute plurimum satagebat. Hoc volentes significare duo evangelistae solum commemorandum judicaverunt, de quo facti hujus fama latius praeclariusque flagraverat. Sed et allegoriae summa concordat, quia sicut unus a daemonio possessus Judaeorum, sic et duo gentilis populi typum non inconvenienter exprimunt. Nam cum tres filios Noe generaverit, unius solum familia in possessionem ascita est Dei: ex duobus reliquis diversarum nationum, quae idolis manciparentur, procreati sunt populi.

Factum est autem, cum redisset Jesus, excepit illum turba. Erant enim omnes exspectantes eum. Et superius dixi quod in fine saeculi Dominus sit ad Judaeos clementer rediturus, atque ab eis per fidei confessionem libenter excipiendus. Nam *quod erant omnes exspectantes eum,* hoc est nimirum, quod eidem synagogae per prophetam loquitur: *Dies multos exspectabis*

me, et non fornicaberis, et non eris subdita vire **(Ose. III)**. Nunc enim nec viro Christo subdita, nec fornicata cum idolis, exspectatione longissima sponsi sui prioris, hoc est Domini Christi, quandoque per gratiam venturi praestolatur amplexum.

Et ecce, venit vir cui nomen erat Jairus, et ipse princeps Synagogae erat. Priori lectioni, qua de abjectione Synagogae fideque Ecclesiae, atque iterum instauratione Synagogae sumus interpretati, consequenter archisynagogi filia moriens subjungitur, quam dum suscitare properat Dominus, praeoccupat illa haemorrhoissa mulier, praeripit sanitatem, fitque ut praeveniens prior salute potiatur. *Aethiopia* enim *praeveniet manus ejus Deo* **(Psal. LXVII)**. Et cum intraverit plenitudo gentium, tunc omnis Israel salvus fiet. Princeps itaque Synagogae nullus melius quam ipse Moyses intelligitur. Unde bene Jairus, id est, illuminans, sive illuminatus vocatur, quia qui accipit verba vitae dare nobis, et per haec caeteros illuminat, et ipse a Spiritu sancto, quo vitalia monita scribere vel docere possit, illuminatur.

Et cecidit ad pedes Jesu, rogans eum ut intraret in domum ejus. Si caput Christi Deus, pedes consequenter incarnatio, qua terram nostrae mortalitatis tetigit, accipiendi sunt. Cecidit igitur archisynagogus ad pedes Jesu, quia legislator cum tota patrum progenie Christum in carne apparentem longe sibi dignitatis gloria praeferendum esse cognovit, illud Apostoli sedula devotione protestans: *Quia quod infirmum est Dei, fortius est hominibus* **(I Cor. I)**. Rogavit eum intrare in domum suam, quia continuis gaudiorum votis ejus videre desiderabat adventum. *Anima autem mea* (inquit

Propheta) *exsultabit in Domino, et delectabitur super Jesu ejus. Omnia ossa mea dicent, Domine, quis similis tibi* **(Psalm. XXXIV)**? Et hoc est ad pedes Jesu cadere, eum super omnes singulariter magnum pia fide fateri.

Quia filia unica erat illi, fere annorum duodecim, et haec moriebatur. Ipsa Synagoga, quae sola legali institutione composita, quasi unica Moysi nata erat, quasi duodecimo aetatis anno, hoc est, tempore pubertatis appropinquante moriebatur; quia nobiliter a prophetis educata, postquam ad intelligibiles annos pervenerat, postquam spiritales Deo fructus gignere debebat, subito errorum languore consternata, spiritalis vitae vias ingredi desperabiliter omisit. Et si non a Christo succurreretur, horrendam per omnia corruisset in mortem.

Et contigit, dum iret, a turba comprimebatur. Ad puellam pergens sanandam Dominus, a turba comprimitur, quia genti Judaeae salutaria monita praebens, quibus aegram vitiis ejus conscientiam erigeret, noxia carnalium populorum est consuetudine gravatus.

Et mulier quaedam erat in fluxu sanguinis annis duodecim. Mulier sanguine fluens Ecclesia est ex gentibus congregata, quae ingenito carnalium delectationum polluta fluxu, atque a coetu jam fuerat segregata fidelium. Sed dum Verbum Dei Judaeam salvare decerneret, paratam jam promissamque aliis praeripuit spe certa salutem. Notandumque quod et archisynagogi duodenis sit filia, et mulier haec ab annis duodecim sanguine fluxerit, hoc est eodem quo haec nata sit tempore illa coeperat infirmari. Una enim pene eademque saeculi hujus aetate, et Synagoga in

patriarchis nasci, et gentilium natio per orbem coepit idololatriae sanie foedari. Nam et gemine fluxus sanguinis, hoc est, et super idololatriae prostitutione, et super his quae carnis ac sanguinis oblectatione patrantur, potest intelligi. Unde pulchre sacra refert historia, tempore quo David adhuc puer Goliath gigantem stravit, Philisthiim in finibus Dommim, id est sanguinum, fuisse castrametatos. Quia videlicet Dominus ad debellandum mundi principem, humilis apparens, non modo operibus infructuosis, sed et religioni spurcissimae deditos gentilium populos invenit. Ergo quandiu Synagoga viguit, laboravit Ecclesia. Defectus illius hujus est virtus, quia illorum delicto salus gentibus.

Quae in medicos erogaverat omnem substantiam suam, nec ab ullo potuit curari. Medicos sive falsos theologos, sive philosophos, legumque doctores saecularium, qui multa de virtutibus vitiisque subtilissime disserentes, utilia se videndi credendique instituta mortalibus dare promittebant, seu certe ipsos spiritus immundos significat qui velut hominibus consulendo, se jam pro Deo colendos ingerebant. Quibus vicissim audiendis, gentilitas quanto magis naturalis industriae vires expenderat, tanto minus potuit ab iniquitatis suae sorde curari. Unde bene Marcus de hac muliere scribens, ait: *Et fuerat multa perpessa a compluribus medicis, et erogaverat omnia sua, nec quidquam profecerat, sed magis deterius habebat.* Sed haec, ubi populum Judaeorum aegrotare, verumque de coelo cognovit adesse medicum, coepit et ipsa languoris sui sperare pariter et quaeritare remedium.

Accessit retro, et tetigit fimbriam vestimenti ejus, et confestim stetit fluxus sanguinis ejus. Accedit et Dominum tangit

Ecclesia, quae ei per fidei veritatem appropinquat. Accedit autem retro, sive juxta id quod ipse ait: *Si quis mihi ministrat, me sequatur* **(Joan. XII)**; et alibi praecipitur: *Post Dominum Deum tuum ambulabis;* sive quia presentem in carne Dominum non videns, peractis temporariae dispensationis sacramentis, ejus jam per fidem coepit vestigia subsequi. Tangit autem fimbriam vestimenti, et undam restringit sanguinis, quia beatus et vere mundandus, qui vel extremam verbi partem fidei manu contigerit. Nam rarus valde, qui ejus vel in pectore recumbere, vel caput mereatur pistica nardo perungere, cum et ille magnus fuerit qui se indignum ducebat ejus calceamenta portare; magna et illa quae ungere pedes ejus, et capillis suis tergere promeruit.

Et ait Jesus: Quis est qui me tetigit? Non ut ipse quae nesciat doceatur, sed ut virtus fidei, quam noverat, imo quam ipse dederat, in muliere declaretur, interrogat.

Negantibus autem omnibus, dixit Petrus et qui cum illo erant: Praeceptor, turbae te comprimunt et affligunt, et dicis, Quis me tetigit? Quem turbae passim comitantes comprimunt, una credula mulier Dominum tangit. Quia qui diversis inordinate glomerantium haeresibus affligitur, solo catholicae Ecclesiae fideliter corde quaeritatur. Nam sicut quidam videntes non vident, et audientes non audiunt, ita etiam tangentes non tangunt, qui non fideliter Christum tangunt. Unde cuidam amanti quidem, sed nondum plene credenti dicit: *Noli me tangere, nondum enim ascendi ad Patrem meum* **(Joan. XX)**; aperte docens quid sit eum veraciter tangere, Patri scilicet aequalem credere.

Et dixit Jesus: Tetigit me aliquis. Nam ego novi virtutem de me exisse, etc. Dicat Pelagius, si placet, se suo conanime salvari. Dicamus autem nos, quia vana salus hominis, in Deo faciemus virtutem. Nam et ipse virtutem, quae propitietur omnibus iniquitatibus nostris, et sanet omnes languores nostros, non ex nobis ipsis, sed de se novit exire. Non ergo latet eum qui fimbriam tetigerit, id est, incarnationis mysteria, donec ad majora capienda perveniat, perfecte amando crediderit.

At ipse dixit illi: Filia, fides tua te salvam fecit; vade in pace. Ideo *filia, quia fides tua te salvam fecit.* Nec dixit, fides tua te salvam factura est, sed *salvam fecit.* In eo enim, quod credidisti, jam salva facta es.

Adhuc illo loquente, venit quidam ad principem synagogae, dicens ei: quia mortua est filia tua, noli vexare illum. Salvata a profluvio sanguinis muliere, mox filia principis mortua nuntiatur, quia dum Ecclesia a vitiorum labe mundata, et ob fidei meritum filia est cognominata, continuo synagoga perfidiae simul invidiaeque lege soluta est. Perfidiae quidem, quia in Christo credere noluit; invidiae vero, quia Ecclesiam credidisse doluit. Scriptum est enim in actibus Apostolorum: *Sequenti autem Sabbato, pene universa civitas convenit audire verbum Domini. Videntes autem turbas Judaei repleti sunt zelo, et contradicebant his, quae a Paulo dicebantur, maledicentes viam coram multitudine* **(Act. XIII)**.

Noli vexare illum, per eos hodieque dicitur, qui adeo destitutum synagogae statum vident, ut restaurari posse non credant, ideoque pro resuscitatione illius supplicandum esse

non aestiment. Sed *quae impossibilia sunt apud homines, possibilia sunt apud Deum* **(Luc. XVIII)**. Unde sequitur:

Jesus autem, audito hoc verbo, respondit patri puellae: Noli timere. Crede tantum, et salva erit. Pater puellae, coetus doctorum legis accipitur, de quo Dominus ait: *Super cathedram Moysi sederunt scribae et pharisaei* **(Matth. XXIII)**. Qui si credere ipse voluerit, etiam subjecta ei synagoga salva erit.

Et cum venisset domum, non permisit intrare secum quemquam, nisi Petrum, Jacobum et Joannem, et patrem et matrem puellae. Supra publice viduae filius suscitatur, hic removentur plures arbitri. Puto ergo, quod in eo quoque pietas ibi Domini declaretur, quia vidua mater unici non patiebatur moras, et ideo, ne amplius afficeretur, maturitas additur. Est etiam forma sapientiae, in viduae filio cito Ecclesiam credituram, in archisynagogi filia credituros quidem Judaeos, sed ex pluribus pauciores.

Flebant autem omnes, et plangebant illam. Nunquid possunt (inquit) *filii sponsi lugere, quandiu cum illis est sponsus? Venient autem dies, cum auferetur ab eis sponsus, et tunc jejunabunt.* Igitur synagoga, quia sponsi laetitiam, qua vivere posset, amisit, quasi inter plangentes mortua jacens, ne hoc quidem ipsum, quare plangatur, intelligit.

At ille dixit: Nolite flere. Non est mortua, sed dormit. Hominibus mortua, qui suscitare nequiverant, Deo dormiebat, in cujus ditione et anima recepta vivebat, et caro resuscitanda quiescebat. Unde mos Christianus obtinuit, ut mortui, qui resurrecturi esse non dubitantur, dormientes

vocentur, sicut Apostolus: *Nolumus* (inquit) *vos ignorare, fratres, de dormientibus, ut non contristemini, sicut et caeteri, qui spem non habent* **(I Thess. IV)**. Sed et in parte allegoriae, cum anima, quae peccaverit, ipsa moriatur, tamen ea, quae suscitari Christo meruerit, nobis quidem mortua fuisse, sed ei obdormisse dici potest.

Et deridebant eum, scientes, quia mortua esset. Quia verbum resuscitantis deridere quam credere malebant, merito foras excluduntur, indigni qui miraculum resurgentis viderent.

Ipse autem tenens manum ejus, clamavit dicens: Puella, surge. In Marco scriptum est: *Ait illi: Tabitha cumi, quod est interpretatum, Puella, tibi dico surge; et confestim surrexit* **(Act. IX)**. Ubi diligens lector inquirat, quare verax Evangelista dictum Salvatoris exponens, interposuerit de suo, *tibi dico,* cum in Syro sermone quem posuit, non plus sit dictum, quam *Puella, surge.* Tenens ergo manum puellae Jesus, sanavit eam, quia nisi prius mundatae fuerint manus Judaeorum, quae sanguine plenae sunt, synagoga eorum mortua non consurgit.

Et reversus est spiritus ejus, et surrexit continuo. Marcus ita dicit: *Et confestim surrexit puella, et ambulavit.* Et spiritaliter insinuans, quia quisquis a morte animae Christo sibi manum confortante resipiscit, non modo a sordibus exsurgere vitiorum, sed bonis continuo proficere debet operibus.

Et jussit illi dari manducare. Ad testimonium quidem vitae resuscitatam manducare praecepit, ut non phantasma, sed veritas crederetur. Sed et si quis a spiritali morte resurrexit, coelesti necesse est mox pane satietur, et divini scilicet verbi,

et sacrosancti altari particeps effectus. Nam juxta moralem intellectum, tres illi mortui, quos Salvator in corporibus suscitavit, tria genera resurrectionis animarum significant. Siquidem nonnulli consensum malae delectationi praebendo, latente tantum cogitatione peccati, sibi mortem consciscunt. Sed tales vivificare significans Salvator, suscitavit filiam archisynagogi nondum foras elatam, sed in domo mortuam, quasi vitium secreto in corde tegentem. Alii non solum noxiae delectationi consentiendo, sed et ipsum malum, quo delectantur agendo, mortuum suum quasi extra portas efferunt. Et hoc se poeniteant resuscitare demonstrans, suscitavit juvenem filium viduae extra portas elatum, et reddidit matri suae. Quia resipiscentem a peccati tenebris animam, unitati restituit Ecclesiae, sicut et supra docuimus. Quidam vero non solum cogitando, vel faciendo illicita, sed et ipsa peccandi consuetudine, se quasi sepeliendo corrumpunt. Verum nec ad hos erigendos minor fit virtus et gratia Salvatoris, si tamen adsint cogitationes sollicitae, quae super eorum salute velut devotae Christo sorores invigilent. Nam ad hoc intimandum resuscitavit Lazarum quatuor dies jam in monumento habentem, et sorore attestante jam fetentem. Quia pessima noxios actus solet fama comitari. Notandum autem quod quanto gravior animae mors ingruerit, tanto acrior necesse est, ut resurgere mereatur, poenitentis fervor insistat. Quod occulte volens ostendere Dominus, jacentem in conclavi mortuam, modesta lenique voce resuscitat, dicens: *Puella, surge.* Quam et ob facilitatem resuscitandi, jam mortuam fuisse negaverat. Delatum autem foras juvenem, pluribus, ut reviviscere debeat, dictis corroborat, cum ait: *Juvenis, tibi dico, surge.* Quatriduanus vero mortuus, ut longa prementis sepulcri claustra deponere

posset, fremuit spiritu Jesus, turbavit seipsum, lacrymas fudit, rursum fremuit, ac magna voce clamavit: *Lazare, veni foras* **(Joan. XI)**. Et sic tandem, qui erat desperatus, discusso tenebrarum pondere, vitae lucique redditur. Sed et hoc notandum, quod quia publica noxa, publico eget remedio, levia autem peccata leviori et secreta queunt poenitentia deleri, puella in domo jacens, paucis arbitris exsurgit, eisdemque ne miraculum vulgarent indicitur

Et stupuerunt, inquit, *parentes ejus, quibus praecepit, ne alicui dicerent, quod factum erat.* Juvenis extra portam, turba multa comitante atque intuente suscitatur. Lazarus de monumento vocatus, in tantum populis innotuit, ut ob eorum, qui videre testimonium, plurimae domino turbae cum palmis occurrerent, et multi propter illum abirent ex Judaeis, et crederent in Jesum. Quartum vero mortuum dominus, nuntiante discipulo, agnoscit; sed quia, qui pro ejus ereptione Dominum precarentur, vivi defuerant: *Dimitte* (inquit) *ut mortui sepeliant mortuos suos* **(Matth. XIII)**; id est, mali malos noxiis laudibus gravent, et quia non adest justus, qui corripiat in misericordia, oleum peccatoris impinguet caput eorum.

CAPUT IX.

Convocatis autem Jesus duodecim apostolis, dedit illis virtutem et potestatem super omnia daemonia, et ut languores curarent. Et misit illos praedicare regnum Dei, et sanare infirmos. Concessa primum potestate signorum, misit

praedicare regnum Dei ut promissorum magnitudini attestaretur etiam magnitudo factorum, fidemque verbis daret virtus ostensa, et nova facerent, qui nova praedicarent. Unde nunc quoque, cum fidelium numerositas excrevit, intra sanctam Ecclesiam multi sunt, qui vitam virtutum tenent, et signa virtutum non habent. Quia frustra miraculum foris ostenditur, si deest quod intus operetur. Nam, juxta magistri gentium vocem, linguae in signum sunt non fidelibus, sed infidelibus.

Et ait ad illos: Nihil tuleritis in via, neque virgam, neque peram, neque panem, neque pecuniam, neque duas tunicas habeatis. Solet quaeri, quomodo Matthaeus et Lucas commemoraverint, dixisse Dominum discipulis, ut nec virgam ferrent, cum dicat Marcus, et praecepit eis, ne quid tollerent in via, nisi virgam tantum. Quod ita solvitur, ut intelligamus sub alia significatione dictam virgam, quae secundum Marcum ferenda est, et sub alia illam, quae secundum Matthaeum et Lucam non est ferenda. Sicut sub alia significatione intelligitur tentatio, de qua dictum est: *Deus neminem tentat,* et sub alia, de qua dictum est: *Tentat vos Dominus Deus vester, ut sciat, si diligitis eum.* Illa seductionis est, haec probationis. Utrumque ergo accipiendum est a Domino apostolis dictum, et ut nec virgam ferrent, et ut non nisi virgam ferrent. Cum enim secundum Matthaeum diceret eis: *Nolite possidere aurum neque argentum* **(Matth. X)**, et caetera, continuo subjecit: *Dignus est enim operarius cibo suo* **(Ibid)**. Unde satis ostendit, cur eos haec possidere ac ferre noluerit. Non quo necessaria non sint sustentationi hujus vitae, sed quia sic eos mittebat ut eis haec deberi monstraret ab illis quibus Evangelium credentibus annuntiarent. Claret

autem haec, non ita praecepisse Dominum, tanquam Evangelistae vivere aliunde non debeant, quam eis praebentibus, quibus annuntiant Evangelium. Alioquin contra hoc praeceptum fecit Apostolus, qui victum de manuum suarum laboribus transigebat, ne cuiquam gravis esset, sed potestatem dedisse, in qua scirent, sibi ista deberi. Cum autem a domino aliquid imperatur, nisi fiat, inobedientiae culpa est. Cum autem potestas datur, licet cuique non uti, et tanquam de suo jure cedere. Hoc ergo ordinans Dominus, quod eum ordinasse dicit Apostolus, iis qui Evangelium annuntiant, de Evangelio vivere, illa apostolis loquebatur, ut securi non possiderent, neque portarent huic vitae necessaria, nec magna, nec minima. Ideo posuit, *Nec virgam,* ostendens a fidelibus suis, omnia deberi ministris suis, nulla superflua requirentibus. Ac per hoc addendo: *Dignus est enim operarius cibo suo* **(Matth. X)**, prorsus aperuit et illustravit, unde haec omnia loqueretur. Hanc ergo potestatem virgae nomine significavit, cum dicit, ne quid tollerent in via, nisi virgam tantum. Ut intelligatur, quia per potestatem a Domino acceptam, quae virgae nomine significata est, etiam quae non portantur, non deerunt. Hoc et de duabus tunicis intelligendum est, ne quisquam eorum, praeter eam, quam esset indutus, aliam portandam putaret, sollicitus ne opus esset, cum ex illa potestate posset accipere. Quod vero secundum Marcum non portari vel haberi duas tunicas, sed expressius indui prohibet, dicens: *Et ne induerentur duabus tunicis* **(Marc. VI)**: quid eos monet, nisi non dupliciter, sed simpliciter ambulare? Aliter. In duabus tunicis, vident mihi duplex ostendere vestimentum. Non quod in locis Scythiae et glaciali nive rigentibus una quis tunica debeat esse contentus, sed quod in tunica, vestimentum

intelligamus, ne alio vestiti, aliud nobis futurorum timore servemus.

Et in quamcunque domum intraveritis, ibi manete, et inde ne exeatis. Dat constantiae generale mandatum, ut hospitalis necessitudinis jura custodiant, alienum a praedicatore regni coelestis astruens cursitare per domos, et inviolabilis hospitii jura mutare. Nec otiose secundum Matthaeum domus, quam ingrediantur apostoli legenda decernitur, ut mutandi hospitii necessitudinisque violandae causa non suppetat.

Et quicunque non receperint vos, exeuntes de civitate illa, etiam pulverem pedum vestrorum excutite in testimonium supra illos. Pulvis excutitur de pedibus in testimonium laboris sui, quod ingressi sint in civitatem, et praedicatio apostolica ad illos usque pervenerit. Sive excutitur pulvis, ut nihil ab eis accipiant, ne ad victum quidem necessarium, qui Evangelium spreverint. Allegorice autem, qui verbo humiliter intendunt, si quibus, ut homines terrenae levitatis naevis obscurantur, per ea mox, quae recipiunt Evangelicae praedicationis vestigia, purgantur. Qui vero perfidia, vel negligentia, vel etiam studio contemnunt, horum vitanda communio, fugienda synagoga censetur, excutiendus pedum pulvis, ne gestis manibus et pulveri comparandis, mentis castae vestigium polluatur.

Egressi autem circumibant per castella, evangelizantes et curantes ubique. Quid evangelizarent, vel quomodo curarent Apostoli, Marcus exponit plenius. *Praedicabant,* inquit, *ut poenitentiam agerent, et ungebant oleo multos aegrotos, et sanabant.* Dicit et Jacobus: *Infirmatur quis in vobis, inducat presbyteros Ecclesiae, et orent super ipsum ungentes eum oleo, in nomine Domini, et si in peccatis sit, dimittentur*

ei **(Marc. VI)**. Unde patet ab ipsis apostolis hunc sanctae Ecclesiae morem esse contraditum, ut pontificali benedictione consecrato oleo, perungantur aegroti. Praedicabant autem, ut poenitentiam agerent; et supra, *Misit illos,* inquit, *evangelizare regnum Dei* **(I Cor. I)**. Quia videlicet utrumque, juxta Joannis Baptistae, vel ipsius Salvatoris exemplum praedicabant: *Poenitentiam agite, appropinquavit enim regnum coelorum* **(Matth. III)**. Regni enim coelorum januis propinquare est, de his quinque, quibus ab eo discesserat, poenitere.

Audivit autem Herodes tetrarcha omnia, quae fiebant ab eo et haesitabat, eo quod diceretur a quibusdam, quia Joannes surrexit a mortuis. Quanta Judaeorum invidia, qui contra dominum malitiae furor exstiterit ex omnibus pene locis Evangelii docemur. Ecce Joannem, de quo dictum est, quia signum fecit nullum, a mortuis surgere potuisse, nullo attestante credebant; Jesum autem virum approbatum a Deo virtutibus et signis, cujus mortem elementa tremuerunt, resurrectionem vero atque ascensionem angeli, apostoli, viri, ac feminae certatim praedicabant, non resurrexisse, sed furtim fuisse ablatum credere maluerunt. Nec repugnare putandum est, quod Lucas perhibet Herodem haesitasse, eo quod diceretur a quibusdam, quia Joannes surrexit a mortuis: cum Matthaeus Marcusque referant, ipsum Herodem audita fama Jesu dixisse pueris suis, *Hic est Joannes Baptista, ipse surrexit a mortuis, et ideo virtutes operantur in eo* **(Matth. XIV)**; sed intelligendum post hanc haesitationem eum confirmasse in animo suo, quod ab aliis dicebatur.

Et ait Herodes: Joannem ego decollavi. Quis autem est iste, de quo audio ego talia? Et quaerebat videre eum. Haec verba

sunt haesitantis Herodis, de quibus supra memoratur. Quia eum quem fama magnum comperit etiam videre desiderat, si forte, an ipse sit Joannes, agnoscere possit. Cujus alii ordinem causamque decollationis, quoniam Evangelistae plenissime describunt, Lucas more suo commemorare potius ob statum temporis intimandum, quae abunde dicta videret, quam replicare curavit. Verum quia decollationis Joannis mentio est, notandum, quod idem Joannes et Dominus suum quisque statum et tempore nativitatis, et passionis ordine declarant. Nam Joannes capite minutus, dominus est in cruce sublimatus. Joannes cum minui inciperent dies, Dominus cum crescere, natus. Ut etiam per haec appareret, quid sit, *illum oportet crescere, me autem minui* **(Joan. III)**, hoc est, illum qui propheta putabatur, Christum oportet agnosci: et me, qui Christus aestimabar, quod ejus sim praecursor, intelligi.

Et reversi apostoli, narraverunt illi quaecunque fecerunt. Non solum, quae ipsi fecerunt et docuerunt apostoli, Domino narrant, sed etiam quae Joannes eis in docendo occupatis sit passus, vel Christum, vel ejusdem Joannis discipuli ei renuntiant, sicut Matthaeus insinuat. Unde quod sequitur:

Et assumptis illis secessit seorsum in locum desertum, qui est Bethsaida. Non timore mortis egit, ut quidam arbitrantur, sed parcens inimicis suis, ne homicidio homicidium jungerent, simul et opportunum suae passionis tempus exspectans, nam plusquam anni spatio Joannis et Domini passiones distare, qui diligenter Evangelia legerit, inveniet. Siquidem miraculum panum Dominus, tribus consentientibus evangelistis, post decollationem Joannis implevit. Quod Joannes miraculum descripturus praemisit esse proximum Pascha diem festum Judaeorum, et post haec, ad diem festum eorum Scenopegiae

Jesum dicit ascendisse. Ubi docentem in templo *quaerebant,* inquit, *eum apprehendere; et nemo misit in illum manus, quia nondum venerat hora ejus* **(Joan. VII)**; ac deinde proximi Paschae tempore crucis consummasse tropaeum. Quod occiso Joanne, tempus exspectans, secessit seorsum in locum desertum, qui est Bethsaida: mystice docens quia derelicta Judaea, quae prophetiae sibi non credendo caput abstulerat, in deserto Ecclesiae, quae virum non habebat, verbi esset pabula largiturus. Unde pulchre Bethsaida domus fructuum interpretatur. Ipsa est enim, de qua Isaias ait: *Laetabitur deserta et invia, et exultabit solitudo, et florebit quasi lilium* **(Isa. XXXV)**; et paulo post: *Ipsi videbunt gloriam Domini, et decorem Dei nostri* **(Ibid)**. Est autem Bethsaida in Galilaea civitas Andreae et Petri et Philippi apostolorum, prope stagnum Gennesareth, ut in locorum libris invenimus.

Quod cum cognovissent turbae, secutae sunt illum. Et excepit illos, et loquebatur illis de regno Dei, et eos qui cura indigebant sanabat. Tentat Dominus fidem turbarum, et probatam digno praemio recompensat. Petendo enim solitudinem, an sequi curent explorat. Illae sequendo, et non in jumentis vehiculisve diversis, sed ut alii produnt Evangelistae, proprio labore pedum iter arripiendo deserti, quantam salutis suae curam gerant, ostendunt. Rursum ipse, ut potens piusque salvator ac medicus excipiendo fatigatos, docendo inscios, sanando aegrotos, reficiendo jejunos, quantum devotione credentium delectetur, insinuat. Juxta vero leges allegoriae, petentem deserta gentium Christum multae fidelium catervae relictis moenibus priscae conversationis, neglectoque variorum dogmatum munimine

sequuntur. Et qui prius notus in Judaea Deus, postquam dentes Judaeorum arma et sagittae, et lingua eorum machaera acuta contra illum facta est. *Exaltare,* inquit, *super coelos Deus, et super omnem terram gloria tua* **(Psal. LVI)**.

Dies autem coeperat declinare, et accedentes duodecim, dixerunt illi, Dimitte turbas, ut euntes in castella, villasque quae circa sunt, divertant et inveniant escas. Die declinata turbas Salvator reficit, quia vel fine saeculorum propinquante, vel cum Sol justitiae pro nobis occubuit, a diutina spiritalis inediae sumus tabe salvati.

Ait autem ad illos: Vos date illis manducare. Provocat apostolos ad fractionem panis, ut illis se non habere testantibus magnitudo signi notior fiat, simul insinuans quia per eos quotidie jejuna nostra sunt corda pascenda. Quid enim agit Petrus, cum per Epistolas loquitur, nisi ut verbi pabulo corda nostra male jejuna satientur? Quid Paulus, quid Joannes per Epistolas loquentes operantur, nisi ut mentes nostrae coelestia alimenta percipiant, et inediae suae fastidium, quo moriebantur, vincant?

At illi dixerunt: Non sunt nobis plusquam quinque panes, et duo pisces. Nondum erant apostolis plusquam quinque panes Mosaicae legis, et duo pisces utriusque Testamenti, quae diutius abdito mysteriorum latentium, quasi undis abyssi tegebantur atque alebantur occulta. Bene autem juxta Evangelium Joannis, panes, qui legem designant, hordeacei fuisse referuntur, qui jumentorum maxime rusticorumque est cibus servorum: quia incipientibus necdumque perfectis auditoribus asperiora et quasi grossiora sunt committenda praecepta. *Animalis* enim *homo non*

percipit ea quae sunt spiritus Dei **(I Cor. II)**. Atque ideo Dominus pro suis cuique viribus dona tribuens, semperque ad perfectiora provocans, primo quinque panibus quinque millia, secundo septem panibus quatuor hominum millia reficit. Tertio, discipulis suae carnis et sanguinis mysterium credit. Ad ultimum magno munere dat electis, ut edant et bibant super mensam suam in regno.

Erant autem fere viri quinque millia. Quia quinque sunt exterioris hominis sensus, quinque millia viri Dominum secuti designant eos, qui in saeculari adhuc habitu positi, exterioribus quae possident bene uti noverunt. Qui recte quinque panibus aluntur, quia tales necesse est legalibus adhuc praeceptis institui. Nam qui mundo ad integrum renuntiant, et quatuor sunt millia, et septem panibus refecti, hoc est, et evangelica refectione sublimes, et spiritali sunt gratia docti. Cujus significandae distantiae causa mystice reor in introitu quidem tabernaculi quinque columnas deauratas, ante oraculum vero, id est, Sancta sanctorum, quatuor fieri jussas. Quia videlicet incipientes per legem castigantur, ne peccent, perfecti autem per gratiam, ut devotius Deo vivant, admonentur.

Ait autem ad discipulos suos: Facite illos discumbere per convivia quinquagenos, et ita fecerunt. Diversi convivantium discubitus diversos per orbem conventus Ecclesiarum, quae unam catholicam faciunt, designant. Qui bene non solum quinquageni, sed, attestante Marco, etiam centeni discubuerunt. Nam quia quinquagesimus poenitentiae psalmus est, centenarius autem numerus de laeva transit in dexteram, quinquageni ad convivium Domini discumbunt, qui adhuc in poenitentia commissorum positi verbi auditum

percipiunt. Centeni autem, qui jam praesumpta veniae spe, de solo vitae aeternae desiderio suspirant.

Acceptis autem quinque panibus et duobus piscibus, respexit in coelum, et benedixit illis, et fregit, et distribuit discipulis suis ut ponerent ante turbas. Turbis esurientibus, Salvator non nova creat cibaria, sed acceptis his quae habuerunt discipuli, benedicit, quia veniens in carne, non alia quam praedicta sunt praedicat, sed prophetiae dicta mysteriis gratiae gravida demonstrat. Respicit in coelum, ut illuc dirigendam mentis aciem, ibi lucem scientiae doceat esse quaerendam. Frangit, et ante turbas ponenda distribuit discipulis, quia clausa legis et prophetiae sacramenta eis qui per mundum praedicent patefacit.

Et sublatum est quod superfluit illis fragmentorum cophini duodecim. Quod turbis superest, a discipulis sustollitur, quia sacratiora mysteria, quae a rudibus capi nequeunt, non negligenter omittenda, sed sunt inquirenda perfectis. Nam per cophinos duodecim, apostoli, et per apostolos omnes sequentium doctorum chori figurantur, foris quidem hominibus despecti, sed intus salutaris cibi reliquiis ad alenda humilium corda cumulati. Constat enim cophinis opera servilia geri solere, sed ipse cophinos panum fragmentis implevit, qui infirma hujus mundi, ut fortia confunderet, elegit.

Et factum est, cum solus esset orans, erant cum illo et discipuli. Aderant discipuli Domino, et sequebantur illum in via, ut Marcus indicat, sed ipse Patrem solus oravit, quia possunt sancti Domino fidei amorisque societate conjungi; discretum eum a caeteris mortalibus divinae gloria majestatis

intueri, viam quoque quam versatus in carne docuit, passibus humilitatis insequi: sed incomprehensibilia paternae dispositionis arcana solus novit Filius penetrare. Nusquam enim (ni fallor) cum discipulis orasse reperitur, ubique solus obsecrat, quia Dei consilium humana vota non capiunt, nec quisquam potest interiorum particeps esse cum Christo.

Et interrogavit illos, dicens: Quem me dicunt esse turbae? At illi responderunt, et dixerunt, Joannem Baptistam: alii autem Heliam, alii, quia propheta unus de prioribus surrexit. Pulchre Dominus fidem discipulorum exploraturus, prius turbarumque sententiam interrogat, ne illorum videlicet confessio, non veritatis agnitione probata, sed vulgi videatur opinione firmata, nec comperta credere, sed instar Herodis de auditis haesitare putentur. Unde et Petro se Christum confitenti, secundum Matthaeum, dicit: *Quia caro et sanguis non revelavit tibi* **(Matth. XVI)**, hoc est, doctrina humana fidei te veritatem non docuit. Pulchre etiam, qui diversam de Domino sententiam ferunt, turbarum nomine notantur, quarum semper dubius, instabilis vagusque sensus et sermo est. A quibus, ut eos distinguat, protinus infert:

Vos autem, quem me esse dicitis? Non sunt enim discipuli Christi de turba, non sunt de turba qui cum Domino soli gradiuntur, qui eum secretius orantem videre merentur: sed et si quis de turba Christum crediderit, jam mox desinet esse de turba.

Respondens Simon Petrus dixit, Christum Dei. Licet caeteri apostoli sciant, Petrus tamen respondit prae caeteris. Complexus est itaque omnia, qui et naturam et nomen expressit, in quo summa virtutum est. Etiamne nos de

generatione Dei ferimus quaestiones? Cum Paulus judicaverit nihil se scire nisi Jesum Christum, et hunc crucifixum **(I Cor. II)**, Petrus nihil amplius quam Dei Filium putaverit confitendum nos et quando et quomodo natus sit, et quantus sit, humanae infirmitatis contemplatione rimamur? Finis ergo fidei meae Christus est, finis fidei meae Dei Filius est. Non licet mihi scire generationis seriem, non licet tamen nescire generationis fidem.

At ille increpans illos, praecepit ne cui dicerent hoc, dicens; quia oportet Filium hominis multa pati, et caetera. Idcirco se ante passionem et resurrectionem noluit praedicari, ut, completo postea sanguinis sacramento, opportunius apostolis diceret: *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti* **(Matth. XXVIII)**. Quia non prodesset eum publice praedicari, et ejus vulgari in populis majestatem, quem post paululum flagellatum visuri sint et crucifixum multa pati a senioribus et scribis, et principibus sacerdotum. Et notandum quod eum qui multa pati et occidi, et resurgere debeat, Filium hominis appellat: quia passo in carne Christo, divinitas impassibilis mansit. Notandum etiam, quod ipse se filium hominis, Petrus autem Christum Dei Filium confitentur, ut ex hoc utroque verus Deus atque homo probetur.

Dicebat autem ad omnes: Si quis vult post me venire, abneget seipsum. Pulchre posuit, *ad omnes,* quia superiora, quae ad fidem dominicae nativitatis vel passionis pertinent, cum solis seorsum discipulis egit. Tunc autem nosmetipsos abnegamus, cum vitamus quod per vetustatem fuimus, et ad hoc nitimur quo per novitatem vocamur. Dicat ergo Veritas, dicat: *Si quis vult post me venire, abneget seipsum.* Quia nisi quis a

semetipso deficiat, ad eum qui super ipsum est non appropinquat; nec valet apprehendere quod ultra ipsum est, si nescierit mactare quod est. Sed jam, qui se a vitiis abnegat, exquirendae ei virtutes sunt, in quibus crescat. Nam protinus adjungitur:

Et tollat crucem suam quotidie, et sequatur me. Duobus etenim modis crux tollitur, cum aut per abstinentiam afficitur corpus, aut per compassionem proximi affligitur animus. Pensemus qualiter utroque modo Paulus crucem suam tulerit, qui dicebat: *Castigo corpus meum, et in servitutem redigo, ne forte aliis praedicans, ipse reprobus efficiar* **(I Cor. IX)**. Ecce in afflictione corporis audivimus crucem carnis, nunc in compassione proximi audiamus crucem mentis. Ait: *Quis infirmatur, et ego non infirmor? Quis scandalizatur, et ego non uror* **(II Cor. XI)**? Sed in utraque crucis bajulatione notandum quod hanc et quotidie tollere, et ea sumpta Dominum sequi jubemur.

Qui enim voluerit animam suam salvam facere, perdet illam. Nam qui perdiderit animam suam propter me, salvam faciet illam. Sic dicitur fideli: *Qui voluerit animam suam salvam facere, perdet eam, et qui perdiderit animam suam propter me, salvam faciet eam,* ac si agricolae dicatur: Frumentum si servas, perdis, si seminas renovas. Quis enim nesciat quod frumentum, cum in semine mittitur, perit ab oculis, in terra deficit? Sed unde putrescit in pulvere, inde viridescit in renovatione. Quia vero sancta Ecclesia aliud tempus habet persecutionis, atque aliud pacis, Redemptor noster ipsa ejus tempora designavit in praeceptis. Nam persecutionis tempore ponenda est anima, pacis autem tempore ea quae amplius

dominari possunt, frangenda sunt desideria terrena. Unde et nunc dicitur:

Quid enim proficit homo si lucratur universum mundum, se autem ipsum perdat, et detrimentum sui faciat? Cum persecutio ab adversariis deest, valde vigilantius cor custodiendum est. Nam pacis tempore, quia licet vivere, licet etiam ambire. Plerumque autem labentia cuncta despicimus, sed tamen adhuc humanae verecundiae usu praepedimur, ut rectitudinem quam servamus in mente, nondum exprimere valeamus in voce. Sed huic quoque vulneri congruum subjungitur medicamentum, cum Dominus dicat:

Nam qui me erubuerit et meos sermones, hunc Filius hominis erubescet, cum venerit in majestate sua, et Patris, et sanctorum angelorum. Sed ecce nunc apud se homines dicunt: Nos jam Dominum et sermones ejus non erubescimus, quia aperta eum voce confitemur. Quibus ego respondeo quod in hac plebe Christiana sunt nonnulli qui Christum ideo confitentur, quia cunctos Christianos esse conspiciunt. Non ergo ad probationem fidei vox sufficit professionis, quam defendit a verecundia professio generalitatis. Est tamen ubi se quisque interroget, ut in confessione Christi se veraciter probet. Certe enim persecutionis tempore erubescere poterant fideles substantiis nudari, de dignitatibus dejici, verberibus affligi: pacis autem tempore, quia a nostris persecutionibus desunt, est aliud ubi ostendamur nobis. Veremur saepe a proximis despici, dedignamur injurias verbi tolerare: si contingat jurgium fortasse cum proximo, erubescimus priores satisfacere. Cor quippe carnale, dum hujus vitae gloriam quaerit, humilitatem respuit.

Dico autem vobis vere, sunt aliqui hic stantes qui non gustabunt mortem, donec videant regnum Dei. Regnum Dei hoc loco praesens Ecclesia vocatur; et quia nonnulli ex discipulis usque adeo in corpore victuri erant, ut Ecclesiam Dei constructam conspicerent, et contra mundi hujus gloriam erectam, consolatoria promissione nunc dicitur: *Sunt quidam de hic stantibus qui non gustabunt mortem, donec videant regnum Dei.* Sed cum tanta Dominus subeundae mortis praecepta ederet, quid necessarium fuit ut ad hanc subito promissionem veniret? nisi quia discipulis rudibus etiam de praesenti vita aliquid promittendum fuit, ut possent robustius in futura solidari, quibus videndum regnum Dei promittit in terra, ut hoc ab eis fidelius in coelo praesumatur. Quod si regnum Dei in hac sententia futuram in coelis beatitudinem velimus accipere, et hoc quidam de astantibus non post multos dies in monte viderunt, scilicet ut manentis gaudii contemplatione, tametsi raptim delibata, modestius instantia saeculi transeuntis adversa tolerarent. Decentissimo sane verbo sanctos mortem gustare testatur, a quibus nimirum mors corporis libando gustatur, vita animae possidendo tenetur.

Factum est autem post haec verba fere dies octo, et assumpsit Petrum et Jacobum et Joannem. Octava die Dominus promissuram futurae beatitudinis gloriam discipulis manifestat, ut et ostensa coelestis vitae dulcedine, cunctorum qui haec audire possint corda refoveat, et octonario dierum numero, verum tempore resurrectionis gaudium doceat esse venturum. Nam et ipse octava die, id est post sextam Sabbati, qua crucem ascendit, et septimam Sabbati, qua in sepulcro quievit, a mortuis resurrexit. Et nos post sex hujus saeculi aetates, in quibus pro Domino pati et laborare gaudemus, et

septimam quietis animarum, quae interim in alia vita geritur, quasi octava aetate resurgemus. Nam quod Matthaeus Dominum Marcusque post sex dies transfiguratum dicunt, nec temporis ordine, nec mysterii ratione resultat. Quia et illi medios tantum ponunt dies, unde et absolute post sex dies factum dicunt: hic primum adjungit et ultimum, ideoque temperatius fere dies octo commemorat. Et ille post sex mundi aetates sanctis a labore quiescendum, hic vero tempore octavo designat resurgendum. Unde et pulchre sextus psalmus *Pro octava* inscribitur, cujus initium est, *Domine, ne in ira tua arguas me.* Quia nimirum post sex aetates quibus operari licet, precibus est instandum ne in octavo retributionis tempore a judice corripiamur irato. Quod et ipse Dominus hoc loco voluit nos ostenso suae orationis exemplo docere, de quo subditur:

Et ascendit in montem ut oraret. In montem namque oraturus, et sic transfigurandus ascendit, ut ostendat eos qui fructum resurrectionis exspectant, qui regem in decore suo videre desiderant, mente in excelsis habitare, et continuis precibus incumbere debere. Tres solummodo secum discipulos ducit, quia *multi sunt vocati, pauci vero electi* **(Matth. XX)**. Et qui hic fidem, qua imbuti sunt, sanctae Trinitatis incorrupta mente servaverint, illic ejus aeterna merentur visione laetari.

Et factum est dum oraret species vultus ejus altera, et vestitus ejus albus refulgens. Transfiguratus Salvator non substantiam verae carnis amisit, sed gloriam futurae, vel suae vel nostrae resurrectionis ostendit. Qui qualis tunc apostolis apparuit, talis post judicium cunctis apparebit electis. Nam in ipso tempore judicandi et bonis simul et malis, in forma servi videbitur, ut videlicet impii quem sprevere, Judaei quem negavere, milites

quem crucifixere, Pilatus Herodesque quem judicavere, queant agnoscere judicem. Vestitus autem domini, sanctorum illius chorus accipitur, quem glorificans Apostolus ait: *Quotquot ergo in Christo baptizati estis, Christum induistis* **(Galat. III)**. Qui videlicet habitus domino in terris consistente despectus, aliorumque simili videbatur, sed illi, montem petente novo candore refulget, quia nunc filii Dei sumus, *et nondum apparuit, quod erimus. Scimus quia cum apparuerit, similes ei erimus, videbimus enim eum sicuti est* **(I Joan. III)**. Unde bene Marcus haec vestimenta describens, ait: *qualia fullo super terram non potest candida facere* **(Marc. III)**. Nam quia ille hoc loco intelligendus est fullo, quem poenitens Psalmista precatur: *Amplius lava me ab injustitia mea, et a delicto meo munda me* **(Psal. L)**, non potest suis fidelibus in terra dare claritatem, quae eos conservata manet in coelis.

Et ecce duo viri loquebantur cum eo. Erant autem Moses et Elias, quorum unum mortuum, alterum in coelis raptum legimus, nisi in majestate cum Domino futuram omnium sanctorum gloriam significant, qui videlicet tempore judicii, vel vivi in carne reperiendi, vel ab olim gustata morte resuscitandi pariter sunt cum illo regnaturi. Teste enim Apostolo, *Mortui qui in Christo sunt resurgent primi, deinde nos qui vivimus, qui relinquimur, simul rapiemur cum illis in nubibus obviam Domino in aera, et sic semper cum Domino erimus* **(I Thess. IV)**. Aliter. Moses et Elias, id est, legislator et prophetarum maximus, apparent et loquuntur cum Domino, ut ostendant ipsum esse quem cuncta legis et prophetiae scripta promiserunt. Apparent autem non in infimis, sed in monte cum illo, quia soli, qui mente superna petierint,

majestatem sanctae Scripturae, quae in Domino est adimpleta, perspicient. Denique et Judaei videre Mosen, sed ad Deum in montana subeuntem sequi non merentur. Ad se quoque reversum non sine velamine vident. Eliam novere, sed solus triumphum ascendentis cum filiis prophetarum contemplatur Eliseus, quia multi passim Scripturae verba legimus, sed quam celsa in Christi mysteriis splendeat, perpauci intelligimus.

Et dicebant excessum ejus, quem completurus erat in Jerusalem. Et usque hodie lex et prophetae quoscunque in verae fidei cacumine repererint, dispensationis dominicae mysterium mutuis vocibus docent.

Petrus vero, et qui cum illo gravati erant somno, et evigilantes viderunt majestatem ejus et duos viros qui stabant cum illo. Non fortuito casu, sed mysterii ratione gravati erant somno discipuli, scilicet ut resurrectionis speciem post corporis quietem viderent. Cujus excitati ad gloriam sancti, eo verius majestatem Domini videbunt, quo etiam suae carnis, in qua mortem vicerant, immortalitate gaudebunt. Tunc Mosen et Eliam speculabuntur in gloria, quia melius intelligent, quomodo iota unum aut unus apex non praeterierit a lege, nec Dominus solvere legem vel prophetas, sed adimplere advenerit **(Matth. V)**.

Et factum est dum discederent ab illo, ait Petrus ad Jesum: Praeceptor, bonum est nos hic esse, et faciamus tria tabernacula, unum tibi, et unum Mosi, et unum Eliae, nesciens quid diceret. O quanta felicitas visione Deitatis inter angelorum choros adesse perpetuo, si tantum transformata Christi humanitas, duorumque societas sanctorum, ad

punctum visa delectet, ut eos ne discedant, etiam obsequio Petrus sistere velit! Qui et si pro humana conditione nesciat, quid dicat, insiti tamen sibi dat ardoris indicium. *Nesciebat enim quid diceret,* qui oblitus est regnum sanctis a Domino non in aliquo terrarum loco, sed in coelis esse promissum, se suosque coapostolos mortali adhuc carne gravatos, immortalis vitae statum subire non posse, et illo in saeculo domum manu factam non esse necessariam. Sed et usque nunc imperitia notatur, quisque legi, prophetis, et Evangelio tria tabernacula facere cupit, cum haec nequaquam valeant ab invicem separari, unum habentia tabernaculum, hoc est, Ecclesiam Dei.

Haec autem illo loquente, facta est nubes, et obumbravit eos. Qui materiale tabernaculum quaesivit, nubis accipit umbraculum, ut discat in resurrectione non tegmine domorum, sed Spiritus sancti gloria sanctos esse protegendos. De qua Psalmista: *Filii autem hominum in protectione alarum tuarum sperabunt* **(Psal. LVI)**. Et in Apocalypsi sua Joannes: *Et templum,* inquit, *non vidi in ea, Dominus enim omnipotens templum illius est et agnus* **(Apoc. XXI)**.

Et timuerunt intrantibus illis in nubem, et vox facta est de nube, dicens: Hic est Filius meus dilectus, ipsum audite. Humana fragilitas conspectum majoris gloriae ferre non sustinet, ac toto animo et corpore contremiscens ad terram cadit. Quanto quis ampliora quaesierit, tanto magis ad inferiora collabitur, si ignoraverit mensuram suam. Vox sane de coelo Patris loquentis auditur, quae testimonium perhibeat filio, et Petrum errore sublato doceat veritatem, imo in Petro caeteros apostolos. *Hic est* (ait) *Filius meus dilectus,* huic faciendum est tabernaculum, huic obtemperandum. Hic est

Filius, illi servi sunt Moses et Elias, debent et ipsi vobiscum in penetralibus cordis sui Domino tabernaculum praeparare. Et nota, sicut Domino in Jordane baptizato, sic et in monte clarificato, totius Trinitatis mysterium declarari, qui gloriam illius, quam in baptismate confitemur, in resurrectione videbimus. Nec frustra Spiritus sanctus hic in lucida nube, illic apparet in columba, quia qui nunc simplici corde fidem quam percipit servat, tunc luce apertae visionis, quod crediderat contemplabitur, ipsaque qua illustrabitur, in perpetuum gratia protegetur.

Et dum fieret vox, inventus est Jesus solus. Ubi coepit Filius designari, mox servi discesserunt, ne ad illos paterna vox emissa putaretur. Aliter: cum fieret vox super Filium, inventus est ipse solus, quia cum manifestaverit seipsum electis, erit Deus omnia in omnibus **(I Cor. XV)**, imo ipse cum suis, unus per omnia Christus, id est, caput cum corpore splendebit. Propter quem unitatem alibi dicebat: *Et nemo ascendit in coelum, nisi qui de coelo descendit, Filius hominis, qui est in coelo* **(Joan. III)**.

Et ipsi tacuerunt, et nemini dixerunt in illis diebus quidquam, ex his quae viderant. Futuri regni praemeditatio, et gloria triumphantis ostensa fuerat in monte. Tacent ergo discipuli, et imperante Domino, nemini dicunt visionem, donec Filius hominis a mortuis resurgat, ne et incredibile sit pro rei magnitudine, et post tantam gloriam apud rudes animos sequens crux scandalum faciat.

Factum est autem in sequenti die, descendentibus illis de monte, occurrit illi turba multa, et ecce vir de turba exclamavit, dicens: Magister, obsecro te, respice in filium

meum, quia unicus est mihi. Loca rebus congruunt, in monte Dominus orat, transformatur, discipulis arcana suae majestatis aperit, in inferiora descendens turbae occursu excipitur, miserorum fletu pulsatur. Sursum discipulis mysteria regni reserat, deorsum turbis peccata infidelitatis exprobrat. Sursum Patris vocem his qui sequi se poterant pandit, deorsum spiritus malos ab iis qui vexabantur expellit. Qui etiam nunc pro qualitate meritorum aliis ascendere, aliis descendere non desinit. Nam terrenos adhuc et incipientes, quasi ima petens confortat, docet, castigat; perfectos autem, quorum conversatio in coelis est, sublimius extollendo glorificat, liberius de aeternis instruit, et saepe ea quae turbis ne audiri quidem valeant docet.

Et ecce spiritus apprehendit illum, et subito clamat, et elidit et dissipat eum cum spuma, et vix discedit dilanians eum. Daemoniacum hunc, quem descendens de monte Dominus sanavit, Matthaeus lunaticum, Marcus surdum mutumque describit. Significat autem eos, de quibus scriptum est: *Stultus ut luna mutatur* **(Eccli. XXVII)**, qui nunquam in eodem statu permanentes, nunc ad haec, nunc ad illa vitia mutati, crescunt atque decrescunt, muti non confitendo fidem, surdi nec ipsum aliquatenus fidei audiendo sermonem.

Et rogavi discipulos tuos, ut ejicerent illum, et non potuerunt. Latenter hoc dicto accusat apostolos, cum impossibilitas curandi interdum non ad imbecillitatem curantium, sed ad eorum qui curandi sunt fidem referatur, dicente Domino: *Fiat tibi secundum fidem tuam.*

Respondens autem Jesus, dixit: O generatio infidelis, et perversa, usquequo ero apud vos, et patiar vos? Non quod

taedio superatus sit mansuetus ac mitis, qui non aperuit, sicut agnus coram tondente, os suum **(Isai. LIII)**, nec in verba furoris erupit; sed quia in similitudinem medici, si aegrotum videat contra sua praecepta se gerere, dicat: Usquequo accedam ad domum tuam? quousque artis perdam industriam, me aliud jubente, et te aliud perpetrante? In tantum autem non est iratus homini, sed vitio, et per unum hominem Judaeos arguit infidelitatis, ut statim intulerit:

Adduc huc filium tuum. Et cum accederet, elisit illum daemonium, et dissipavit. Appropinquante enim Jesu, puerum elidit daemon, et dissipat, quia saepe conversi ad Deum post peccata, majoribus novisque antiqui hostis pulsamur insidiis, agentis, videlicet, ut vel odium virtutis incutiat, vel expulsionis suae vindicet injuriam. Unde est (ut de specie transeamus ad genus) quod Ecclesiae primordiis tot gravissima intulit certamina, quod suo regno doluit subito illata dispendia.

Et increpavit Jesus spiritum immundum, et sanavit puerum, et reddidit illum patri ejus. Non puerum, qui vim patiebatur, sed daemonium, qui inferebat, increpat, quia qui peccantem emendare desiderat vitium utique arguendo et odiendo depellere, sed hominem debet amando refovere, donec sanatum spiritalibus Ecclesiae possit reddere patribus.

Omnibusque mirantibus in omnibus quae faciebat, dixit ad discipulos suos: Ponite vos in cordibus vestris sermones istos. Filius enim hominis futurum est ut tradatur in manus hominum. Inter magnalia divinae potentiae crebrius inculcat et replicat humanae passionis abjecta, ne repente veniens terreat, sed praemeditata mente feratur. Sane quod ait: *Ponite*

vos, expressius et vi intentiore legendum *vos,* qui meo discipulatui familiarius adhaeretis, quibus incerta et occulta sapientiae meae manifestius aperui **(Psal. L)**, caeteris divina tantum facta mirantibus, sanguinis quoque pretiosi, quo mundus est redimendus, eventum mente recondite.

At illi ignorabant verbum istud. Haec ignoratio discipulorum, non tam de tarditate quam de amore pronascitur, qui carnales adhuc, et mysterii crucis ignari, quem Deum verum cognoverunt, moriturum credere nequiverunt. Et quia per figuras eum saepe loquentem audire solebant, etiam quae de sui traditione loquebatur figurate aliud significare putabant.

Intravit autem cogitatio in eo, quis eorum major esset. Quia viderant Petrum, Jacobum et Joannem seorsum ductos in montem, secretumque eis ibi aliquod esse creditum, sed et Petro superius claves regni coelorum promissas, Ecclesiamque super eum aedificandam, rati sunt vel ipsos tres caeteris, vel omnibus apostolis, Petrum esse praelatum. Sunt qui putant hanc cogitationem discipulis ex eo motam, quod Dominus, juxta Matthaeum, staterem de ore piscis sumptum his qui tributa exigebant pro se et Petro, quasi caeteris ementiore, dederit, ut pote qui ipsi Domino sit in tributi redditione comparatus. Sed et diligens lector hanc inter eos quaestionem, et ante didrachma redditum, inveniet fuisse versatam. Denique Matthaeus hoc in Capharnaum memorat esse gestum. Dicit autem Marcus: *Et venerunt Capharnaum, qui cum domi essent, interrogabat eos: Quid in via tractabatis? at illi tacebant. Siquidem inter se in via disputaverant, quis esset illorum major* **(Marc. IX)**. Verum sive hac, sive illa, sive utraque fuerint occasione commoniti, videns Jesus cogitationes eorum, et causas errorum

intelligens, vult desiderium gloriae humilitatis contentione sanare.

Apprehendens, inquit, *puerum, statuit eum secus se, et ait illis: Quicunque susceperit puerum istum in nomine meo, me recipit.* Vel simpliciter pauperes Christi ab iis, qui velint esse majores, pro ejus docet honore suscipiendos, vel certe malitia parvulos ipsos esse suadet, ut instar innocentiae pueris simplicitatem sine arrogantia, charitatem sine invidia, devotionem sine iracundia conservent. Unde bene cum diceret: *Quicunque susceperit puerum istum,* addidit. *In nomine meo.* Ut videlicet formam virtutis, quam natura duce puer observat, ipsi pro nomine Christi, juvante rationis industria, sequantur. Sed quia se in puero suscipi docebat, videlicet quia et ipse puer natus est nobis, ne putaretur, hoc esse solum quod videbatur, adjunxit atque ait:

Et quicunque me recipit, recipit eum qui me misit. Talem se utique ac tantum credi volens, qualis et quantus est pater. Usque adeo enim nihil distat (inquit) inter eum et me, ut qui me recipit, recipiat eum qui misit me.

Respondens autem Joannes dixit: Praeceptor, vidimus quemdam in nomine tuo ejicientem daemonia, et prohibuimus eum, quia non sequitur nobiscum. Joannes praecipua devotione Dominum amans, ideoque redamari dignus, excludendum beneficio putavit eum qui non utatur obsequio. Sed docetur neminem a bono quod ex parte habet arcendum, sed ad hoc potius, quod nondum habet, esse provocandum.

Et ait ad illum Jesus: Nolite prohibere. Qui enim non est adversum vos, pro vobis est. Hac doctus sententia dicit

Apostolus: *Sed sive occasione, sive veritate Christus annuntietur, et in hoc gaudeo, sed et gaudebo* **(Philipp. I)**. Sed licet ille gaudeat etiam de iis, qui Christum annuntiant non sincere, et tales aliquando in nomine Christi signa facientes, ob aliorum salutem censeantur non esse prohibendi, non tamen ipsis per talia signa secura sua conscientia redditur. Quin potius in illa die cum dixerint: *Domine, Domine, nonne in nomine tuo prophetavimus, et in tuo nomine daemonia ejecimus, et in tuo nomine virtutes multas fecimus? responsum accipient quia nunquam novi vos, discedite a me, qui operamini iniquitatem* **(Matth. VII)**. Itaque in haereticis et malis catholicis non sacramenta communia, quae nobiscum sunt, et adversum nos non sunt, sed divisionem paci veritatique contrariam, qua adversum nos non sunt, et Dominum non sequuntur nobiscum, detestari et prohibere debemus.

Factum est autem, cum complerentur dies assumptionis ejus, et ipse faciem suam firmavit, ut iret Jerusalem. Diem assumptionis, tempus passionis dicit, quo imminente pedetentim Jerosolymis advehitur. Cessent ergo pagani quasi hominem irridere crucifixum, et tempus suae crucifixionis constat quasi Deum praevidisse, et quasi sponte crucifigendum locum quo crucifigendus erat firmata facie, id est, obstinata atque imperterrita mente petisse.

Et non receperunt eum, quia facies ejus erat euntis Jerusalem. Quia Jerusalem ire conspiciunt Samaritae, Dominum non recipiunt. Non enim coutuntur Judaei Samaritanis, ut Evangelista Joannes ostendit.

Cum vidissent autem discipuli ejus Jacobus et Joannes, dixerunt: Domine, vis dicimus ut ignis descendat de coelo, et consumat illos? Et conversus increpavit illos, et dixit: Nescitis cujus spritus estis? Magni et sancti viri, qui jam optime scirent mortem istam, quae animam dissolvit a corpore, non esse formidandam, secundum eorum tamen animum qui illam timerent, nonnulla peccata morte puniverunt, quo et viventibus utilis metus incuteretur, et illis qui morte puniebantur, non ipsa mors noceret, sed peccatum, quod augeri posse, si viverent, non temere illi judicabant, quibus tale judicium donaverat Deus. Inde est quod Elias multos morte affecit, et propria manu, et igne divinitus impetrato. In cujus exemplum, cum voluissent apostoli petere de coelo ignem ad consumendum eos qui sibi hospitium non praeberent, reprehendit in eis Dominus non exemplum prophetae sancti, sed ignorantiam vindicandi, quae adhuc erat in rudibus, animadvertens eos non amore correptionem, sed odio desiderare vindictam. Itaque posteaquam eos docuit quid esset diligere proximum tanquam seipsum, infuso etiam Spiritu sancto, non defuerunt tales vindictae, quamvis multo rarius, quam in Veteri Testamento. Ibi enim ex majore parte servientes, timore premebantur, hic autem maxime dilectione liberi nutriebantur. Nam et verbis apostoli Petri Ananias et uxor ejus exanimes ceciderunt, nec resuscitati sunt, sed sepulti, et Paulus dicit de quodam peccatore: *Quem tradidi Satanae in interitum carnis, ut anima salva sit* **(I Cor. V)**.

Filius hominis non venit animas perdere, sed salvare. Et vos ergo, inquit, cujus spiritu signati estis, ejus et acta sectamini, nunc pie consulentes, sed in furore juste judicantes.

Factum est autem ambulantibus illis in via, dixit quidam ad illum: Sequar te quocunque ieris, et caetera. Miranda simul et tremenda justi dispensatio secreta judicii. Samaritae Dominum recipere petuntur, nolentesque feriri prohibentur. Iste sequi se spondet et removetur, alter primo patrem sepelire desiderat, et ad evangelizandum cogitur. Alius dominum secuturus, hoc ipsum domi renuntiare cupit, nec permittitur. Quidam Christum non sequens, in Christi nomine virtutes operatur, et non prohiberi jubetur. Sed in his singulis illud nobis Apostoli dicendum: *O altitudo divitiarum sapientiae et scientiae Dei, quam incomprehensibilia sunt judicia ejus, et investigabiles viae ejus* **(Rom. XI)**! Et cum Samuele: *Homo videt ea quae patent, Dominus autem intuetur cor* **(I Reg. XVI)**.

Et ait illis Jesus: Vulpes foveas habent, et volucres coeli nidos, Filius autem hominis non habet ubi caput reclinet. Ex Domini verbis ostenditur hunc qui obsequium promittit ob hoc repudiatum, quod signorum videns magnitudinem, sequi voluerit Salvatorem, ut lucra ex operum miraculis quaereret, hoc idem desiderans, quod et Simon Magus a Petro emere voluerat. Talis ergo fides juste sententia Domini condemnatur, et dicitur ei: Quid me propter divitias et saeculi lucra cupis sequi cum tantae sim paupertatis, ut ne hospitiolum quidem habeam, et non meo utar tecto? Aliter, intelligitur miraculis Domini commotus propter inanem jactantiam eum sequi voluisse, quam significant aves. Finxisse autem discipuli obsequium, quae fictio vulpium nomine significata est. Reclinatione vero capitis humilitatem suam significavit, quae in illo simulatore ac superbo non habebat locum.

Ait autem ad alterum: Sequere me. Ille autem dixit: Domine, permitte mihi primum ire, et sepelire patrem meum. Non discipulatum respuit, sed expleta primum paterni funeris pietate, liberior hunc assequi desiderat, dignus per omnia, in quo Filius hominis caput reclinet, hoc est, in cujus humili pectore divinitas familiari quadam mansione quiescat.

Dixitque ei Jesus: Sine ut mortui sepeliant mortuos suos, tu autem vade, annuntia regnum Dei. Notandum in hac sententia quia aliquando in actionibus nostris minora bona praetermittenda sunt pro utilitate majorum. Nam quis ignoret esse boni operis meritum, mortuum sepelire? et tamen ei, qui ad sepeliendum patrem se dimitti poposcerat dictum est: *Sine ut mortui sepeliant mortuos suos, tu autem vade, annuntia regnum Dei.* Postponendum namque erat obsequium hujus ministerii officio praedicationis. Quia illo carne mortuos in terram conderet, isto autem anima mortuos ad vitam suscitaret. Quomodo autem mortui mortuos sepelire queunt, nisi geminam intelligas mortem? Unam naturae, alteram culpae; unam qua anima a carne, alteram qua Deus separatur ab anima. Sive mortuos, non credentes dicit. Mortuos suos autem, qui nihilominus sine fide de corpore exirent.

Et ait alter: Sequar te, Domine, sed primum permitte mihi renuntiare iis qui domi sunt. Si secuturus Dominum discipulus, quia vel hoc domi renuntiare velit, arguitur, quid fiet illis qui nulla utilitatis, nulla fidei aedificandae gratia, saepius suorum quos in mundo reliquere domus revisere non timent?

Et ait ad illum Jesus: Nemo mittens manum suam in aratrum, et aspiciens retro, aptus est regno Dei. Manum cuilibet in

aratrum mittere est, quasi quodam compunctionis instrumento, ligno et ferro dominicae passionis duritiem sui cordis atterere, atque ad proferendos operum bonorum fructus aperire. Quam si quis excolere incipiens cum uxore Lot ad ea quae reliquerat vitia respicere delectatur, futuri jam regni munere privatur.

CAPUT X.

Post haec autem designavit Dominus, et alios septuaginta duos. Sicut duodecim apostolos formam episcoporum exhibere simul et praemonstrare nemo est qui dubitet, sic et hos septuaginta duos figuram presbyterorum, id est, secundi ordinis sacerdotum gessisse sciendum est. Tametsi primis Ecclesiae temporibus, ut Apostolica Scriptura testis est, utrique presbyteri, utrique vocabantur episcopi. Quorum unum sapientiae maturitatem, alterum industriam curae pastoralis significat. Bene autem septuaginta duo mittuntur. Sive quia totidem mundi gentibus Evangelium praedicandum erat, ut quomodo duodecim tribus Israel, ita et hi propter exteras gentes destinarentur imbuendas. Seu quod ipso praedicantium numero totus orbis per Evangelium summae et individuae Trinitatis illustrandus intimabatur. Sicut solem hunc constat triduanum suae lucis ambitum mundo per septuaginta duas horas afflare solitum. Nam et Dominus ipse se diem, suos vero apostolos horas appellat, dicens: *Nonne duodecim horae sunt diei? Si quis ambulaverit in die, non offendit* **(Joan. XI)**. Et in Psalmis praecipitur bene: *Nuntiate diem de die salutare ejus* **(Psal. XCV)**, hoc

est, *lumen de lumine, Deum verum de Deo vero* **(Joan. I)**. Sed et multis sanctae Scripturae locis per tres dies mysterium Trinitatis ostenditur, praecipue quia Dominus tertia die resurrexit a mortuis. Sed et in Veteri Testamento populus ad montem Sinai perveniens die tertia legem accepit. Idem fluvium Jordanem, quo baptismi gratia commendata est, tertia quam adierat die, transivit.

Et misit illos binos ante faciem suam in omnem civitatem, et locum quo erat ipse venturus. Quia duo sunt praecepta charitatis, Dei, videlicet, amor et proximi, et minus quam inter duos haberi charitas non potest (nemo enim proprie ad seipsum habere charitatem dicitur, sed dilectione se in alterum tendit, ut esse charitas possit) binos ad praedicandum discipulos Dominus mittit, quatenus hoc nobis tacitus innuat, quia qui charitatem erga alterum non habet, praedicationis officium suscipere nullatenus debet. Bene autem dicitur quod misit eos ante faciem suam in omnem civitatem et locum quo erat ipse venturus. Praedicatores enim suos Dominus sequitur, quia praedicatio praevenit, et tunc ad mentis nostrae habitaculum Dominus venit. Verba exhortationis praecurrunt, atque per haec veritas in mente suscipitur.

Et dicebat illis: Messis quidem multa, operarii autem pauci. Rogate ergo dominum messis, ut mittat operarios in messem suam. Messis multa populorum significat multitudinem. Operarii pauci penuriam magistrorum. Isti sunt operarii, de quibus Psalmista loquitur: *Qui seminant in lacrymis in gaudio metent. Euntes ibant et flebant portantes semina sua. Venientes autem veniet in exsultatione portantes manipulos suos* **(Psal. CXXV)**. Et ut apertius loquar, messis multa omnis

turba credentium est. Operarii pauci, apostoli, et imitatores eorum qui mittuntur ad messem.

Ite, ecce ego mitto vos sicut agnos inter lupos. Lupos scribas et Pharisaeos vocat, qui sunt clerici Judaeorum.

Nolite portare sacculum, neque peram, neque calceamenta, et neminem per viam salutaveritis. Tanta praedicatori debet in Deo esse fiducia, ut praesentis vitae sumptus, quamvis non praevideat, tamen sibi hos non deesse certissime sciat. Ne dum mens ejus occupatur ad temporalia, minus aliis praevideat aeterna. Cui etiam per viam neminem salutare conceditur, ut sub quanta festinatione iter praedicationis pergere debeat, ostendatur. Quae si quis verba etiam per allegoriam velit intelligi, in sacculo pecunia clausa est. Pecunia vero clausa est sapientia occulta. Qui igitur sapientiae verbum habet, sed hoc erogare proximo negligit, quasi pecuniam in sacculo ligatam tenet. Et scriptum est: *Sapientia abscondita, et thesaurus absconditus, quae utilitas in utrisque?* Quid vero per peram, nisi opera saeculi? Et quid hoc loco per calceamenta, nisi mortuorum operum exempla signantur? Qui igitur officium praedicationis suscipit, dignum non est, ut onus saecularium negotiorum portet, ne dum hoc ejus colla deprimit, ad praedicanda coelestia non assurgat. Nec debet stultorum operum exempla conspicere, ne sua opera, quasi ex mortuis pellibus, credat munire. Omnis vero qui salutat in via, ex occasione salutat itineris, non ex studio obtinendae ejusdem salutis. Qui igitur non amore aeternae patriae, sed praemiorum ambitu salutem audientibus praedicat, quasi in itinere salutat, quia ex occasione, et non ex intentione, salutem audientibus exoptat.

In quamcunque domum intraveritis, primum dicite: Pax huic domui. Et si ibi fuerit filius pacis, requiescet super illum pax vestra. Sin autem, ad vos revertetur. Pax quae ab ore praedicatoris offertur, aut requiescit in domo, si in ea fuerit filius pacis, aut ad eumdem praedicatorem revertitur, quia aut erit quisque praedestinatus ad vitam, et coeleste verbum sequitur, quod audit; aut si nullus audire voluerit, ipse praedicator sine fructu non erit, quia ad eum pax revertitur, quoniam ei a Domino pro labore sui operis recompensatur. Ecce autem qui peram et sacculum portari prohibuit, sumptus et alimenta ex eadem praedicatione concedit. Nam sequitur:

In eadem autem domo manete, edentes et bibentes, quae apud illos sunt. Si pax nostra recipitur, dignum est ut in eadem domo maneamus, edentes et bibentes quae apud illos sunt, ut ab eis terrena stipendia consequamur, quibus praemia patriae coelestis offerimus. Unde etiam Paulus pro minimo haec ipsa suscipiens, dicit: *Si nos vobis spiritalia seminavimus, magnum est si vestra carnalia metamus* **(I Cor. IX)**? Et notandum quod subditur:

Dignus est enim operarius mercede sua. Quia jam de mercede sunt operis, ipsa alimenta sustentationis, ut hic merces de labore praedicationis inchoetur, quae illic de veritatis visione perficitur. Qua in re considerandum est quod uni nostro operi duae mercedes debentur, una in via, altera in patria: una quae nos in labore sustentat, alia quae nos in resurrectione remunerat.

Et in quamcunque civitatem intraveritis, et susceperint vos, manducate quae apponuntur vobis, etc. Descripto diversae domus hospitio, quod etiam in civitatibus agere debeant,

docet, piis videlicet in omnibus communicare, ab impiorum vero per omnia societate secerni.

In quamcunque civitatem intraveritis, et non receperint vos, exeuntes in plateas ejus, dicite: Etiam pulverem, qui adhaesit nobis de civitate vestra, extergimus in vos. Aut ad contestationem laboris terreni, quem pro illis inaniter suscepissent, aut ut ostenderent usque adeo se ab ipsis nihil terrenum quaerere, ut etiam pulverem de terra eorum non sibi paterentur adhaerere. Aliter: Pedes discipulorum ipsum opus incessumque praedicationis significant. Pulvis vero, quo asperguntur, terrenae levitas est cogitationis, a qua ipsi etiam summi doctores immunes esse nequeunt, cum pro auditoribus sollicitis salubribus curis incessanter intendunt, et quasi per itinera mundi uno vix calcaneo terrae pulverem legunt. Qui ergo receperint verbum, ipsi afflictiones curasque doctorum, quas pro se tolerabant, in argumentum sibi vertunt humilitatis. Qui vero spreverint doctrinam, docentium sibi labores et pericula taediumque sollicitudinum ad testimonium damnationis inflectunt. Et ipse est pulvis, qui in Evangelii contemptores extergi, et a quo per bonos auditores evangelistarum jubentur pedes ablui, imo per ipsum Salvatorem narrantur abluti.

Dico autem vobis quia Sodomis in die illa remissius erit quam illi civitati. Sodomitae quidem inter tot carnis animaeque flagitia, quibus insatiabiliter ardebant, inhospitales quoque, Ezechiele attestante, fuerunt, sed nulli apud eos tales hospites, quales apud Judaeos prophetae, quales apostoli reperti sunt. Et Lot quidem aspectu et auditu justus erat, non aliquid tamen docuisse, nulla ibi fecisse signa perhibetur. Atque ideo, *cui*

multum datum est, multum quaeretur ab eo **(Luc. XII)**, *potentesque potenter tormenta patientur* **(Sap. VI)**.

Vae tibi, Corozaim, vae tibi, Bethsaida. Corozaim, Bethsaida, et Capharnaum, Tiberias quoque, quam Joannes nominat, civitates sunt Galilaeae, sitae in littore laci Genesareth, qui Jordane fluente efficitur, et ab evangelistis etiam mare Galilaeae, vel mare Tiberiadis appellatur. Plangit ergo Dominus civitates quae post tanta miracula atque virtutes non poenituerint. Pejoresque gentilibus, qui naturale solummodo jus dissipabant, post descriptae legis contemptum, Filium quoque Dei conculcare, gratiamque ingratis spernere non timuerunt.

Quia si in Tyro et Sidone factae fuissent virtutes, quae in vobis factae sunt, olim in cilicio et cinere sedentes poeniterent. Impletum videmus hodie dictum Salvatoris, quia scilicet Corozaim et Bethsaida praesente Domino credere noluerunt. Tyrus autem ac Sidon, et quondam David ac Salomoni amicae fuere, et post evangelizantibus Christi credidere discipulis. Tantaque fidem devotione susceperunt, ut Paulum apostolum Tyro abeuntem cuncti cives cum uxoribus et filiis usque foras civitatem prosequerentur, pulcherrimoque spectaculo tanta hominum multitudo paucissimos hospites, sed Christi pro fide clarissimos, ad naves usque valefactura deduceret. Sed quare non olim his qui credere potuerunt, verum Judaeis, qui credere noluerunt, sit evangelizatum, ipsius est scire, cujus universae viae, misericordia et veritas **(Psal. XXIV)**. Sane quod Dominus ait: *In cilicio et cinere sedentes poeniterent:* in cilicio, quod de pilis caprarum contexitur, asperam peccati pungentis memoriam, qua in die judicii sinistra pars est induenda,

significat; in cinere autem mortis considerationem, per quam tota humani generis massa in pulverem est redigenda, demonstrat. Porro in sessione, humiliationem propriae conscientiae designat. De qua Psalmista: *Surgite postquam sederitis* **(Psal. CXXVI)**, quod est dicere: *Humiliamini sub potenti manu Dei, ut vos exaltet in tempore visitationis* **(I Petr. V)**.

Et tu Capharnaum usque in coelum exaltata, usque ad infernum demergeris. Duplex in hac sententia sensus est. Vel ideo ad infernum demergeris, quia contra praedicationem meam superbissime restitisti; vel ideo, quia exaltata es usque ad coelum meo hospitio, ex meis signis atque virtutibus tantum habens privilegium, majoribus plecteris suppliciis, quam his quoque credere noluisti. Et ne quis putaret hanc increpationem illis tantummodo civitatibus vel personis, quae Dominum in carne videntes spernebant, et non omnibus, qui hodieque Evangelii verba despiciunt, convenire, consequenter adjunxit dicens:

Qui vos audit, me audit, et qui vos spernit, me spernit. Ut in audiendo quisque vel spernendo Evangelii praedicatore, non viles quasque personas, sed Dominum salvatorem, imo ipsum Patrem spernere se, vel audire, disceret. Nam sequitur:

Qui autem me spernit, spernit eum qui me misit. Quia procul dubio in discipulo magister auditur, et in filio pater honoratur. Potest et ita intelligi: *Qui vos spernit me spernit.* Qui non facit misericordiam uni de fratribus meis minimis, nec mihi facit, quia et ipse pro his formam servi et pauperis habitum suscepi. Qui autem me spernit, nolens credere Deum, et filium Dei

conculcans, spernit eum qui me misit, quia ego et Pater unum sumus.

Reversi sunt autem septuaginta duo cum gaudio, dicentes: Domine, etiam daemonia subjiciuntur nobis in nomine tuo. Bene quidem confessi sunt, deferentes honorem nomini Christi, sed quia infirma adhuc fide gaudebant in virtutibus, vide quid audiunt.

Et ait illis: Videbam Satanam, sicut fulgur de coelo cadentem. Non modo video, sed prius videbam, quando corruit. Quod autem ait: *Sicut fulgur,* vel praecipitem de supernis ad ima lapsum significat, vel quia dejectus, adhuc transfigurat se in angelum lucis. Quia ergo discipulos de signorum operatione vidit elatos, exemplo eos terret, atque ad humanitatem revocat ejus qui primus superbiendo cecidit, ut qui hunc ob superbiam de coelo recordarentur ejectum, multo magis se de terra editos, si superbierint humiliandos agnoscant.

Ecce, dedi vobis potestatem calcandi supra serpentes et scorpiones, et supra omnem virtutem inimici, et nihil vobis nocebit, hoc est, omne genus immundorum spirituum de obsessis corporibus ejiciendi, quamvis et ad litteram rectissime possit accipi; siquidem et Paulus a vipera invasus, nil adversi patitur. Et Joannes, ut historia tradit, hausto veneno, non laeditur. Hoc sane inter serpentes qui dente, et scorpiones qui cauda nocent, distare arbitror, quod serpentes aperte saevientes, scorpiones clanculo insidiantes, vel homines vel daemones, significent. Serpentes, qui inchoandi virtutibus venena pravae persuasionis objiciunt; scorpiones, qui consummatas virtutes ad finem vitiare contendunt.

Verumtamen in hoc nolite gaudere, quia spiritus vobis subjiciuntur. De subjectione spirituum, cum caro sint, gaudere prohibentur, quia spiritus ejicere, sicut et virtutes alias facere, interdum non est ejus meriti qui operatur, sed invocatio nominis Christi hoc agit, ad condemnationem eorum qui invocant, vel ob utilitatem eorum qui vident et audiunt, conceditur, ut licet homines despiciant signa facientes, tamen Deum honorent, ad cujus invocationem fiant tanta miracula. Nam et in Actibus apostolorum filii Scevae videbantur ejicere daemones, et Judas apostolus cum animo proditoris multa signa inter caeteros apostolos fecisse narratur.

Gaudete autem quod nomina vestra scripta sunt in coelis. Si Satanas (inquit) per superbiam, coeli sedem cum sociis amisit, non oportet vos de illorum humiliatione, sed de vestra sublimatione gaudere, quatenus unde illi ruere sublevati, vos humiles ascendatis. Non autem pueriliter sapiendum, quasi Deus ad remedium oblivionis bonos in coelis, malos scribat in terris, dicente Jeremia: *Universi qui derelinquunt te, confundantur; recedentes, in terra scribantur* **(Jerem. XVII)**. Sed salubriter intelligendum, quod sive coelestia, seu terrestria, quis opera gesserit, per haec quasi litteris adnotatus, apud Dei memoriam sit aeternaliter affixus.

In ipsa hora exsultavit Spiritu sancto, et dixit: Confiteor tibi, Pater domine coeli et terrae. Confessio non semper poenitentiam, sed et gratiarum actionem significat, ut in Psalmis saepissime legimus. Audiant qui Salvatorem non natum, sed creatum calumniantur, quod Patrem suum vocet coeli et terrae Dominum. Si enim et ipse creatura est, et creatura conditorem sui patrem appellare potest, stultum fuit

non et suum et coeli ac terrae Dominum vel Patrem similiter appellare.

Quod abscondisti haec a sapientibus, et prudentibus, et revelasti ea parvulis. Gratias agit, exsultat in Patre, quod apostolis adventus sui aperuerit sacramenta, quae ignoraverint scribae et Pharisaei, qui sibi sapientes videntur, et in conspectu suo prudentes justificata sapientia a filiis suis **(Luc. VII)**. Ubi pulchre sapientibus et prudentibus non insipientes et hebetes, sed parvulos, id est, humiles opposuit, ut probaret se tumorem damnasse, non acumen. Quia haec est clavis, de qua alibi dicit: *Tulistis clavem scientiae,* hoc est, humilitatem fidei Christi, qua ad divinitatis ejus agnitionem pervenire poteratis, spernentes abjicere maluistis.

Etiam, Pater, quia sic placuit ante te. His Domini verbis exempla humilitatis accipimus, ne temere discutere superna consilia de aliorum vocatione, aliorum vero repulsione praesumamus. Cum enim intulisset utrumque, non mox rationem reddidit, sed sic Deo placitum dixit. Hoc, videlicet, ostendens, quia injustum esse non potest quod placuit justo. Unde et in vinea mercedem laborantibus reddens, cum quosdam operarios inaequales in opere aequaret in praemio, et plus in mercede quaereret, qui labori amplius insudasset, ait: *Nonne ex denario convenisti mecum? Volo autem et huic novissimo dare, sicut et tibi. Aut non licet mihi, quod volo facere* **(Matth. XX)**? In cunctis ergo quae exterius disponuntur aperta causa rationis est occultae justitia voluntatis.

Omnia mihi tradita sunt a Patre meo. Cum *omnia* legis, omnipotentem agnoscis, non decolorem, non degenerem

Patris. Cum *tradita* legis, Filium confiteris, cui per naturam omnia unius substantiae jure sunt propria, non dono collata per gratiam. Omnia autem quae sibi tradita dicit, non mundi elementa, quae ipse creavit, intelligenda sunt, sed hi quibus parvulis spiritu sacramenta filii Pater revelavit, et de quorum salute idem Filius, cum haec loqueretur, Spiritu sancto exsultavit. De quibus omnibus alias dicit: *Omne quod dat mihi Pater, ad me veniet* **(Joan. VI)**.

Et nemo scit qui sit Filius, nisi Pater, et qui sit Pater, nisi Filius, et cui voluerit Filius revelare. Non ita intelligendum est, quasi Filius a nullo possit sciri, nisi a Patre solo, Pater autem non solum a Filio, sed ab eis etiam quibus revelaverit Filius, sed ad utrumque referendum est quod ait: *Et cui voluerit Filius revelare,* ut et Patrem intelligamus, et ipsum Filium per Filium revelari.

Et conversus ad discipulos suos dixit: Beati oculi qui vident quae videtis, etc. Non oculi scribarum et Pharisaeorum, qui corpus tantum Domini videre, sed illi beati oculi qui ejus possunt cognoscere sacramenta, de quibus dicitur: *Et revelasti ea parvulis.* Beati oculi parvulorum, quibus et se et patrem Filius revelare dignatur.

Dico enim vobis quod multi prophetae et reges voluerunt videre quae vos videtis, et non viderunt, et audire quae auditis, et non audierunt. Abraham exsultavit ut videret diem Christi, et vidit, et gavisus est. Isaias quoque, et Micha, multi alii prophetae viderunt gloriam Domini, qui et propterea Videntes sunt appellati. Sed hi omnes a longe aspicientes et salvantes per speculum et in aenigmate viderunt **(I Cor. XIII)**, apostoli autem impraesentiarum habentes Dominum,

convescentesque ei, et quaecunque voluissent interrogando discentes, nequaquam per angelos aut varias visionum species opus habebant doceri. Quos vero Lucas multos prophetas et reges dicit, Matthaeus apertius prophetas et justos appellat. Ipsi sunt enim reges magni, quia tentationum suarum motibus non consentiendo succumbere, sed regendo praeesse noverunt.

Et ecce quidam legisperitus surrexit, tentans eum, et dicens: Magister quid faciendo vitam aeternam possidebo? Legisperitus, qui de vita aeterna Dominum tentans interrogat, occasionem, ut reor, tentandi de ipsis Domini sermonibus sumpsit, ubi ait: *Gaudete autem, quod nomina vestra scripta sunt in coelis*. Sed ipsa sua tentatione declarat quam vera sit illa Domini confessio, qua Patri loquitur: *Quod abscondisti haec a sapientibus, et prudentibus, et revelasti ea parvulis.*

At ille dixit ad eum: In lege quid scriptum est? Quomodo legis? Ille respondens, dixit: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et ex tota anima tua, et ex omnibus viribus tuis, et ex omni mente tua, et proximum tuum sicut teipsum. Dum legisperito respondet, perfectum nobis Salvator iter vitae coelestis ostendit. Cui primo de dilectione Dei et proximi legis scripta proponenti dicit:

Recte respondisti: Hoc fac, et vives. Deinde post inductam parabolam respondenti illum fuisse proximum vulnerato qui fecit misericordiam in illum, adjicit: *Vade, et tu fac similiter,* id est, tali misericordiae studio proximum tuum necesse habentem diligere et sustentare memento. Apertissime declarans solam esse dilectionem, et ipsam non

verbo tenus ostentatam, sed operis exsecutione probatam, quae perpetuam ducat ad vitam.

Ille autem volens justificare seipsum, dixit ad Jesum: Et quis est meus proximus? Quanta inanis gloriae dementia! Legisperitus ob vulgi favorem captandum, quo sapienter respondisse jactaretur, primum se legis fatetur ignorare mandatum, vere juxta Salvatoris sententiam, sapiens et prudens in lege, sed quia non humiliari cum parvulis Christi, sed seipsum justificare desiderat, beatos oculos columbarum innocentiae lacte lotarum, quibus Christi arcana videre posset, accipere recusans. Cui profecto Dominus ita responsum temperavit suum, ut omnem qui misericordiam faceret cuilibet proximum doceret, et tamen haec eadem parabola, specialiter ipsum Dei Filium, qui nobis per humanitatem proximus fieri dignatus est, designaret. Neque enim ita proximum, quem sicut nos diligere jubemur, super Christo interpretari debemus, ut moralia mutuae fraternitatis instituta sub allegoriae regulis extenuare et auferre conemur.

Suspiciens autem Jesus, dixit: Homo quidam descendebat a Jerusalem in Jericho. Homo iste Adam intelligitur in genere humano. Jerusalem civitas pacis illa coelestis, a cujus beatitudine lapsus in hanc mortalem miseramque vitam devenit. Quam bene Jericho, quae *luna* interpretatur, significat, variis, videlicet, defectuum laboribus erroribusque semper incertam.

Et incidit in latrones. Latrones diabolum et angelos ejus intellige, in quos, quia descendebat, incidit. Nam nisi prius intus intumesceret, foris tentatus tam facile non caderet. Vera

est enim satis sententia, quae dicit: *Ante ruinam enim exaltatur cor* **(Proverb. XVI)**.

Qui etiam despoliaverunt eum. Gloria videlicet immortalitatis et innocentiae veste privarunt. Haec est enim prima stola, quam, juxta aliam parabolam, luxuriosus filius per poenitentiam rediens ornatur, et qua protoplasti amissa, cognoverunt esse se nudos, tunicasque pelliceas naturae mortalis induti sunt.

Et plagis impositis, abierunt, semivivo relicto. Plagae peccata sunt, quibus naturae humanae integritatem violando, seminarium quoddam (ut ita dicam) augendae mortis, fessis indidere visceribus. Abierunt autem, non ab insidiis aliquatenus cessando, sed earumdem insidiarum fraudes occultando. Semivivum reliquerunt, quia beatitudinem vitae immortalitatis exuere, sed non sensum rationis abolere valuerunt. Ex qua enim parte sapere et cognoscere Deum potest, vivus est homo. Ex qua vero peccatis contabescit, et miseria deficit, mortuus idem, lethiferoque est vulnere foedatus.

Accidit autem ut sacerdos quidam descenderet eadem via, et, viso illo, praeterivit. Similiter et Levita, cum esset secus locum, et videret eum, transiit. Sacerdos et Levita, qui, viso saucio, transierunt sacerdotium et ministerium Veteris Testamenti est, ubi per legis decreta mundi languentis vulnera monstrari tantum, non autem curari poterant, quia impossibile erat (ut Apostolus ait) sanguine vitulorum et agnorum, et hircorum auferri peccata **(Hebr. IX)**.

Samaritanus autem quidam iter transiens, venit secus eum, et videns eum misericordia motus est. Samaritanus, qui interpretatur custos, Dominum significat, cui rectissime propheta, ne hos latrones possit incurrere, supplicat. *Custodi me,* inquiens, *a laqueo, quem statuerunt mihi, et a scandalis operantium iniquitatem* **(Psal. CXL)**. *Qui propter nos homines, et propter nostram salutem descendens de coelo,* vitae praesentis iter arripuit, et venit secus eum qui vulneribus tabescebat inflictis, id est, *in similitudinem hominum factus, et habitu inventus, ut homo* **(Philipp. II)**, compassionis nostrae susceptione finitimus, et misericordiae factus est consolatione vicinus.

Et appropians alligavit vulnera ejus, infundens oleum et vinum. Peccata, quae in hominibus invenit, redarguendo cohibuit, spem veniae poenitentibus, terrorem poenae peccantibus incutiens. Alligat enim vulnera, dum praecipit: *Poenitentiam agite,* infundit oleum, dum addit: *Appropinquabit enim regnum coelorum* **(Matth. III)**. Infundit et vinum, dum dicit: *Omnis arbor quae non facit fructum bonum, excidetur, et in ignem mittetur* **(Ibid.)**.

Et imponens illum in jumentum suum, duxit in stabulum, et curam ejus egit. Jumentum ejus est caro, in qua ad nos venire dignatus est. In quo saucium imposuit, quia peccata nostra ipse portavit in corpore suo super lignum **(I Petr. II)**; et juxta aliam parabolam, inventam, quae erraverat ovem, humeris suis impositam, reportavit ad gregem **(Luc. XV)**. Itaque imponi jumento est, in ipsam Incarnationem Christi credere, ejusque mysteriis initiari, simul et ab hostis incursione tutari. Stabulum autem est Ecclesia praesens, ubi reficiuntur viatores, de peregrinatione hac in aeternam patriam redeuntes.

Et bene jumento impositum duxit in stabulum, quia nemo, nisi baptizatus, nisi corpori Christi adunatus, Ecclesiam intrabit.

Et altera die protulit duos denarios, et dedit stabulario, et ait: Curam illius habe. Altera dies est post Domini resurrectionem. Nam et ante quidem per Evangelii sui gratiam illuminaverat, his qui in tenebris et in umbra mortis sedebant **(Luc. I)**, sed potior, resurrectione celebrata, perpetuae lucis splendor effulsit. Duo denarii sunt duo Testamenta, in quibus aeterni Regis nomen et imago continetur. Finis enim legis Christus **(Rom. X)**. Qui altera die prolati dantur stabulario: quia tunc aperuit illis sensum, ut intelligerent Scripturas **(Luc. XXIV)**. Altera die stabularius denarios, quorum pretio vulneratum curaret accepit, quia Spiritus sanctus adveniens docuit apostolos omnem veritatem **(Joan. XVI)**, quo gentibus erudiendis instare atque Evangelium praedicare sufficerent.

Et quodcunque supererogaveris, ego cum rediero, reddam tibi. Supererogat stabularius, quod in duobus denariis non accepit, cum dicit Apostolus: *De virginibus autem praeceptum Domini non habeo, consilium autem do* **(I Cor. VII)**. Itemque: *Et Dominus ordinavit his qui Evangelium annuntiant de Evangelio vivere* **(I Cor. IX)**. Sed non usi sumus hac potestate, ne quem vestrum gravaremus **(I Thess. II)**. Cui rediens quod promiserat, debitor reddet, quia veniens in judicio Dominus dicit: *Quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam. Intra in gaudium Domini tui* **(Matth. XXV)**.

Quis horum trium videtur tibi proximus fuisse illi qui incidit in latrones? At ille dixit: Qui fecit misericordiam in

illum. Juxta litteram, manifesta est Domini sententia, nullum nobis amplius quam qui misereatur esse proximum, si Jerosolymitae civi, non sacerdos, non Levita ex eadem gente, imo in eadem urbe nati et nutriti, sed exterae gentis accola, quia magis misertus est, factus est proximus. Sacratiore autem intellectu, quoniam nemo magis proximus quam qui vulnera nostra curavit, diligamus eum quasi Dominum Deum nostrum, diligamus quasi proximum. Nihil enim tam proximum quam caput membris. Diligamus etiam eum, qui imitator est Christi. Hoc est enim, quod sequitur:

Et ait illi Jesus: Vade, et tu fac similiter. Id est, ut vere te proximum, sicut teipsum, diligere manifestes, quidquid vales in ejus, vel spiritali necessitate sublevanda devotus operare.

Factum est autem, dum irent, et ipse intravit in quoddam castellum, et mulier quaedam, Martha nomine, excepit illum in domum suam. Et huic erat soror nomine Maria. Haec lectio superiori pulcherrima ratione connectitur. Quia videlicet illa dilectionem Dei et proximi, verbis et parabolis, haec autem ipsis rebus et veritate designat. Duae quippe istae domino dilectae sorores duas vitas spiritales, quibus in praesenti sancta exercetur Ecclesia, demonstrant. Martha quidem actualem, qua proximo in charitate sociamur; Maria vero contemplativam, qua in Dei amone suspiramus. Activa enim vita est, panem esurienti tribuere, verbo sapientiae nescientem docere, errantem corrigere, ad humilitatis viam superbientem proximum revocare, infirmantis curam gerere, quae singulis quibusque expediant, dispensare, et commissis nobis, qualiter subsistere valeant, praevidere. Contemplativa vero vita est, charitatem quidem Dei et proximi tota mente retinere, sed ab exteriori actione quiescere, soli desiderio

Conditoris inhaerere, ut nil jam agere libeat, sed, calcatis curis omnibus, ad videndam faciem sui Creatoris animus inardescat, ita ut jam noverit carnis corruptibilis pondus cum moerore portare, totisque desideriis appetere illis hymnidicis angelorum choris interesse, admisceri coelestibus civibus, de aeterna in conspectu Dei incorruptione gaudere.

Quae etiam sedens secus pedes Domini, audiebat verbum illius, Martha autem satagebat circa frequens ministerium. Haec utrique vitae congruere nemo est qui dubitet. Et contemplativae quidem uniformis perfectio est, exutam mentem a cunctis habere terrenis, eamque, quantum humana imbecillitas sinit, unire cum Christo; activae vero, quam frequens sit ministerium, gentium Magister edocet, qui creberrimis Epistolarum dictis, suos pro Christo terra marique labores, sua pericula commemorat. In quibus etiam visiones et revelationes Domini commendans, non minus se in speculativa virtute, quod perpaucis est imitabile, consummatum fuisse significat. Unde dicit: *Sive enim mente excedimus Deo, sive sobrii sumus vobis* **(II Cor. V)**.

Quae stetit et ait: Domine, non est tibi curae quod soror mea reliquit me sola ministrare. Dic ergo illi ut adjuvet me. Ex illorum persona loquitur qui adhuc divinae contemplationis ignari, solum quod didicere fraternae dilectionis opus Deo placitum ducunt, ideoque cunctos, qui Christo devoti esse velint, huic mancipatos autumant. Et bene Martha stetisse, Maria secus pedes Domini sedisse describitur, quia vita activa laborioso desudat in certamine, contemplativa vero, pacatis vitiorum tumultibus, optata jam in Christo mentis quiete perfruitur.

Et respondens dixit illi Dominus: Martha, Martha, sollicita es, et turbaris circa plurima, porro unum est necessarium. Et beatus David solum hoc necessarium homini esse definiens, Deo jugiter inhaerere desiderat, dicens: *Mihi autem adhaerere Deo bonum est, ponere in Domino Deo spem meam* **(Psal. LXXII)**. Et alibi: *Unam petii a Domino, hanc requiram, ut inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitae meae, ut videam voluntatem Domini, et visitem templum sanctum ejus* **(Psal. XXVI)**. Una ergo et sola est theologia, id est, contemplatio Dei, cui merito omnia justificationum merita, universa virtutum studia postponuntur.

Maria optimam partem elegit, quae non auferetur ab ea. Ecce pars Marthae non reprehenditur, sed Mariae laudatur. Neque enim bonam partem elegisse Mariam dicit, sed optimam, ut etiam pars Marthae indicaretur bona. Quare autem pars Mariae sit optima, subinfertur cum dicitur: *Quae non auferetur ab ea.* Activa etenim vita, cum corpore deficit. Quis enim in aeterna patria panem esurienti porrigat, ubi nemo esurit? Quis potum tribuat sitienti, ubi nemo sitit? Quis mortuum sepeliat, ubi nemo moritur? Cum praesenti ergo saeculo vita aufertur activa. Contemplativa autem hic incipitur, ut in coelesti patria perficiatur. Quia amoris ignis qui hic ardere inchoat, cum ipsum quem amat viderit, in amore amplius ignescit. Contemplativa ergo vita minime aufertur, quia subtracta praesentis saeculi luce perficitur.

CAPUT XI.

Et factum est cum esset in loco quodam orans, ut cessavit, dixit unus ex discipulis ejus ad eum: Domine, doce nos orare, sicut et Joannes docuit discipulos suos. Post historiam sororum quae duas Ecclesiae vitas signaverunt, non frustra Dominus et ipse orasse, et discipulos orare docuisse describitur. Quia et oratio quam docuit utriusque in se vitae continet mysterium, et ipsarum perfectio vitarum nostris non viribus est obtinenda, sed precibus. Et quia crebro Lucas Salvatorem descripserat orantem, quid orando egerit, qui utique non pro se, sed pro nobis supplicabat, insinuat, cum, finita oratione, discipulos refert qualiter orare debeant sciscitari.

Et ait illis: Cum oratis dicite: Pater, sanctificetur nomen tuum. Adveniat regnum tuum. Panem nostrum quotidianum da nobis hodie; et dimitte nobis peccata nostra, si quidem et ipsi dimittimus omnia debenti nobis. Et ne nos inducas in tentationem. Juxta evangelistam Matthaeum, septem petitiones continere dominica videtur oratio. Quarum in tribus aeterna poscuntur, in reliquis quatuor temporalia, quae tamen propter aeterna, consequenda sunt necessaria. Nam quod dicimus: *Sanctificetur nomen tuum, adveniat regnum tuum; fiat voluntas tua, sicut in coelo et in terra;* quod non absurde quidam intellexerunt in spiritu et corpore, omnino sine fine retinenda sunt, et hic inchoantur, quantumque proficimus, augentur in nobis: perfecta vero (quod in alia vita sperandum est) semper possidebuntur. Quod vero dicimus: *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie; et dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris; et ne nos inducas in tentationem, sed libera nos a malo;* quis non videat ad praesentis vitae indigentiam pertinere? In illa itaque vita

aeterna, ubi nos semper speramus futuros, et in nominis Dei sanctificatione, et regnum ejus, in nostro spiritu et corpore perfecte atque immortaliter permanebunt. Panis vero quotidianus ideo dictus est, quia hic est necessarius quantus animae carnique tribuendus est, sive spiritaliter, sive corporaliter, sive utroque intelligatur modo. Hic est etiam quam poscimus remissio, ubi est omnis commissio peccatorum. Hic tentationes, quae nos ad peccandum vel alliciunt vel impellunt. Hic denique malum, unde cupimus liberari. Illic autem nihil istorum est. Evangelista vero Lucas in oratione dominica petitiones non septem, sed quinque complexus est. Nec ab isto utique discrepavit, sed quomodo ista septem sint intelligenda, ipsa sua brevitate commonuit. Nomen quippe Dei sanctificatur in spiritu, Dei autem regnum in carnis resurrectione venturum est. Ostendens ergo Lucas tertiam petitionem duarum superiorum esse quodammodo repetitionem, magis eam praetermittendo fecit intelligi. Deinde tres illas adjungit, de pane quotidiano, de remissione peccatorum, de tentatione vitanda. At vero quod ille in ultimo posuit: *Sed libera nos a malo,* iste non posuit ut intelligeremus ad illud superius quod de tentatione dictum est pertinere. Ideo quippe ait: *sed libera;* non ait: *Et libera,* tanquam unam petitionem esse demonstrans, noli hoc, sed hoc, ut sciat unusquisque in eo se liberari a malo, quod non infertur in tentationem.

Et ait ad illos: Quis vestrum habebit amicum, et ibit ad illum media nocte, et dicet illi: Amice, commoda mihi tres panes, quoniam amicus meus venit de via ad me, et non habeo quod ponam ante illum. Rogatus a discipulis Salvator non modo formam orationis, sed et instantiam frequentiamque tradit

orandi. Amicus ergo ad quem media nocte venitur, ipse Deus intelligitur. Cui in media tribulatione supplicare, et tres panes, id est, intelligentiam Trinitatis, qua praesentis vitae consolentur labores, efflagitare debemus. Amicus qui venit de via, ipse noster est animus, qui toties a nobis recedit, quoties ad appetenda terrena et temporalia foris vagatur. Redit vero, coelestique alimonia refici desiderat, cum in se reversus superna coeperit ac spiritalia meditari. De quo pulchre qui petierat adjungit, non se habere quod ponat ante illum. Quoniam animae post saeculi tenebras Deum suspiranti, nil praeter eum cogitare, nil loqui, nil libet intueri, solum quod recognovit summae Trinitatis gaudium contemplari, atque ad hoc plenius intuendum pervenire satagit.

Et ille deintus dicat: Noli mihi molestus esse, jam ostium clausum est, et pueri mei mecum sunt in cubili. Non possum surgere et dare tibi. Ostium amici divini est intelligentia sermonis, quod sibi Apostolus orat aperiri ad loquendum mysterium Christi. Clausumque est tempore famis verbi, cum intelligentia non datur. Et illi qui evangelicam sapientiam, tanquam panem erogantes, per orbem terrae praedicaverunt, pueri patrisfamilias jam sunt in secreta quiete cum Domino. Et tamen orando efficitur ut accipiat desiderans intellectum ab ipso Deo, etiam si homo desit per quem sapientia praedicetur.

Et ille si perseveraverit pulsans, dico vobis et si non dabit illi surgens eo quod amicus ejus sit, propter improbitatem tamen ejus surget, et dabit illi quotquot habet necessarios. Et ego vobis dico: Petite, et dabitur vobis. Quaerite, et invenietis. Pulsate, et aperietur vobis. Comparatio est a minore. Si enim amicus homo surgit de lecto, et dat non amicitia sed taedio

compulsus, quanto magis dat Deus qui sine taedio largissime donat quod petitur? Sed ad hoc se peti vult, ut capaces donorum ejus fiant qui petunt. Ne itaque de via veniens amicus inedia dispereat, hoc est, ne animus nuper ab erroris sui vanitate resipiscens desiderii spiritalis diutius inopia tabescat, petamus epulas verbi quibus alatur, quaeramus amicum qui det, pulsemus ostium quo servantur absconsae. Magnam enim spem dedit, et dat ille qui promittendo non decipit.

Omnis enim (inquit) *qui petit accipit, et qui quaerit invenit, et pulsanti aperietur.* Ergo juxta praemissam postulantis amici parabolam perseverantia opus est ut accipiamus quod petimus, et inveniamus quod quaerimus, et quod pulsamus aperiatur. Nam si petenti datur, et quaerens invenit, et pulsanti aperitur, ergo cui non datur, et qui non invenit, et cui non aperitur, apparet quod non bene petierit, quaesierit, pulsaverit.

Quis autem ex vobis patrem petit panem, nunquid lapidem dabit illi? Panis intelligitur charitas propter majorem appetitum, et tam necessarium, ut sine illa caetera nihil sint, sicut sine pane mensa inops. Cui contraria est cordis duritia, quam lapidi comparavit.

Aut si piscem, nunquid pro pisce serpentem dabit illi? Piscis est fides invisibilium, vel propter aquam baptismi, vel quia de invisibilibus locis capitur. Quod etiam fides hujus mundi fluctibus circumlatrata non frangitur, recte pisci comparatur. Cui contrarium posuit serpentem propter venena fallaciae, quae etiam primo homini male suadendo praeseminavit.

Aut si petierit ovum, nunquid porriget illi scorpionem? In ovo indicatur spes. Ovum enim nondum est fetus perfectus, sed fovendo speratur. Cui contrarium posuit scorpionem, cujus aculeus venenatus retro timendus est, sicut spei contrarium est retro respicere, cum spes futurorum in ea quae ante sunt, extendat.

Si ergo vos cum sitis mali, nostis bona data dare filiis vestris, quanto magis Pater vester de coelo dabit spiritum bonum petentibus se? Quomodo mali dant bona? sed malos appellavit, dilectores adhuc saeculi hujus et peccatores. Bona vero quae dant secundum eorum sensum, bona dicenda sunt, quia haec pro nobis habent, quanquam et in rerum natura ista bona sint, sed temporalia, et ad istam vitam infirmam pertinentia, et quisquis ea malus dat, non de suo dat. *Domini est enim terra, et plenitudo ejus, qui fecit coelum et terram, mare et omnia quae in eis sunt* **(Psal. XXIII)**. Quantum ergo sperandum est daturum Deum nobis bona petentibus, nec nos posse decipi ut accipiamus aliud pro alio cum ab ipso petimus, quando nos etiam cum simus mali novimus id dare quod petimur! Non enim decipimus filios nostros, et qualiacunque bona damus, non de nostro, sed de ipsius damus. Aliter: Apostoli qui electionis merito bonitatem generis humani multis excesserant modis, supernae bonitatis intuitu mali esse dicuntur, quia nihil est per semetipsum stabile, nihil immutabile, nihil bonum, nisi Deitas sola. Omnes vero creaturae ut beatitudinem aeternitatis vel immutabilitatis obtineant, non hoc per suam naturam, sed per Creatoris sui participationem et gratiam consequuntur. Quod vero dicitur: *Quanto magis Pater vester de coelo dabit spiritum bonum petentibus se?* pro quo Matthaeus posuit: *Dabit bona*

petentibus se **(Matth. VII)**, ostendit Spiritum sanctum plenitudinem esse bonorum Dei, et ea quae divinitus administrantur, non alia absque eo subsistere. Quia omnes utilitates, quae ex donorum Dei gratia suscipiuntur, ex isto fonte emanant.

LIBER QUARTUS.

PROOEMIUM.

Exsultans in Spiritu sancto Dominus (ut supra lectum est): *Confiteor tibi, Pater Domine coeli et terrae, quod abscondisti haec a sapientibus et prudentibus, et revelasti ea parvulis.* Quae sententia secreti conscia judicii semper effectum suae virtutis iterare non desistit. Nam et generaliter in dejectione Judaeorum, gentium vero electione, et in singulis quibusque juxta alternam mentium qualitatem specialiter non cessat exhiberi. Denique ut proxima parumper attingam, legisperitus volens seipsum justificare, Dominum tentaturus adiit, sed confusus abscessit; at Maria pedibus ejus humiliter acclinis, optimam partem philosophiae coelestis elegit. Item parvuli Christi, qui non de sua justitia, sed de Redemptoris sui gratia praesumere didicerant, quibus orationum modis eamdem gratiam advocare debeant inquirunt, audiuntque confestim et quibus verbis orare, et qua instantia perseverare,

et pro quibus maxime rebus supplicare oporteat, fide scilicet, spe et charitate, quodque perfecte petentes earumdem largitorem a Patre Spiritum bonum percipiant. Contra sapientes et prudentes, quia Spiritum gratiae non modo non petere, quaerere, pulsare, sed et blasphemare satagunt, irremissibiles et hic et in futuro suae pervicaciae poenas luunt. Et usque ad finem Evangelii, qui legerit, imo usque ad finem saeculi, qui prudenter inspexerit, intelliget quod *Deus superbis resistit, humilibus autem dat oratiam* **(I Petr. V)**.

INVOCATIO.

Quapropter ipse quartum expositionis evangelicae librum incipiens a lectione in qua superbiae spiritus in digito Dei ejicitur, tuam, Christe, clementiam suppliciter imploro, ut Spiritus tuus bonus deducat me in viam rectam, et eum qui ab Aquilone est, longe faciat a me, quatenus ejectis a me malignis scruter mandata Dei mei, revelatisque mentis oculis ad consideranda tuae sacrosanctae legis mirabilia devotus lector ingrediar.

Et erat Jesus ejiciens daemonium, et illud erat mutum. Et cum ejecisset daemonium, locutus est mutus, et admiratae sunt turbae. Daemoniacus iste apud Matthaeum non solum mutus, sed et caecus fuisse narratur, curatusque dicitur a Domino, ita ut loqueretur et videret. Tria ergo signa simul in uno homine perpetrata sunt. Caecus videt, mutus loquitur, possessus daemone liberatur. Quod et tunc quidem carnaliter factum est, sed et quotidie completur in conversatione credentium, ut,

expulso primum daemone, fidei lumen aspiciant, deinde ad laudes Dei tacentia prius ora laxentur.

Quidam autem ex eis dixerunt: In Beelzebub principe daemoniorum ejicit daemonia. Non haec aliqui de turba, sed Pharisaei calumniabantur et scribae, sicut alii evangelistae testantur. Turbis quippe quae minus eruditae videbantur, Domini semper facta mirantibus, illi contra, vel negare haec, vel quae negare nequiverant, sinistra interpretatione pervertere laborabant, quasi non haec divinitatis, sed immundi spiritus opera fuissent, id est, Beelzebub, qui Deus erat Accaron. Nam Beel quidem ipse est Baal. Zebub autem musca vocatur. Nec juxta quaedam mendosa exemplaria *l* littera vel *d* in fine est nominis legenda, sed *b.* Beelzebub ergo Baal muscarum, id est, *vir muscarum,* sive *habens muscas* interpretatur, ob sordes videlicet immolatii cruoris, ex cujus spurcissimo ritu vel nomine principem daemoniorum cognominabant.

Et alii tentantes, signum de coelo quaerebant ab eo. Vel in morem Eliae ignem de sublimi venire cupiebant, vel in similitudinem Samuelis tempore aestivo mugire tonitrua, coruscare fulgura, imbres ruere, quasi non possint et illa calumniari, et dicere ex occultis et variis aeris passionibus accidisse. At tu qui calumniaris ea quae oculis vides, manu tenes, utilitate sentis, qui feceris de iis quae de coelo venerint? Utique respondebis, et magos in Aegypto multa signa fecisse de coelo.

Ipse autem ut vidit cogitationes eorum, dixit eis: Omne regnum in seipso divisum desolabitur, et domus supra domum cadet. Non ad dicta, sed ad cogitata respondit, ut vel sic

compellerentur credere potentiae ejus, qui cordis videbat occulta. Si autem omne regnum in seipso divisum desolatur, ergo Patris et Filii et Spiritus sancti regnum non est divisum, quod sine ulla contradictione non aliquo impulsu desolandum, sed aeterna est stabilitate mansurum. Si vero sanctae et individuae Trinitatis, individuum, imo quia individuum manet regnum, desistant Ariani minorem Patre Filium, minorem Filio sanctum dicere Spiritum. Quia quorum unum est regnum, horum est et una majestas.

Si autem et Satanas in seipso divisus est, quomodo stabit regnum ipsius, quia dicitis in Beelzebub ejicere me daemonia? Hoc dicens, ex ipsorum confessione volebat intelligi quod in eum non credendo in regno diaboli esse elegissent, quod utique adversum se divisum stare non posset. Eligant ergo Pharisaei quod voluerint. Si Satanas Satanam non potest ejicere, nihil contra Dominum quod dicerent, invenire potuerunt. Si autem potest, multo magis sibi prospiciant et recedant de regno ejus, quod adversum se divisum stare non potest. In quo autem Dominus Christus ejiciat daemones, ne daemoniorum principem existiment, attendant quod sequitur.

Si autem ego in Beelzebub ejicio daemonia, filii vestri in quo ejiciunt? Ideo ipsi judices vestri erunt. Dixit hoc utique de discipulis suis, illius populi filiis, qui certe discipuli Domini Jesu Christi bene sibi conscii fuerant, nihil se malarum artium a bono magistro didicisse, ut in principe daemoniorum ejicerent daemones. *Ideo* (inquit) *ipsi judices erunt vestri,* ipsi (inquit) ipsi ignobilia et contemptibilia hujus mundi, in quibus non artificiosa malignitas, sed sancta simplicitas meae virtutis apparet, ipsi testes mei, judices erunt vestri. Aliter: Filios Judaeorum, exorcistas gentis illius ex more significat, qui ad

invocationem ejiciebant daemones. Et coarctat eos interrogatione prudenti, ut confiteantur Spiritus sancti esse opus. Quod si expulsio (inquit) daemonum in filiis vestris, Deo, non daemonibus deputatur, quare in me idem opus non eamdem habeat causam? Ergo ipsi vestri judices erunt, non potestate, sed comparatione, dum illi expulsionem daemonum Deo assignant, vos Beelzebub principi daemoniorum.

Porro si in digito Dei ejicio daemonia, profecto pervenit in vos regnum Dei. Iste est digitus quem confitentur et magi, qui contra Moysen et Aaron signa faciebant, dicentes: *Digitus Dei est iste* **(Exod. VIII)**, quo et tabulae lapideae scriptae sunt in monte Sina. Igitur manus et brachium Dei Filius est, et digitus ejus Spiritus sanctus. Patris, et Filii, et Spiritus sancti una substantia est. Non te scandalizet membrorum inaequalitas, cum aedificet unitas corporis. Aliter: Digitus Dei vocatur Spiritus sanctus, propter partitionem donorum quae in eo dantur unicuique propria, sive hominum, sive angelorum. In nullis enim membris nostris magis apparet partitio quam in digitis. Quod autem dixit, *Pervenit in vos regnum Dei,* regnum Dei nunc dicit quo damnantur impii, et a fidelibus de peccatis suis poenitentiam nunc agentibus secernuntur.

Cum fortis armatus custodit atrium suum, in pace sunt ea quae possidet. Fortem, diabolum; atrium vero illius, mundum qui in maligno positus est appellat, in quo usque ad Salvatoris adventum male pacato potiebatur imperio, quia in cordibus infidelium sine ulla contradictione quiescebat. Unde et alibi *princeps mundi* vocatur, dicente Domino: *Venit enim princeps mundi, et in me nihil inveniet* **(Joan. XIV)**. Et

iterum: *Nunc princeps mundi ejicietur foras* **(Joan. XII)**, de qua et hic ejectione subjungitur.

Si autem fortior illo superveniens vicerit eum, universa arma ejus auferet in quibus confidebat, et spolia ejus distribuet. De seipso quippe loquitur, quod non concordi fallax operatione quemadmodum calumniabantur, sed fortiori potentia victor homines a daemonio liberaret. Arma in quibus male fortis ille confidebat, astutiae dolique sunt nequitiae spiritalis. Spolia vero ejus, ipsi homines sunt ab eo decepti. Quae victor Christus distribuit, quod est insigne triumphantis, quia *captivam ducens captivitatem, dedit dona hominibus, quosdam quidem apostolos, alios evangelistas, hos prophetas, illos pastores ordinans et doctores* **(Ephes. IV)**.

Qui non est mecum, adversum me est. Et qui non colligit mecum, dispergit. Non putet quisquam de haereticis dictum et schismaticis, quanquam et ita ex superfluo possit intelligi, sed ex consequentibus, textusque sermonis ad diabolum refertur, et quod non possint opera Salvatoris Beelzebub operibus comparari. Ille cupit animas hominum tenere captivas, Dominus liberare; ille praedicat idola, hic unius Dei notitiam; ille trahit ad vitia, hic ad virtutem revocat: quomodo ergo possunt habere concordiam inter se, quorum opera divisa sunt?

Cum immundus Spiritus exierit de homine, perambulat per loca inaquosa. Quamvis simpliciter intelligi possit, Dominum haec ad distinctionem suorum et Satanae operum adjunxisse, quod scilicet ipse semper polluta mundare, Satanas vero mundata gravioribus festinet attaminare sordibus, tamen et de haeretico quolibet, vel schismatico, vel etiam malo catholico,

potest non inconvenienter accipi. De quo tempore baptismatis Spiritus immundus qui in eo prius habitaverat, ad confessionem catholicae fidei, abrenuntiationemque mundanae conversationis ejiciatur locaque inaquosa peragret, id est, corda fidelium quae a mollitie fluxae cogitationis expurgata sint, callidus insidiator exploret, si quos ibi forte suae nequitiae gressus figere possit. Sed bene dicitur:

Quaerens requiem et non inveniens, quia castas mentes effugiens, in solo diabolus corde pravorum gratam sibi potest invenire quietem. Unde de illo Dominus: *Sub umbra* (inquit) *dormit in secreto calami, et locis humentibus* **(Job. XL)**. In umbra, videlicet tenebrosas conscientias; in calamo, qui foris nitidus, intus est vacuus, simulatrices; in locis humentibus, lascivas mollesque mentes insinuans.

Dicit: Revertar in domum meam unde exivi. Timendus est iste versiculus, non exponendus, ne culpa quam in nobis exstinctam credebamus, per incuriam nos vacantes opprimat.

Et cum venerit, invenit scopis mundatam, hoc est, gratia baptismatis a peccatorum labe castigatam, sed nulla boni operis industria cumulatam. Unde bene Matthaeus hanc domum vacantem, scopis mundatam, atque ornatam dicit inventam: mundatam videlicet a vitiis pristinis per baptismum, vacantem a bonis actibus per negligentiam, ornatam simulatis virtutibus per hypocrisin.

Et tunc vadit, et assumit septem alios spiritus nequiores se, et ingressi habitant ibi. Per septem malos spiritus, universa vitia designat. Quemcunque enim post baptisma, sive pravitas

haeretica, seu mundana cupiditas arripuerit, mox omnium prosternet in ima vitiorum. Unde recte nequiores tunc eum spiritus dicuntur ingressi. Quia non solum habebit illa septem vitia, quae Septem spiritalibus sunt contraria virtutibus, sed et per hypocrisin, ipsas se virtutes habere simulabit.

Et sunt novissima hominis illius pejora prioribus. Melius quippe erat ei viam veritatis non cognoscere, quam post agnitionem retrorsum converti. Quod in Juda traditore, vel Simone mago, caeterisque talibus, specialiter legimus impletum. Quo autem generaliter haec parabola tendat, ipse secundum Matthaeum Salvator exposuit, ubi, ea terminata, mox subdidit dicens: *Sic erit et generationi huic pessimae.* Id est, quod de uno quolibet specialiter geri solere narravi, hoc in tota generaliter hujus populi gente geri non desinit. Immundus quippe spiritus exivit a Judaeis, quando acceperunt legem. Et ambulavit per loca arida, quaerens sibi requiem. Expulsus videlicet a Judaeis, ambulavit per gentium solitudines. Quae cum postea Domino credidissent, ille non invento loco in nationibus dixit: *Revertar ad domum meam pristinam, unde exivi.* Habebo Judaeos, quos ante dimiseram. *Et veniens, invenit vacantem, scopis mundatam.* Vacabat enim templum Judaeorum, et Christum hospitem non habebat, dicentem: *Dimittetur vobis domus vestra deserta.* Quia igitur Dei et angelorum praesidia non habebant, et ornati erant superfluis observationibus Pharisaeorum, revertitur ad eos diabolus, et septenario sibi numero daemonum addito habitat pristinam domum et fiunt posteriora illius populi pejora prioribus. Multo enim nunc majore daemonum numero possidentur blasphemantes in

synagogis suis Christum Jesum, quam in Aegypto possessi fuerant ante legis notitiam. Quia aliud est venturum non credere, aliud eum non suscepisse qui venerit. Septenarium autem numerum adjunctum diabolo, vel propter sabbatum intellige, vel propter numerum Spiritus sancti. Ut quomodo in Isaia, super virgam de radice Jesse, et florem qui de radice conscendit, septem spiritus virtutum descendisse narrantur, ita et e contrario vitiorum numerus in diabolo consecratus sit.

Factum est autem cum haec diceret, extollens vocem quaedam mulier de turba, dixit illi: Beatus venter qui te portavit, et ubera quae suxisti. Magnae devotionis et fidei haec mulier ostenditur, quae Scribis et Pharisaeis Dominum tentantibus simul et blasphemantibus, tanta ejus incarnationem prae omnibus sinceritate cognoscit, tanta fiducia confitetur, ut et praesentium procerum calumniam, et futurorum confundat haereticorum perfidiam. Nam sicut tunc Judaei sancti Spiritus opera blasphemando, verum consubstantialemque Patri Dei Filium negabant, sic haeretici postea negando Mariam semper virginem sancti Spiritus operante virtute nascituro ex humanis membris unigenito Deo carnis suae materiam ministrasse, verum consubstantialemque matri Filium hominis fateri non debere dixerunt. Sed si caro Verbi Dei secundum carnem nascentis a carne virginis matris pronuntiatur extranea, sine causa venter qui eam portasset, ubera quae lactassent, beatificantur. Qua enim consequentia ejus lacte credatur nutritus, cujus semine negatur esse conceptus? cum ex unius ejusdemque fontis origine, secundum physicos, uterque liquor emanare probetur. Nisi forte putanda est virgo sementivam suae carnis materiam nutriendo in carne Dei Filio suggerere potuisse, incarnando autem quasi majori et inusitato miraculo

minime potuisse. Sed huic opinioni obstat Apostolus dicens: *Quia misit Deus Filium suum, factum ex muliere, factum sub lege* **(Gal. IV)**. Neque enim audiendi sunt qui legendum putant, *natum ex muliere, factum sub lege,* sed, *factum ex muliere.* Quia conceptus ex utero virginali, carnem non de nihilo, non aliunde, sed materna traxit ex carne. Alioquin nec vere Filius hominis diceretur, qui originem non haberet ex homine. Et nos igitur his contra Eutychen dictis extollamus vocem cum Ecclesia catholica, cujus haec mulier typum gessit, extollamus et mentem de medio turbarum, dicamusque Salvatori: *Beatus venter qui te portavit, et ubera quae suxisti* **(Luc. XI)**. Vere enim beata parens, quae (sicut quidam ait) *enixa est puerpera Regem.*
Qui coelum terramque tenet per saecula, cujus.
Numen et aeterno complectens omnia gyro,
Imperium sine fine manet; quae ventre beato,
Gaudia matris habens cum virginitatis honore,
Nec primam similem visa est, nec habere sequentem.

At ille dixit: Quin imo beati qui audiunt verbum Dei, et custodiunt. Pulchre Salvator attestationi mulieris annuit, non eam tantummodo quae Verbum Dei corporaliter generare meruerat, sed et omnes qui idem Verbum spiritaliter auditu fidei concipere, et boni operis custodia vel in suo vel in proximorum corde parere, et quasi alere studuerint, asseverans esse beatos. Quia et eadem Dei genitrix, et inde quidem beata, quia Verbi incarnandi ministra est facta temporalis, sed inde multo beatior quia ejusdem semper amandi custos manebat aeterna. Qua sententia sapientes Judaeorum clam percutit, qui Verbum Dei non audire et custodire, sed negare et blasphemare quaerebant.

Turbis autem concurrentibus coepit dicere: Generatio haec, generatio nequam est: signum quaerit, et signum non dabitur illi, nisi signum Jonae. Duplici fuerat quaestione pulsatus. Quidam enim calumniabantur eum in Beelzebub ejecisse daemonia, quibus hactenus est responsum. Et alii tentantes, signum de coelo quaerebant ab eo, quibus abhinc respondere incipit, non eis signum de coelo, quod indigni erant videre, verum de profundo inferni tribuens, quale Jonas propheta naufragus, cetoque sorbente voratus, sed de abysso ac mortis fauce liberatus, et accepit et dedit, signum videlicet incarnationis, non divinitatis, passionis, non glorificationis. Discipulis autem suis signum de coelo dedit, quibus aeternae beatitudinis gloriam et prius figuraliter in monte transformatus, et post veraciter in coelum sublevatus ostendit.

Nam sicut Jonas fuit signum Ninivitis, ita erit et Filius hominis generationi isti. Ostendit Judaeos in modum Ninivitarum peccatis gravibus involutos, et subversioni, si non poenituerint, esse proximos. Verum sicut Ninivitis et denuntiatur supplicium, et remedium demonstratur, ita etiam Judaei non debent desperare indulgentiam si velint agere poenitentiam. Sed vide quid sequitur:

Regina Austri surget in judicio cum viris generationis hujus, et condemnabit illos. Condemnabit utique non potestate judicii, sed comparatione facti melioris. Si autem regina Austri, quae electa esse non dubitatur, surget in judicio cum reprobis, ostenditur una cunctorum, bonorum scilicet malorumque ressurrectio mortalium, et haec non juxta fabulas Judaeorum mille annis ante judicium, sed in ipso esse futura judicio.

Quia venit a finibus terrae audire sapientiam Salomonis, et ecce plus Salomone hic.---Hic in hoc loco non pronomen, sed adverbium loci significat, id est, impraesentiarum inter vos conversatur, qui incomparabiliter est Salomone praestantior. Refert autem Scriptura quomodo regina Saba per tantas difficultates gente sua et imperio derelictis venerit in Judaeam sapientiam audire Salomonis, et ei multa munera deferens ab eo plura perceperit. Quae ideo Judaeos in judicio condemnabit, quoniam ipsa ab ultimis terrae finibus eum quaesivit, quem percepto dono sapientiae cognoverat esse famosum. Illi vero secum habentes eum qui non aliunde sapiens, sed ipse Dei sapientia et virtus est, non modo non audire, sed blasphemare atque insidiis agitare malebant.

Viri Ninivitae surgent in judicio cum generatione hac et condemnabunt illam, quia poenitentiam egerunt ad praedicationem Jonae, et ecce plus quam Jona hic. Jonas paucis diebus praedicavit, ego tanto tempore. Ille Assyriis genti incredulae, ego Judaeis populo Dei. Ille peregrinis, ego civibus. Ille voce locutus simplici nilque signorum faciens acceptus est, ego tanta signa faciens Beelzebub calumniam sustineo. *Plus* ergo *est Jona hic,* hoc est in medio vestrum praedicans. Et propterea eodem modo quo regina Austri, viri quoque Ninivitae generationem condemnabunt Judaeorum, hoc est infidelitatis arguent. Aliter: In Ninivitis et regina Austri, fides Ecclesiae praefertur Israeli, quae non minus per poenitentiam peractae insipientiae, quam per sapientiae discendae industriam Domino conciliatur. Ex duabus quippe partibus unitas Ecclesiae congregatur, eorum videlicet qui peccare nesciunt, et eorum qui peccare desistunt. Poenitentia enim delictum abolet, sapientia cavet.

Nemo lucernam accendit et in abscondito ponit, neque sub modio. De seipso Dominus haec loquitur, ostendens etsi supra dixerit nullum generationi nequam nisi signum Jonae dandum, nequaquam tamen lucis suae claritatem fidelibus occultandam. Ipse quippe lucernam accendit, qui testam humanae naturae flamma suae divinitatis implevit. Quam profecto lucernam nec credentibus abscondere, nec modio supponere, hoc est sub mensura legis includere, vel intra unius Judaeae gentis terminos voluit cohibere.

Sed supra candelabrum, inquit, *ut qui ingrediuntur, lumen videant.* Candelabrum Ecclesiam dicit, cui lucernam superposuit, quia nostris in frontibus fidem suae incarnationis affixit, ut qui Ecclesiam fideliter ingredi voluerint, lumen veritatis palam queant intueri. Qua sententia Judaeorum quoque proceres condemnat, qui signa quaerentes exterius, apertam lucis januam noluerint intrare credendo. Denique praecipit ne opera tantummodo, sed et cogitationes et ipsas etiam cordis intentiones mundare et castigare meminerint; nam sequitur:

Lucerna corporis tui est oculus tuus. Corpus quippe dicit opera quae palam cunctis apparent, oculus vero ipsam mentis intentionem operatur, et de cujus merito eadem opera, lucis an tenebrarum sint opera, discernuntur, sicut ipse consequenter exposuit, dicens:

Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit. Si autem nequam fuerit, etiam corpus tuum tenebrosum erit. Si, inquit, pura rectaque intentione quae potes agere bona studueris, lucis profecto sunt opera quae facis, etiamsi coram hominibus imperfectionis aliquid habere videantur.

Quoniam diligentibus Deum, omnia cooperantur in bonum, his qui secundum propositum vocati sunt sancti. Si autem perversa est intentio quae praecedit, parvum est omne opus quod sequitur, quamvis rectum esse videatur.

Vide ergo, ne lumen quod in te est tenebrae sint. Hoc est, ne ipsa cordis intentio, quae lumen est animae, vitiorum caligine fuscetur, sedula discretione perpende. Juxta quod alibi praecipitur: *Omni custodia serva tuum cor, quoniam ex ipso vita procedit* **(Prov. IV)**.

Si ergo corpus tuum totum lucidum fuerit, non habens aliquam partem tenebrarum, erit lucidum totum, et sicut lucerna fulgoris illuminabit te. Totum corpus nostrum omnia nostra opera dicit, quia et Apostolus membra nostra nuncupat quaedam opera, quae improbat, et mortificanda praecipit dicens: *Mortificate ergo membra vestra, quae sunt super terram, fornicationem, immunditiam, libidinem* **(Col. III)**, et caetera talia. Si igitur ipse bonum bona intentione patraveris, non habens in tua conscientia aliquam partem tenebrosae cogitationis, etiamsi contigerit aliquem proximorum tua bona actione noceri, verbi gratia, aut de pecunia quam a te indigens et petens acceperat, facere vel pati aliquid mali, aut de verbo exhortationis quo errantem corrigere volebas, forte perniciosius errare, tu tamen pro tuo simplici et lucido corde et hic et in futuro, lucis gratia donaberis. Haec contra hypocrisin Pharisaeorum subdole signa quaerentium specialiter dicta, nos juxta sensum moralem generaliter instituant

Et cum loqueretur, rogavit illum quidam Pharisaeus ut pranderet apud se, et ingressus recubuit. Consulte Lucas non

ait, *Et cum haec loqueretur,* sed, *Cum loqueretur,* ut ostendat eum non statim finitis quae praeposuerat verbis, sed aliquot interpositis, apud Pharisaeum prandere rogatum. Quae autem sint illa Matthaeus explicat, qui hoc Domini terminato sermone, quem tamen partim brevius Luca, partim prolixius commemorat, continuo subjunxit: *Adhuc eo loquente ad turbas, ecce mater ejus et fratres stabant foris, quaerentes loqui ei. Adhuc,* inquit, *eo loquente,* ut intelligeres, haec loquente quae superius indicabat. Sed et Marcus, post illud quod de blasphemia Spiritus sancti, quid Dominus dixerit retulerat: *Et veniunt,* inquit, *mater ejus et fratres.* Lucas autem non hujus rei gestae ordinem tenuit, sed praeoccupavit hoc, et recordatum ante narravit. Denique hoc sic interposuit, ut solutum appareat a nexu et superiorum et posteriorum. Itaque postquam nuntiatis sibi foris matre et fratribus ait: *Qui enim fecerit voluntatem Dei, hic frater meus, et soror mea, et mater est* **(Marc. III)**, datur intelligi, rogatus Pharisaei intrasse convivium.

Pharisaeus autem coepit intra se reputans dicere quare non baptizatus esset ante prandium. Causam Pharisaei cogitationis evangelista Marcus aperuit dicens: *Pharisaei enim et omnes Judaei nisi crebro lavent manus non manducant, tenentes traditionem seniorum, et a foro nisi baptizentur non comedunt* **(Marc. VII)**.

Et ait Dominus ad illum: Nunc vos Pharisaei quod de foris est calicis et catini mundatis. Quod autem intus est vestrum, plenum est rapina et iniquitate. Et Marcus quidem refert eos baptismata calicum et urceorum lectorumque et aeramentorum observare solitos, sed magis sub nomine vasorum ipsi mendacii simulationis arguuntur, quod aliud

ostentent hominibus foris, aliud domi agant, formam pietatis habentes extrinsecus, sed intus vitiorum sorde deformes. Vult enim Dominus explicare latius quae supra breviter de mundando cordis oculo protulerat.

Stulti, nonne qui fecit quod deforis est, etiam id quod deintus est fecit? Qui, inquit, utramque hominis naturam fecit, utramque mundari desiderat. Hoc contra Manichaeos, qui animam tantum a Deo, carnem vero putant a diabolo creatam. Hoc contra illos qui corporalia peccata, fornicationem videlicet, immunditiam, libidinem, furtum, rapinam et caetera talia, quasi gravissima detestantur; spiritalia vero quae non minus damnat Apostolus, hoc est amaritudinem, iram, indignationem, clamorem, blasphemiam, superbiam, *et avaritiam, quae est* idolorum *servitus* **(Coloss. III)**, ut levia contemnunt.

Verumtamen quod superest date eleemosynam, et ecce omnia munda sunt vobis. Quod necessario victui et vestimento superest, date pauperibus. Juxta quod et Joannes praecipit: *Qui habet duas tunicas, det non habenti* **(Luc. III)**. Neque enim ita facienda jubetur eleemosyna, ut teipsum consumas inopia, sed ut tui cura corporis expleta inopem quantum vales sustentes. Vel ita intelligendum, *quod superest,* quod tam multo scelere praeoccupatis solum remedium restat, *date eleemosynam.* Qui sermo ad omnia quae utili miseratione fiunt, valet. Non solum enim qui dat esurienti cibum, sitienti potum, nudo vestimentum, peregrinanti hospitium, et caetera hujusmodi, verum etiam qui dat veniam peccanti, eleemosynam dat. Et qui emendat verbere in quem potestas datur, vel coercet aliqua disciplina, et tamen peccatum ejus quo ab illo laesus aut offensus est,

dimittit ex corde, vel orat ut ei dimittatur, non solum in eo quod dimittit atque orat, verum etiam in eo quod corripit et aliqua emendatoria poena plectit, eleemosynam dat, quia misericordiam praestat. Multa itaque genera sunt eleemosynarum, quae cum facimus, adjuvamur ut dimittantur nobis nostra peccata, sed ea nihil est majus qua ex corde dimittimus quod in nos quisque peccavit. An vero quod ait: *Date eleemosynam, et ecce omnia munda sunt vobis,* ita intellecturi sumus, ut Pharisaeis non habentibus fidem Christi, etiamsi non in eum crediderint, nec renati fuerint ex aqua et Spiritu sancto, munda sint omnia, tantum si eleemosynas dederint, sicut quidam eas dandas putant, cum sint immundi omnes quos non mundat fides Christi, de qua scriptum est: *Mundans fide cor eorum?* Et tamen verum est quod audierant, *Date eleemosynam, et ecce omnia munda sunt vobis*. Qui enim vult ordinate dare eleemosynam, a seipso debet incipere, et eam sibi primum dare. Est enim eleemosyna opus misericordiae, verissimeque dictum est: *Miserere animae tuae placens Deo* **(Eccli. XXX)**. Propter hoc renascimur, ut Deo placeamus, cui merito displicet quod nascendo contraximus. Haec est prima eleemosyna quam nobis dedimus, quoniam nosipsos miseros per miserantis Dei misericordiam requisivimus. Propter quem dilectionis ordinem dictum est: *Diliges proximum tuum tanquam teipsum* **(Marc. XII)**. Cum ergo increpasset eos quod forinsecus se lavarent, intus autem rapina et iniquitate pleni essent, admonens quamdam eleemosynam, quam sibi homo debet primitus dare, et interiora mundari: *Verumtamen,* inquit, *quod superest date eleemosynam, et ecce omnia munda sunt.* Deinde ut

ostenderet quid admonuisset, et quid ipsi facere non curarent, ne illum putarent eorum eleemosynas ignorare.

Sed vae vobis, inquit, *Pharisaei.* Tanquam diceret, ego quidem commonui vos eleemosynam dandam, per quam vobis munda sint omnia: sed vae vobis,

Quia decimatis mentam et rutam et omne olus; has enim novi eleemosynas vestras, ne de illis me nunc vos admonuisse arbitremini.

Et praeteritis judicium et charitatem Dei. Qua eleemosyna possetis ab omni inquinamento interiore mundari, ut vobis munda essent et corpora quae lavatis, hoc est enim omnia, et interiora scilicet et exteriora, sicut alibi legitur: *Mundate quae intus sunt, et quae foris sunt munda erunt* **(Matth. XXIII)**. Sed ne istas eleemosynas quae fiunt de fructibus terrae respuisse videretur, ait:

Haec autem, inquit, *oportuit facere.* Id est judicium et charitatem Dei, ut et nos veraciter de nostra miseria judicantes, et Dei charitatem quam donavit ipse diligentes pie recteque vivamus, justum judicium ejus confitentes, quod dicit Apostolus, *Judicium* quidem *ex uno in condemnationem:* et magnae charitati ejus gratias agentes **(Rom. V)**, de qua idem ipse dicit gratiae praedicator: *Commendat autem suam charitatem Deus in nobis, quoniam cum adhuc peccatores essemus, Christus pro nobis mortuus est* **(Ibid.)**.

Haec autem oportuit facere, et illa non omittere, id est eleemosynas fructuum terrenorum. Non ergo se fallant qui per eleemosynas quaslibet largissimas fructuum suorum, vel

cujusque pecuniae, impunitatem se emere existimant, in facinorum immanitate ac flagitiorum nequitia permanendo.

Vae vobis Pharisaeis qui diligitis primas cathedras in synagogis, et salutationes in foro. Vae nobis miseris, ad quos Pharisaeorum vitia transierunt, qui breve et incertum vitae nostrae curriculum quo peccata humiliter plangere debueramus, pro prioratu invicem superbe certando, peccatis amplius onerare non metuimus.

Vae vobis qui estis ut monumenta quae non parent, et homines ambulantes supra, nesciunt. Et haec superstitionem Pharisaeorum sententia redarguit, qui foris speciem rectae doctrinae praetendant, intus vero quid foeditatis gerant, occultent, instar monumentorum, quae cum superficiem terrae communis ostentent, intus vermescentium sunt cadaverum plena fetore. De quibus Psalmista cum diceret: *Sepulcrum patens est guttur eorum* **(Psalm. V)**; mox quid dixisset aperuit adjungens: *Linguis suis dolose agebant.*

Respondens autem quidam ex legisperitis ait illi: Magister, haec dicens etiam nobis contumeliam facis. Quam misera conscientia, quae, audito Dei verbo, sibi contumeliam fieri putat, et commemorata poena perfidorum se semper intelligit esse damnandum. Unde mihi meisque similibus unicum superest suffugium, Domino cum propheta supplicare: *Utinam dirigantur viae meae, ad custodiendas justificationes tuas. Tunc non confundar, dum respiciam in omnia mandata tua* **(Psalm. CXVIII)**.

At ille ait: Et vobis legisperitis vae, quia oneratis homines oneribus quae portari non possunt, et ipsi uno digito vestro

non tangitis sarcinas. Non possunt onera legis portari eo modo quo isti legisperiti haec imponebant hominibus. Unde recte audiunt quod sarcinas ejus uno digito non tangerent, hoc est ne minimis quidem eam perficerent, quam se contra morem patrum sine fide et gratia Jesu Christi et servare et servandam tradere praesumebant, atque ideo jugum Christi suave et sarcinam ejus levem, ubi requies est animarum, procul abjicere et exterminare tentabant, cum scriptum sit: *Justus autem ex fide vivit* **(Rom. I)**. Et apostolus Petrus, his qui credentes ex gentibus circumcidi docebant, protestetur et dicat: *Et nunc quid tentatis Deum, imponere jugum super cervicem discipulorum, quod neque patres nostri, neque nos potuimus portare? sed per gratiam Domini nostri Jesu credimus salvari, quemadmodum et illi* **(Act. XV)**.

Vae vobis qui aedificatis monumenta prophetarum, patres autem vestri occiderunt illos. Non monumenta prophetarum ornare, sed interfectores prophetarum imitari, sceleris est. Judaei ergo prophetarum monumenta aedificando, patrum suorum facta qui hos occiderunt arguebant, sed paterna facinora aemulando, dum Christum apostolosque illius insequuntur, in seipsos sententiam retorquebant, eadem videlicet ipsi quae in parentibus damnabant agentes.

Profecto testificamini quod consentitis operibus patrum vestrorum. Quoniam quidem ipsi eos occiderunt, vos autem aedificatis eorum sepulcra. Simulabant quidem se, ob favorem vulgi captandum, patrum suorum horrere perfidiam, memorias prophetarum qui ab eis occisi sunt magnifice ornando, sed ipso opere testificantur quantum paternae nequitiae consentiant, Dominum qui ab eisdem prophetis est praenuntiatus, injuriis agendo. Ubi se pariter et filios

homicidarum et ad suae damnationis augmentum scientes peccare declarant. Unde recte subjungitur:

Propterea et sapientia Dei dixit: Mittam ad illos prophetas et apostolos, et ex illis occident et persequentur. Sapientiam Dei seipsum dicit, ipse est enim Dei virtus et Dei sapientia, sicut Apostolus docet **(I Cor. I)**. Denique in Matthaeo ita habes: *Ideo ecce ego mitto ad vos prophetas, et sapientes et scribas.* Si autem eadem sapientia Dei prophetas quae apostolos misit, cessent haeretici Christo ex Virgine principium dare, omittant alium legis et prophetarum, alium Novi Testamenti Deum praedicare, quamvis saepe etiam apostolica Scriptura prophetas non eos solum qui futuram Christi incarnationem, sed et eos qui ventura coelestis regni gaudia praedicent, appellat. *Prophetae* (inquit) *duo aut tres dicant, et caeteri dijudicent.* Sed nequaquam hos crediderim apostolis in catalogi ordine praeferendos.

Ut inquiratur sanguis omnium prophetarum qui effusus est a constitutione mundi a generatione ista. Quaeritur quomodo sanguis omnium prophetarum atque justorum ab una Judaeorum generatione requiratur, cum et multi sanctorum sive ante incarnationem, seu post mortem resurrectionemque Salvatoris, ab aliis sint nationibus interempti, et ipse Dominus Judaeis licet acclamantibus, a Romano tamen praeside, Romanisque sit militibus crucifixus. Sed moris est Scripturarum duas saepe generationes hominum, bonorum scilicet malorumque computare, hoc est eorum *qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt* **(Joan. I)**; et eorum quibus dicitur: *Vos ex patre diabolo estis* **(Joan. VIII)**. Et alibi: *Serpentes, generatio viperarum* **(Matth. XXIII)**.

A sanguine Abel usque ad sanguinem Zachariae, qui periit inter altare et aedem. Quare a sanguine Abel qui primus martyrium passus est, mirum non est, sed quare usque ad sanguinem Zachariae, quaerendum est, cum et multi post eum usque ad nativitatem Christi, et ipso mox nato, innocentes in Bethleem pueri sint ab hac generatione perempti, nisi forte quia Abel pastor ovium, Zacharias sacerdos fuit, et hic in campo, ille in atrio templi necatus est, utriusque gradus martyres, et laici scilicet et altaris officio mancipati, sub eorum voluit intimare vocabulo.

Vae vobis legisperitis, quia tulistis clavem scientiae, ipsi non introistis, et eos qui introibant prohibuistis. Clavis scientiae humilitas Christi est, quam legisperiti nec ipsi in lege et prophetis intelligere, nec ab aliis intelligi volebant. Intrare est enim, non esse contentum superficie litterae, sed usque ad intelligentiae sacratioris arcana penetrare. Aliter: Omnis doctor qui auditores quos verbo aedificat exemplo scandalizat, nec ipse regnum Dei intrat, nec eos qui poterant intrare permittit.

Cum haec ad illos diceret, coeperunt Pharisaei et legisperiti graviter insistere, et os ejus opprimere, de multis insidiantes ei, et quaerentes aliquid capere de ore ejus, ut accusarent eum. Quam vera perfidiae, simulationis, et impietatis suae crimina audierint ipsi testantur, qui tanto intonante turbine non ipsi resipiscere, sed doctorem veritatis insidiis moliuntur aggredi.

CAPUT XII.

Multis autem turbis concurrentibus ita ut se invicem conculcarent, coepit dicere ad discipulos suos: Attendite a fermento Pharisaeorum quod est hypocrisis. Ad hoc fermentum pertinent omnia quae recumbens apud Pharisaeum superius disputaverat. De quo et Apostolus praecipit: *Itaque epulemur, non in fermento veteri, neque in fermento malitiae et nequitiae, sed in azymis sinceritatis et veritatis* **(I Cor V)**. Nam sicut modicum fermentum totam farinae qui injicitur massam corrumpit, universamque mox conspersionem suo sapore commaculat, sic nimirum simulatio cujus semel animum imbuerit, tota virtutum sinceritate et veritate fraudabit.

Nihil autem opertum est quod non reveletur, neque absconditum quod non sciatur. Et quomodo in praesenti saeculo multorum diu latet hypocrisis? Ergo de futuro tempore intelligendum, quando judicabit Deus occulta hominum. Nam sicut unus amicorum beati Job verissime dixit: *Laus impiorum brevis est, et gaudium hypocritae ad instar puncti. Si ascenderit usque ad coelum superbia ejus, et caput ejus nubes tetigerit, quasi sterquilinium in fine perdetur* **(Job. XX)**. In fine, inquit, perdetur, qui in principio florere videbatur. Est ergo sensus: Attendite ne aemulemini simulatores, quia veniet profecto tempus, in quo et vestra virtus omnibus, et eorum reveletur hypocrisis. Verum quod sequitur:

Quoniam quae in tenebris dixistis, in lumine dicentur, et quod in aure locuti estis in cubiculis, praedicabitur in tectis, non solum in futuro, quando cuncta cordium abscondita

proferentur ad lucem, sed et in praesenti tempore potest congruenter accipi. Quoniam quae inter tenebras quondam pressurarum carcerumque umbras vel locuti vel passi sunt apostoli, nunc clarificata per orbem Ecclesia, lectis eorum actibus publice praedicantur. Sane quod ait, *Praedicabitur in tectis,* juxta morem provinciae Palestinae loquitur, ubi solent in tectis residere. Non enim tecta nostro more culminibus sublimata, sed plano schemate faciunt aequalia. Unde lex praecepit ut qui novam domum aedificaret, murum tecti poneret in gyro, ne funderetur ibi sanguis innoxius, labente aliquo et in praeceps ruente. Et in templi constructione legimus: *Texit quoque domum laquearibus cedrinis, et aedificavit tabulatum super omnem domum quinque cubitis altitudinis*. Ergo praedicabitur in tectis, cunctis audientibus palam dicetur.

Dico autem vobis amicis meis, ne terreamini ab his qui occidunt corpus, et post haec non habent amplius quid facient. Si persecutores sanctorum occisis corporibus, non habent amplius quid contra illos agant, ergo supervacua furiunt insania, qui mortua martyrum membra feris avibusque discerpenda projiciunt, vel in auras extenuari, vel in undas solvi, vel per flammas in cinerem faciunt redigi, cum nequaquam omnipotentiae Dei quin ea resuscitando vivificet obsistere possint.

Timete eum qui postquam occiderit, habet potestatem mittere in gehennam. Quia duo sunt genera persecutorum, unum palam saevientium, alterum ficte fraudulenterque blandientium: contra utrumque nos munire atque instituere volens Salvator, et supra ab hypocrisi Pharisaeorum attendere, et hic a carnificum caede praecipit non timere, quia videlicet

post mortem nec horum crudelitas, nec illorum valeat simulatio durare. Domino potius qui semper videat placendum, Dominum qui semper punire vel liberare queat, esse timendum.

Nonne quinque passeres veneunt dipondio, et unus ex illis non est in oblivione coram Deo? Si minutissima, inquit, animalia, et quae quolibet per aera feruntur volatilia Deus oblivisci non potest, vos qui ad imaginem facti estis Creatoris, non debetis terreri ab iis qui occidunt corpus, quia qui irrationabilia gubernat, rationabilia curare non desinit. Dipondius quo quinque passeres veneunt, id est venduntur, genus est ponderis levissimi, ex duobus assibus compositi. Quaerit fortasse aliquis, quomodo dicat Apostolus: *Nunquid de bobus cura est Deo* **(I Cor. IX)**? cum utique bos passere pretiosior existat. Sed aliud cura, aliud vero est scientia. Denique numerus capillorum de quo consequenter ait:

Sed et capilli capitis vestri omnes numerati sunt, non in actu computationis, sed in facultate cognitionis accipitur. Non enim sollicitam Deus curae numerantis intendit excubiam, sed cui cognita sunt omnia, quasi numerata sunt omnia. Bene tamen numerata dicuntur, quia quae volumus servare numeramus. Ubi immensam Dei erga homines ostendit providentiam, et ineffabilem signat affectum quod nil nostrum Deum lateat, et parva etiam otiosaque dicta ejus scientiam non fugiant. Derident intelligentiam ecclesiasticam in hoc loco, qui carnis resurrectionem negant, quasi nos ipsam terrenam materiem quae discedente anima fit cadaver, ita resurrectione reparandam dicamus, ut ea quae dilabuntur, et in alias atque alias aliarum rerum species formasque vertuntur, quamvis ad corpus redeant unde dilapsa sunt, ad easdem quoque corporis

partes ubi fuerunt redire necesse sit. Alioquin si capillis capitis redit, quod tam crebra tonsura detraxit, si unguibus quod toties dempsit exsectio, immoderata et indecens cogitantibus, et ideo resurrectionem carnis non credentibus occurrit informositas. Sed quemadmodum si statua cujuslibet solubilis metalli, aut igne liquesceret, aut contereretur in pulverem, aut confunderetur in massam, et eam vellet artifex rursus ex illius materiae quantitate reparare, nihil interesset ad ejus integritatem, quae particula materiae cui membro statuae redderetur, dum tamen totum ex quo constituta fuerit resumeret: ita Deus, mirabiliter atque ineffabiliter artifex, de toto quo caro nostra constiterat, eam mirabili et ineffabili celeritate restituet, nec aliquid attinebit ad ejus redintegrationem utrum capilli ad capillos redeant, et ungues ad ungues, an quidquid eorum perierat mutetur in carnem, et in partes alias corporis revocetur, curante artificis providentia, ne quid indecens fiat.

Nolite ergo timere, multis passeribus pluris estis. Non plures estis, legendum, quod ad comparationem numeri pertinet, sed *pluris estis,* hoc est majoris apud Deum meriti, dignitatis, et aestimationis, quam innumera passerum, vel corpora, vel genera computamini.

Dico autem vobis, omnis quicunque confessus fuerit me coram hominibus, et Filius hominis confitebitur illum coram angelis Dei. Qui autem negaverit me coram hominibus, denegabitur coram angelis Dei. Respicit ad superiora, ubi dictum est operta quaelibet et abscondita esse revelanda, concludens hanc revelationem non in vili quolibet conciliabulo, sed in conspectu supernae civitatis aeternique regis ac judicis agendam. Et ne ex eo quod ait, eos qui se negaverint esse

denegandos, una cunctorum, hoc est eorum qui studio et eorum qui infirmitate vel ignorantia negant, conditio putaretur, continuo subjecit:

Et omnis qui dicit verbum in Filium hominis, remittetur illi. Ei autem qui in Spiritum sanctum blasphemaverit, non remittetur. Qui scandalizatur carne mea, me hominem tantum arbitrans quod filius et fratres habeam Jacobum, et Joseph, et Judam, et homo vorator ac vini potator sim, talis opinio atque blasphemia quanquam culpa non careat erroris, tamen habet veniam propter corporis utilitatem. Qui autem manifeste intelligens opera Dei cum de virtute negare non possit, eadem stimulatus invidia calumniatur, et Christum Deique Verbum et opera Spiritus sancti dicit esse Beelzebub, isti *non dimittetur, neque in praesenti saeculo, neque in futuro.* Non quod negemus et ei, si poenitentiam agere possit, posse dimitti ab eo qui vult omnes homines salvos fieri, et ad agnitionem veritatis venire, sed quod ipsi judici et largitori veniae credentes, qui et se poenitentiam semper accepturum, et hanc blasphemiam nusquam dicit esse remittendam, credimus hunc blasphemum exigentibus meritis sicut nunquam ad remissionem, ita nec ad ipsos dignae poenitentiae fructus esse perventurum. Juxta quod Joannes evangelista de quibusdam blasphemiae suae merito excaecatis verissime scripsit: *Propterea non poterant credere: quia iterum dixit Isaias: Excaecavit oculos eorum, et induravit eorum cor, ut non videant oculis, et intelligant corde, et convertantur, et sanem illos* **(Joan. XII)**. Quidam sane volunt illum dicere verbum, vel blasphemare in Spiritum sanctum, qui unitati Ecclesiae ubi in sancto Spiritu fit remissio peccatorum, corde impoenitenti resistit, dicentes unum esse suffugium ne sit

irremissibilis blasphemia, cor impoenitens caveatur. Quorum multis sententia nequaquam firma videtur, quia videlicet quisquis unitati Ecclesiae corde impoenitenti resistit, sive ille Judaeus, seu Gentilis, sive etiam haereticus sit, potest utique remissionem habere peccatorum in Spiritu sancto, si ad unitatem Ecclesiae corde poenitenti refugerit. Sed dicunt quandiu corde impoenitenti quis Spiritui gratiae resistit, tandiu non habet remissionem. At illi objiciunt hanc conditionem in cunctis constare criminibus. Quomodo enim quandiu quis fornicationem, idololatriam, adulterium, masculorum concubitum, furtum, caeteraque flagitia gesserit, non habet haereditatem in regno Christi et Dei: his vero criminibus abdicatis, potest ablui, sanctificari, justificari in nomine Domini nostri Jesu Christi et in Spiritu Dei nostri; ita, inquiunt, etiam impoenitens quandiu cor impoenitens habuerit, non potest habere veniam; mox vero ut poenituerit, consequetur et veniam. Nulloque discrimine impoenitentia caeteris obligatior aut irremissibilior invenitur esse peccatis, quae in similitudinem scelerum caeterorum usque ad poenitentiam manens, mox acta poenitentia delebitur. Sola autem blasphemia in Spiritum sanctum, qua quisque in similitudinem diaboli et angelorum ejus contra conscientiam suam, majestatem Deitatis oppugnare non trepidat, non habet remissionem in aeternum, sed reus erit aeterni delicti. Sicut evangelista Marcus evidenter exponit, qui, posito hoc Domini testimonio, subjunxit, atque ait: *Quoniam dicebant, spiritum immundum habet.* Nam neque hi qui Spiritum sanctum non esse, neque qui hunc esse quidem, sed Deum non esse, neque qui hunc Deum quidem esse, sed Patre Filioque minorem credunt et confitentur, quia non invidentia diabolica, sed humana ignorantia ducti faciunt, hoc irremissibilis

blasphemiae crimine tenentur. Quapropter principes Judaeorum, et quique similis invidiae peste corrupti, majestatem blasphemant, sine fine peribunt. Lege beati Augustini librum primum de Sermone Domini in monte.

Cum autem inducent vos in synagogas, et ad magistratus, et potestates. Supra enim dixerat: *Mittam ad illos prophetas et apostolos, et ex illis occident et persequentur.*

Nolite solliciti esse qualiter aut quid respondeatis, aut quid dicatis. Spiritus enim sanctus docebit vos in ipsa hora quae oporteat dicere. Cum ergo propter Christum ducimur ad judices, voluntatem tantum nostram pro Christo debemus offerre; caeterum ipse Christus qui in nobis habitat, loquitur pro se, et Spiritus sancti in respondendo gratia ministrabitur.

Ait autem quidam ei de turba: Magister, dic fratri meo ut dividat mecum haereditatem. At ille dixit ei: Homo, quis me constituit judicem aut divisorem supra vos? Merito refutatur hic frater, qui magistro supernae pacis unitatisque gaudia commendanti, terrenae divisionis vult ingerere molestiam. Merito hominis vocabulo notatur. *Cum enim sit inter vos,* inquit, *zelus et contentio, nonne carnales estis, nonne homines estis, et secundum hominem ambulatis?* Negatque se Dominus hominum esse divisorem, ad quos et secum et cum angelis pacificandos venerat. *Non enim est Deus dissensionis, sed pacis. Et multitudinis credentium erat cor et anima una, nec quisquam eorum quae possidebant aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia* **(Act. IV)**. Solus autem fraternitatis divisor et auctor dissensionis est ille de quo supra dicitur: *Et qui non colligit mecum, dispergit.* Et

de membris illius: *Omne regnum in seipsum divisum desolatur et domus supra domum cadit* **(Matth. XII)**.

Dixitque ad illos: Videte et cavete ab omni avaritia, quia non in abundantia cujusquam vita ejus est, ex eis quae possidet. Sicut supra Dominus adversum blasphemos et hypocritas multa dixerat, sic et hic ex occasione hujus stulti petitoris, adversus avaritiae pestem, qua plerique mortalium satis superque laborant, et turbas et discipulos praeceptis pariter et exemplis munire satagit. Et notandum quod non ait, *Cavete ab avaritia,* sed adjunxit, *ab omni,* quia nonnulla simpliciter hominibus geri videntur, sed internus arbiter qua intentione fiant, quia cernit, judicat. Quis enim cum fratre haereditatem dividi, adultos in agro proprio fructus in horrea recondi pro crimine deputaret? Sed *ipse est testis et judex,* ut scriptum est.

Dixit autem similitudinem ad illos, dicens: Hominis cujusdam divitis uberes fructus ager attulit, et cogitabat intra se dicens: Quid faciam, quod non habeo quo congregem fructus meos? Et dixit: Hoc faciam, destruam horrea mea, et majora faciam, et illuc congregabo omnia quae nata sunt mihi, et bona mea. Non in eo reprehenditur iste dives quod terram coluerit, natosve ex ea fructus in horrea collegerit, sed quod omnem vitae suae fiduciam in ipsa abundantia rerum posuerit, frustusque quos uberiores solito terra protulit, suos fructus et sua bona computans, non pauperibus erogare, juxta imperium Domini dicentis: *Quod superest date eleemosynam,* sed, factis receptaculis majoribus, suae in futurum luxuriae reservare studuerit.

Anima, inquiens, *habes multa posita in annos plurimos, requiesce, comede, bibe, epulare.* Cui simile quid in Ecclesiastico legitur: *Est qui locupletatur parce agendo, et est pars mercedis illius in eo quod dicit: Inveni requiem mihi, et nunc manducabo de bonis meis solus, et nescit quod tempus praetereat, et relinquat omnia aliis* **(Eccl. XI)**.

Dixit autem illi Deus: Stulte, hac nocte animam tuam repetunt a te: quae autem parasti cujus erunt? Qui multa tibi deliciarum tempora stultus in vita promittebas, proxima hac nocte morte praereptus, aliis congregata relinques. Haec Deo ad hominem dicere est, pravas ejus machinationes subita animadversione compescere. Aliter: In nocte ablata est anima, quae in obscuritate est cordis, ac misera. In nocte ablata est, quae considerationis lucem habere noluit, ut quod poterat pati, praevideret. Unde bene discipulis futura cogitantibus Paulus apostolus dicit: *Vos autem, fratres, non estis in tenebris, ut vos dies illa tanquam fur comprehendat. Omnes enim vos filii lucis estis et filii diei. Non sumus noctis, neque tenebrarum* **(I Thess. V)**. Dies enim exitus tanquam fur in nocte comprehendit, quando stultorum animas futura non praemeditantes ejicit.

Sic est qui sibi thesaurizat, et non est in Deum dives. Si is qui sibi thesaurizat, et non est in Deum dives, stultus est et in nocte rapiendus, ergo qui vult esse in Deum dives, non sibi thesaurizet, sed pauperibus possessa distribuat. Sic enim sapiens et filius lucis esse merebitur. Unde bene Psalmista cum de avaro quolibet divite praemisisset: *Sed et frustra conturbatur, thesaurizat et ignorat cui congregabit ea* **(Psalm. XXXVIII)**, mox ubi cordis sui thesaurum

locasset, aperuit dicens: *Et nunc quae est exspectatio mea? nonne Dominus? et substantia mea apud te est* **(Ibid.)**?

Dixitque ad discipulos suos: Ideo dico vobis, nolite solliciti esse animae quid manducetis, neque corpori quid vestiamini. Quod ait, *Ideo dico,* ad superiora respicit, hoc est, ideo temporalium sollicitudinem veto, ne cum divitibus saeculi vobis thesaurizare convincamini. Ergo quod omnibus natura tribuit, et jumentis, ac bestiis, hominibus quoque commune est, hujus cura penitus liberamur, sed praecipitur nobis ne solliciti simus quid comedamus. Et quia in sudore vultus praeparamus nobis panem, labor exercendus est, sollicitudo tollenda.

Anima plus est quam esca, et corpus quam vestimentum. Admonet, ut meminerimus multo amplius nobis Deum dedisse, quod nos fecit et composuit ex anima et corpore, quam est alimentum atque tegumentum, ut intelligas eum qui dedit animam, multo facilius escam esse daturum. Similiter eum qui corpus dedit, multo facilius daturum esse vestimentum. Quo loco quaeri solet utrum ad animam cibus iste perveniat, cum anima incorporea sit, iste autem cibus corporeus. Sed animam hoc loco pro ista vita positam noverimus, cujus retinaculum est alimentum istud corporeum. Secundum hanc significationem dictum est etiam illud: *Qui amat animam suam, perdet illam* **(Matth. X)**. Quod nisi de hac vita acceperimus, quam oportet pro regno Dei perdere, quod potuisse martyres claruit, contrarium hoc praeceptum erit illi sententiae, qua dictum est: *Quid prodest homini si universum mundum lucretur, animae autem cuae detrimentum faciat* **(Matth. XVI)**?

Considerate corvos, quia non seminant, neque metunt. Quibus non est cellarium, neque horreum, et Deus pascit illos. Quod si volatilia, absque cura et aerumnis, Dei aluntur providentia, quae hodie sunt et cras non erunt, quorum anima mortalis est, et cum esse cessaverint, semper non erunt, quanto magis homines, quibus aeternitas promittitur, Dei reguntur imperio!

Quanto magis vos pluris estis illis! Id est, carius vos valetis. Quia utique rationale animal sicuti est homo, sublimius ordinatum est in rerum natura, quam irrationalia, sicuti sunt aves.

Quis autem vestrum cogitando potest adjicere ad staturam suam cubitum unum? Si ergo neque quod minimum est potestis, quid de caeteris solliciti estis? Id est, cujus potestate atque dominatu factum est, ut ad hanc staturam corpus vestrum perduceretur, ejus providentia etiam vestiri potest. Non autem vestra cura factum esse, ut ad hanc staturam veniret corpus vestrum, ex hoc intelligi potest, quod si curetis et velitis adjicere unum cubitum huic staturae, non potestis. Illi ergo etiam tegendi corporis curam relinquite, cujus videtis cura factum esse ut tantae staturae corpus habeatis. *Si ergo* (inquit) *neque quod minimum est potestis,* minimum enim est hoc, sed Deo, corpora operari (*sic*). Dandum autem erat etiam documentum propter vestitum, sicut datum est propter alimentum. Itaque sequitur, et dicit:

Considerate lilia quomodo crescunt, non laborant, non nent. Sed ista documenta, non sicut allegorica, discutienda sunt, ut quaeramus quid significent corvi aut lilia; posita sunt enim, ut de rebus minoribus majora persuaderentur.

Dico autem vobis, nec Salomon in omni gloria sua vestiebatur sicut unum ex istis. Et revera, quod sericum, quae regum purpura, quae pictura textricum, potest floribus comparari? Quid ita rubet ut rosa? quid ita candet ut lilium? Violae vero purpuram nullo superari murice, oculorum magis quam sermonum indicium est.

Si autem fenum quod hodie in agro est, et cras in clibanum mittitur, Deus sic vestit, quanto magis vos, pusillae fidei? Cras in Scripturis futurum tempus intelligitur, dicente Jacob: *Et exaudiet me cras justitia mea* **(Gen. XXX)**. Et in Samuelis phantasmate, Pythonissa loquitur ad Saulem: *Cras eris mecum* **(I Reg. XXVIII)**.

Et vos, nolite quaerere quid manducetis, aut quid bibatis. Notandum quod non ait, Nolite quaerere vel solliciti esse de cibo, aut potu, aut indumento, sed expressius, *Quid,* inquit, *manducetis, aut quid bibatis.* Et supra, *Neque corpori, quid vestiamini.* Ubi mihi videntur argui, qui spreto victu, vel vestitu communi, lautiora sibi vel austeriora prae iis cum quibus vitam ducunt, alimenta, vel indumenta, requirunt.

Et nolite in sublime tolli. Prohibita sollicitudine de alimentis, consequenter ne extollantur admonuit. Primo enim haec ad necessitatem implendam homo quaerit. Cum autem haec abundaverint, incipit et superbire de talibus. Tale est hoc ac si se vulneratus quis jactet quia habet multa emplastra in domo, cum hoc illi bonum esset ut vulnera non haberet, et ne uno quidem indigeret emplastro.

Haec enim omnia gentes mundi quaerunt. Pater autem vester scit quoniam his indigetis. Verumtamen quaerite regnum Dei, et haec omnia adjicientur vobis. Hic manifestissime ostendit, non haec esse appetenda, tanquam talia bona nostra, ut propter ipsa debeamus bene facere, si quid facimus, sed tamen esse necessaria. Quid enim intersit inter bonum quod appetendum est, et necessarium quod sumendum est, hac sententia declaravit, cum ait: *Verumtamen quaerite regnum Dei, et haec omnia adjicientur vobis.* Regnum ergo Dei bonum nostrum est, et hoc appetendum, et ibi finis constituendus, propter quod omnia faciamus quaecunque facimus. Sed quia in hac vita militamus, ut ad illud regnum pervenire possimus, quae vita sine his necessariis agi non potest, *Adjicientur haec vobis,* inquit, *sed vos regnum Dei quaerite.* Qui enim non ait, Dabuntur, sed *adjicientur,* profecto indicat aliud esse quod principaliter datur, aliud quod superadditur. Quia nobis in intentione aeternitas, in usu vero temporalitas esse debet, et illud datur, et hoc nimirum ex abundanti superadditur.

Nolite timere pusillus grex, quia complacuit Patri vestro dare vobis regnum. Pusillum gregem electorum, vel ob comparationem majoris numeri reproborum, vel potius ob humilitatis devotionem nominat. Quia videlicet Ecclesiam suam quantalibet numerositate jam dilatatam, tamen usque ad finem mundi vult crescere, et ad promissum regnum humilitate pervenire. Ideoque ejus labores blande consolatus, quam regnum Dei tantum quaerere praecipit, eidem regnum a Patre dandum complacita benignitate promittit.

Vendite quae possidetis, et date eleemosynam. Nolite, inquit, timere ne propter regnum Dei militantibus hujus vitae necessaria desint, quin etiam possessa propter eleemosynam

vendite. Quod tunc digne fit quando qui, semel pro Domino suis omnibus spretis, nihilominus post haec labore manuum unde et victum transigere, et eleemosynam dare queat, operatur. Unde gloriatur Apostolus, dicens: *Argentum, aut aurum, aut vestem nullius concupivi, ipsi scitis, quoniam ad ea quae mihi opus erant, et his qui mecum sunt, ministraverunt manus istae. Omnia ostendi vobis, quoniam sic laborantes, oportet suscipere infirmos* **(Act. XX)**.

Facite vobis sacculos qui non veterascunt. Eleemosynas videlicet operando, quarum merces in aeternum maneat. Ubi non hoc praeceptum esse putandum est, ut nil pecuniae reservetur a sanctis, vel suis scilicet, vel pauperum usibus suggerendae: cum et ipse Dominus cui ministrabant angeli, et tamen ad informandam Ecclesiam suam loculos habuisse legatur, et a fidelibus oblata conservans, et suorum necessitatibus aliisque indigentibus tribuens: sed ne Deo propter ista serviatur, et ob inopiae timorem justitia deseratur.

Thesaurum non deficientem in coelis, quo fur non appropiat, neque tinea corrumpit. Sive simpliciter accipiendum quod pecunia servata deficiat, vel videlicet a fure thesauris erepta, vel in thesauris ipsa sui fragilitate foedata, data autem pro Christo perennem misericordiae fructum conferat in coelis; seu certe ita intelligendum quod thesaurus boni operis, si commodi terrestris occasione condatur, facile corruptus intereat, ac si coelesti solum intentione congeratur, non exterius hominum favore, non intus inanis gloriae valeat labe miraculi [*An* maculari?]. Fur enim de foris rapit, tinea scindit interius. Fur abstulit divitias eorum de quibus Dominus ait, *Receperunt mercedem suam* **(Matth. VI)**. Tinea corrumpit vestes eorum, quos Psalmista redarguens

ait: *Quoniam Deus dissipat ossa hominum sibi placentium* **(Psal. LII)**. Ossa enim virtutum robur appellat.

Ubi enim thesaurus vester est, ibi et cor vestrum erit. Hoc non solum de pecunia, sed de cunctis passionibus sentiendum est. Gulosi deus venter est. Ibi ergo habet cor ubi et thesaurum. Luxuriosi thesauri epulae sunt, lascivi ludicra, amatoris libido, hinc servit unusquisque a quo vincitur.

Sint lumbi vestri praecincti, et lucernae ardentes in manibus vestris: et vos similes sitis exspectantibus dominum suum. Quia multos ostenderat, vel in totum saeculo subditos, vel saecularis intuitu commodi Domino servientes, pulchre breviterque suos docet, et lumbos praecingere propter continentiam ab amore rerum saecularium, et lucernas ardentes habere, ut hoc ipsum vero fine et recta intentione faciant. Aliter, lumbos praecingimus, cum carnis luxuriam per continentiam coarctamus. Lucernas autem ardentes in manibus tenemus, cum per bona opera proximis nostris lucis exempla monstramus. Redemptori etenim nostro unum sine altero placere nequaquam potest, si aut is qui bona agit adhuc luxuriae inquinamenta non deserit, aut is qui castitate praeminet necdum se per bona opera exercet. Sed et si utrumque agitur, restat ut quisquis ille est, spe ad supernam patriam tendat, nequaquam se a vitiis pro mundi hujus honestate contineat, sed totam spem in Redemptoris sui adventu constituat. Unde et protinus subdit:

Et vos similes hominibus exspectantibus dominum suum, quando revertatur a nuptiis. Ad nuptias quippe Dominus abiit, quia resurgens a mortuis ascendens in coelum supernam sibi angelorum multitudinem novus homo copulavit. Qui tunc

revertitur cum nobis jam per judicium manifestatur. Bene autem de servis exspectantibus subditur:

Ut cum venerit et pulsaverit, confestim aperiant ei. Venit quippe cum ad judicium properat, pulsat vero cum jam per aegritudinis molestias esse mortem vicinam designat. Cui confestim aperimus, si hunc cum amore suscipimus. Aperire etenim judici pulsanti non vult, qui exire de corpore trepidat; et videre eum quem contempsisse se meminit judicem formidat. Qui autem de sua spe et operatione securus est, pulsanti confestim aperit, quia laetus judicem sustinet; cum tempus propinquae mortis agnoverit, de gloria retributionis hilarescit. Unde et protinus subditur:

Beati servi illi quos cum venerit Dominus, invenerit vigilantes. Vigilat qui ad aspectum veri luminis, mentis oculos apertos tenet. Vigilat qui servat operando quod credidit. Vigilat qui a se torporis et negligentiae tenebras repellit. Hinc etenim Paulus dicit: *Evigilate justi, et nolite peccare* **(I Cor. XV)**. Hinc rursus ait: *Hora est jam nos de somno surgere* **(Rom. XIII)**. Sed veniens Dominus, quid vigilantibus servis exhibeat, audiamus.

Amen dico vobis quod praecinget se, et faciet illos discumbere, et transiens ministrabit illis. Praecingit se, id est retributionem praeparat; facit illos discumbere, id est in aeterna quiete refoveri. Discumbere quippe nostrum, in regno quiescere est. Unde rursum Dominus dicit: *Venient et recumbent cum Abraham, et Isaac et Jacob* **(Matth. VIII)**. Transiens autem Dominus ministrat, quia lucis suae illustratione nos satiat. Transit vero, dictum est, de judicio ad regnum redit. Vel certe Dominus nobis post judicium transit,

quia ab humanitatis forma in divinitatis suae contemplatione nos elevat. Et transire ejus, est in claritatis suae speculationem nos ducere, cum eum quem in humanitate in judicio cernimus, etiam in divinitate post judicium videmus.

Et si venerit in secunda vigilia, et si in tertia vigilia venerit, et ita invenerit, beati sunt servi illi. Prima vigilia primaevum tempus est, id est pueritia. Secunda, adolescentia vel juventus. Quae auctoritate sacri eloquii unum sunt dicentis: *Laetare, juvenis, in adolescentia tua* **(Eccle. XI)**. Tertia autem, senectus accipitur. Qui ergo vigilare in prima vigilia noluit, custodiat vel secundam, ut qui converti a pravitatibus suis in pueritia neglexit, ad vias vitae saltem in tempore juventutis evigilet. Et qui vigilare in secunda vigilia noluit, tertiae vigiliae remedia non amittat, ut qui et in juventute ad vias vitae non evigilat, saltem in senectute resipiscat. Ad excutiendam vero mentis nostrae desidiam, etiam exteriora damna per similitudinem deducuntur, ut per haec animus ad sui custodiam suscitetur; nam dicitur:

Hoc autem scitote, quoniam si sciret pater familias qua hora fur veniret, vigilaret utique, non sineret perfodi domum suam. Ex qua praemissa similitudine etiam exhortatio subinfertur, cum dicitur:

Et vos estote parati, quia qua hora non putatis, Filius hominis venit. Nesciente etenim patrefamilias, furdomum perfodit: quia dum a sui custodia spiritus dormit, improvisa mors veniens, carnis nostrae habitaculum irrumpit, et eum quem Dominum domus invenerit dormientem, necat, quia cum ventura damna spiritus minime praevidet, hunc mors ad supplicium nescientem rapit. Furi autem resisteret si

vigilaret, quia adventum judicis qui occulte animam rapit praecavens, ei poenitendo occurreret, ne impoenitens periret. Horam vero ultimam Dominus noster idcirco nobis voluit esse incognitam, ut semper possit esse suspecta, ut dum illam praevidere non possumus, ad illam sine intermissione praeparemur.

Ait autem ei Petrus: Domine, ad nos dicis hanc parabolam, an et ad omnes? Duo quidem Dominus praemissa parabola monuerat, et se videlicet subito venturum, et illos eum paratos exspectare debere; sed de quo horum, an de utroque, Petrus interrogaverit, quosve sibi sociisque suis comparaverit, cum ait, *Ad nos dicis, an et ad omnes?* non facile patet. Et quidem in eo quod ait, *nos* et *omnes,* non alios quam vel apostolos apostolorumque similes, et caeteros fideles, vel eos qui viritim morientes quotidie sui judicis adventum volentes nolentesque suscipiunt, et eos qui veniente universali judicio vivi sunt in carne reperiendi, significare putandus est. Sed mirum si beatus Petrus dubitavit, vel omnibus qui velint sobrie, et juste, et pie vivendum, exspectantibus beatam spem, et adventum gloriae magni Dei, qui vult omnes homines salvos fieri, vel inopinatum et singulorum, et omnium, magnorum et pusillorum, et fidelium, et infidelium, futurum esse judicium. Unde restat intelligi, his jam bene cognitis, ea magis quae nescire forte poterat, quaesitu digna duxisse, videlicet si sublimia illa vitae coelestis instituta, quibus possessa vendere, sacculos qui non veterascerent facere, thesaurum coelo condere, lumbis praecinctis lucernisque ardentibus vigilare, et Dominum exspectare praeceperat, ad apostolos solum similesque illorum, an et ad omnes qui

salvandi sint, pertineant. Qui sensus esse quaerentis, ex ipsa (ni fallor) Domini responsione declaratur.

Dixit autem Dominus: Quis putas est fidelis dispensator et prudens, quem constituit Dominus super familiam suam? Respondens ad interrogata Salvator, primo docet judicium cunctis adfuturum, singulosque juxta meritum operis ac sensus sui capacitatem, praemia vel tormenta nacturos. Deinde, quod maxime quaesierat, gratiam virtutum quam mundo attulerit, a singulis quantum possint ostendit esse sectandam. *Ignem* (inquit) *veni mittere in terram, et quid volo nisi ut accendatur?* Sane quod ait, *quis putas est,* difficultatem, non impossibilitatem perficiendae virtutis insinuat, quomodo Psalmista: *Quis sapiens, et custodiet haec* **(Psalm. CVI)**? non neminem, sed rarum significat. Nam alibi idem verbum non pro difficili, sed pro impossibili posuit. *Deus quis similis erit tibi* **(Psalm. LXXXII)**? id est, nullus. *Tu enim solus altissimus, super omnem terram* **(Ibid.)**.

Ut det illis in tempore tritici mensuram. Per mensuram tritici exprimitur modus verbi. Alta etenim quaeque debent multis audientibus contegi, vix paucis aperiri, ne cum angusto cordi incapabile aliquid tribuitur, extra fundatur. Hic Moyses a secreta Dei exiens, coruscantem faciem coram populo velat, quia nimirum turbis claritatis intimae arcana non indicat. Pro qualitate igitur audientium formari debet sermo doctorum, ut et a sua singulis congruat, et tamen a communis aedificationis arte nunquam recedat.

Beatus ille servus, quem cum venerit Dominus, invenerit ita facientem. Vere dico vobis quia super omnia quae possidet, constituet eum. Quanta inter bonos auditores, et bonos

doctores, meritorum distantia, tanta est et praemiorum. Hos enim adveniens cum vigilantes invenerit, faciet discumbere, et transiens ministrabit eis. Illos autem cum verbi annonam familiae sibi creditae fideliter prudenterque dispensantes invenerit, supra omnia quae possidet constituet, id est supra omnia coelestia regni gaudia, non utique ut horum soli Dominum teneant, sed ut eorum abundantius caeteris sanctis aeterna possessione fruantur. *Qui enim docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti, et qui ad justitiam erudiunt multos quasi stellae in perpetuas aeternitates* **(Dan. XII)**. Et Apostolus ait: *Qui bene praesunt presbyteri, duplici honore digni habeantur, maxime qui laborant in verbo et doctrina* **(I Tim. V)**.

Quod si dixerit servus ille in corde suo, Moram facit dominus meus venire, et coeperit percutere pueros, et ancillas, et edere, et bibere, et inebriari. Sicut in uno fideli dispensatore totus bonorum rectorum, quomodo vel vivat vel remuneretur, ordo docetur, sic et in hoc nequissimo servo cunctorum praesulum malorum damnandorum pariter opus, et damnatio narratur aeterna, qui neglecto Domini timore, non modo ipsi luxuriae vacant, sed et subditos injuriis stimulant. Quamvis et typice possit intelligi pueros et ancillas percutere, corda infirmorum nec adhuc fide, spe et charitate solidatorum, ostenso pravae operationis aut locutionis exemplo vitiare. Edere autem, bibere et inebriari, cunctis facinoribus et saeculi illecebris quae mentem dementent, et errare faciant, occupari. Nota sane inter vitia servi mali ascriptum quod tardum domini sui reditum putaverit, non autem inter boni virtutes annumeratum quod hunc citum speraverit, sed tantum quod ad jussionem domini quandocunque venturi conservis, in

tempore, tritici mensuram dederit: hoc est, vel sermonis Domini, vel exempli sui regulam monstraverit. Quin etiam quosdam bonos servos legimus ab Apostolo castigatos, quod trementes atque anxii crederent instare diem Domini, quem ipse inopinatum promiserit esse venturum. Unde optimum esse probatur, quanquam magnopere, si liceat, cupiamus scire quando veniat Desideratus cunctis gentibus, aequanimiter tamen nos scire quae scire non liceat, tantum in exemplum boni servi, sive prope seu procul sit, paratos exspectare et diligere adventum ejus.

Veniet dominus servi illius in die qua non sperat, et hora qua nescit, et dividet eum, partemque ejus cum infidelibus ponet. Dividet eum non gladio desecando, sed a fidelium consortio segregando, et eis qui nunquam vel ad fidem pertinuerant sociando: quia qui suorum et maxime domesticorum curam non habet, fidem negavit, et est infideli deterior, ut Apostolus ait.

Ille autem servus qui cognovit voluntatem domini sui, et non praeparavit, et non fecit secundum voluntatem ejus, vapulabit multis. Multi hanc sententiam male intelligentes, nolunt scire quid faciant, et quasi minus se vapulaturos existimant si nesciant quid operari debuerant. Sed aliud est nescisse, aliud est scire noluisse. Nescit namque qui apprehendere volet et non valet; qui autem ut nesciat aurem a voce veritatis avertit, iste non nesciens, sed contemptor addicitur.

Qui autem non cognovit et fecit digna plagis, vapulabit paucis. Omni autem cui multum datum est, multum quaeretur ab eo: et cui commendaverunt multum, plus petent ab eo. Quare postquam dixit, *Cui multum datum est,* adjecit, *Et*

cui commendaverunt multum, subaudis, divina judicia. Nisi forte per hoc utrumque fidelium ordinem, et rectorum videlicet et subditorum voluit intimare, quia multum saepe datur etiam quibusque privatis, quibus et cognitio dominicae voluntatis, et exsequendi quae cognoscunt facultas impenditur. Multum autem commendatur ei, cui cum sua salute dominici quoque gregis pascendi cura committitur. Itaque potentes potenter tormenta patiuntur, et fortioribus fortior instat cruciatio, hoc est majori gratia donatos, si deliquerint, major vindicta sequetur. Mitissima autem omnium poena erit eorum qui praeter peccatum quod originale traxerunt, nullum insuper addiderunt; et in caeteris, quae addiderunt, tanto quisque ibi tolerabiliorem habebit damnationem, quanto hic minorem habuerit iniquitatem.

Ignem veni mittere in terram, et quid volo nisi ut accendatur? Haec ad interrogationem beati Petri sciscitantis, an arctioris vitae status sit ab omnibus expetendus, specialiter sententia respondet. Ignem quippe dicit Spiritus sancti fervorem, qui secreta cordis illuminans continuis motibus ad superna provocat, vitia concupiscentiae carnalis quasi spinas tribulosque comburit, aurea dominicae domus vasa probando meliorat, et ligna, fenum, stipulamque consumit, qui mox in terram missus illas centum viginti, quas in arce Sion reperit lucernas, intima sui luminis aspersione fetavit. De quibus supra cum diceret: *Sint lumbi vestri praecincti* **(Luc. XII)**, addidit: *Et lucernae ardentes.* Quaeris ergo (inquit) utrum omnes moneam lumbis accinctis et lucernis ardentibus Domini adventum praestolari: sed qui ob hoc solum de sinu Patris exivi, et veni in mundum ut homines a terrenis cupiditatibus in coelestia desideria succendam, quid putas

volo aliud, quam ut hujus incendii jubar cunctas mundi plagas illustret, hujus flamma devotionis usque ad finem saeculi fidelium semper augescat in corde, neque ullo infidelium vel fluctuum exstinguatur incursu vel flatuum?

Baptisma autem habeo baptizari. Sanguinis (inquit) proprii tinctione prius habeo perfundi, et sic corda credentium spiritus igne, quo terrena omnia simul et animam suam despicere imo odire queant, inflammare. *Non enim erat Spiritus datus, quia Jesus nondum fuerat glorificatus* **(Thess. III)**, hoc est victoria passionis. De qua alibi: *Potestis,* inquit, *bibere calicem quem ego bibo, aut baptismo quo ego baptizor, baptizari* **(Marc. X)**?

Et quomodo coarctor, usque dum perficiatur? Quidam codices habent, *Et quomodo angor.* Tanta itaque Domini dignatio est, ut infundendae nobis devotionis, et consummandae perfectionis in nobis, et maturandae pro nobis studium passionis sibi inesse testetur, qui cum in se nihil habuerit quod doleret, nostris tamen angebatur sive coarctabatur aerumnis, et sub tempore passionis moestitiam praetendebat, quam non ex metu mortis suae, sed ex mora nostrae redemptionis assumpserat. Juxta quod ait: *Et quomodo angor usque dum perficiatur?* Utique qui usque ad perfectionem angitur, de perfectione securus est.

Putatis quia pacem veni dare in terram? non, dico vobis, sed separationem. Quomodo post baptisma suae passionis, post ignis spiritalis adventum, terra sit arsura declarat. Siquidem ad fidem Christi totus orbis contra se divisus est, unaquaeque domus et infideles habuit et credentes, et propterea bellum missum est bonum, ut rumperetur pax mala. Quod et Isaias

sub typo Aegypti prophetice praecinuit dicens: *Ecce Dominus ascendet super nubem levem, et ingredietur Aegyptum, et movebuntur simulacra Aegypti a facie ejus, et cor Aegypti tabescet in medio ejus, et concurrere faciam Aegyptios adversus Aegyptios* **(Isa. XIX)**, his videlicet contra fidem, illis pro fide dimicantibus.

Erunt enim ex hoc quinque in domo una divisi, tres in duo, et duo in tres dividentur. In duo et in tres, contra duo et contra tres significat. Et notandum quomodo quinque divisos dicat, cum videatur sex personarum subjecisse vocabula, patris scilicet et filii, matris et filiae, socrus et nurus. Intelligendumque eamdem socrus, quam matris nomine designatam, quia quae mater est filii, ipsa et socrus est uxoris ejus, ideoque illa ipsa et in filiam suam et in nurum dicitur esse divisa. Quas si qui divisiones etiam allegorice quaerat interpretari, tres in duo et duo in tres dividuntur, quia boni malis, et mali bonis sentiunt atque agunt adversa. Tria namque ad eos qui fidem summae Trinitatis servant, pertinere, nemo est qui dubitet. Duo quoque illis congruere qui a fidei unitate dissentiunt, et multis Scripturarum locis, et ibi maxime probatur, quod et immunda in arca animalia sub hoc numero retinentur, et sola in Genesi secundi diei opera visa a Deo quia bona sint, non dicitur.

Pater in filium, et filius in patrem suum. Pater hic diabolus est, cujus aliquando filii non illo creante, sed nobis imitantibus eramus, dicente Domino: *Vos ex patre diabolo estis* **(Joan. VIII)**. Sed postquam vocem monentis audivimus, *Obliviscere populum tuum, et Dominum [An leg.* domum?] *patris tui,* venit ignis ille, id est gratia spiritalis separavit nos

ab invicem, ostendit alterum patrem, cui diceremus, *Pater noster qui es in coelis* **(Matth. VI)**.

Mater in filiam, et filia in matrem. Mater synagoga, filia est Ecclesia primitiva, quae et eam de qua genus duxit synagogam fidei persecutionem sustinuit, et ipsa eidem synagogae fidei veritate contradixit.

Socrus in nurum suam, et nurus in socrum suam. Socrus synagoga, nurus est Ecclesia de gentibus, quia sponsus Ecclesiae Christus filius est synagogae, dicente Apostolo: *Quorum patres, et ex quibus Christus secundum carnem* **(Rom. IX)**. Socrus igitur, id est mater sponsi, et in nurum sicut praediximus suam, et in filiam divisa est, quia synagoga carnalis sive de circumcisione, seu de praeputio credentes persequi non cessat. Sed et ipsae in socrum matremque sunt divisae, nolentes circumcisionem recipere carnalem, ut Actus apostolorum docent.

Dicebat autem et ad turbas: Cum videritis nubem orientem ab occasu, statim dicitis, Nubes venit, et ita fit. Et cum austrum flantem, dicitis quia aestus erit, et fit. Nubem orientem ab occasu, carnem suam a morte resurgentem significat. Ex illo enim omnibus terris imber Evangelicae praedicationis infusus est. Austrum flantem ante aestus, tribulationes leniores ante judicium.

Hypocritae, faciem terrae et coeli nostis probare. Hoc autem tempus quomodo non probatis? Quid nube et austro mystice designetur, praeoccupando perstrinximus. Sed et ad litteram manifestus est sensus, quia qui ex elementorum immutatione statum aurarum, quia voluerunt, facillime praenoscere

potuerunt, possent etiam si vellent hoc tempus, hoc est vel primi, vel secundi dominici adventus (nam de utroque nonnulla praemiserat) ex dictis intelligere prophetarum, qui hoc utrumque manifestissimis, vel indiciis rerum vel annorum praesignavere curriculis. Et ne quid de turba sibi forte de imperitia blandirentur, et se idiotas ac propheticae lectionis ignaros temporum cursum probare non posse causarentur, vigilanter adjungit.

Quid autem et a vobis ipsis non judicatis quod justum est? Ostendens eos utpote rationalem creaturam, et si litteras nesciant, naturali tamen ingenio posse dignoscere, vel eum qui opera in se, quae nemo alius, fecisset, supra hominem intelligendum, et ideo Deum esse credendum, vel post tot saeculi hujus injustitias, justum Creatoris judicium esse venturum. Nemo igitur ex eo quod supra dictum est, servum nescientem Domini voluntatem vapulare paucis, inter peccandum de remedio nesciendi praesumat. Qui ut alia taceam, ex eo ipso quod homo est, nec mala quae caveat, nec bona potest ignorare quae appetat.

Cum autem vadis cum adversario tuo ad principem in via, da operam liberari ab illo, ne forte tradat te apud judicem, et judex tradat te exactori, et exactor mittat te in carcerem. Et haec sicut et superiora saeculi calcandas illecebras, adventumque tremendi judicis continua docent exspectatione praestolandum. Adversarius quippe noster in via, est sermo Dei contrarius nostris carnalibus desideriis in praesenti vita. A quo ipse liberatur, qui praeceptis ejus humiliter subditur. Alioquin adversarius judici, et judex tradet exactori, quia ex sermone Domini contempto reus peccator tenebitur in examine judicis. Quem judex exactori tradet, quia hunc

maligno spiritui ad ultionem trahere permittet, ut compulsam animam ipse ad poenam de corpore exigat, quae ei ad culpam sponte consensit. Exactor mittet in carcerem, quia per malignum spiritum in inferno retruditur, quousque dies judicii veniat, ex quo jam in inferni ignibus simul et ipse crucietur.

Dico tibi, non exies inde donec etiam novissimum minutum reddas. Id est donec etiam minima peccata persolvas. Quae quia semper solvere poenas patiendo, sed nunquam persolvere veniam consequendo poteris (neque enim ibi veniae locus erit), nunquam exies inde, ubi perpetuas operum poenas lues.

CAPUT XIII.

Aderant autem quidam ipso in tempore nuntiantes illi de Galilaeis, quorum sanguinem Pilatus miscuit cum sacrificiis eorum. Hi Galilaei, qui ab impio praeside sunt inter sua sacrificia necati, suorum quidem scelerum poenas impia sceleratoque morte solvunt. Quibus tamen non ipsa mors, nam et bonos quoque sic potuisse mori, beatorum martyrum gloria declarat, sed vita improba, pro qua in secundam mortem mitterentur, obfuit: verum ad correctionem viventium, ut pestilente flagellato stultus sapientior fieret: vel certe ad exemplum corrigi nolentium, ideoque pessime periturorum, tali sunt morte multati. Denique sequitur:

Et respondens dixit illis: Putatis quod ii Galilaei prae omnibus Galilaeis peccatores fuerunt, quia talia passi sunt? Non dico vobis, sed nisi poenitentiam habueritis, omnes similiter peribitis. Revera enim, qui non poenitentiam

habuerunt, similiter perierunt, quia quadragesimo dominicae passionis anno, venientes Romani, quos designabat Pilatus, ut pote ad eorum gentem regnumque pertinens, et incipientes a Galilaea, unde et Dominica praedicatio coeperat, adeo radicitus impiam gentem deleverunt, ut non solum atria templi qua sacrificia deferri consueverant, sed et interiora domus qua Galilaeorum accessus non erat, humano sanguine fedarent. Quia vero typice Pilatus qui interpretatur os malleatoris, diabolum significat, semper caedere paratum, sanguis peccatum, sacrificia bonas actiones exprimunt, Pilatus sanguinem Galilaeorum cum sacrificiis eorum miscet, quando diabolus eleemosynam, preces, jejunium, caeteraque bona gesta fidelium, vel mortifera carnis et sanguinis delectatione, vel odii meditatione, vel invidiae furore, vel humanae laudis ambitione, vel alia qualibet nefaria peste commaculat, ut quamvis oblata Domino videantur, nihil tamen offerentibus prodesse callidus insidiator efficiat, quod nobiscum agi quotidie utinam nesciremus.

Sicut et illi decem et octo supra quos cecidit turris in Siloe, et occidit eos. Putatis quia et ipsi debitores fuerunt praeter omnes homines habitantes in Jerusalem? Non, dico vobis, sed si non poenitentiam egeritis, omnes similiter peribitis. Et isti Hierosolymitae quemadmodum et illi Galilaei non soli fuere peccatores, sed in terrorem sunt reliquorum puniti. Qui ruina turris oppressi, praenuntiant omnes qui poenitere noluerunt Judaeos cum ipsis suis moenibus esse perituros. Non frustra decem et octo, qui numerus apud Graecos ex ι et η, hoc est iisdem quibus nomen Jesu incipit litteris exprimitur. Indicant enim eos hinc maxime meruisse damnari, quia nomen Salvatoris auditum spernere potius quam suscipere maluerunt.

Mystice autem turris Siloe, illa est cui Psalmista decantat: *Deduxisti me quia factus es spes mea, turris fortitudinis a facie inimici* **(Psal. LX)**. Nam et ipsum Siloe nomen, quod interpretatur missus, et ubi caecus a nativitate lumen accepit, eum nimirum significat, qui ait: *Ego lux in mundum veni* **(Joan. XII)**. Et iterum: *Et qui misit me, mecum est* **(Joan. VIII)**. De cujus casu sub metaphora lapidis alibi dicitur: *Omnis qui ceciderit supra illum lapidem, conquassabitur. Supra quem autem ceciderit, comminuet illum* **(Luc. XX)**. Aliter: unusquisque nostrum turrem debet aedificare virtutum prius sumptibus computatis, ne cum perficere nequiverit, a praetereuntibus rideatur. Haec turris bene constructa persistit. Sin autem erecta in superbiam firma non habuerit fundamenta, cadet super eum a quo aedificata est.

Dicebat autem hanc similitudinem. Arborem fici habebat quidam plantatam in vinea sua. Potest quidem haec arbor fici generis humani designare naturam. Quae bene plantata, hoc est ad auctoris sui similitudinem creata est. Sed Deo quaerente per triennium fructum dare negavit, quia ante legem, sub lege, sub gratia obedire despexit. Verum si ad superiora respexeris, animadvertes eam, et si generaliter omnium, specialiter tamen synagogae typum portare. Nam cum praemissa illa terribili tremendaque sententia: *Si non poenitentiam egeritis, omnes similiter peribitis,* mox de infecunda atque eradicanda arbore parabolam subjungit, apertissime docet eos quibus loquebatur, instar infructuosae fici, si non poenituerint esse succidendos. Vinea ergo Domini Sabaoth, domus Israel est, ut Isaiae cantico docemur. Synagoga autem in eadem domo

condita, fici est arbor in vinea. Sed qui vineam suam permisit a viatoribus deripi, hic etiam ficum jussit excidi.

Et venit quaerens fructum in illa, et non invenit. Ipse qui Synagogam per Moysen instituit, Dominus in carne natus apparuit, et crebrius in synagoga docens, fructum fidei quaesivit, sed in pharisaeorum mente non invenit.

Dixit autem ad cultorem vineae: Ecce anni tres sunt ex quo venio quaerens fructum in ficulnea hac, et non invenio. Per cultorem vineae, apostolorum doctorumque ordo exprimitur, quorum precibus ac monitis assidua plebi Dei cura suggeritur. His enim Dominus saepissime de infructuosa Judaeorum gente querebatur, quod per tres annos suae visitationis, hoc est in legalibus edictis, in propheticis contestationibus, et in ipsa coruscantis Evangelii gratia negligens exstiterit.

Succide ergo illam, ut quid etiam terram occupat? Non ab apostolis, sed a Romanis gens Judaea succisa, et a terra repromissionis ejecta est. Sed succide (inquit) illam, succisionis ei venturae cladem poenitentiam suadendo propone. Quae justo judicio terram cum regno perdidit, pro cujus amore coeli cives persequi, ipsumque coeli et terrae regem occidere non metuit, dicens per suos pontifices et pharisaeos: *Si dimittimus eum sic, omnes credent in eum, et venient Romani, et tollent nostrum et locum, et gentem.* Potest etiam per terram sterili ficu occupatam Judaicae plebis turba figurari, quae noxia praepositorum umbra, ne veritatis lumen recipere posset pressa, et ne supernae dilectionis sole calefieret, exemplo est eorum pravitatis impedita. Juxta quod eisdem alibi Salvator: *Vae* (inquit) *vobis, scribae et pharisaei hypocritae, qui clauditis regnum coelorum ante homines. Vos*

enim non intratis, nec introeuntes sinitis intrare **(Matth. XXIII)**.

At ille respondens dixit illi: Domine, dimitte illam et hoc anno, usque dum fodiam circa illam. Vox apostolorum est, qui post passionem Domini pro Judaeis summopere precabantur, ne ab impoenitentibus dominicae crucis ultio peteretur. Usque dum fodiam (inquit) circa illam, id est radicem infructuosae mentis ligone bis acutae invectionis humilem, et praesentium videlicet pressurarum, et horrorem perpetuae damnationis incutiens. Omnis quippe fossa in imo est. Et nimirum increpatio dum mentem sibi demonstrat, humiliat.

Et mittam stercora. Id est malorum quae fecit abominationem ad animum reducam, et compunctionis gratiam quasi de putredine stercoris exsuscitem.

Et si quidem fecerit fructum. Sin autem, in futurum succides eam. Cum diceret, *Et si quidem fecerit fructum,* non subjunxit aliquid, sed suspendit sententiam. Cum vero adderet, *Sin autem,* continuo judicium venturae damnationis annexuit dicens: *In futurum succides eam;* quia videlicet multo procliviorem ad negandum, quam ad confitendum Deum synagogam videbat. Unde et alibi rebus eamdem figuram quam hic verbis agens, infecundam ficum aeternae sterilitatis maledictione damnavit, ostendens videlicet eam, et si fodiant apostoli corripiendo, et si stercus advehant peccata improperando, nulla tamen poenitentiae fruge cumulandam, sed districtae bipennis severitate tollendam.

Erat autem docens in Synagoga eorum sabbatis, et ecce mulier quae habebat spiritum infirmitatis annis decem et

octo. Dicta de ficu parabola, Dominus in synagoga docuisse narratur, ut videlicet intimetur non alio parabolam tendere, sed hoc esse fructum in ficulnea quaerere et non invenire, verbum synagogae commodare, nec recipi. Quam tamen ne totam funditus ob culpam sterilitatis expiandam putares, sed reliquias per electionem gratiae scires esse salvandas, mox ibidem Ecclesiae primitivae sanatio sub incurvae mulieris specie subsequitur. Quae bene decem et octo annis fuit curvata, qui numerus ternario sexties ducto perficitur, quia videlicet eam quae in testimonio legis, in vaticinio prophetiae, et in revelatione gratiae per infirma opera langueret, ostendit. Senarius enim numerus, in quo mundi est creatura perfecta, operum perfectionem significat. Tria vero sunt (ut dixi) tempora dominicae visitationis, in quibus Judaea quia terrena magis quam coelestia novera: operari, quasi decem et octo annis a suae mentis erat rectitudine curvata.

Et erat inclinata nec omnino poterat sursum respicere. Quia terrena sapiens, infirma requirens, coelestia cogitare nondum faciebat, audiens per prophetam: *Si volueritis et audieritis me, bona terrae manducabitis.* Cui contra membris Ecclesiae dicit Apostolus: *Quae sursum sunt sapite, non quae super terram* **(Coloss. III)**.

Quam cum vidisset Jesus, vocavit ad se, et ait illi: Mulier, dimissa es ab infirmitate tua. Et imposuit illi manus, et confestim erepta est, et glorificabat Deum. Vidit praedestinando per gratiam, vocavit illustrando per doctrinam, imposuit manus spiritualibus donis adjuvando, erexit ad glorificandum Deum, in operibus bonis usque in finem firmam provehendo. *Quos* (inquit Apostolus) *praedestinavit, hos et vocavit; et quos vocavit, hos*

et justificavit; quos autem justificavit, illos et magnificavit **(Rom. VIII)**.

Respondens autem archisynagogus indignans quia Sabbato curasset Jesus, dicebat turbae: Sex dies sunt in quibus oportet operari, in his ergo venite et curamini, et non in die sabbati. Sabbato curavit Jesus, ostendens jam esse tempus, ut secundum prophetiam Cantici canticorum aspiraret dies, et removerentur umbrae. Sed nesciebat archisynagogus, vel hoc vel illud multo excellentius sacramentum, quod sabbato curando Dominus intimabat, quia scilicet post sex saeculi hujus aetates, perpetua vitae immortalis erat gaudia daturus. In cujus figuram Moyses sabbato non a bona, sed a servili, hoc est noxia praecepit actione feriandum, illud utique tempus praefigurans, quo saecularia nostra opera, non autem religiosa, hoc est Deum laudandi acta cessarent. Fallitur ergo et fallit archisynagogus, quia lex in sabbato non hominem curare, sed onera ferre, hoc est peccatis gravari prohibuit.

Respondens autem ad illum Dominus dixit: Hypocritae, unusquisque vestrum sabbato non solvit bovem suum aut asinum a praesepio, et ducit adaquare? Infidelitatis quidem arguit principes synagogae, et merito hypocritarum, id est simulatorum nomine notat, quos cum magistri plebium videri appeterent, hominis sanationem pecoris curae postponere non puderet: sed altiori sensu bovis et asini vocabulo, Judaeum Graecumque significat. De quorum vocatione scriptum est: *Bos cognovit possessorem suum, et asinus praesepe domini sui.* Qui uterque peccati vinculis absolutus, sitim aestumque mundi hujus dominici, fontis haustu deposuit.

Hanc autem filiam Abrahae quam alligavit Satanas, ecce decem et octo annis, non oportuit solvi a vinculo isto die sabbati? Filia Abrahae est anima quaeque fidelis, filia Abrahae Ecclesia de utroque populo ad fidei unitatem collecta, quae tempore legis et dominicae resurrectionis impleto per gratiam Spiritus sancti septiformem vincula longae captivitatis erupit. Nam et hoc modo fortasse mysterium sabbati, decemque et octo annorum potest non inconvenienter intelligi. Idem est ergo mystice bovem vel asinum solutos a praesepio potum agi, quod est filiam Abrahae a vinculo noxiae inclinationis erigi, Ecclesiam videlicet ex Judaeis gentibusque congregatam laqueis peccatorum per aquam baptismatis absolvi, atque ad coelestia speranda sublimari. Notandum sane, quod infandissima haeresis, ex eo quod Dominus ait, *Mulierem alligatam a Satana,* conatur astruere corporum humanorum vitia, non ad Deum auctorem, sed potius ad diabolum pertinere, quasi diabolus cum habeat semper cupiditatem nocendi, nocere cuiquam possit, nisi ab Omnipotente acceperit potestatem. Nam quid aliud non solum in libro beati Job, quem memorata haeresis cum caeteris Veteris Testamenti libris, et cum ipso Deo qui dedit, quasi maligno mundo principe vesanus exsufflat, sed etiam in Evangelio declaratur, ubi daemonia nec in porcos irent, nisi hoc illis ipse concederet, sicut et supra docuimus.

Et cum haec diceret, erubescebant omnes adversarii ejus, et omnis populus gaudebat in universis quae gloriose fiebant ab eo. Qui de dictis Salvatoris erubescunt, ficulneae sterili se jure comparandos ostendunt. Qui gaudent de miraculis ejus, ad

filiam Abrahae Deum de sua erectione glorificantem, hoc est, ad Ecclesiam fidei pietate se pertinere declarant.

Dicebat ergo: Cui simile est regnum Dei, et cui simile esse existimabo illud? Simile est grano sinapis. Regnum Dei praedicatio Evangelii est, et notitia Scripturarum quae ducit ad vitam. Et de qua dicitur ad Judaeos: *Auferetur a vobis regnum Dei, et dabitur genti facienti fructus ejus* **(Matth. XXI)**. Simile est ergo hujuscemodi regnum grano sinapis, ob fervorem utique fidei, vel quod dicatur venena expellere. Unde et alibi legimus fidem perfectam grano sinapis comparatam, quia videlicet omnia dogmata pravitatis, sua simplicitate et humilitate devincat.

Quod acceptum homo misit in hortum suum. Homo Christus, hortus est Ecclesia semper ejus et disciplinis excolenda et donanda muneribus. Qui bene dicitur, idem quod severit granum accepisse, quia videlicet dona quae nobis cum patre tribuit ex divinitate, nobiscum accepit ex humanitate, unde dicitur: *Accepit dona in hominibus.* Et alibi Petrus ait: *Et promissione Spiritus sancti accepta a Patre, effudit hunc quem vos videtis et auditis.*

Et crevit, et factum est in arborem. Crevit Evangelii praedicatio cunctum disseminata per orbem, crescit et in mente cujusque credentis, quia nemo repente fit perfectus, *sed ascensus* (inquit) *in corde ejus disposuit in convalle lacrymarum* **(Psal. LXXXIII)**: et infra: *Ambulabunt de virtute in virtutem, videbitur Deus deorum in Sion* **(Ibid.)**. Gradatim quippe de convalle lacrymarum ascenditur, ut in monte coelestium gaudiorum Deus deorum videatur. Crescendo autem sinapis granum non herbarum, quae

velociter arescunt, sed arboris instar exsurgit, longa scilicet annositate et opima fertilitate gaudentis. Et nota quod dum in vinea veteri ficus infecunda redarguitur, nova mox in horto Evangelii sinapis arbor procreatur.

Et volucres coeli requieverunt in ramis ejus. Rami hujus arboris dogmatum sunt diversitates, in quibus animae castae quae virtutum pennis ad superna tendere sciunt, nidificare et requiescere gaudent. *Quis dabit* (inquit) *mihi pennas sicut columbae, et volabo et requiescam* **(Psal. LIV)**? Potest in grano sinapis ipsa dominicae incarnationis humilitas intelligi, quod acceptum homo misit in hortum suum, quia corpus crucifixi Salvatoris accipiens Joseph, in horto sepelivit. Crevit autem et factum est in arborem, quia resurrexit et ascendit in coelum. Expandit ramos in quibus volucres coeli requiescerent, quia praedicatores dispersit in mundum, in quorum dictis atque consolationibus ab hujus vitae fatigatione fideles quique respirarent.

Et iterum dixit: Cui simile aestimabo regnum Dei, et cui simile est? Fermento quod acceptum mulier abscondit in farinae sata tria, donec fermentaretur totum. Satum genus est mensurae juxta morem provinciae Palaestinae unum et dimidium modium capiens. Fermentum ergo dilectionem dicit, quae fervefacit, et excitat mentem. Mulierem vero illam, filiam Abrahae cui supra manus imposuit, et confestim erecta glorificabat Deum, hoc est Ecclesiam significat, cujus farina nos sumus, quotquot timoris et spei exercitio, quasi mola superiore et inferiore conterimur, ut juxta Apostolum unus panis unum corpus multi simus in Christo. Abscondit ergo mulier fermentum dilectionis in farinae sata tria, quia praecipit Ecclesia ut diligamus Dominum ex toto corde, tota

anima, tota virtute. Cui sub typo Sarae per Abraham dicitur: *Accelera tria sata similae, commisce, et fac subcineritios panes* **(Gen. XVIII)**. Possunt in farinae satis tribus, etiam tres dominici seminis fructus, tricesimus scilicet, sexagesimus et centesimus intelligi, id est conjugatorum, continentium, virginum. Et pulchre dicit eatenus absconditum in farina fermentum, donec fermentaretur totum, quia charitas in nostra mente recondita eousque crescere debet, donec totam mentem in sui perfectionem commutet, ut nihil videlicet praeter ipsam conditoris sui dilectionem diligere, agere, recolere anima possit. Quod hic quidem inchoari, sed ibi habet perfici, ubi cum sit Deus omnia in omnibus, omnes uno eodemque suae dilectionis igne calefecit.

Ait autem illi quidam: Domine si pauci sunt qui salvantur? Ipse autem dixit ad illos: Contendite intrare per angustam portam. Per angustam portam aula salutis intratur, quia per labores necesse est et jejunia saeculi fallentis illecebra vincatur. Et bene dixit: *Contendite intrare:* quia nisi mentis contentio ferveat, unda mundi non vincitur, per quam anima semper ad ima revocatur.

Quia multi, dico vobis, quaerent intrare, et non poterunt. Quaerunt intrare salutis amore provocati, et non poterunt itineris asperitate deterriti. Quaerunt hoc ambitione praemiorum, a quo mox laborum timore refugiunt. Non quia jugum Domini asperum aut onus est grave, sed quia nolunt discere ab eo quoniam mitis est et humilis corde, ut inveniant requiem animabus suis: eoque fit angusta porta qua intratur ad vitam.

Cum autem intraverit pater familias, et clauserit ostium, et incipietis foris stare et pulsare ostium dicentes: Domine, aperi nobis. Paterfamilias videlicet Christus, qui ubique totus est ex divinitate, intus quidem est eis, quos in coelesti patria praesens sua visione laetificat, sed quasi foris est adhuc eis quos in hac peregrinatione certantes occultus consolator adjuvat, juxta quod ipse promisit: *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem saeculi* **(Matth. XXVIII)**. Intrabit autem et claudet ostium, quando totum corpus suum, quod est Ecclesia, resurrectionis gloria clarificatum ad suae contemplationis gaudium perducens, reprobis locum poenitentiae tollet, quem nunc cunctis pie pulsantibus aperit. Nam foris stantes ostium pulsare est, a beatorum sorte secretos misericordiam, quam neglexerant a Deo frustra flagitare.

Et respondens dicet vobis: Nescio vos unde sitis. Quomodo nescit unde sint? cum Psalmus dicat: *Dominus novit cogitationes hominum, quoniam vanae sunt* **(Psal. XCIII)**. Et alibi scriptum sit: *Ipse novit decipientem, et eum qui decipitur;* nisi quia scire Dei aliquando cognoscere dicitur, aliquando approbare. *Quoniam novit Dominus viam justorum, qui autem ignorat ignorabitur* **(II Paral. XIII)**. Et scit ergo reprobos quos cognoscendo judicat, neque enim judicasset quos minime cognosceret, et tamen quodammodo nescit eos unde sint, apud quos fidei et dilectionis suae characterem non approbat.

Tunc incipietis dicere: Manducavimus coram te et bibimus, et in plateis nostris docuisti. Vel simpliciter intelligendum quod fidei mysteria spernentes Judaei eo se Domino notos arbitrentur, si solum victimas ad templum deferant, coram

Domino epulentur, prophetarum lectioni auscultent, nescientes illud Apostoli: *Non est regnum Dei esca et potus, sed justitia et pax, et gaudium in Spiritu sancto* **(Rom. XIV)**; et alibi: *Quorum deus venter est, et gloria in confusione ipsorum* **(Phil. III)**, id est, in circumcisione carnali; vel mystice sentiendum manducare eos et bibere coram Domino, qui verbi pabulum digna aviditate suscipiunt. Unde et ipsi qui haec dicunt, velut exponendo subjungunt: *Et in plateis nostris docuisti.* Scriptura enim sacra aliquando nobis cibus est, aliquando potus. In locis obscurioribus cibus est, quia quasi exponendo frangitur, et mandendo glutitur. Potus vero est in locis apertioribus, quia ita sorbetur sicut invenitur. Et occulta ergo mandata sacri eloquii, et aperta se intellexisse testantur, qui reprobanti se judici quia manducaverint coram illo et biberint, conqueruntur. Sed timendum est valde quod additur.

Et dicet vobis: Nescio vos unde sitis. Discedite a me omnes operarii iniquitatis. Non (inquit) legalium festivitatum epulatio juvat, quem fidei pietas non commendat, non scientia Scripturarum Deo notum facit, quem operum iniquitas obtutibus ejus ostendit indignum.

Ibi erit fletus et stridor dentium. Fletus de ardore, stridor dentium solet excitari de frigore. Ubi duplex ostenditur gehenna: id est nimii frigoris, et intolerabilis esse fervoris. Cui beati Job sententia consentit dicentis: *Ad calorem nimium transibunt ab aquis nivium* **(Job. XXIV)**. Vel certe stridor dentium prodit indignantis affectum, eo quod sero unumquemque poeniteat, sero ingemiscat, sero irascatur sibi, qui tam pervicaci improbitate deliquerit.

Et ecce sunt novissimi qui erunt primi, et sunt primi qui erunt novissimi. Principalis quidem hujusce sententiae sensus ex superioribus patet, quia populi gentium diu sine fide viventes, essent ad fidem vocandi, et Judaei, caput fidei et justitiae per tot saecula tenentes, futuri essent in caudam: potest autem et ita intelligi, quia nonnulli ad saeculum despecti, magnam in futuro sint gloriam habituri, et alii apud homines gloriosi a districto sint judice damnandi. Potest et ita, quia multi sero ad Dei servitium venientes, magnis vitae meritis excellant, alii vero a prima aetate spiritali studio ferventes, ad extremum otio torpente lassescant.

In ipsa die accesserunt quidam Pharisaeorum dicentes illi: Exi, et vade hinc, quia Herodes vult te occidere. Et ait illis: Ite, dicite vulpi illi. Propter dolos et insidias Herodem vulpem appellat, quod plenum fraudis est animal, et in fovea semper latere desiderans, odore etiam tetro putens, et nunquam rectis itineribus, sed tortuosis anfractibus currens. Quae cuncta haereticis, quorum Herodes typum tenet, congruunt, qui Christum occidere, id est humilitatem fidei Christianae credentibus eripere moliuntur.

Ecce ejicio daemonia et sanitates perficio hodie et cras, et tertia consummor. Mystice haec a Domino et figurate dicta intelliguntur, neque enim eo die passus est, qui est ab hoc die tertius, cum continuo dicat:

Verumtamen oportet me hodie et cras, et sequenti ambulare, quia non capit prophetam perire extra Jerusalem. Ergo quod ait, *Ejicio daemonia, et sanitates perficio hodie et cras, et tertia consummor* **(Luc. XIII)**, referatur ad corpus ejus quod est Ecclesia. Expelluntur enim daemonia, cum relictis paternis

superstitionibus credunt in eum gentes: et perficiuntur sanitates, cum secundum ejus praecepta vivitur, posteaquam fuerit diabolo, et huic saeculo renuntiatum usque in finem resurrectionis. Qua tanquam tertia consummabitur, hoc est ad plenitudinem angelicam, per corporis etiam immortalitatem perficietur Ecclesia.

Jerusalem, Jerusalem quae occidis prophetas, et lapidas eos qui mittuntur ad te, quoties volui congregare filios tuos quemadmodum avis nidum suum sub pinnis, et noluisti. Jerusalem non saxa et aedificia civitatis, sed habitatores vocat, quam patris plangit affectu, sicut et in alio loco legimus quod videns eam fleverit. In eo autem quod dicit: *Quoties volui congregare filios tuos,* omnes retro prophetas a se missos esse testatur. Avis quoque similitudinem congregantis sub pinnis nidum suum, in cantico Deuteronomii legimus: *Sicut aquila protegere nidum suum, et super pullos suos desiderabit, expandens alas suas, suscepit eos, et tulit super pinnas suas* **(Deut. XXVIII)**. Et pulchre qui Herodem de sua nece tractantem vulpem vocarat, seipsum avi comparat. Fraudulenta enim vulpes semper insidias avibus tendere non cessat.

Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta. Ipsam civitatem quam nidum suum vocaverat, nunc domum Judaeorum appellat. Quae non immerito Domini auxilio nudata, suae ditioni relinquitur, quia non solum avis illius omnipotentis, quam Matthaeus gallinam nuncupat, alis protegi despexit, sed et eamdem avem se protegere volentem vulpibus devorandam, id est Herodi et Pilato crucifigendum tradidit Christum. Nec mora, vulpium earumdem, hoc est regnum terrae, et ipsa rapinae donatur. Occiso enim Domino venerunt

Romani, et quasi nidum vacuum diripientes tulerunt eorum locum, gentem et regnum.

Dico autem vobis, quia non videbitis me, donec veniat cum dicetis: Benedictus qui venit in nomine Domini. Haec quidem turbae dixerunt Domino veniente ad Jerusalem, sed quia Lucas non dicit quo hinc abscesserit Dominus, ut non veniret nisi eo tempore, quo jam illud diceretur (perseverat quippe in itinere suo donec veniat Jerusalem), cogit profecto hoc mystice intelligi, hoc est de illo ejus adventu quo in claritate venturus est, maxime cum Matthaeus haec Dominum post decantatas ei a turba laudes dixisse testetur. Aliter quod dicit, hoc est: Nisi poenitentiam egeritis, et confessi fueritis ipsum esse me, de quo prophetae cecinerunt, filium omnipotentis patris, meam faciem non videbitis. Habent Judaei datum sibi tempus poenitentiae, confiteantur benedictum qui venit in nomine Domini, et Christi ora conspicient.

CAPUT XIV.

Et factum est cum intraret in domum cujusdam principis Pharisaeorum Sabbato manducare panem, et ipsi observabant eum, et ecce homo quidam hydropicus erat ante illum. Hydropis morbus, ab aquoso humore vocabulum trahit. Graece enim ὕδωρ aqua vocatur. Est autem humor subcutaneus de vitio vesicae natus, cum inflatione turgente, et anhelitu fetido. Propriumque est hydropici, quanto magis abundat humore inordinato, tanto amplius sitire. Et ideo recte comparatur ei quem fluxus carnalium voluptatum exuberans

aggravat. Comparatur diviti avaro, qui quanto est copiosior divitiis, quibus non bene utitur, tanto ardentius talia concupiscit.

Et respondens Jesus, dixit ad legisperitos et Pharisaeos: Licet Sabbato curare? At illi tacuerunt. Quod dicitur respondisse Jesus, ad hoc respicit quod praemissum est: *Et ipsi observabant eum.* Dominus enim novit cogitationes hominum. Sed merito interrogati tacent, qui contra se dictum quidquid dixerint vident. Nam si licet Sabbato curare, quare Salvatorem an curet observant? si non licet, quare ipsi Sabbato pecora curant?

Ipse vero apprehensum sanavit ac dimisit. Provida dispensatione Dominus ante legisperitos et Pharisaeos hydropicum curat, et mox contra avaritiam disputat, ut videlicet per hujus aegritudinem corporis, in illis exprimeretur aegritudo cordis. Denique post multa disputationis ejus hortamenta, subjunctum est: *Audiebant autem omnia haec Pharisaei qui erant avari, et deridebant illum.* Hydropicus quippe, quo amplius biberit, amplius sitit. Et omnis avarus sitim multiplicat, qui cum ea quae appetit adeptus fuerit, ad appetenda alia amplius anhelat.

Et respondens ad illos, dixit: Cujus vestrum asinus aut bos in puteum cadit, et non continuo extrahet illum die Sabbati? Sic observatores sui Pharisaeos convincit, ut eosdem etiam avaritiae condemnet. Si vos, inquit, in Sabbato asinum aut bovem, aut aliquid quodlibet animal in puteum decidens eripere festinatis, non animali, sed vestrae avaritiae consulentes, quanto magis ego hominem, qui multo melior est pecore, debeo liberare? Congruenterque hydropicum, animali

quod cecidit in puteum comparavit; humore enim laborabat. Sicut illam mulierem, quam decem et octo annis alligatam dixerat, et ab eadem alligatione solvebat, comparavit jumento quod solvitur, ut ad aquam ducatur. Et bene utroque loco bovem posuit et asinum, quia sive sapientes quosque et hebetes, sive ut supra dictum est, utrumque populum eos significare sentiamus, ut videlicet cujus cervicem jugum legis attrivit, atque eum quem quilibet seductor repperit, quasi brutum animal et nulla ratione retinens, quo voluit errore subtraxit, omnes Salvator adveniens Satanae vinculis astrictos, omnes in imo concupiscentiae puteo demersos invenit. Non est enim distinctio. *Omnes enim peccaverunt, et egent gloria Dei, justificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem quae est in Christo Jesu* **(Rom. III)**.

Dicebat autem et ad invitatos parabolam, intendens quomodo primos accubitus eligerent, dicens ad illos: Cum invitatus fueris ad nuptias, non discumbas in primo loco. Aperta quidem ad litteram est haec admonitio Salvatoris, docens humilitatem, non solum apud Deum, sed etiam apud homines esse laudabilem, sed quoniam hanc evangelista non frustra parabolam vocat breviter intuendum quid etiam mystice signet. Nuptias appellari, Christi et Ecclesiae conjunctionem, multis locis apparet. E quibus unum est: *Nunquid possunt filii nuptiarum quandiu sponsus cum illis est, jejunare* **(Marc. II)**? Aliud: *Simile factum est regnum coelorum homini regi qui fecit nuptias filio suo, et misit servos suos vocare invitatos ad nuptias* **(Matth. XXII)**. Has ergo nuptias quisquis invitatus adierit, id est, Ecclesiae se membris fidei gratia conjunxerit, non discumbat in primo loco, hoc est non se, de meritis gloriando, quasi caeteris sublimior extollat. Et quidem studeat

juxta alterius loci parabolam, veste nuptiali vestitus, hoc est virtutum fulgore coruscus apparere, sed ipsarum habitum virtutum loco devotae humilitatis adornet.

Ne forte honoratior te sit invitatus ab eo, et veniens is qui et illum vocavit, dicat tibi: Da huic locum, et tunc incipias cum rubore novissimum locum tenere. Honoratiori post invitato locum dat ille, qui, de longae suae conversationis confidentia securior factus, cita illorum qui se in Christo secuti sunt agilitate praeitur. Et cum rubore novissimum locum tenet, quando de aliis meliora cognoscens, quidquid de sua operatione celsum sentiebat, humiliat, dicens cum Propheta: *Egens sum ego, et in laboribus a juventute mea, exaltatus autem humiliatus sum et confusus* **(Psal. LXXIII)**.

Sed cum vocatus fueris, vade, recumbe in novissimo loco. Quanto magnus es, inquit, *humilia te in omnibus* **(Eccli. III)**. Et Psalmista gloriatur: *Humiliatus sum usquequaque, Domine, vivifica me secundum verbum tuum* **(Psal. CXVIII)**. Manifeste significans ita se a Domino posse vivificari, si de suis ipse virtutibus humilia sentiret.

Ut cum venerit qui te invitavit, dicat tibi: Amice, ascende superius. Veniens Dominus quem humilem invenerit amici nomine beatificans, superius ascendere praecipiet. Quicunque enim humiliaverit se sicut parvulus, hic est major in regno coelorum.

Tunc erit tibi gloria coram simul discumbentibus. Pulchre dicitur: *Tunc erit tibi gloria,* ne nunc quaerere incipias quod tibi servatur in fine; quia, sicut Salomon ait, haereditas ad quam festinatur in principio, in novissimo benedictione

carebit. Potest autem et in hac vita intelligi, qui in novissimo loco recumbens invenitur Domino veniente sublimatus, quia quotidie Dominus suas nuptias intrat, quotidie mores, sedes, habitus convivantium dijudicat, et superbos despiciens humilibus saepe tanta sui spiritus munera praestat, ut eos merito simul discumbentium, hoc est, in fide quiescentium coetus unanimi admiratione glorificet, stupensque, in auctoris sui laudationem prosiliat, dicens: *Mihi autem nimis honorificati sunt amici tui, Deus, nimis confortatus est principatus eorum.*

Quia omnis qui se exaltat humiliabitur, et qui se humiliat exaltabitur. Et ex hac conclusione manifeste claret praecedentem Domini sermonem typice intelligendum. Neque enim mox omnis qui se coram hominibus exaltat, humiliabitur, aut qui se in conspectu hominum humiliat, exaltabitur ab eis, sed e contrario nonnunquam qui se vel in apice dignitatis, vel in alia qualibet acquirenda gloria sublevat, usque in finem exaltari non cessat. Similiter et humilis quilibet ac verecundus in sua qua contentus est, usque ad vitae terminum mediocritate perseverat. Et ideo quia, juxta veritatis sententiam, omnis qui se incaute de meritis allevat, humiliabitur a Domino, et qui provide se de benefactis humiliat, exaltabitur ab eo, in eumdem procul dubio sensum praemissus sermo Redemptoris, quo primos in nuptiis accubitus quaeri vetat, congruit.

Dicebat autem et ei qui se invitaverat: Cum facis prandium aut coenam, noli vocare amicos tuos, neque fratres tuos, neque cognatos, neque vicinos divites. Fratres, amicos et divites, alterutrum convivia celebrare, non quasi scelus interdicit, sed sicut caetera necessitatis humanae commercia,

ubi et peccatores peccatoribus fenerantur, ut recipiant aequalia, ad promerenda vitae coelestis praemia nil valere ostendit. Denique subjungit:

Ne forte et ipsi te reinvitent, et fiat tibi retributio. Non ait, Et fiat tibi peccatum, sed, *Et fiat,* inquit, *tibi retributio.* Cui simile est quod alibi dicit: *Et si bene feceritis iis qui vobis bene faciunt, quae vobis est gratia* **(Luc. VI)**? Neque hic dicit, Peccatum est vobis, sed, *Quae vobis est gratia?* Si quidem et peccatores hoc faciunt. Quamvis sunt quaedam mutua fratrum, amicorum, cognatorum, vicinorumque divitum convivia, quae non solum in praesenti retributionem, sed et damnationem percipiunt in futuro. Denique ab Apostolo inter opera tenebrarum annumerantur. *Sicut in die* (inquit) *honeste ambulemus, non in comessationibus, et ebrietatibus* **(Rom. XIII)**. Comessationes quippe sunt luxuriosa convivia, quae aut collatione omnium celebrantur, aut vicibus solent a contubernalibus exhiberi, ut neminem pudeat inhoneste aliquid dicere aut facere, quia ad hoc convenitur, ut foeda illic gerantur, copia vini, et incitetur libidinis diversa voluptas.

Sed cum facis convivium, voca pauperes, debiles, claudos, caecos, et beatus eris, quia non habent retribuere tibi. Retribuetur enim tibi in resurrectione justorum. Resurrectionem justorum dicit, qui etsi omnes resurgant, eorum tamen non immerito quasi propria cognominatur, qui in hac se beatos non dubitant esse venturos. Ergo qui pauperes ad convivium vocat, in futuro praemium percipiet. Qui amicos, fratres, et divites vocat, recipit mercedem suam. Sed etsi hoc propter Deum facit in exemplum filiorum beati Job, sicut caetera fraternae dilectionis officia, ipse qui jussit remunerat. Qui gulosos ac

luxuriosos propter lasciviam invitat, poena in futuro plectetur aeterna.

Haec cum audisset quidam de simul discumbentibus, dixit ei: Beatus qui manducabit panem in regno Dei. Panis qui manducatur in regno Dei, non juxta Cerinthum, corporis intelligendus est cibus, sed ille utique qui ait: *Ego sum panis vivus qui de coelo descendi, Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in aeternum* **(Joan. VI)**. Id est, si quis meae Incarnationis sacramento perfecte incorporatus meae divinae majestatis visione frui meruerit, hic perpetua vitae immortalis beatitudine gaudebit. Sed quia nonnulli hunc panem fide tenus, quasi adorando percipiunt, dulcedinem vero ejus attingere veraciter gustando fastidiunt, subjecta parabola Dominus talium torporem coelestibus epulis dignum non esse redarguit. Sequitur enim:

At ipse dixit ei: Homo quidam fecit coenam magnam, et vocavit multos. Quis iste est homo, nisi ille de quo per prophetam dicitur: *Et homo est, et quis cognoscit eum?* Qui fecit coenam magnam, quia satietatem nobis internae dulcedinis praeparavit. Quia vocat multos, sed pauci veniunt, quia nonnunquam ipsi qui ei per fidem subjecti sunt aeterno ejus convivio male vivendo contradicunt.

Et misit servum suum hora coenae dicere invitatis ut venirent, quia jam parata sunt omnia. Quid hora coenae, nisi finis est mundi? in quo nimirum nos sumus, sicut jam dudum Paulus testatur, dicens: *Nos sumus in quos fines saeculorum devenerunt* **(I Cor. X)**. Si ergo jam hora coenae est, cum vocamur, tanto minus debemus excusare convivio Dei, quanto propinquasse jam cernimus finem saeculi. Idcirco autem hoc

convivium Dei, non prandium, sed coena nominatur, quia post prandium coena restat; post coenam vero, convivium nullum restat. Et quia aeternum Dei convivium nobis in extremo praeparabitur, rectum fuit ut hac non prandium, sed coena vocaretur. Sed quis per hunc servum qui a patrefamilias ad invitandum mittitur, nisi praedicatorum ordo signatur? Ad repellendum autem fastidium nostrum, jam parata sunt omnia, quia ad abstergendum mentis nostrae teporem in coena Dei ille nobis singularis agnus occisus est qui tulit peccata mundi.

Et coeperunt simul omnes excusare. Offert Deus quod rogari debuit, non rogatus dare vult quod vix sperari poterat. Quia dignaretur largiri postulatus, contemnitur vero paratus, delicias refectionis aeternae denuntiat, et tamen simul omnes excusant. Sed dicunt aliqui: Excusare nolumus; ad illud enim supernae refectionis convivium et vocari et pervenire gratulamur. Qui verum profecto dicunt, si non plus terrena quam coelestia diligunt, si non amplius rebus corporalibus quam spiritalibus occupantur. Unde hic quoque ipsa excusantium causa subjungitur, cum protinus subinfertur:

Primus dixit ei: Villam emi, et necesse habeo exire et videre illam. Rogo te, habe me excusatum. Quid per villam nisi terrena substantia designatur? Exit ergo videre villam, qui sola exteriora cogitat propter substantiam.

Et alter dixit: Juga boum emi quinque, et eo probare illa. Rogo te, habe me excusatum. Quid in quinque jugis boum, nisi quinque corporis sensus accipimus? Qui recte quoque juga vocati sunt, quia in utroque sexu geminantur. Qui videlicet corporales sensus, quia comprehendere nesciunt interna, sed sola exteriora cognoscunt, et deserentes intima ea quae extra

sunt tangunt, recte per eos curiositas designatur. Grave namque curiositatis est vitium, quae dum cujuslibet mentem ad investigandam vitam proximi exterius ducit, semper ei sua intima abscondit. Propter hoc namque et de eisdem quinque jugis boum dicitur: *Eo probare illa,* quia videlicet aliquando pertinere probatio ad curiositatem solet. Sed notandum quod et is qui propter villam, et is qui propter probanda juga boum a coena sui invitatoris excusat, verba humilitatis permiscet, dicens:

Rogo te, habe me excusatum. Dum enim dicit *rogo,* et tamen venire contemnit, humilitas sonat in voce, superbia in actione. Et ecce hoc dijudicat pravus quisque cum audit, nec tamen ea quae dijudicat agere desistit. Nam dum cuilibet perverse agenti dicimus: Convertere, Deum sequere, mundum relinque, ubi hunc nisi ad dominicam coenam vocamus? Sed cum respondet: Ora pro me, quia peccator sum, hoc facere non possum, quid aliud agit nisi rogat et excusat? Dicens namque, Peccator sum, humilitatem insinuat, subjungens autem, Converti non possum, superbiam demonstrat.

Et alius dixit: Uxorem duxi, et ideo non possum venire. Quid per uxorem, nisi voluptas carnis accipitur? Nam quamvis bonum sit conjugium, atque ad propagandam sobolem Providentia divina constitutum, nonnulli tamen non per hoc fecunditatem prolis, sed desideria expetunt voluptatis. Et ideo per rem justam significari potest non incongrue res injusta. Ad coenam nos ergo aeterni convivii summus Paterfamilias invitat, sed dum hunc terrena cura occupat, illum alieni actus sagax cogitatio devastat, alterius etiam mentem voluptas carnalis inquinat, fastidiosus quisque ad aeternae vitae epulas non festinat.

Et reversus servus nuntiavit haec domino suo. Tunc iratus paterfamilias dixit servo suo: Exi cito in plateas et vicos civitatis, et pauperes, ac debiles, et caecos, et claudos introduc. Ecce qui terrenae substantiae plus justo incumbat, venire ad Dominicam coenam recusat; qui labori curiositatis insudat, praeparata vitae alimenta fastidit; qui carnalibus desideriis inhaeret, spirituales convivii epulas respuit. Quia ergo venire superbi renuunt, pauperes eliguntur. Cur hoc? quia, juxta Pauli vocem, *infirma mundi eligit Deus, ut confundat fortia* **(I Cor. I)**. Pauperes autem et debiles dicuntur, qui judicio suo apud semetipsos infirmi sunt. Nam pauperes et quasi fortes sunt, qui et positi in paupertate superbiunt. Caeci vero sunt, qui nullum ingenii lumen habent. Claudi quoque, qui rectos gressus in operatione non habent. Sed dum morum vitia in membrorum debilitate signantur, profecto liquet quia sicut illi peccatores fuerunt qui vocati venire noluerunt, ita hi quoque peccatores sunt qui invitantur et veniunt; sed peccatores superbi respuuntur, et peccatores humiles eliguntur. Hos itaque eligit quos despicit mundus, quia plerumque ipsa despectio hominem revocat ad semetipsum. Pauperes et debiles, caeci et claudi vocantur quod veniunt, quia infirmi quique, atque in hoc mundo despecti, plerumque tanto celerius vocem Dei audiunt, quanto et in hoc mundo non habent ubi delectentur. Sed, ductis ad coenam pauperibus, quid puer subjungat audiamus:

Domine, factum est ut imperasti, et adhuc locus est Multi tales ad dominicam coenam ex Judaea collecti sunt, sed multitudo quae ex Israelitico populo credidit, locum superni convivii non implevit. Intravit jam frequentia Judaeorum, sed adhuc

locus vacat in regno, ubi suscipi debeat numerositas gentium. Unde et eidem servo dicitur:

Exi in vias et sepes, et compelle intrare, ut impleatur domus mea. Cum de vicis et plateis ad coenam Dominus invitat, illum videlicet populum designat, qui tenere legem sub urbana conversatione noverat. Cum vero convivas suos colligi ex viis et sepibus praecipit, nimirum agrestem populum colligere, id est gentilem quaerit. Notandum vero quod in hac invitatione tertia, non dicitur, Invita, sed *Compelle intrare.* Nam sunt nonnulli qui bona facienda intelligunt, sed haec facere desistunt. His, ut superius diximus, plerumque contingit ut eos in carnalibus desideriis suis, mundi hujus adversitas feriat. Saepe namque aut longa aegritudine tabescunt, aut afflicti injuriis concidunt, aut percussi gravioribus damnis affliguntur, seque ipsos in suis desideriis reprehendentes, ad Dominum corda convertunt. Qui ergo hujus mundi adversitatibus fracti ad Dei amorem redeunt, atque a praesentis vitae desideriis corriguntur, quid isti nisi compelluntur ut intrent? Sed valde est tremenda sententia quae protinus subinfertur. Ait enim:

Dico autem vobis quod nemo virorum illorum qui vocati sunt gustabit coenam meam. Ecce per se vocat, per angelos vocat, per Patres vocat per pastores vocat, plerumque per miracula vocat, plerumque per flagella vocat, aliquando per mundi hujus prospera vocat, aliquando per adversa. nemo contemnat, ne dum vocatus excusat, cum voluerit intrare non valeat.

Ibant autem turbae multae cum eo, et conversus dixit ad illos: Si quis venit ad me, et non odit patrem suum, et matrem, et uxorem, et filios, et fratres, et sorores, adhuc autem et animam

suam, non potest meus esse discipulus; et qui crucem suam non bajulat, neque post me venit, meus quoque discipulus esse non potest. Percontari libet quomodo parentes et carnaliter propinquos praecipimur odisse, qui jubemur et inimicos diligere. Et certe de uxore Veritas dicit: *Quod Deus conjunxit, homo non separet* **(Marc. X)**. Et Paulus ait: *Viri, diligite ux res vestras, sicut et Christus Ecclesiam* **(Ephes. V)**. Ecce discipulus uxorem diligendam praecipit, cum Magister dicat: *Qui uxorem non odit, non potest meus esse discipulus.* Nunquid aliud judex nuntiat, aliud praeco clamat? an simul et odisse possumus et diligere? Sed si vim praecepti perpendimus, utrumque agere per discretionem vatemus, ut eos qui nobis carnis cognatione conjuncti sunt, et quo proximos novimus, diligamus, et quo adversarios in via Dei patimur, odiendo et fugiendo nesciamus. Ut autem Dominus demonstraret, hoc erga proximos odium non de inaffectione procedere, sed de charitate, addidit protinus, dicens: *Adhuc autem et animam suam.* Tunc etenim bene animam nostram odimus, cum ejus carnalibus desideriis non acquiescimus, cum ejus appetitum frangimus, ejus voluptatibus reluctamur. Quae ergo contempta ad melius ducitur, quasi per odium amatur. Sic nimirum exhibere proximis nostris odii discretionem debemus, ut in eis et diligamus quod sunt, et habeamus odio quod in Dei nobis itinere obsistunt. Hoc ipsum vero animae odium qualiter exhiberi debeat, subdendo Veritas manifestat dicens:

Et qui non bajulat crucem suam et venit post me, non potest meus esse discipulus. Crux quippe a cruciatu dicitur. Et duobus modis crucem Domini bajulamus, cum aut per abstinentiam carnem afficimus, aut per compassionem

proximi necessitatem illius nostram putamus. Qui enim dolorem exhibet in aliena necessitate, crucem portat in mente. Sciendum vero est quod sunt nonnulli qui carnis abstinentiam non pro Deo, sed pro inani gloria exhibent; et sunt plerique qui compassionem proximo non spiritaliter, sed carnaliter impendunt, ut ei non ad virtutem, sed quasi miserando ad culpas faveant. Hi itaque crucem quidem videntur ferre, sed Dominum non sequuntur. Unde et recte haec eadem Veritas dicit: *Qui non bajulat crucem suam et venit post me, non potest meus esse discipulus.* Bajulare etenim crucem et post Dominum ire, est vel carnis abstinentiam, vel compassionem proximo pro studio aeternae intentionis exhibere. Nam quisquis haec pro temporali intentione exhibet, crucem quidem bajulat, sed ire post Dominum recusat. Quia vero sublimia praecepta data sunt, protinus comparatio aedificandae sublimitatis adjungitur, cum dicitur:

Quis enim ex vobis volens turrem aedificare, nonne prius sedens computat sumptus qui necessarii sunt, si habet ad perficiendam? In omnibus enim rebus, finis aspiciendus est. Omne quod agimus praevenire per studium considerationis debemus. Ecce enim, juxta Veritatis vocem, qui turrem aedificat, aedificii sumptus parat. Si igitur humilitatis turrem construere cupimus, prius nos praeparare ad adversa hujus saeculi debemus. Hoc enim inter terrenum et coeleste aedificium distat, quod terrenum aedificium expensas colligendo construitur, coeleste autem aedificium expensas dispergendo. Ad illud sumptus facimus, si non habita colligamus; ad istud sumptus facimus, si et habita relinquamus. Considerandum vero quod dicitur:

Ne posteaquam posuerit fundamentum, et non poterit perficere, omnes qui viderint incipient illudere ei dicentes, quia hic homo coepit aedificare et non potui consummare. Quia, juxta Pauli vocem, spectaculum facti sumus mundo, angelis et hominibus. Et in omni quod agimus considerare occultos adversarios nostros debemus, qui semper nostris operibus intendunt, semper ex nostro defectu gratulantur. Quos Propheta intuens ait: *Deus meus, in te confido, non erubescam, neque irrideant me inimici mei* **(Psal. XXIV)**. In bonis enim operibus intenti, nisi contra malignos spiritus sollicite vigilemus, ipsos irrisores patimur quos ad malum persuasores habemus. Sed quia de construendo aedificio comparatio data est, nunc ex minori ad majus similitudo subditur, ut ex rebus minimis majora pensentur. Nam sequitur:

Aut qui rex iturus committere bellum adversum alium regem, non sedens prius cogitat si possit cum decem millibus occurrere ei qui cum viginti millibus venit ad se? Alioquin adhuc illo longe agente legationem mittens, rogat ea quae pacis sunt. Rex contra regem ex aequo venit ad praelium, et tamen si se perpendit non posse sufficere, legationem mittit, et ea quae pacis sunt postulat. Quibus ergo nos lacrymis sperare veniam debemus, qui in illo tremendo examine cum rege nostro ex aequo ad judicium non venimus, quos nimirum conditio, infirmitas et causa inferiores exhibet? Sed fortasse jam mali operis culpas abscidimus, jam prava quaeque exterius declinavimus, nunquid ad reddendam rationem cogitationis nostrae sufficimus? Cum duplo ergo exercitus contra simplum venit, qui nos vix in solo opere praeparatos, simul de opere et cogitatione discutit. Et ideo dum adhuc

longe est, legationem mittamus, rogemus ea quae pacis sunt. Longe enim esse dicitur, quia adhuc praesens per judicium non videtur. Mittamus legationem lacrymas nostras, mittamus misericordiae opera, mactemus in ara ejus hostias placationis. Haec est nostra legatio, quae regem venientem placat.

Sic ergo omnis ex vobis qui non renuntiat omnibus quae possidet, non potest meus esse discipulus. Manifestissime Dominus hac conclusione docet quid sit aedificare turrem, vel cum rege fortiore facere pacem: suum videlicet esse discipulum; praeparare autem sumptus ad perficiendam turrem, et mittere legationem ad impetrandam pacem, non esse aliud, quam renuntiare omnibus quae possidemus. Inter quae omnia et amor proximorum, de quo praedictum est, et ipsa anima nostra, quam quidam pro temporali hac vita dictam putant, intelligatur necesse est, quam sic possidere ad tempus oportet, ut non nos impediat ab aeterna, si quis eam fuerit auferre minatus. Distat sane inter renuntiare omnibus et relinquere omnia; paucorum enim perfectorumque est relinquere omnia, curas mundi postponere, solis desideriis aeternis inhiare. Cunctorum autem fidelium est renuntiare omnibus quae possident, hoc est sic tenere quae mundi sunt, ut tamen per ea non teneantur in mundo; habere rem temporalem in usu, aeternam in desiderio; sic terrena gerere, ut tamen tota mente ad coelestia tendant.

Bonum est sal: Si autem sal quoque evanuerit, in quo condietur? Ad superiora respicit, ubi turrem virtutum non solum inchoandam, sed etiam praeceperat esse consummandam. Bonum quippe est Dei verbum audire, frequentius sale sapientiae spiritalis cordis arcana condire, imo ipsum cum apostolis sal terrae fieri, id est, eorum quoque

qui adhuc terrena sapiunt imbuendis mentibus sufficere. At si quis semel condimento veritatis illuminatus ad apostasiam redierit, quo alio doctore corrigitur, qui eam quam ipse gustavit sapientiae dulcedinem, vel adversis saeculi perterritus, vel illecebris allectus abjecit? Juxta hoc quod quidam sapiens ait: *Quis medebitur incantatori a serpente percusso* **(Eccli. XII)**? Qua sententia Judae Iscariot socios ipsumque designari non immerito credatur qui philargyria victus et gradum apostolatus prodere et Dominum tradere non dubitavit.

Neque in terram, neque in sterquilinium utile est, sed foras mittetur. Sicut sal infatuatum cum ad condiendos cibos carnesque siccandas valere desierit, nullo jam usui aptum erit (neque enim in terram utile est, cujus injectu germinare prohibetur, neque in sterquilinium agriculturae profuturum, quod vivacibus licet glebis immistum non fetare semina frugum, sed exstinguere solet), sic omnis qui post agnitionem veritatis retro redit, neque ipse fructum boni operis ferre, neque alios excolere valet, sed foras mittendus, hoc est ab Ecclesiae est unitate secernendus, ut, juxta praemissam parabolam, irridentes eum inimici, dicant quia hic homo coepit aedificare, et non potuit consummare. Et ideo multum utilis exhortatio subinfertur, cum dicitur:

Qui habet aures audiendi audiat. Id est, qui habet aures intelligentiae, quibus Dei verbum percipere possit, non contemnat, sed audiat, obediendo videlicet et faciendo quae didicit. Non enim auditor obliviosus, sed factor operis hic beatus in facto suo erit. Amen.

CAPUT XV.

Erant autem appropinquantes ei publicani et peccatores, ut audirent illum, et murmurabant Pharisaei et scribae, dicentes quia hic peccatores recipit et manducat cum illis. Quia non solum justus peccare per inertiam, sed et peccator resipiscere per solertiam potest, postquam sal infatuatum foras mitti debere narratum est, mox poenitentum cohors intus admissa describitur, qui, ad audiendum Dei verbum appropinquantes, non solum ad colloquendum, sed etiam ad convescendum recepti sunt. Quod videntes Pharisaei, dedignati sunt, quia vera justitia compassionem habet, et falsa justitia dedignationem, quamvis et justi soleant recte peccatoribus indignari. Sed aliud est quod agitur typo superbiae, aliud quod zelo disciplinae. Sed qui aegri erant ita ut aegrotos se esse nescirent, quatenus quod erant agnoscerent, coelestis eos medicus blandis fomentis curat, benignum paradigma objicit, et in eorum corde vulneris tumorem premit; ait namque:

Quis ex vobis homo qui habet centum oves, et si perdiderit unam ex illis, nonne dimittit nonaginta novem in deserto, et vadit ad illam quae perierat, donec inveniat illam? Ecce mira dispensatione pietatis similitudinem Veritas dedit, quam et in se homo recognosceret, et tamen haec specialiter ad ipsum auctorem hominum pertineret. Quia enim centenarius numerus est perfectus, ipse centum oves habuit cum angelorum substantiam et hominum creavit. Sed una ovis tunc periit, quando peccando homo pascua vitae dereliquit. Dimisit autem nonaginta novem oves in deserto, quia illos summos

angelorum choros reliquit in coelo. Cur autem coelum desertum vocatur, nisi quod desertum dicitur derelictum? Tunc autem coelum homo deseruit, cum peccavit. In deserto autem nonaginta novem oves remanserant, quando in terra Dominus unam quaerebat, quia rationabilis creaturae numerus, angelorum videlicet et hominum, quae ad videndum Deum condita fuerat, pereunte homine erat imminutus, et ut perfecta summa ovium integraretur in coelo, homo perditus quaerebatur in terra.

Et cum invenerit illam, imponit in humeros suos gaudens. Ovem in humeris suis imposuit, quia humanam naturam suscipiens, peccata nostra ipse portavit.

Et veniens domum convocat amicos et vicinos dicens illis: Congratulamini mihi quia inveni ovem meam quae perierat. Inventa ove ad domum rediit, quia pastor noster, reparato homine ad regnum coeleste rediit. Ibi amicos et vicinos invenit, illos videlicet angelorum choros. Qui amici ejus sunt, quia voluntatem ejus continue in sua stabilitate custodiunt. Vicini quoque ejus sunt, quia claritate visionis illius sua assiduitate perfruuntur. Et notandum quod non dicat, Congratulamini ovi inventae, sed Mihi, quia videlicet ejus est gaudium vita nostra, et cum nos ad coelum reducimur, solemnitatem laetitiae illius implemus.

Dico vobis quod ita gaudium erit in coelo super uno peccatore poenitentiam habente, quam super nonaginta novem justis qui non indigent poenitentia. Plus de conversis peccatoribus quam de stantibus justis gaudium erit in coelo, quia plerumque hi qui nullis se oppressos peccatorum molibus sciunt, stant quidem in via justitiae, nulla illicita perpetrant, sed tamen ad

coelestem patriam anxie non anhelant, tantoque sibi in rebus licitis usum praebent, quanto se perpetrasse illicita nulla meminerunt, et plerumque pigri remanent ad exercenda bona praecipua, quia valde securi sunt, quod nulla commiserint mala graviora. At contra nonnunquam hi qui se aliqua illicita egisse meminerunt, ex ipso suo dolore compuncti inardescunt ad amorem Dei, seseque in magnis virtutibus exercent. Majus ergo de peccatore converso quam de stante justo gaudium fit in coelo, quia et dux in praelio plus eum militem diligit, qui post fugam reversus hostem fortiter premit, quam illum qui nunquam terga praebuit et nunquam aliquid fortiter fecit. Sed inter haec, sciendum est quia sunt plerique justi, in quorum vita tantum est gaudium, ut eis quaelibet peccatorum poenitentia praeponi nullatenus possit. Nam multi et nullorum sibi malorum sunt conscii, et tamen in tanti ardoris afflictione se exerunt, ac si peccatis omnibus angustentur, cuncta etiam licita respuunt, ad despectum mundi sublimiter accinguntur, lamentis gaudent, in cunctis semetipsos humiliant; et sicut nonnulli peccata operum, sic ipsi peccata cogitationum deplorant. Hinc ergo colligendum est quantum Deo gaudium faciat quando humiliter plangit justus, si facit in coelo gaudium, quando hoc quod male gessit per poenitentiam damnat injustus.

Aut quae mulier habens drachmas decem, si perdiderit drachmam unam, non accendit lucernam, et evertit domum, et quaerit diligenter donec inveniat? Qui signatur per pastorem, ipse et per mulierem. Ipse enim Deus, ipse et Dei sapientia. Et quia imago exprimitur in drachma, mulier drachmam perdidit, quando homo, qui conditus ad imaginem Dei fuerat, peccando a similitudine sui Conditoris recessit. Sed accendit

mulier lucernam, quia sapientia Dei apparuit in humanitate. Lucerna quippe lumen in testa est. Lumen vero in testa est divinitas in carne. Accensa autem lucerna evertit domum, quia mox ut ejus divinitas per carnem claruit, omnis se nostra conscientia concussit. Domus namque evertitur, cum consideratione reatus sui humana conscientia perturbatur, eversa vero domo invenitur drachma, quia dum perturbatur conscientia hominis, reparatur in homine similitudo conditoris.

Et cum invenerit, convocat amicas et vicinas, dicens: Congratulamini mihi, quia inveni drachmam quam perdideram. Quae amicae vel vicinae nisi illae potestates sunt coelestes jam superius dictae? Quae tanto supernae sapientiae juxta sunt, quanto ei per gratiam continuae visionis appropinquant. Sed intuendum cur ista mulier decem drachmas habuisse perhibetur. Angelorum quippe et hominum naturam ad cognoscendum se Dominus condidit, quam dum consistere ad aeternitatem voluit, eam procul dubio ad suam similitudinem creavit. Decem vero drachmas habuit mulier, quia novem sunt ordines angelorum, sed ut compleretur electorum numerus, homo decimus creatus est, qui a conditore suo nec post culpam periit, quia hunc aeterna Sapientia per carnem miraculis coruscans ex lumine testae reparavit.

Ita, dico vobis, gaudium erit coram angelis Dei super uno peccatore poenitentiam agente. Poenitentiam agere est et perpetrata mala plangere, et plangenda non perpetrare. Nam qui sic alia deplorat, ut tamen alia committat, adhuc poenitentiam agere aut ignorat, aut dissimulat. Quid enim prodest si peccata quis luxuriae defleat, et tamen adhuc

avaritiae aestubus anhelet? aut quid prodest si irae culpas jam lugeat, et tamen adhuc invidiae facibus tabescat? Sed minus est valde quod dicimus, ut qui peccata deplorat, ploranda minime committat. Nam cogitandum summopere est ut qui se illicita meminit commisisse, a quibusdam etiam licitis studeat abstinere, quatenus per hoc conditori suo satisfaciat, ut qui commisit prohibita, sibimetipsi abscindere debeat etiam commissa.

Ait autem: Homo quidam habuit duos filios, et dixit adolescentior ex illis patri: Da mihi portionem substantiae quae me contingit. Et divisit illis substantiam. Murmurantibus de peccatorum susceptione, scribis et Pharisaeis, tres ex ordine parabolas Salvator posuit, duabus primis de quibus disputatum est, quantum ipse cum angelis de poenitentum salute gaudeat insinuans. Tertia vero quae sequitur, non suum, tantummodo suorumque gaudium demonstrans, sed et invidentium murmur reprehendens. Homo itaque qui duos filios habuisse dicitur, Deus Pater intelligitur, duorum videlicet genitor populorum, et quasi duarum generis humani stirpium autor atque creator. Major enim filius eos qui in unius Dei permansere cultura; minor, eos qui usque ad colenda idola Deum deseruere significat. Pars substantiae quae minorem filium contingit, ipse sensus in homine rationalis est. Vivere enim, intelligere, meminisse, ingenio alacri excellere, divini substantia muneris est. Quam minor filius expetit a patre, cum homo, sua potestate delectatus, per liberum sese arbitrium regere atque a dominio quaesivit exuere conditoris. Divisitque illis substantiam, fidelibus scilicet suae gratiae protectionem, quam desiderabant,

impertiendo, infidelibus vero naturalis solum ingenii, quo contenti erant beneficium concedendo.

Et non post multos dies, congregatis omnibus, adolescentior filius peregre profectus est in regionem longinquam, et ibi dissipavit substantiam suam vivendo luxuriose. Longe profectus est, non locum mutando, sed animum. Quanto etenim quisque plus in pravo opere delinquit, tanto a Dei gratia longius recedit. Quod non post multos dies dixit factum, ut congregatis omnibus, peregre proficisceretur in regionem longinquam, quia non multo post institutionem humani generis placuit animae per liberum arbitrium ferre secum quamdam velut potentiam naturae suae, et deserere eum a quo condita est praesidens viribus suis. Quas vires tanto consumit citius, quanto eum deserit a quo datae sunt. Itaque hanc vitam prodigam vocat, amantem fundere atque spatiari pompis exterioribus, intus inanescentem, cum ea quisque sequitur quae ab illa procedunt, et reliqui eum qui sibi est interior.

Et postquam omnia dissipasset, facta est fames valida in regione illa. Omnia quae dissipavit, ornamenta naturae quae consumpsit significat. Fames in regione longinqua, indigentia verbi veritatis est, in oblivione Creatoris. De qua dictum est in prophetis: *Quia mittet Dominus famem in terram, non famem panis, neque sitim aquae, sed audiendi verbum Dei* **(Amos. VIII)**.

Et ipse coepit egere, et abiit, et adhaesit uni civium regionis illius. Merito egere coepit, qui thesauros sapientiae Dei, divitiarum coelestiumque altitudinem dereliquit. Unus autem civium regionis illius cui egens adhaesit, ille est utique qui

concupiscentiis terrenis merito suae perversitatis praepositus, princeps hujus mundi a Domino vocatur. Et de quo Apostolus: *Deus,* inquit, *hujus saeculi, excaecavit mentes infidelium* **(II Cor. IV)**.

Et misit illum in villam suam, ut pasceret porcos. In villam mitti, est substantiae mundialis cupiditate subjugari. De qua in alia parabola quidam spiritales epulas, ad quas invitabatur, fastidiens dixit: *Villam emi et necesse habeo exire, et videre illam* **(Luc. XIV)**. Porcos vero pascere est, ea quibus immundi spiritus gaudeant operari.

Et cupiebat implere ventrem suum de siliquis quas porci manducabant. Siliquae quibus porcos pascebat sunt doctrinae saeculares, sterili suavitate resonantes, de quibus laudes idolorum fabularumque ad Deos gentium vario sermone atque carminibus pererepant, quibus daemonia delectantur. Unde cum iste saturari cupiebat, aliquid solidum et rectum quod ad beatam vitam pertineret invenire volebat in talibus, et non poterat. Hoc est enim quod ait:

Et nemo illi dabat. In se autem reversus. Jam, scilicet, ab eis quae forinsecus frustra illiciunt et seducunt in conscientiae interiora reducem faciens intentionem suam.

Dixit: Quanti mercenarii patris mei abundant panibus, ego autem fame hic pereo. Unde hoc scire poterat, in quo tanta erat oblivio Dei, sicut in omnibus idololatris fuit, nisi quia ista recogitatio jam resipiscentis est, cum Evangelium praedicaretur? Mercenarii ergo Patris abundant panibus, quia qui futurae mercedis intuitu digna operari satagunt quotidianis supernae gratiae reficiuntur alimoniis. At vero fame pereunt

qui, extra Patris aedes positi, ventrem cupiunt implere de siliquis. Id est, qui, sine fine viventes, vitam beatam inanis philosophiae studiis inquirunt. Sicut enim panis, qui cor hominis confirmat, verbo Dei quo mentem reficiat assimilatur, ita siliqua quae et ipsa intus inanis, foris mollis est, et corpus non reficit, sed implet, ut sit magis oneri quam usui, saeculari sapientiae non immerito comparatur, cujus sermo facundiae plausu sonorus, sed virtute utilitatis est vacuus.

Surgam et ibo ad patrem meum, et dicam illi: Pater, peccavi in coelum et coram te. Quam misericordem piumque noverat patrem, qui nec offensus a filio patris dedignetur audire vocabulum. *Surgam* ergo, inquit, quia me jacere cognovi. *Et ibo,* quia longe recessi. *Ad patrem meum,* quia sub principe porcorum miserabili egestate tabesco: *Peccavi* autem *in coelum,* coram spiritibus angelicis sanctisque animabus, in quibus sedes est Dei, significat. *Coram te* vero, in ipso conscientiae interioris conclavi, qua Dei solius oculi penetrare valebant.

Et jam non sum dignus vocari filius tuus. Fac me sicut unum de mercenariis tuis. Ad filii quidem affectum, qui omnia quae patris sunt, sua esse non ambigit, aspirare nequaquam praesumit, sed mercenarii statum, jam pro mercede serviturus, desiderat. Verum ne hunc quidem nisi paterna dignatione se mereri posse testatur. Ubi sunt ergo Pelagianistae, quia sua se virtute salvari posse confidunt, contra apertissimam veritatis sententiam quae ait: *Sine me nihil potestis facere?*

Et surgens venit ad patrem suum. Venire ad patrem est in Ecclesia constitui per fidem, ubi jam possit esse peccatorum legitima et fructuosa confessio.

Cum autem adhuc longe esset. Et antequam intelligeret Deum, sed tamen cum jam pie quaereret.

Vidit illum pater ipsius. Impios enim et superbos convenienter non videre dicitur, tanquam ante oculos non habere. Ante oculos enim haberi, non nisi qui diliguntur dici solent.

Et misericordia motus est, et occurrens, cecidit super collum ejus. Non enim pater unigenitum Filium deseruit, in quo usque ad nostram longinquam etiam peregrinationem cucurrit, atque descendit. Quia Deus erat in Christo, mundum reconcilians sibi **(II Cor. V)**. Et ipse Dominus ait: *Pater in me manens, ipse facit opera sua* **(Joan. XIV)**. Quid est autem cadere super collum ejus, nisi inclinare et humiliare in amplexum ejus brachium suum? *Et brachium Domini cui revelatum est* **(Joan. XII)**, quod est utique Dominus noster Jesus Christus.

Et osculatus est eum. Consolari verbo gratiae Dei ad spem indulgentiae peccatorum, hoc est, post longa itinera remanentem, a patre mereri osculum charitatis.

Dixitque ei filius: Pater, peccavi in coelum et coram te. Jam non sum dignus vocari filius tuus. Incipit jam peccata constitutus in Ecclesia confiteri, nec dicit omnia quae dicturum se esse promiserat, sed usque ad illud: *Non sum dignus vocari filius tuus.* Hoc enim vult fieri per gratiam, quod se indignum esse per merita fatetur. Non addidit quod in illa meditatione dixerat: *Fac me sicut unum de mercenariis*

tuis. Cum enim panem non haberet, vel mercenarius esse cupiebat. Quod post osculum patris, generosissime jam dedignatur. Intelligit namque, inter filium, mercenarium et servum, non mininam esse distantiam. Servum, videlicet, esse eum qui adhuc metu gehennae, sive praesentiae legum, a vitiis temperat; mercenarium qui spe atque desiderio regni coelorum; filium, affectu boni ipsius atque amore virtutum. In quarum virtutum trium consummatione beatus Apostolus omnem salutis summam concludens: *Nunc,* inquit, *manet fides, spes, charitas, tria haec. Major autem his charitas* **(I Cor. XIII)**. Fides namque est, quae futuri judicii ac suppliciorum metu vitiorum facit contagia declinare. Spes, quae mentem nostram de praesentibus avocans, universas corporis voluptates, coelestium praemiorum exspectatione contemnit. Charitas, quae nos ad mortem Christi et spiritalium virtutum fructum, mentis ardore succendens, quidquid illis contrarium est, toto facit odio detestari. Unde prodigus iste postquam in semetipsum reversus, dirae famis supplicia formidabat, velut jam servus effectus, etiam mercenarii statum de mercede jam cogitans, concupiscit. Sed eum pater occurrens, non contentus minora concedere, utroque gradu sine dilatione transcurso, pristinae filiorum restituit dignitati, nec jam de mercede conductoris, sed de haereditate fecit cogitare parentis.

Dixit autem pater ad servos suos: Cito proferte stolam primam, et induite illum. Stola prima est vestis innocentiae, quam homo bene conditus accepit, sed male persuasus amisit, quando post culpam praevaricationis cognovit esse se nudum, gloriaque immortalitatis perdita, pelliceum, hoc est mortale, sumpsit indumentum. Servi qui eam proferunt reconciliationis

praedicatores sunt. Proferunt enim stolam primam, quando mortales terrenosque homines sublimandos asseverant, ut non solum cives angelorum, sed et haeredes Dei et cohaeredes sint Christi futuri.

Et date annulum in manu ejus, et calceamenta in pedes. Annulus est vel sincerae fidei signaculum, qua cuncta promissa in credentium cordibus certa impressione signantur, vel nuptiarum pignus illarum, quibus Ecclesia sponsatur. Et bene annulus in manu datur, ut per opera fides clarescat, et per fidem opera firmentur. Calceamenta autem in pedes officium evangelizandi denuntiant, ut cursus mentis ad coelestia tendens, a terrenarum contagio rerum inviolata servetur et munda, priorumque munitus exemplis, super serpentes et scorpiones securus incedat. Manus igitur et pedes, id est, opus ornatur et cursus. Opus ut recte vivamus; cursus, ut ad aeterna gaudia properemus. *Non enim habemus hic manentem civitatem, sed futuram inquirimus* **(Hebr. XIII)**.

Et adducite vitulum saginatum et occidite. Vitulus saginatus, ipse item Dominus est, sed secundum carnem. Et bene saginatus, quia caro ejus adeo spiritali est opima virtute, ut pro totius mundi salute sufficiat in odorem suavitatis, nidorem, videlicet, immolationis, ad Deum mittere, et pro omnibus exorare. Adducere autem vitulum et occidere est praedicare Christum, et mortem ejus insinuare. Tunc etenim cuique nostrum quasi recens occiditur, cum credit occisum. Tunc caro ejus comeditur, cum ejus passionis sacramentum et ore ad emundationem percipitur, et corde ad imitationem cogitatur. *Et manducemus et epulemur, quia hic filius meus mortuus erat et revixit, perierat et inventus est.* Non solum filius qui revixit et inventus est, verum pater et servi illius,

sacrosancti vituli qui propter filium occisus erat, carne refecti epulantur, quia patris cibus salus est nostra, et patris gaudium nostrorum est remissio peccatorum. Nec tantum Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Quia sicut una in divinitate voluntas et operatio, ita et una est delectatio sanctae et individuae Trinitatis. Unde beatus Abraham tres angelos hospitio recipiens, vitulum tenerrimum et optimum occidisse, eisque cum lacte, pane et butyro epulandum legitur obtulisse. Quia qui beatam Trinitatem rectae devotionis officiis reficere, id est, laetificari desiderat, mortem quoque debet unigeniti Filii Dei in carne, quae est una in eadem Trinitate persona, piae confessionis sinceritate celebrare. Et notandum quod ante stola prima, ante annulus, ante calceamenta praestantur, et sic deinde vitulus immolatur, quia nisi spem quisque primae immortalitatis induerit, nisi annulo fidei opera praemunierit, nisi ipsam fidem pie confitendo praedicaverit, non potest Sacramentis interesse coelestibus.

Et coeperunt epulari. Istae epulae atque festivitas nunc celebrantur, per orbem terrarum Ecclesia dilatata atque diffusa. Vitulus enim ille in corpore et sanguine Dominico, et offertur Patri, et pascit totam domum.

Erat autem filius ejus senior in agro. Filius senior, populus Israel est, qui licet in longinqua non abierit, non tamen domi, sed in agro dicitur esse moratus, quia populus idem neque usque ad colenda idola Creatorem deseruit, neque legis quam acceperat, interiora penetravit, sed litterae solum custodia contentus, exteriora magis et terrena operari simul et sperare solebat, audiens per prophetam: *Si volueritis et audieritis me, bona terrae comedetis* **(Isai. I)**.

Et cum veniret et appropinquaret domui, audivit symphoniam et chorum. Appropinquat filius domui, cum populus ille in quibuscunque Israelitis consideratioribus (nam multi tales inventi sunt in eis, et saepe inveniuntur) labore servilis operis improbato, ex eisdem Scripturis, Ecclesiae libertatem considerat. Audit symphoniam et chorum, scilicet spiritu plenos vocibus consonis Evangelium praedicare, quibus dictum est: *Obsecro vos, fratres, ut idipsum dicatis omnes* **(I Cor. I)**, et concorditer conversantium sit anima et cor unum in laudes Dei.

Et vocavit unum de servis, et interrogavit quae haec essent. Isque dixit illi. Vocat unum de servis, cum sumit ad legendum aliquem prophetarum, et in eo quaerens, quodammodo interrogat unde ista in Ecclesia celebrantur, in quibus se esse non videt. Respondeat ei servus patris, propheta:

Frater tuus venit, et occidit pater tuus vitulum saginatum, quia salvum illum recepit. In extremis enim terrae fuit frater tuus, sed inde major exsultatio cantantium Domino canticum novum, quia *laus ejus ab extremis terrae* **(Psal. XLVII)**. Et propter eum qui absens erat occisus est ille cui dictum est: *Et holocaustum tuum pingue fiat* **(Psal. XIX)**.

Indignatus est autem, et nolebat introire. Pater ergo illius egressus, coepit rogare illum. Indignatur etiam nunc, et adhuc non vult introire. Cum ergo plenitudo gentium intraverit, egredietur opportuno tempore pater ejus, ut etiam omnis Israel salvus fiat, ex cujus parte caecitas facta est, velut absentia in agrum, donec plenitudo filii minoris longe in idololatria gentium constituti, redux ad manducandum vitulum intraret. Erit enim quandoque aperta vocatio Judaeorum in salute

Evangelii. Quam manifestationem vocationis, tanquam egressum patris appellat ad rogandum majorem filium.

At ille respondens, dixit patri suo: Ecce tot annis servio tibi, et nunquam mandatum tuum praeterii. Quaeritur quomodo ille populus nunquam mandatum Dei praeterisse dicatur. Sed facile illud occurrit, neque de omni mandato dictum esse, sed de uno maxime necessario, quo nullum alium Deum colere jussus est. Neque iste filius in omnibus Israelitis, sed in his intelligatur habere personam, qui nunquam ab uno Deo ad simulacra conversi sunt. Quamvis enim tanquam in agro positus iste filius terrena desideraret, ab uno tamen Deo ista desiderabat bona. Quod etiam patris ipsius testimonio comprobatur, cum dicit: *Tu mecum es semper.* Non enim quasi mentientem redarguit, sed secum perseverantiam ejus approbans, ad perfruitionem potioris, atque jucundioris exsultationis invitat.

Et nunquam dedisti mihi haedum, ut cum amicis meis epularer. Peccator profecto haedi nomine significari solet, sed absit ut Antichristum intelligam. Multum enim absurdum est eum cui dicitur. *Tu mecum es semper,* hoc a patre optasse, ut Antichristo crederet. Neque omnino in eis Judaeorum, qui Antichristo credituri sunt, istum filium fas est intelligi. Quomodo autem epularetur ex illo haedo, si ipse est Antichristus, qui non ei crederet? Aut si hoc est epulari ex haedi occisione, quod est de Antichristi perditione laetari, quomodo dicit filius, quem recipit pater, hoc sibi non fuisse concessum, cum omnes filii Dei de illius adversarii damnatione laetaturi sint? Nimirum ergo ipsum Dominum sibi negatum ad copulandum conqueritur, dum eum peccatorem putat. Cum enim haedus est illi genti, id est, cum eum Sabbati

violatorem et profanatorem legis existimat, jucundari epulis ejus non meruit. Ut quod ait: *Nunquam dedisti mihi haedum, ut cum amicis meis epularer,* tale sit ac si diceret, eum qui mihi haedus videbatur, nunquam mihi dedisti ad epulandum, eo ipso mihi illum ipsum non concedens, quo mihi haedus videbatur. Quod autem dicit, *Cum amicis meis,* aut ex persona principum, cum plebe intelligitur, aut persona populi Jerosolymitani, cum caeteris populis Juda.

Sed postquam filius tuus, hic qui devoravit substantiam suam cum meretricibus venit, occidisti illi vitulum saginatum. Meretrices sunt gentilium superstitiones, cum quibus substantiam dissipare est, relicto uno connubio verbi Dei cum turba daemonum cupiditate turpissima fornicari.

At ipse dixit illi: Fili, tu semper mecum es, et omnia mea tua sunt, epulari autem et gaudere oportebat, quia fratrer tuus hic mortuus erat, et revixit, perierat, et inventus est. Quod dicit: *Et omnia mea tua sunt,* non putandum est ita dictum quasi non sint et fratris, ut tanquam in terrena haereditate patiaris angustias. Quomodo possint esse omnia majoris, si habet ibi etiam junior partem suam? Sic enim a perfectis et perpurgatis ac jam immortalibus filiis habentur omnia, ut sint et omnium singula, et omnia singulorum. Ut enim cupiditas nihil sine angustia, ita nihil cum angustia charitas tenet. Cum ergo beatitatem illam obtinuerimus, nostra erunt ad vivendum superiora, nostra erunt ad convivendum aequalia, nostra erunt ad dominandum inferiora. Si quem autem movet quomodo patri supplicans veritas dicat: *Et mea omnia tua sunt, et tua mea,* cui simillimum videtur sonare quod huic filio dicitur: *Et omnia mea tua sunt,* sciat unigeniti Filii esse omnia quae Patris sunt, per hoc quod etiam ipse Deus est, et de Patre natus,

Patri est aequalis. Nam et illud quod de Spiritu sancto loquens ait: *Omnia quae habet Pater mea sunt:* propterea dixit, *quia de meo accipiet, et annuntiabit vobis,* de his dixit quae ad ipsam Patris pertinent divinitatem, in quibus illi est aequalis omnia quae habet Pater habendo. Neque enim Spiritus sanctus de creatura quae Patri est subjecta et Filio, erat accepturus quod ait: *De meo accipiet,* sed utique de Patre, de quo procedit Spiritus, de quo natus est Filius. Sive taque duos filios hos ad utrumque populum, sive ut quibusdam placet ad duos quoslibet homines, poenitentem videlicet et justum, vel qui sibi justus videatur, referre voluerit, congaudeat major frater, *quia frater junior mortuus erat et revixit, perierat et inventus est.*

LIBER QUINTUS. LEGE FELIX

PROOEMIUM.

Postquam murmurantes de peccatorum, vel potius poenitentium receptione, eos qui sibi justi videbantur tribus continuis parabolis, de quibus supra disputatum est, Salvator redarguit, docens salutem resipiscentium Deo quidem et angelis gratissimam, sed invidis hominibus esse gravissimam, quartam mox quintamque de eleemosyna danda et parcimonia sequenda subjungens, pia justaque discretione manifestat eos

qui bona terrena disperserint dederintque pauperibus, ab illis in aeterna tabernacula recipiendos. Illos autem qui in his soli luxuriari desiderant, in inferno sepeliendos, et nec stillam aquae permodicam, quae perennes tormentorum ardores vel ad momentum refrigerare queant, esse nacturos. Quia videlicet et ordo praedicandi aptissimus est, ut post poenitentiam eleemosyna, id est, opus misericordiae suggeratur. Ille enim juste a Deo poenitens ut sui misereatur impetrat, qui proximi indigentis quantum valet ipse misereri non tardat. At qui avertit aurem suam ne audiat pauperem, oratio ejus erit exsecrabilis. Unde et Joannes Baptista cum turbis suaderet, ne merito suae sterilitatis in ignem mitterentur, dignos poenitentiae fructus esse faciendos, mox consilium salutis suae quaerentibus adjunxit, atque ait: *Qui habet duas tunicas, det non habenti, et qui habet escas similiter faciat* **(Luc. III)**. Et iidem Pharisaei ac scribae, non minus avaritiae quam superbiae peste languentes, sicut poenitentibus veniam, sic et egentibus pecuniam dare negabant. Verum ille qui vult omnes homines salvos fieri, et ad agnitionem veritatis venire **(I Tim. II)**, nunc ad eos, nunc eis audientibus ad discipulos suos verba faciendo consuetae pietatis dona benignus impendere non cessat. Sed veniamus ad textum.

CAPUT XVI.

Dicebat autem et ad discipulos suos: Homo quidam erat dives, qui habebat villicum, et hic diffamatus est apud illum, quasi dissipasset bona ipsius. Et vocavit illum, et ait illi: Quid hoc

audio de te? redde rationem villicationis tuae, jam enim non poteris villicare. Ait autem villicus intra se: Quid faciam? quia dominus meus aufert a me villicationem. Fodere non valeo, mendicare erubesco. Scio quid faciam, ut cum amotus fuero a villicatione, recipiant me in domos suas. In villico hoc quem Dominus ejiciebat de villicatu, et laudavit eum quod in futurum sibi prospexerit, non omnia debemus ad imitandum sumere. Non enim aut Domino nostro facienda est in aliquo fraus, ut de ipsa fraude eleemosynas faciamus, aut eos a quibus recipi volumus in tabernacula aeterna, tanquam debitores Dei et Domini nostri fas est intelligi, cum justi et sancti significentur hoc loco, qui eos introducant in tabernacula aeterna, qui necessitatibus suis terrena bona communicaverint. De quibus etiam dicit quod *si quis alicui eorum calicem aquae frigidae dederit tantum in nomine discipuli, non perdet mercedem suam* **(Matth. X)**. Sed etiam e contrario dicuntur istae similitudines, ut intelligamus si laudari potuit ille a Domino cui fraudem faciebat, quanto amplius placeant Domino Deo, qui secundum ejus praeceptum illa opera faciunt. Sicut etiam de judice iniquitatis qui interpellabatur a vidua comparationem duxit ad judicem Deum, cui nulla ex parte judex iniquus conferendus est. Villici sane vocabulo dicimus eos qui pecunias habent, non jam dominos suae, sed alienae potius rei dispensatores esse putandos. Qui si juxta hujus servi exemplum sedulo finiendae villicationis ac rationis reddendae tempus praeviderint, facile terrenorum omnium delectatione simul et dilectione nudati, plus sibi de amicis conquirendis in futuro quam divitiis in praesenti colligendis prospicere curabunt. Qui multa secum anxius pertractando, quid faciam? inquit: *Fodere non valeo, mendicare erubesco.* Ablata quippe villicatione, fodere non

valemus, quia, finita hac vita, in qua tantum licet operari, nequaquam ultra bonae conversationis fructum, ligone devotae compunctionis licet inquirere. Mendicare, confusionis est. Illo scilicet pessimo genere mendicandi quo virgines illae fatuae mendicasse referuntur, quae, ingruente tempore nuptiarum, oleo virtutum deficiente, sapientibus dixerunt: *Date nobis de oleo vestro, quia lampades nostrae exstinguuntur* **(Matth. XXV)**. Et de quo Salomon ait: *Propter frigus piger arare noluit, mendicabit ergo aestate, et non dabitur ei* **(Proverb. XX)**.

Convocatis itaque singulis debitoribus Domini sui, dicebat primo: Quantum debes domino meo? At ille dixit: Centum cados olei. Dixitque illi: Accipe cautionem tuam, et sede cito, scribe quinquaginta. Deinde alio dixit: Tu vero quantum debes? Qui ait: Centum coros tritici. At illi: Accipe litteras tuas, et scribe octoginta. Cadus Graeca amphora est, continens urnas tres. Corus vero modios triginta complectitur. Quod autem de centum cadis olei quinquaginta scribi fecit a debitore, et de centum coris tritici octoginta, ad nihil aliud valere arbitror, nisi ut ea quae similiter in sacerdotes atque in levitas Judaeus quisque operatur in Christi Ecclesia abundet justitia ejus super Scribarum et Pharisaeorum, ut cum illi decimas darent, isti dimidias dent, sicut non de fructibus, sed de ipsis bonis suis fecit Zachaeus. Aut certe duplicet decimas, ut duas decimas dando, superet impendia Judaeorum. Nisi forte quis simpliciter accipiendum putet quod omnis qui indigentiam cujuslibet pauperis sanctorum, vel ex dimidia, vel certe ex quinta parte; quantum viginti, vel quinquaginta ad centum sunt, allevaverit, certa suae misericordiae sit mercede donandus.

Et laudavit dominus villicum iniquitatis, quia prudenter fecisset. Quia filii hujus saeculi prudentiores filiis lucis in generatione sua sunt. Audiant sapientes hujus saeculi, ut stultam sapientiam deserere et sapientem Dei stultitiam discere queant, quanti eorum sapientiam divina aequitas aestimaverit, quos non vere prudentes, sed in generatione sua prudentes esse commemorat. Juxta hoc quod alibi dicitur: *Vae qui sapientes estis in oculis vestris, et coram vobismet ipsis prudentes* **(Isai. V)**. Nec non et amatores aeternae vitae, filios lucis appellando, non aliud eos qui sapientes sunt ut faciant mala, bene autem facere nescierunt, quam filios arguit esse tenebrarum. Filii autem lucis, et filii hujus saeculi vocantur, quomodo filii regni et filii perditionis. Cujus enim quisque agit opera, ejus cognominatur et filius.

Et ego vobis dico: Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, ut cum defeceritis, recipiant vos in aeterna tabernacula. Mammonam iniquitatis ob hoc appellat istam pecuniam quam possidemus ad tempus, quia mammona divitiae interpretantur. Nec sunt istae divitiae nisi iniquis, qui in eis constituunt spem atque copiam beatitudinis suae. A justis vero cum haec possidentur, est quidam ista pecunia, sed non sunt illis divitiae, nisi coelestes et spiritales. Quibus indigentiam suam spiritaliter supplentes, exclusa egestate miseris, beatitudinis copia ditabuntur. Si autem hi qui praebent eleemosynam de iniquo mammona faciunt sibi amicos a quibus in aeterna tabernacula recipiantur, quanto magis hi qui spiritales largiuntur epulas, qui dant conservis cibaria in tempore suo, certissima debent spe summae retributionis erigi?

Qui fidelis est in minimo, et in majore fidelis est. Et qui in modico iniquus est, et in majore iniquus est. Sunt qui viscera pietatis et opera misericordiae quae proximis debentur ignorantes, merito se tamen castitatis, vigiliarum, longae orationis, plenae fidei, jejuniorum, caeterarumque virtutum quae Dei dilectio gignere solet, veraciter fideles existimant; sed, ipso judice attestante, qui fidelis est in minimo, id est, in pecunia cum paupere participanda, et in majore fidelis est, illo videlicet actu, quo specialiter adhaerere Creatori, et unus cum eo spiritus effici desiderat. At qui temporalia quae possidet recte dispensare dissimulat, aeternorum sibi gloriam de qua tumet, evacuat. *Qui enim non diligit fratrem suum quem videt, Deum quem non videt quo modo potest diligere* **(I Joan. IV)**? Et sicut idem dicit: *Qui habuerit substantiam mundi, et viderit fratrem suum necesse habere, et clauserit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo* **(I Joan. XIII)**?

Si ergo in iniquo mammona fideles non fuistis, quod vestrum est quis credet vobis? De iniquo mammona, quod divitias malorum significet, supra explanatum est. Quarum mentionem Salvator faciens alibi dicit quia *fallacia divitiarum suffocat verbum* **(Matth. XIII)**. Veras autem divitias, vel ipsa aeternae vitae gaudia, de quibus scriptum est: *Quae divitiae haereditatis ejus in sanctis* **(Ephes. I)**, vel virtutum spiritalium, quibus ad vitam pervenitur, copiam significat. De quibus dicit Isaias: *Divitiae salutis, sapientia et scientia. Timor Domini, ipse thesaurus ejus* **(Isai. XXXIII)**.

Et si in alieno fideles non fuistis, quod vestrum est quis dabit vobis? Alienae sunt a nobis hujus saeculi facultates, id est, extra naturam sitae. Nihil enim intulimus in hunc mundum,

haud dubium quia nec auferre quid possimus. Nostra autem possessio, regnum coelorum. Nostra vita, Christus est. Nostrae opes sunt spiritalium operum fructus. De quibus Salomon ait: *Redemptio animae viri, propriae divitiae ejus* **(Proverb. XIII)**. Arguit ergo Pharisaeos fraudis et avaritiae, qui quoniam in facultatibus suis fideles non fuerunt, communia Conditoris bona privatim habere malentes, nec Christum accipere meruerunt, quem publicanus ille, cujus paulo ante memini, Zachaeus, ut acquirere posset, dimidiam partem bonorum suorum obtulit.

Nemo servus potest duobus dominis servire. Quia non valet simul transitoria et aeterna diligere. Si enim aeternitatem diligimus, cuncta temporalia in usu, non in affectu possidemus.

Aut enim unum odiet, et alterum diliget; aut uni adhaerebit, et alterum contemnet. Haec verba diligenter consideranda sunt. Nam qui sint duo domini, consequenter exponit dicens:

Non potestis Deo servire et mammonae. Audiat hoc avarus, audiat qui censetur vocabulo Christiano, non posse simul mammonae, hoc est divitiis Christoque serviri. Et tamen non dixit: Qui habet divitias, sed qui servit divitiis. Qui enim divitiarum servus est, divitias custodit ut servus. Qui autem servitutis excussit jugum, distribuit eas ut Dominus. Sed qui servit mammonae, illi utique servit, qui rebus istis terrenis merito suae perversitatis praepositus, princeps hujus saeculi a Domino dicitur. Ergo *aut unum odiet, et alterum diliget,* ut fieri debet. Odiet scilicet diabolum, diliget Deum. Aut *uni adhaerebit, et alterum contemnet.* Adhaerebit scilicet diabolo, cum quasi ejus praemia temporalia sectatur. Contemnet autem

Deum, non dixit Odiet, sed sicut solent minas ejus postponere cupiditatibus suis, qui de bonitate ejus ad impunitatem sibi blandiuntur. Quibus per Salomonem dicitur: *Fili, ne adjicias peccatum super peccatum, et dicas, Miseratio Dei magna est* **(Eccl. V)**.

Audiebant autem omnia haec Pharisaei qui erant avari et deridebant illum. Monebat quidem Dominus scribas et Pharisaeos, qui non superbe sapere, non de sua justitia praesumere, sed et peccatores publicanosque recipere poenitentes, et sua quae forte inciderent eleemosynis peccata redimere; sed illi praeceptorem misericordiae, humilitatis et parcimoniae, duas maxime deridebant ob causas. Quia scilicet vel minus utilia, neque unquam facienda quasi noxius imperaret, vel certe utilia, sed a se jam facta superfluus ingereret.

Et ait illis: Vos estis qui justificatis vos coram hominibus. Deus autem corda vestra, quia quod hominibus altum est, abominatio est apud Deum. Justificant se coram hominibus, qui peccatores quidem quasi infirmos desperatosque contemnunt, se autem ipsos quasi perfectos in omnibus cunctaeque fragilitatis expertes eleemosynarum remedio opus habere non credunt. Sed haec noxii tumoris altitudo quam sit juste damnanda, videt ille qui illuminabit abscondita tenebrarum, et manifestabit consilia cordium.

Lex et prophetae usque ad Joannem, ex eo regnum Dei evangelizatur, et omnis in illud vim facit. Disputantem contra philargyriam Salvatorem Pharisaei deridebant, quasi contraria legi prophetisque praeciperet, ubi multi et ditissimi fuisse, et tamen Deo placuisse legerentur; sed et ipse Moyses

populum quem regebat, si legem sequeretur, omnibus quae terra gignit, bonis abundaturum, si autem negligeret, peste, fame, inopia, cunctisque malis praediceret esse feriendum. Quibus ille occurrens, ostendit inter legem et Evangelium, sicut promissionum, ita et praeceptorum non minimam debere esse distantiam, et majora quidem propter regnum coelorum, minora vero propter regnum terrarum imperari ab eodem uno Deo qui coelum fecit et terram. Ibi namque dictum est: *Si volueritis et audieritis me, bona terrae comedetis* **(Isai. I)**. Hic vero: *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum coelorum* **(Matth. V)**. Ideoque recte cum diceret regnum Dei evangelizari, addidit: *Et omnis in illud vim facit.* Magna enim vis et violentia grandis est nos terra genitos, coelorum sedem quaerere, possidere velle per virtutem quod non potuimus tenere per naturam, nec solum terrena contemnere, sed et linguas deridentium nos talia contemnentes. Hoc enim subdidit, cum de spernendis divitiis locutus a Pharisaeis esset derisus.

Facilius est autem coelum et terram praeterire quam de lege unum apicem cadere. Ne putarent in eo quod dixit: *Lex et prophetae usque ad Joannem,* legis vel prophetarum ab eo destructionem praedicari, manifeste protestatur, facilius maxima mundi elementa quam minima legis dicta transire. Et revera: *praeterit enim figura hujus mundi* **(I Cor. VII)**. Et alibi: *Coelos autem novos, et terram novam, et promissa ipsius exspectamus, in quibus justitia habitat* **(II Petr. III)**. De longe autem ne unius quidem litterae summitas, hoc est nec minima quaeque et quae levia vel superstitiosa videntur, a sacramentis spiritalibus vacant, quin omnia recapitulentur in Evangelio. Et tamen lex et prophetae usque ad Joannem, quia

non potuit ultra venturum prophetari quod Joannis praeconio jam venisse clarebat.

Omnis qui dimittit uxorem suam, et ducit alteram, moechatur, et qui dimissam a viro ducit, moechatur. Quod de lege in perpetuum non violanda praedixerat, uno exempli gratia de illa sumpto testimonio confirmat, ut ex hoc uno discerent, etiam in caeteris eum non ad solvenda, sed ad implenda legis decreta venisse. Cujus expositionem testimonii, si qui plenius videre desiderat, non nostra, sed majorum monumenta scrutetur. Beatissimi etenim patres, Augustinus in libro de Sermone Domini in monte primo. Hieronymus, et Ambrosius in commentariis evangelistarum, Matthaei et Lucae, sed et alii quam plurimi in suis quisque opusculis de illo satis superque dixerunt.

Homo quidam erat dives, et induebatur purpura et bysso, et epulabatur quotidie splendide. Purpuram regii habitus esse colorem, marinis e conchyliis tinctam, nemo fere qui dubitet. Nam conchylia ferro circumcisa lacrymas purpurei coloris, quibus lana tingatur, emittunt. Byssum vero, genus est quoddam lini, nimium candidi et mollissimi, quod Graeci πάπατιν vocant. Admoverat ergo Dominus supra facere amicos de mammona iniquitatis, qui cum ab hac vita defecerimus, recipiant nos in aeterna tabernacula: quod audientes Pharisaei deridebant. Verum ille quae praeposuerat exemplis astruens, ostendit ideo divitem purpuratum, irremediabiliter apud inferos tortum, quia pauperem Lazarum, a quo in vitae tabernacula recipi posset, amicum sibi facere neglexerat. Nonnulli autem putant praecepta Veteris Testamenti districtiora esse quam Novi, sed hi nimirum improvida consideratione falluntur. In illo enim non tenacia,

sed rapina multatur, ibi res injuste sublata restitutione quadrupli punitur, hic autem dives iste non abstulisse aliena reprehenditur, sed propria non dedisse; nec dicitur quod ut quempiam oppressit, sed quia in acceptis rebus se extulit. Hinc ergo, hinc summopere colligendum est qua poena multandus sit, qui aliena diripit, si inferni damnatione percutitur, qui propria non largitur. Et sunt nonnulli qui cultum subtilium pretiosarumque vestium, non putant esse peccatum; quod si videlicet culpa non esset, nequaquam sermo Dei tam vigilanter exprimeret, quod dives qui torquetur apud inferos, bysso et purpura indutus fuisset. Nemo quippe vestimenta praecipua, nisi ad inanem gloriam quaerit, videlicet ut honorabilior caeteris esse videatur. Quam culpam possumus melius etiam ex diverso colligere, quia si abjectio vilis indumenti virtus non esset, evangelista vigilanter de Joanne non diceret: *Erat indutus pilis camelorum* **(Matth. III)**. Sed notandum nobis magnopere est, in ore Veritatis de superbo divite, et de humili paupere, quantus sit ordo narrationis. Ecce enim dicitur: *Homo quidam erat dives.* Et protinus subjungitur:

Et erat quidam mendicus nomine Lazarus. Certe in populo plus solent nomina divitum quam pauperum sciri. Quid est ergo quod Dominus de paupere et divite verbum faciens nomen pauperis dicit, et nomen divitis non dicit, nisi quod Deus humiles novit, atque approbat, et superbos ignorat? Unde et quibusdam de miraculorum virtute superbientibus in fine dicturus est: *Nescio vos unde sitis; discedite a me, omnes operarii inquitatis* **(Luc. XIII)**. At contra Moysi dicitur: *Novi te ex nomine tuo* **(Exod. XXXIII)**. Ait ergo de divite: *Homo quidam.* Ait de paupere: *Egenus nomine Lazarus.* Ac si aperte

dicat: Pauperem humilem scio, superbum divitem nescio. Illum cognitum per approbationem habeo, hunc per judicium reprobationis ignoro.

Qui jacebat ad januam ejus ulceribus plenus, cupiens saturari de micis quae cadebant de mensa divitis; sed et canes veniebant et lingebant ulcera ejus. Plenus ulceribus mendicus Lazarus, ante januas divitis jacet. Qua de re una Dominus duo judicia explevit. Habuisse enim fortasse aliquam excusationem dives, si Lazarus pauper et ulcerosus, ante ejus januam non jacuisset, si remotus fuisset, si ejus inopia non esset oculis importuna. Rursus si longe esset dives ab oculis ulcerosi pauperis, minorem tolerasset tentationem pauper in animo. Sed dum egenum et ulceratum ante januam divitis et deliciis affluentis posuit, in una eademque re et ex visione pauperis non miserenti diviti cumulum damnationis intulit, et rursum ex visione divitis, tentatum quotidie pauperem probavit. Cui certe poterat ad poenam sufficere paupertas, etiam si sanus fuisset. Rursum suffecisset aegritudo, etiam si subsidium adesset. Sed ut probaretur amplius pauper, simul hunc et paupertas et aegritudo tabefecit, atque insuper videbat procedentem divitem, obsequentibus cuneis fulciri, et se in infirmitate et inopia a nullo visitari. Nam quia nemo ei ad visitandum aderat, testantur canes, qui licenter vulnera lingebant. Ex una ergo re, omnipotens Deus duo judicia exhibuit, dum Lazarum pauperem ante januam divitis jacere permisit, ut et dives impius damnationis sibi augeret ultionem, et tentatus pauper cresceret ad remunerationem.

Factum est autem ut moreretur mendicus et portaretur ab angelis in sinum Abrahae. Mortuus est autem et dives, et sepultus est in inferno. Sinus Abraham requies est beatorum

pauperum, quorum est regnum coelorum, quo post hanc vitam recipiuntur. Sepultura inferni, poenarum profunditas, quae superbos et immisericordes post hanc vitam vorat.

Elevans autem oculos suos cum esset in tormentis, videbat Abraham a longe, et Lazarum in sinu ejus, et ipse clamans dixit: Pater Abraham, miserere mei, et mitte Lazarum ut intingat extremum digiti sui in aquam, et refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma. O quanta est subtilitas judiciorum Dei, o quam districte agitur bonorum actuum, malorumque retributio! Certe superius dictum est, quia in hac vita *Lazarus cadentes micas de mensa divitis quaerebat, et nemo illi dabat;* nunc de supplicio divitis dicitur, quia de extremo digiti Lazari distillari aquam in os suum concupiscit. Qui ergo mensae suae vel minima dare noluit, in inferno positus, usque ad minima quaerenda pervenit. Sed notandum valde est quid sit quod dives in igne positus linguam suam refrigerari petit. Mos quippe est sacri eloquii ut aliquando aliud dicat, sed ex eodem dicto aliud innuat. Superius autem hunc superbum divitem Dominus non loquacitati vacantem dixerat, sed superflue convivantem. Neque hunc de loquacitate narravit, sed cum elatione, et tenacia, de edacitate peccasse. Sed quia abundare in conviviis loquacitas solet, is qui hic male convivatus dicitur, apud inferos gravius in lingua ardere perhibetur. Sed cum gravi valde pavore pensandum est hoc quod sequitur.

Et dixit illi Abraham: Fili, recordare quia recepisti bona in vita tua, et Lazarus similiter mala. Nunc autem hic consolatur, tu vero cruciaris. Ecce enim dum dicitur: *Recepisti bona in vita tua,* indicatur et dives iste boni aliquid habuisse, ex quo in hac vita bona reciperet. Rursumque dum de Lazaro

dicitur *quia recepit mala,* profecto monstratur et Lazarum habuisse malum aliquod quod purgaretur. Sed mala Lazari purgavit ignis inopiae, et bona divitis remuneravit felicitas transeuntis vitae.

Et in his omnibus inter vos et nos chaos magnum firmatum est, ut hi qui volunt hinc transire ad vos non possint, neque inde huc transmeare. Qua in re valde quaerendum est quomodo dicatur: *Hi qui volunt ad vos transire non possint.* Quod enim hi qui in inferno sunt, ad beatorum sortem transire cupiunt, dubium non est. Qui vero jam in beatitudinis sortem suscepti sunt, quo pacto dicitur quia transire ad eos qui in inferno cruciantur volunt? Sed sicut transire reprobi ad electos cupiunt, id est, a suppliciorum suorum afflictione migrare, ita ad afflictos atque in tormentis positos transire justorum est, mente ire per misericordiam, eosque velle liberare. Sed qui volunt de beatorum sede ad afflictos atque in tormentis positos transire, non possunt, quia justorum animae quamvis in suae naturae bonitate misericordiam habeant, jam tunc auctoris sui justitiae conjunctae, tanta rectitudine constringuntur, ut nulla ad reprobos compassione moveantur. Sed postquam ardenti diviti de se spes tollitur, ejus animus ad propinquos quos reliquerat recurrit, quia reproborum mentem poena sua quandoque inutiliter erudit ad charitatem, ut jam tunc etiam suos spiritaliter diligant qui hic dum peccata diligerent, nec se amabant. Unde nunc sequitur:

Et ait: Rogo te ergo, pater, ut mittas eum in domum patris mei; habeo enim quinque fratres, ut testetur illis, ne et ipsi veniant in locum hunc tormentorum. Qua in re notandum est ardenti diviti quanta ad supplicium cumulantur. Ad poenam namque suam, ei et cognitio servatur et memoria. Cognoscit

enim Lazarum quem despexit, fratrum quoque suorum meminit, quos reliquit. Perfecta quippe ei ultio de paupere non esset, si hunc in retributione non cognosceret. Et perfecta poena in igne non esset, si non hoc quod ipse patitur etiam suis timeret. Ut ergo peccatores amplius in supplicio puniantur, et corum vident gloriam quos contempserunt, et de illorum etiam poena torquentur quos inutiliter amaverunt. Credendum vero est quod ante retributionem extremi judicii, injusti in requie quosdam justos conspiciunt, ut eos videntes in gaudio, non solum de suo supplicio, sed etiam de illorum bono crucientur. Justi vero in tormentis semper intuentur injustos, ut hinc eorum gaudium crescat, quia malum conspiciunt quod misericorditer evaserunt, tantoque majores ereptori sui gratias referant, quanto evidentius vident in aliis quid ipsi perpeti, si essent neglecti, potuerunt. Quia qui Creatoris sui claritatem vident, nihil in creatura agitur quod videre non possint.

Et ait illi Abraham: Habent Moysen et prophetas, audiant illos. Sed qui verba Dei despexerat, haec audire non posse suos sequaces, aestimabat. Unde et respondit dives:

Non, pater Abraham, sed si quis ex mortuis ierit ad eos, poenitentiam agent. Cui mox veraci sententia dicitur:

Si Moysen et prophetas non audiunt, neque si quis ex mortuis surrexerit, credent. Quia nimirum qui verba legis despiciunt Redemptoris praecepta qui ex mortuis surrexit, quanto subtiliora sunt, tanto haec difficilius implebunt. Et nimirum constat quia cujus implere dicta renuunt, ei procul dubio credere recusant. Quem vero juxta allegoriam, dives iste, qui *induebatur purpura et bysso, et epulabatur quotidie*

splendide, nisi Judaicum populum significat, qui cultum vitae exterius habuit, qui acceptae legis deliciis ad nitorem usus est, non ad utilitatem? Quem autem Lazarus ulceribus plenus, nisi gentilem populum figuraliter exprimit? qui dum, conversus ad Deum, peccata sua confiteri non erubuit, huic vulnus in cute fuit. In cutis quippe vulnere, virus a visceribus trahitur, et foras erumpit. Quid est ergo peccatorum confessio, nisi quaedam vulnerum ruptio? quia peccati virus salubriter aperitur in confessione, quod pestifere latebat in mente. Sed Lazarus vulneratus *cupiebat saturari de micis quae cadebant de mensa divitis, et nemo illi dabat,* quia gentilem quemque ad cognitionem legis admittere superbus ille populus despiciebat, qui dum doctrinam legis non ad charitatem habuit, sed ad elationem, quasi de acceptis opibus timuit, et quia ei verba defluebant de scientia, quasi micae cadebant de mensa. At contra jacentis pauperis vulnera lingebant canes. Nonnunquam solent in sacro eloquio per canes praedicatores intelligi. Canum etenim lingua, vulnus dum lingit, curat, quia et doctores sancti dum in confessione peccati nostri nos instruunt, quasi vulnus mentis per linguam tangunt. Et quia nos loquendo a peccatis eripiunt, quasi tangendo vulnera ad salutem reducunt. Unde et bene Lazarus adjutus interpretatur, quia ipsi hunc ad ereptionem juvant, qui ejus vulnera per linguae correptionem curant. Contigit vero ut uterque moreretur: dives, qui induebatur purpura et bysso, sepultus in inferno, in sinu vero Abrahae Lazarus ab angelis ductus est. Quid Abrahae sinus, nisi secretam requiem significat Patris? de qua Veritas. *Multi* (inquit) *venient ab Oriente et Occidente, et recumbent cum Abraham, et Isaac, et Jacob in regno coelorum. Filii autem regni hujus ejicientur in tenebras exteriores* **(Matth. VIII)**. Qui enim purpura indutus

dicitur, recte filius regni vocatur. Qui de longinquo ad videndum Lazarum oculos levat, quia dum per damnationis suae supplicia infideles in imo sunt, fideles quosque ante diem extremi judicii, super se in requie attendunt, quorum post gaudia contemplari nullatenus possunt. Longe vero est quod conspiciunt, quia illuc per meritum non attingunt. In lingua autem amplius ardere ostenditur, cum dicit: *Mitte Lazarum, ut intingat extremum digiti sui in aquam, et refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma.* Infidelis populus verba legis in ore tenuit, quae opere servare contempsit. Ibi ergo amplius ardebit, ubi se ostendit scire quod facere noluit. Ab extremo digiti se tangi desiderat, quia aeternis suppliciis datus optat operatione justorum vel ultima participari. Cui respondetur, quod in hac vita bona receperit, quia omne suum gaudium felicitatem transitoriam putavit. Habere hic etenim possunt et justi bona, nec tamen haec in recompensatione recipere, quia dum meliora, id est, aeterna appetunt, eorum judicio quaelibet bona adfuerint, cum sanctis desideriis aestuant, bona minime videntur. Inter haec vero notandum est quod ei dicitur: *Memento, fili.* Ecce enim Abraham filium vocat, quem tamen a tormento non liberat, quoniam hujus infidelis populi praecedentes patres fideles, quia multos a sua fide deviasse considerant, eos nulla compassione a tormentis eripiunt, quos tamen per carnem filios recognoscunt. In tormentis autem dives positus, quinque fratres habere se perhibet, quia superbus idem Judaicus populus, qui ex magna jam parte damnatus est, sequaces suos quos super terram reliquit, quinque sensibus corporis deditos novit. Quinario ergo numero fratres quos reliquerat exprimit, quia eos ad spiritalem intelligentiam non assurgere, in inferno positus gemit. Petit ut ad eos Lazarus mittatur, cui quod Moysen et

prophetas habeant dicitur. Sed ait quod non credunt, nisi quis ex mortuis resurrexerit. Cui protinus respondetur: *Si Moysen et prophetas non audiunt, neque si quis a mortuis resurrexerit, credent ei.* Certe de Moyse veritas dicit: *Si crederetis Moysi, crederetis utique et mihi. De me enim ille scripsit* **(Joan. V)**. Impletur ergo quod per Abrahae responsionem dicitur. Ex mortuis enim Dominus resurrexit, sed Judaicus populus quia Moysi credere noluit, ei etiam qui resurrexit ex mortuis credere contempsit; cumque Moysi verba spiritaliter intelligere renuit, ad eum de quo Moyses locutus fuerat non pervenit.

CAPUT XVII.

Et ad discipulos suos ait: Impossibile est ut non veniant scandala. Vae autem illi per quem veniunt. Dicit et Apostolus: Oportet autem et haereses esse, ut qui probati sunt, manifesti fiant in vobis. Impossibile est ergo in hoc mundo erroribus aerumnisque plenissimo, scandala saepissime non venire; sed vae illi qui quod impossibile est non venire, suo vitio facit ut per se veniat. Ubi quamvis generali sententia vel aliquis falsus frater, vel ipse Judas qui proditioni animum praeparabat, intelligi queat; tamen juxta consequentiam sermonis hic locus ad superiora respicit, ubi Dominus de eleemosyna danda locutus a Pharisaeis irridetur. Qui enim recta loquentem vituperat, scandalum profecto, id est, offendiculum et ruinam auditoribus praebet infirmis, maxime si et Pharisaeis legis videatur habere scientiam. Quem increpans Apostolus ait: *Et*

peribit infirmus in tua scientia frater, propter quem Christus mortuus est **(I Cor. VIII)**.

Utilius est illi si lapis molaris imponatur circa collum ejus et projiciatur in mare, quam ut scandalizet unum de pusillis istis. Secundum morem provinciae loquitur, quo majorum criminum ista apud veteres Judaeos poena fuerit, ut in profundum ligato saxo demergerentur. Et revera utilius est innoxium poena quamvis atrocissima, temporariam tamen vitam finire corpoream, quam fratri nocentem, mortem animae mereri perpetuam. Recte autem qui scandalizari potest pusillus appellatur. Qui enim magnus est, quodcunque viderit, quodcunque passus fuerit, non declinat a fide. Qui autem pusillus est animo et parvus, occasiones quaerit quomodo scandalizetur. Propterea denique oportet nos maxime iis consulere qui parvuli sunt in fide, ne occasione nostri offendantur, et recedant a fide, ac decidant a salute. Notandum sane quod in nostro bono opere aliquando cavendum est scandalum proximi, aliquando vero pro nihilo contemnendum. In quantum enim sine peccato possumus, vitare proximorum scandalum debemus. Si autem de veritate scandalum sumitur, utilius permittitur scandalum nasci, quam veritas relinquatur.

Attendite vobis, si peccaverit frater tuus, increpa illum, et si poenitentiam egerit, dimitte illi. Tale quid et in Levitico legimus: *Ne oderis fratrem tuum in corde tuo, sed publice argue eum, ne habeas super illo peccatum* **(Levit. XIX)**. Quo igitur ordine scandala declinare, et vae perpetuum vitare possimus, insinuat. Si nos videlicet ipsos, ne quem laedamus, attendimus. Si peccantem zelo justitiae corripimus. Si ex corde poenitenti misericordiae pietatisque viscera pandimus.

Ubi caute intuendum est quia non passim peccanti dimittere, sed poenitentiam agenti dimittere jubemur, et primo quidem peccantem misericorditer increpare, ut sit cui postmodum habeamus juste dimittere. Qui ergo fratrem videns peccare tacuerit, non minus dominici praecepti transgressor est, quam is qui eidem poenitenti veniam dare noluerit. Quia qui dixit: *si poenituerit, dimitte:* praemisit, *si peccaverit, increpa.* Itaque venia fratri post increpationem largienda est, sed illi utique qui se poenitendo ab errore convertit, ne vel difficilis venia, vel remissa sit indulgentia.

Et si septies in die peccaverit in te, et septies in die conversus fuerit ad te, dicens: Poenitet me, dimitte illi. Septenario numero non veniae dandae terminus ponitur, sed vel omnia peccata dimittenda, vel semper poenitenti dimittendum praecipitur. Solet enim saepe per septem cujuscunque rei aut temporis universitas indicari. Unde quod in psalmo canitur: *Septies in die laudem dixi tibi* **(Psal. CXVIII)**, nil est aliud quam *semper laus ejus in ore meo* **(Psal. XXXIII)**. Nam et alibi Petro interroganti quoties peccanti in se fratri dimittat, an usque septies, respondit Dominus: *Non dico tibi usque septies, sed usque septuagies septies* **(Matth. XVIII)**, id est, quadringentis nonaginta vicibus. Ut toties peccanti fratri dimitteret in die, quoties ille peccare non posset. Peccanti igitur in te fratri, si poenitentiam egerit, dimittendi habes potestatem, imo necessitatem, ut et tibi poenitenti ac veniam flagitanti Pater qui est in coelis ignoscat. At si increpatus converti et poenitentiam agere neglexerit, quid super hoc veritatis sententia decernat, intuere. *Si peccaverit in te frater tuus, vade et corripe eum,* et caetera, usque quo ait: *Si autem et Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus et*

publicanus. Et merito, quia sub nomine fidelis egit opera infidelium. Aliter sane veniam fratri petenti, aliter inimico persequenti dare praecipimur. Hunc videlicet, ut, accepta remissione peccati, quo nos insontes nocuit, socia nobis charitate communicet, illi vero, ut cum nobis malum vult, et, si potest, facit, nos semper bonum velimus, faciamusque quod possimus; neque enim David eumdem veniae modum persecutoribus suis poenitentiae remedio privatis, quamvis misericorditer eos lugens praestare potuit, quem fratribus salubri compunctione castigatis Joseph benevole cognoscendus exhibuit.

Ex dixerunt apostoli Domino: Adauge nobis fidem. Dixerat supra Dominus: *Qui fidelis est in minimo, et in majore fidelis est*. Etsi in alieno fideles non fuistis, quod vestrum est quis dabit vobis? Et ideo apostoli, qui in alieno ac minimo, hoc est, in terrenorum contemptu jam fuere fideles, in suo sibi ac majore fidem postulant augeri. Nemo enim repente fit summus, sed in bona conversatione a minimis quisque incohat, ut ad magna perveniat. Alia namque sunt virtutis exordia, aliud prospectus, aliud perfectio. Quam magnopere quaerentes aiunt Domino: Adauge nobis fidem.

Dixit autem Dominus: Si haberetis fidem sicut granum sinapis, diceretis huic arbori moro: Eradicare, et transplantare in mare, et obediret vobis. Fidem perfectam grano sinapis comparat, quae sit videlicet et ad faciem humilis, et in pectore fervens, vilis quidem passim contuentibus, nullarumque virium apparens, sed pressuris attrita, quid perfectionis intus gerat ostendens. Sed et hoc notandum, quia granum sinapis ad purgationem capitis saluberrime prodest. Nam si optime tritum et cribellatum

tepidae pingui mulsae admisceas, et hoc jejunus contra solem calidum, vel in balneo gargarizes, omnem humorem noxium etiam si crassior fuerit, de capite purgat, et imminentium quoque imbecillitatum facit pericula vitari. Sic profecto fides tentationum pistillo probata, ab omni levium cogitationum superficie cribro discretionis castigata, et perfectae dilectionis melle dulcorata, omnes de corde, quod est interioris nostri hominis caput, vitiorum sentinas non solum ad praesens exhaurit, sed et in futurum ne colligi valeant, praecavet. Arbor autem morus eradieanda, et in mare transplantanda, vel simpliciter posita, potest intelligi, quia videlicet consummatae fidei indicium sit verbo elementis imperare, ut quod de uno specialiter dictum est, hoc generaliter de omnibus sentiendum credatur. Denique alibi Dominus arefacta verbo ficulnea discipulis mirantibus ait: *Si habueritis fidem, et non haesitaveritis, non solum de ficulnea facietis, sed et si monti huic dixeritis, tolle et jacta te in mare, fiet* **(Matth. XXI)**. Vel certe per morum, cujus colore sanguineo fructus et virgulta rubent, unde et a Latinis rubus appellatur, Evangelium crucis exprimitur, quae per fidem apostolorum de gente Judaeorum, in qua velut in stirpe generis tenebatur, verbis praedicationis eradicata, et in mare gentium translata est atque plantata. Cui sententiae subjunctae quoque parabolae, quae de verbi ministris agit, sensus astipulatur. Juvat et illud, quod folia mori serpenti superjecta necem inferunt, quia verbum crucis, ut cuncta salutaria confert, cuncta noxia tollit.

Quis autem vestrum habens servum arantem aut pascentem. Haec parabola docet ut fides, quo virtutibus foris excellentior, eo in ipsa conscientia fiat intus humilior. Servus quippe arans aut pascens, quilibet Ecclesiae doctor

intelligitur. De quo Dominus ait: *Nemo mittens manum suam in aratrum, et aspiciens retro, aptus est regno Dei.* Et alteri sese amare testanti tertio respondit: *Pasce oves meas.*

Qui regresso de agro dicet illi statim Transi, recumbe, et non dicet ei, Para quod coenem? Servus de agro regreditur cum, intermisso ad tempus opere praedicandi, ad conscientiam doctor recurrit, atque, a publico locutionis ad curiam cordis rediens, sua secum secretus acta vel dicta retractat. Cui non statim Dominus, *Transi, recumbe* dicit, id est, transi de hac vita mortali, et in aeternae vitae beata sede refovere. Haec enim postea dicturus, interim post pastum atque agriculturam domi sui jubet parare quod coenet, hoc est, laborem apertae locutionis, humilitatem quoque propriae considerationis exhibere. Talis namque conscientiae templum Dominus dignatur ingredi, tali coena libentissime pasci desiderat. *Ecce enim ego,* inquit, *ad januam et pulso, si quis surrexerit et aperuerit mihi, intrabo ad illum, et coenabo cum illo, et ipse mecum* **(Apoc. III)**.

Et praecinge te, et ministra mihi, donec manducem et bibam. Praecingi est mentem humiliatam ab omnibus fluitantium cogitationum finibus, quibus operum gressus impediri solet, constringere. Nam qui vestimenta praecingit, hoc agit utique, ne incedens involvatur ad lapsum. Ministrare vero Deo est minimum se per omnia et absque gratiae ejus auxilio nihil virium habentem profiteri. Minister enim a minori statu, id est, subjectione, sicut et magister a majori vocabulum sumpsit. Ministrat ergo Conditori, qui, ejus naturam considerans, ejus judicia pertimescens, de suis se virtutibus humiliat.

Et post haec tu manducabis, et bibes. Postquam, inquit, ipse tuae praedicationis opere delectatus, tuaeque compunctionis epulis fuero refectus, tunc demum tu transies et recumbes, aeternisque meae sapientiae dapibus in aeternum reficieris.

Nunquid gratiam habet servo illi, quia fecit quae sibi imperaverat? Non puto. Sic et vos cum feceritis omnia quae praecepta sunt vobis, dicite: Servi inutiles sumus. Si homo, inquit, ab homine servo non uniforme, sed multiplex ministerium exigit, nec tamen ei gratiam habet, quanto magis vos, qui sine me nihil potestis facere? non temporum longitudine laborum merita pensare debetis, sed amore et famulatu spontaneo novis semper studiis augere priora. Itaque dicite: Servi inutiles sumus. Servi quidem, quia pretio empti estis. Inutiles vero, quia Dominus bonorum vestrorum non indiget. Si autem inutilis est qui fecit omnia, quid de illo dicendum est qui explere quae praecepta sunt, vel infirmitate non potuit, vel, quod pejus est, superbia despexit? Aliter: *Servi inutiles sumus,* quia *non sunt condignae passiones hujus temporis ad superventuram gloriam, quae revelabitur in nobis* **(Rom. VIII)**. Et alibi: *Qui coronat me in miseratione et misericordia* **(Psal. CII)**. Non ait in meritis et operibus tuis, quia cujus misericordia praevenimur, ut humiliter Deo serviamus, ejus munere coronamur, ut sublimiter cum illo regnemus.

Quod debuimus facere, fecimus. Revera debuimus, quia qui non venit ministrari, sed ministrare **(Matth. XX)**, debitores sibi nos fecit, ne nostris videlicet operibus confidentes, sed de ejus semper examine paventes, cum propheta dicamus: *Quid retribuamus Domino pro omnibus quae retribuit nobis* **(Psal. CXV)**? Qui ut fidem se grano sinapis similandam, humilem

scilicet et ferventem habuisse monstraret, praemisit, dicens: *Credidi propter quod locutus sum, ego autem humiliatus sum nimis* **(Ibid.)**. Ut quam suis se viribus minime credidisset ostenderet, in extasi locutus adjunxit: *Omnis homo mendax* **(Ibid.)**, ut inutilem se servum etiam calice pretiosae mortis accepto significaret, exclamavit: *O Domine, ego servus tuus, ego servus tuus, et filius ancillae tuae, disrupisti vincula mea* **(Ibid.)**. Non ait Ipse disrupi, ipse mihi salvando sufficio, sed *Tu disrupisti vincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis* **(Ibid.)**. Haec est igitur in hominibus sola fidei perfectio, si, omnibus quae praecepta sunt impletis, imperfectos esse se noverint, et quandiu peregrinantur a domino semper inesse sibi mala, quae defleant, semper meminerint deesse bona, ad quae, gratia ejus juvante, proficiant.

Et factum est, etc., *occurrerunt ei decem viri leprosi.* Leprosi non absurde intelligi possunt, qui, scientiam verae fidei non habentes, varias doctrinas profitentur erroris. Non enim vel abscondunt imperitiam suam, sed pro summa peritia proferunt in lucem, et jactantiam sermonis ostentant. Nulla porro falsa doctrina est quae non aliqua vera intermisceat. Vera ergo falsis inordinate permista, in una disputatione vel narratione hominis, tanquam in unius corporis colore apparentia, significant lepram veris falsisque colorum locis humana corpora variantem, atque maculantem. Hi autem tam vitandi sunt Ecclesiae, ut, si fieri potest, longius remoti, magno clamore Christum interpellent. Unde et apte subjungitur:

Qui steterunt a longe, et levaverunt vocem, dicentes: Jesu praeceptor, miserere nostri. Et bene, ut salventur, Jesum praeceptorem nominant. Quia enim in ejus verbis se errasse

significant, hunc salvandi humiliter praeceptorem vocant, cumque ad cognitionem praeceptoris redeunt, mox ad formam salutis recurrunt. Nam sequitur:

Quos ut vidit, dixit: Ite, ostendite vos sacerdotibus. Et factum est dum irent, mundati sunt. Nullum Dominus eorum quibus haec corporalia beneficia praestitit invenitur misisse ad sacerdotes, nisi leprosos, quia videlicet sacerdotium Judaeorum figura erat futuri sacerdotii regalis, quod est in Ecclesia, quo consecrantur omnes pertinentes ad corpus Christi summi et veri principis sacerdotum. Et quisquis vel haeretica pravitate, vel superstitione gentili, vel Judaica perfidia, vel etiam schismate fraterno, quasi vario colore per Domini gratiam caruerit, necesse est ad Ecclesiam veniat, coloremque fidei verum quem acceperit ostendat. Caetera vero vitia, tanquam valetudinis et quasi membrorum animae atque sensuum, per seipsum interius in conscientia et intellectu Dominus sanat et corrigit. Denique et Paulus, voce Domini audita: *Quid me persequeris?* et, *Ego sum Jesus quem tu persequeris* **(Act. IX)**, ad Ananiam tamen missus est, ut illo sacerdotio quid in Ecclesia constitutum est, sacramentum doctrinae fidei perciperet, et verus ejus approbaretur color. Non quia non potest per seipsum Dominus omnia facere (nam quis alius haec facit etiam in Ecclesia?) sed ut ipsa societas congregatorum fidelium approbando in invicem atque communicando vere fidei doctrinam, in omnibus quae dicuntur verbis, vel signantur sacramentis, tanquam unam speciem veri coloris obducat. Cornelius etiam cum et eleemosynae ejus acceptae, et preces ejus auditae illi ab angelo nuntientur, propter doctrinae tamen sacramentorumque unitatem ad Petrum jubetur mittere,

tanquam illi et suis diceretur: *Ite, ostendite vos sacerdotibus;* nam et cum irent, mundati sunt. Jam enim ad eos venerat Petrus, sed tamen ipsi nondum accepto baptismatis sacramento, nondum spiritaliter ad sacerdotes pervenerant, et tamen infusione Spiritus sancti, et admiratione linguarum, eorum mundatio declarata est.

Unus autem ex illis, etc. Unus iste, qui magnificans Deum regressus est, unius Ecclesiae devotam Christo humilitatem significat. Qui bene cadens ante pedes Domini, gratias egit. Ille enim vere Deo gratias agit, qui, repressis praesumptionis suae cogitationibus, quam in semetipso infirmus sit humiliter videt, qui nihil sibi virtutis tribuit, qui bona quae agit esse de misericordia Conditoris agnoscit. Unde et recte subjungitur:

Et hic erat Samaritanus. Samaritanus quippe interpretatur custos. Quo nomine ille populus aptissime significatur, qui gratias agendo ei a quo accepit, tribuit omne quod accepit, quodam modo cantans illud de psalmo: *Fortitudinem meam ad te custodiam, quia tu, Deus, susceptor meus es; Deus meus, misericordia ejus praeveniet me* **(Psal. LVIII)**. Cadit autem in faciem, quia ex malis quae se perpetrasse meminit erubescit. Ibi enim cadit homo, ubi confunditur. Unde et Paulus, quasi quibusdam in facie jacentibus dicebat: *Quem ergo fructum habuistis tunc in illis, in quibus nunc erubescitis* **(Rom. VI)**? At contra de ascensore equi, id est, de eo qui in hujus mundi gloria elatus est, dicitur: *Ut cadet ascensor ejus retro* **(Gen. XLIX)**. Rursumque de persecutoribus Domini scriptum est: *Abierunt retrorsum, et ceciderunt in terram* **(Joan. XVIII)**. Quid est hoc, quod electi in faciem et reprobi retrorsum cadunt, nisi quod omnis qui

post se cadit, ubi procul dubio cadit, ubi non videt; qui vero ante se ceciderit, ibi cecidit ubi videt? Iniqui ergo, quia in invisibilibus cadunt, post se cadere dicuntur, quia ibi corruunt, ubi quid eos tunc sequatur modo videre non possunt. Justi vero, quia istis visibilibus semetipsos sponte dejiciunt, ut in invisibilibus erigantur, quasi in faciem cadunt, quia timore compuncti videntes, humiliantur.

Respondens autem Jesus, dixit: Nonne decem mundati sunt, et novem ubi sunt? Unum si addatur ad novem, quaedam effigies unitatis impletur. Quo fit tanta complectio, ut ultra non progrediatur numerus, nisi rursus ad unum redeatur, ut haec per infinitatem numeri regula custodiatur. Novem itaque indigent, uno, ut quadam unitatis forma coagulentur, et decem sint. Unum autem non eis indiget, ut custodiat unitatem. Quamobrem ut unus ille qui gratias egit unicae Ecclesiae significatione approbatus atque laudatus est, ita illi novem qui gratias non egerunt, reprobi effecti, a consortio unitatis exclusi sunt. Ideoque tales in novenario numero tanquam imperfecti remanebunt. Et merito eos Salvator quasi ignotos, ubi sunt inquirit. Scire enim Dei, eligere; nescire, reprobare est.

Non est inventus, qui rediret et daret gloriam Deo, nisi hic alienigena. Secundum corpus quidem facile est videre posse hominem non habere lepram, et tamen animi esse non boni; secundum significationem autem hujus miraculi, conturbat considerantem quomodo mundus dici possit ingratus. Sed jam facile est etiam illud videre, fieri posse ut quisque in Ecclesiae societate doctrinam integram veramque assequatur, et omnia secundum catholicae regulam disserat, distinguat a Creatore creaturam, eoque manifestetur varietate mendaciorum tanquam lepra caruisse, et tamen ingratus sit Deo et Domino

mundatori suo, quia, elatus superbia, gratiarum agendarum pia humilitate non sternitur, similisque efficitur eis, de quibus dicit Apostolus: *Qui cum cognovissent Deum, non ut Deum magnificaverunt, aut gratias egerunt.* Quod enim dicit eos Deum cognovisse, ostendit quidem a lepra fuisse mundatos, sed tamen statim accusat ingratos.

Et ait illi: Surge, vade, quia fides tua te salvum fecit. Qui devotus ante Dominum cecidit, surgere et ire praecipitur, quia qui, infirmitatem suam subtiliter cognoscens, humiliter jacet, per divini verbi consolationem surgere ad fortia opera, et crescentibus quotidie meritis ad perfectiora passim proficere jubetur. Si autem fides salvum fecit eum quem ad agendas Salvatori et emundatori suo gratias inclinavit, ergo perfidia perdidit eos qui de acceptis beneficiis Deo gloriam dare neglexerunt. Quapropter et haec lectio superiori ea ratione conjungitur, quod ibi fidem per humilitatem augeri debere, parabola data decernitur, hic autem manifestius ipsis rebus ostenditur, non fidei tantum agnitam rationem, sed exsecutam fidei operationem esse, quae salvum faciat credentem, detque gloriam Patri qui est in coelis.

Interrogatus autem a Pharisaeis quando venit regnum Dei, respondit eis, et dixit: Non venit regnum Dei cum observatione. Interrogant de tempore regni Dei, quia sicut infra Lucas aperuit, existimabant quod, veniente Jerosolymam Domino, confestim regnum Dei manifestaretur, ita ut et ipsi apostoli, hac opinione ducti, post resurrectionem ejus interrogantes eum aierent: *Domine, si in tempore hoc restitues regnum Israel* **(Act. I)**? et alibi Cleophas: *Nos autem sperabamus quia ipse esset redempturus Israel* **(Luc. XXIV)**. Non venit autem regnum Dei cum observatione.

Neque dicent, ecce hic. Quia quando veniat, neque ab angelis, neque ab hominibus potest observari, sicut tempus dominicae Incarnationis certissimis et prophetarum vaticiniis praefixum, et angelorum est manifestatum praeconiis, adeo ut conceptus, natus, et baptizatus, praedicans, et jam moriens et resurgens, atque ad coelos rediens, comitantibus indesinenter vel angelorum vel hominum, vel certe miraculorum, sit declaratus indiciis.

Ecce enim regnum Dei intra vos est. Regnum Dei seipsum dicit, intra illos positum, hoc est, in cordibus eorum, ubi credidere regnantem. Unde scriptum est: *Prope est verbum in ore tuo, et in corde tuo, hoc est, autem verbum fidei, quod praedicamus* **(Rom. X)**.

Et ait ad discipulos: Venient dies, quando desideretis videre unum diem Filii hominis, et non videbitis. Hoc est regnum Dei, quod venturum speramus diem videlicet Christi videre, et bene unum diem, quia in illa beatitudinis gloria, de qua propheta suspirans aiebat: *Quia melior est dies una in atriis tuis super millia* **(Psal. LXXXIII)**, tenebrarum interruptio nulla est, nulla saltem memoria miseriae vel doloris, quae prima abierunt, lucem perpetuae pacis obnubilat. Hujus ergo diei bonum est desiderare praesentiam, nec tamen magnitudine desiderii nobis omnia fingere, quasi instet dies Domini. Unde et apte Dominus ventura praenuntiando subjunxit:

Et dicent vobis: Ecce illic. Nolite ire, neque festinemini. Quamvis haec sententia non solum ad tempus, sed etiam ad personam possit intelligi. Et ad tempus quidem, quia exstitere nonnulli qui, curricula computantes aetatum,

certum se consummationis saeculi annum, diem, et horam dicerent invenisse, contra auctoritatem Domini dicentis: *Non est vestrum nosse tempora vel momenta* **(Act. I)**. Ad personam vero, quia multi contra Ecclesiam venere, multi venturi sunt haeretici, qui se christos asseverent, quorum primus Simon Magus, extremus autem ille, major caeteris est Antichristus. *Si qui ergo dixerint, Ecce hic, ecce illic,* id est, in hac vel illa persona, vel hora venire vel venturum esse regnum Dei, non sunt sequendi, qui altiora se quaerere, et infanda dicere non timent.

Nam sicut fulgor coruscans de sub coelo, in ea quae sub coelo sunt fulget, ita erit Filius hominis in die sua. Hoc est quod psalmus ait: *Deus manifestus veniet, Deus noster, et non silebit* **(Psal. XLIX)**, quia videlicet secundus Salvatoris adventus non in humilitate ut prius, sed in gloria sit et majestate futurus. Et pulchre ait: *Coruscans de sub coelo,* quia discrimen sub coelo, hoc est, in aeris medio geretur, teste Apostolo, qui ait: *Simul rapiemur cum illis in nubibus obviam Domino in aera* **(I Thess. IV)**. Si autem Dominus in judicio sicut fulgur apparebit, nullus tunc in sua mente latere permittitur, quia ipso judicis fulgore penetratur. Non ejus ergo venturi tempus aut locus potest a mortalibus observari, qui fulguris instar omnibus coruscus videlicet et repentinus adveniet. Potest autem haec Domini responsio, et de illo ejus adventu, quo quotidie venit in Ecclesia, non incongruenter accipi. Regnum quippe Dei intra nos est, quia qui quandoque judex venturus est omnium nunc etiam praesens in corde fidelium regnat. In tantum vero saepe turbaverunt Ecclesiam haeretici, dicendo in suo singuli dogmate, manere fidem Christi, ut fideles quique temporum

illorum desiderent Dominum, vel uno die, si fieri posset, redire ad terras, et per semetipsum, quomodo se habeat, fidei veritas intimare. *Et non videbitis,* inquit, quia non opus est, hoc corporali visione Dominum redhibere, quod semel disperso per universum mundum Evangelii sui fulgore spiritaliter exhibuit, et contra omnes apocryphorum venias indivisibili charitatis suae luce firmavit.

Primum autem oportet illum multa pati et reprobari a generatione hac. Loquens multa Dominus de adventus sui gloria, terrorem quoque passionis paucis inserere curavit, ut cum morientem cernerent, quem glorificandum audierant, dolorem passionis spe promis sae clarificationis mitigarent, simulque se ipsi pararent, si gloriam regni diligerent, mortis non horrere periculum. Generationem autem non tantum Judaeorum, verum omnium reproborum appellat, a quibus etiam nunc Filius hominis in corpore suo, hoc est, in Ecclesia multa patitur, et reprobatur. Nam quamvis caput hujus corporis, quod videlicet nos sumus, jam sese super omnia liberum exerit, reproborum tamen vulnera adhuc per suum, quod deorsum retinet corpus, sentit.

Et sicut factum est in diebus Noe, ita erit et in die Filii hominis. Subitum adventus sui diem plurimis affirmat exemplis. Nam quem fulguri cito omnia transvolanti comparaverat, eumdem diebus Noe vel Lot, quando repentinus mortalibus supervenit interitus, aequiparat.

Edebant et bibebant, uxores ducebant, et dabantur ad nuptias. Non hic juxta vesanum Marcionis, et Manichaei, et Tatiani principis Encratitarum dogma, conjugia vel alimenta damnantur, cum in his successionis, in illis naturae sint posita

subsidia, sed, juxta quod Apostolus ait: *Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt* **(I Cor. VI)**, immoderatus potius licitorum usus arguitur. Neque enim, quia his se totos dedendo dei judicia contemnebant, aqua vel igne perierunt.

Usque in diem qua intravit Noe in arcam, et venit diluvium, et perdidit omnes. Noe arcam aedificat, cum Dominus Ecclesiam de viris fidelibus, quasi lignis levigatis adunando construit. Quam perfecte consummatam ingreditur, cum hanc in die judicii praesentia suae visionis aeternus habitator illustrat. Sed cum arca aedificatur, iniqui luxuriantur: cum vero intratur, intereunt, quia qui sanctis hic certantibus insultant, eis illic coronatis aeterna damnatione plectentur.

Similiter sicut factum est in diebus Lot, edebant et bibebant, emebant et vendebant, plantabant et aedificabant. Praetermisso Dominus illo maximo et infando Sodomorum scelere, sola ea quae levia vel nulla putari poterant delicta commemorat, ut intelligas illicita, quali poena feriantur, si licita et ea sine quibus haec vita non ducitur immoderatius acta igne et sulphure puniuntur. Merito ergo beatus Augustinus, visis noxiae consuetudinis illecebris, ac justo dolore commotus, exclamat: «Vae peccatis hominum, quae sola inusitata inhorrescimus, usitata vero, pro quibus abluendis Filii Dei sanguis effusus est, quamvis tam magna sint, ut omnino claudi contra se faciant regnum Dei, saepe videndo omnia tolerare, saepe tolerando nonnulla etiam facere cogimur. Atque utinam, o Domine, non omnia, quae non potuerimus prohibere, faciamus.»

Qua die autem exit Lot a Sodomis, pluit ignem et sulphur de coelo et omnes perdidit. Hactenus Lot in Sodomis, id est, electorum populus inter reprobos, ut advena moratur, et ipse aspectu et auditu justus, et juxta interpretationem nominis Lot, eorum flagitia, quantum valet, declinans. Exeunte autem Lot, Sodoma peribit. Quia in consummatione saeculi exibunt angeli, et separabunt malos de medio justorum et mittent eos in caminum ignis. Ubi notandum quod ignis et sulphur, quae de coelo pluisse commemorat, non ipsam perennis supplicii flammam, sed subitaneum diei illius significant adventum. Neque enim ignis ille perpetuus superveniens impios puniet, sed ipsi potius a conspectu judicis ejecti, in ignem mittentur aeternum, quamvis et eidem igni sulphur non dubitemus inesse, testante Joanne, qui utrumque ignem, et subitae, scilicet, correptionis, et sempiternae concremationis, describens, ait: *Et descendit ignis a Deo de coelo, et devoravit eos, et diabolus, qui seducebat eos, missus est in stagnum ignis et sulphuris, ubi et bestia et pseudoprophetae cruciabuntur die ac nocte in saecula saeculorum* **(Apoc. XX)**.

Secundum haec erit, qua die Filius hominis revelabitur. Pulchre revelabitur, quia qui interim non apparens omnia videt, tunc apparens omnia judicabit. Apparebit autem judicaturus eo maxime tempore quo cunctos judiciorum ejus oblitos, huic saeculo conspexerit esse mancipatos. Quia licet mundi terminus olim praefinito sit venturus in tempore, frigente tamen circa finem charitate multorum, tanta crebrescet humani generis iniquitas, ut merito debeat cum ipso, quem inhabitat, orbe deleri. Nam et nunc quidem innumeros adeo commessationi et ebrietati, emptioni et venditioni, caeterisque mundi rebus inhaerere videmus, ut

palam districti judicis iram eos provocare non lateat, sed tamen, quod sine gravi moerore sapiens quisque saltem cogitare non valet, pejora jam jamque superventura formidamus. Quod enim de una quondam peccatrice gente delenda dictum est: *Necdum completa sunt peccata Ammorrhaeorum* **(Gen. XV)**, de tota procul dubio pravorum massa damnanda constat esse sentiendum.

In illa hora qui fuerit in tecto, et vasa ejus in domo, ne descendat tollere illa. Hactenus de eo, quod regnum Dei, id est Christus, non cum observatione, sed insperatus adveniat, nunc a qualibus idem adventus exspectari debeat ostenditur. In tecto ergo est, qui, excedens carnalia, tanquam in aura libera spiritaliter vivit. *Vasa ejus in domo,* concupiscentiae sunt carnales, quas nimis amaverat, sed superna petens in hoc mundo reliquerat, quas imminente judicio necesse est nullatenus repetat. Illam enim horam, non eam qua judex venit, sed qua venturus est, dicit, non qua ignis Sodomam descendit, sed qua Lot exire cogitur, vel potius ipse dissimulans ab angelis apprehensus extrahitur. Neque enim veniente et apparente jam judice quisquam in hunc mundum, ut aliquid inde rapiat, poterit descendere velle. Sed haec hora hodieque agitur, cum venturum judicem sollicitis praestolamur excubiis, quando veniat incerti. De qua Joannes ait: *Filioli, novissima hora est* **(I Joan. II)**.

Et qui in agro, similiter non redeat retro. Qui operatur in Ecclesia, et sicut Paulus et Apollo plantat et rigat, non respiciat spem saecularem, cui renuntiavit.

Memores estote uxoris Lot. Uxor Lot significat eos qui in tribulatione retro respiciunt, et se ab spe divinae promissionis

avertunt. Et ideo statua salis facta est, ut admonendo homines, ne hoc faciant, tanquam condiant cor eorum, ne sint fatui.

Quicunque quaesierit animam suam salvam facere, perdet illam. Duobus modis haec sententia recte potest intelligi, sed ad unum omnino finem uterque intellectus refertur, ut, videlicet, adversa pro Christo pati, imo ipsam mortem non timeamus obire. Qui enim, minante mortem persecutore, si non negaverit Christum, magis eligit ad tempus salvare animam suam negando, aeternae hanc procul dubio perditioni praeparat. Item qui salutem animae suae quaerit aeternam, temporaliter eam inter persecutorum manus perdere, hoc est, in mortem dare non dubitat. Utrique autem sensui congruit apte quod sequitur:

Et quicunque perdiderit illam, vivificabiteam. Id est, qui hic perdiderit, illic vivificabit, qui propter Christum morti tradiderit, tota die aestimans eam, ut ovem occisionis **(Rom. VIII)**, exsurgente tunc et adjuvante Christo, liberam eam inveniet propter nomen Christi.

Dico vobis, illa nocte erunt duo in lecto uno. Dixerat supra Dominus eum qui in agro sit retro redire non debere, quod ne de iis tantum qui aperte de agro redituri, hoc est, palam Dominum negaturi sunt, dictum putares, pergit ostendere nonnullos, qui cum faciem in anteriora tenere videantur, animo tamen ac mente retro respiciant. In illa ergo nocte, dixit, in illa tribulatione tam tenebrosa, ut in errorem inducantur, si fieri potest, etiam electi **(Matth. XXIV)** duo erunt in lecto, illi videlicet, qui otium et quietem eligunt, neque negotiis saecularibus, neque negotiis ecclesiasticis occupati, quae illorum quies lecti nomine significata est.

Unus assumetur, et alter relinquetur. Non quasi de duobus hominibus dictum est, sed de duobus generibus affectionum. Qui enim propter Deum continentiae studuerit, ut sine sollicitudine vivens cogitet quae Dei sunt **(I Cor. VII)**, assumetur a Deo; qui vero vel humanae laudis amore, vel alia qualibet vitiorum corruptione statum monasticae vitae, quo imbutus est, laeserit, hic ubi relinquendus sit, Jeremiae lamentationes insinuant, qui otiosae cujuslibet et peccatricis animae sub Judaeae specie lapsum describens, ait: *Viderunt eam hostes, et deriserunt Sabbata ejus* **(Thren. I)**.

Duae erunt molentes in unum. Molentes appellat eos qui in plebibus constituti reguntur a doctoribus, agentes ea quae sunt hujus saeculi, quos et feminarum nomine significavit, quia consiliis, ut dixi, peritorum regi eis expedit. Et *molentes,* dixit, propter temporalium negotiorum orbem atque circuitum. Quas tamen *in unum molentes* dixit, in quantum de ipsis rebus et negotiis suis praebent usibus Ecclesiae. Unaquaeque enim hujus mundi actio mola est, quae dum multas curas congerit, humanas mentes quasi per gyrum vertit, atque ex se velut farinas projicit, quia inquieto cordi semper minutissimas cogitationes gignit.

Una assumetur, et altera relinquetur. Assumetur ea pars quae connubia propter amorem tantum generis exercuerit, terrenamque substantiam ob acquirenda coelestia dispensaverit; relinquetur autem quae conjugiis ob illecebras carnis servierit, terrena vero, si qua Ecclesiae vel pauperibus obtulerit, ideo fecerit, ut quasi, redempto Domino, his amplius abundet.

Duo in agro, unus assumetur, et alter relinquetur. Sicut supra *in lecto uno, et molentes in unum* posuit, sic et hic in agro uno reor intelligendum. Significat autem eos qui operantur Ecclesiae ministerio, tanquam in agro Dei, cui suus agricola dicebat: *Dei agricultura estis* **(I Cor. III)**. Assumetur autem ille qui non adulterans verbum Dei **(II Cor. II)**, sed sicut ex Deo coram Deo in Christo locutus fuerit. Qui vero Christum annuntiaverit non caste, sed ex occasione, relinquetur ab eo. Nec puto alia genera esse hominum, quibus constat Ecclesia, quam ista tria habentia binas differentias propter assumptionem et relictionem, quamvis in singulis multae studiorum voluntatumque diversitates ad concordiam tamen unitatemque concurrentes possint inveniri. Unde et Ezechiel propheta tres liberatos vidit, Noe, Daniel, et Job, in quibus videlicet tribus, praedicatores, continentes atque conjugati, signati sunt. Nam Noe arcam in undis rexit, atque ideo figuram rectorum tenuit. Daniel et in aula regia abstinentiae deditus fuit, et idcirco vitam continentium signavit. Job vero in conjugio positus, et curam domus propriae exercens placuit, per quem digne bonorum conjugum ordo figuratur.

Respondentes dicunt illi: Ubi, Domine? Qui dixit eis: Ubicunque fuerit corpus, illuc congregabantur aquilae. Duo Salvator interrogatus, ubi scilicet boni assumendi, et ubi sint mali relinquendi, unum dixit, aliud subintelligendum reliquit. Sanctos enim secum futuros asseverando, reprobos nimirum a sua visione secernendos, et ideo non alibi quam cum diabolo damnandos, insinuat. Ubicunque ergo fuerit Dominus corpore, illo congregabuntur electi, qui ejus passionem humilitatemque imitando, tanquam de ejus carne saturantur,

quorum per resurrectionem renovabitur, ut aquilae juventus **(Psal. CII)**. Concinit etiam studiis eorum qui gloriam supernae majestatis tota mente contemplari sitiunt, quod aquila caeteras aves volatu transgrediens, in ipsum solis radium oculos gaudet infigere. Congruit et illud, quod aetiten lapidem veniens resistentem suis nidis solet adferre ne forte serpens accedere, vel pullos aut ova sua tangere praesumat. Quia videlicet omnis sapiens, ut actus cogitatusque suos ab antiqui serpentis valeat irruptione defendere, illum necesse est lapidem, qui praecisus de monte sine manibus diaboli regnum stravit **(Dan. II)**, hoc est, fidem dilectionemque Christi suo semper in pectore servet

CAPUT XVIII.

Dicebat autem et parabolam ad illos, quoniam oportet semper orare, et non deficere. Dicit et Apostolus: *Semper gaudete, sine intermissione orate.* Quis autem potest ita semper orare, et sine defectu vel intermissione precibus insistere, ut nec alimentum sumendi, aut dormiendi tempus habeat? Aut ergo dicendum est eum semper orare, et non deficere, qui canonicis horis quotidie juxta ritum Ecclesiasticae traditionis psalmodiis precibusque consuetis Dominum laudare et rogare non desistit, et hoc esse quod Psalmista dicebat: *Benedicam Dominum in omni tempore, semper laus ejus in ore meo* **(Psal. XXXIII)**. Aut certe omnia, quae justus secundum Deum gerit et dicit, ad orationem esse reputanda. Quia enim justus sine intermissione quae justa sunt agit, per hoc sine intermissione

justus orabit, nec unquam ab oratione cessabit, nisi justus esse desistat.

Judex quidam erat in quadam civitate, qui Deum non timebat, et hominem non reverebatur. Vidua autem quaedam erat in civitate illa, et veniebat ad eum, dicens: Vindica me de adversario meo, et nolebat per multum tempus. Post haec autem dixit intra se: Et si Deum non timeo, nec hominem revereor, tamen quia molesta est mihi haec vidua, vindicabo illam, ne in novissimo veniens, suggillet me. Parabolas Dominus aut secundum similitudinem aliquam ponit, sicut de homine, qui habebat duos filios, majorem in agro sibi propinquantem, minorem autem in longinquo luxuriantem, aut ex ipsa dissimilitudine aliquid probat, veluti est illud: *Quod si fenum agri, quod hodie est et cras in clibanum mihitur, Deus sic vestit, quanto magis vos modicae fidei* **(Matth. VI)**. Itaque illud superius genus, his verbis adjungi potest: *Sicut illud, ita et illud.* Hoc autem posterius, his verbis: *Si illud, quanto magis illud?* Aut, *si illud, quanto minus illud?* Sed alicubi obscure, alicubi aperte ista ponuntur. Hic ergo iniquus judex non ex similitudine, sed ex dissimilitudine adhibitus est. Non enim ullo modo ille injustus judex personam Dei allegorice sustinet, sed tamen quantum Deus, qui bonus et justus est, curet deprecantes se, hinc conjici Dominus voluit, quod nec injustus homo eos, qui illum assiduis precibus tundunt, vel propter taedium devitandum potest contemnere. Nam hoc est quod ait: *Ne veniens suggillet me.* Ipsa vero vidua potest habere similitudinem Ecclesiae, quod desolata videtur, donec veniat Dominus, qui tamen in secreto etiam nunc curam ejus gerit.

Ait autem Dominus: Audite, quid judex iniquitatis dicit. Deus autem non faciet vindictam electorum suorum clamantium ad se die ac nocte? et patientiam habebit in illis? Dico vobis, quia cito faciet vindictam illorum? Si quem movet cur electi Dei se vindicari deprecentur, quod etiam in Apocalypsi Joannis de martyribus dicitur, cum apertissime moneamur ut pro nostris inimicis et persecutoribus oremus, intelligendum est eam vindictam esse justorum, ut omnes mali pereant. Pereunt autem duobus modis, aut conversatione ad justitiam, aut amissa per supplicium potestate, qua nunc adversus bonos, quandiu hoc ipsum bonis expedit, vel temporaliter aliquid valent. Quem finem justi, cum venire desiderant, quamvis pro inimicis suis orent, tamen non absurde vindictam desiderare dicuntur.

Verumtamen Filius hominis veniens, putas inveniet fidem in terra? Quamvis omnipotens Conditor semper electos suos ad se clamantes sit vindicare paratus, in die tamen judicii, quod trementi est corde retinendum, cum idem Conditor in forma Filii hominis apparuerit, tanta erit raritas electorum, ut non tam ob clamorem fidelium injuste damnatorum, quam ob eorum torporem juste damnatorum totius jam mundi sit acceleranda ruina. Quod autem Dominus quasi dubitative dicit: *Putas, inveniet fidem?* non dubitat, sed arguit. Verbo quippe dubitationis increpatur infidelitas, non opinatur divinitas. Nam et nos aliquando de rebus, quas certas habemus, increpative verbum dubitationis ponimus, cum corde non dubitemus. Velut si indigneris servo tuo, et dicas: Contemnis me, considera forsitan, dominus tuus sum. Et Apostolus ad quosdam contemptores suos: *Puto autem* (inquit) *et ego spiritum Dei habeo* **(I Cor. VII)**. Qui

dicit, *puto,* dubitare videtur. Sed ille increpabat, non dubitabat. Ita ergo et Dominus scit quidem omnia, per quem facta sunt omnia, et tamen dubitando increpat infidelium corda.

Dixit autem et ad quosdam qui in se confidebant tanquam justi, et aspernabantur caeteros, parabolam istam. Quia parabolam Dominus, qua semper orare et non deficere docebat, ita conclusit, ut diceret, veniente judice, difficile fidem in terra reperiendam, ne quis sibi forte de supervacua fide, cognitione, vel etiam confessione blandiretur, mox altera juncta parabola diligentius ostendit a Deo, fidei non verba examinanda, sed opera. Inter quae nimirum opera maxime regnat humilitas. Unde et supra, cum fidem grano sinapis minuto quidem, sed ex contritione flagranti compararet, quasi exponendo subjunxit: *Cum feceritis omnia quae praecepta sunt vobis, dicite: Servi inutiles sumus* **(Luc. XVII)**. Cui contra superbi, cum nequaquam omnia, sed modicum quid eorum quae praecepta sunt faciant, non solum mox de sua justitia praesumunt, sed et infirmos quosque despiciunt, atque ideo, quasi fide vacui, cum oraverint, non exaudiuntur.

Duo homines ascenderunt in templum, ut orarent. Unus Pharisaeus et alter Publicanus. Publicanus humiliter orans, ad illa praefatae viduae, hoc est, Ecclesiae membra pertinet, de quibus supra dicitur: *Deus autem non faciet vindictam electorum suorum clamantium ad se?* Pharisaeus autem merita jactans ad ea de quibus terribilis in conclusione sententia subditur: *Verumtamen Filius hominis veniens, putas inveniet fidem in terra?*

Pharisaeus stans, haec apud se orabat: Deus, gratias ago tibi, quia non sum sicut caeteri hominum, raptores, injusti, adulteri, velut etiam hic publicanus. Quatuor sunt species, quibus omnis tumor arrogantium demonstratur, cum bonum aut a semetipsis habere se aestimant, aut si sibi datum desuper credunt, pro suis se hoc accepisse meritis putant, aut certe cum jactant se habere, quod non habent, aut, despectis caeteris, singulariter videri appetunt habere quod habent. Qua Pharisaeus istae jactantiae peste laborasse deprehenditur, qui idcirco de templo absque justificatione descendit, quia bonorum operum merita sibi, quasi singulariter tribuens, oranti publicano se praetulit.

Jejuno bis in Sabbato, decimas do omnium quae possideo. Ezechiel propheta de ostensis sibi coeli animalibus scribit. Et totum corpus plenum oculis, in circuitu ipsorum quatuor. Corpora quippe animalium idcirco plena oculis describuntur, quia sanctorum actio ab omni parte circumspecta est, bona desiderabiliter providens, mala solerter cavens. Sed nos saepe, dum aliis rebus intendimus, fit ut alia negligamus. Et ubi negligimus, ibi procul dubio oculum non habemus. Nam ecce Pharisaeus ad exhibendam abstinentiam, ad impendendam misericordiam, ad referendas Deo gratias oculum habuerat, sed ad humilitatis custodiam non habebat. Et quid prodest quod contra hostium insidias pene tota civitas caute custoditur, si unum foramen apertum relinquitur, unde ab hostibus intretur.

Et publicanus a longe stans nolebat nec oculos ad coelum levare, sed percutiebat pectus suum, dicens: Deus, propitius esto mihi peccatori. Dico vobis, descendit hic justificatus in domum suam ab illo. Quantam veniae fiduciam digne

poenitentibus praebet, quod publicanus, qui reatum suae nequitiae perfecte cognovit, flevit, confessus est, et si injustus ad templum venit, justificatus a templo rediit. Typice autem Pharisaeus Judaeorum est populus, qui ex justificationibus legis extollit merita sua. Publicanus vero gentilis est, qui longe a Deo positus confitetur peccata sua. Quorum unus superbiendo recessit humiliatus, alter lamentando appropinquare meruit exaltatus.

Quia omnis qui se exaltat humiliabitur, et qui se humiliat exaltabitur. Et de utroque populo praefato, et de omni superbo vel humili recte potest intelligi, sicut et illud quod alibi legimus: *Ante ruinam exaltatur cor, et ante gloriam humiliatur* **(Prov. XVI)**. Quapropter et de verbis elati Pharisaei, quibus humiliari meruit, possumus ex diverso formam humilitatis, qua sublimemur, assumere, ut sicut ille consideratis et pejorum vitiis, et suis virtutibus, est elatus ad ruinam, ita nos non nostra solum pigritia, sed et meliorum virtutibus inspectis, humiliemur ad gloriam, quatenus unusquisque nostrum haec apud se supplex ac submissus obsecret: Deus omnipotens, miserere supplici tuo, quia non sum sicut innumeri servi tui, contemptu saeculi sublimes, justitiae merito gloriosi, castitatis laude angelici, velut etiam multi illorum qui post flagitia publica poenitendo tibi meruerunt esse devoti. Qui etiam, si quid boni, tua gratia largiente, fecero, quo fine hoc faciam, quave a te districtione pensetur, ignoro.

Afferebant autem ad illum et infantes, ut eos tangeret. Quod cum viderunt discipuli, increpabant illos. Et haec humilitatis magisterio lectio plena micat, quae videlicet innocentes ac simplices ad Domini gratiam pertingere posse demonstrat.

Increpabant autem offerentes discipuli, non quia nollent infantibus Salvatoris et manu et voce benedici, sed quod necdum habentes plenissimam fidem, putarent eum, in similitudinem hominum, offerentium importunitate lassari.

Jesus autem, convocans illos, dixit: Sinite pueros venire ad me, et nolite eos vetare. Talium est enim regnum Dei. Significanter dixit talium, non istorum, ut ostenderet non aetatem regnare, sed mores, et his qui similem haberent innocentiam et simplicitatem praemium repromitti. Apostolo quoque in eamdem sententiam congruente: *Fratres, nolite pueri fieri sensibus, sed malitia parvuli estote.* Sensu autem, ut perfecti sitis.

Amen dico vobis, quicunque non acceperit regnum Dei sicut puer, non intrabit in illud. Sicut puer non perseverat in iracundia, non laesus meminit, non videns pulchram mulierem delectatur, non aliud cogitat, aliud loquitur, sic et vos, nisi talem habueritis innocentiam, et animi puritatem, regnum coelorum non poteritis intrare. Aliter: Regnum Dei, id est doctrinam Evangelii, sicut puer accipere jubemur, quia puer in discendo neque contradicit doctoribus, neque rationes et verba componit, adversum eos resistens, sed fideliter suscipit quod docetur, et cum metu obtemperat et quiescit.

Et interrogavit eum quidam princeps, dicens: Magister bone, quid faciens vitam aeternam possidebo? Audierat credo iste princeps a Domino tantum eos qui puerum velint esse similes regnum Dei intraturos, atque ideo tractatus certioris sollicitus poscit sibi non parabolatim, sed palam quibus operum meritis vitam aeternam consequatur exponi.

Dixit autem ei Jesus: Quid me dicis bonum? nemo bonus, nisi solus Deus. Quia magistrum vocaverat bonum, et non Deum, vel Dei Filium confessus erat, discit quemvis sanctum hominem comparatione Dei non esse bonum. De quo dicitur: *Confitemini Domino, quoniam bonus* **(Psal. CVI)**. Solus autem Deus bonus, non Pater solus intelligendus est, sed et Filius, qui dicit: *Ego sum Pastor bonus.* Sed et Spiriritus sanctus, quia Pater de coelo dabit Spiritum bonum petentibus se **(Luc. XI)**. Id est, ipsa una et individua trinitas, Pater, Filius, et Spiritus sanctus, solus et unus Deus bonus est. Non igitur Dominus se bonum negat, sed esse Deum significat. Non se magistrum bonum non esse, sed magistrum absque Deo, nullum bonum esse testatur.

Mandata nosti: Non occides, non moechaberis, non furtum facies, non falsum testimonium dices. Honora patrem tuum et matrem. Haec est puerilis innocentiae castitas, quae nobis imitanda proponitur, si regnum Dei volumus ingredi. Notandum sane quia, justitia legis suo tempore custodita, non solum bona terrae sed et vitam confert aeternam.

Qui ait: Haec omnia custodivi a juventute mea. Quo audito, Jesus ait ei: Adhuc unum tibi deest. Non est putandus hic princeps cum legis se mandata custodisse dicebat, esse mentitus, sed simpliciter ut vixerit, esse confessus. Quia si mendacii noxa reus teneretur, nequaquam Marcus evangelista de illo scribens adjiceret: *Jesus autem intuitus eum, dilexit eum, et dixit illi: Unum tibi deest: Vade, et quaecunque habes, vende* **(Marc. X)**, et caetera. Diligit enim Dominus eos qui legis mandata, quamvis minora custodiunt, sed nihilominus quod in lege minus fuerat iis qui perfecti esse desiderant ostendit.

Omnia quaecunque habes, vende, et da pauperibus, et habebis thesaurum in coelo, et veni, sequere me. Quicunque perfectus esse voluerit, debet vendere sicut Ananias fecit et Sapphira, sed totum vendere; et cum vendiderit, dare omne pauperibus, et sic sibi praeparare thesaurum in regno coelorum. Nec hoc ad perfectionem sufficit, nisi post contemptas divitias Salvatorem sequatur, id est, relictis malis faciat bona. Facilius enim sacculus contemnitur, quam voluntas. Multi divitias relinquentes Dominum non sequuntur. Sequitur autem Dominum, qui imitator ejus est, et per vestigia illius graditur. Qui enim dicit se in Christo credere, debet quomodo ille ambulavit, et ipse ambulare.

His ille auditis, contristatus est, quia dives erat valde. Haec est saeculi tristitia, quae mortem operatur. Hae divitiae fallaces, quae spinarum instar sementem suffocavere dominicam.

Videns autem illum Jesus tristem factum, dixit: Quam difficile qui pecunias habent in regnum Dei intrabunt! Claret quidem quia qui hic multiplicandis divitiis incumbunt, alterius vitae gaudia quaerere contemnunt, sed inter pecunias habere, et pecunias amare, nonnulla distantia est. Multi enim habentes non amant. Multi non habentes amant. Item alii et habent, et amant, alii nec habere nec amare se divitias saeculi gaudent, quorum tutior status est, cum Apostolo dicentium: *Nobis mundus crucifixus est, et nos mundo* **(Galat. VI)**. Unde et Salomon non ait, Qui habet, sed *qui amat divitias, fructus non capiet ex eis* **(Eccle. V)**. Et ipse Dominus secundum Marcum, obstupescentibus in verbis hujusce sententiae discipulis, exponendo subjunxit: *Filioli, quam difficile est confidentes in pecuniis, regnum Dei introire* **(Marc. X)**! Et notandum quod

non ait Impossibile, sed Difficile, hoc est, maximi laboris esse pecunias habentes, vel in pecuniis confidentes, exutis philargyriae retinaculis, aulam regni coelestis intrare.

Facilius est enim camelum per foramen acus transire, quam divitem intrare in regnum Dei. Si facilius est camelum ingentibus membris enormem, angustum foramen acus penetrare, quam divitem intrare in regnum Dei, nullus ergo dives intrabit in regnum Dei. Et quomodo vel in Evangelio Matthaeus, Zacchaeus, et Joseph, vel in Veteri Testamento quam plurimi divites Dei intraverunt in regnum? nisi forte quia divitias vel pro nihilo habere, vel ex toto relinquere, Domino inspirante, didicerunt? Nunquid enim David in regni divitiis confidebat, qui et de semetipso canit: *Quoniam unicus et pauper sum ego* **(Ps. XXIV)**. Et alios hortatur: *Divitiae si affluant, nolite cor apponere* **(Ps. LXI)**? Credo non ausus dicere Nolite suscipere. Nunquid Abraham Domino substantiam praetulisse credibile est, pro quo unicum ferire non dubitavit haeredem? Altiori autem sensu, facilius est Christum pati pro dilectoribus saeculi, quam dilectores saeculi ad Christum posse converti. Cameli enim nomine se intelligi voluit, quia sponte humiliatus, infirmitatis nostrae onera sustulit. In quo enim manifestius intelligitur quam in ipso quod scriptum est: *Quanto magnus es, humilia te in omnibus* **(Eccli. III)**? Per acum autem punctiones significat, per punctiones dolores in passione susceptos. Foramen ergo acus dicit angustias, passiones. Qua scissa, nostrae quasi vestimenta naturae quodammodo resarcire, id est, recuperare dignatus est, quatenus post lapsum melius reformati, gaudeamus ad testimonium Apostoli, dicentis: *Quicunque*

enim in Christo baptizati estis, Christum induistis **(Galat. III)**.

Et dixerunt qui audiebant: Et quis potest salvus fieri? Quo pertinet ista responsio, cum incomparabiliter major sit turba pauperum, quae, divitibus perditis, potuerit salvari, nisi quia intellexerunt omnes qui divitias amant, etiamsi adipisci nequeant, in divitum numero deputari?

Ait illis: Quae impossibilia sunt apud homines, possibilia sunt apud Deum. Non ita accipiendum est, quod cupidi et superbi, qui nomine illius divitis significati sunt, in regnum coelorum sint intraturi cum suis cupiditatibus et superbia, sed possibile est Deo ut per verbum (sicut etiam factum esse et quotidie fieri videmus) a cupiditate temporalium ad charitatem aeternorum, et a perniciosa superbia ad humilitatem saluberrimam convertantur.

Ait autem Petrus: Ecce nos dimisimus omnia, et secuti sumus te. Grandis fiducia. Petrus piscator erat, dives non fuerat, cibos manu et arte quaerebat, et tamen loquitur confidenter, *Dimisimus omnia.* Et quia non sufficit tantum dimittere, jungit quod perfectum est: *Et secuti sumus te.* Fecimus quod jussisti, quid igitur nobis dabis praemii?

Qui dixit eis: Amen dico vobis, nemo est qui reliquit domum, aut parentes, aut fratres, aut uxorem, aut filios, propter regnum Dei, et non recipiat multo plura in hoc tempore, et in saeculo venturo vitam aeternam. Quidam ex occasione hujusce sententiae Judaicam mille annorum fabulam post resurrectionem justorum aedificant, quando omnia quae propter Deum dimisimus multiplici nobis sint fenore

reddenda, insuper et vita aeterna donanda. Nec vident inepti quod et si in caeteris digna sit repromissio, in uxoribus tamen juxta alios evangelistas centenis appareat turpitudo; praesertim cum Dominus et in resurrectione nubendum non esse testetur, et juxta evangelistam Marcum ea quae dimissa fuerint in hoc tempore cum persecutionibus accipienda confirmet: quas utique persecutiones, illi chiliastae, sicut et caetera contraria, mille annis suis incommodis abesse dogmatizant. Sensus igitur iste est. Qui propter regnum Dei acquirendum omnes affectus contempserit, omnes saeculi delicias luxusque calcaverit, multo plura in praesenti recipiet, quia a fratribus atque consortibus propositi sui, qui ei spiritali glutino colligantur, multo gratiorem etiam in hac vita recipiet charitatem. Hanc siquidem quam inter parentes, ac filios, atque germanos, conjuges vel propinquos, sive societas copulae, seu consanguinitatis necessitudo conjungit, satis brevem esse constat ac fragilem. Denique interdum etiam honesta causa interveniente divellitur. Soli perpetuae conjunctionis retinent unitatem, atque indiscrete possident universa, qui omnia sua esse quae fratrum, omnia fratrum credunt esse quae sua sunt. Lege Actus apostolorum, quia multitudinis credentium erat cor et anima una, et erant illis omnia communia, nullusque egens erat inter eos qui sua pro Domino reliquerunt. De quibus et Paulus ait: *Tanquam nihil habentes, et omnia possidentes* **(II Cor. VI)**. Recipietur sane etiam de continentia conjugali multo major suavitas ab illa quae eis invicem per commistionem sexuum praebebatur. Uxorem ante in lasciva passione desiderii possidebam, hanc eamdem in honore sanctificationis, et vera Christi dilectione possideo. Una est mulier, sed centuplum crevit meritum castitatis. Nam quod secundum Marcum dicitur: *Accipiet*

centies tantum nunc in tempore hoc, domos, et fratres, et sorores, et matres, et filios, et agros cum persecutionibus **(Marc. X)**, potest altius accipi. Centenarius quippe numerus de sinistra translatus ad dexteram, licet eamdem in flexu digitorum videatur tenere figuram, nimium tamen quantitatis magnitudine supercrescit, quia videlicet universi, qui propter regnum Dei temporalia spernunt, etiam in hac vita persecutionibus plenissima ejusdem regni gaudia fide certa degustant, atque in exspectatione patriae coelestis, omnium pariter electorum sincerissima dilectione fruuntur.

Assumpsit autem Jesus duodecim, et ait illis: Ecce ascendimus Jerosolymam, et consummabuntur omnia quae scripta sunt per prophetas de Filio hominis. Tradetur enim gentibus, et illudetur, et flagellabitur, et conspuetur. Et postquam flagellaverint, occident eum, et die tertia resurget. Praevidens Salvator ex passione sua discipulorum animos perturbandos, eis longe ante et ejusdem passionis poenam, et resurrectionis suae gloriam praedicit, ut eum morientem, sicut praedictum esset, cernerent, etiam resurrecturum non dubitarent. Praevidens etiam quosdam haereticos in Ecclesia futuros, qui Christum dicerent legi prophetisque docuisse contraria, aliumque Veteris Testamenti, atque alium Novi, Deum esse credendum, ostendit prophetarum praesagia non alio magis quam ad suae dispensationis, quam pro nobis temporarie suscepit, intendisse mysterium, adeo ut consummatio sit prophetiae, suae passionis et posterioris gloriae celebrata perfectio. Nec non et paganorum dementiam qua ejus crucem derident, apertissime confutat, quando proximae suae passionis et tempus, quasi futurorum praescius ostendit, et locum quasi mortis intrepidus adiit.

Et ipsi nihil horum intellexerunt. Et erat verbum istud absconditum ab eis, et non intelligebant quae dicebantur. Legimus in Evangelio secundum Joannem, dicente Domino: *Si exaltatus fuero a terra, omnia traham ad me ipsum,* respondisse turbam, atque dixisse: *Nos audivimus ex lege quia Christus manet in aeternum. Et quomodo tu dicis, Oportet exaltari filium hominis* **(Joan. XII)**? Quid est ergo quod discipuli toties sibi replicatum dominicae passionis arcanum intelligere nequeunt, et Judaei ad unum verbum, et tam obscure positum, ut hoc expositione dignum Evangelista ducat: *Hoc autem dicebat,* inquit, *significans qua morte esset moriturus* **(Ibid.)**, mox quia crucis exaltatio significetur, intelligunt nisi quia discipuli, cujus vitam maxime videre desiderabant, ejus mortem audire non poterant? Quem non solum hominem innocentem, sed et Deum verum sciebant, hunc nullatenus mori vel posse putabant. Et quia per parabolas eum saepe loquentem audire consueverant, quoties aliquid de sua passione dicebat, hoc non ita ut sonabat intelligendum, sed amore dictante ad aliud quid allegorice referendum esse credebant. Judaei vero, quia in ejus necem conspiraverant, quidquid de sua passione vel cruce loquebatur, intelligebant; hoc enim loquebatur, quod ipsi summopere et fieri optabant, et perficere ire satagebant. Sicque miro et inusitato modo idem subeundae crucis sacramentum quod fidelibus amor abscondit, infidelibus invidia pandit

Factum est autem, cum appropinquaret Jericho, caecus quidam sedebat secus viam mendicans. Et cum audiret turbam praetereuntem, interrogabat quid hoc esset. Dixerunt ei quod Jesus Nazarenus transiret. Caecus iste per allegoriam genus humanum significat, quod in parente primo a paradisi gaudiis

expulsum, claritatem supernae lucis ignorans, damnationis suae tenebras patitur; sed cum Jericho appropinquare Jesus dicitur, caecus illuminatur. Jericho quippe interpretatur *luna.* Luna autem in sacro eloquio pro defectu ponitur carnis, quia dum menstruis momentis decrescit, defectum nostrae mortalitatis designat. Dum igitur Conditor noster appropinquat Jericho, caecus ad lumen redit, quia dum Divinitas defectum nostrae carnis suscipit, humanum genus lumen quod amiserat recipit. Qui videlicet caecus recte et juxta viam sedere, et mendicans esse describitur. Ipsa enim Veritas dixit: *Ego via* **(Joan. XIV)**. Ergo qui aeternae lucis claritatem nescit, caecus est; sed si jam in Redemptorem credit, juxta viam sedet. Si autem jam credit, sed ut aeternam lucem recipiat, rogare dissimulat, atque a precibus cessat, caecus quidem juxta viam sedet, sed minime mendicat. Si vero et credit, et exorat, et juxta viam sedet caecus, et mendicat.

Et clamavit, dicens: Jesu Fili David, miserere mei. Et qui praeibant increpabant eum ut taceret. Ipse vero multo magis clamabat, Fili David, miserere mei. Quid isti designant, qui Jesum venientem praecedunt, nisi desideriorum carnalium turbas tumultusque vitiorum, qui priusquam Jesus ad cor nostrum veniat, tentationibus suis cogitationem nostram dissipant, et voces cordis in oratione perturbant? Saepe namque dum converti ad Deum post perpetrata vitia volumus, dum contra haec eadem exorare vitia, quae perpetravimus, conamur, occurrunt cordi phantasmata peccatorum, quae fecimus, mentis nostrae aciem reverberant, confundunt, animum et vocem nostrae deprecationis premunt. Sed quem turba increpat, ut taceat, magis ac magis clamat, quia quanto

graviori tumultu cogitationum carnalium praemimur, tanto orationi insistere ardentius debemus.

Stans autem Jesus jussit illum adduci ad se. Ecce stat qui ante transibat, quia cum adhuc turbas phantasmatum in oratione patimur, Jesum aliquatenus transeuntem sentimus. Cum vero orationi vehementer insistimus, stat Jesus, et lucem restituit, quia Deus in corde figitur, et lux amissa reparatur.

Et cum appropinquasset, interrogavit illum dicens: Quid tibi vis faciam? At ille dixit, Domine, ut videam. Nunquid qui lumen reddere poterat, quid vellet caecus ignorabat? Sed peti vult hoc, quod et nos petere et se concedere praenoscit. Importune namque ad orationem nos admonet, et tamen dicit: *Scit namque Pater vester quid opus sit vobis, antequam petatis eum* **(Matth. VI)**. Ad hoc ergo requirit, ut petatur; ad hoc requirit, ut cor ad orationem excitet. Unde et caecus protinus adjungit: *Domine, ut videam.* Ecce caecus a Domino non aurum, sed lucem quaerit, parvipendit extra lucem aliquid quaerere. Quia et si habere caecus quodlibet potest, sine luce non potest videre quod habet. Imitemur ergo eum quem et corpore audivimus et mente salvatum, non falsas divitias, non terrena dona, non fugitivos honores a Domino, sed lucem quaeramus: illam lucem videlicet quam videre cum solis angelis possumus, quam nec initium inchoat, nec finis angustat. Ad quam profecto lucem via fides est. Unde recte et illuminando caeco protinus subjungitur:

Et Jesus dixit illi: Respice, fides tua te salvum fecit. Et confestim vidit, et sequebatur illum, magnificans Deum. Videt et sequitur, qui bonum quod intelligit operatur. Videt autem, sed non sequitur, qui bonum

quidem intelligit, sed bona operari contemnit. Jesum enim sequitur, qui imitatur. Hinc namque dicit: *Si quis mihi ministrat, me sequatur* **(Joan. XII)**. Consideremus ergo qua graditur, ut sequi mereamur. Sicque fit ut non solum nostra vita in Deum proficiat, sed haec ipsa nostra conversio ad laudem Dei et alios accendat, unde illic subditur:

Et omnis plebs ut vidit, dedit lauaem Deo. Dedit enim plebs laudem Deo, non solum pro impetrato munere lucis, sed et pro merito fidei impetrantis. *Dedit laudem Deo,* quia et Jesum vidit misericorditer ac potenter lucem restituisse roganti, et obstinatae fidei clamorem, quae juste quaesierit, mox consequi posse cognovit. Unde notandum quia Dominus in carne apparens omnia quae verbis docuit exemplis firmavit. Qui enim nobis praecepit: *Sic luceat lux vestra coram hominibus ut videant opera vestra bona, et glorificent Patrem vestrum, qui in coelis est* **(Matth. V)**, et ipse in universis quae coepit facere et docere **(Act. I)** non suam ab hominibus, sed Patris gloriam quaerebat **(Joan. VIII)**.

CAPUT XIX.

Et ingressus perambulabat Jericho; et ecce vir, nomine Zacchaeus, et hic princeps Publicanorum, et ipse dives, et quaerebat videre Jesum, quis esset, et non poterat prae turba, quia statura pusillus erat, et praecurrens, ascendit in arborem sycomorum, ut videret illum, quia inde erat transiturus. Quae impossibilia sunt apud homines, possibilia sunt apud Deum **(Luc. XVIII)**. Ecce namque camelus

deposita gibbi sarcina per foramen acus transit **(Matth. XIX)**, hoc est, dives et publicanus, relicto onere divitiarum, contempto sensu fraudium, angustam portam arctamque viam, quae ad vitam ducit ascendit **(Matth. VII)**. Qui mira devotione fidei ad videndum Salvatorem, quod natura minus habuerat, ascensu supplet arboris, atque ideo juste, quamvis ipse rogare non audeat, benedictionem dominicae susceptionis, quam desiderabat, accepit. Mystice autem Zacchaeus, qui interpretatur *justificatus,* credentem ex gentibus populum significat. Qui quanto curis saecularibus occupatior, tanto flagitiis deprimentibus erat factus humilior. Sed ablutus est, sed sanctificatus, sed justificatus in nomine Domini nostri Jesu Christi, et in spiritu Dei nostri, qui intrantem Jericho Salvatorem videre quaerebat, sed prae turba non poterat. Quia gratiam fidei, quam mundo Salvator attulit, participare cupiebat, sed inolita vitiorum consuetudo, ne ad votum perveniret, obsistebat. Eamdem namque turbam noxiae consuetudinis, quae supra caecum clamantem, ne lumen peteret, increpabat, etiam suspicientem Publicanum, ne Jesum videat, tardat. Sed sicut caecus turbarum voces magis ac magis clamando devicit, ita pusillus necesse est turbae nocentis obstaculum altiora petendo transcendat, terrena relinquat, arborem crucis ascendat. Sycomorus namque, quae est arbor foliis moro similis, sed altitudine praestans, unde et a Latinis celsa nuncupatur, ficus fatua dicitur. Et eadem dominica crux, quae credentes alit ut ficus, ab incredulis irridetur ut fatua. *Nos enim praedicamus Christum crucifixum, Judaeis quidem scandalum, gentibus autem stultitiam. Ipsis vero vocatis Judaeis atque gentibus Christum, Dei virtutem, et Dei sapientiam* **(I Cor. I)**. Quam videlicet arborem pusillus statura Zacchaeus, quo exaltari possit,

ascendit, dum quilibet humilis et proprie conscius infirmitatis, confidens in Domino proclamat: *Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi* **(Galat. VI)**. Ascensa autem sycomoro, transeuntem prope Dominum cernit, quia per hanc laudabilem fatuitatem, et si necdum, ut est solide, jam tamen raptim, et quasi in transitu luci sapientiae coelestis intendit.

Et cum venisset ad locum, suspiciens Jesus, vidit illum. Perambulans Jericho Salvator venit ad locum ubi praecurrens Zacchaeus sycomorum conscenderat, quia, missis per mundum sui verbi praeconibus, in quibus ipse nimirum et loquebatur, et ibat, venit ad populum nationum, qui passionis ejus fide jam sublimis existens etiam divinitatis ejus ardebat agnita facie beari. *Suspiciens vidit illum,* quia per gratiam fidei a terrenis cupiditatibus elevatum, turbisque infidelibus praeeminentem elegit. Videre enim Dei, eligere vel amare est. Unde est illud: *Oculi Domini super justos* **(Psal. XXXIII)**. Nam et nos quae amamus videre, ab his quae exsecramur intuitum festinamus avertere. Vidit ergo Jesus videntem se, quia elegit eligentem se, et amavit amantem. Hunc sane ordinem proficiendi, hoc est, per fidem dominicae incarnationis ad cognitionem Divinitatis perveniendi, quasi sycomorum Jesu faciem speculandi doctor egregius ostendit, cum ait: *Non enim judicavi scire me aliquid inter vos, nisi Christum Jesum, et hunc crucifixum* **(I Cor. II)**. Itemque aliis exprobrans: *Facti estis,* inquit, *quibus lacte opus sit, non solido cibo* **(Hebr. V)**. Lac infirma temporariae dispensationis, solidum cibum ardua perpetuae majestatis appellans.

Et dicit ad eum: Zacchaee, festinans descende, quia hodie in domo tua oportet me manere. Et festinans descendit, et excepit illum gaudens. Manebat aliquando Dominus in domo principis Pharisaeorum, hoc est, in Judaeorum synagoga docebat; sed quia non baptizatum ante prandium Sabbato curantem, publicanos et peccatores recipientem, contra avaritiam disputantem, et caetera digna Deo gerentem lingua venenata carpebant, pertaesus eorum facinora discessit, et aufugit dicens: *Relinquetur vobis domus vestra deserta* **(Matth. XXIII)**. Hodie autem in domo pusilli Zacchaei oportet illum manere, hoc est, novae lucis gratia coruscante in humili credentium nationum corde quiescere. Quod autem descendere de sycomoro Zacchaeus, et sic in domo sua Christo mansionem praeparare jubetur, hoc est, quod Apostolus ait: *Quia et si cognovimus secundum carnem Christum, sed nunc jam non novimus* **(II Cor. V)**. Et si enim mortuus est ex infirmitate, sed vivit ex virtute Dei.

Et cum viderent, omnes murmurabant, dicentes: quod ad hominem peccatorem divertisset. Manifestum est Judaeos semper gentium odisse salutem, scriptum est enim: *Sequenti vero Sabbato pene universa civitas convenit audire verbum Domini. Videntes autem turbas Judaei, repleti zelo. Et contradicebant iis quae a Paulo dicebantur* **(Act. XIII)**. Et alibi: *Fideles etiam fratres adversus apostolorum principem disceptabant, dicentes: Quare introisti ad viros praeputium habentes, et manducasti cum illis* **(Act. XI)**?

Stans autem Zacchaeus, dixit ad Dominum: Ecce, dimidium bonorum meorum, Domine, do pauperibus. Et si quid aliquem defraudavi, reddo quadruplum. Aliis calumniantibus hominem peccatorem, ipse Zacchaeus stans, id est, in ea quam

coeperat fidei veritate persistens, non solum se ex peccatore conversum, sed etiam inter perfectos probat esse conversatum. Dicente enim Domino: *Si vis perfectus esse, vade, vende omnia quae habes, et da pauperibus* **(Matth. XIX)**, quisquis ante conversionem innocenter vixit, omnia conversus potest dare pauperibus. At qui aliqua fraude sustulit, primo haec juxta legem reddere, deinde quod sibi remanserit, debet dare pauperibus. Ac sic et ipse, quia sibi nil retinet, omnia sua dispergit, dat pauperibus, justitia ejus manet in saeculum saeculi **(Psalm. CXI)**. Et haec est sapiens illa stultitia, quam de sycomoro publicanus, quasi fructum vitae legerat, rapta videlicet reddere, propria relinquere, visibilia contemnere, pro invisibilibus etiam mori desiderare, seipsum abnegare, et ejus qui necdum videatur Domini vestigia sequi concupiscere.

Ait Jesus ad eum: Quia hodie salus domui huic facta est, eo quod et ipse filius sit Abrahae. Filius Abrahae dicitur Zacchaeus, non quia de ejus stirpe generatus, sed quia ejus est fidem imitatus. Ut sicut Abraham terram, cognationem, domumque paternam, ob spem futurae haereditatis, Domino jubente, deseruit; ita et ille, quo thesaurum in coelis acquireret, bona sua pauperibus partienda relinqueret. Et pulchre dicit *Et ipse,* ut non solum eos qui justi perseverant, sed et eos qui ab injustitia resipiscunt, ad filios promissionis pertinere declaret. Aliter: Salus, quae olim Judaeorum domum implebat, hodie populo nationum illuxit, eo quod et ipse populus filius sit Abrahae, credendo in eum. De quo dicit Apostolus: *Si autem vos Christi, ergo Abrahae semen estis* **(Galat. III)**. Et, sicut alibi dicit, ipse Abraham *sit pater circumcisionis, non his tantum qui sunt ex circumcisione, sed*

et his qui sectantur vestigia fidei, quae est in praeputio patris nostri Abrahae **(Rom. IV)**.

Venit enim Filius hominis quaerere et salvare quod perierat. Hoc est quod alibi dicit: *Non veni vocare justos, sed peccatores* **(Matth. IX)**. Pius sane Magister, qui murmurantibus turbis sua mysteria non dedignetur exponere, adeo scilicet peccatorum poenitentiam non esse respuendam, ut ipse Dei Filius ob hanc maxime quaerendam sit destinatus ad terras. Qui ut pietatis suae nobis dispensationem inculcet, saepissime se filium hominis appellat, commendans sollicite nobis quod factus est benigne pro nobis.

Haec illis audientibus, adjiciens dixit parabolam, eo quod esset prope Jerusalem, et quia existimarent quod confestim regnum Dei manifestaretur. Moris est Domino praemissum sermonem parabolis affirmare subjectis. Suscepta igitur et commendata poenitentia publicani divitis, adjiciens parabolam, docet sibi poenitentiam magis peccatorum quam justitiam placere superborum, latiusque se in gentibus de ignorantia legis humilibus, quam in Judaeis de justitia, quae ex lege est elatis, esse regnaturum. Et quia discipuli supra audita Domini passione, vel resurrectione, Jerosolymis implenda, non intelligebant quae dicebantur, existimantes continuo regnum Dei esse venturum, hanc eorum ignorantiam illuminans, ostendit se primo sui regni fidem toto orbe dispersurum, ac sic in fine mundi judicem omnium saeculorum regemque venturum.

Dixit ergo: Homo quidam nobilis abiit in regionem longinquam, accipere sibi regnum, et reverti. Homo nobilis ille est, cui caecus supra clamabat: *Fili David, miserere*

mei **(Luc. XVIII)**. Et venienti Jerosolymam concinebant: *Hosanna filio David, benedictus qui venit in nomine Domini, rex Israel* **(Matth. XXI)**. Longinqua regio, Ecclesia est ex gentibus. De qua eidem homini nobili, qui loquitur: *Ego autem constitutus sum Rex ab eo* **(Psal. II)**; dicitur a Patre: *Postula a me, et dabo tibi gentes haereditatem tuam, et possessionem tuam terminos terrae* **(Ibid.)**. Quae videlicet haereditas ac possessio bifaria ratione regio longinqua vocatur, vel quia a finibus terrae clamat ad Dominum, vel quia *longe est a peccatoribus salus* **(Psal. CCXVIII)**. Et cum Deus ubique sit praesens, longe tamen ab eorum sensu, qui idola colunt, Deus verus abest. Sed qui erant longe, facti sunt prope in sanguine Christi **(Ephes. II)**.

Vocatis autem decem servis suis, dedit illis decemminas. Denarius numerus ad legem pertinet, propter Decalogum. Vocat itaque paterfamilias decem ser vos, quia eligit discipulos per litteram legis imbutos. Dat illis decem minas, quia legis dicta spiritaliter intelligenda revelat. Post passionem quippe resurrectionemque suam, aperuit illis sensum, ut intelligerent Scripturas. Mina namque, quam Graeci innam vocant, centum drachmis appenditur. Et omnis Scripturae sermo, quia vitae coelestis perfectionem suggerit, quasi numeri centenarii pondere fulgescit.

Et ait illis: Negotiamini dum venio. Verba, inquit, legis ac prophetarum mystica interpretatione discussa populis offerte, atque ab eis fidei confessionem morumque probitatem recipite. Juxta quod Psalmista suis auditoribus praecipit, dicens: *Sumite psalmum, et date tympanum* **(Psal. LXXX)**. Hoc est, laudem praedicationis in cordis intentione percipite, et devotionem operis in carnis castigatione redhibete.

Tympanum quippe est pellis in ligno extenta. Pellis vero in ligno extenta caro est nostra ad exemplum dominicae crucis afflicta.

Cives autem ejus oderant illum. Et miserunt legationem post illum, dicentes: Nolumus hunc regnare super nos. Cives, impios Judaeos dicit. De quibus alibi protestatur: *Nunc autem et viderunt, et oderunt, et me, et Patrem meum* **(Joan. XV)**. Qui non solum praesentem usque ad mortem crucis oderant, sed etiam post resurrectionem ejus miserunt persecutionem apostolis, et praedicationem regni coelestis spreverunt.

Et factum est ut rediret accepto regno. Significat tempus, quando in manifestissima et eminentissima claritate venturus est, qui eis humilis apparuit, cum diceret: Regnum meum non est de hoc mundo **(Joan. XVIII)**.

Et jussit vocari servos, quibus dedit pecuniam, ut sciret quantum quisque negotiatus esset. Ut sciret, inquit, non quod cum quid lateat, cui verissime dictum est: *Domine, tu omnia scis.* Sed sciret, dicit, scire omnes faceret. Tunc enim omnium opera et cogitationes palam omnibus ostenduntur. Quomodo in Deuteronomio: *Tentat,* inquit, *vos dominus Deus vester, ut sciat si diligitis eum* **(Deut. XIII)**, hoc est, sciri faciat. Nemo sane arbitretur eos solummodo quibus gratia praedicandi data est, non autem et eos quibus praedicatum est, ad judicium tunc esse vocandos. Ipsi sunt enim pecunia, quam boni servi acquisiere mercando. Quinetiam sciat eos quoque, quibus nunquam est praedicatum, ibidem adesse damnandos, de quibus infra dicemus.

Venit autem primus, dicens: Domine, mina tua decem minas acquisivit. Primus servus ordo doctorum est in circumcisionem missorum, qui unam minam negotiaturus accepit, quia unum Dominum, unam fidem, unum baptisma, unum Deum praedicare jussus est. Sed haec eadem mina, decem minas acquisivit, quia populum sub lege constitutum, sibimet docendo sociavit.

Et ait illi: Euge, bone serve, quia in modico fidelis fuisti, eris potestatem habens supra decem civitates. In modico servus est fidelis, qui non adulterat verbum Dei, sed sicut ex Deo coram Deo in Christo loquitur **(II Cor. II)**. Quidquid enim in praesenti percipimus donorum, in comparatione futurorum perpaucum est et modicum, quia ex parte cognoscimus, et ex parte prophetamus. Cum autem venerit, quod perfectum est, evacuabitur quod ex parte est **(I Cor. XIII)**. Civitates autem decem sunt, animae per legis verbum ad gratiam Evangelii venientes. Quibus tunc jure glorificandus ille praeponitur, qui eis pecuniam verbi, digne Deo commodaverit. Unde quidam negotiator egregius, civitates, quibus praeerat, hoc est, animas quas regendas acceperat, alloquens: *Quae est,* ait, *nostra spes aut gaudium, aut corona gloriae? nonne vos ante Dominum Jesum* **(I Thess. II)**?

Et alter venit, dicens: Domine, mina tua fecit quinque minas. Servus iste coetus est eorum qui praeputio evangelizare missi sunt, cui Dominus ad praedicandum eunti unam minam, hoc est, unam eamdemque fidem, quae et circumcisioni credita est, praestiterat, sed haec quinque minas fecit, quia gentes corporis sensibus antea mancipatas ad fidei evangelicae gratiam convertit.

Et huic ait: Et tu esto supra quinque civitates. Hoc est, ex earum quas imbuerat animarum fide et conversione, magnus sublimisque fulgeto. De quibus mystice dicit Isaias: *In die illa erunt quinque civitates in terra Aegypti, loquentes lingua Chanaan* **(Isai. XIX)**. Quinque enim civitates in terra Aegypti quinque sunt corporis sensus, quibus in hoc mundo utimur, videlicet visus, auditus, gustus, olfactus, et tactus. Et, *qui viderit mulierem ad concupiscendum eam* **(Matth. V)**; *qui avertit aures suas, ne audiat pauperem* **(Proverb. XXI)**; *qui inebriatur vino, in quo est luxuria* **(Ephes. V)**; *qui coronare se gaudet rosis antequam marcescant* **(Sap. II)**; *cujus sanguine plenae manus, et dextera est repleta muneribus* **(Psal. XXV)**, hujus quinque civitates loquuntur lingua Aegypti, id est, universi sensus faciunt opera tenebrarum. Aegyptus enim tenebras sonat. At qui obturat aures suas, ne audiat sanguinem, et claudit oculos suos, ne videat malum **(Isai. XXXIII)**, qui gustat et videt quam suavis est Dominus **(Psal. XXXIII)**, qui castigat corpus suum, et servituti subjicit **(I Cor. IX)**, qui potest dicere cum Apostolo, *Christi bonus odor sumus Deo* **(II Cor. II)**, hujus civitates loquuntur lingua mutata, quod interpretatur Chanaan. Et qui eas a tenebris docendo commutaverat, recte quinque civitatibus praefici memoratur, quia non de suis tantum, sed et de auditorum suorum, quos ad lucem vocavit, profectibus honoratur.

Et alter venit, dicens: Domine, ecce mina tua, quam habui repositam in sudario. Timui enim, quia homo austerus es, tollis quod non posuisti, et metis quod non seminasti. Servus qui, negotiari jussus, acceptam Domini pecuniam in sudario reposuit, ostendit eos qui, ad praedicandum idonei,

praedicationis officium jubente Domino, per Ecclesiam, vel saltem suscipere, vel susceptum digne gerere detrectant. Pecuniam quippe in sudario ligare est, percepta dona sub otio lenti torporis abscondere. Sunt enim homines hac sibi perversitate blandientes, ut dicant: Sufficit ut de se unusquisque rationem reddat. Quid opus est aliis praedicare, ut etiam de ipsis rationem reddere quisque cogatur, cum apud Dominum etiam illi sint inexcusabiles, quibus lex data non est, neque audito Evangelio dormierunt, quia per creaturam poterant creatorem cognoscere? Hoc est enim quasi metere ubi non seminavit, id est, etiam eos impietatis reos tenere, quibus verbum legis aut Evangelii non ministratum est. Hoc autem veluti periculum judicii devitantes, pigro languore a verbi ministratione conquiescunt, et hoc est quasi in sudario ligare quod acceperunt.

Dicit ei: De ore tuo te judico, serve nequam. Servus nequam vocatur, quia et piger ac deses est ad exercendum negotium, et procax ac superbus ad accusandum Domini judicium.

Sciebas quod ego austerus homo sum, tollens quod non posui, et meto quod non seminavi, et quare non dedisti pecuniam meam ad mensam? Quod putaverat se pro excusatione dixisse, in culpam propriam vertitur. Si, inquit, durum et crudelem esse me noveras, et aliena sectari ibique metere ubi non severim, quare non tibi istiusmodi cogitatio incussit timorem, ut scires me mea diligentius quaesiturum et dares pecuniam meam sive argentum ad mensam? Utrumque enim ἀργυρίῳ Graecus sermo significat. *Eloquia Domini,* inquit, *eloquia casta, argentum igne examinatum* **(Psal. XI)**. Pecunia ergo et argentum praedicatio Evangelii est, et sermo divinus, qui dari debuit ad mensam,

hoc est, promptis paratisque fidelium cordibus intimari. Ad quam videlicet mensam, id est, mentem auditorum, non alia quam dominica est deferenda pecunia, ut omnis sermo docentis Scripturae sensum sequatur. Nam quod hic Dominus non quamlibet pecuniam, sed suam dicit nummulariis esse fenerandam, exponit Apostolus, dicens: *Si quis loquitur quasi sermones Dei* **(I Petr. IV)**.

Et ego veniens, cum usuris utique exegissem illud. Qui verbi pecuniam a doctore percipit, emitque credendo, necesse est eam cum usuris solvat operando, ut quod auditu didicit, exsequatur et actu. In usura quippe pecunia etiam non data recipitur. Vel certe de accepto verbi fenore usuras solvit, qui ex eo quod audit etiam alia studet intelligere, quae necdum ex praedicatoris ore didicit.

Et astantibus dicit: Auferte ab illo minam, et date illi qui decem minas habet. Et dixerunt ei: Domine, habet decem minas. Recte amittit collatam gratiam, quam praedicando aliis communicare neglexit, ut ei augeatur, qui inde laboravit. Juxta quod angelo Ephesi Ecclesiae dicitur: *Et movebo candelabrum tuum de loco suo, nisi poenitentiam egeris* **(Apoc. II)**. Et cum regium chrisma, quod superbiendo Saul amisit, David obediendo promeruit: *Spiritus,* inquit, *Domini discessit a Saul, et directus est in David a die illa, et deinceps.* Quod vero ablata a nequam servo mina ei qui decem minas habebat, dari jussa est, mystice, ut reor, indicat, intrante plenitudinem gentium omnem Israel salvum futurum **(Rom. XI)**, et tunc abundantiam gratiae spiritalis, quam modo nos repente exercemus illius populi doctoribus esse conferendam.

Dico autem vobis quia omni habenti dabitur. Ab eo autem qui non habet et quod habet auferetur ab eo. Haec ad superiora sententia respicit, docens et illum posse amittere munus Dei, qui habens non habet, id est, non utitur, et in eo augeri, qui habens habet, hoc est, bene utitur. Quae gratiarum mutatio, quoniam in hac vita geri solet, notandum quod illud Domini redeuntis examen etiam nunc ex parte celebratum, sed tunc est universaliter implendum. Quotidie namque accepto a Patre regno redit, quia peregrinantis in terra Ecclesiae statum conspicit. Quotidie in tanto fidelium servorum numero huic pecuniam negotiaturo commodat, in altero modum consummati operis examinat, hunc fideliter prudenterque laborantem amplioris gratiae munere donat, illum desidias molles et marcida luxu otia sectantem, et eo quod dederat privat. Verum universali manifestato judicio, quod dictu quoque terribile est, multi, qui ad docendum videbantur idonei, ob negligentiae suae noxam, inter indoctos reputabuntur. At alii simpliciores fratres et elementorum penitus ignari, ob conversationis tamen eximiae devotionem, inter apostolicos doctores praemia summa percipient. *Qui enim recipit prophetam in nomine prophetae, mercedem prophetae accipiet* **(Matth. X)**.

Verumtamen inimicos meos, illos qui noluerunt me regnare super se, adducite huc, et interficite ante me. Impietatem Judaeorum vel omnium reproborum ad Christum converti nolentium significat, in die judicii puniendam, ut per duos servos fideles, utriusque populi doctores, per decem et quinque minas idem credentes populi, per servum nequam mali catholici, per inimicos qui eum super se regnare noluerunt impietas eorum qui verbum fidei aut nunquam

audire, aut male interpretando corrumpere, maluerunt, per messionem ruris non seminati eorum etiam quos verbum Dei nec audire contigit, discussio signetur. Quibus quinque personis omne genus humanum quod in die judicii futurum est exprimitur.

Et his dictis, praecedebat, ascendens Jerosolyma. Finita parabola, ascendit Jerosolyma, ut ostendat de ejusdem maxime civitatis eventu parabolam fuisse praemissam, quae non longo post tempore et ipsum occisura, et ob odium regni ejus hostili sit clade peritura.

Et factum est, cum appropinquasset ad Bethphage et Bethaniam, ad montem qui vocatur Oliveti, misit duos discipulos suos, dicens: Ite in castellum quod contra vos est. Bethphage erat viculus sacerdotum in monte Oliveti. Bethania quoque villula sive civitas in latere montis ejusdem, quasi stadiis quindecim a Jerusalem, sicut Joannes evangelista manifestat, ubi Lazarus est suscitatus a mortuis. Cujus et monumentum ecclesia nunc ibidem constructum demonstrat. Bethphage autem *domus buccae,* Bethania *domus obedientiae* dicitur. Quas Jerosolyma venturus Salvator praesentiae suae dignatione sublimavit, quia multos ante passionem suam docendo, donis piae confessionis et obedientiae spiritalis implevit. Quae pulchrae civitates in monte Oliveti positae referuntur, hoc est, in ipso Domino, qui nos unctione spiritalium charismatum, et scientiae pietatisque luce refovet. Unde cum alibi diceret: *Non potest civitas abscondi supra montem posita* **(Matth. V)**, continuo subjecit: *Neque accendunt lucernam, et ponunt eam sub modio* **(Ibid.)**, quia idem mons Oliveti, id est, summus spiritalium distributor gratiarum, qui civitatem suam, ut

emineat, exaltat, hanc quoque oleo exsultationis, ut lucere possit, inflammat. Et quia idem lumen sub modio poni noluit, misit discipulos in castellum, quod contra eos erat, id est, doctores, qui indocta ac barbara totius orbis littora, quasi contra positi castelli moenia Evangelizando penetrarent, destinare curavit. Recte autem duo mittuntur, sive propter scientiam veritatis, et munditiam operis, seu propter geminae dilectionis, Dei videlicet et proximi, sacramentum, toto orbe praedicandum.

In quod introeuntes, invenietis pullum asinae alligatum, cui nemo unquam hominum sedit. Solvite illum, et adducite. Et si quis vos interrogaverit quare solvitis, sic dicetis ei: Quia Dominus opera ejus desiderat. Introeuntes mundum praedicatores invenerunt populum nationum perfidiae vinculis irretitum. Funiculis enim peccatorum suorum unusquisque constrictus erat, nec solum nationum, sed et Judaeorum. *Omnes enim peccaverunt, et egent gloria Dei* **(Rom. III)**. Unde bene apud Matthaeum asina quoque cum pullo alligata reperitur. Asina quippe, quae subjugalis fuit, et edomita jugum legis traxerat, synagogam significat: pullus asinae lascivus et liber, populum nationum demonstrat. Cui nemo unquam hominum sedit, id est, nemo rationabilium doctorum frenum correptionis, quo vel linguam a malo cohibere, vel in arctam vitae viam ire cogeretur, nemo indumenta salutis, quibus spiritaliter calefieret, utilia suadendo contulerat. Sederet namque illi homo, si qui ratione utens ejus stulta deprimendo corrigeret. Unde non immerito possunt duo discipuli ad exhibenda Domino animalia destinati, juxta parabolae superioris exemplum, duo praedicatorum ordines, unus in gentes, alter in

circumcisionem directus intelligi. Et notandum quod tres evangelistae qui Graeco sermone scripsere, pullum tantummodo commemorant; Matthaeus vero solus, qui Hebraeis Hebraeoque suum Evangelium descripsit eloquio, asinam quoque solutam et Domino refert adductam, ut ejusdem etiam gentis Hebraeae, si poenituerit, non desperandam monstret esse salutem. *Solvite,* inquit, *et adducite. Quaecunque enim solveritis super terram, erunt soluta et in coelis* **(Matth. XVIII)**.

Abierunt autem qui missi erant, et invenerunt, sicut dixit illis, stantem pullum. Marcus scribit, pullum ante januam foris in bivio inventum. Janua autem ipse qui ait: *Ego sum janua ovium; per me si quis introierit salvabitur, et ingredietur et egredietur, et pascua inveniet* **(Joan. X)**. Quibus vitae pascuis iste pullus, id est, populus gentium carebat, quando adhuc extra hanc januam in bivio ligatus stabat. Et recte in bivio, quia non unam certus vitae fideique viam tenebat, sed plures dubiosque sectarum calles sequebatur erroneus. De quibus apte subjungitur:

Solventibus autem illis pullum, dixerunt domini ejus ad illos: Quid solvitis pullum? Multos quippe habebat dominos, qui non uno dogmati et superstitioni deditus, sed pro libitu immundorum spirituum ad varios diversosque miser raptabatur errores ad simulacra muta, prout ducebatur, incedens. Denique vernacula quadam Scripturae consuetudine commune esse dicitur quod immundum est, sicut et ad Petrum vox de coelo dicit: *Quod Deus mundavit, tu commune ne dixeris* **(Act. XI)**. Quia qui sanctus est, solius Dei est, et cum nullo ei communis est. Qui autem peccator est et immundus,

multorum est. Multi enim daemones possident eum, et ideo communis appellatur.

At illi dixerunt: Quia Dominus eum necessarium habet. Et duxerunt illum ad Jesum. Qui solvendo pullo contradixerant, audito Domini nomine quiescunt, quia magistri errorum, qui venientibus ad salutem gentium doctoribus obsistebant, eatenus suas tenebras defendere, donec, miraculis attestantibus, veri possessoris ac domini virtus emicuit. At postquam fidei dominicae potestas apparuit, cedentibus passim adversariorum querelis, liber credentium coetus, qui Deum corde portet, adducitur.

Et jactantes vestimenta sua supra pullum, imposuerunt Jesum. Vestimenta apostolorum, vel doctrina virtutum, vel edissertio Scripturarum, vel certe ecclesiasticorum dogmatum varietates intelligi possunt, quibus illi corda hominum ante nuda et frigida, quo Christo sessore digna fiant, operiunt.

Eunte autem illo substernebant vestimenta sua in via. Portante Dominum asino, discipuli vestimenta in via sternunt, quia proprii se corporis exuentes amictu, viam simplicioribus Dei famulis suo sanguine parant, ut videlicet inoffenso gressu mentis, Jerosolyma quo Jesus ducit, incedant. Jesus enim asellum sedens Jerusalem tendit, quando vel uniuscujusque fidelis animam regens, videlicet jumentum suum ad pacis intimae visionem ducit, vel etiam cum sanctae Ecclesiae universaliter praesidet, eamque in supernae pacis desiderium accendit. Quia vero juxta alios evangelistas, non discipuli tantum, sed et plurimi de turba sternebant vestimenta sua in via, possunt per eos etiam hi designari, qui exempla martyrum secuti, corpora sua per abstinentiam edomant, ut

Domino iter ad mentem parent, vel exempla bona sequentibus praebeant.

Et cum appropinquaret jam ad descensum montis Oliveti, coeperunt omnes turbae descendentium gaudentes laudare Deum voce magna. Descendente de monte Olivarum Domino, gaudentes laudantesque turbae simul et ipsae descendunt, quia humiliato sua sponte misericordiae auctore, necesse est eos qui misericordia plurimum indigent humilitatis ejus vestigia, quantum praevalent, imitari. Necesse est, inquam, nos intuentes quomodo Jesus de monte Oliveti descendit, id est, cum in forma Dei esset, humiliavit semetipsum, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis, humiliemur et ipsi sub potenti manu ejus, ut exaltari mereamur in tempore visitationis.

Super omnibus quas viderant virtutibus dicentes: Benedictus qui venit Rex in nomine Domini. Multas quidem virtutes Domini viderant, sed maxime Lazari resuscitationem, quae nuper facta erat, stupebant, testimonium perhibente turba, quae erat cum eo, quando illum vocavit de monumento, et suscitavit a mortuis. Nam et propheta obviam venit et turba, quia audierunt eum fecisse hoc signum. Notandum est enim, non nunc primum venientem de Galilaea Salvatorem, id est, ante quinque dies Paschae Jerusalem adisse, sed anno praeterito, mense septimo, illic ad diem festum scenopegiae venisse, sicut Joannes memorat, et exinde sex mensibus continuis, hoc est, usque ad diem Paschae, quo passus est, modo Jerosolymis signa fecisse, et docuisse, modo montem Olivarum ascendisse, modo Judaea expulsum trans Jordanem abiisse, modo in civitate deserti, quae dicitur Ephrem, mansisse cum discipulis, nunquam tamen id temporis

Galilaeam fuisse reversum. Super omnibus ergo quas eum tanto tempore fecisse viderant, virtutibus turbae Deum laudant, dicentes:

Benedictus qui venit Rex in nomine Domini; pax in coelo, et gloria in excelsis. Benedictus autem *qui venit Rex in nomine Domini,* sic potius accipiendum est, ut in nomine Domini, in nomine Dei Patris intelligatur, quamvis possit intelligi etiam in nomine suo, quia et ipse Dominus est. Unde alibi scriptum est: *Pluit Dominus a Domino.* Sed verba ejus melius nostrum dirigunt intellectum, qui ait: *Ego veni in nomine Patris mei, et non suscepistis me; alius veniet in nomine suo, hunc suscipietis* **(Joan. V)**. Humilitatis enim magister est Christus, qui *humiliavit semetipsum factus obediens usque ad mortem* **(Philipp. II)**. Non itaque amittit divinitatem, quando nos docet humilitatem. Non autem Rex Israel Christus ad exigendum tributum, vel ferro exercitum armandum, hostesque visibiliter debellandos, sed Rex Israel, quod mentes regat, quod in aeternum consulat, quod in regnum coelorum credentes, sperantes, amantesque perducat. Dei ergo Filius aequalis Patri, verbum per quod facta sunt omnia, quod Rex esse voluit Israel, dignatio est, non promotio, miserationis indicium est, non potestatis augmentum. Qui enim appellatus est in terra Rex Judaeorum, in coelis est Dominus angelorum. Verum quia Christus in carne totius mundi propitiatio et hominum, videlicet, et angelorum illuxit, pulchre sibi invicem in ejus laude dispensationis coelestia simul et terrena concinunt. Quo enim nascente coelestium virtutum agmina, Deum laudantia decantant: *Gloria in excelsis Deo, et in terra pax hominibus* **(Luc. II)**, eo de mundi

principe triumphaturo, moxque se coelis reddituro, mortales vicem laudis reponunt: Pax in coelo, et gloria in excelsis.

Et quidam Pharisaeorum de turbis dixerunt ad illum: Magister, increpa discipulos tuos. Mira invidorum dementia, quem Magistrum appellandum non dubitant, quia vera docentem noverant, hujus ipsi discipulos, quasi melius edocti redarguendos autumant, eumque corrigere, quos instituit, suadent, quem signis approbantibus Deum clarescere vident.

Quibus ipse ait: Dico vobis quia si hi tacuerint, lapides clamabunt. Crucifixo Domino stabant omnes noti ejus a longe, Deum confiteri timebant, quem fixum ligno videbant, sed, his tacentibus, lapides et saxa Regem qui venit in nomine Domini magno clamore canebant. Emisit enim spiritum, et ecce terra mota est, et petrae scissae sunt, et monumenta aperta sunt: quemque homines vel timore vel perfidia confiteri trepidant, hunc durissima etiam elementa Deum mundi ac Dominum aperto ore praedicant. Verum altiori mysterio gentium nationes incredulas aliquando ac duricordes lapidum nomine demonstrat, quibus ablato corde lapideo dedit cor carneum **(Ezech. XI)**, hoc est, sensibile et humanum, quo Deum Creatoremque suum credere, laudare, et cernere possent. Etsi ergo turbae tacuerint hominum, lapides clamabunt, quia caecitas ex parte contigit in Israel, donec plenitudo gentium intraret, et sic omnis Israel salvus fieret **(Rom. III)**.

Et ut appropinquavit, videns civitatem, flevit super illam, diceus: Quia si cognovisses et tu. Quod flente Domino illa Jerosolymorum subversio describatur, quae a Vespasiano et Tito Romanis principibus facta est, nullus qui historiam

eversionis ejusdem legit ignorat. Sed quaerendum prius est quid sit quod dicitur: *Videns civitatem, flevit super illam, dicens: Quia si cognovisses et tu.* Flevit etenim pius Redemptor ruinam perfidae civitatis, quam ipsa civitas non cognoscebat esse venturam. Cui a flente Domino recte dicitur: *Quia si cognovisses et tu,* subaudis: fleveras quae modo, quia nescis quod imminet, exsultas. Unde et subditur:

Et quidem in hac die tua, quae ad pacem tibi. Cum enim carnis voluptatibus se daret, ventura mala non prospiceret, in die sua, quae ad pacem ei esse poterant, habebat. Cur vero bona praesentia ad pacem habuerit, manifestatur, cum subditur:

Nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis. Si enim cordis ejus oculis mala quae imminerent abscondita non essent, laeta in praesentibus prosperis non fuisset. Cujus mox etiam poena quae de Romanis, sicut praedixi, principibus imminebat, adjuncta est, cum dicitur:

Quia venient dies in te, et circumdabunt te inimici tui vallo. Et circumdabunt te, et coangustabunt te undique, et ad terram prosternent te, et filios tuos qui in te sunt. Hoc quoque quod additur: *Et non relinquent in te lapidem super lapidem.* Etiam ipsa jam ejusdem civitatis transmigratio testatur, quia dum nunc in eo loco constructa est ubi extra portam Dominus crucifixus fuerat, prior illa Jerusalem funditus est eversa. Cui, ex qua culpa eversionis suae poena fuerit illata, subjungitur:

Eo quod non cognoveris tempus visitationis tuae. Creator quippe omnium per Incarnationis mysterium hanc visitare dignatus est, sed ipsa timoris et amoris illius recordata non

est. Unde etiam per prophetam increpatione cordis humani aves coeli ad testimonium deducuntur, dum dicitur: *Milvus in coelo cognovit tempus suum, turtur et hirundo et ciconia custodierunt tempus adventus sui, populus autem meus non cognovit judicium Domini* **(Jerem. VIII)**.

Et ingressus in templum, coepit ejicere vendentes in illo et ementes, dicens illis: Scriptum est quia domus mea domus orationis est. Qui enarravit mala ventura, et protinus templum ingressus est, ut de illo vendentes et ementes ejiceret, profecto innotuit quia ruina populi maxime ex culpa sacerdotum fuit. Eversionem quippe describens, sed vendentes et ementes in templo feriens, in ipso effectu sui operis ostendit unde radix prodiit perditionis.

Vos autem fecistis illam speluncam latronum. Qui ad accipienda munera in templo residebant, profecto quia quibusdam non dantibus laesiones exquirerent dubium non erat. Domus ergo orationis spelunca latronum facta fuerat, quia ad hoc in templo assistere noverant, ut aut non dantes munera studerent corporaliter persequi, aut dantes spiritaliter necare. Quia vero Redemptor noster praedicationis verba, nec indignis et ingratis subtrahit, postquam disciplinae vigorem ejiciendo perversos tenuit, donum mox gratiae ostendit; nam subditur:

Et erat docens quotidie in templo. Haec juxta historiam breviter tractando transcurrimus, nunc eadem morali intellectu discutienda repetamus. *Videns civitatem, flevit super illam, dicens: Quia si cognovisses et tu.* Hoc semel egit, cum perituram civitatem esse nuntiavit. Hoc quotidie Redemptor noster per electos suos agere nullatenus cessat,

cum quosdam ex bona vita ad mores reprobos pervenisse considerat. Plangit enim eos qui nesciunt cur plangantur, quia juxta Salomonis verba *laetantur cum malefecerint, et exsultant in rebus pessimis* **(Proverb. II)**. Qui si damnationem suam, quae eis imminet, agnovissent, semetipsos cum lacrymis delictorum plangerent. *Et quidem in hac die tua, quae ad pacem tibi.* Suam hic diem habet anima perversa, quae transitorio gaudet in tempore. Cui ea quae adsunt, ad pacem sunt, quia dum ex rebus temporalibus laetatur, dum honoribus extollitur, dum in carnis voluntate resolvitur, dum nulla venturae poenae formidine terretur, pacem habet in die sua, quae grave damnationis suae scandalum in die habebit aliena. Ibi enim affligenda est ubi justi laetabuntur. *Nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis*. Perversa anima, rebus praesentibus dedita, in terrenis voluptatibus resoluta, abscondit sibi mala sequentia, quia praevidere futura refugit, quae praesentem laetitiam perturbent. Dumque in praesentis vitae oblectatione se deserit, quid aliud quam clausis oculis ad ignem vadit? *Quia venient dies in te, et circumdabunt te inimici tui vallo.* Qui unquam sunt humanae animae majores inimici, quam maligni spiritus? qui hanc a corpore exeuntem obsident, quam in carnis amore positam deceptoriis delectationibus fovent. Quam vallo circumdant, quia ante mentis ejus oculos reductis iniquitatibus, quas perpetravit, hanc ad societatem suae damnationis trahentes coarctant. *Et circumdabunt te, et coangustabunt te undique.* Maligni spiritus undique animam coangustant, quando ei non solum operis, verumetiam locutionis, atque insuper cogitationis iniquitates replicant, ut quae prius se per multa dilatavit in scelere, ad extremum de omnibus angustetur in retributione. *Et ad terram consternent*

te et filios tuos qui in te sunt. Tunc anima per cognitionem reatus sui ad terram consternitur, cum caro quam vitam suam credidit, redire ad pulverem urgetur. Tunc in morte filii illius cadunt, cum cogitationes illicitae quae modo ex illa prodeunt in extrema vitae ultione dissipantur, sicut scriptum est: *In illa die peribunt omnes cogitationes eorum.* Quae scilicet durae cogitationes intelligi etiam per lapidum significationem valent. Nam sequitur: *Et non relinquent in te lapidem super lapidem.* Perversa etenim mens cum perversae cogitationi adhuc perversionem adjicit, quid aliud quam lapidem super lapidem ponit? Sed in destructa civitate super lapidem lapis non relinquitur, quia cum ad ultionem suam anima deducitur, omnis ab illa cogitationum suarum constructio dissipatur. *Eo quod non cognoveris tempus visitationis tuae.* Perversam quoque animam omnipotens Deus modis multis visitare consuevit. Nam assidue hanc visitat praecepto, aliquando autem flagello, aliquando vero miraculo, ut et vera quae nesciebat audiat, et tamen adhuc superbiens atque contemnens, aut dolore compuncta redeat, aut beneficiis devicta malum quod fecit erubescat. Sed quia visitationis suae tempus minime cognoscit, illis in extremo vitae inimicis traditur, cum quibus in aeterno judicio damnationis suae societate colligatur. *Et ingressus in templum, coepit ejicere vendentes in illo, et ementes.* Sicut templum Dei in civitate est, ita in plebe fideli vita religiosorum. Et saepe nonnulli religionis habitum sumunt, sed dum sacrorum ordinum locum percipiunt, sanctae religionis officium in commercium terrenae negotiationis tribuunt. Vendentes quippe in templo sunt, qui hoc quod quibusdam jure competit ad praemium largiuntur. Justitiam enim vendere est, hanc pro praemii acceptione servare. Ementes vero in templo sunt, qui dum

haec persolvere proximo quod justum est nolunt, dumque rem jure debitam facere contemnunt, dato patronis praemio, emunt peccatum. Quibus bene dicitur: *Domus mea, domus orationis est. Vos autem fecistis eam speluncam latronum.* Quia dum nonnunquam perversi homines locum religionis tenent, ibi malitiae suae gladiis occidunt, ubi vivificare proximos orationis suae intercessione debuerunt. Templum quoque et domus Dei est ipsa mens atque conscientia fidelium, quae si quando in laesione proximi perversas cogitationes profert, quasi in spelunca latrones resident, et simpliciter gradientes interficiunt, quando in eos qui in nullo rei sunt, laesionis gladios defigunt. Mens enim fidelium non jam domus orationis, sed spelunca latronis est, quando, relicta innocentia et simplicitate sanctitatis, illud cognatur agere unde valeat proximis nocere. Sed quia contra perversa haec omnia verbis Redemptoris nostri per sacras paginas indesinenter instruimur, nunc usque hoc agitur quod factum fuisse perhibetur, cum dicitur:

Et erat docens quotidie in templo. Cum enim mentem fidelium ad cavenda mala subtiliter erudit, quotidie Veritas in templo docet.

Principes autem sacerdotum, et scribae, et principes plebis quaerebant illum perdere, et non inveniebant quid facerent illi. Vel quia quotidie docebat in templo, vel quia latrones ejecerat de templo, vel quia veniens illo quasi Rex et Dominus a tanta credentium turba laudem hymni coelestis accepit, invidi principes eum perdere quaerebant.

Omnis enim populus suspensus erat audiens illum. Duobus modis potest intelligi, quia vel timenter populi tumultum non

inveniebant quid facerent Jesu quem perdere disposuerunt; vel ideo Jesum perdere quaerebant, quia suo magisterio neglecto plures ad eum audiendum confluere cernebant. Libet interea paucis intueri quam pulchre legalis umbra Paschae, nostro vero Paschae in quo immolatus est Christus, non tantum mysterii, sed et temporis ratione concordet. *Decima,* inquit, *die mensis primi tollat unusquisque agnum per familias domus suae. Juxta quem ritum tolletis et haedum, et servabitis eum usque ad quartum decimum diem ejusdem mensis* **(Exod. XII)**. Decima enim die mensis primi, id est, ante quinque dies Paschae, sicut Joannes evangelista testatur, egrediens omnis populus in montem Olivarum, tulit inde Dominum. Qui agnus est, quia venit ut peccata tolleret, et peccatum in eo non est, haedus, quia peccati insimulatus est. Agnum domi intulerunt, qui gaudentes canebant: *Benedictus qui venit Rex in nomine Domini;* haedum, qui contra zelantes aiebant: *Magister, increpa discipulos tuos;* agnum, populus omnis qui suspensus erat audiens illum; haedum, principes qui eum perdere cupiebant. Quinque autem dies ante Pascha, id est, a decima luna usque ad quartam decimam, agnum sive haedum immolaturi servabant. Quia licet etiam tunc ejus sanguinem sitirent, nemo tamen in eum misit manus, quia necdum venerat hora ejus. Agnum servabant, qui libenter ejus dictis auscultabant; haedum, qui insidiantes quaerebant capere aliquid ex ore ejus ut accusarent eum. At vero quarta decima die completa, id est, declinata in vesperam, postquam corporis et sanguinis sui celebranda discipulis sacramenta contradidit, venientibus qui eum comprehensum vincirent, coepit impleri quod sequitur: *Et immolabit eum omnis multitudo filiorum Israel ad vesperam* **(Exod. XII)**. Stabant enim juxta crucem

Jesum non solum impii qui mortem ejus deriderent, sed etiam sancti qui lugerent. Haec paucis perstrinxisse libuit, quo moneremus lectorem omnia quae deinceps ad passionem usque Domini sequuntur, ad agni in domo retenti et ad occisionem parati pertinere figuram.

CAPUT XX.

Et factum est in una dierum docente illo populum in templo, et evangelizante, convenerunt principes sacerdotum et scribae cum senioribus, et aiunt dicentes ad illum: Dic nobis in qua potestate haec facis? Diversis modis eamdem quam supra calumniam struunt, quando dixerunt: *In Beelzebut principe daemoniorum, ejicit daemonia* **(Luc. XI)**. Quando enim dicunt: *In qua potestate haec facis?* de Dei dubitant potestate, et subintelligi volunt diaboli esse quod faciat. Addentes quoque:

Aut quis est qui dedit tibi hanc potestatem? Manifestissime Dei Filium negant, quem putant non suis, sed alienis viribus signa facere.

Respondens autem dixit ad illos: Interrogabo vos et ego unum verbum. Respondete mihi. Baptismum Joannis de coelo erat, an ex hominibus? Poterat Dominus aperta responsione tentatorum calumniam confutare, sed prudenter interrogat ut suo vel silentio vel sententia condemnentur.

At illi cogitabant inter se dicentes: Quia si dixerimus, de coelo, dicet: Quare ergo non credidistis ei? Quem

confitemini de coelo habuisse prophetiam mihi testimonium perhibuit, et ab illo audistis in qua ergo ista faciam potestate.

Si autem dixerimus: ex hominibus: plebs universa lapidabit nos. Certi sunt enim Joannem prophetam esse. Viderunt ergo quodlibet horum respondissent, in laqueum se casuros, timentes lapidationem, sed magis timentes veritatis confessionem.

Et responderunt se nescire unde esset. Et Jesus ait illis: Neque ego dico vobis in qua potestate haec facio. Non vobis dico quod scio, quia non vultis fateri quod scitis. Justissime repulsi utique confusi abscesserunt, et impletum est quod in psalmo per Prophetam dicit Deus Pater: *Paravi lucernam Christo meo* **(Psal. CXXXI)**, id est ipsum Joannem: *Inimicos ejus induam confusione* **(Ibid.)**. Notandum autem quia duas ob causas maxime scientia veritatis est occultanda quaerentibus, cum videlicet is qui quaerit aut minus capax est ad intelligendum quod quaerit, aut odio vel contemptu ipsius veritatis indignus est cui debeat aperiri quod quaerit. Quorum propter unum Dominus ait: *Adhuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis illa portare modo* **(Joan. XVI)**. Propter aliud vero discipulis praecipit: *Nolite dare sanctum canibus neque mittatis margaritas vestras ante porcos* **(Matth. VII)**.

Coepit autem dicere ad plebem parabolam hanc: Homo plantavit vineam, et locavit eam colonis, et ipse peregre fuit multis temporibus. Docente Domino populum et evangelizante, convenerunt principes sacerdotum et scribae cum senioribus, et interrogaverunt tentantes in qua potestate signa faceret. Quibus sua arte superatis, Dominus quae coeperat exsequitur. Siquidem et illis audientibus, plebem

magis quod verba sua libentius audiat alloquitur. Parabolam scilicet inferens qua et illos impietatis arguat, et ad gentes regnum Dei doceat transferendum. Homo ergo qui plantavit vineam, ipse est qui, juxta aliam parabolam, *conduxit operarios in vineam suam* **(Matth. XX)**. *Vineam enim Domini Sabaoth, domus Israel est* **(Isai. V)**. Coloni iidem sunt operarii qui ad excolendam vineam, hora prima, tertia, sexta, et nona dicuntur esse conducti. Ipse autem peregre fuit, non loci mutatione. Nam Deus unde abesse potest, qui loquitur: *Coelum et terram ego impleo* **(Jerem. XXIII)**? et alibi: *Ego Deus appropinquans, et non de longinquo, dicit Dominus?* Sed abire dicitur a vinea, ut vinitoribus liberum operandi arbitrium derelinquat. Cui simile est, quod locata colonis vinea per Isaiam dicit: *Et exspectavi ut faceret uvas, et fecit labruscas* **(Isai. V)**.

Et in tempore misit ad cultores servum ut de fructu vineae darent illi. Qui caesum dimiserunt eum inanem. Bene tempus fructuum posuit, non proventuum. Nullus enim fructus exstitit Judaeorum, nullus hujus vineae proventus, tametsi crebro ac sollicite quaereretur, inventus est. Servus ergo qui primo missus est ipse legifer Moyses intelligitur, qui quadraginta annos continuos fructum aliquem legis quam dederat a cultoribus inquirebat; sed caesum eum dimiserunt inanem. Irritaverunt enim Moysen in castris, et Aaron sanctum Domini. Et vexatus est Moyses propter eos, quia exacerbaverunt spiritum ejus. Qui et ipse servus quid de fructu vineae sentiat, palam carmine declarat dicens: *Ex vinea enim Sodomorum vitis eorum, et propago eorum ex Gomorrha. Uva eorum uva fellis, botrus amaritudinis ipsis. Furor*

draconum vinum eorum, et furor aspidum insanabilis **(Deut. XXXII)**.

Et addidit alterum servum mittere. Illi autem *hunc quoque caedentes et afficientes contumelia, dimiserunt inanem.* Servus alter David prophetam regemque significat. Qui post Moysen missus est, ut colonos vineae post edicta legalia psalmodiae modulatione, et dulcedine citharae, ad exercitium boni operis excitaret. Nam et ipse David quo cor populi ad superna suspenderet, inter ritus carnalium victimarum, laudes Domini continuas suavi melodia decantari constituit. Sed *et hunc affectum contumelia, dimiserunt inanem.* Dicentes enim: *Quae nobis pars in David, aut quae haereditas in filio Isai* **(III Reg. XII)**? Regnum simul David ignobili stirpe et religionem impietate mutarunt. Attamen ille pro hac vinea, quae, de Aegypto translata Palestinae montes sua umbra protexit ne funditus exterminetur exorat. *Domine Deus virtutum, convertere nunc, respice de coelo, et vide, et visita vineam istam, et dirige eam quam plantavit dextera tua.* **(Psal. LXXIX)**. Ubi pariter exponit qui sit homo ille qui hanc vineam plantavit, Dominus scilicet Deus virtutum.

Et addidit tertium mittere, qui et illum vulnerantes ejecerunt. Tertium servum, prophetarum chorum intellige, qui continuis attestationibus populum convenerint, et quae huic vineae ventura imminerent mala praedixerint. Sed *quem prophetarum non sunt persecuti? et occiderunt eos qui praenuntiabant de adventu justi* **(Act. VII)**. Et hi autem multa de hujus vineae sterilitate dixerunt, sed unius Jeremiae planctum ponere sufficiat. *Ego autem,* inquit, *plantavi te vineam electam, omne semen verum. Quomodo ergo conversa es in pravum, vinea aliena* **(Jerem. II)**? Pro cujus vineae

tuitione, ne videlicet in ea sive pro ea fragilis et infirmae citoque periturae suavitatis olus nasceretur, Naboth Jezraheliten non modo vulneratum, verum etiam legimus exstinctum. Cujus et si nullum propheticum dictum accipimus, tamen propheticum factum, quia multos pro hac vinea futuros martyres proprio sanguine prophetavit. His sane tribus servorum gradibus omnium sub lege doctorum figuram posse comprehendi, Dominus alibi manifeste prodit, dicens: *Quoniam necesse est impleri omnia quae scripta sunt in lege Moysi, et prophetis, et psalmis de me* **(Luc. XXIV)**.

Dixit autem Dominus vineae: Quid faciam? mittam filium meum dilectum. Forsitan cum hunc viderint verebuntur. Quod Dominus vineae dubitative et non deliberativo modo loqui dicitur, non de ignorantia venit. Quid enim nesciat Dominus vineae qui hoc loco Deus Pater intelligitur? Sed semper ambigere dicitur Deus, ut libera voluntas homini reservetur. *Quem cum vidissent coloni, cogitaverunt inter se dicentes: Hic est haeres, occidamus illum ut nostra fiat haereditas.* Manifestissime Dominus probat Judaeorum principes non per ignorantiam, sed per invidentiam crucifixisse Filium Dei. Intellexerunt enim hunc esse cui dictum est: *Postula a me, et dabo tibi gentes haereditatem tuam* **(Psal. II)**. Et propterea quasi sibi consulentes aiebant: *Ecce mundus totus post eum abit, et si dimittimus eum sic, omnes credent in eum* **(Joan. XII)**. Haereditas ergo filii Ecclesia est cunctis ei data de gentibus, quam non moriens illi Pater reliquit, sed ipse sua morte mirabiliter acquisivit, quia resurgendo possedit. Hanc autem occiso eo mali coloni praeripere moliebantur, cum crucifigentes eum Judaei fidem quae per eum est exstinguere, et suam magis quae ex lege est

justitiam praeferre, ac gentibus imbuendis conabantur inserere.

Et ejectum illum extra vineam occiderunt. Extra vineam haeres vineae trucidatur, quia Jesus ut sanctificaret per suum sanguinem populum, extra portam passus est. Sive ejectus extra vineam et occisus est, quia prius ab incredulorum corde repulsus, ac deinde cruci addictus est. In cujus figuram Moyses altare holocausti in quo victimarum sanguis funderetur, non intra tabernaculum, sed ad ostium posuit, mystice docens quia et dominicae crucis altare extra Jerosolymorum portam ponendum, et ipse vera Patris hostia Christus, a domo Judaeorum quam sanctificaturus adierat, non intimo corde recipiendus, sed foris esset suo cruore tingendus. Quod vero secundum Marcum mutato ordine dicitur: *Et apprehendentes eum occiderunt, et ejecerunt extra vineam* **(Marc. XII)**, notat eos pertinaciae, qui nec crucifixo et resuscitato a mortuis Domino praedicantibus apostolis credere voluerunt, sed quasi cadaver vile projecerunt. Quia, quantum in se erat, a suis eum finibus excludentes, gentibus suscipiendum dederunt.

Quid ergo faciet illis dominus vineae? Veniet et perdet colonos istos et dabit vineam aliis. Quo audito, dixerunt illi: Absit. Contradixerunt sententiae Domini quia contra suam perfidiam esse cognoverunt. Intelligebant enim parabolam non merito sanctitatis ad capienda mysterii verba jam parati, sed malitiae flammis ad agenda quae dicebantur accensi, atque ideo quae in mente habuerant, quamvis in parabolis dicta, quasi jam olim meditata cognoscere parati. Negantibus ergo Judaeis justum fore scientiam divinae legis quam ipsi

spernebant ad gentes transferri, quid Salvator respondeat intuere.

Ille autem aspiciens eos ait: Quid est ergo hoc quod scriptum est: Lapidem quem reprobaverunt aedificantes hic, factus est in caput anguli? Quomodo, inquit, implebitur haec prophetia, quae lapidem ab aedificantibus reprobatum, in caput anguli dicit esse ponendum, nisi quia Christus a vobis reprobatus et occisus, credituris est gentibus praedicandus? ut quasi lapis angularis duos condens in semetipsum, ex utroque populo unam sibi fidelium civitatem, unum templum aedificet. Eosdem enim Synagogae magistros, quos supra colonos dixerat, nunc aedificantes appellat, quia qui subditam sibi plebem ad ferendos vitae fructus quasi vineam excolere, ipsi hanc Deo inhabitatore dignam quasi domum construere et ornare jubebantur. Unde et Apostolus fidelibus scribens ait: *Dei agricultura, Dei aedificatio estis* **(I Cor. III)**. Sed qui vineae Dei fructum negare quasi agricolae mali, iidem quasi mali caementarii domui Dei lapidem pretiosum electum, qui vel in fundamentis vel in angulo ponendus erat subtrahere, hoc est fidem Christi auditoribus suis conabantur eripere. Sed illis licet nolentibus, idem lapis caput anguli firmavit, quia de utroque populo quotquot ipse voluit sua fide conjunxit.

Omnis qui ceciderit supra illum lapidem conquassabitur. Supra quem autem ceciderit, comminuet illum. Aliud est offendere Christum per mala opera, aliud negare per impietatem. Qui peccator est et tamen illi credit, cadit quidem super lapidem et conquassatur, sed non omnino comminuitur, reservatur enim per sapientiam ad salutem. *Supra quem vero ille ceciderit,* hoc est cui lapis ipse irruerit, et qui Christum penitus negarit, comminuet eum, ut ne testa quidem remaneat

in qua hauriatur aquae pusillum. Sive de iis dicit quod cadunt super eum, qui illum modo contemnunt vel injuriis afficiunt. Ideo nondum penitus intereunt, sed tamen conquassantur, ut non recti ambulent. Supra quos autem cadit, veniet illis desuper in judicio cum poena perditionis. Ideo dixit *comminuet eos,* ut sint impii tanquam pulvis quem projicit ventus a facie terrae **(Psal. I)**.

Et quaerebant principes sacerdotum et scribae mittere in illum manus illa hora, et timuerunt populum. Cognoverunt enim quod ad ipsos dixerit similitudinem istam. Principes sacerdotum et scribae quasi mentientem contra se Dominum quaerebant interficere, sed hoc idem quaerendo docebant vera esse quae dicebat. Ipse quippe est haeres, cujus injustam necem aiebat esse vindicandam; illi nequam coloni, qui ab occidendo Dei Filio ad modicum quidem timore humano retardari donec veniret hora ejus, nunquam vero divino amore potuere cohiberi. Morali sane intellectu, cuique fidelium cum mysterium baptismi quod exerceat operando committitur, quasi vinea quam excolat locatur. Mittitur servus unus, alter et tertius, qui de fructu accipiant, cum lex, psalmodia, prophetia, quarum monitionem bene agendo sequatur, legitur. Sed missus servus contumeliis affectus vel caesus ejicitur, cum sermo auditus vel contemnitur, vel, quod pejus est, etiam blasphematur. Missum insuper haeredem quantum in se est occidit, qui et Filium Dei conculcaverit, et Spiritui gratiae quo sanctificatus est, contumeliam fecerit. Perdito malo cultore, vinea dabitur alteri, cum dono gratiae quod superbus sprevit humilis quisque ditabitur. Sed et hoc quod principes sacerdotum et scribae manum mittere quaerentes in Jesum terrore populi retinentur, quotidie geritur in Ecclesia, cum

quilibet solo de nomine frater eam quam non diligit ecclesiasticae fidei ac pacis unitatem, propter cohabitantium fratrum bonorum multitudinem, vel erubescit, vel timet, impugnare. Qui tamen sicut de stultissima avium struthione Dominus ait, cum tempus fuerit, in altum alas eriget, quia persequendo Ecclesiam, quasi Dominum cruci addicere et ostentui gaudebit habere.

Et observantes miserunt insidiatores, qui se justos simularent, ut caperent eum in sermone, et traderent illum principatui et potestati praesidis. Quaerentes Dominum comprehendere principes sacerdotum et scribae, timuerunt populum, atque ideo quod per se non poterant, praesidis manibus efficere tentabant, ut velut ipsi a morte ejus viderentur immunes. Nuper enim sub Caesare Augusto Judaea subjecta Romanis, quando in toto orbe est celebrata descriptio, stipendiaria facta fuerat, et erat in populo magna seditio, dicentibus aliis pro securitate et quiete, qua Romani pro omnibus militarent, debere tributa persolvi, Pharisaeis vero qui sibi applaudebant justitiam, e contrario nitentibus, non debere populum Dei qui decimas solveret, et primitiva daret, et caetera quae in lege scripta sunt, humanis legibus subjacere. Cujus seditionis adeo fomes invaluit, ut post Domini passionem insistentibus sibi Romanis, patriam, gentem, et regnum, nobile illud cum sua religione templum, imo ipsam lucem perdere quam tributa pendere maluerint.

Et interrogaverunt illum dicentes: Magister, scimus quia recte dicis et doces, et non accipis personam, sed in veritate viam Dei doces. Licet nobis dare tributum Caesari, an non? Blanda et fraudulenta interrogatio illuc provocat respondentem, ut magis Deum quam Caesarem timeat, et dicat

non debere tributa solvi, ut statim audientes ministri praesidis qui juxta alios evangelistas adfuisse leguntur, seditionis contra Romanos principem teneant.

Considerans autem dolum illorum, dixit ad eos: Quid me tentatis? ostendite mihi denarium, cujus habet imaginem et inscriptionem. Sapientia semper sapienter agit, ut suis potissimum tentatores sermonibus confutentur. *Ostendite mihi,* inquit, *denarium.* Hoc est genus nummi quod pro decem nummis imputabatur, et habebat imaginem Caesaris. Qui autem putant interrogationem Salvatoris ignorantiam esse, et non dispensationem, discant ex praesenti loco quod utique potuerit scire Jesus, cujus imago esset in nummo. Sed interrogat, ut ad sermonem eorum competenter respondeat.

Respondentes dixerunt: Caesaris. Et ait illis: Reddite ergo quae Caesaris sunt Caesari, et quae Dei sunt Deo. Caesarem non putemus Augustum, sed Tiberium significari privignum ejus, qui in loco successerat vitrici, sub quo et passus est Dominus. Omnes autem reges romani a primo Caio Caesare qui imperium arripuerat, Caesares appellati sunt. Porro quod ait: *Reddite quae sunt Caesaris Caesari,* nummum, tributum, et pecuniam, *et quae sunt Dei Deo,* decimas, primitias, oblationes, ac victimas sentiamus. Quomodo et ipse reddit tributa pro se et Petro, et Deo reddit quae Dei sunt, Patris faciens voluntatem. Aliter: *Reddite quae Caesaris sunt Caesari, et quae Dei sunt Deo;* quemadmodum Caesar a vobis exigit impressionem imaginis suae, sic et Deus, ut quemadmodum illi redditur nummus, sic Deo anima lumine vultu ejus illustrata atque signata. Unde Psalmista: *Signatum est,* inquit, *in nobis lumen vultus tui, Domine* **(Psal. IV)**. Hoc quippe lumen est totum hominis, et verum bonum, quod non

oculis sed mente conspicitur. *Signatum* autem dixit *in nobis,* tanquam denarius signatur regis imagine. Homo enim factus est ad imaginem et similitudinem Dei, quam peccando corrupit. Bonum ergo ejus est verum atque aeternum, si renascendo signetur.

Et non potuerunt verbum ejus reprehendere coram plebe, et mirati in responsis ejus tacuerunt. Qui credere debuerant ad tantam sapientiam, mirati sunt quod calliditas eorum insidiandi non invenisset locum.

Accesserunt autem quidam Sadducaeorum qui negant esse resurrectionem. Duae erant haereses in Judaeis, una Pharisaeorum et altera Sadducaeorum. Pharisaei traditionum et observationum, quas illi deuterosis vocant, justitiam praeferebant. Unde et divisi vocabantur a populo. Sadducaei autem, qui interpretantur justi, et ipsi vindicabant sibi quod non erant. Prioribus et corporis et animae resurrectionem credentibus, confitentibusque angelos et spiritus, sequentes, juxta Acta apostolorum, omnia denegabant.

Et interrogaverunt eum dicentes: Magister, Moyses scripsit nobis, si frater alicujus mortuus fuerit habens uxorem, et hic sine filiis fuerit, ut accipiat eam frater ejus uxorem, et suscitet semen fratri suo. Vide distantiam litterae et spiritus. Juxta litteram nubere cogitur in vita, ut defuncti semen excitet frater, spiritus autem magister est castitatis.

Septem ergo fratres erant, et primus accepit uxorem, et mortuus est sine filiis. Et sequens accepit illam, et ipse mortuus est sine filio. Et tertius accepit illam. Similiter et omnes septem, et non reliquerunt semen, et mortui sunt.

Novissima omnium mortua est et mulier. Qui resurrectionem corporum non credebant, animam judicantes interire cum corporibus, recte istiusmodi fingunt fabulam, quae deliramenti arguat eos qui resurrectionem asserant mortuorum. Potest autem fieri ut vere in gente eorum aliquando hoc acciderit.

In resurrectione ergo cujus eorum erit uxor? siquidem septem habuerunt eam uxorem. Turpitudinem fabulae opponunt, ut resurrectionis denegent veritatem. Verum mystice septem hi fratres sine filiis defuncti reprobis quibusque congruunt, qui per totam hujus saeculi vitam, quae septem diebus volvitur, a bonis operibus steriles existunt. Quibus viritim morte misera praereptis, ad ultimum et ipsa mundana conversatio, quam illi sine vitali opere transegerant, quasi uxor infecunda transibit.

Et ait illis Jesus: Filii saeculi hujus nubunt, et traduntur ad nuptias. Cum Dominus dicat: *Nolite dare sanctum canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos* **(Matth. VII)**, quod ipse quaedam vel hic de gloria resurrectionis, vel alibi de dispensationis aut etiam divinitatis suae mysterio dixisse invenitur, quae multi qui aderant vel resistendo vel contemnendo non acceperunt, non putandus est sanctum dedisse canibus, aut margaritas misisse ante porcos. Non enim eis dedit qui capere non poterant, quos propter aliorum immunditiam, negligi non oportebat. Etenim cum tentatores interrogabant, respondebatque illis ita ut quid contradicerent non haberent, quamvis venenis suis contabescerent potius quam illius cibo saturarentur, alii tamen qui poterant capere, ex illorum occasione multa utiliter audiebant.

Illi autem qui digni habebuntur saeculo illo et resurrectione ex mortuis, neque nubent, neque ducent uxores. Non ita intelligendum est, quasi digni tantum vel resurrecturi, vel sine nuptiis futuri sint, indigni autem, id est, peccatores, vel minime resurrecturi, vel ad nuptias resurrecturi sint credendi; sed ita potius sentiendum, quod omnes et resurrecturi, et absque nuptiis sint in saeculo illo mansuri. Dominus autem Salvator ut ad gloriam resurrectionis animos excitaret inquirendam, de electis solummodo voluerit facere sermonem. Si autem in resurrectione neque nubunt neque ducunt uxores, resurgunt ergo corpora quae possunt nubere et ducere uxores, hoc est feminarum et virorum certis discreta membra speciebus, sed nulla concumbendi voluptate vel necessitate mancipata. Nemo quippe dicit de lapide et arbore, et his rebus quae non habent membra genitalia, quod non nubant neque ducant uxores, sed de his qui cum possunt nubere, tamen alia ratione non nubunt.

Neque enim ultra mori poterunt. Quia connubia propter filios. Filii propter successionem. Successio propter mortem. Ubi ergo mors non est, neque connubia.

Aequales enim angelis sunt, et filii sunt Dei, cum sint filii resurrectionis. Aequales angelis et filii sunt Dei, qui, gloria resurrectionis innovati, sine ullo mortis metu, sine ulla labe corruptionis, sine ullo terreni status actu, perpetua Dei visione fruuntur, ad quam necesse est angelicae dignitatis aequalitatem quisquis tunc ascendere desiderat, nunc minimis fratribus condescendat.

Quia vero resurgant mortui, et Moyses ostendit secus rubum, sicut dicit Dominum Deum Abraham, et Deum Isaac, et Deum

Jacob. Ad comprobandam resurrectionis veritatem multo aliis manifestioribus exemplis uti potuit, e quibus est illud: *Suscitabuntur mortui, et resurgent qui in sepulcris sunt.* Quaeritur itaque, quid sibi voluerit Dominus hoc proferre testimonium, quod videtur ambiguum vel non satis ad resurrectionis pertinet veritatem. Sed Sadducaei quinque tantum libros Moysi recipiebant, prophetarum vaticinia respuentes. Stultum ergo erat inde proferre testimonia, quorum auctoritatem non sequebantur. Porro ad aeternitatem animarum probandam, de Moyse ponit exemplum: *Ego sum Deus Abraham, et Deus Isaac, et Deus Jacob* **(Exod. III)**. Statimque infert

Deus autem non est mortuorum, sed vivorum. Ut eum probaverit animas permanere post mortem, quod illi inter caetera negabant (neque enim poterat fieri ut eorum esset Deus qui nequaquam subsisterent) consequenter introduceretur et corporum resurrectio, quae cum animabus bona malave gesserunt.

Omnes enim vivunt ei. Omnes videlicet illi quorum Dominus est Deus. Vivunt ei, vita utique vera, qua justi vivunt etiam quando corpore moriuntur. De qua alibi Dominus ait: *Qui credit in me, etiam si mortuus fuerit vivet* **(Joan. XI)**. Crede ergo, et si mortuus fueris vives. Si autem non credis, et cum vivis mortuus es. Vidua enim quae in deliciis est, vivens mortua est **(I Tim. V)**.

Respondentes autem quidam scribarum dixerunt: Magister bene dixisti. Et amplius non audebant eum quidquam interrogare. Principes sacerdotum, Sadducaei, et scribae quaerentes occasionem calumniae, et verbum aliquod

invenire quod pateret insidiis, quia in sermonibus confutati sunt, ultra non interrogant, sed apertissime comprehensum Romanae tradunt potestati. Ex quo intelligimus venena invidiae posse quidem superari, sed difficile conquiescere.

Dixit autem ad illos: Quomodo dicunt Christum Filium David esse, et ipse David dicit in libro Psalmorum: Dixit Dominus Domino meo: Sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum? David ergo Dominum illum vocat, et quomodo filius est? Interrogatio Jesu nobis proficit usque hodie contra Judaeos. Et hi enim qui confitentur Christum esse venturum, hominem simplicem et sanctum virum asserunt de genere David. Interrogemus ergo eos docti a Domino, si simplex homo est, et tantum filius David, quomodo David vocet eum Dominum suum? Non autem reprehenduntur, quia David filium dicunt, sed quia Dei Filium non credunt. Siquidem ipse et Dominus David est, Deus ante tempora manendo, et filius David apparuit homo in temporum fine nascendo. Quod autem a Patre subjiciuntur inimici, non infirmitatem Filii, sed unitatem naturae qua in altero alter operatur significat. Nam et Filius subjicit inimicos Patri, quia Patrem clarificat supra terram.

Audiente autem omni populo, dixit discipulis suis: Attendite a scribis qui volunt ambulare in scholis, et amant salutationes in foro, et primas cathedras in synagogis, et primos discubitus in conviviis. Ambulare in stolis, cultioribus vestimentis indutos ad publicum procedere significat. In quo inter caetera dives ille qui epulabatur quotidie splendide, peccasse describitur **(Luc. XVI)**. Notandum autem quod non salutari in foro, non primos sedere vel discumbere vetat eos quibus hoc officii ordine competit, sed eos nimirum qui haec sive habita,

seu certe non habita, indebite amant, a fidelibus quibusque quasi reprobos docet esse cavendos, animum, videlicet, non gradum, justa districtione redarguens, quamvis et hoc culpa non careat, si iidem in foro litibus interesse, qui in cathedra Moysi Synagogae magistri desiderant appellari. Duplici sane ratione a vanae gloriae cupidis attendere jubemur, ne, scilicet, eorum vel simulatione seducamur, aestimantes bona esse quae faciunt, vel aemulatione inflammemur, frustra gaudentes in bonis laudari quae simulant.

Qui devorant domos viduarum, simulantes longam orationem, hi accipient damnationem majorem. Non tantum ait *Accipient damnationem,* sed adjunxit *majorem,* ut insinuet etiam illos qui *in angulis stantes orant, ut videantur ab hominibus* **(Matth. VI)**, damnationem mereri; sed eos qui haec prolixius, quasi religiosiores agendo, non solum laudes ab hominibus, sed et pecunias quaerunt, prolixiori damnatione plectendos. Sunt enim qui se justos et magni apud Deum meriti simulantes, ab infirmis quibuslibet et peccatorum suorum conscientia turbatis, quasi patroni pro eis in judicio futuri pecunias accipere non dubitant. Et cum porrecta manus pauperi, preces juvare soleat, illi ob hoc, maxime in precibus, ut pauperi nummum tollant, pernoctant. Quibus illa Judae maledictio non immerito congruit. *Cum judicatur, exeat condemnatus, et oratio ejus fiat in peccatum* **(Psal. CVIII)**. Condemnatus quippe cum judicatur exit, et orationem suam in peccatum recipit, qui magnae nunc aestimationis apud homines habitus, in divino nunc examine, non solum non pro aliis se intervenire, sed nec sua sibi merita sufficere posse deprehendit, imo ipsarum quibus humanum judicium fefellit, precum inter crimina poenas luit.

CAPUT XXI.

Respiciens autem vidit eos qui mittebant munera sua in Gazophylacium divites. Quia sermone Graeco φυλάσσειν *servare* dicitur, et *gaza* lingua Persica divitiae vocantur, gazophylacium locus appellari solet, quo divitiae servantur. Erat autem arca, foramen habens desuper, posita juxta altare ad dexteram ingredientibus domum Domini, in quam mittebant sacerdotes, qui custodiebant ostia, omnem pecuniam quae deferebatur ad templum Domini, atque instaurationem ejusdem templi servatur. Lege Verba dierum. Etiam nunc autem qui orantes in domum Domini discurrit, ipse quoque dona ferentes respicit, et quem dignum viderit laudat; quem reprobum, damnat.

Vidit autem et quamdam viduam pauperculam mittentem aera minuta duo, et dixit: Vere dico vobis, quia vidua haec pauper plus quam omnes misit. Hic nobis locus moraliter quidem intimat, quam sit acceptabile Deo quidquid bono animo obtulerimus, qui cor nimirum et non substantiam pensat, nec perpendit quantum in ejus sacrificiis, sed ex quanto proferatur. Juxta vero leges allegoriae, divites qui in gazophylacium munera mittebant, Judaeos de justitia legis elatos, porro vidua pauper Ecclesiae simplicitatem designat. Quae recte paupercula vocatur, quia vel superbiae spiritum, vel peccata tanquam mundi divitias abjecit. Vidua vero, quia vir ejus pro ea mortem pertulit, et nunc in coeli penetralibus ab ejus oculis occultus, quasi in parte alterius regionis vivit. Haec in gazophylacium aera minuta duo mittit, quia in conspectum

divinae Majestatis, qua nostri operis oblationes quasi certo numero conscripta et consignata servantur, sive dilectionem Dei et proximi, seu fidei orationisque suae munera defert, quae consideratu propriae fragilitatis minuta, sed merito piae devotionis accepta, cunctis superborum Judaeorum operibus praestant.

Nam omnes hi ex abundantia sibi miserunt in munera Dei. Haec autem ex eo quod deest illi, omnem victum suum quem habuit misit. Ex abundantia sibi Judaeus mittit in munera Dei, qui de justitia sua praesumens, haec apud se orat: *Deus gratias ago tibi, quia non sum sicut caeteri hominum, raptores, injusti,* etc. **(Luc. XVIII)**. Omnem autem victum suum Ecclesia in Dei munera mittit, quae omne quod vivit, non sui meriti, sed Dei esse muneris intelligit, dicens: *Deus, propitius esto mihi peccatori* **(Ibid.)**. Et alibi: *Fortitudinem meam ad te custodiam, quia tu Deus susceptor meus es, Deus meus, misericordia ejus praeveniet me* **(Psal. LVIII)**.

LIBER SEXTUS. FELICITER LEGE.

Cum sapientissimus regum Salomon, in figuram Christi et Ecclesiae templum Domino conderet, hoc quoque inter caetera non indecentibus figurarum praemonebat exemplis, quod adveniente tandem, et apparente rerum illarum, quae tunc umbratice signabantur veritate ac luce, mox omnis illa umbratilis, ut ita dicam, et imaginaria compositio typorum esset penitus auferenda. Post factam namque de lapide, ligno,

et auro incomparandi operis domum, *misit,* et, in figuram crediturі de gentibus populi, *tulit Hiram de Tyro, filium mulieris viduae* **(III Reg. VII)**; haud dubium quin illius, quae supra duos nummos in gazophylacium mittendo, plus omnibus misisse laudatur. *De tribu,* inquit, *Nephtalim, patre Tyrio, artificem aerarium, et plenum sapientia, et intelligentia, et doctrina* **(Ibid.)**. Omnia autem vasa quae fecit Hiram regi Salomoni in domo Domini, de aurichalco erant. In campestri regione Jordanis fudit ea rex, in argillosa terra. Qui enim omnia sua vasa non ductili, sed fusili opere fecit, prius nimirum ad similitudinem cujusque vasis figmentum luti formabat, necessarium quidem, donec opus vasis expleretur: verum postea non modo nullis usibus aptum, sed etiam ut profectio vasis appareret, absque ulla dubietate frangendum. Quasi ergo forma de argilla caeremoniae legales antecedunt, ut dona veritatis evangelicae quasi vasa de aurichalco succedant. Composita pro tempore testa vilis atteratur, ut fulgor ornamenti permansibilis qui latebat ostendatur. Cinis vitulae qui inquinatos sanctificabat tollatur, et crux Christi quae mundum redimat, praedicetur. Incumbente tempore, quo mare aeneum, cujus unda vivificatrice cuncti Ecclesiam intraturi baptizentur, quo columnae legis geminae, quae lilia pro capite gestantes, Christo devotarum januam hinc inde firment ovium, quo bis quini lateres operum nostrorum abluendis hostiis parati quo innumera denique vasorum electionis millia ad montem templi deferantur, solvitur argillosa terra, quae in campestri regione diutius haec occulta tegebat. Hoc est, imminente praeconio dominicae passionis, per quam recondita dudum litterae velamento Ecclesiae sacramenta patescerent, labat paulatim, et destrui jam incipit illa coelestium occultatrix

umbra secretorum. Unde recte post oblationem viduae pauperis, id est, Ecclesiae fidem Domini ore laudatam, Evangelista secutus adjunxit:

Et quibusdam dicentibus de templo quod lapidibus bonis et donis exornatum esset dixit: Haec quae videtis, venient dies, in quibus non relinquetur lapis super lapidem, qui non destruatur. Erat namque prius Jerusalem urbs illa magna regalis, ubi templum famosissimum Deo fuerat exstructum. Postea vero quam venit ille qui erat verum templum Dei, et coelestis Jerusalem coepit aperire mysteria, deleta est illa terrena ubi coelestis apparuit, et in templo illo non remansit lapis super lapidem. Erat prius pontifex, sanguine taurorum et hircorum purificans populum; sed ex quo venit verus Pontifex, qui sanguine suo purificaret credentes **(Hebr. XIII)**, nusquam est ille pontifex prior, nec ullus ei relictus est locus. Altare fuit prius, et sacrificia celebrabantur; sed ut venit verus agnus qui seipsum obtulit hostiam Deo **(Hebr. IX)**, cuncta illa velut pro tempore posita cessaverunt. Propterea sane divina dispensatio procuravit ut et civitas ipsa, et templum, et omnia illa pariter subverterentur, ne qui forte adhuc parvulus et lactens in fide, si viderit illa constare, dum sacrificiorum ritum, dum ministeriorum ordinem attonitus stupet, ipso diversarum formarum raperetur intuitu. Sed providens Deus infirmitati nostrae, et volens multiplicari Ecclesiam suam, omnia illa subverti fecit, et penitus auferri, ut sine ulla cunctatione illis cessantibus, haec esse vera, pro quibus in illis typus praecesserit, crederemus.

Interrogaverunt autem illum, dicentes: Praeceptor, quando haec erunt? Et quod signum cum fieri incipient? Quia laudantibus quibusdam aedificationes templi Dominus palam

responderat haec omnia fore destruenda, discipuli secreto sedente eo super montem Oliveti, sicut Matthaeus Marcusque testantur, tempus et signa praedictae destructionis interrogant.

Qui dixit: Videte, ne seducamini. Multi enim venient in nomine meo dicentes, Quia ego sum et empus appropinquavit. Nolite ergo ire post illos. Multi imminente Jerosolymorum excidio, principes exstitere, qui se esse christos, tempusque libertatis jamjamque appropinquare referrent. Multi in Ecclesia ipsis etiam temporibus apostolorum haeresiarchae prodiere, qui, inter alia plurima veritati contraria, diem Domini instare praedicarent. Quos Apostolus in Epistola ad Thessalonicenses damnat. Multi in nomine Christi venere Antichristi, quorum primus est Simon Magus, *cui,* sicut in Actis apostolorum legimus, *auscultabant omnes qui in Samaria erant, a minimo usque ad maximum dicentes: Hic est virtus Dei, quae vocatur magna* **(Act. VIII)**. Eo quod multo tempore magicis suis dementasset.

Cum autem audieritis praelia et seditiones, nolite terreri. Oportet primum haec fieri, sed non statim finis. Praelia, ad hostes pertinent. Seditiones, ad cives. Quae utraque a tempore dominicae passionis in populo Judaeorum, qui sibi pro Salvatore seditiosum latronem elegit, satis superque constat abundasse. Sed his praecurrentibus, apostoli ne terreantur, ne Jerosolyma Judaeamque deserant, admonentur. Quia videlicet non statim finis, qui in quadragesimum potius differendus sit annum, id est, desolatio patriae, supremumque urbis ac templi sequatur excidium.

Tunc dicebat illis: Surget gens contra gentem, et regnum adversus regnum, et terrae motus magni erunt per loca, et

pestilentiae, et fames. Constat haec ante finem desolationis templi, hoc est tempore Judaicae seditionis, ad litteram contigisse. Potest autem regnum contra regnum, et pestilentia eorum, quorum sermo serpit ut cancer **(II Tim. II)**, et fames audiendi verbum Dei **(Amos. VIII)**, et commotio universae terrae, et a vera fide separatio, etiam in haereticis intelligi, qui, contra se invicem dimicantes, Ecclesiae victoriam faciunt.

Terroresque de coelo, et signa magna erunt. Et haec tempore eodem completa, quisquis Josephi historiam legerit, inveniet. Nam et stella gladio similis ut perhibet, per annum totum supra Jerosolyma pendens, infausto trepidos cives portento terrebat. Et currus itidem equitesque armati, per aera discurrere ac morem bellantium imitari per dies quadraginta sunt visi. Sed et vitula sacrificiis admota, inter immolantium manus enixa est agnam. Quo autem haec merito contigerint, protinus subinfertur, cum dicitur:

Sed ante haec omnia, injicient vobis manus suas, et persequentur, tradentes in Synagogas et custodias, trahentes ad reges, et praesides propter nomen meum. Haec quippe Judaicae genti, vel sola, vel maxima causa exitii fuerat, quia post Domini Salvatoris occasionem, nominis quoque ejus praecones simul et confessores impia crudelitate vexavit.

Continget autem vobis in testimonium. Testimonium videlicet quorum, nisi eorum qui aut persequendo mortes inferunt, aut videndo non imitantur? Mors quippe justorum, bonis in adjutorium est, malis in testimonium, ut inde perversi sine excusatione pereant, unde electi exemplum capiunt ut vivant. Sed, auditis tot terroribus, turbari poterant infirmorum corda, atque ideo consolatio adjungitur, cum protinus subinfertur:

Ponite ergo in cordibus vestris, non praemeditari quemadmodum respondeatis. Ego enim dabo vobis os et sapientiam, cui non poterunt resistere et contradicere omnes adversarii vestri. Ac si aperte membris suis infirmantibus dicat: Nolite terreri, nolite pertimescere. Vos ad certamen acceditis, sed ego praelior. Vos verba editis, sed ego sum qui loquor.

Trademini autem a parentibus, et fratribus, et cognatis, et amicis, et morte afficient ex vobis, et eritis odio omnibus propter nomen meum. Minorem dolorem mala ingerunt, quae ab extraneis inferuntur; plus vero in nobis ea tormenta saeviunt, quae ab illis patimur, de quorum mentibus praesumebamus, quia cum damno corporis mala nos cruciant amissae charitatis. Sed quia dura sunt quae praedicuntur de afflictione mortis, protinus consolatio subditur de gaudio resurrectionis, cum dicitur:

Et capillus de capite vestro non peribit. Scimus quia caro incisa dolet, capillus non dolet incisus. Ait ergo martyribus suis: *Capillus de capite vestro non peribit,* videlicet aperte dicens: Cur timetis, ne pereat quod incisum dolet, quando et illud in vobis perire non potest quod incisum non dolet? Aliter: Capillus de capite discipulorum Domini non peribit, quia non solum fortia quaeque gesta vel dicta sanctorum, de quibus dicitur: *Dominus custodit omnia ossa eorum* **(Psal. XXXIII)**, sed et volatilis (ut ita dicam) ac tenuissima cogitationum fidelium superficies, quae de occulta cordis radice, quasi de cerebro caesaries exit, apud justum judicem conservata digna mercede donabitur. Unde recte Propheta, ut bonorum etiam cogitatuum merita Domino quam sint accepta demonstret. *Et reliquiae,* inquit, *cogitationum, diem festum*

agent tibi **(Psal. LXXV)**. Unde etiam Nazareni in lege, tempore consecrationis, comam nutrire jubentur, et novacula super caput Samuel non ascendisse perhibetur. At contra mulier captiva ut viro Israelitae nubere queat, mundatus a lepra ut Ecclesiae communicare mereatur, omnes sui corporis pilos praecipiuntur eradere, quia videlicet omnis sapientium cogitatio, quae bona, placens et perfecta est, salvatur in perpetuum, et apud Dominum est merces ejus. Stultorum vero pravorumque, quasi Dei aspectibus indigna radix, operum cogitatio poenitendo debet excidi.

Et in patientia vestra possidebitis animas vestras. Idcirco possessio animae in virtute patientiae ponitur, quia radix omnium custosque virtutum patientia est. Per patientiam vero possidemus animas nostras, quia dum nobis ipsis dominari discimus, hoc ipsum incipimus possidere quod sumus. Sic enim conditi mirabiliter sumus, ut ratio animam, et anima possideat corpus. Jus vero animae a corporis possessione repellitur, si non prius anima a ratione possidetur. Custodem igitur conditionis nostrae patientiam Dominus esse monstravit, qui in ipsa nos possidere nosmetipsos docuit. Patientia autem vera est, aliena mala aequanimiter perpeti, contra eum quoque qui mala irrogat, nullo dolore moveri. Nam qui sic proximi mala portat, ut tamen tacitus doleat, et tempus dignae retributionis quaerat, patientiam non exhibet, sed ostendit.

Cum autem videritis circumdari ab exercitu Jerusalem, tunc scitote quia appropinquavit desolatio ejus. Hactenus ea quae per quadraginta annos necdum fine adveniente futura erant; hinc ipse finis desolationis, quae a Romano exercitu facta est, Dominis verbis exponitur.

Tunc qui in Judaea sunt, fugiant in montes. Ecclesiastica narrat historia cunctos qui in Judaea erant Christianos, imminente Jerosolymorum excidio, commonitos a Domino loco decessisse, et trans Jordanem in civitate quadam Pella nomine, donec desolatio Judaeae compleretur, habitasse.

Et qui in medio ejus, discedant. Et qui in regionibus, non intrent in eam. Quia dies ultionis hi sunt, ut impleantur omnia quae scripta sunt. Videtur quidem ad congruam pertinere admonitionem, ut qui extra sunt non in eam intrent, qui autem in medio sunt, quomodo discedent ab exercitu jam civitate circumdata? Nisi forte quod praemisit tunc, id est, tunc qui in Judaea sunt fugiant, non ad ipsum tempus obsidionis, sed ad proximum ante obsidionem tempus, cum se primo miles Romanus per Galilaeae vel Samariae fines coepisset diffundere, pertinere dicimus, ut tunc fugere quisque, cum fugae adhuc tempus esset, acceleraret. Dies autem ultionis hi sunt, dominici videlicet sanguinis ultionem petentes.

Vae autem praegnantibus et nutrientibus in illis diebus. Vae, praesente captivitate, praegnantibus et nutrientibus, sive mammantibus, ut quidam interpretantur. Quarum vel uteri, vel manus, filiorum sarcina praegravatae, fugae necessitatem non minimum impediunt. Lege et Regum historiam, ubi uxor Jonathae malum captivitatis praepropera fuga vitando, lapsum sinu filium perpetuo claudum recepit.

Erit enim pressura magna supra terram, et ira populo huic. Haec pressura, et ira populo illi, usque hodie per omnes gentes disperso individua comes adhaeret, non tamen in aeternum adhaesura credenda est. Nam postquam ordinem ejusdem pressurae vel irae, Dominus ostendit, dicens:

Et cadent in ore gladii, et captivi ducentes in omnes gentes, et Jerusalem calcabitur a gentibus. Protinus juxta prophetiam quae canit: *In ira misericordiae memor ejus,* subjunxit atque ait:

Donec impleantur tempora nationum. Tempora quippe nationum illa sunt quae commemorat Apostolus, dicens: *Quia caecitas ex parte facta est in Israel, donec plenitudo gentium introiret, et sic omnis Israel salvus fieret* **(Rom. XI)**. Qui cum promissa salute fuerit potitus, patrium quoque rediturus ad solum, et metropolis quondam suae possessione atque inhabitatione gavisurus esse, forsitan non temere speratur, quia non in perpetuum, sed donec tempora nationum impleantur, ita premendus esse narratur. Quid autem, impletis nationum temporibus, et sic omni Israel salvato, sequatur, Dominus ex ordine manifestat. Nam et hoc secundum Matthaeum discipuli interrogabant, non solum templi evertendi tempus, sed et signum adventus ejus, et consummationis saeculi quaerendo

Et erunt signa in sole, et luna, et stellis, et in terris pressura gentium, prae confusione sonitus maris et fluctuum. Quia ergo, sicut Dominus in sequentibus intimat, apparente universali judicio coelum et terra transibunt, et sicut in Joannis Apocalypsi legimus, mare jam non erit, merito eodem incumbente judicio, sonitus maris et fluctuum confunditur, terrarum orbis prementibus se invicem colonis inficitur, maxima coeli luminaria percussis horrore novo radiis turbatam faciem velant. Et quomodo impulsae ad casum arbores fragoris motusque sui praemittere solent indicia, sic termino appropiante quasi paventia nutant ac tremunt elementa. Ergo quod ait Matthaeus: *Sol obscurabitur, et luna*

non dabit lumen suum, et stellae cadent de coelo **(Matth. XXIV)**, ipsam judicii praesentiam significat, quando apparente verae gloria lucis, omnia mundi lumina, tenebris umbrisque comparantur. Quod vero dicit Lucas: *Erunt signa in sole, et luna, et stellis,* praecursores vicini ejusdem judicii quasi nuntios indicat. E quibus est et illud Prophetae: *Sol vertetur in tenebras, et luna in sanguinem, antequam veniat dies Domini magnus et manifestus* **(Joel. II)**. Item quod Lucas ait: *Et in terris pressura gentium,* ipsum esse reor, quod Antichristi tempora describens Matthaeus dicit: *Erit enim tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi usque modo, neque fiet* **(Matth. XXIV)**. Quod autem Lucas subjungit, *prae confusione sonitus maris et fluctuum,* praeco est illius quod inter caetera mutabilia saeculi Joannes mare habiturum conspexit.

Arescentibus hominibus prae timore et exspectatione, quae supervenient universo orbi. Nam virtutes coelorum movebuntur. Credo ipsum judicis adventum hac sententia designari, quando juxta alterius loci parabolam omnes, hoc est et prudentes et fatuae virgines insolito clamore suscitatae, lampades ornant, id est, sua secum opera numerant, pro quibus maximo cum timore jam jamque instantem aeterni discriminis exspectant eventum. Nam eatenus absque ullo timore judicis, universus pene orbis acturus est, Apostolo attestante, qui ait: *Cum enim dixerint, Pax et securitas, tunc repentinus eis superveniet interitus* **(I Thess. V)**. Tunc itaque superveniente universo orbi timore et exspectatione districti examinis, multi qui in hoc mundo florere videbantur, cum se sine fructu conspexerint, arescent. Tunc fides quae sine operibus viruerat, probante se justi Judicis inarescet. Nec mirum homines, hoc

est vel natura, vel sensu terrestres, ad ejus judicium turbari, cujus aspectum et ipse coelorum virtutes, hoc est, angelicae trement potestates, beato quoque Job attestante, qui ait: *Columnae coeli contremiscunt et pavent ad nutum ejus.* Quid ergo faciunt tabulae, quando tremunt columnae? Quid virgula deserti patitur, cum cedrus paradisi concutitur?

Et tunc videbunt Filium hominis venientem in nube cum potestate magna et majestate. In potestate et majestate visuri sunt quem in humilitate positum audire noluerunt, ut virtutem ejus tanto tunc districtius sentiant, quanto nunc cervicem cordis ad ejus patientiam non inclinant. Sed quia haec contra reprobos dicta sunt, mox ad electorum consolationem verba vertuntur, nam subditur:

His autem fieri incipientibus, respicite et levate capita vestra, quoniam appropinquat redemptio vestra. Cum plagae, inquit, mundi crebrescunt, cum terror judicii virtutibus commotis ostenditur, levate vos capita, id est exhilarate corda. Quia dum finitur mundus, cui amici non estis, prope fit redemptio quam quaesitis. In Scriptura etenim sacra, saepe caput pro mente ponitur. Quia sicut capite reguntur membra, ita cogitationes mente disponuntur. Levare itaque capita est mentes nostras ad gaudia patriae coelestis erigere. Quod autem calcari mundus, ac despici debeat, provida Dominus comparatione manifestat. Nam sequitur:

Et dixit illis similitudinem: Videte ficulneam, et omnes arbores, cum producunt jam ex se fructum, scitis quoniam prope est aestas. Ita et vos cum videritis haec fieri, scitote quoniam prope est regnum Dei. Aperte ergo docet quia sicut ex fructu arborum ventura aestas agnoscitur, ita ex ruina

mundi prope esse cognoscitur regnum Dei. Quibus profecto verbis ostenditur, quia fructus mundi, ruina est. Ad hoc enim crescit, ut cadat. Ad hoc germinat, ut quaecunque germinaverit, cladibus consumat. Bene autem regnum Dei aestati comparatur, quia tunc moeroris nostri nubila transeunt, et vitae dies aeterni solis claritate fulgescunt.

Amen, dico vobis, quia non praeteribit generatio haec, donec omnia fiant. Multum quippe commendat Dominus, quod ita pronuntiat. Quodammodo, si dici fas est, juratio ejus est: *Amen, dico vobis.* Amen enim interpretatur *verum,* et tamen non est interpretatum, cum potuisset dici Verum dico vobis, nec Graecus hoc interpres ausus est facere, nec Latinus. Sic mansit, non est interpretatum, ut honorem haberet velamento secreti, non ut esset negatum, sed ne vilesceret nudatum. Igitur Verum dico vobis Veritas dicit, quae utique et si non diceret, mentiri omnino non posset. Tamen commendat, inculcat, dormientes quodammodo excitat, intentos facit, contemni non vult: *Amen,* inquiens, *dico vobis, quia non praeteribit generatio haec, donec omnia fiant.* Generationem autem aut omne hominum genus dicit, aut specialiter Judaeorum.

Coelum et terra transibunt, verba autem mea non transient. Coelum quod transibit non aethereum, sive sidereum, sed aereum, a quo et aves coeli et nubila coeli cognominantur, intelligere debemus. Petro attestante, qui dicit quod coeli erant prius, et terra de aqua, et per aquam consistens verbo Dei, per quae ille tunc mundus periit. Coeli autem qui nunc sunt et terra, eodem verbo repositi sunt igni reservati in die judicii et perditionis hominum impiorum **(II Petr. III)**. Aperte docens quia non alii coeli sunt igne perituri,

quam qui aqua perditi, hoc est, inania haec, et nubilosa ventosi aeris spatia. Neque enim aqua diluvii quae quindecim tantum cubitis montium cacumina transcendit, ultra aeris aetherisque confinia pervenisse credenda est. Quocunque autem pervenire potuit, eo nimirum juxta praefatam beati Petri sententiam et ignis judicii perveniet. Si autem *coelum et terra transibunt,* moveri potest quomodo dicat Ecclesiastes: *Generatio praeterit, et generatio advenit, terra vero in aeternum stat* **(Eccle. I)**. Sed aperta ratione coelum et terra per eam quam nunc habent imaginem transeunt, attamen per essentiam sine fine subsistunt. *Praeterit enim figura hujus mundi* **(I Cor. VII)**. Et ad Joannem angelus: *Erit* (inquit) *coelum novum et terra nova* **(Apoc. XXI)**. Quae quidem non alia condenda sunt, sed haec ipsa renovantur. Coelum igitur et terra et transibit et erit, quia et ab ea quam nunc habet specie per ignem tergetur, et tamen in sua semper natura servabitur. Unde per Psalmistam dicitur: *Mutabis ea, et mutabuntur* **(Psal. CI)**. Quam quidem ultimam commutationem suam, ipsis nobis nunc vicissitudinibus nuntiant, quibus nostris usibus indesinenter alternat. Nam terra a sua specie, hiemali ariditate deficit, vernali humore viridescit. Coelum quotidie caligine noctis obducitur, et diurna claritate renovatur. Hinc ergo, hinc fidelis quisque colligat, et interire haec, et tamen per innovationem refici, quae constat nunc assidue velut ex defectu reparari.

Attendite autem vobis, ne forte graventur corda vestra in crapula et ebrietate, et curis hujus vitae, et superveniat in vos repentina dies illa. Tanquam laqueus enim superveniet in omnes, qui sedent super faciem omnis terrae. O stultam praesumptionem cordis humani, quae lamentabilem finem

cupiditatis, ebrietatis, et crapulae, nec ipso judice contestante, praevideat, sed edictum Regis aeterni more servi nequam, postquam didicerit, spernat. Et certe si qui nobis peritus ac sapiens medicus praeciperet: Attendite, inquiens vobis, ne qui (verbi gratia) de illius vel illius herbae succo avidius sumat; quod si fecerit, repentinus ei superveniet interitus, quanto quisque studio praemonentis medici mandata servaret, ne, videlicet, vetitum gustando, periret? At nunc animarum simul et corporum Salvator ac Dominus jubet ebrietatis herbam et crapulae vitandam, nec non et curarum saecularium, velut mortiferos succos esse cavendos, et quanti tamen nostrum, his non solum sauciari, sed etiam consumi non timent? Nulla credo alia causa, nisi quia fidem quam medici praebent dictis, Domini praebere contemnunt. Si enim credidissent, credendo utique timerent, timendo autem impendens periculum caverent. Sed illi e contra torpendo, quam juste dictum sit, probant: *Filius hominis veniens, putas inveniet fidem in terra* **(Luc. XVIII)**?

Vigilate itaque omni tempore, orantes, ut digni habeamini fugere ista omnia quae futura sunt, et stare ante Filium hominis. Qui ante Filium hominis stare, eique juxta Apocalypsin Joannis die noctuque in templo ejus servire desiderat, nec ab ejus aspectibus in ignem aeternum maledictus abjici, non solum ab illecebris saecularibus castigari, sed et orare, et vilare, et hoc non certis quibusdam diebus, sed omni tempore facere debet, juxta quod psalmus ait: *Benedicam Dominum in omni tempore, semper laus ejus in ore meo* **(Psal. XXXIII)**. Sic namque merebitur habitare in domo Domini, in saeculum saeculi laudare illum.

Erat autem diebus docens in templo, noctibus vero exiens morabatur in monte, qui vocatur Oliveti. Et omnis populus manebat ad eum in templo, audire eum. Quae verbis praecipit Dominus, suis confirmat exemplis. Nam qui nos ante repentinum judicii universalis adventum, ante incertum singulorum nostrum exitum, deliciis simul et curis hujus vitae neglectis, ad vigilandum hortatur et orandum, et ipse impendente suae tempore passionis, doctrinae vigiliis, et precibus instat, pariter et exemplo insinuans hoc esse digne Deo vigilare, vel dicto vel facto proximis quibusque viam veritatis ostendere, et eos pro quibus passurus erat, vel verbo ad fidem provocans, vel Patri oratione commendans. Et nos quoque cum inter prospera sobrie, et juste, et pie conversamur, inter adversa vero nunquam de divinae misericordiae celsitudine desperamus, diebus profecto cunctis in templo docemus, quia fidelibus operis boni formam praebemus. Noctibus vero in monte Oliveti moramur, quia in tenebris angustiarum gaudii spiritalis consolatione respiramus. Juxta eum qui dixit: *Ego autem sicut oliva fructifera in domo Domini, speravi in misericordia Dei mei* **(Psal. LI)**. Id est, sicut is qui misericordiae fructum, quibus valuit impendit, mei a Domino miserendum esse non ambigo. Et ad nos quoque audiendos omnis populus manicat, cum vel discussis operibus tenebrarum, vel evictis, Dei gratia, nebulis pressurarum, sicut in die honeste ambulantes, non in comssationibus et ebrietatibus nos filii lucis imitantur **(Rom. XIII)**.

CAPUT XXII.

Appropinquabat autem dies festus Azymorum, qui dicitur Pascha. Pascha, quod Hebraice dicitur *phase,* non a passione, ut plerique arbitrantur, sed a transitu nominatur, eo quod exterminator videns sanguinem in foribus Israelitarum, pertransierit, nec percusserit eos, vel ipse Dominus praebens auxilium populo suo, desuper ambularit. Cujus sacramentum vocabuli, sublimius exquirens evangelista Joannes ait: *Sciens Jesus quia venit ejus hora, ut transeat ex hoc mundo ad Patrem* **(Joan. XIII)**. Ubi manifeste declarat ideo festivitatis hujus diem per legem mystice transitum vocari, quod Agnus Dei, qui peccata mundi tolleret, in eo de hoc mundo vel ipse esset transiturus, vel nos salubri transitu, quasi de Aegyptia servitute ducturus. Hoc sane juxta Veteris Testamenti litteram inter Pascha et azyma distat, quod pascha ipse solus dies appellatur in quo agnus occidebatur ad vesperam, hoc est, quarta decima luna primi mensis. Quinta decima autem luna, quando egressum est de Aegypto, succedebat festivitas Azymorum. Cujus septem diebus, id est usque ad vicesimum primum ejusdem mensis diem, ad vesperam, est statuta solemnitas. Verum Evangelii Scriptura indifferenter et diem azymorum pro pascha, et pro diebus azymorum pascha ponere solet. Dicit enim Lucas: *Dies festus Azymorum, qui dicitur Pascha.* Item Joannes, cum primo Azymorum die, id est quinta decima luna res ageretur, ait: *Et non introierunt in praetorium, ut non contaminarentur, sed manducarent pascha* **(Joan. XVIII)**. Quia videlicet et paschae dies in azymis panibus est celebrari praeceptus, et nos quasi pascha perpetuum facientes, semper ex hoc mundo transire praecipimur. Una quippe die agno immolato ad vesperam, septem ex ordine dies sequuntur azymorum. Quia Christus Jesus semel pro nobis in plenitudine temporum passus in

carne, per omne nobis hujus saeculi tempus, quod septem diebus agitur, in azymis sinceritatis et veritatis praecipit esse vivendum: totoque semper nisu desideria saeculi, quasi Aegypti retinacula fugere, et quasi a mundana conversatione secretam solitudinem inter nos admonet subire virtutum.

Et quaerebant principes sacerdotum et scribae, quomodo eum interficerent. Timebant vero plebem. Haec ante biduum Paschae, congregatis principibus sacerdotum, et senioribus populi, ac scribis, in atrium Caiphae, Matthaeus acta testatur. Timebant vero plebem, non seditionem metuentes, sed caventes, ne auxilio populi de suis manibus tolleretur.

Intravit autem Satanas in Judam qui vocatur Iscariotes, unum de duodecim. Scribit in Evangelio suo Joannes quia cum intinxisset Dominus panem, dedit Judae Simonis Iscariotis, et post buccellam, tunc introivit in illum Satanas. Sed non est contrarium Lucae, qui eum et ante buccellam a Satana invasum jam esse commemorat, quia quem nunc intravit ut deciperet, postmodum intravit ut sibi jam traditum plenius possideret. Nunc intravit, ut quasi adhuc alienum tentaret, tunc ut quasi proprium ad quaecunque vellet agenda noxia traheret.

Et abiit, et locutus est cum principibus sacerdotum et magistratibus, quemadmodum illum traderet eis, et gavisi sunt. Quod dixit: *Abiit et locutus est,* ostendit a principibus invitatum, non ulla necessitate constrictum, sed sponte propria sceleratae mentis inisse consilium.

Et pacti sunt illi pecuniam dare. Et spopondit. Et quaerebat opportunitatem, ut traderet illum sine turba. Multi hodie

Judae scelus, quod Dominum ac Magistrum Deumque suum pecunia vendiderit, velut immane et nefarium exhorrent, nec tamen cavent. Nam cum pro muneribus falsum contra quemlibet testimonium dicunt, profecto quia veritatem pro pecunia negant, Dominum pecunia vendunt. Ipse enim dixit: *Ego sum veritas* **(Joan. XIV)**. Cum societatem fraternitatis aliqua discordiae peste commaculant, Dominum produnt, quia Deus charitas est. Qui etiamsi nullus pecuniam det, Dominum argenteis vendunt, quia principis saeculi imaginem, id est, exempla hostis antiqui neglecta conditoris ad quam creati sunt imagine sumunt. Nam sicut Joannes Baptista, qui non pro Christi confessione, sed pro defensione veritatis occubuit, ideo tamen pro Christo, quia pro veritate martyrium suscepit, ita e contrario, qui charitatis et veritatis jura spernit, Christum utique, qui est veritas et charitas, prodit. Maxime cum non infirmitate, vel ignorantia subripiente peccat, sed in similitudinem Judae quaerit opportunitatem, ut arbitris absentibus, veritatem mendacio, virtutem crimine mutet.

Venit autem dies Azymorum, in qua necesse erat occidi Pascha. Et misi Petrum et Joannem dicens: Euntes parate nobis Pascha, ut manducemus. Diem azymorum Paschae, quartam decimam primi mensis appellat, quando, fermento abjecto, pascha, id est, agnus, occidi consueverat ad vesperam, ut supra jam dictum est. Quod exponens Apostolus ait: *Etenim pascha nostrum immolatus est Christus* **(I Cor. V)**. Hoc etenim Pascha tunc necesse erat occidi, hoc est paterno consilio ac definitione sancitum. Qui licet die sequente, hoc est, quinta decima sit luna crucifixus, hac tamen nocte qua agnus immolabatur, et carnis sanguinisque suis

discipulis tradidit mysteria celebranda, et a Judaeis tentus ac ligatus ipsius immolationis, hoc est, passionis suae, sacravit exordium.

At illi dixerunt: Ubi vis paremus? Non habemus domicilium, non habemus tabernaculum. Audiant quibus aedificandarum domorum cura est, et ambitiosarum porticum cogitatur instructio, quos pretiosorum marmorum pompa et distincta auro laquearia delectant, cognoscant Christum omnium Dominum, qui locum ubi caput inclinaret non habuit. Et idcirco eum discipuli interrogant: *Ubi vis paremus tibi manducare pascha?*

Et dixit ad eos: Ecce introeuntibus vobis in civitatem, occurret vobis homo amphoram aquae portans. Sequimini eum in domum in quam intrat. Indicium quidem praesciae divinitatis est quod cum discipulis loquens, quid alibi futurum sit, novit. Pulchre autem paraturis Pascha discipulis, homo amphoram aquae portans occurrit, ut ostendatur hujus paschae mysterium, pro ablutione perfecta mundi totius esse celebrandum. Aqua quippe lavacrum gratiae, amphora mensuram perfectam significat. Parant ergo Pascha, ubi aquae infertur amphora, quia tempus videlicet adest quo veri paschae cultoribus typicus de limine cruor auferatur, et ad tollenda crimina vivifici fontis baptisma consecretur.

Et dicetis patrifamilias domus: Dicit tibi magistet: Ubi est diversorium ubi pascha cum discipulis meis manducem? Consulte vel aquae bajuli, vel Domini domus sunt praetermissa vocabula, ut omnibus Pascha celebrare volentibus, hoc est, Christi sacramentis imbui, Christum suae

mentis hospitio suscipere quaerentibus, facultas danda signetur

Et ipse vobis ostendet coenaculum magnum stratum, et ibi parate. Euntes autem invenerunt sicut dixit illis, et paraverunt pascha. Coenaculum magnum, lex spiritualis est, quae de angustiis litterae egrediens, in sublimi loco recipit Salvatorem. Nam qui adhuc occidentem litteram servaverit, qui non aliud in agno quam pecus intellexerit, iste nimirum in imis pascha facit, quia spiritus majestatem comprehendere necdum dicit. At qui aquae bajulum, hoc est gratiae praeconem in domum Ecclesiae fuerit secutus, hic per Spiritum vivificantem tectum litterae transcendendo, in alto mentis diversorio Christo mansionem praeparat, quia cuncta vel Paschae sacramenta, vel caetera legis decreta de eo scripta intelligit.

Et cum facta esset hora, discubuit, et duodecim apostoli cum eo. Horam manducandi paschae designat, quae, ut saepius inculcatum est, quarta decima die mensis primi perducta ad vesperam, et quinta decima luna jam terris apparente, juxta edicta legis instabat.

Et ait illis: Desiderio desideravi hoc pascha manducare vobiscum antequam patiar. Desiderat primo typicum pascha cum discipulis manducare, et sic passionis suae mundo mysteria declarare, quatenus et antiqui legalisque paschae probator existat, et hoc ad suae dispensationis figuram pertinuisse docendo, carnaliter ultra vetet exhibenti, imo, umbra transeunte, veri jam paschae lumen advenisse demonstret. Quod pulchre temporibus Josue consummandi mannae tempus et ordo praefigurat, ubi scriptum est: *Et*

fecerunt paschae quarta decima die mensis ad vesperum in campestribus Jericho, et comederunt de frugibus terrae altero die azymos panes, et polentam ejusdem anni. Defecitque manna postquam comederunt de frugibus terrae, nec usi sunt ultra cibo illo filii Israel **(Josue. V)**. Siquidem Josue susceptum defuncto Moyse populum, solitis aliquandiu trans Jordanem mannae refecit alimentis, quibus et ipse, quamvis agnito olimque gustato terrae repromissionis fructu, reficitur. Exin Jordanem trajicit, cultris petrinis circumcidit, et tres semis mensis usque ad diem scilicet paschae completam consuetum manna non tollit. Moyse quippe mortuo, Josue dux ordinatur, quia, lege traditionibus Pharisaeorum corrupta, Christus incarnatur. Josue trans Jordanem manna pascit et pascitur, quia Dominus usque ad tempus sui baptismatis caeremonias legis et ipse servat, et a cunctis servari desiderat. Traductam plebem Jordanem Josue petra circumcidit, quia, baptismi gratia celebrata, Salvator etiam cogitationum quod lex nequiverat, illecebras fidei severitate praecedit. Et tres semis annos quasi solito manna nutriri, sacramenta legis, quamvis ad coelestia promissa paulatim provocans, observare non cessat, donec tempore praefixo desideratum pascha cum discipulis manducans, ita demum mane illucescente mundissima sui corporis et sanguinis mysteria in crucis altari consecrata, quasi azyma terrae repromissionis imbuendis fidelibus offerat. Denique quod sequitur:

Dico enim vobis, quia ex hoc non manducabo illud donec impleatur in regno Dei. Quantum Josue verbis consonat, qui ait: *Nec usi sunt ultra cibo illo filii Israel, sed comederunt de frugibus terrae Chanaan* **(Josue, V)**.---*Ego non manducabo,* inquit, *illud donec impleatur in regno Dei,* id est,

nequaquam ultra Moysaicum pascha celebrabo, donec in Ecclesia spiritaliter intellectum compleatur: Ipsa est enim regnum Dei. De quo alibi discipulis ait: *Regnum Dei intra vos est* **(Luc. XVII)**. In quo regno Dominus hodieque vetus pascha impletum manducat, quando ea quae Moyses rudi populo carnaliter observanda praecepit, in membris suis, hoc est in ipsa Ecclesia spiritaliter exercet.

Et accepto calice, gratias egit et dixit: Accipite et dividite inter vos. Et hic calix ad vetus illud Pascha, cui finem desiderabat imponere, pertinet. Quo accepto, gratias egit, ob hoc nimirum, quia vetera transitura, et ventura, fuerant omnia nova.

Dico enim vobis, quod non bibam de generatione vitis, donec regnum Dei veniat. Potest quidem hic versiculus et simpliciter accipi, quod ab hac hora coenae, usque ad tempus resurrectionis, quo in regno Dei erat venturus, vinum bibiturus non esset. Postea namque illum, cibum potumque sumpsisse, testatur apostolus Petrus, qui ait: *Qui manducavimus et bibimus cum illo, postquam resurrexit a mortuis* **(Act. X)**. Sed multo consequentius, ut sicut supra typicum agni esum, sic etiam potum paschae typicum neget se ultra gustaturum, donec ostensa et manifestata resurrectionis suae gloria, regni Dei fides mundo adveniat. Ut per duo maxima legis edicta, esum videlicet potumque paschalem spiritaliter immutata, disceres omnia legis sacramenta, vel jussa quae carnaliter sonare videbantur, ad spiritalem jam nunc observantiam fuisse transferenda.

Et accepto pane, gratias egit, et fregit et dedit eis, dicens: Hoc est corpus meum, quod pro vobis datur. Hoc facite in meam

commemorationem. Finitis paschae veteris solemniis, quae in commemorationem antiquae de Aegypto liberationis agebantur, transiit ad novum, quod in suae redemptionis memoriam Ecclesia frequentare desiderat. Ut videlicet pro carne agni vel sanguine suae carnis sanguinisque sacramentum in panis ac vini figura substituens, ipsum se esse monstraret, cui *juravit Dominus et non poenitebit eum, tu es sacerdos in aeternum, secundum ordinem Melchisedech* **(Psal. CIX)**. Frangit autem ipse panem quem porrigit, ut ostendat corporis sui fractionem non sine sua sponte futuram, sed, sicut alibi dicit, potestatem se habere ponendi animam suam, et iterum sumendi eam. Et sicut de veteribus terminandis egerat, sic et de novis incipiendis Patris gratias agit, nobis pariter exemplum tribuens, in omni boni operis inchoatione vel perfectione, Patrem qui est in coelis esse glorificandum. Quod autem dicit: *Hoc facite in meam commemorationem,* exponit apostolus Paulus. Qui cum verba ipsius poneret dicentis: *Hoc facite in meam commemorationem, hoc est corpus meum quod pro vobis confringitur,* Et iterum: *Hic est calix novum testamentum in meo sanguine, hoc facite quotiescunque bibetis, in meam commemorationem,* subjunxit exponendo, et ait: *Quotiescunque enim manducatis panem hunc, et calicem bibitis, mortem Domini annuntiate, donec veniat.* **(I Cor. XI)**.

Similiter et calicem, postquam coenavit, dicens: Hic est calix novum testamentum in sanguine meo, quod pro vobis fundetur. Quod dicit: *Similiter et calicem,* subauditur ἀπὸ κοινοῦ, dedit eis ut sit plena sententia: *Similiter et calicem, postquam coenavit, dedit eis.* Quia ergo panis carnem confirmat, vinum vero sanguinem operatur in carne, hic ad

corpus Christi mystice, illud refertur ad sanguinem. Verum quia et nos in Christo, et in nobis Christum manere oportet, vinum dominici calicis aqua miscetur. Attestante enim Joanne, *aquae populi sunt* **(Apoc. XV)**. Et neque aquam solam, neque solum vinum, sicut nec granum frumenti solum sine aquae admistione et confectione in panem, cuiquam licet offerre, ne talis videlicet oblatio quasi caput a membris secernendum esse significet, et vel Christum sine nostrae redemptionis amore pati potuisse, vel nos sine Christi passione salvari, ac Patri offerri posse confingat; quod si quem movet, cum coenatis Salvator apostolis suum corpus ac sanguinem tradiderit, quare non universalis Ecclesiae consuetudine jejunii doceamur eadem sacramenta percipere, breviter audiat ideo tunc coenatos communicasse apostolos, quia necesse erat pascha illud typicum antea consummari, et sic ad veri paschae sacramenta transiri. Nunc in honorem tanti tamque terribilis sacramenti placuisse magistris Ecclesiae, primo nos dominicae passionis participatione muniri, primo spiritalibus epulis interius exteriusque sacrari, ac deinde terrenis dapibus corpus et vilibus escis refici. Quod autem dicit: *Hic est calix novum testamentum in sanguine meo,* ad distinctionem veteris Testamenti respicit, quod hircorum et vitulorum est sanguine dedicatum, dicente inter aspergendum legislatore: *Hic est sanguis testamenti, quod mandavit ad vos Deus* **(Hebr. IX)**. Necesse est enim exemplaria quidem coelestium his mundari, ipsa autem coelestia melioribus hostiis quam istis, juxta quod Apostolus per totam ad Hebaeos Epistolam, inter legem distinguens et Evangelium, pulcherrima expositione et plenaria ratione declarat.

Verumtamen ecce manus tradentis me mecum est in mensa. Et quidem filius hominis secundum quod definitum est vadit, verumtamen vae illi homini per quem tradetur. Qui de passione praedixerat, et de proditore praedicit, dans locum poenitentiae, ut cum intellexisset sciri cogitationes suas et occulta consilia, poeniteret eum facti sui. Et tamen non designat specialiter, ne, manifeste correptus, impudentior fieret. Mittit crimen in numero, ut agat conscius poenitentiam. Praedicit et poenam ut quem pudor non vicerat, corrigant denuntiata supplicia. Sed et hodie quoque et in sempiternum, vae illi homini qui ad mensam Domini malignus accedit, qui, insidiis mente conditis, qui, praecordiis aliquo scelere pollutis, mysteriorum Christi secretis participare non metuit. Etenim ille in exemplum Judae filium hominis tradit, non quidem Judaeis peccatoribus, sed tamen peccatoribus, membris videlicet suis, quibus illud inaestimabile et inviolabile Domini corpus violare praesumit. Ille Dominum vendit, qui ejus amore ac timore neglecto, terrena et caduca, imo etiam criminosa plus amare et curare convincitur. Vae, inquam, illi homini, de quo Jesus qui altaribus sacrosanctis inter immolandum, ut pote proposita consecraturus, adesse non dubitatur, astantibus sibi ministris coelestibus quaeri cogitur: Ecce, inquiens, manus tradentis me, mecum est in mensa.

Et ipsi coeperunt quaerere inter se quis esset ex eis qui hoc facturus esset. Et certe noverant undecim apostoli quod nihil tale contra Dominum cogitarent, sed plus credunt magistro quam sibi, et timentes fragilitatem suam, tristes quaerunt de peccato, cujus conscientiam non habebant. Quaerit et Judas

impudens, sicut Matthaeus Marcusque commemorant, ut audacia bonam conscientiam mentiretur.

Facta est autem et contentio inter eos, quis eorum videretur esse major. Sicut bonis esse moris solet in Scripturis semper exempla Patrum praecedentium, quibus ad meliora proficiant, quibus agnitis, de suis actibus humilientur, inquirere, sic e contrario reprobi, si quid forte in electis reprehensibile reperiunt, quasi suas ex eo nequitias obtecturi, aut pro justo defensuri, libentissime solent amplecti. Ideoque multo ardentius legunt quod facta est contentio inter discipulos Christi quis eorum videretur esse major, quam quod *multitudinis credentium erat cor et anima una* **(Act. IV)**. Multo recolunt tenacius, quod facta est dissensio inter Barnabam et Paulum, ita ut discederent ab invicem, quam quod idem Paulus ait: *Cum enim sit inter vos zelus et contentio, nonne carnales estis? nonne homines estis?* quasi nobis infirmitas sanctorum imitanda proponatur, et non illud potius, quia convaluerunt de infirmitate, fortes facti sunt in bello, hoc maxime in loco, ubi et ipsa contentionis eorum causa est nobis incognita. Neque enim incredibile est quia juxta hoc quod alibi praecipitur: *Contendite intrare per angustam portam* **(Luc. XIII)**, honore se invicem praeveniendo certarint. Verum qualibet ex causa contenderint, nos potius non carnales adhuc discipuli quid gesserint, sed spiritalis magister quid jusserit videamus.

Dixit autem eis: Reges gentium dominantur eorum, et qui potestatem habent super eos, benefici vocantur. Vos autem non sic. Sed qui major est in vobis, fiat sicut junior, et qui praecessor est, sicut ministrator. Certantibus de prioratu discipulis, pius magister eos non initae contentionis arguit,

sed formam quam sequantur humilitatis modesta ratione describit. In qua tamen forma obtinenda, majores et praecessores, id est, doctores Ecclesiae non minima discretione opus habent, ne videlicet regum gentium instar dominari subjectis, seque ab eis gaudeant supervacuis laudibus attolli, sed ad exemplum regis praesint, efficiantur ac ministri. Quia nimirum necesse est ut sic agentibus per humilitatem sint socii, quatenus contra delinquentium vitia per zelum justitiae sint erecti, ut et bonis in nullo se praeferant, et cum pravorum culpa exigit, potestatem protinus sui prioratus agnoscant. Ne enim praesidentis animus ad elationem potestatis suae delectatione rapiatur, recte per quemdam sapientem dicitur: *Ducem te constituerunt, noli extolli, sed esto in illis quasi unus ex illis* **(Eccli. XXXII)**. Hinc etiam Petrus ait: *Non dominantes in clero, sed forma facti gregi* **(I Petr. V)**. Et tamen nonunquam gravius delinquitur, si inter perversos plus aequalitas quam disciplina custodiatur, quia enim falsa pietate superatus ferire Heli delinquentes filios noluit, apud districtum judicem semetipsum cum filiis crudeli damnatione percussit. Unde necesse est ut rectorem subditis et matrem pietas, et patrem exhibeat disciplina. Atque inter haec sollicita circumspectione providendum, ne aut districtio rigida, aut pietas sit remissa.

Nam quis major est, qui recumbit an qui ministrat? Nonne qui recumbit? Ego autem in medio vestrum sum sicut qui ministrat. Ad verba exhortationis suimet adjungit exempla, quae Joannes evangelista plenius commemorans inter caetera scribit: *Si ego lavi vestros pedes Dominus et Magister, et vos debetis alter alterius lavare pedes* **(Joan. XIII)**. Quamvis etiam verbo *ministrandi* possint omnia quae Deus in carne

gessit intelligi. Nam et ipsum sui sanguinis sacramentum imministrandum nobis se effundere significat, cum dicit: *Sicut Filius hominis non venit ministrari, sed ministrare, et dare animam suam redemptionem pro multis* **(Matth. XX)**, et hoc quoque majoribus Ecclesiae praecipuum ministrandi genus imitandum ostendens, ut non solum misericordiis, eleemosynae, doctrinae salutaris, spiritalis exempli ministeria fratribus impendamus, verum etiam sicut ille pro nobis animam suam posuit, ita et nos pro invicem animas ponere discamus.

Vos autem estis qui permansistis mecum in tentationibus meis, et ego dispono vobis, sicut disposuit mihi Pater meus regnum. Non inchoatio patientiae, sed perseverantia coelestis regni gloria donatur. Quia nimirum perseverantia quae alio nomine constantia vocatur, robur quoddam et fortitudo mentis, cunctarumque (ut ita dixerim) est columna virtutum. Quae cum bene recta et firma consistit, nihil est certius, nihil tutius bonis moribus. Quod si aliquo dejiciatur impulsa turbine, non sola labitur; omnia enim prorsus animi bona simul corruunt. Sicut ergo Pater disposuit filio regnum, quem factum *obedientem usque ad mortem, mortem autem crucis, exaltavit, et donavit illi nomen quod est super omne nomen* **(Philipp. II)**, sic et filius idem permanentes secum in tentationibus aeternum ducet ad regnum. *Si enim complantati facti sumus, similitudini mortis ejus, simul et resurrectionis erimus* **(Rom. VI)**. A cujus sublimitate promissi Judas infelix excipitur. Nam et antequam haec Dominus diceret, exisse credendus est. Qui non modo permanere cum illo in tentationibus sprevit, verum ipsos tentationum ejus juvit auctores. Excipiuntur et illi qui, auditis

incomprehensibilis sacramenti verbis, abierunt retro, et jam non cum illo ambulabant. Non enim recedentes a Domino, nisi quotquot poenitendo redierunt, potuere salvari.

Ut edatis et bibatis super mensam meam in regno. Mensa haec proposita omnibus sanctis ad fruendum, coelestis est gloria vitae. Cibus potusque ille de quo alias dicitur: *Beati qui esuriunt et sitiunt justitiam* **(Matth. V)**, quoniam ipsi saturabuntur. Fruendo, scilicet, olim desiderato et amato gaudio veri et inconcussi boni. *Et sedeatis super thronos, judicantes duodecim tribus Israel.* Haec est illa quam psalmus canit immutatio dextrae Excelsi **(Psal. LXXVI)**, ut qui nunc humiles gaudent ministrare conservis, tunc super Domini mensam sublimes vitae perpetuae dapibus alantur; qui hic in tentationibus injuste judicati cum Domino permanent, illic cum eo super tentatores suos justi judices veniant, et quanto huic mundo magna humilitate despecti sunt, tanto tunc acceptis sedibus majore culmine potestatis excrescant.

Ait autem Dominus: Simon, Simon, ecce Satanas expetivit vos, ut cribraret sicut triticum. Ego autem rogavi pro te, ut non deficiat fides tua. Ne gloriarentur undecim apostoli, suisve viribus tribuerent quod soli pene inter tot millia Judaeorum dicerentur in tentationibus permansisse cum Domino, ostendit et eos, si non juvantis se Domini essent opitulatione protecti, eadem procella cum caeteris potuisse conteri. Verum cum Satanas expetit eos tentare, et velut qui triticum purgat ventilando concutere, docet nullius fidem a diabolo nisi Deo permittente tentari. Satanae quippe ad cribrandum bonos expetere est, ad afflictionem eorum, malitiae aestibus anhelare. Quo enim eorum tentationem invidens appetit, eo illorum quasi probationem deprecans perit. Cum vero pro

Petro rogans Salvator non ut non tentetur, sed ut non deficiat fides ejus obsecrat, hoc est, ut post lapsum negationis ad statum pristinum poenitendo resurgat, insinuat utile sanctis esse tentationum flammis examinari, ut vel tentari quia fortes fuerint appareant, vel cognita per tentationes sua infirmitate fortiores discant, et sic, cum probati fuerint, accipiant et ipsi *coronam vitae, quam repromisit Deus diligentibus se* **(Jac. I)**.

Et tu aliquando conversus, confirma fratres tuos. Sicut ipse tuam (inquit) fidem, ne Satana tentante deficiat orando protexi, ita et tu infirmiores quosque fratres exemplo tuae poenitentiae, ne de venia forte desperent, erigere et confortare memento. Quod idem et post resurrectionem exhortatur, cum ei tertio sese amare profitenti (decebat enim ut timorem ternae negationis, ternae confessionis amor elueret) tertio nihilominus pascendas suas oves commendat.

Qui dixit ei: Domine, tecum paratus sum et in carcerem, et in mortem ire. At ille dixit: Dico tibi, Petre, non cantabit hodie gallus, donec abneges nosse me. Quia dixerat se Dominus pro Petri fide rogasse, conscius ille praesentis affectus fideique ferventis, sed futuri casus nescius, non credit se ullatenus ab eo posse deficere. Verum qui solus novit quid sit in homine, ne qui fidelium suo vel de statu incaute confidat, vel de casu incautius diffidat, et quasi Deus modum, tempus, ac numerum negationis ejus praedicit, et quasi misericors auxilium suae defensionis promittit.

Quando misi vos sine sacculo, et pera, et calceamentis, nunquid aliquid defuit vobis? At illi dixerunt Nihil. Dixit ergo eis: Sed nunc qui habet sacculum, tollat similiter et peram, et

qui non habet, vendat tunicam et emat gladium. Quam juste discretionem matrem cunctarum nutricemque virtutum Patrum sententia definiat, et ex hoc Domini sermone probatur, qui non eadem vivendi regula persecutionis qua pacis tempore discipulos informat. Sunt namque virtutes quae semper obnixeque tenendae, sunt quae pro tempore locoque provida sunt discretione mutandae. Quis etenim nesciat viscera misericordiae, benignitatem, humilitatem, patientiam, modestiam, castitatem, fidem, spem, charitatem, et his similia, sine ulla temporum intercapedine fidelibus esse servanda? At vero famem, sitim, vigilias, nuditatem, lectionem, psalmodiam, orationem, laborem operandi, doctrinam, silentium, et caetera hujusmodi, si qui semper exsequenda putaverit, non modo se horum fructu privabit, sed et notam indiscretae obstinationis, imo stultitiae pervicacis incurret. Magister itaque Dominusque virtutum ut modum discretionis insinuet, missis ad praedicandum discipulis, ne quid tollerent in via praecipit, videlicet, ordinans ut qui Evangelium annuntiant, de Evangelio vivant. Mortis vero instante periculo, et tota simul gente, pastorem pariter gregemque persequente, congruam tempori regulam decernit, pecuniam, scilicet victui necessariam, donec, sopita persecutorum insania, tempus evangelizandi redeat, tollere permittendo. Ubi nobis quoque dat exemplum justa nonnunquam causa instante, quaedam de nostri propositi rigore posse sine culpa intermitti. Verbi gratia, cum per inhospitales porro regiones iter agimus, plura viatici causa, quam domi habebamus, licere portare. Gladium quoque vel habitum sumere, vel non habitum jubet emere, ut sciant legentes non facultatem resistendi deesse discipulis, sed magistro amorem potius inesse patiendi. Ubi et si nulla esset alia causa evaginandi

gladii, suffecerat illa, ut amputata servo auricula, tactu Domini sanaretur, et beneficia virtus Salvatoris, etiam percussores suos, ne iram percussi sustinere, sed fidem resurgentis suscipere mallent, admoneret.

Dico enim vobis quoniam adhuc hoc quod scriptum est oportet impleri in me: «Et cum injustis deputatus est.» Etenim ea quae sunt de me finem habent. Ecce quare discipuli sacculum, peram et gladium tollere monentur, videlicet quia Dominus cum injustis erat deputandus, quod passionem ejus describens inter caetera ponit Isaias **(Isai. LIII)**, vel latrones utique, in quorum medio crucifigendus, vel inferos ad quos per mortem erat descensurus, insinuans. Et tunc enim deputatus est cum injustis, cum descendit ad inferos, et quos suos ibi reperit, revocavit ad superos. Juxta quod eidem alius propheta decantat: *Tu quoque in sanguine testamenti tui emisisti vinctos tuos de lacu, in quo non est aqua* **(Zach. IX)**.

At illi dixerunt: Domine, ecce gladii duo hic. At ille dixit eis: Satis est. Duo gladii sufficiunt ad testimonium sponte passi Salvatoris. Unus qui et apostolis audaciam pro Domino certandi, et evulsa ictu ejus auricula, Domino etiam morituro pietatem virtutemque doceret inesse medicandi. Aliter qui nequaquam vagina exemptus ostenderet eos nec totum quod potuere pro ejus defensione facere permissos.

Et egressus, ibat secundum consuetudinem in montem Olivarum. Secuti sunt autem illum et discipuli. Tradendus a discipulo Dominus, consueti secessus locum quo facillime reperiri possit, adit. Ubi sunt ergo qui eum mortem timuisse, invitumque contendunt esse crucifixum? Et pulchre sui corporis et sanguinis mysteriis imbutos in montem Olivarum

discipulos educit, ut omnes in morte sua baptizatos altissimo sancti Spiritus chrismate confirmandos esse designet, qui dicere possint cum Psalmista: *Signatum est super nos lumen vultus tui, Domine, dedisti laetitiam in corde meo* **(Psal. IV)**. Et de quibus ante subjungitur: *A tempore frumenti vini et olei sui, multiplicati sunt* **(Ibid.)**.

Et cum pervenisset ad locum, dixit illis: Orate ne intretis in tentationem. Impossibile est humanam animam non tentari. Unde et in Oratione Dominica dicimus; *Ne nos inducas in tentationem* **(Matth. VI)**: non tentationem penitus refutantes, sed vires sustinendi in tentationibus deprecantes. Ergo et in praesentiarum, non ait *Orate,* ne tentemini, sed *Ne intretis in tentationem,* hoc est, ne tentatio vos superet ultima, intra suos casses teneat; verbi gratia, martyr qui pro confessione Domini sanguinem fundit, tentatus quidem est, sed tentationis retibus non ligatus; qui autem negat, in plagas tentationis incurrit.

Et ipse avulsus est ab eis, quantum jactus est lapidis. Et positis genibus, orabat dicens. Dato apostolis praecepto orandi, et ipse avulsus ab eis solus orat pro omnibus, significans tantum orationem suam, quantum et passionem a nostra distare, et positis genibus orat, ut humilitatem mentis habitu carnis ostendat. Avulsus est autem ab eis quantum jactus est lapidis, tanquam hoc eos typice admonuerit, ut in eum dirigerent lapidem, id est, usque ad ipsum perducerent in tentationem legis, quae scripta erat in lapide. Usque ad illum enim potest pervenire ille lapis, quoniam finis legis est Christus ad justitiam omni credenti.

Pater, si vis, transfer calicem istum a me. Verumtamen non mea voluntas, sed tua fiat. Transferri a se calicem postulat,

non quidem timore patiendi, sed misericordia prioris populi, ne ab illo bibat calicem propinatum. Unde et signanter non dixit *Transfer a me* calicem, sed, *calicem istum,* hoc est populi Judaeorum, qui excusationem ignorantiae habere non potest si me occiderit, habens legem et prophetas, qui me quotidie vaticinantur. Et tamen revertens in semetipsum, quod ex hominis persona trepidanter tenuerat, ex Dei filii potestate confirmat.

Verumtamen non mea voluntas, sed tua fiat. Non (inquit) hoc fiat, quod humano affectu loquor, sed propter quod ad terras tua voluntate descendi. Si ergo (inquit) fieri potest, ut sine interitu Judaeorum credat gentium multitudo, passionem recuso. Sin autem illi excaecandi sunt, ut omnes gentes videant, non mea, Pater, voluntas, sed tua fiat. Aliter: Appropinquans passioni Salvator, infirmantium in se vocem sumpsit, dicens: *Pater, si vis, transfer calicem istum a me,* eorumque timorem ut abstraheret, suscepit. Et rursus per obedientiam, fortitudinem mentis ostendens, ait: *Verumtamen non mea voluntas, sed tua fiat.* Ut cum hoc imminet quod fieri nolumus, sic per infirmitatem petamus, ut non fiat, quatenus per fortitudinem parati simus ut voluntas Conditoris nostri etiam contra nostram voluntatem fiat.

Apparuit autem illi angelus de coelo, confortans eum. Alibi legimus quia *angeli accesserunt, et ministrabant ei.* In documento ergo utriusque naturae, et ei angeli ministrasse, et eum angelus confortasse describitur, quoniam qui Deus ante saecula exstitit, homo factus est in fine saeculorum. Qui et priusquam per resurrectionis exaltaretur gloriam, divinitate super angelos fuit, sed tamen ab angelis, ut scriptum est, humanitate minoratus **(Psal. VIII)**, ex qua et morti subjacuit.

At postquam mortem resurgendo calcavit, humanitatem suam etiam majestatibus archangelorum superposuit. Certe si quid sibi haeresis ex hoc blanditur, ut infirmum affirmet cui opus fuerit angeli confortantis auxilio, meminerit Creatorem angelorum creaturae suae non eguisse praesidio. Quippe qui, si vellet, duodecim millia legionum de coelis angelorum deduceret. Tum deinde necessario eo modo eum confortatum, quo et tristem esse. Nam si nobis tristis est, id est, propter nos tristis est, necesse est ut et propter nos sit confortatus et nobis.

Et factus in agonia, prolixius orabat. Quid pro se ille cum agonia peteret, qui in terris positus coelestia cum potestate tribuebat? Sed, appropinquante morte, nostrae mentis in se certamen expressit, qui vim quamdam terroris ac formidinis patimur, cum per solutionem carnis aeterno judicio propinquamus. Neque enim tunc cujuslibet anima immerito terretur, quando post pusillum hoc invenit, quod in aeternum mutare non possit.

Et factus est sudor ejus sicut guttae sanguinis decurrentis in terram. Nemo sudorem hunc infirmitati deputet, quia et contra naturam est sudare sanguinem. Neque ad haeresim infirmitatis pertinere ullo modo poterit, quod adversus haeresim phantasma mentientem proficit, per sudorem sanguinis ad corporis veritatem. Sed potius intelligat per irrigatam sacratamque ejus sanguine terram, non sibi qui noverat, sed nobis aperte declaratum, quod effectum jam suae precis obtineret, ut fidem videlicet discipulorum quam terrena adhuc fragilitas arguebat, suo sanguine purgaret; et quidquid illa scandali de ejus morte pertulisset, hoc ipse totum moriendo deleret, imo universum late terrarum orbem

peccatis mortuum sua morte innoxia, coelestem resuscitaret ad vitam.

Et cum surrexisset ab oratione, et venisset ad discipulos suos, invenit illos dormientes prae tristitia. Et ait illis: Quid dormitis? Surgite, et orate, ne intretis in tentationem. Id est, ne in vos calix meae passionis incumbat. Ubi liquido demonstrat, quia et pro illis oraverit, quos et ipsos sedulo monet, orationum suarum vigilando et orando existere participes.

Adhuc eo loquente, ecce turba, et qui vocabatur Judas unus de duodecim, antecedebat eos, et appropinquavit Jesu, ut oscularetur eum. Quare osculetur alii evangelistae manifestant, hoc est, ut hoc indicio dignoscere possint ipsum esse quem traderet. Suscipit autem Dominus osculum traditoris, non quo simulare nos doceat, sed ne proditionem fugere videatur, simul et illud Davidicum complens: *Cum his qui oderunt pacem, eram pacificus* **(Psal. CXIX)**.

Jesus autem dixit ei: Juda, osculo Filium hominis tradis. Filium, inquit, hominis tradis, quia caro, non divinitas, comprehenditur. Illud tamen plus confutat ingratum, quod eum tradiderit, qui cum esset Dei Filius, propter nos tamen Filius hominis esse voluit. Et quasi dicat: Propter te suscepi, ingrate, quod tradis. Interrogative sane pronuntiandum puto, quasi amantis affectu corripiat proditorem. Juda, osculo Filium hominis tradis? hoc est, amoris pignore vulnus infligis, et charitatis officio sanguinem fundis, et pacis instrumento mortem irrogas, servus Dominum, discipulus prodis magistrum, electus auctorem?

Videntes autem hi qui circa ipsum erant, quod futurum erat, dixerunt ei: Domine, si percutimus in gladio? Et percussit unus ex illis servum principis Sacerdotum, et amputavit auriculam ejus dexteram. Petrus hoc fecit, ut Joannes evangelista docet, eodem nimirum mentis ardore, quo caetera fecerat. Sciebat enim quomodo Phinees puniendo sacrilegos mercedem justitiae et sacerdotii perennis acceperit. Quod vero sequitur:

Respondens autem Jesus, ait: Sinite usque huc. Non ita sentiendum est, quasi placuerit ei usque huc factum, sed amplius fieri noluerit, in verbis quae Matthaeus ponit dixisse Dominum: *Converte gladium tuum in locum suum; omnes enim qui acceperint gladium, gladio peribunt* **(Matth. XXVI)**; intelligebatur potius totum factum, quo usus est gladio Petrus Domino displicuisse. Illud enim verius est, quod cum eum interrogassent dicentes: *Domine, si percutimus in gladio?* tunc respondit: *Sinite usque huc,* id est, non vos moveat quod futurum est, permittendi sunt hucusque progredi, hoc est, ut me apprehendant, et impleantur quae de me scripta sunt. Sed inter moras verborum interrogantium Dominum et illius respondentis, Petrus, defensionis aviditate, majore pro Domino commotione percussit. Sed non potuerunt etiam simul dici quae simul fieri potuerunt. Non enim diceret: *Respondens autem Jesus,* nisi illorum interrogationi responderet. Nam de facto Petri quid judicaverit, Matthaeus solus dicit. Ubi etiam non dixit Matthaeus: Respondit Jesus Petro: Converte gladium tuum, sed dixit: *Tunc ait illi Jesus: converte gladium,* quod post factum apparet dixisse Dominum.

Et cum tetigisset auriculam ejus, sanavit eum. Nunquam pietatis suae Dominus obliviscitur, qui etiam hostes suos non patitur vulnerari. Illi justo mortem inferunt, ille persecutorum vulnera sanat: mystice docens et ipsos si convertantur posse sanari, qui in suae sunt mortis consensione vulnerati. Juxta allegoriam servus iste populus est Judaeorum, principibus sacerdotum indebito mancipatus obsequio, adeo ut illorum suasu Barabbam dimitti, Jesum vero quem paulo ante hosanna concinentes filium David regemque clamabant, peterent crucifigi. Qui in Domini passione dexteram auriculam, id est, spiritalem legis intelligentiam perdidit, sinistra tantum, hoc est, utilitate litterae contentus. Quae videlicet auris Petri gladio deciditur, non quod ille sensum intelligendi audientibus tollat, sed divino ablatum judicio negligentibus pandat. Verum eadem dextera auris in iis qui ex eodem populo credere maluerunt, divinae dignatione pietatis pristino est restituta officio. Aliter: auris pro Domino amputata, et a Domino sanata, significat auditum ablata vetustate renovatum, ut sit in novitate spiritus, et non in vetustate litterae. Quod cui praestitum fuerit a Christo, praestabitur et regnare cum Christo. Unde bene et Malchus, quo nomine servus ille vocabatur, rex sive regnaturus interpretatur. Quod autem servus inventus est, et hoc pertinet ad illam vetustatem quae in servitutem generat, quod est Agar. Sed cum accessisset sanitas, figurata est et libertas.

Dixit autem Jesus ad eos qui venerant ad se principes sacerdotum, et magistratus templi, et seniores. Quaeritur quomodo Jesus principes sacerdotum, magistratus templi, et seniores qui ad se venerint alloqui dicatur, qui apud alios evangelistas non ipsi venisse, verum in atrio Caiphae

exspectantes, ministros misisse perhibentur. Sed quia pontifices, Pharisaei et seniores ita de Domini nece agebant, ut velut ipsi a sanguine ejus viderentur innoxii: Non tradatur per nos, sed per discipulum suum, non comprehendatur a nobis, sed a tribuno turbisque; non a nobis pro illo Barabbas, sed eligatur a populis; ad extremum non a nobis, sed a praeside damnetur, neque nostra, sed Romanae militiae manu cruci affigatur: volens evangelista eos maxime quorum cuncta consilio gerebantur sanguinis ejus ostendere reos, dicit principes sacerdotum et magistratus templi et seniores ad comprehendendum venisse Salvatorem, ut hinc conjici daretur quia sicut illi non per seipsos; sed per eos quos miserunt apprehendendum Christum, quid aliud quam ipsi in suae jussionis potestate venerunt? sic omnes qui crucifigendum eum impiis vocibus clamaverunt, non quidem per seipsos eum, sed tamen per illum qui eorum clamore ad hoc nefas impulsus est, occiderunt.

Quasi ad latronem existis cum gladiis et fustibus? Cum quotidie vobiscum fuerim in templo, non extendistis manus in me. Sed haec est hora vestra et potestas tenebrarum. Stultum est (inquit) eum cum gladiis et fustibus quaerere, qui ultro se vestris tradat manibus; et in nocte quasi latitantem et vestros oculos declinantem per proditorem investigare, qui quotidie in templo doceat. Sed ideo adversum me in tenebris congregamini, quia potestas vestra qua contra lucem mundi armamini, in tenebris est.

Comprehendentes autem eum duxerunt ad domum principis sacerdotum. Principem sacerdotum Caipham significat, qui erat pontifex anni illius, sicut Joannes evangelista testatur.

Petrus vero sequebatur a longe. Merito a longe sequebatur, qui jam proximus erat negaturo. Neque enim negare posset, si Christo proximus adhaesisset. Verum in hoc maxima nobis est admiratione venerandus, quod Dominum non reliquit, etiam cum timeret. Quod enim timet, naturae est; quod sequitur, devotionis; quod negat, obreptionis; quod poenitet, fidei. Aliter: quod ad passionem euntem Dominum a longe sequitur Petrus, significabat Ecclesiam secuturam quidem, hoc est, imitaturam passiones Domini, sed longe differenter. Ecclesia enim pro se patitur, at ille pro Ecclesia.

Accenso autem igne in medio atrio et circumsedentibus illis, erat Petrus in medio eorum. Est dilectionis ignis, est et cupiditatis. De hoc dicitur: *Ignem veni mittere in terram, et quid volo, nisi ut ardeat* **(Luc. XII)**? De illo: *Ecce vos omnes accendentes ignem accincti flammis, ambulate in lumine ignis vestri et flammis quas succendistis* **(Isai. L)**. Iste super credentes in coenaculo Sion de coelo descendens, variis linguis Deum laudare docuit. Ille terrena materia Caiphae fotus in atrio, flammis negandi Dominum turbas accendit. Hoc Moyses aureum idoli caput, illo Sedechias Jeremiae prophetantis scripta consumpsit. Quicunque vitiosum noxiumque in se exstinguit incendium, potest Domino cantare: *Quia factus sum sicut uter in pruina, justificationes tuas non sum oblitus* **(Psal. CXVIII)**. At qui flammam virtutum perdidit, audit a Domino: *Quoniam abundavit iniquitas, refrigescit charitas multorum* **(Matth. XXIV)**. Quo frigore torpens ad horam apostolus Petrus persecutorum prunis calefieri cupiebat, quia temporalis commodi solatium perfidorum societate quaerebat. Sed non mora, respectus a

Domino, cum ignem eorum corpore, tum infidelitatem corde reliquit.

Quem cum vidisset ancilla quaedam sedentem ad lumen, et eum fuisset intuita, dixit: Et hic cum illo erat. Quid sibi vult quod prima eum prodit ancilla, cum viri utique magis eum potuerint recognoscere, nisi ut et iste sexus peccasse in necem Domini videretur, et iste sexus redimeretur per Domini passionem? Et ideo mulier resurrectionis accepit prima mysterium, et mandata custodit, ut veterem praevaricationis aboleret errorem.

At ille negavit eum dicens: Mulier, non novi illum. Quidam pro erga apostolum Petrum affectu locum hunc ita interpretantur, quasi bene dixerit se illum non nosse quem mens humana nescit comprehendere, quia nemo sciat Filium nisi Pater **(Matth. XI)**. Iterum quoque inquisitus dixerit: *O homo, non sum,* malens se negare quam Christum. Sed et tertio interrogatus, cum ait: *Homo, nescio quid dicis,* significaverit se sacrilegia illorum nescire, hoc est reprobando et exsecrando damnare. Sed haec quam frivola sit expositio, et Dominus qui se veridica contestatione, ter negandum a Petro praedixerat, et ipse Petrus insinuat, qui se haec non de industria, sed de subreptione locutum, subsequentibus lacrymis manifestat.

Et post pusillum alius videns eum dixit: Et tu de aliis es. Petrus vero ait: *O homo, non sum.* In hac negatione beati Petri, discimus non solum ab eo negari Christum, qui dicit eum non esse Christum, sed ab illo etiam qui cum sit, negat se esse Christianum; Dominus autem non ait Petro: Discipulum

meum te negabis, sed *me negabis*. Negavit ergo ipsum, cum se negavit ejus esse discipulum.

Et intervallo facto quasi horae unius, alius quidam affirmabat dicens: Vere et hic cum illo erat, nam et Galilaeus est. Non quod alia lingua Galilaei atque alia loquerentur Jerosolymitae, qui utrique fuerunt Hebraei, sed quod unaquaeque provincia et regio suas habendo proprietates, vernaculum loquendi sonum vitare non possit. Unde in Actibus apostolorum cum hi, quibus Spiritus sanctus insederat, omnium gentium linguis loquerentur, inter alios qui de diverso mundi climate convenerant, etiam qui habitabant Judaeam mirantes dixisse referuntur: *Nonne ecce omnes isti qui loquuntur, Galilaei sunt? Et quomodo nos audivimus unusquisque linguam nostram in qua nati sumus?*

Et ait Petrus: Homo, nescio quid dicis. Et continuo adhuc illo loquente cantavit gallus. Solet Scriptura sacra saepe meritum causarum, per statum designare temporum. Unde Petrus, qui media nocte negavit, ad galli cantum poenituit. Qui etiam post resurrectionem, diurna sub luce, Dominum quem ter negaverat, tertio se amare professus est, quia nimirum quod in tenebris oblivionis erravit, et speratae jam lucis rememoratione correxit, et ejusdem verae lucis adepta praesentia plene totum quidquid mutaverat, erexit. Hunc opinor gallum aliquem doctorum intelligendum, qui nos jacentes excitans et somnolentos increpans, dicat: *Evigilate, justi, et nolite peccare* **(I Cor. XV)**

Et conversus Dominus respexit Petrum. Et recordatus est Petrus verbi Domini sicut dixerat: Quia prius quam gallus cantet, ter me negabis. Et egressus foras Petrus flevit

amare. Respiciente Domino, Petrus ad cor reversus, maculam negationis poenitentiae lacrymis tergit, quia non solum cum agitur poenitentia, verum ut agatur, Dei misericordia necessaria est. Respicere namque ejus, misereri est. Unde Psalmista: *Usquequo* (inquit) *exaltabitur inimicus meus super me? respice et exaudi me, Domine Deus meus* **(Psal. XII)**, id est, miserere et adjuva. Quam nociva sane alloquia perfidorum! Petrus inter Judaeos vel hominem se nosse negavit, quem inter condiscipulos Dei filium confessus erat. Sedne, in atrio Caiphae retentus, poterat agere poenitentiam? Egreditur foras, ut, ab impiorum concilio secretus, pavidae negationis sordes liberis fletibus abluat.

Et viri qui tenebant illum, illudebant ei credentes, et velaverunt eum, et percutiebant faciem ejus. Impleta est hoc loco prophetia, quae ait: *In virga percutient maxillam judicis Israel* **(Mich. V)**. Sed qui tunc caesus est colaphis Judaeorum, caeditur etiam nunc blasphemiis falsorum Christianorum. Velaverunt autem eum, non ut eorum ille scelera non videat, sed ut a seipso, sicut quondam Moysi fecerunt, faciem ejus abscondat. Si enim crederent Moysi, crederent forsitan et Domino. Quod velamentum usque hodie manet super cor eorum non revelatum, nobis autem in Christum credentibus ablatum est. Neque enim frustra eo moriente, velum templi scissum est medium

Et interrogaverunt eum dicentes: Prophetiza quis est qui te percussit. Et alia multa blasphemantes, dicebant in eum. Haec quasi in contumeliam faciebant ejus, qui se a populis prophetam voluerit haberi: sed ipso dispensante qui patitur, omnia pro nobis fiunt, ut sicut Petrus hortatur Christo in carne passo, nos eadem cogitatione armemur. Et haeretici autem, vel

Judaei usque hodie qui Jesum Deum negant, et mali catholici, qui, eum reprobis actibus exacerbantes, videri ab illo suas cogitationes et opera tenebrarum non autumant, quasi ei illudentes aiunt: *Prophetiza quis est qui te percussit.*

Et ut factus est dies, convenerunt seniores plebis, et principes sacerdotum, et scribae, et duxerunt illum in concilium suum dicentes: Si tu es Christus dic nobis. Non veritatem desiderabant, sed calumniam praeparabant. Siquidem Christum hominem tantummodo de stirpe David venturum sperantes, sicut ei interroganti alias ipsi responderunt, hoc pro magno ab eo quaerebant, ut si diceret, Ego sum Christus (secundum quod illi solum sapiebant) de semine David, calumniarentur quod sibi arrogaret regiam potestatem.

Et ait illis: Si vobis dixero, non credetis mihi. Si autem et interrogavero, non respondebitis mihi, neque dimittetis. Saepe illis dixerat Christum se esse, videlicet, quando aiebat: *Ego et Pater unum sumus* **(Joann. X)**; Et iterum: *Opera quae ego facio in nomine Patris mei, haec testimonium perhibent de me, sed vos non creditis* **(Ibid.)**, et caetera talia. Interrogaverat quoque quomodo dicerent Christum filium esse David, cum ipse David in spiritu Dominum suum illum vocaverit, ut tali nimirum interrogatione provocati discerent eum non solum verum hominem, quia filium David, sed etiam verum Deum, quia Dominum esse David. Verum illi neque dicenti credere sequendo, neque interroganti respondere quaerendo, neque eum qui innoxius approbatus est, immunem dimittere volebant. Qui autem semen David calumniari quaerebant, plus est quod audiunt.

Ex hoc autem erit Filius hominis sedens a dextris virtutis Dei. Si ergo tibi in Christo, o Judaee, pagane, et haeretice, contemptus, infirmitas, et crux, contumelia est, vide quia per haec filius hominis ad dexteram Dei patris sessurus, et ex partu virginis homo natus, in sua cum coeli nubibus est majestate venturus. Unde et Apostolus, cum crucis abjecta descripsisset, adjunxit, dicens: *Propter quod et Deus illum exaltavit, et donavit illi nomen quod est super omne nomen, ut in nomine Jesu omne genu flectatur coelestium, terrestrium, et infernorum, et omnis lingua confiteatur quia Jesus Christus in gloria est Dei* **(Philipp. II)**.

Dixerunt autem omnes: Tu ergo es Filius Dei? Vos dicitis quia ego sum. Ita responsionem temperat suam, ut et verum dicat, et sermone ejus calumniae non pateat. Maluit enim se Christum Filium Dei probare, quam dicere, ut condemnandi causa tolleretur his qui quod objiciunt, hoc ipsi fatentur.

At illi dixerunt: Quid adhuc desideramus testimonium? Ipsi enim audivimus de ore ejus. Testimonium Domini, quod ipse Christum et Filium dixerit Dei, in eo acceperunt quod ait: *Erit Filius hominis sedens a dextris virtutis Dei.* Et interrogantibus: *Tu ergo es Filius Dei?* Respondit: *Vos dicitis quia ego sum.* Sua se ergo sententia condemnant, qui eum morti tradunt, quem et oris et operis sui testimonio Deum esse cognoscunt. Condemnant et Arianos, qui verba divinae majestatis nuntia, clarificato jam post mortem Domino, nolunt intelligere, quae, eo vincto adhuc flagellatoque, et irriso, ipsi qui crucifixuri erant intellexere carnifices.

CAPUT XXIII.

Et surgens omnis multitudo eorum duxerunt illum ad Pilatum. Ut sermo Jesu compleretur, quem de sua morte praedixit: *Tradetur enim gentibus, et illudetur, et flagellabitur, et conspuetur. Et postquam flagellaverint, occident eum* **(Luc. XVIII)**. Gentibus quippe Romanos significat. Nam Pilatus Romanus erat, eumque in Judaeam Romani praesidem miserant, cui crucifigendum tradunt Dominum Judaei, qui se isto modo ab ejus interfectione velut alienos facere cupiunt, ut non eorum innocentia, sed ut dementia monstretur.

Coeperunt autem accusare illum dicentes: Hunc invenimus subvertentem gentem nostram et prohibentem tributa dare Caesari, et dicentem se Christum regem esse. Arguuntur impietatis Judaei, quod accusantes Salvatorem ne falso quidem aliquid verisimile quod ei objicere possint, inveniunt. Et ideo sicut Marcus dicit: *convenientia eorum testimonia non erant* **(Marc. XIV)**. Verum ipse ut nobis patientiae praebeat exemplum, sicut ante verberatus, sic et modo accusatus silet ac reticet.

Pilatus autem interrogavit eum dicens: Tu es rex Judaeorum? At ille respondens ait: Tu dicis. Eodem verbo praesidi, quo et principibus sacerdotum respondet, ut propria sententia condemnentur. Et notandum quod duobus Domino objectis, videlicet quod et tributa Caesari dare prohiberet, et se Christum regem diceret, Pilatus de uno regni verbo interrogandum putavit. Potuit enim fieri ut illud Domini judicium, quod ait: *Reddite Caesari quae Caesaris sunt, et quae Dei sunt, Deo* **(Matt. XXII)**, etiam Pilatum audisse

contigerit, ideoque causam hanc, quasi apertum invidorum mendacium nihili pendens, solum hoc quod nesciebat quaesitu dignum duxerit.

Ait autem Pilatus ad principes sacerdotum et turbas: Nihil invenio causae in hoc homine. Hoc est quod ipse pridie quam pateretur inter alia discipulis ait: *Venit enim princeps mundi hujus, et in me non habet quidquam* **(Joann. XIV)**. Sed quia princeps mundi, hoc est Pilatus, eum absolvit, in quo nihil causae quam damnaret invenit, vide quid agant Judaei, qui non aequitatis amore verum investigare, sed invidiae stimulo justum damnare satagunt.

At illi invalescebant dicentes: Commovet populum, docens per universam Judaeam, et incipiens a Galilaea usque huc. Hic accusantium sermo magis et eum qui accusatur innoxium, et eos qui. accusant docet esse perversos. Docuisse enim populum, et a pristini temporis ignavia docendo commovisse, talique actu a Galilaea usque ad Judaeam, hoc est totam a fine usque ad finem, terram repromissionis pertransisse, non criminis, sed indicium constat esse virtutis. Potuit namque aliquis amator Domini, sicut etiam fecit, eamdem sententiam laudis loco ponere, dicendo auditoribus bonis: *Vos scitis quod factum est verbum per universam Judaeam. Incipiens enim a Galilaea post baptismum, quod praedicavit Joannes, Jesum a Nazareth, quomodo unxit eum Deus Spiritu sancto et virtute, qui pertransiit benefaciendo, et sanando omnes oppressos a diabolo, quoniam Dominus erat cum illo.* Denique Pilatus neque interrogandum de hoc ratus Salvatorem, se magis ipsum nacta occasione, cupit ab eo judicando liberum reddere. Nam sequitur:

Pilatus autem audiens Galilaeam, interrogavit si homo Galilaeus esset. Et ut cognovit quod de Herodis potestate est, remisit eum ad Herodem, qui et ipse Jerosolymis erat illis diebus. Pilatus quidem, ne contra eum, quem insontem et propter invidiam traditum cognoverat, sententiam dare cogeretur, Herodi eum misit audiendum, ut ipse potius eum qui ejus patriae Tetrarchus existebat, vel absolveret, vel puniret: verum divina Providentia, ne qua Judaeis excusatio remaneret, quasi non ipsi, sed Romani Christum crucifixerint, Herodes quoque, qui natu et religione erat Judaeus, cum exercitu suo quid de illo senserit est ostentare permissus. Simul et impietas utriusque provinciae, Judaeae scilicet, in qua natus, et Galilaeae, in qua nutritus est et conversatus, in ejus necem conspirantis ostenditur.

Herodes autem visu Jesu gavisus est valde. Erat enim cupiens ex multo tempore videre illum, eo quod audiret multa de illo, et sperabat signum aliquod videre ab eo fieri. Interrogabat autem illum multis sermonibus, at ipse nihil illi respondebat. Tacuit, et nihil fecit, quia nec illius crudelitas merebatur videre divina, et Dominus jactantiam declinabat. Et fortasse in Herode omnes impii significantur, qui si legi non crediderint et prophetis, mirabilia Christi opera in Evangelio quoque videre non possint.

Stabant etiam principes sacerdotum et scribae constanter accusantes eum. Accusantibus se principibus sacerdotum et scribis, Dominus apud Pilatum pauca, apud Herodem nulla respondit, ne videlicet crimen diluens dimitteretur a praeside, et crucis utilitas differretur. Nam et justum profecto erat ut Pilato qui invitus ferebat sententiam, aliqua in parte responderet: Herodem vero caeterosque Judaeorum

optimates, quia contra legis suae decreta innoxium condemnabant, indignos per omnia suo sermone duceret. Propter illa ergo, quamvis respondere noluit, ad hoc data est de Agno similitudo, ut in suo silentio non reus, sed innocens haberetur. Ubi enim tacebat, quasi agnus toto pro grege immolandus patientiam praestabat; ubi vero respondebat, quasi pastor bonus, pro creditis sibi ovibus contra luporum latronumque insidias pugnabat.

Sprevit autem illum Herodes cum exercitu suo, et illusit indutum veste alba, et remisit ad Pilatum. Quod veste alba induitur, immaculatae dat indicia passionis, quoniam agnus Dei immaculatus totius mundi sit peccata ablaturus. Qui enim in veste alba spretus et illusus, ipse in casta carne est passus et sepultus. Aliter: quod hic alba, juxta vero alios evangelistas purpurea vel coccinea veste indutus, illuditur, geminum martyrii genus, quo per sanctae Ecclesiae passiones adornatur, exprimit. Quae et innocuam ejusdem Domini ac sponsi sui mortem mirata: *Dilectus* (inquit) *meus, candidus, et rubicundus* **(Cant. V)**. Candidus, scilicet actione, rubicundus sanguine. Et ipse variis membrorum suorum flosculis vernans, in pace lilia gignit, in bello rosas.

Et facti sunt amici Herodes et Pilatus in ipsa die. Nam antea inimici erant ad invicem. Hoc nefandissimum Herodis et Pilati foedus, quod in occidendo Christo pepigerunt, hactenus eorum velut haereditario jure successores custodiunt, quando gentiles et Judei sicut genere et religione, ita etiam mente dissidentes, in Christianis tamen persequendis, Christique in eis fide perimenda consentiunt.

Pilatus autem convocatis principibus sacerdotum, et magistratibus, et plebe, dixit ad eos. Quantum dimittendi Jesu studium gerat Pilatus, attende. Primo accusantibus sacerdotum principibus, nihil se in eo causae dicit invenisse. Deinde illis in coepto persistentibus, mittit ad Herodem, ut si vel ille quid in eo sceleris invenire possit, an forte dimittendum decernere velit, exploret. Postremo et ejus agnita voluntate, nec invento in Jesu facinore etiam plebis, cui unum dimittere per Pascha consueverat, sententiam quaerit. Iterum quoque ac tertio dimittere illum volens interrogat. Sed quo curiosius auxiliatorem dimittendi Jesum quem non reperit, quaerit: eo criminosiores eos quos unanimiter ejus mortem desiderantes reperit, arguit:

Obtulistis mihi hunc hominem, quasi avertentem populum, et ecce ego coram vobis interrogans nullam causam invenio in homine isto ex his in quibus eum accusatis. Haec dicendo Pilatus, absolvit quidem Jesum, quem probavit insontem, sed ut implerentur Scripturae, quem absolvit judicio, crucifixit mysterio.

Sed neque Herodes. Nam remisi vos ad illum, et ecce nihil dignum morte actum est ei. Audi, caece Judaee, audi crudelis pagane. Pilatus ipse fatetur, neque se, neque Herodem dignum quid morte in Christo reperisse, sed tantum in occidendo vel illudendo innoxio alienae crudelitatis obtemperasse clamoribus. Pereant ergo scripta, quae tanto post tempore contra Christum composita, non illum apud Pilatum magicae artis accusatum, sed vos apud Dominum perfidiae et falsitatis accusandos esse demonstrant

Emendatum ergo illum dimittam. Flagris illum et ludibriis quantum ipsi jubetis, dummodo innoxium sanguinem non sitiatis, afficiam.

Necesse autem habebat dimittere eis per diem festum unum. Necesse habebat, non imperialis legis sanctione, sed annua gentis, cui per talia placere gaudebat, consuetudine devinctus.

Exclamavit autem simul universa turba, dicens: Tolle hunc, et dimitte nobis Barabbam, qui erat propter seditionem quamdam factam in civitate et homicidium, missus in carcerem. Haeret Judaeis usque hodie sua petitio, quam tanto labore impetrarunt. Quia enim data sibi optione, pro Jesu latronem, pro salvatore interfectorem, pro datore vitae, elegerunt ademptorem, merito salutem vitamque perdiderunt, et latrociniis se ac seditionibus in tantum submerserunt, ut et patriam regnumque suum, quod plus Christo amavere, perdiderint, et hactenus eam quam vendidere, vel animae, vel corporis libertatem recipere non meruerint.

Iterum autem Pilatus locutus est ad illos, volens dimittere Jesum. At illi subclamabant dicentes: Crucifige, Crucifige eum. Quanta perfidorum crudelitas, quae non solum occidere innocentem, sed et pessimo genere mortis occidere, hoc est crucifigere desiderant! Pendentes enim in ligno crucifixi, clavis ad lignum pedibus manibusque confixi, producta morte necabantur, et diu vivebantur in cruce, non quia longior vita eligebatur, sed quia mors ipsa protendebatur, ne dolor citius finiretur. Verum ipse de morte pessima occidit omnem mortem. Pessima enim erat, non intelligentibus Judaeis. Nam a Domino electa erat. Ipsam enim crucem suam signum

habiturus erat, ipsam crucem de diabolo superato, tanquam tropaeum in frontibus fidelium positurus, ut diceret Apostolus: *Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi, per quem mihi mundus crucifixus est, et ego mundo* **(Galat. V)**.

Ille autem tertio dixit ad illos: Quid enim mali fecit iste? nullam causam mortis invenio in eo. Corripiam ergo illum, et dimittam. Hanc correptionem qua populo satisfacere, ne usque ad crucifigendum Salvatorem saevirent, summopere quaerebat, non modo eum obtulisse rogitando, sed etiam deridendo et flagellando nefandorum desideriis exhibuisse, et verba evangelistae Joannis, et ipsa testatur columna cui alligatur. Ille qui solvere compeditos solet, plena Deo membra verberibus subdidit. Quae videlicet columna in Ecclesia montis Sion posita dominici cruoris usque hodie cernentibus vestigia certa demonstrat. Sed haec licet agat Pilatus, quid insatiabilis sacrilegorum furor concupiscat, attende.

At illi instabant vocibus magnis, postulantes ut crufigeretur, et invalescebant voces eorum. Quia totam accusationem quam adversus Dominum detulerant, crebra ac sollicita Pilati interrogatione videbant evacuatam, tandem impudici ad solas se preces convertunt, ut quod criminando et quasi ratiocinando nequiverant, jam postulando et vociferando perficiant. Quem exinde ordinem saeviendi, etiam beatorum martyrum persecutores tenuisse, satis ecclesiastica demonstrat historia.

Et Pilatus adjudicavit fieri petitionem eorum. Dimisit autem illis eum qui propter homicidium et seditionem missus fuerat in carcerem, quem petebant. Jesum vero tradidit voluntati

eorum. Latro seditiosus et homicidiorum auctor dimissus est populo Judaeorum, id est, diabolus, qui jam olim patria lucis ob culpam superbiae depulsus, et in tenebrarum fuerat carcerem missus, atque ideo Judaei pacem habere non possunt, quia seditionum principem quam Dominum eligere maluerunt. Quia vero Barabbas, filius patris, vel filius magistri, eorum interpretatur, potest Antichristi typum gerere, quem illi quibus dicitur: *Vos ex patre diabolo estis* **(Joan. VIII)**, vero Dei Filio sunt praelaturi. Filius autem diaboli Antichristus, non ab ipso nascendo, sed sicut caeteri peccatores illum imitando vocatur.

Et cum ducerent eum, apprehenderunt Simonem quemdam Cyrenensem, venientem de villa, et imposuerunt illi crucem portare post Jesum. Joannes evangelista narrat, ipsum Dominum sibi bajulasse crucem. Unde intelligitur primo a Domino crucem portatam, ac deinde Simoni quem forte exeuntes obvium habuerunt impositam, congruo satis ordine mysterii. Quia *ipse passus est pro nobis, relinquens nobis exemplum ut sequamur vestigia ejus* **(I Petr. II)**. Qui bene crucem post Jesum portasse describitur, juxta quod ipse praecipit: *Et tollat crucem suam, et sequatur me* **(Matth. XVI)**. Et quia Simon iste non Jerosolymita, sed Cyrenaeus esse perhibetur, Cyrene enim Libyae civitas est, sicut in Actibus apostolorum legimus, recte per eum populi gentium designantur. Qui quondam peregrini et hospites testamentorum, nunc, obediendo fidei, cives sunt et domestici Dei. Et, sicut alibi dicitur: *Haeredes quidem Dei, cohaeredes autem Christi* **(Rom. VIII)**. Unde pulchre Simon obediens Cyrene haeres interpretatur. Nec praetereundum quod Simon de villa venisse refertur. Villa enim

Graece πάγος vocatur, a qua pagani nomen trahunt, eo quod a civitate Dei alieni et quasi urbanae sint conversationis ignari. Sed de pago Simon egrediens, crucem portat post Jesum, cum populus nationum, paganis ritibus derelictis, vestigia dominicae passionis obedienter amplectitur.

Sequebatur autem illum multa turba populi, et mulierum, quae plangebant et lamentabantur eum. Conversus autem ad illas Jesus dixit. Multa simul turba crucem Domini, sed non una eademque mente sequebatur. Nam populus quidem, ut cujus mortem impetraverat, morientem laetus aspiceret; mulieres vero, ut quem vivere desiderabant, moriturum, morientem, et mortuum plorarent. Non autem ideo solus mulierum planctus eum sequebatur, quia non innumerus etiam credentium virorum coetus de ejus erat passione moestissimus, sed quia femineus, quasi contemptibilior sexus, liberius poterat praesentibus sacerdotum principibus et magistratibus quid contra eos senserit ostentare. Verum quia novit Dominus qui sunt ejus, praetermissa jam furentis populi turba, ad amantes plangentesque se feminas oculos et ora convertit dicens:

Filiae Jerusalem, nolite flere super me, sed super vos ipsas flete, et super filios vestros. Ne me (inquit) moriturum lamentemini, cujus cita resurrectio mortem solvere potest, cujus mors et omnem mortem, et ipsum mortis destructura est auctorem. Vos potius ipsas, vestramque progeniem, ne in meae crucis ultionem cum perfidis aeterna morte damnemini, dignis lacrymarum fontibus abluite. Notandumque cum filias Jerusalem appellat, quod non solae quae cum eo venerant a Galilaea, sed et ejusdem urbis cives ei mulieres adhaeserint. Et nunc quoque quasi immolandum Jesum duplex turba

prosequitur, cum ejus passionis historiam, alii tanquam risu dignas fabulas, alii lacrymantibus ut decet oculis legunt, audiunt, recolunt: ejus carnis sanguinisque mysteria hi quasi viles communesque escas, illi pectore tanta re digno percipiunt. Sed Dominus ubi cor contritum et humiliatum respicit, mox addita salutiferae compunctionis gratia, unde gratius, dulcius et blandus consolator irrogat.

Quia ecce venient dies, in quibus dicent: Beatae steriles et ventres qui non genuerunt, et ubera quae non lactaverunt. Tunc incipient dicere montibus: Cadite super nos; et collibus: Operite nos. Dies venturae a Romanis obsidionis et captivitatis significat. De quibus superius inter alia discipulis ait: *Tunc qui in Judaea sunt fugiant in montes.* Et paulo post: *Vae autem praegnantibus et nutrientibus in illis diebus* **(Matth. XXIV)**. Quia et naturale est imminente capivitate, hostilique per agros urbesque clade fervente, cunctos qui evadere queant alta quaeque vel abdita, quibus abscondantur, refugia conquirere. Et specialiter refert Josephus, insistentibus sibi Romanis, Judaeos cavernas certatim montium, colliumque petisse speluncas. Ita ut semetipsum testetur, munitione quodam destructae urbis Lotapatae in Speleo cum quadraginta comitibus proditum, inventum, atque ab hostibus captum. Potest autem et ex superfluo, quod beatificandos dicit steriles et non parientes, de his intelligi, qui se ipsos in utrolibet sexu castraverunt propter regnum coelorum. Montibus et collibus dici: *Cadite super nos, et operite nos,* cum quilibet suae fragilitatis memores, ingruente tentationum articulo sublimium quorumque, vel ipsa virginitate, vel martyrio, vel quacunque

alia virtute virorum quaesierint exemplis, monitis et precibus defendi

Quia si viridi ligno haec faciunt, in ariao quid fiet? Viride lignum seipsum suosque electos, aridum vero impios et peccatores significat. Si ergo ipse, inquit, qui peccatum non feci, qui lignum vitae merito appellatus, fructus gratiae duodenos per singulos mentes affero, sine igne passionis a mundo non exeo, quid putas eos manere tormenti, qui fructibus vacui, ipsum insuper vitae lignum flammis dare non timent? Si nunc est tempus ut incipiat judicium de domo Dei, et omnes qui volunt pie vivere in Christo persecutionem patiuntur, qui finis eorum qui non credunt Evangelio Dei?

Ducebantur autem et alii duo nequam cum eo, ut interficerentur. Ut impleretur quod ait: Et cum iniquis deputatus est. Sed ille cum iniquis deputatus est in morte, ut iniquos justificaret in resurrectione, qui cum in forma Dei esset, propter homines homo factus est, ut hominibus potestatem daret filios Dei fieri **(Joan. I)**.

Et postquam venerunt in locum qui vocatur Calvariae, ibi crucifixerunt eum. Extra urbem Jerusalem et extra portam loca erant in quibus truncabantur capita damnatorum, et Calvariae, id est decollatorum sumpsere nomen. Propterea autem ibi crucifixus est Dominus, ut ubi prius erat area damnatorum, erigerentur vexilla martyrii. Et quomodo pro nobis maledictum crucis factus est, et flagellatus, et crucifixus, sic pro omnium salute quasi noxius inter noxios crucifigitur, *ut ubi abundavit peccatum superabundet gratia.* Qualiter sane Dominus in cruce sit positus, quidve eadem sacratissimi corporis positio regalis in se

typi contineat, Sedulius in paschali carmine pulchre versibus dixit:

Neve quis ignoret speciem crucis esse colendam,
Quae Dominum portavit ovans ratione potenti,
Quatuor inde plagas quadrati colligit orbis.
Splendidus auctoris de vertice fulget Eous,
Occiduo sacrae lambuntur sidere plantae.
Arcton dextra tenet, medium laeva erigit axem,
Cunctaque de membris vivit natura creantis,
Et cruce complexum Christus regit undique mundum.

Moralem quoque sacrosanctae crucis figuram describit Apostolus, ubi ait: *In charitate radicati et fundati, ut possitis comprehendere cum omnibus sanctis quae sit latitudo et longitudo, altitudo et profundum, cognoscere etiam supereminentem scientiae charitatem Christi* **Ephes. III)**. In latitudine quippe bona opera charitatis significat, in longitudine perseverantiam sanctae conversationis usque in finem, in altitudine spem coelestium praemiorum, in profundo inscrutabilia judicia Dei, unde ista gratia in homines venit. Et haec ita coaptantur sacramento crucis, ut in latitudine accipiatur transversum lignum quo extenduntur manus, propter operum significationem. In longitudine, ab ipso usque in terram, ubi totum corpus crucifixum stare videtur, quod significat persistere, hoc est longanimiter permanere. In latitudine, ab ipso transverso ligno sursum versus, quod ad caput eminet, propter exspectationem supernorum, ne illa opera bona atque in eis perseverantia propter beneficia Dei terrena ac temporalia facienda credantur, sed potius propter illud quod desuper sempiternum sperat fides, quae per dilectionem operatur. In profundo autem pars illa ligni quae in terrae abdita defixa latet, sed inde consurgit illud omne

quod eminet, sicut ex occulta Dei voluntate evocatur homo ad participationem tantae gratiae alius sic, alius autem sic, supereminentem vero scientiae charitatem Christi, eam profecto ubi pax illa est, quae praecellit omnem intellectum.

Et latrones unum a dextris, et alium a sinistris. Latrones qui cum Domino sunt hinc inde crucifixi significant eos qui sub fide et confessione Christi, vel agonem martyrii, vel quae continentiae arctioris instituta subeunt. Sed quotquot haec pro aeterna solum coelestique gloria gerunt, hi profecto dextri latronis merito et fide designantur. At qui vel humanae laudis intuitu, vel qualibet minus digna intentione saeculo abrenuntiant, non immerito blasphematoris et sinistri latronis mentem et actus imitantur. De qualibus dicit Apostolus: *Si tradidero corpus meum ut ardeam, si dedero omnes facultates meas in cibos pauperum, si alia multa fecero, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodest* **(I Cor. XIII)**. At vero, *beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam, quoniam ipsorum est regnum coelorum* **(Matth. V)**.

Jesus autem dicebat: Pater, dimitte illis, non enim sciunt quid faciunt. Quia Lucas per vituli typum sacerdotium Christi scribere disposuit, recte apud eum Dominus et pro persecutoribus suis jure sacerdotis intercedit, et eodem munere latroni confitenti paradisi januam pandit. Neque enim putandum est eum haec Patrem frustra orasse, sed in eis nimirum qui post ejus passionem credidere quod orabat impetrasse. Notandum sane quod non pro eis qui, livoris ac superbiae stimulis accensi, quem Filium Dei intellexere crucifigere quam confiteri maluerunt, sed pro eis utique qui, zelum Dei habentes, sed non secundum scientiam **(Rom. X)**,

nesciere quod fecerunt **(Luc. XXIII)**, Patri preces obtulerit. Sed et Joannes apostolus dicit: *Est peccatum ad mortem, non pro illo dico ut roget quis* **(I Joan. V)**. Imitare ergo Dominum tuum, pro inimicis intercede, et si necdum potes, saltem cave ne contra illos orare praesumas. Sic enim quotidianis profectibus auctus, et ad illud quandoque, Domino juvante, pervenies, ut etiam pro illis intercedere possis.

Dividentes vestimenta ejus, miserunt sortes. Et stabat populus spectans. Haec Evangelista Joannes plenius exponit, quia scilicet milites caetera in quatuor partes juxta suum numerum dividentes, de tunica quae inconsutilis erat desuper contexta per totum, sortem miserunt. Quadripartita autem vestis Domini quadripartitam ejus figuravit Ecclesiam, toto scilicet, qui quatuor partibus constat, terrarum orbe diffusam, et omnibus eisdem partibus aequaliter, id est, concorditer, distributam. Tunica vero illa sortita omnium partium significat unitatem, quae charitatis vinculo continetur. Si enim charitas, juxta Apostolum, et supereminentiorem habet viam, et supereminet scientiae, et super omnia praecepta est **(Ephes. III)**, merito vestis qua significatur desuper contexta perhibetur. In sorte autem quid, nisi Dei gratia commendata est? Sic quippe in uno ad omnes pervenit, cum sors omnibus placuit, quia et Dei gratia in unitate ad omnes pervenit, et cum sors mittitur, non personae cujusque vel meritis, sed occulto Dei judicio ceditur.

Et deridebant illum principes, cum eis dicentes: Alios salvos fecit, se salvum faciat, si hic est Christus Dei electus. Etiam nolentes confitentur principes et populi Judaeorum quod alios salvos fecerit. Itaque vestra vos condemnat sententia. Qui enim alios salvos fecit, utique si vellet seipsum salvare

poterat. *Se salvum faciat* (inquiunt) *si hic est Christus Dei electus.* Imo ideo se salvum facere de cruce descendendo noluit, quia ipse est Christus Dei electus. Nam qui ideo venit, ut pro nobis crucifigeretur, ideo seipsum salvare de cruce descendendo neglexit, quia cum caeteris peccatoribus etiam illos qui crucifixere salvare moriendo curavit.

Illudebant autem et milites accedentes, et acetum offerentes illi dicentes: Si tu es rex Judaeorum, salvum te fac. Acetum ipsi erant Judaei, degenerantes a vino patriarcharum et prophetarum. Quo, videlicet, aceto milites Dominum potaverunt, quem eorum suggestione morti tradiderunt. Et notandum, quod Judaei vocabulum Christi et filii Dei Scripturae sibi auctoritate creditum blasphemantes irrident. Milites vero ut pote Scripturarum nescii, non Christo Dei electo, sed regi Judaeorum insultant.

Erat autem et superscriptio scripta super illum litteris Graecis et Latinis et Hebraicis: Hic est rex Judaeorum. Pulchre titulus qui Christum regem testetur, non infra sed supra crucem ponitur, quia licet in cruce pro nobis hominis infirmitate dolebat, super crucem tamen regis majestate fulgebat. Qui apte etiam, quia rex simul et sacerdos est, cum eximiam Patri suae carnis hostiam in altari crucis offerret, regis quoque qua praeditus erat titulo dignitatem praetendit, ut cunctis legere, hoc est audire et credere volentibus innotescat, quia suum per crucem non perdiderit, sed confirmarit potius et corroborarit imperium. Unde et Apostolus cum ignominiam crucis descripsisset, adjunxit: *Propter quod et Deus illum exaltavit, et donavit illi nomen quod est super omne nomen,* etc. **(Philipp. II)**. Nam quod hoc nomen Hebraice, Graece et Latine scriptum erat, hoc

est quod idem Apostolus subsecutus adnectit: *Et omnis lingua confiteatur, quia Jesus Christus in gloria est Dei Patris* **(Ibid.)**. Quantum vero ad litteram, hae tres linguae ibi prae caeteris eminebant. Hebraea propter Judaeos in lege gloriantes, Graeca propter gentium sapientes, Latina propter Romanos multis ac pene omnibus jam tunc gentibus imperantes. Velint nolint ergo Judaei, omne mundi regnum, omnis mundana sapientia, omnia divinae legis sacramenta testantur, quia Jesus rex Judaeorum est, hoc est imperator credentium et confitentium Deum.

Unus autem de his qui pendebant latronibus blasphemabat eum dicens: Si tu es Christus, salvum fac temetipsum et nos. Movet forte aliquos quomodo alii evangelistae dicant latrones qui crucifixi erant cum eo, conviciatos ei. Unus quidem eorum quando conviciatus est, secundum Lucae testimonium, alter et conspexit eum, et in Deum credidit. Sed intelligamus eos breviter perstringentes hunc locum, pluralem numerum pro singulari posuisse. Sicut in Epistola ad Hebraeos legimus pluraliter dictum: *Clauserunt ora leonum* **(Hebr. XI)**, cum solus Daniel significari intelligatur. Et pluraliter dictum: *Secti sunt* **(Ibid.)**, cum de solo Isaia tradatur. In psalmo etiam quod dictum est: *Astiterunt reges terrae et principes convenerunt in unum* **(Psal. II)**, pluralem numerum pro singulari positum, in Actibus Apostolorum invenitur. Nam reges propter Herodem, principes propter Pilatum intellexerunt, qui testimonium ejusdem psalmi adhibuerunt. Quid autem usitatius (verbi gratia) quam ut dicat aliquis, Et rustici mihi insultant, etiam si unus insultet?

Respondens autem alter increpabat illum dicens: Neque tu times Deum, quod in eadem damnatione es. Et nos quidem

juste. Nam digna factis recipimus. Hic vero nihil mali gessit. Et dicebat ad Jesum: Domine, memento mei cum veneris in regnum tuum. Quis hujus latronis animum non miretur? imo juvantis cum Domini gratia quis digne miretur? digna gratiarum actione veneretur? In cruce clavi manus ejus pedesque ligaverant, nihil in eo a poenis liberum nisi cor et lingua remanserat, inspirante Deo totum illi obtulit, quod in se liberum invenit, ut juxta hoc quod scriptum est: *Corde crederet ad justitiam, ore confiteretur ad salutem* **(Rom. X)**. In corde autem fidelium tres summopere manere virtutes testatur Apostolus dicens: *Nunc autem manet fides, spes, charitas* **(I Cor. XIII)**. Quas cunctas subita repletus gratia et accepit latro et servavit in cruce. Fidem namque habuit, qui regnaturum Dominum credidit, quem secum pariter morientem vidit. Spem habuit, qui regni ejus aditum postulavit. Charitatem quoque in morte sua vivaciter tenuit, qui fratrem et collatronem pro simili scelere morientem et de iniquitate sua arguit, et ei vitam quam cognoverat praedicavit. Ille qui talis ad crucem venit ex culpa, ecce qualis a cruce recedit ex gratia. Confitebatur Dominum quem videbat secum humana infirmitate morientem, quando negabant apostoli eum, quem miracula viderant divina virtute facientem.

Et dixit illi Jesus: Amen dico tibi: Hodie mecum eris in paradiso. Pulcherrimum affectandae conversionis exemplum, quod tam cito latroni venia relaxatur, et uberior est gratia quam precatio. Semper enim plus Dominus tribuit quam rogatur. Ille enim rogabat, ut memor sui fuisset Dominus cum venisset in regnum suum. Dominus autem ait: *Amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiso.* Vita est enim esse cum Christo,

quia ubi Christus, ibi regnum. Quidam duos latrones cum Domino crucifixos, duobus baptizatorum generibus coaptant. *Quicunque enim baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptizati sumus* **(Rom. VI)**. Ambo namque similes crucifixi, sed unus in cruce blasphemiis pejor, alter est confessione martyr effectus. Quia per baptismum quo cum peccatores essemus abluimur, alii dum Deum in carne passum, fide, spe, et charitate laudant, coronantur; alii dum aut fidem aut opera baptismi habere renuunt, dono quod accepere privantur.

Erat autem fere hora sexta, et tenebrae factae sunt in universa terra usque in horam nonam, et obscuratus est sol. Clarissimum mundi lumen retraxit radios suos, ne aut pendentem videret Dominum, aut impii blasphemantes sua luce fruerentur. Et notandum quod Dominus sexta hora, hoc est recessuro a centro mundi sole crucifixus sit; diluculo autem, hoc est oriente jam sole, resurrectionis suae mysteria celebrarit. Statu enim temporis signavit quod effectu operis exhibuit. Quia *mortuus est propter peccata nostra, et resurrexit propter justificationem nostram* **(Rom. IV)**. Nam et Adam peccante, scriptum est quod audierit *vocem Domini Dei deambulantis in paradiso ad auram post meridiem* **(Gen. III)**. Post meridiem namque, inclinata luce fidei. Ad auram vero, refrigescente fervore charitatis: Deambulans autem audiebatur, quia ab homine peccante recesserat. Rationis igitur ordo poscebat ut eodem temporis articulo quo tunc Adae peccanti obcluserat, nunc latroni poenitenti Dominus paradisi januam panderet.

Et velum templi scissum est medium. Hoc expirante Domino factum est, sicut Matthaeus, Marcusque contestantur, sed

Lucas praeoccupando narravit. Volens enim miraculum miraculo adjungere, cum dixisset *Sol obscuratus est,* continuo subjungendum existimavit: *Et velum templi scissum est medium.* Scinditur autem velum templi, ut arcana testamenti et omnia legis sacramenta, quae prius tegebantur, appareant, atque ad populum transeant nationum. Ante etenim dictum fuerat: *Notus in Judaea Deus, in Israel magnum nomen ejus* **(Psal. LXXV)**. Nunc auem: *Exaltare super coelos, Deus, et super omnem* (inquit) *terram gloria tua* **(Psal. LVI)**. Et in Evangelio prius dixit: *In viam gentium ne abieritis* **(Matth. X)**. Post passionem vero: *Euntes docete omnes gentes* **(Matth. XXVIII)**.

Et clamans voce magna Jesus ait: Pater, in manus tuas commendo spiritum meum; et haec dicens exspiravit. Patrem invocando Filium Dei se esse declarat. Spiritum vero commendando, non defectum suae virtutis, sed confidentiam ejusdem cum Patre potestatis insinuat. Amat enim dare gloriam Patri, ut nos aedificet gloriam dare Creatori. Commendat itaque Patri spiritum, juxta hoc quod delectato corde et exsultantibus spe resurgendi labiis, in alio psalmo loquitur: *Quoniam non derelinques animam meam in inferno, nec dabis sanctum tuum videre corruptionem* **(Psal. XV)**.

Videns autem centurio quod factum fuerat, glorificavit Deum dicens: Vere hic homo justus erat. Non solus centurio glorificavit Deum, sed et milites qui cum eo erant custodientes Jesum (sicut Matthaeus scribit), viso terrae motu et his quae fiebant, timuerunt valde dicentes: *Vere Dei Filius erat iste* **(Matth. XXVII)**. Quanta ergo caecitas Judaeorum, qui tot per Dominum virtutibus factis, tantis in morte ejus apparentibus signis, credere respuerunt, et insensibiliores

gentilibus Deum glorificare vel timere contempserunt. Unde merito per centurionem fides Ecclesiae designatur quae, velo mysteriorum coelestium per mortem Domini reserato, continuo Jesum et vere justum hominem, et vere Dei Filium synagoga tacente confirmat. Nam et ipsa summa centenaria, quae in flexu digitorum, sicut et supra memoratum est, de sinistra transit in dexteram, Ecclesiae sacramentis et fidei aptissime congruit, cui pro lege Evangelium creditum, pro terrae divitiis regnum est coeleste promissum.

Et omnis turba eorum qui simul aderant ad spectaculum istud, et videbant quae fiebant, percutientes pectora sua revertebantur. Quod percutiebant pectora, quia poenitentiae est et luctus indicium, potest dupliciter intelligi. Sive enim eum cujus vitam dilexerunt, injuste occisum dolebant, seu cujus mortem se impetrasse meminerant, hunc in morte amplius glorificatum tremebant. Sed sive haec, sive illa, sive utraque causa diversas in turba dissidentesque personas pectus tundere coegerit, notanda distantia gentis et gentis. Gentiles quippe moriente Christo Deum timentes apertae confessionis voce glorificant, Judaei percutientes solum pectora, silentes domum redeunt.

Stabant autem omnes noti ejus a longe, et mulieres quae secutae erant eum a Galilaea haec videntes. Hoc est, quod ipse Dominus in psalmo explicita suae passionis serie Patri queritur, dicens: *Elongasti a me amicum et proximum, et notos meos a miseria* **(Psal. LXXXVII)**.

Et ecce vir nomine Joseph, qui erat decurio, vir bonus et justus. Hic non consenserat consilio et actibus eorum. Decurio vocatur quod sit de ordine curiae, et officium

curiae administret, qui etiam curialis a procurando munera civilia solet appellari.

Ab Arimathia civitate Judaea, qui exspectabat et ipse regnum Dei. Ab Arimathia, ipsa est Ramathaim civitas Helcanae et Samuelis in regione Thannitica juxta Diospolim.

Hic accessit ad Pilatum et petiit corpus Jesu. Magnae quidem Joseph iste dignitatis ad saeculum, sed majoris apud Deum meriti fuisse laudatur, ut per justitiam meritorum sepeliendo corpore dominico dignus foret, et per nobilitatem potentiae saecularis idem corpus accipere posset. Non enim quilibet ignotus ad praesidem accedere et crucifixi corpus poterat impetrare.

Et depositum involvit sindone, et posuit eum in monumento exciso, in quo nondum quisquam positus fuerat. Et ex simplici sepultura Domini, ambitio divitum condemnatur, qui ne in tumulis quidem possunt carere divitiis. Possumus autem juxta intelligentiam spiritalem et hoc sentire, quod ille in sindone munda involvat Jesum, qui pura eum mente susceperit. In novo autem ponitur monumento, ne post resurrectionem caeteris corporibus remanentibus, surrexisse alius fingeretur. Quod bene monumentum de petra excisum fuisse memoratur, ne si ex multis lapidibus aedificatum esset, suffossis tumuli fundamentis ablatus furto diceretur. Aliter: solos tumulo Dominus includitur, ut specialis illius sepultura, id est, nostrae dissimilis, sicut et caetera dispensationis ejus arcana a nostrae naturae fragilitate discrepavere, specialis et resurrectio designetur. Nam et vetus homo apparuit, sed ex virgine matre conceptus et natus. Et tentatus est per omnia, sed pro similitudine absque peccato. Et mortuus est, sed

quomodo ipse voluit. Et sepultus est, sed quandiu voluit. Et suscitatus est, sed quando voluit. Hoc est ergo quod ait: *Singulariter sum ego donec transeam* **(Psal. CXL)**. Et alibi de singulari sepultura: *In pace in idipsum obdormiam et requiescam, quoniam tu Domine singulariter in spe constituisti me* **(Psal. IV)**, id est, caeterorum mortalium in fine resurrectione servata, me singulari dono a mortuis die tertia resurgere promisisti.

Et dies erat Parasceves, et Sabbatum illucescebat. Parasceve praeparatio interpretatur, quo nomine Judaei qui inter Graecos conversabantur sextam Sabbati, quae nunc a nobis sexta feria vocatur, appellabant, quod eo videlicet die quae in Sabbatum forent necessaria praepararent. Juxta quod de manna quondam erat praeceptum: *Sexta autem die colligetis duplum,* etc. **(Exod. XVI)**. Qui vero inter Romanos vitam ducunt Judaei, usitatius eum Latine coenam puram cognominant. Quia ergo sexta die homo factus, et tota mundi est creatura perfecta, septima autem Conditor ab opere suo requievit, unde et hanc Sabbatum, id est, requiem, vocari praecepit, recte Dominus eadem die sexta crucifixus, humanae reparationis implevit arcanum. Unde cum accepisset acetum, dixit: *Consummatum est* **(Joan. XIX)**, id est, sexti diei, quod pro mundi resurrectione suscepi, totum est opus perfectum. Sabbato autem in sepulcro requiescens, resurrectionis quae octava die ventura erat, exspectabat eventum. Ubi nostrae simul devotionis praelucet exemplum, quos in hac quidem sexta mundi aetate pro Domino pati, et velut mundo crucifigi necesse est; in septima vero aetate, id est, cum leti quis debitum solvit, corpora quidem in tumulis, animas autem secreta in pace cum Domino manere, et post

bona oportet opera quiescere, donec octava tandem veniente aetate etiam corpora ipsa resurrectione purificata, cum animabus simul incorruptionem aeternae haereditatis accipiant. Unde pulchre septima dies in Genesi vesperam habuisse non legitur, quia requies animarum quae illo in saeculo nunc est, non ullo consumenda moerore, sed pleniore gaudio futurae est resurrectionis adaugenda.

Subsecutae autem mulieres quae cum ipso venerant de Galilaea, viderunt monumentum, et quemadmodum positum erat corpus ejus. Supra legimus quia stabant omnes noti ejus a longe, et mulieres quae secutae erant eum. His ergo noti Jesu post depositum ejus cadaver ad sua remeantibus, solae mulieres quae arctius amabant, funus subsecutae quomodo poneretur inspicere cupiebant, ut ei tempore congruo munus possent suae devotionis offerre. Sed et hactenus sanctae mulieres faciunt idem die Parasceves, cum animae humiles, et quo majoris sibi consciae fragilitatis eo majori Salvatoris dilectione ferventes, passionis ejus vestigiis in hoc saeculo, quo requies est praeparanda futura, diligenter obsequuntur, et si forte valeant imitari, sedula curiositate quo ordine sit eadem passio completa perpendunt.

Et revertentes paraverunt aromata et unguenta. Et Sabbato quidem siluerunt secundum mandatum. Mandatum erat ut Sabbati silentium a vespera usque ad vesperam servaretur, et ideo religiosae mulieres, sepulto Domino, quandiu licebat operari, id est, usque ad solis occasum in unguentis praeparandis erant occupatae. Quod non solum in die Parasceves egerant, verum, transacto Sabbato, id est, sole occidente, mox ut operandi licentia remeabat, emerunt aromata ut mane venientes ungerent corpus ejus, sicut Marcus

Evangelista testatur. Neque enim vespere Sabbati, praeoccupante jam noctis articulo monumentum adire voluerunt. Inspecta autem Domini sepultura revertentes parant aromata et unguenta, qui lecta, audita, recordata passione dominica, mox ad patranda se opera virtutum quibus Christus delectetur convertunt, et Sabbato quidem paratis aromatibus silent venturi post Sabbatum cum muneribus ad Dominum, cum, finita praesentis vitae parasceve, beata in requie gaudentes exspectant, quando tempore resurrectionis apparente, redolentibus Christo spiritalium actionum, quasi aromatibus occurrant.

CAPUT XXIV.

Una autem Sabbati valde diluculo venerunt ad monumentum, portantes quae paraverant arom. Una Sabbati, sive prima Sabbati, prima est dies a Sabbato, quam diem Dominicam propter Domini resurrectionem mos Christianus appellat. Quod autem valde diluculo mulieres venerunt ad monumentum, juxta historiam quidem magnus quaerendi et inveniendi Dominum fervor charitatis ostenditur, juxta intellectum vero mysticum nobis datur exemplum illuminata facie decussisque vitiorum tenebris ad sacrosanctum Domini corpus accedere. Nam et sepulcrum illud venerabile figuram dominici habebat altaris, in quo carnis ejus ac sanguinis solent mysteria celebrari. Unde ecclesiastica tenet eadem mysteria, non in serico, non in panno tincto, sed instar sindonis, qua eum Joseph involvit, in linteo puro debere consecrari. Ut sicut ipse veram terrenae mortalisque naturae substantiam pro nobis

morti obtulit, ita et nos in commemorationem ejusdem tremendi et venerabilis sacramenti purum de terrae germine, candidumque, et multimodo quasi mortificationum genere castigatum altari linum imponamus. Aromata autem quae mulieres deferunt, odorem virtutum et orationum quibus altari appropinquare debemus, suavitatem significant. Unde Joannes in Apocalypsi sua cum phialas in manu angelorum aureas, id est, mundas in electorum corde conscientias, plenas odoramentorum descripsisset, subjunxit exponens, atque ait: *Quae sunt orationes sanctorum.*

Et invenerunt lapidem revolutum a monumento, et ingressae non invenerunt corpus Domini Jesu. Quomodo lapis per angelum revolutus sit, Matthaeus sufficienter exposuit. Sed revolutio lapidis mystice reserationem sacramentorum quae velamine litterae tegebantur, insinuat. Lex enim in lapide scripta est. Cujus ablato tegmine, corpus Domini mortuum non invenitur, sed vivum evangelizatur. Quia et si cognovimus secundum carnem Christum, sed jam nunc non novimus.

Et factum est dum mente consternatae essent de isto, ecce duo viri steterunt secus illas in veste fulgenti. Mente consternatae erant, quia et lapidem tam immensae magnitudinis revolutum stupebant, et corpus tam eximiae venerationis non inventum dolebant. Sicut autem tentato in solitudine Domino mox impleta victoria accedentes ei angeli ministrant, ita eodem passo in carne Salvatore, post devictae certamina mortis veniunt angeli, qui non solum verbo consolante, sed et fulgente habitu gloriam triumphantis annuntient. Quomodo autem posito in sepulcro corpori Salvatoris angeli astitisse leguntur, ita etiam celebrandis ejusdem sacratissimi corporis

mysteriis tempore consecrationis assistere sunt credendi, monente Apostolo mulieres in Ecclesia velamen habere propter angelos **(I Cor. XI)**.

Cum timerent autem et declinarent vultum in terram, dixerunt ad illas: Quid quaeritis viventem cum mortuis? Non est hic, sed resurrexit. Nolite (inquiunt) cum mortuis, hoc est in monumento qui locus est proprie mortuorum, quaerere eum qui ad vitam jam resurrexit a mortuis. Et nos autem exemplo devotarum Deo feminarum quoties Ecclesiam intramus, mysteriis coelestibus appropinquamus, sive propter angelicae praesentiam virtutis, seu propter reverentiam sacrae oblationis, cum omni humilitate et timore debemus ingredi. Ad conspectum quippe angelorum vultum declinamus in terram, cum supernorum civium quae sint gaudia aeterna contemplantes, humiliter nos cinerem esse terramque recolimus. Sicut beatus Abraham: *Loquar,* inquit, *ad Dominum meum, cum sim pulvis et cinis* **(Gen. XVIII)**. Et notandum quod sanctae mulieres astantibus sibi angelis non in terram cecidisse, sed vultum dicuntur in terram declinasse. Nec quempiam sanctorum legimus tempore dominicae resurrectionis, vel ipso Domino, vel angelis sibi visis, terrae prostratum adorasse. Unde mos obtinuit ecclesiasticus, ut vel in memoriam dominicae, vel in nostrae spem resurrectionis, et omnibus dominicis diebus, et toto quinquagesimae tempore, non flexis genibus, sed declinatis in terram vultibus oremus.

Recordamini qualiter locutus est vobis, cum adhuc in Galilaea esset, dicens: Quia oportet Filium hominis tradi in manus hominum peccatorum, et crucifigi, et die tertia resurgere. Die tertia Dominus, sicut ipse (quod ex hoc loco

discimus) inter discipulos viros etiam feminis quae eum sequebantur praedixit, resurrectionis suae triumphum celebravit. Die namque parasceves hora non spiritum tradens, vespere sepultus, mane prima Sabbati surrexit, sicut aperte Marcus evangelista designat. Non ergo immerito uno die in sepulcro et duabus noctibus jacuit, quia videlicet lucem suae simpla mortis tenebris duplae nostrae mortis adjunxit. Ad nos quippe venit, qui in morte spiritus carnisque tenebamur, unam ad nos suam, id est, carnis mortem detulit, et duas nostras quas recepit, solvit. Si enim ipse utramque susciperet, nos a nulla liberaret, sed unam misericorditer accepit, et juste utramque damnavit. Simplam suam duplae nostrae contulit, et duplam nostram moriens subegit.

Et recordatae sunt verborum ejus. Mulieres quae in monumento Domini stantes verborum quae de sua dispensatione praefatus est recordantur formam nobis praebeant, ut inter ipsa dominicae passionis mysteria celebranda, non solum ejusdem beatae passionis, sed ab inferis resurrectionis, nec non et in coelos gloriae ascensionis digna semper veneratione recordemur.

Et egressae a monumento nuntiaverunt haec omnia illis undecim, et caeteris omnibus. Sicut in principio mulier auctor culpae viro fuit, vir exsecutor erroris, ita nunc quae prior mortem gustaverat resurrectionem prior vidit, et ne perpetui reatus apud viros opprobrium sustineret, quae culpam viro transfuderat, transfudit et gratiam.

Erat autem Maria Magdalene, et Joanna, et Maria Jacobi, et caeterae quae cum eis erant, quae dicebant ad apostolos haec. Maria Magdalene ipsa est soror Lazari, quae unxit

Dominum unguento. Joanna uxor Chuzae procuratoris Herodis de quibus supra lectum est. Maria Jacobi mater est Jacobi minoris et Joseph, ut Marcus evangelista dicit, soror matris Domini, unde et ipse Jacobus frater Domini meruit vocari.

Et visa sunt ante illos sicut deliramentum verbo ista, et non credebant illis. Quod resurrectionem dominicam discipuli tarde crediderunt, non tam illorum infirmitas quam nostra (ut ita dicam) futura firmitas fuit. Ipsa namque resurrectio illis dubitantibus per multa argumenta monstrata est. Quae dum nos legentes agnoscimus, quid aliud quam de illorum dubitatione solidamur?

Petrus autem surgens cucurrit ad monumentum, et procumbens vidit linteamina sola posita, et abiit, secum mirans quod factum fuerat. Lucas breviter de cursu Petri commemorat; sed hoc quomodo gestum sit plenius exsequitur Joannes, dicens etiam illum discipulum quem diligebat Jesus, cucurrisse cum Petro, se videlicet insinuans. Unde quaeritur quomodo Lucas de Petro dicat: *Et procumbens vidit linteamina sola posita* **(Luc. XXIV)**, cum Joannes se potius hoc fecisse significet, Petrum vero introeuntem in monumentum vidisse non solum linteamina, sed et sudarium quod fuerat super caput ejus. Sed intelligendum est Petrum primo procumbentem vidisse quod Lucas commemorat, Joannes tacet; post autem ingressum, ut diligentius interiora dignosceret, ingressum, tamen antequam Joannes intraret.

Et ecce duo ex illis ibant ipsa die in castellum quod erat in spatio stadiorum sexaginta a Jerusalem nomine Emmaus, et ipsi loquebantur adinvicem de his omnibus quae

acciderant. Stadium, quo Graeci, auctore (ut dicunt) Hercule, viarum spatia mensurant, octava est pars milliarii, et ideo sexaginta stadia, septem millia passuum, et quingentos significant. Quod bene spatium itineris congruit eis qui de morte ac sepultura Salvatoris certi, dubii de resurrectione gradiebantur. Nam resurrectionem, quae post septimam Sabbati facta est, octavo numero concinere quis ambiget? Discipuli ergo qui de Domino loquentes incedebant, et sextum coepti itineris milliarium compleverunt, quia illum sine querela viventem usque ad mortem, quam sexta Sabbati subiit, pervenisse dolebant, compleverunt et septimum, quia hunc in sepulcro quievisse non dubitabant. Verum de octavo dimidium tantum peregerunt, quia gloriam celebratae jam resurrectionis nondum perfecte credebant. Emmaus autem ipsa est Nicopolis civitas insignis Palestinae, quae post expurgationem Judaeae sub Marco Aurelio Antonino principe restaurata, cum statu mutavit et nomen.

Et factum est dum fabularentur, et secum quaererent, et ipse Jesus appropinquans ibat cum illis. Loquentes de se Dominus appropinquans comitabatur, ut et fidem suae resurrectionis eorum mentibus incendat, et occultae praesentia majestatis semper se quod promisit impleturum designet. *Ubi enim sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi* (ait) *sum in medio eorum.*

Oculi autem illorum tenebantur, ne eum agnoscerent. Et ait ad illos: Qui sunt hi sermones quos confertis ad invicem ambulantes, et estis tristes? Apparuit quidem Dominus, sed eis speciem quam recognoscerent non ostendit. Hoc ergo egit foris Dominus in oculis corporis quod apud ipsos agebatur intus in oculis cordis. Ipsi namque apud semetipsos intus et

amabant et dubitabant; eis autem Dominus foris et praesens aderat, et quis esset non ostendebat. De se ergo loquentibus praesentiam exhibuit, sed de se dubitantibus cognitionis suae speciem abscondit.

Et respondens unus, cui nomen Cleophas, dixit ei: Tu solus peregrinus es in Jerusalem, et non cognovisti quae facta sunt in illa his diebus? Peregrinum putabant eum, cujus vultum non agnoscebant. Sed et revera peregrinus erat eis a quorum naturae fragilitate percepta jam resurrectionis gloria longe distabat. Peregrinus erat eis, a quorum adhuc fide, ut pote resurrectionis ejus nescia, manebat extraneus.

Quibus ille dixit: Quae? Et dixerunt ei: De Jesu Nazareno, qui fuit vir propheta, potens in opere et sermone coram Deo et omni populo. Prophetam et magnum fatentur, Filium Dei tacent, vel scilicet nondum perfecte credentes, vel solliciti ne inciderent in manus Judaeorum persequentium, quia nesciebant quis esset cum quo loquebantur, quod verum credidere celantes.

Et quomodo tradiderunt eum summi sacerdotes et principes nostri in damnationem mortis, et crucifixerunt eum. Nos autem sperabamus quia ipse esset redempturus Israel. Merito tristes incedebant, quia et seipsos quodammodo arguebant, quod in illo redemptionem speraverint, quem jam mortuum viderant, et nec resurrecturum credebant. Et maxime dolebant eum sine culpa occisum, quia noverant innocentem.

Et nunc super haec omnia, tertia dies est hodie quod haec facta sunt. Sed et mulieres quaedam ex nostris terruerunt nos, quae ante lucem fuerunt ad monumentum, et non invento

corpore ejus, venerunt, dicentes se etiam visionem angelorum vidisse, qui dicunt cum vivere. Terruisse dicuntur merito eos, quorum mentibus plus de non invento corpore dominico moestitiam qua dolebant addere, quam denuntiata per angelos ejus resurrectione, gaudium quo recrearentur videre potuerunt.

Et abierunt quidam ex nostris ad monumentum, et ita invenerunt sicut mulieres dixerunt, ipsum vero non invenerunt. Cum ipse Lucas supra Petrum dixerit cucurrisse ad monumentum, et nunc Cleopham dixisse, ipse retulerit quod quidam eorum cucurrerant ad monumentum, intelligitur attestari quod duo ierint ad monumentum. Sed Petrum solum primo commemoravit, quia illi primitus Maria nuntiaverit.

Et ipse dixit ad eos: O stulti et tardi corde ad credendum in omnibus quae locuti sunt prophetae. Nonne haec oportuit pati Christum, et ita intrare in gloriam suam? Et incipiens a Moyse et omnibus prophetis, interpretabatur illis in omnibus Scripturis quae de ipso erant. Hoc nobis in loco non ulla Scripturam interpretandi, sed gemina nosipsos humiliandi necessitas incumbit, qui neque in Scripturis quantum oportet edocti, neque ad implenda quae discere forte potuimus quantum decet sumus intenti. Nam si Moyses et omnes prophetae Christum locuti sunt, et hunc per angustiam passionis in gloriam suam intraturum qua ratione se gloriantur esse Christianos, qui juxta virium suarum modulum neque Scripturas qualiter ad Christum pertineant investigare, neque ad gloriam quam cum Christo habere cupiunt, per passiones tribulationum desiderant attingere?

Et appropinquaverunt castello quo ibant, et ipse se finxit longius ire, et coegerunt illum dicentes: Mane nobiscum, quoniam advesperascit, et inclinata est jam dies. Et intravit cum illis. Nihil simplex veritas per duplicitatem fecit, sed quod dicitur: *Finxit se longius ire,* talem se exhibuit discipulis in corpore, qualis apud illos in mente erat. Probandi autem erant si hi qui eum etsi necdum ut Deum diligerent, saltem ut peregrinum amare potuissent. Sed quia esse extranei a charitate non poterant hi cum quibus veritas gradiebatur, eum ad hospitium quasi peregrinum vocant. Cur autem dicimus *vocant,* cum illic scriptum sit: *Et coegerunt illum?* Ex quo nimirum exemplo colligitur, quia peregrini non solum ad hospitium invitandi sunt, sed etiam trahendi.

Et factum est dum recumberet cum illis, accepit panem, et benedixit ac fregit, et porrigebat illis, et aperti sunt oculi eorum, et cognoverunt eum. Quem in Scripturae sacrae expositione non cognoverunt, in panis fractione cognoscunt. Audiendo praecepta Dei illuminati non sunt, faciendo illuminati sunt. Quia scriptum est: *Non auditores legis justi sunt apud Deum, sed factores legis justificabuntur* **(Rom. II)**. Quisquis ergo vult audita intelligere, festinet ea quae jam intelligere potuit, opere implere.

Et ipse evanuit ex oculis eorum. Et dixerunt ad invicem: Nonne cor nostrum ardens erat in nobis dum loqueretur in via, et aperiret nobis Scripturas? Ignem, inquit, *veni mittere in terram, et quid volo, nisi ut ardeat* **(Luc. XII)**? Ignem quippe Dominus in terram misit, cum afflatu Spiritus sancti cor carnalium incendit. Et terra ardet, cum cor carnalium in suis prius voluptatibus frigidum relinquit concupiscentias praesentis saeculi, et incenditur ad amorem Dei. *Nonne cor*

nostrum (inquiunt) *ardens erat in nobis dum loqueretur nobis in via, et aperiret nobis Scripturas?* Ex audito quippe sermone inardescit animus, corporis frigus recedit, fit mens in superno desiderio anxia, a concupiscentiis terrenis aliena. Amor verus qui hanc repleverit, in fletibus cruciat. Sed dum tali ardore cruciatur, ipsis suis cruciatibus pascitur, audire ei libet praecepta coelestia, et quot mandatis instruitur, quasi tot facibus inflammatur.

Et surgentes eadem hora, regressi sunt in Jerusalem, et invenerunt congregatos undecim, et eos qui cum ipsis erant dicentes, quod surrexit Dominus vere, et apparuit Simoni. Jam erat fama, quod resurrexerat Jesus, ab illis mulieribus facta, et a Simone Petro cui jam apparuerat. Hoc enim isti duo invenerunt loquentes, ad quos in Jerusalem venerunt. Fieri itaque potest ut timore prius in via noluerint dicere, quod eum audierant resurrexisse, quando tantummodo angelos dixerunt visos esse mulieribus. Ignorantes enim cum quo loquerentur, merito possent esse solliciti, ne quid passim de Christi resurrectione jactantes, in manus inciderent Judaeorum. Omnium ergo virorum primo Dominus apparuisse intelligitur Petro, ex his duntaxat omnibus quos evangelistae quatuor et Paulus apostolus commemoraverunt. Loquitur enim ad Corinthios de Domino Paulus, quia sepultus est, et quia resurrexit tertia die secundum Scripturas, et quia apparuit Cephae, et postea undecim.

Et ipsi narrabant quae gesta erant in via, et quomodo cognoverunt eum in fractione panis. Praeter hoc quod pro merito mentis eorum adhuc ignorantis, quod oportebat Christum mori et resurgere, simile aliquid eorum oculi passi sunt non veritate fallente, sed ipsis veritatem percipere non

valentibus, et aliud quam res est opinantibus, certi etiam mysterii causa factum est, ut eis in illo alia ostenderetur effigies, et sic eum non nisi in fractione panis agnoscerent, ne quisquam se Christum agnovisse arbitretur, si ejus corporis particeps non est, id est Ecclesiae, cujus unitatem in sacramento panis commendat Apostolus dicens: *Unus panis, unum corpus multi sumus* **(Rom. XII)**, ut cum eis benedictum panem porrigeret, aperirentur oculi eorum, et agnoscerent eum. Aperirentur utique, ad ejus cognitionem, remoto scilicet impedimento quo tenebantur ne agnoscerent. Non autem incongruenter accipiamus hoc impedimentum in oculis eorum a Satana fuisse, ne agnosceretur Jesus, sed tamen a Christo facta est permissio usque ad sacramentum panis, ut unitate corporis ejus participata removeri intelligatur impedimentum inimici, ut Christus possit agnosci.

Dum haec autem loquuntur, Jesus stetit in medio eorum, et dixit eis: Pax vobis. Ego sum, nolite timere. Hanc ostensionem Domini post resurrectionem intelligitur et Joannes commemorare sic loquens: *Cum esset ergo sero die illo una Sabbatorum, et fores essent clausae, ubi erant discipuli propter metum Judaeorum, venit Jesus et stetit in medio, et dixit eis: Pax vobis,* etc. Quod autem dicit Joannes, non cum illis fuisse tunc apostolum Thomam, cum secundum Lucam duo illi, quorum erat unus Cleophas, regressi Jerusalem invenerunt congregatos undecim, et eos qui cum ipsis erant, procul dubio intelligendum est, quod inde Thomas exierit antequam eis Dominus haec loquentibus appareret.

Conturbati vero et conterriti existimabant se Spiristum videre. Quod haeretici Manichaei de Christo suspicantur et credunt, quod non erat vera caro, sed spiritus erat, haec prima

cogitatio surrexit in cordibus apostolorum. Et illi quidem Manichaei nunquam credunt Jesum fuisse hominem. Discipuli autem noverant hominem, cum quo tanto tempore fuerant conversati. Sed posteaquam mortuus est, quod noverant, quando crederent hoc potuisse resuscitari quod potuit mori? Apparuit ergo oculis ipsorum talis qualem illum noverant. Et non credentes tertio die potuisse veram carnem de sepulcro resurgere, putaverunt se spiritum videre. Error iste apostolorum secta est Manichaeorum. Solent autem quando illia haec objiciuntur, ita respondere: Quid mali credimus? quia Christum Deum credimus, spiritum fuisse credimus, carnem non credimus. Melior est spiritus quam caro. Quod melius est credimus, quod deterius est credere nolumus. Si nihil mali est in isto sermone, dimittat Jesus discipulos suos in isto errore. Quid mali crediderunt et discipuli? Christum spiritum crediderunt. Non enim esse putaverunt nullum, sed spiritum. Parvo morbo te putas periclitari, audi sententiam medici.

Et dixit eis: Quid turbati estis, et cogitationes ascendunt in corda vestra? Quales cogitationes, nisi falsae, morbidae, perniciosae? Perdidisset enim Christus fructum passionis, si non esset veritas resurrectionis. *Quid turbati estis, et cogitationes ascendunt in corda vestra?* Tanquam bonus agricola diceret: Quod ibi plantavi, ibi inveniam, non spinas, quas non plantavi. In cor vestrum descendat, quia desuper est. Cogitationes autem istae non desuper descenderunt, sed in ipso corde sicut herba mala ascenderunt.

Videte manus meas et pedes, quia ipse ego sum. Palpate et videte, quia spiritus carnem et ossa non habet sicut me videtis habere. Resurrectionem suam certam et veram multis et variis

documentis persuadere dignatus est, propter aedificandam fidem, et fugandam de corde perfidiam, omnemque dubitationem de sua resurrectione tollendam. Parum fuit oculis se videndum praebere, si non praeberet etiam manibus contrectandum. Qui dum palpanda discipulis ossa, carnemque praemonstrat, aperte statum verae resurrectionis quae in se facta, et in nobis est futura significat. Quia non sicut Eutychius Constantinopolitanae urbis episcopus scripsit, corpus nostrum in illa resurrectionis gloria erit impalpabile, ventis aereque subtilius. In illa enim resurrectionis gloria erit corpus nostrum subtile quidem per effectum spiritalis potentiae, sed palpabile per veritatem naturae. Neque huic assertioni putetur Apostoli sermo repugnare: *Quia caro et sanguis regnum Dei non possidebunt* **(I Cor. XV)**. Hoc enim loco Apostolus, carnis et sanguinis nomine, substantiam veri corporis, sed corruptionem mortalitatis significat. Sicut ipse consequenter exposuit dicens: *Neque corruptio incorruptelam possidebit* **(Ibid.)**. Aliter namque caro in Scriptura sacra juxta naturam, aliter juxta culpam, aliter juxta corruptionem mortalitatis quae ex culpa contigit, appellatur. Juxta naturam quidem cum dictum est: *Hoc nunc os ex ossibus meis, et caro de carne mea* **(Gen. II)**. *Et Verbum caro factum est et habitavit in nobis* **(Joan. I)**. Juxta culpam vero cum dicitur: *Caro concupiscit adversus spiritum, et spiritus adversus carnem* **(Galat. V)**. Juxta corruptibilitatem autem, cum scriptum est: *Et memoratus est quia caro sunt* **(Psal. LXXVII)**, id est, fragiles et moribundi, hoc enim se carnis nomine designasse manifestat ipse Psalmista, qui protinus addit: *Spiritus vadens et non rediens* **(Ibid.)**. Regnum itaque Dei caro non possidebit, id est, caro juxta culpam vel mortalitatem. Et tamen caro possidebit regnum Dei, id est,

caro juxta naturam. Quam et Dominus post resurrectionem videndam palpandamque discipulis exhibuit. Et de qua beatus Job, cum gloriam resurrectionis describeret, ait: *Et rursum circumdabor pelle mea, et in carne mea videbo Deum* **(Job. XIX)**. Lege epistolam sancti Augustini ad Consentium de corpore Domini post resurrectionem.

Et cum hoc dixisset, ostendit eis manus et pedes. Non solum manus et pedes quibus indita clavorum claruere vestigia, sed, attestante Joanne, etiam latus quod lancea foratum fuerat ostendit. Ut videlicet ostensa vulnerum suorum cicatrice, dubietatis atque infidelitatis eorum vulnus sanaret. Verum quomodo post resurrectionem clavorum vel lanceae loca pandendo discipulorum dignatus est fidem spemque roborare, ita in die judicii et eadem suae passionis indicia, et ipsam pariter crucem monstrando venturus est impietatem superborum infidelitatemque confundere. Scilicet, ut ipsum se esse qui ab impiis et pro impiis mortuus est, cunctis palam angelis et hominibus ostendat, *videantque* (ut scriptum est) *in quem pupugerunt, et plangant se super eum omnes tribus terrae* **(Apoc. I)**. Sane notandum quod solent in hoc loco gentiles calumniam struere, et fidem speratae a nobis resurrectionis stulta garrulitate deridere. Si enim ipse Deus vester (inquiunt) nec sibi inflicta a Judaeis vulnera curare praevaluit, sed cicatricum vestigia coelo secum (ut dicitis) invexit, qua temeritate putatis eum vestra de pulvere membra ad integrum esse restauraturum? Quibus respondendum quia Deus noster qui suam, perpetua jam immortalitate glorificatam, de sepulcro carnem resuscitare quando voluit et quomodo voluit potuit, etiam qualem voluit suscitavit. Neque enim consequens est ut qui majora fecisse probatur minora

facere nequiverit. Sed certe dispensationis gratia qui majus fecit, minus facere supersedit, hoc est, qui mortis regna destruxit, signa mortis oblitterare noluit. Primo videlicet ut per haec discipulis fidem suae resurrectionis astrueret. Deinde ut patri pro nobis supplicans, quale genus mortis pro mortalium vita pertulerit, semper ostendat. Tertio ut sua morte redemptis quam misericorditer sint adjuti, propositis semper ejusdem mortis innovet indiciis, ideoque misericordias Domini in aeternum cantare non cessent, sed dicant qui redempti sunt a Domino, quoniam bonus, quoniam in aeternum misericordia ejus. Postremo ut etiam perfidis in judicio quam juste damnentur, ostensa inter alia flagitia etiam vulnerum quae ab eis suscepit cicatrice denuntiet. Veluti similes aliquis fortissimus, jubente suo Rege, pro totius gentis salute singulari certamine desudans, multis quidem vulneribus exceptis, hostem tamen interficiat, spolia ejus diripiat, victoriam suae genti reportet; et interrogatus a medico, cui curandus committitur, ita ne velit curari ut nec vestigia vulnerum ulla resideant, an magis ita ut cicatrices quidem remaneant, deformitas vero prorsus omnis et feditas absit, respondeat se potius ita velle sanari ut, toto salutis decorisque pristini statu recuperato, perpetua secum tanti circumferat signa triumphi. Sic profecto Dominus perpetis ob signum victoriae non excepta pro nobis vulnera passionis, sed ipsorum cicatrices coelo inferre quam abolere maluit. Nec tamen ex his quidpiam fidei nostrae resurrectionis praejudicat, de qua veraci promissione praedicitur: *Et capillus de capite vestro non peribit* **(Luc. XXI)**.

Adhuc autem illis non credentibus et mirantibus prae gaudio, dixit: Habetis hic aliquid quod manducetur? Ad insinuandam

resurrectionis suae veritatem, non solum tangi a discipulis, sed etiam convesci cum illis dignatur. Non quidem quasi post resurrectionem cibo indigens, nec quasi nos in resurrectione quam exspectamus cibis egere significans, sed ut eo modo naturam corporis resurgentis astrueret, ne illud non corpus, sed spiritum, esse arbitrarentur et sibi non solide, sed imaginaliter apparere. Manducavit potestate, non necessitate. Aliter enim absorbet aquam terra sitiens, aliter solis radius candens. Illa indigentia, iste potentia.

At illi obtulerunt ei partem piscis assi, et favum mellis. Et cum manducasset coram eis, sumens reliquias dedit eis. Quid signare credimus piscem assum, nisi ipsum Mediatorem Dei et hominum hominem passum? Ipse enim latere dignatus in aquis generis humani, capi voluit laqueo mortis nostrae, et quasi tribulatione assatus est tempore passionis suae. Sed qui piscis assus fieri dignatus est in passione, favus mellis nobis exstitit in resurrectione. An qui in pisce asso figurari voluit tribulationes passionis suae, in favo mellis in utramque naturam exprimere voluit personae suae? Favus quippe mel in cera est. Mel vero in cera est divinitas in humanitate. Sic autem sua Redemptor indicat, ut imitationis viam nobis sequentibus sternat. Ecce enim in cibo suo pisci asso conjungere favum voluit, quia videlicet illos in suo corpore ad aeternam quietem suscipit, qui cum hic tribulationes pro Deo sentiunt, ab amore internae dulcedinis non recedunt. Cum asso pisce favus sumitur, quia qui hic afflictionem pro veritate suscipiunt, illic dulcedine vera satiantur.

Et dixit ad illos: Haec sunt verba quae locutus sum ad vos, cum adhuc essem vobiscum. Id est, cum adhuc essem in carne mortali in qua estis et vos. Tunc enim in eadem carne

resuscitatus erat, sed cum illis in eadem mortalitate non erat. Et cum illis quidem posteaquam resurrexit fuit quadraginta diebus (ut legitur) exhibitione corporalis praesentiae, sed non cum illis fuit consortio infirmitatis humanae.

Quoniam necesse est impleri omnia quae scripta sunt in lege Moysi et Prophetis et Psalmis de me. Vide quomodo tulit omnes ambages. Visus est, tactus est, manducavit, ipse certe erat. Tamen ne aliquo sensus humanos ludificasse videretur, misit manus ad Scripturas. Dicant pagani quidquid volunt, magus fuit, potuit se sic ostendere. Nunquid magus antequam natus potuit de se prophetare? Da Scripturas, quia quod videtis ante provisum est, quod cernitis ante praedictum est. *Audi, filia, vide* **(Psal. XLIV)**; audi praedicta, vide completa.

Tunc aperuit illis sensum ut intelligerent Scripturas, et dixit eis: Quoniam sic scriptum est, et sic oportebat Christum pati, et resurgere a mortuis die tertia. Praebet se videndum oculis, praebet manibus contrectandum. Parum est lege, commemorat Scripturas. Et hoc parum est, aperit sensum, ut quod legis intelligas. Deinde post commendatam sui corporis veritatem, commendat Ecclesiae unitatem.

Et praedicari in nomine ejus poenitentiam et remissionem peccatorum in omnes gentes, incipientibus a Jerosolymis. Non latet rabies haereticorum de angulo, toto terrarum orbe Ecclesia diffusa est, omnes gentes habent Ecclesiam, nemo nos fallat, ipsa est vera, ipsa est catholica, coepit a Jerusalem, pervenit ad nos, et ibi est et hic. Non enim ut huc veniret, inde discessit. Crevit, non migravit. Et merito sic scriptum est inter caetera dominicae pietatis sacramenta, et sic oportebat ut ministri sermonis, qui in nomine Christi

crucifixi et resuscitati a mortuis poenitentiam erant et remissionem peccatorum in omnes gentes praedicaturi, a Jerosolymis inciperent, non solum quia credita sunt illis eloquia Dei, quia eorum adoptio est filiorum, et gloria, et testamenta, et legislatio, et obsequium, et promissa, quia eorum patres, et ex his Christus secundum carnem, qui est super omnia Deus benedictus in saecula **(Rom. IX)**, verum etiam, ut gentes quae variis erant erroribus et facinoribus implicatae, hoc maxime divinae pietatis indicium ad spem impetrandae veniae provocaret, quod eis quoque qui filium Dei crucifixerunt, non tantum veniam reatus a patre, sed et vitae aeternae gaudium viderent esse donatum.

Vos autem estis testes horum, et ego mitto promissum Patris mei in vos. Promissum patris Spiritus sancti gratiam dici, et in Evangelio Joannis plenius et hic quoque breviter intimatur cum sequitur:

Vos autem sedete in civitate, quoad usque induamini virtute ex alto. De qua virtute, id est Spiritu sancto, et Mariae dicit angelus: *Et virtus altissimi obumbrabit tibi* **(Luc. I)**. Et ipse Dominus alibi: *Nam et ego novi virtutem de me exisse* **(Luc. VIII)**. Sed et ipse Lucas apertius in Actibus apostolorum ejus promissae virtutis ex alto, et praeceptae in civitate sessionis meminit. *Praecepit* (inquit) *eis a Jerosolymis ne discederent, sed exspectarent promissionem Patris, quam audistis per os meum. Quia Joannes quidem baptizavit aqua, vos autem baptizabimini in Spiritu sancto non post multos hos dies* **(Act. I)**. Et paulo post: *Sed accipietis virtutem supervenientis Spiritus sancti in vos, et eritis mihi testes* **(Ibid.)**. Notandum sane quod sunt quos a praedicationis officio vel imperfectio, vel aetas prohibet, et tamen praecipitatio impellit, qui

admonendi sunt ut considerent quod ipsa Veritas quae repente quos velle roborare potuisset, ut exemplum sequentibus daret ne imperfecti praedicare praesumerent, postquam plene discipulos de virtute praedicationis instruxit, illico adjunxit: *Vos autem sedete in civitate quoad usque induamini virtute ex alto.* In civitate quippe considemus, si intra mentium nostrarum nos claustra constringimus, ne loquendo exterius evagemur, ut cum divina virtute perfecte induimur, tunc quasi a nobismetipsis foras etiam alios instruentes exeamus.

Eduxit autem eos foras in Bethaniam, et elevatis manibus suis benedixit eis. Et factum est dum benediceret illis, recessit ab eis, et ferebatur in coelum. Praetermissis omnibus quae per quadraginta dies agi ab illo cum discipulis potuerunt, primo diei resurrectionis ejus conjungit tacite novissimum diem quo ascendit in coelum. Pulchre autem ascensurus in coelum, discipulos quibus benedicat foras in Bethaniam educit. Primo quidem propter nomen civitatis, quae domus obedientiae dicitur. Quia qui propter inobedientiam perversorum descendit, propter obedientiam nimirum conversorum ascendit: *Mortuus est enim,* sicut Apostolus ait, *propter delicta nostra, et resurrexit propter justificationem nostram* **(Rom. IV)**. Deinde etiam propter situm ejusdem villae, sive civitatulae, quae in latere montis Olivarum posita esse narratur. Quia videlicet obedientis Ecclesiae domus, apostolico digna hospitio, non alibi quam in ipsius summi montis, id est, Christi latere, fidei, spei, dilectionisque suae fundamenta locavit. De quo nimirum latere lancea patefacto sacramenta sibi sanguinis et aquae, quibus nascatur simul et nutriatur, gaudet emanasse. De cujus vertice

uberrimo, id est, apice divinitatis, unctionis spiritalis munera desiderat, lucisque ac pacis perpetuae promissa inhianter exspectat. Tertio, quia sicut Joannes scribit, *erat Bethania juxta Jerosolyma quasi stadiis quindecim* **(Joan. XI)**. Qui profecto numerus, propter septem et octo, quibus constat, Scripturarum mysteriis accommodus, vel vitam quae nunc est et futuram, vel Vetus et Novum Testamentum, vel sabbatum animarum in futuro et carnis resurrectionem, vel certe aliud aliquid coelestis semper et spiritalis continet arcani. Et ideo recte quibus utriusque Testamenti scientiam aperuit, quos et omnem vivendi et sperandi regulam edocuit, eos quindecim stadiis in locum quo eis benediceret, et praecepta docendi traderet, eduxit. Recte quindecim stadiis locum gloriosae ascensionis a loco victoriosissimae passionis secrevit, ut omnes pro se vel vivere vel mori cupientes, et primo quiescendi post mortem, et in fine a mortuis resuscitandi desiderio pariter et amore firmaret.

Et ipsi adorantes regressi sunt in Jerusalem cum gaudio magno, et erant semper in templo laudantes et benedicentes Deum. Ascendente in coelum Domino, discipuli adorantes in loco ubi steterunt novissime pedes ejus, confestim Jerosolyma redeunt, quia ibi promissionem Patris quam audiere per os Domini, sunt exspectare praecepti. Gaudia magna referunt, quia Deum ac Dominum suum, post triumphum resurrectionis etiam coelos penetrasse laetantur. Manent semper in templo laudantes et benedicentes Deum ut in loco orationis et inter laudum devotiones promissum sancti Spiritus adventum promptis per omnia paratisque cordibus exspectent. Et nos autem discipulorum exemplo post celebrata Jerosolymis, et hoc in visione pacis, dominicae passionis et resurrectionis

solemnia, Bethaniae mox arva Christo duce petamus, ut cum mente quieta, et ab omni discordiarum turbine jam pacata, carnis ejus et sanguinis sacramentis imbuamur: ipsi domus obedientiae curemus existere, illius nimirum vestigia sequentes, qui ut nobis formam vivendi tribueret, factus est obediens usque ad mortem **(Pilipp. II)**. Sic etenim quotidiana illius etiam nos meremur benedictione sublimari, si, quotidie triumphalis illius in coelum ascensionis memores, laudantes et benedicentes Deum, in Jerusalem, id est, in supernae pacis sperata jam jamque ac desiderata visione quiescimus, similes hominibus exspectantibus dominum suum, quando revertatur a nuptiis **(Luc. XII)**. Quia vero beatus evangelista Lucas, inter quatuor coeli animalia per vitulum, cujus victimatione qui in sacerdotio eligebantur initiari sunt jussi, designatus accipitur, eo quod ipse sacerdotium Christi caeteris amplius exponendum susceperit, pulcherrime qui evangelium suum a ministerio templi per sacerdotium Zachariae coepit, hoc in templi devotione complevit, cum apostolos inibi, ministros videlicet novi sacerdotii futuros, non in victimarum sanguine, sed in laude Dei et benedictione conclusit. Amen.